

ספר

עמודי אש

כולל #34

שאלות ותשובות

אשר ערך ואיזן וחקר הרב הגאון הצדיק
המפורסם איש האמת וכו' וכו' מו"ה אברהם
שמואל בר יהודה זללה"ה.

אשר היה אבד דק"ק סקודל ואיישישק וק"ק ראסיין יצ"ו.
הובא לבנה"ד ע"י בנו ותלמידו מו"ה יהודה בהרב הגאון המחבר ז"ל.

זוילנא

בדפוס ר' יהודה ליב בן המחוקק מו"ה אליעזר ליפמאן מ"ן נ"י
שנת תרל"ה לפ"ק

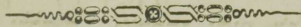
АМУДЕ ЭШЪ
т. е.

Огненные столпы. Разсужденія по религіозныхъ вопросамъ.

В И Л Ъ Н А

въ Типографіи Л. Л. Маца, на Андреевской
улицѣ въ домѣ Когоса Гальперна подь № 81/15
1875.

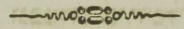
הסכמת הרב הגאון האמתי מו"ה יצחק אלחנן אב"ד קאוונא.

בא לפס הרב החו"צ מו"ה יהודא כ"י בהרב הגאון הלדיק המפורסם סו"ס קקש"ת מו"ה אברהם שמואל ז"ל שסיס רב ואב"ד בק' ראשיין וק' איישיש'אק והראש לפני כתבי קדש חדשי חורס מאזיו הגאון ז"ל ורולס לקובען בדפוס ורליתי בהס שגאמרים בחריפות ובקיאות ביסודות נכונות מש"ס ופוסקים והעצבו בעיני והאמת ניתן להודיע כי רלוים הם שיוקבעו בדפוס לזכות את נשמתו בגנוי מרומים • ובעוד שסיס בחיים חיותו הייתי מכירו כי סיה גאון מפורסם להשיב לשאליו הלכה ברורה במתינות וע"פ חריפותו ובקיאותו בעולם פלפלו לסיות מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא • וכן רוב לדקתו נודע על פני חבל עד למרבה • ע"כ מהראוי לסיות בעזר בנו סיקר הרב סה"ל שסיס זידו לקובען בדפוס ולהוציאן לאורה בעז"ס ע"פ חבל ותקותי כי יקבלו רוב נחת מן הספר סיקר הלז וחותן אשר ישתדלו לקבל החיבור סיקר הלז יביאו ברכה לחוך ביתס • וכן חנכי חי"ס חקבל בל"ג באהבה את הספר הנחמד הלז כשילא מצה"ד • וזכות הגאון הלדיק הלז חנן על כל חותן שישתדלו בעזרת בנו הרב שסיס יכול להוציא לאורה חפלו ומנמתו • ולמען כבוד התורה וכבוד האי גברא רבא ויקירא הרב הגאון המחבר ז"ל רליתי לבה עה"ח יוס' ס' ח"י אדר ב' תרל"ס לפ"ק פס ק"ק קאוונא :

נאם יצחק אלחנן בהרב מו' ישראל איסר זצ"ל החונה פ"ק הנ"ל :

אמר המביא לביה"ד • פה הנה מקום אחי להודיע • כי ת"ל יש ת"י עוד הסכמות מגלוני ומינו י"ז • אך מלבד אשר מרבית הוצאות ותלחות ההדפסה רבו למעלה ראש • יש עוד כמה פעמים כמוסס עמדי אשר לא חוכל להדפיסם • ובמסותא מכבוד הגלוניס י"ז שידיוני לכ"ז והמקום ב"ס ידן אוהס לקף זכות :

הקדמה

אמר יהודא בן הגאון המחבר זלה"ה • כנבר אין-איל ורפה ידים • יתחרה להסיע בריה ודלתים • ככן מנוח נזיר אלקי"ס חיים • כן דמינוי היום מהעמיסי עלי לבא אחרי מר אבא הגאון ז"ל • להוציא חלק מבי"ק לאור עולם • ואנכי עמוס התלאות • ונגוע הטרדות • אשר הקיפוני מכל עברי • והייתי כשוכב בלב ים או בראש חבל • והעבודה הכבודה והכבדה הלז • אך למר אבא הגאון זצ"ל בכבודו ובעצמו היתה נאה • אשר לבו הי' כלב הארי בים התלמוד והפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל לצלול במים אדירים ולשוםם כמרקחה • ולאסוקי שמעתתא לאמתה של הלכה • ולז לבדו הי' נאה לבא אל אוצרות כ"ק הרבים • ולו הי' יאה בקורת עניניהם • עם סידורי נתחיהם • ולהעלותם על שחן רבנן • והוא יבחר ולא אני • אולם אהה ! מה איפא אעשה אם עוונותי נרמו • אשר נלקח ממני עמרת ראשי ועמרת תפארת ישראל לפתע פתאום ככן ששים שנה • בהיותו בעיר פאלאנגען במדינת קורלאנד לרחוץ במי הים כיום א' בדר"ה אלול • תרכ"ט לפ"ק • בבקר אחר עלותו מן הרחצה אל בית הרחצה שעל שפת הים וילבש את בגדיו • עזבו כחו ויחלש וינזע ואין איש אתו באותה שעה ויצאה נשמתו במהרה [ולא הדלתי מהניד זאת בשער בת רבים כאשר רליתי נדפס באחד ממכתבי העתים שלא כמעשה שהי'] ונתקיים בנו בעוה"ר קוה לשלום וכו' לעת מרפא ונז' • צדיק הוא ה' ! ועתה מה אעשה איפא להמון כתביו הקדושים היקרים מכל הזן • אשר כבר הרבה מהם היו מרף למלתעות הבלי' וההפסד • האעזובם עד אשר יניה לי ה' מכל עברי מסכיב ? האטמנם בתוך האהלי לבלתי עשות לכבוד מר אבא הגאון ז"ל שם עולם • עד שאפנה • ועד ירחיב ד' את גבולי ? הלא אך צל ימינו • ומי יודע מה ילד יום • ועז' כבר הזהירונו חז"ל • „אל תאמר לכשאפנה וכו'“ • ובאמת כמה ראוי הוא מר אבא ז"ל אשר חידושי תורתו בספר יוחקי • על זאת יעידו ויגידו כל יודעיו ומכיריו • וביותר לרואי השמש • אשר זכו לחסות בצלו ולאור באור תורתו וצדקתו • אשר ראו את יגיעתו העצומה והנוראה כמעט במס"נ ממש • אשר גם בהיותו עמוס בעול צרכי רבים אשר עסק ועמל בהם בלב ונפש • ובאהבה נאמנה ומשתתף בצערו שכאו"א • ונוסף לזה הי' ידוע חולי מנעוריו • ובפרט לעת זקנתו אשר נברה עליו מחלתו וחולשתו עד אשר לא האמין בחייו [כאשר אמר לנו בפיו כמה פעמים אשר בקומו ממשכבו בבקר בבקר בכל יום תמיד • הוא בעיניו כתחיית המתים ממש • ועוד אמר לנו כי בשכבו ביום לישן מעט על ערשו והוא לבדו בחדרו הוא ירא לסגור הדלת • פן לא יהי פותח] ואף גם זאת עוד להבת אהבת התוה"ק • היתה כאש אוכלת בקרבו • ונס כלילה לא שכב לבו • ולא כבה נרו • ספרים פתוחים בצדו ונס גליונות כ"ק • והוא בחולשתו שוכב על ערשו • מתהפך מצד אל צד באנחות מכאיבות לב כל שומעם • ולבו

שאלות ותשובות

עמודי א"ש חלק ראשון

תתפלא וקשה גירוסין כו' ועל כן עכ"פ מחויב אנכי לשאול ע"י ממי אשר ראוי לו לבטוח בעוז חכמתו ולהתיר בזה שראוי להתיר ולהכריע נגד פוסקים הג"ל ואף אנכי לא מנעתי א"ע לעיין בזה כי אמרתי אולי חזקה להיות מן המחכימי כו' בדבר הזה ואצטר במיעוט דעתי את העיין בכל חלקיו כפי יכולתי בעזרי ואדבר גם מה הוא אם הקליעות המה בכל הראש ממש א"ש יש למנוח חזקה היתר או לא ולא אקצר במקום שראוי לקצר לפני הגדול כי רובם אנכי הדברים באופן שיהי' לתועלת לפני להיות אלזי למשמרת ולזכרון:

ג ברמ"א סי' קל"ה סעי' ו' פסק דאחות נשים שיש להן כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו ונעשה בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חיילי ע"כ ומקורו אלו הדברים הוא במרדכי סוף הלכות גדה ומקומות ומקודם זה הביא המרדכי את דברי הראב"י לענין ידות הכלים הארוכות ביותר ועתיד לקוללן דלא חיילי בעבילה ובעטם דהוי כבלוע ובה"ס דלא מעמא ולא חיין וכתב אח"כ דכן פסק הראב"י באותן הנשים שיש להם וולקשטרם בשערות שנעשו להם בלילות מחמת שד וסכנה נפשות לגלות דלא חיילי כיון דמהדקי עובא זה בזה הוי כבלוע ובה"ס דלא מעמא וכיון דלא מעמא לא חיין ועוד דקו"ל ג' גימין קשורות אינם חוללות אפילו לא חשבת להו כבלוע וזית הסתרים ולא הוי כחתיכה אחת כיון דג' גימין אינן חוללין משום דלא מהדקי ועייל בהו מיה' כ"ש שערות עובא ועוד שכיון דלא מני לגלחן מפני הסכנה הוי רבית' ולא חיילי כדאמרין בפ' הערל עובר הינו רבית' אע"ג דלאו יקר אמו הוא ע"כ:

והאגור בהלכות עבילה מביא דברי המרדכי בשם הראב"י ומשמיע את טעם הראשון שכתב המרדכי בשם הראב"י הג"ל ואינו מביא רק ב' טעמים האחרונים לבד:

והם"ט בשם הפמ"א בשם הלבוש כתב טעם אחר דמפני שאיכא סכנה להסירם הוי מיעוטו שאינו מקפיד דאינו חיין ע"כ הטעמים דהתירה בענין הקליעות הנעשים ע"י שד:

ד ומקודם אבאר דאיכא נ"מ בין כל טעם וטעם מטעמי דהתירה הג"ל לטעם הלבוש הרי דאין היתר רק אם הוא במיעוט הראש לבד אבל ברוב דאף באינו מקפיד חיין עכ"פ מדרבנן ומכ"ש בכולה דחיין אפי' מדאורייתא לכאורה אף באינו מקפיד דכחילה ואינו מקפיד חיין מדאורייתא כדמזכיר בהא דהערל (ע"ה ב') אבל טעמי המרדכי בשם הראב"י שפיר שייכים אף אם היא כחולה ובהנחה דהו שאלו כ' המרדכי או הראב"י טעם הלבוש ואף דהו פשוט מאד כי רואה להתיר אף ברוב וכולה ומלאהי דכ"כ בעל ס"ט שם גם אין שייך טעם הלבוש רק היכה דנעשה ע"י שד ואיכא סכנה בהסרתם אבל אם נעשו מחמת כי לא סרקה זמן רב את שערות ראשה או ע"י סיבה אחרת אשר הוא באופן דליכא סכנה בהסרתם בזה לא שייך טעם הלבוש ואף היכה דלא הוי רק מיעוט דמיעוט ומקפיד חיין עכ"פ מדרבנן וכן טעם היתר הג' של המרדכי בשם הראב"י (ח"א) אלה וכו'

א נשאלתי מהם שיש לה ר"ל מכות רבות ברגלים וכו' בראשה ועיניה ויעלה קרובתה שנתעשה ע"י תהבולות שהרחן ראשה בשכר ומי ציטול י"ש הנקרא (ארבעט) וע"י דיבוק בשעור את בערת ראשה כדו שיתכוו שערות ראשה לקליעות הנקראים (קאלטיגעס) ותעש כן האשה הג"ל ונהכוו שערותיה לקליעות כמעט בכל ראשה ולא כל ראשה ממש ועכ"ז חוללת עיניה וראשה וכאז רגליה לא סרו מעליה רק נשתנה במכות רגליה נפתחו וזכות מוגלה וכאז עיניה נהמעטו מה ויתכן שפתיחת המכות מחליטין נהכוו כי נתרבה המוגלה ברכות בזמן ונפתחו מחמת זה המכות וכאז עיני' שנמעט הוא מחמת זיבת המוגלה ועד עתה היתה האשה הג"ל מניקת צהוך כ"ד חודש והיתה מכולקת מדממים ועתה הגה חזרה לווסחות שלה ורואה דס נדה וחי לזאת שאלה אם הקליעות הג"ל חוללין לעבילה אם לא כי להסירם יראה לנפשה שלא תבא מחמת זה לידי סכנה ח"ו ומה יהי' אם גם רופא ישראל מומחה או רופא מומחה עובד כוכבים יאמר שיש סכנה או חשש סכנה בהסרתם אם אז תהי' יכולה לעבול ולהסירם לבעלה או לא חו"ה:

ב והנה אף כי השאלה הג"ל אינה חדשה כי מותה כתובה בס' סדרי טהרה סי' קל"ה ס"ק י"ע שלו והביא שם מקודם השאלה והתשובה שכתב בזה בעל פמ"א ח"ב סי' קמ"ו דהעלה להחמיר בענין שאלתו ולבסוף האריך גם הוא בזה והבסוף סברות לאיסור והעלה הכל להחמיר בהג"ל אף אם רופא מומחה ישראל יאמר שהוא סכנה להסירם ואף בדיעבד חולין ובספר חממת אדם כתב שאם שלדעתו הי' נראה להקל בזה אכן דעתו בעלה נגד הפמ"א וס"ע הג"ל (ונראה דמחמת זה קיטר בדבריו ולא ביאר את הטעם שראש להתיר וכתב בקצרה דמחמת שהוא דרבנן דוודאי אינה מקפדת והוי רובו ואינו מקפיד הי' ראוי להתיר כו' ע"כ ולא סיים מחמת חזקה סברה יש להתיר כי זה שהוא רק דרבנן אכתי אין זה השלום הדיבורא לכאורה ועדיין זה לריך לפניו ומשמע מדבריו דאין סמיכתו על מאי דמסיים אח"כ במאמר המוסגר וז"ל ז"ע דאפשר שיש כאן ס"ס דפלוגתא כו' יעו"ש כי את זה הוא רק כמותיב לבד וגם דהוא מותיב והוא מפרק שם דאפשר דדעת הרמב"ם הוא דעת יחיד נגד דעת רבים ועוד דהוי כשם אונס חד יעו"ש וגם יעויין בצאורי הגר"א סי' קל"ח ס"ק י"א שלו דכתב רח"ס חוקי לדברי האונסים ודלא בהרמב"ם מנ"ש ב"ק (פ"ב ע"א) מדאורייתא דלמא מקטר (*) א"י מואוס כו' יעו"ש ולפענ"ד נראה דמחמת הראי' הזאת כמעט שאף לזרוף להתירה קשה לזרף דעת הרמב"ם אחר דכל הפוסקים חולקין עליו והגמ' כמעט מפורשת היא דלא כוותי' אכן דעת הפרישה דמסתפק דממא כל השערות של כל הגוף מזורפין יחד לשיעור רוב שפיר יש לזרפה לסניף היתירה ואדבר מזה אי"ס לקמן באות (קעד קעה) ואי לזאת אחרי שבעל פמ"א וס"ע אסרו ובעל חממת אדם ציעל דעתו נגדו ואוסר ג"כ אם כן לא בי הוא לחוות דעה בהוראה זו ועכ"ז אמרתי דאם דרופא יאמר שיש סכנה בהסרת הקליעות הרי הענין הוא דומה לענין כי מי יודע אם תתפלא האשה הג"ל ואימת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

והכריע זה מחמת דהסברה נותנת כן וגם מן הראוי יט"ם
 ובמהדורה תנינא ס' קל"ה השיב לשואל אחד שהקשה על
 דבריו שבמ"ק ה"ל ודחה לדברי השואל ות"ל אנכי כוונתי
 לרוב הדברים שבספר ס"ע אשר מדבר בענין הזה ולמה שהביא
 בשם ס' תפ"מ . וגם אל רוב הדברים שבשני השו"ת נודע
 ביהודה ס"ל וגם עלה בידי חיזו הוספת ושינויים וראוי מפורשת
 מתוספתא דבלוש ח"ל לראוי כו' ולא ראיתי להאריך בדברי
 אלה ולכתבם כאן אחרי דהענין הוא אמיתי בלי ספק דבבלוש
 ח"ל אף לראוי לביאת מים . ולכן כתבתי הוספת דברי שם לי
 בזה בזה"ס :

חנה"ה

(א) בגודע ביהודה מהדורה קמח תשובה ס"ד כתב דמתברר דבלוש
 ח"ל לראוי לביאת מים וגם הביא ראוי לזה מן דעת הריב"ש ח'
 בשם רבו המובה במ"מ פ"ה מהל' מקואות ה"א דראוי לביאת מים
 בבה"ס ח"ו רק מדרכין לבד . דהואיל דלענין טומאה דינו כגלוי מן
 התורה . שויינהו רבין לענין טהרה נמי כגלוי . וא"כ מוכח מזה דבבלוש
 דאין חשיבה כגלוי לענין טומאה . ח"ל לראוי לביאת מים . והשואל שאל לו
 ע"ז . איך מביא ראוי מהריב"ש ה"ל הלא התוס' בקדושין (כ"ה ע"א)
 ד"ס כל' ובגדה (ס"ו ע"ב) ד"ה כל ובשאר מקומות מובאר דפליגי על
 הריב"ש ה"ל . וכברא להו דראוי לביאת מים בבה"ס הוא מדאורייתא
 ונלמד מיתורא דכל בשמי . והשיב לו ע"ז במהדורה ב' תשובה קל"ה .
 דאם דפליגי התוס' וכברא להו שהוא מדאורייתא . אחתי מנ"ל דפליגי
 על הריב"ש בזה . שמוכח מינ' דבבלוש ח"ל לראוי לביאת מים . והחולל שם
 עוד דהא כתב דמתברר כן מסברה . ול"ש ד' אמרתי טרם ראיתי
 דבריו ה"ל . דבין לדעת הריב"ש . ובין לדעת התוס' מוכח הכל דבבלוש
 ח"ל אף לראוי לביאת מים . לדעת הריב"ש הוא מובאר . וכאשר מלאתי
 חר"ב בנדע ביהודה וכו"ל . ואף לדעת התוס' אחרי דכתבו דבבין מיתורא
 דקרא לבה"ס דלריך לראוי כו' מאין לנו ללמוד דבלוש . דלמא דרבי
 דקרא לא אחי רק לבה"ס לבד וכמו דמוכח מתוס' ה"ל . דבלא קרא היינו
 אומרים דח"ל אף לראוי לביאת מים גבי בה"ס כמו כן לענין בלוע דעדיף
 מבה"ס דבלוש ח"ו גלוי לענין טומאה ובה"ס הוא גלוי לענין
 טומאה וה"כ מנ"ל דריך לראוי לביאת מים גבי בלוע . ולפ"ז אין מקום
 לדברי השואל . דהנפק הוא דלדרכה דגם מן התוס' יסתיע לזה :

(ב) ובגודע ביהודה שם הסתלק להוכיח גם מן התוס' דמודי דבבלוש
 ח"ל לראוי לביאת מים . והוא ממאי דלא הקשו התוס'
 ביבמות (ע"ה ע"א) . לפי מאי דבבין מרש" דקק בשער לבד היו דין
 דלוי חוץ מדאורייתא רק ברובה ומקפיד . אבל בכל הגוף אף במישע
 ואינו מקפיד חוץ . דה"כ עיניה היתה משכת לה דהא ח"ל לנקות הבני
 מעיים ע"כ יעו"ש . ול"ש ד' נראה דההוכחה הזאת הוא רמיקתא דגם בל"ז
 מקמי התוס' שפיר וגם דים לדחות דאף חס נאמר דהתוס' סבירי דבלוש
 דמי לבה"ס ונלמד הכל מדיבורא דבשמי המותרת (יעוין בנדע ביהודה
 שם) עכ"ז לא היה קשה לרש"י מדין ממאי דבבין מעיים ח"ו מוקים
 בעבולה דאחתי וכל לומר דרש"י סובר דגם בלוע ובכ"ס הלמד מרבוי
 דבשמי לא חייב מדאורייתא רק ברוב ומקפיד כמו בשערו הלמד מרבוי
 דאח' אבל בכל הגוף שפיר חייב אף במישע ואינו מקפיד :

(ג) ע"ד נראה לי דלפי דברי נודע ביהודה דהוכחה דבלוש ח"ל לראוי כו' .
 הוא רק להריב"ש לבד . ולהתוס' אין הוכחה . רק דלמדין
 דמנ"ל דפליגי אחרי שבכ"פ מן הסברה מסתברא ג"כ דבלוש ח"ל לראוי
 כו' . לפ"ז יב לדייק מרש"י חו"מ (ע"ה ע"ה) ד"ה מי לא עסקין מדכתב
 שם הלמא מבין שנבלעה הרי היא כמשוכלת ע"כ . דדעתו דבבלוש דריך
 ג"כ לראוי לביאת מים . ובדברי השואל . דלענין טומאה דין כמו שהוא
 מעובל . ולא מחמת דסופו להעביל . כי זה בודאי ח"ל לומר כן כאשר
 הקשה בנ"ב משענת דחשיב בלוע . אף דסופו ללמא . רק דאחרי שהוא
 במקום שטומאה עכ"ל חשיבין ליה בכל עת שהוא בלוחו . מקום דגורס עיכול
 כמעובל והמקום גורס . וכמו דאומר שם הגמ' ע"כ אשכחן למעלה
 כו' קו"ח ומה למעלה שאין עושה עיכול כו' למעלה שטומאה עיכול כו' כלום
 כו' אפי"ה עיכול דלמטה רב יעו"ש . ולקמן בפנים אדבר מזה בעו"ס .
 וזהו שדייק רש"י ג"כ שם ע"ה ה"ל . וכתב דהסברה דבלוש דלוי מטמא
 הוא מחמת דחשיבה כמשוכלת . ולא כתב דחשיבה כמו שאינו . כי המקום
 אינו גורס רק עיכול לבד . ומאד המקום ח"ו שאין לרין ע"ז כן הוא ברור
 לפע"ד הסוהר בדברי רש"י . וגם הסוהר דלומר קו"ח מלמעלה על למטה
 דלמטה עושה עיכול רב מורה כן דמאד המקום דעושה עיכול דין דבלוש
 דחשיב כמעובל . וא"כ לפ"ז מאד הסברה מהראוי דבבלוש יהיה דריך ג"כ לראוי
 לביאת מים . כי לא מנינו דבלוע יהיה כמי שאינו רק כמעובל לבד . ולכן
 הוא שפיר עדיפה מבה"ס לענין דלוי מטמא לא במשא ולא באוהל כמו
 כל מעובל דלוי מטמא אבל לענין חשיבה אין נפקותא במאי דחשיבין
 למעובל דאף מעובל חייב . וא"כ מנ"ל לחדש דבלוש ח"ל לראוי כו' (ובשלמא
 להריב"ש ה"ל אין מקום לשלח הזאת אחרי דראוי לביאת מים אינו
 רק מדרכין לבד כי גזרו מחמת דבה"ס הוא כגלוי לענין טומאה וא"כ
 בבלועה דלוינה גלוי לענין טומאה . ואף דהוא רק מחמת דחשיב כמעובל
 לבד

וכוא דהוי היינו רבינו ג"כ אינו שייך היכא דאפשר להסירם
 כי ליכא . סנהא אבל היתר השני דהוי כג' נימין או היתר
 הראשון חס מהדקי הקליעות היעב כמו אותן הנעשות ע"י
 עד שייך אף בזה . וסיכא דמקודם שנתהוו הקליעות נקשרו
 הנימין כל נימיה ונימיה צ"ע לא שייך תו היתר השני שכתב
 המרדכי דהוי הקליעות כג' נימין כו' דאף דמחמת הקליעות
 שפיר ה' שייך רק סברה . אבל לגבי הקשרים הקודמים לא
 יועיל זה . אבל שארי הטעמים שפיר שייכים אף בזה . וסיכא
 דבהך הקליעות נקלטו בפנים חומים או שום דבר חס המה
 בפנימי הקליעות שייך טעם הא' שבמרדכי בשם הראב"ד דהוי
 בבלוע ובה"ס ובה"ס שהחומים נרחים ונגלים מצדן למעלה
 מהקליעות או לא שייך טעם הא' . ואף טעם הב' לא שייך .
 דאף לרש"י ריש במה חסא דמפרש למתניתין דשם בענין
 החומים הקלועים בשער מ"מ רפיון מיהא צ"ע ע"כ ואי אפשר
 לרפויי חס נסתברו בתוך הקליעות והשער מקיפס בחיורו
 מקומן . ואף בזה שהוא בחופן דיכולה לרפויי עדיין אינו שייך
 הסותר רק לשיעת רש"י ה"ל אבל להראש"ש שם וכן פסק בשו"ע
 ס' קל"ה סעיף ב' דלא מהני רפיון לחומים הקלועים בשער .
 לפ"ז לא שייך בזה אף היתר הב' . אכן בזה דהוי סנהא להסיר
 והוי רק מיעוטא שייך טעם הלבוש ובה"ס דהחומים המה ברובא
 שייך לכאורה טעם הג' של הראב"ד דהוי הכי רבינו ח"כ
 הס"ט בס' קל"ה ס"ק י"ט הביא בשם ספר תפ"מ דנשתפק
 בזה והאריך שם בזה :

ה הוהנה חס נראה להורות בחיזה חופן אשר אין שייך בו אחד
 מג' טעמים של הראב"ד ה"ל וגם אין שייך בו טעם
 הלבוש לא וכל לסמוך בזה על חוקת הסודא של המרדכי בשם
 הראב"ד ה"ל אשר נפסק כוותי בש"ע כנ"ל . דיתכן שלא התייר
 הראב"ד מחמת כל טעם וטעם צ"ע ח"ה רק בלירוף שלשון
 יחד . דהו"ל היכא חיזה חולשת או דעה חולקת על חיזה סברות
 מסטעמים . וכאשר כתב בזה בעל סדרי עהרה וז"ל . וכבר
 ידוע כשהפוסק מביא טעמים הרבה להסיר שאין ללמוד מזה
 להסיר אלא מהני גווי דשייכא נמי כל הני טעמים עכ"ל .
 אכן לפע"ד נראה דמ"ס הס"ט כנ"ל . אין זה כ"כ כלל גדול
 בדין . והכלל הוא אינו רק להמורה על חוקת הסודא הכתובה
 לבד . אבל חס אחר העיון והבירור שיברור אשר חיזה טעם
 מסטעמים מספיק להתוך הסודא מחמתו לבדו . אף בלעדי
 הטעמים שאריקן שפיר יוכל להורות המורה אשר ראו לו
 לסמוך בעוז חמתו להקל ולהחמיר והכל הוא לפי הענין . וכאשר
 אנו רואין שהאגור לא חס להביא כל' שלשם הטעמים שבמרדכי
 בשם הראב"ד ולא הביא בשמו רק ב' טעמים האחרונים לבד .
 ועל כן חשים עיוני המועטם על כל טעם וטעם שבמרדכי
 בשם הראב"ד ה"ל כן אזכה לכיין בזה חיזו דברים הראויים
 וגוחים להלכה . ומה' אבקם העז :

ו סברת היתר הא' שבמרדכי בשם הראב"ד הוא משום
 דהוי בבלוע ובה"ס . אשר בדברים האלה כתב
 ג"כ מקודם לענין ידות הכלים הארוכות שדעתו לקלן והוי
 כקלן ולא חייב בעבילה . וכתב דהוי בבלוע ובה"ס דלא
 מטמאה ולא חייב . הגה אף דעירב שני הטעמים וכלן יחד .
 והוא בלוע ובה"ס . אכן בחמת לא דמי זה לזה כלל . בין
 לענין טומאה ובין לענין חליה בלוע אינו מטמא לא במגע ולא
 במשא ולא באוהל אבל בה"ס במגע לבד הוא דלוי מטמא
 אבל במשא מטמא כמובאר בגדה (מ"ב ב') ובאוהל ג"כ מטמאה
 ומבואר זה דבלוע אינו מטמא באוהל ובה"ס מטמא באוהל
 בהג"ס אות ה' מ' :

ולענין חליה . גבי בה"ס אף דח"ל לביאת מים . ראו
 לביאת מים מיהא בעיין כדאיתא בקדושין (כ"ה ע"ה)
 (א) ובגדה (ס"ו ב') ובפוסקים . אכן גבי בלוע ח"ל אף לראוי
 לביאת מים . בש"ע ס' קל"ה סוף ס"ק כ"ג מובאר בדבריו
 דפשוט ה' לו וגם להספר תפ"מ דבלוש ח"ל לראוי כנ"ל .
 ובשו"ת נודע ביהודה מהדורה קמח ס' ס"ד השיב כן לשואל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א ב

ז ומעתה לריך להבין מאי דעירב הראזי שני הטעמים ביחד בלוע ובה"ם אחרי דמובלין סמס דדיניסס. ובחס דהוי בלוע הוי עדיפא מבה"ם ומאי הוי דסייס וכחכ. דהוי כבלוע ובה"ם לא הוה לו לכחוב אלף דהוי כבלוע דחינו מטמא ולא חייך :

ח ולכן הנראה לכאורה דלא פסיקא לי' להראזי מלתא דהוי כבלוע. וספוקי מספקא לי' וכמו דנראה דאף דהוי כבה"ם לא הוי מוחלט לי' בהחלט גמור וכאשר כתב בסיתר שני שלו וז"ל. ועוד דקיי"ל כו' אף חס לא חשבת לכו כבלוע ובה"ם כו' ע"כ. ואדבר מזה לקמן ח"י"ה. וכמו כן כאשר כתב מוקדם הטעם דהוי כבלוע ובה"ם לא הוה מברעא ליה מלתא כ"כ זין גבי ידות הכלים וזין בענין הקליעות דהוי כבלוע ולכן כתב הכל דהוי כבלוע ובה"ם. הכוונה כבלוע או עכ"פ כבה"ם ומאי דסייס וכחכ דלא מטמאה הכוונה כל חד וחד כדאיתא. בלוע אף במשא וחולל. ובה"ם בנגיעה לחוד חינו מטמא כנ"ל :

ט ומעתה חסים עוינו בעזא"י על צ' הדברים אשר מחמתן מתיר הראזי בסיתר הראשון שלו. והוא בלוע ובה"ם ומקודם אדבר בהסיתר דהוא בה"ם מחמת דמס שראוי להטעורר בזה כבר התחלתי לזכר בהדברים אשר כתבתי והוא :

מאי הוי דסייס הראזי וכחכ דהוי כו' ובה"ם דלא מטמאה ולא חייך סרי כבה"ם לריך לראוי לביאת מים ובחס דחינו כבלוע רק כבה"ם חייך שפיר דאף דא"ל לביאת מים ראו לביאת מים מיהא בענין כנ"ל :

י והנה על מה דכתב הראזי כן לענין ידות הכלים ע"ז לא קשה זאת דו"ל דסובר כמו שיסבו הר"ם והרא"ש צפ"י ד"ל למס' מקולות משנה ס' דבה"ם דכלים ה"ל לראוי לביאת מים. ולכן אף דדעתו לחתוך דהוי מקפיד עכ"ז לא חייך ואף דנחמד דלא הוי רק כבה"ם לבד ולא כבלוע והוא דלא כמו שיסבו התוס' בחולין (ע"ג א') ד"ס מטביל. והר"ם והרא"ש סג"ל הביאו ראי' לדבריהם מתוספתא. אכן מאי דכתב הראזי ג"כ לענין קליעות של האשה דלכן לא חייך משום דהוי כבה"ם ל"ע לכאורה דלמס לא יחזק הוה באחס כבה"ם לריך לראוי כו'. וכ"ז חינו רק חס נחשוב לבה"ם לבד. אבל לפי הסברא דנחמד דהוי כבלוע ה"ל כבלוע ח"ל לראוי לביאת מים כנ"ל :

יא והנה התוס' דחולין ד"ס מטביל סג"ל ואשר הוא ג"כ דברי סס"ת בשם מורו מובה צב"י בעור סו' ר"ב [וקא' תימא מאי דלא הביא ה"ל עכ"ד דברי התוס' דחולין] וכן הר"ם והרא"ש צפ"י דמקולות סג"ל אשר הקשו על ידות הכלים הארוכות שעתיד לקולן דיתחזק משום דבה"ם לריך לראוי כו' וישבו התוס' וסס"ת סג"ל בישועס והר"ם והרא"ש בישועס מזה מוכח לכאורה דחינו סובריס בדברי הראזי סג"ל וסברי דאין סברה דידות הטומאות לקולן דהמס כבלוע אלף דודאי דלא הוי רק כבה"ם לבד דח"ל לא הוי מקשו מידי דהא כבלוע ח"ל לראוי כו' ומאחר דכוס סברי דלא הוי רק כבה"ם לבד ולא כבלוע אשר חיבור סיד חל סכלי הוא חיבור חמיתי מראשית הויות סכלי וח"כ מכ"ס דחיבור ודיבוק של הקליעות הטעשים ע"י שד דלא חשיב לבלוע לדידו ומאחר לדידו הנראה לכאורה דודאי לא הוי כבלוע אף חס הוי כבה"ם אין ויזא מוס שריוחא וכאשר כתבתי דהא בה"ם לריך לראוי לביאת מים :

יב עוד יש לעיין עובא בהסברא שחידש הראזי לדמות ידות הכלים סג"ל והקליעות סג"ל לבלוע. דהלא בחולין (ע"א ב') יליף בלוע דלמס מקו"ח ומה למעלה שאינו עושה עיכול כו'. למעשה שעושה עיכול כו' ואומר שס הגמ' ע"ז כלום עושה עיכול למעשה חלף ע"י מעלה. ומשני חש"ס עיכול דלמס רב. אשכחן בלוע דאחס בלוע דבהמס מנ"ל קו"ח כו' סרי דבלא קו"ח דלמס עושה עיכול וכן בהמס בלא קו"ח לא היינו למדין דין בלוע ממאי דמחינו דין בלוע באוכל נבילת

לבד. עכ"ז בהא ליכא לרבין מחמת זה ליגזור ונשאר על הדין דלורייתא דחינו חייך) ולפ"י ש מקום גדול לדברי השאל דמנילא יבואר דלהתוס' דפליגי על הריעב"ח לענין חס בה"ם לריך לראוי כו' וסברי דהוא מדא"ל דע"כ דפליגי ג"כ וסברי דבלוע לריך ג"כ לראוי כו' כי ממילא מוכח קן כנ"ל : **אכן** לפי מאי דביארתי להוכיח גם מן דברי התוס' ח"ל וכאשר כתבתי דאחר דלא ידעיין רק מיהורה דבשר לבד. לא ידעיין בבלוע : דאמרינן דלמא הקרא הוא רק לבה"ם לבד ולא כבלוע כיון דעכ"פ מחולקין המה לענין טומאה. ובה"ם חשוב כגלוי ולא בלוע. וח"כ לפ"י אף דכל עיקר הסברה בלוע הוא רק דחשוב כמעוכל. עכ"ז אחרי דעכ"פ ח"ל בבלוע אף לראוי כו' דלא ידעיין מהקרא רק לבה"ם לבד לפ"י אין נפקותא בהא דלא חשיבא רק כמעוכל לבד דלענין הכל חשוב בלוע לענין דינא כמו שאינו אחרי דלא מטמאה ממילא גם לא חייך :

(ד) וזהו שלף הקדק רש"י לכתוב דהרי הוא כמעוכלת רק בחולין אשר הוא מושיל שם לענין ביאור הסוגיא כדאומר שם ע"ב. קו"ח למעשה עיכול רב מלמעלה חל בדה (מ"ב) ד"ס טומאה בלוע כתב רש"י בקיצור דחשוב כמו שאינו דאחר דחשיב כמעוכל ממילא הוא כמו שאינו לכל מיני דבלוע ח"ל גם לראוי כו' ומרש"י דנדה יסתיע לזה וישוין מ"ס לקמן אות (יא) :

(ה) ועוד כ"ל הביא ראי' מפורשת דבלוע ח"ל לראוי כו' מתוספתא מפורשת המובא בר"ם משנה בתרא דמקולות בענין חן התחוב בבשר דסייס בתוספתא סג"ל ואס קרס עליו עור חינו חוץ סכל הבלועין באחס כו' עהרין ע"כ. הרי מבואר דבלוע דטהור. דחינו חוץ מחמת זה עכ"כ. וח"ל לראוי לביאת מים וברור :

(ו) והנה סב"י בעור סו' ק"ל חס הטעם להא דחן התחוב בבשר דלכן לא חייך משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד ולא כתב הטעם כמו בהתוספתא סג"ל דהוי כבלוע. ולכאורה היינו יכולין ללמוד מדבריו דסובר דאף בבלוע לריך לראוי לביאת מים. אכן מלבד דהתוספתא סג"ל כותר לדברי סב"י הג"ל. וצננים אות יז בהרתי דאף הרמב"ם והרא"ש סותרים לדברי סב"י אף בלא זה יש לומר דאף סב"י סובר בבלוע ח"ל לראוי כו' והא דלא כתב סב"י הטעם דהוי כבלוע הוא משום דסובר דלא חשיב חן התחוב בבלוע מחמת דהוא במקום שאינו עושה עיכול. והארכתי בזה בענין מן אות טז ולהלן :

(ז) ובאי דעמד בס' תפ"ל מ המובא בס' ס"ט סו' ק"ל ס"ק ס"ג כ"ג. ובעל ס"ט הריך ג"כ בזה ליישב. הא דחין חומר הגמ' דנדה (מ"ב ע"ב) דנ"מ אי אותו מקום באשה בלוע הוי. או פה"ס לענין חס לריך לראוי לביאת מים. ות"ל אחי כוונתי לרוב דבריהם בזה ועוד ראיתי בזה דבר חדש והוא דע"כ ח"ל דלא חס הגמ' שם לומר כל ה"ל מ ולא נקטת רק לחדא מנייהו דנ"מ לענין טומאה משא' חל ח"ל דאיתא ג"מ אחרות וכוונה לזה רבות הוא במקומות אחרים ובכחן הוא מוכרח לומר כן והוא :

(ח) ודהנה בלוע מעכב מלמסא באוהל וראי' לזה מהא דתן באהלות פרק ח' משנה זיין כלב שאכל בשר המת ומת הכלב כו' הרי דדוקא בשמת הכלב מטמא באוהל חל כל זמן שהוא חי לא מטמא באוהל דטומאה בלוע הוא. וכן מבואר ג"כ בחולין (ע"א ע"ב) דלומר שס הגמ' ומה כלי חרס כו' שאינו מניח כו' אחס שמניח כו' וכחכ קן רש"י בחולין (קכ"ו ע"א) ד"ה הכלב שאכל והר"ם באהלות שם ופשוט אכן גבי ביה"ס מטמא באוהל ואינו מעכב קן כתבו התוס' בחולין (ע"ב ע"א) ד"ה (בסוף ע"א ב') כי קאמר רבה והקשו שס התוס' בזה על רש"י יעו"ש ולי נראה להוכיח קן מן הראיה :

(ט) ובקודם נעיין חס עהרת בה"ם דינה כמו עהרה בלוע דחינה מטמאה כדאמר רבה חולין (ע"א ח') או דעהרת בה"ם מטמאה. והנראה לפענ"ד דעהרת בה"ם מטמאה דח"ל רבה דהא להשמיענו הדין דעהרה בלוע דחינו מטמאה ה' לו להשמיענו רבותא יותר דאף עהרת בה"ם חינו מטמאה וכן במשנה דמקולות פ' וזו משנה ה'. דהנא בלע טבעת עהרה ונכנס לאוהל המת כו' דהרי היא כמו שהיתה. היא לו להשמיענו רבותא יותר דאף חס אחז טבעת עהרה בה"ם ונכנס לאוהל המת דהרי היא כמו שהיתה. ועוד דהרי רבה מדמה דין עהרה בלוע דחין מטמאה בלועה כדאומר. כסם שטומאה בלוע כו'. כך עהרה בלוע כו' ולכן כמו דהא דלומר כסם שטומאה בלוע כו' הוי הכוונה דווקא בלוע ולא בה"ם דהא מיירי שם אף לענין משא' כמבואר. כמו קן נמי מאי דסייס ואומר כך עהרה בלועה כו' הוא הכל באופן וגוויי חדא. דווקא בלוע ולא בה"ם. ומעתה מוכח דטומאה בה"ם מטמאה באוהל דח"ל הוי שייך זה הלימוד עצמו לומר דבה לענין עהרה בלוע. גם לענין עהרת בה"ם וח"כ הוי לריך להיות אף עהרת בה"ם עהור. חלף ע"כ דחינו מניח מלמסא באוהל. רק בלוע לבד ולא בה"ם. ולכן ליכא הקו"ח שלומר דבה מפלי חרס המוקף כו' לבד בבלוע לבד ולא לבה"ם. ומבואר כ"ז להמעיין וק"ל. ואחר דבלוע חינו מטמא באוהל ובה"ם מטמאה באוהל. הלא הוי יוכיה הגמ' דנדה סג"ל לומר דנ"מ אי אותו מקום באשה בלוע או בה"ם לענין טומאה חולל. חלף ע"כ דלא חס הגמ' לומר כל ה"ל דאיתא וחדא מינייהו נקט. וח"ל אין להוכיח ג"כ מידי מן הגמ' דנדה סג"ל לענין ראו לביאת מים. וזהו אמת ויציב. דרק בה"ם לבד לריך לראוי כו' ובלוע ח"ל אף לראוי לביאת מים והוא ברור. ע"כ בה"ה :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

כזילת עוף טהור (*). וה"כ גבי ידות הכלים וגבי הקליעות הנ"ל מנלן ומאין לחדש דין בלוע ומלכד זאת מאי ליתכא קו"ח למילף נוסף ע"ז דגם המה מגרע גריע. ואיכא למפרך דמה לאוכל כזילת עוף טהור דאף דהוא למעלה מ"מ הכל הוא מקום הגורס לעיכול וכדאומר הגמ' הנ"ל כלום עושה עיכול למטה חלה ע"י מעלה :

יג ולפנ"ד נראה דכל עיקר הסברה דבלוע הוא רק מחמת דהמקום גורס עיכול. ולכן אף אם הוא דבר שסופו ללאת כמו טבעת מכל מקום בכל זמן שהוא בזה המקום שגורס עיכול לדבר אחר עכ"פ דיינינן להדבר לפי המקום שהוא בו. וחשיב כמעוכל ומבואר כן בסברות הקו"ח דאומר הגמ' הנ"ל וגם מבואר כן ברש"י שם (ע"א ח') ד"ה מי לא עסקינן דכתב וז"ל. אלמא מכיון שנבלעה הרי היא כמעוכלת ע"כ דקדק רש"י ז"ל לפרש הסברה דבלוע דחשבינן כמעוכלת ולא כתב רש"י ז"ל דחשיב כמו שאינו מחמת דהוא הוא עיקר הסברה דבלוע דיינינן לכל דבר לפי המקום שהוא מובלע בו. וזאת שהמקום עושה עיכול לשם דבר חשבינן להכל כמו שהוא מעוכל. ויעויין מה שכתבתי בהגה"ס אות [ג' ד'] היולא מזה דהנראה לכאורה דאין שייך כלל דין בלוע גבי ידות הכלים והקליעות הנ"ל ודברי הראב"י ז"ע לכאורה (*):

יד ישוב מלאתי. דהר"ם בסוף מקולות הקשה בעין קושי' הנ"ל על הא דתנן חן התחוב בחדש וכו' והא חינו נראה עובל ואוכל בתרומה. ומציא הר"ם תוספתא דתני הנכנס לו חן ביריבו כו' במה ד"ה בשל מתכות כו' והא קרס עליו עור מלמעלה הכל מודים שאינו חוץ שכל הבלועין בחדש ובזהמה בחיות ובעופות טהורין ע"כ. וכתב הר"ם ע"ז וז"ל וה"ל והא ב' בהמה המקשה (ע"א ב') ילפינן בלוע דלמטה מקו"ח ומה למעלה שאין עושה עיכול מלי. למטה שעושה עיכול חינו דין שמלי. משמע דאי לאו קו"ח לא הו' ילפינן אם כן חן ביריבו ליתכא עיכול. אין כאן קו"ח ומנ"ל שמלי. וי"ל דאיכא קו"ח אחר מה בלוע שסופו ללאת מזיל בלוע שאין סופו ללאת חינו דין שמלי והאי טעמא דרופה ללאת חשיב ההם עיקר טעם עכ"ל :

שו ולפע"ד נראה דישב הר"ם הנ"ל הוא תמוה דהלא הדבר הלמוד מן הקרא דבלוע חינו מטמא הוא בחין סופו ללאת ולא בסופו ללאת. והוא דבחולין (ע"א ח') אומר הגמ' עומאה בלוע מנ"ל דכתיב והאוכל מנבלתה כו' מי לא עסקינן כו'. ודלמא שאני התם דלא חזי לגר הניחא לרי' דאמר אחת זו ואחת זו עד לכלב שפיר חלה וכו' נהי דלא חזיא בפניו שלא בפניו מחזיא חזיא ליה ע"כ. וה"כ בודאי הו' אין סופו ללאת דטרס שינא כבר יהיה מעוכל עד שלא יהיה חזיא אף לכלב. והוא ברור דהו' אין סופו ללאת. ורבה דרנא לומר שם (ע"ב ח') דבעובר דסופו ללאת דטמא הו' רוצה לומר דאחר דלא שמעינן מהקרא רק בחין סופו ללאת לבד ובג"ל לכן היכא דסופו ללאת אף דהוא למטה דהוא במקום שעושה עיכול עכ"ז אין לזה דין בלוע. דמה לנבלת עוף טהור. דאין סופו ללאת. ופריך לי' לרבה ע"ז מטבעת דרופה ללאת ועכ"ז ילפינן חלה מסתמא דלא חשיב פרכא מה שנבלת עוף טהור אין סופה ללאת. והוא ברור. ולכן אין מקום לקו"ח דאומר הר"ם בג"ל לא לפי שה"ל דרבה ולא לפי המסקנא דרבה :

שו והנה הב"י בטור סי' קנ"ח כתב וז"ל. והא קרס עליו הטור כו' דכיון שקרס עליו הטור מלמעלה אין מקפידין להזיאו ומיעוטו שאינו מקפיד עליו חינו חוץ. ע"כ וכתב ע"ז בס' ס"ט סי' הנ"ל ס"ק כ"ו וז"ל ומי כניא לי' הטעם שנתן התוספתא דהו' בלוע בג"ל יעו"ש.

ורפנ"ד נראה שלולי שמן הראשונים מבואר דפסקו דהטעם הוא משום בלוע וכדברי התוספתא הנ"ל ובאשר אבאר אי"ה לקמן הוכחה ביאור דברי הראשונים ז"ל מלבד זאת היא מקום לומר דמהגמ' דחולין (ע"א ב') דמבואר דבלא קו"ח לא הו' יליף לא בלוע דלמטה ולא בלוע דבהמה. ומזה מוכח

דסובר הגמ' דהתוספתא דתני חן התחוב הו' בלוע לאו דסמכי היא. ואפשר לומר דסובר הגמ' דמתניתין דסוף מקולות סותר להתוספתא. והוא משום דתנן במתניתין הנ"ל בלע טבעת עמאה עובל ואוכל בתרומה. הקיאה עמאה ועמאה חן שהוא תחוב בחדש בזמן שהוא נראה חוץ. והא חינו נראה עובל ואוכל בתרומה ולמה לא תנא בתך ג"כ כמו בטבעת דאף חן עמא שהוא תחוב וחינו נראה עובל ואוכל בתרומה הו"ל חן עמא עמאה ועמאה חלה דמתניתין סובר דלא שייך בלוע רק בטבעת דהוא במקום שעושה עיכול ולכן בתך עמא לא עלתה לו טבילה. דלא הו' רק בסי' ומעמאה במשא. ובתך טהור שפיר עלתה לו טבילה דאם חינו נראה הו' מיעוטו שאינו מקפיד וכדברי הב"י הנ"ל :

יז אבן ברמב"ם פ' ב' מ"ה מקולות ה' ח' כלל דין חן התחוב עם דין דבלע טבעת עמא' והוסיף בכוונה דאם חינו נראה חף אם החן עמא עובל ואוכל בתרומה וסיים ברמב"ם על שני הדינים טעם אחד. וז"ל שכבר ביארנו שכל הבלועין בגוף החי לא מעמאין. וכן הרא"ש בביאורו בסוף מקולות כתב וז"ל והא חינו נראה עובל כו' ואפילו הו' עמא פי' החן. ומשמע קלת דכן הו' גירסתו במתניתין ואפי' הו' עמא. והרא"ש הוסיף ע"ז וכתב פי' החן. הרי מבואר בדבריהם דהטעם דחן התחוב אם חינו נראה דחינו חוץ הוא משום דהו' בלוע. ודלא כהב"י ויעויין עוד מ"ם לעיל בהגה"ס וז"ל בודאי ז"ע דכאיך הו' החן בלוע אחר שאין המקום אשר הוא בו גורס עיכול. וה"כ ליתכא קו"ח. וישבו של הר"ם כבר ביארתי דהוא תמוה :

יח ולכאורה נוכל לומר בכדי ליישב קושיה הר"ם הנ"ל וכן מאי דהקשיתי על הראב"י הנ"ל דכל עיקר הסברה של הקו"ח דאומר הגמ' מלמעלה על למטה דעושה למטה עיכול רב הוא רק מחמת דדין על שם סופו וחשוב מקודם למעוכל. אבל מאי דהמקום גורס עיכול לאיזה דבר אם המובלע לא יתעוכל לעולם. אין שום נפקותא מאי דהוא מובלע בזה המקום וה"כ רבא דאומר ח"כ עובר סופו ללאת טבעת אין סופו ללאת לפ"ז ע"כ דהדרינן ממאי דהו' סובר הגמ' מקודם דבלא קו"ח ליתכא למילף בלוע. דהא אף בטבעת דסופו ללאת ולא יתעכל לעולם. ועכ"ז הו' בלוע. וע"כ דהסברה דעושה עיכול חינו חשובה פרכא לפי האמת לפ"ז :

יט אבן כ"ז הוא דחוק מאוד לומר דהוא חזרה ממאי דקא שקיל וטרי הגמ' לומר קו"ח למטה. וקו"ח לבהמה ויעויין מ"ם עוד לקמן בעו"ה. במאמר המוסגר שם. וגם מבואר הסתירה לזה ממאי דכתבו התוס' חולין (ע"א ב') ד"ה דלמטה מנ"ל יעו"ש דמבואר דאף כאשר אומר הגמ' אשכחן כו' דלמטה מנ"ל קו"ח ומה למעלה כו' למטה שעושה עיכול כו' ידע הגמ' מעובר וטבעת ואף דסופם ללאת מ"מ שייך הקו"ח דעושה עיכול מחמת דהוא במקום שעושה עיכול והמקום גורס ומבואר הכל לעיל. וכן לפי מאי דכתב רש"י שם ד"ה דלמטה. וז"ל תחב לו דרך בית הרעי עד שנבלע כו' ע"כ מבואר מזה ג"כ דאף בסופו ללאת מיירי הגמ' דכאשר נתחב לו דרך בית הרעי סופו ללאת הוא כאשר אומר הגמ' שם כלום עושה עיכול למטה חלה ע"י מעלה ופי' רש"י אם לא יכנס דרך הפה לא יתעכל במעים לעולם. ע"כ. וע"כ ז"ל דרק מחמת שהוא במקום הגורס עיכול כשנבלע דרך פה. דיינינן הכל לפי המקום והמקום גורס וה"כ קושיה הר"ם הנ"ל וכן מאי דהקשיתי על הראב"י בג"ל ז"ע לכאורה :

כ והנה אם הקושי' לא הו' רק כמו שהקשה הר"ם בג"ל. הנראה לפענ"ד דיש ליישב דהא התוס' בחולין (ע"א ב') ח' ד"ה כי קאמר רבה אשר התחלת החום' הוא בדרך (ע"א ב') כתבו שם. דכולה מלתא דרבה. כלומר אף שתי טבעות. דרוש רבה הכל מן הקרא דהאוכל מנבלתה יעו"ש וה"כ יש לומר דילפינן חן התחוב דהוא כטבעת אחת דחשוב לענין זה בבלוע

שהשמש דש חבל בל"ז הוי סברא דסיכא דמהדק שפיר ואף
אם לא מהדק רק כמו הקליעות דיש סברא דעייל צהו מיא
יש לחשבו שפיר לבצוע :

אז אפטר לומר דזהו מאי דלא ה' ברירא להראבי'
אם הקליעות המה לבצוע או כבה"ס לבד . וכאשר
ביארתי בן לעיל פירושו . והוא מחמת דבאמת קשה הדבר
לחדש מעלמינו על חיזה דבר ולומר דהוא בצוע כאשר חזינן
דבאורו מקום באשה וכן לענין מקום נבילת עוף טהור פליגי
בזה אביי ורבא בנדה שם . אכן עכ"פ מה שהקשיתי לעיל
בין על ידות הכלים ובין על הקליעות דאין נוכל לומר דהוא
בלוע אחרי דהוא מקום שאינו עושה עכול . זאת וודאי ל"ע
לכאורה :

בו והנכון לומר לכאורה דזהו ג"כ מאי דהקשו תוס'
בחולין (ע"ז א') ד"ה מטביל אשר הוא ג"כ
דברי סה"ת שם מורו כנ"ל . וכן ג"כ מאי דהקשה הרא"ש
בפ"י דמקואות . על ידות הכלים הארוכות שעתיד לקולטן
דיהו ידות הליגה בעבילה . מחמת דאף כבה"ס נריך לראוי
ק' ולכאורה גבי ידות הכלים הוי וודאי בצוע אחרי שהוא
חיבור אמיתי מראשית הויות הכלי חבל דאף דהוא בצוע מ"מ
אין לזה דין בצוע רק דין כה"ס לבד כי אין המקום גורם
עיכול . אכן על הר"ש דמקואות שם שהקשה ג"כ זה לא נוכל
לומר דלכן סובר דיש לזה דין כה"ס מחמת דהוא במקום
שאינו עושה עיכול . דאף דבארתי דישב הר"ש לענין חן הנ"ל .
הוא תמוה עכ"ז הר"ש לשיטת ישבנו לענין חן דלכן הוי
בלוע מחמת דאין סופו ללאת . לפ"ז הנראה לכאורה גם גבי
ידות הכלים דין בצוע . כי זה אין סברא לומר דאחר דעתיד
לקולטן דהוי כסופו ללאת . ולישב הר"ש באין סופו ללאת הוי
שפיר בצוע אף אם המקום אינו עושה עיכול וא"כ ל"ע לכאור'
מאי האי דמקשה הר"ש בעלמנו לענין ידות הכלים ודימין
לבה"ס ולא לבצוע . וכמו כן ל"ע ג"כ לפי מאי דיישבתי ובארתי
בכוונת הראבי' דכתב הכל בלוע ובה"ס דספוקי מספקא לי'
ולא ברירא מילתא לי' אם הוי בלוע או כבה"ס ובשלמא גבי
הקליעות א"ש כמו שכתבתי לעיל באות (בה) . חבל גבי ידות
הכלים זולת הקושי' שהקשיתי דאין שייך לכאורה בזה אף
לאסתפוקי אם הוא בצוע מחמת דאין עושה עיכול מלבד זאת
אין לחלק כלל ידות הכלים מדין בצוע וליתו לאסתפוקי בזה
כי אין דביקות כמו דביקת היר חל' הכלי במקום העומד
לקטן ועדיין הוא מחובר כמקדש בראשית הויות הכלי :

בו וגם זאת ל"ע ק"ת מאי דהראבי' הוא דלא ככל הפוסקים
הנ"ל דאף הר"ש עכ"פ חזינן דדעתו כדעת התו' וסה"ת
והרא"ש דידות הכלים כה"ס מקרי ולא בצוע והראבי' רוצה
לחשבם לבצוע . ולכאורה אחר דכל הך פוסקים הנ"ל פליגי
גבי ידות הכלים וסברי דלא הוי רק כה"ס . כ"ש דפליגי
בקליעות :

בח ומעתה הנראה לכאורה דאחרי דלכל הך פוסקים
הנ"ל לא חשיבא לבצוע והראבי' דכתב הסברא
דבלוע לא פסיקא לי' מלאת בזה וספוקי מספקא לי' אם
הוא בצוע או כה"ס ומאד העיין נראה ג"כ לכאורה דלא שייך
בלוע רק במקום שעושה עיכול כנ"ל ולהסברא דהוי רק כבה"ס
אין מובן כלל לכאורה סברת הסיחור ביון דעכ"פ נריך לראוי
כנ"ל . והאגור משמיט להיתר הא' של הראבי' ולכן הנראה
דקשה לסמוך עליו לבדו :

בט אכן לפענ"ד נראה דע"כ לא כיון הראבי' במאי דכתב
דהוי בלוע ובה"ס דיהיה סברא דיש לזה דין
בלוע דאינו מעמא אף במשא דבאמת דין בצוע אין שייך רק
בבעלי חיים לבדו ולא בכלים דעומאה בלוע אינו מזיל אף
בכלי חרס המוקף כו' דעומאה רוצה בזקעת כו' כדאיתא
בחולין (ע"א א') וכן הוא כוונת החוספתא המוצא בר"ש סוף
מקואות לענין חן החוב דסיים שכל הבלועין באדם ובבהמה
ובחי' ובשופות טהורין . וכן כתב הרמב"ם בפ' ב' מה'
מקואות **בית** ח"א

בלוע דאין מעמא במשא מקו"ח דחשיבא שתי טבעות לבצוע
אף דלא יעמאו זה את זה וכן גבי ידות הכלים שזכר הראבי'
הכל הוא כטבעת אחת . וכן גבי טערוט של הקליעות שזכר
הראבי' אם דאיכא הרבה טערוט בתוך הקליעה מ"מ הרי אין
אנו דנין לענין שיטמאו השערות זו את זו . אלא רק לענין
חליצה בעבילה דאחר אם הנבלע ה' דבר עמא לא היתה נעמאה
אף במשא . לכן לא חייב בזה המקום :

כא אבל הקושיא היא בבאמת ביותר דאף אם איכא קו"ח
אכתי ליכא למילף דהא איכא למפקד מה לנבילת
עוף טהור שהוא במקום הגורם עיכול וגם לעיל בארתי דזהו
כל עיקר הסברא דבלוע :

כב ולכן הנראה לי ליישב קושיא הר"ש לענין חן החוב
בצער דשפיר הוי ג"כ מקום שעושה עיכול . דהא
קוץ החוב צבצר ידוע הוא שלבסוף הוא נרקב ונתעכל .
ולכן אף אם היה החן של מתכות ולא יתעכל לעולם מ"מ המקום
גורם עיכול לען ודומה לטבעת של מתכות דהוי בצוע מחמת
דהוא במקום שעושה עיכול למאכל ואף שקשה לחדש סברא כזאת
מעלמינו ולדמות עיכול הצצר את הקוץ לעיכול בני המעיין
את המאכל . כי המאכל צבני מעיין מתעכלים מהר והקוץ
הנתחב צבצר לא יורקב רק אחר ימים רבים כי ישבירו
ויתרבו הליחות ויגדל החום ויגרמו העיפוש והריקבון אכן
מחמת ההכרה שאנו רואין מן הגמ' דחולין הנ"ל שדין בצוע
אינו רק צבני מעיין אשר הוא מקום הגורם עיכול . וגם
אנו רואין שבתוספתא ופוסקים הנ"ל מבואר דגם לקוץ הנתחב
יש לו דין בצוע לכן בע"כ נאמר דקוץ הנתחב צבצר הוא
ג"כ נחשב שהוא במקום הגורם עיכול . ואין חילוק בין אם
מתעכל בזמן מועט ובין אם מתעכל בזמן רב . וראוי לזה
מלינו דהנה דין בצוע הנאמר בקרא הוא גבי אדם לבד מבואר
בחולין שם (ע"א א') ועכ"ז לכל בעלי חיים דין בצוע להם
ואף לכלב מבואר מהא דאסלות פרק י"א משנה ז' . כלב
שאכל צצר המת כו' ומבואר באסלות שם . ובשבת (קנ"ה ב')
דהק"ה התחמד להכלב שאכילתו משתהא במעיו יותר מבעמי
שארי צ"ה . והוא זמן ג' ימים ויעויין עוד בשו"ת מהר"מ
מרובינבורג שאלה תפ"ב וק"ל . ולפ"ז הוי קוץ הנתחב עדיף
יותר מבלוע דלמעלה וגם מבלוע דלמטה . דלמעלה אינו
עושה עיכול רק דהוא גורם שירד למטה ויתעכל . ולמטה
אינו עושה עיכול אלא ע"י מעלה . חבל קוץ הנתחב צבצר
אם יוגח חיזה זמן יורקב ויתעכל במקומו . אכן כ"ז לא
יתיישב רק בחן החוב לבד חבל לענין מאי דכתב הראבי'
לענין ידות הכלים ולענין הקליעות ל"ע לכאורה :

כג הנראה לכאורה דלענין הקליעות קשה עוד יותר לומר
הסברא דהוי בלוע . דהרי חזינן דלא ככל המקומות
שזה בכן הסברא דבלוע . כ"ז דחזינן לענין אותו מקום
באשה אשר הוא ודאי ל"ע כבה"ס . אכן אם להוי בלוע
פליגי בהא אביי ורבא בנדה (מ"ב ב') וגבי אותו מקום באשה
אחר התחלת אותו מקום אין יוכל אף מים לבוא שם ואף
אם מרחקת ירבותיה זו מזו כן כתב בנודע ביהודה מהדורה
ב' תשובה קל"ה בשם השואל וכתב בעל נודע ביהודה ע"ז
ועל כל דברי השואל בזה דהוא מלאת דמסתבר ואחרי דגבי
אותו מקום באשה אשר הוא כה"ס בודאי ומים ג"כ לא יבואו
בו בודאי ועכ"ז סובר רבא וכן הוא הסלכתא דלא הוי בצוע .
א"כ גבי הקליעות המבואר בדברי הראבי' דלא היה מוחלט
לי' כ"כ אף דהוא עכ"פ כבה"ס וכתב בזה בסברא השני' שלו
סברא הפוכה דיבואו בהם מים דהוי כג' נימין כו' . וא"כ
אין נוכל לחדש בזה סברא דבלוע . ולסמוך עליו להסירה
דאינו חונן וגאמר דעדיפא מאותו מקום באשה וחשיבא
שפיר לבצוע :

כד ואפשר ליישב זאת ולומר דהא דנפל פלוגתא לענין
אותו מקום באשה . הוא רק מחמת דהוא
מקום שהאשה עושה שמה לרכי' בצדיקת המובין והוא מקום

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

זה"א דהוא מחמת הקו"ח דעושה עיכול ולפ"ז נובל לומר דהו"ב דעת הראב"י דכתב על היות והקליעות - דהוי כבלוע ואף דאין עושה עיכול: (יב) אכן אחרי דעדיין לא יתיישב בזה הראב"י אחרי דכתב גם בכלים הסברה דבלוע ובאמת אין בכלים דין בלוע כאשר הוכחתי בפנים (כט) וע"כ נריך לפרש דבריו גבי ידות הכלים כמ"ש בפנים אות (לא) דלא כיון רק לבה"ס לבד - וא"כ ממילא הוי הפירוש ג"כ מה שכתב גבי הקליעות כמו דהוא גבי ידות הכלים דמיון להדדו - וא"כ ע"כ דסובר דאף דהוא בלוע עכ"ז דינו רק כבה"ס והוא מחמת דאין גורם - עיכול - וגם דהסוגיא דחולין קשה מאוד לפי הג"ל - דכלל הדברים שבדף (ע"א ז) מבוחר למילתא דפשיטא דבלא קו"ח לא היה נריך להיות למטה ובזהמה דין בלוע - ואח"כ בדף (ע"ב ע"א) מקשה בפשיטות והא עובר וחסה דכשתי טבעות למי - אשר לפי הדרך הג"ל - דמקום העובר אינו נכלל במאי דלומד קו"ח אלמטה דעושה עיכול רב לפ"ז אין מקום לקושיא הגמ' דמקשי מעובר וחסה - ובאם דמקשי הגמ' מחמת דלא ניחא לי' בכלמאי דהיה אומר מקודם דלריך קו"ח - מחמת חיזה טעם או ראי' - כל כדון הי' לו להגמרא מקודם לפרש ולהקשות אח"כ - ולכן לא נהירא לי' להדש דרש"י פליג על סברת התוס' - גד"ה דלמטה מג"ל הג"ל - אלא דמקום העובר שפיר דומה לשאר אברים הפנימיים דלמטה בחדם - ומה דלא פירש רש"י מאי דלומר הגמ' דלמטה מנין דהוא עובר ומי' דלא ניחא לרש"י לפרש כמו התוס' הג"ל - דזה יהיו כפי המסקנא דמי' אינה עמאה רק מדרכן ומאי דשינה רש"י בגדה מבחולין כבר ביארתי לעיל אות (ד) יעו"ש - ע"כ הגה"ה :

לב והא דהקשיתי לעיל דמאי מועיל לענין הקליעות מאי דנחמר דהוא כבה"ס אחרי דבה"ס בחדם נריך לראוי לביאת מים - הנראה לי ליישב דהנה מאי דכתב הראב"י כן לענין ידות הכלים כבר ביארתי דהראב"י סובר כמו שיבשו הר"ש והרא"ש בפ"י דמקוואות משנה ה' והביאו ראי' לזה מתוספתא דבה"ס דכלים ח"ל לראוי לביאת מים וגמרא עוד דסובר הראב"י דלאו בכלים לבד הדין כן אלא דה"ה נמי בשערת הראש - דהראב"י מפרש לסברת התוספתא דסובר דבה"ס דכלים ח"ל לראוי כו' הוא משום דהא דבה"ס דחדם נריך לראוי כו' הוא רק מחמת דלמד כן מריבוי דבשרו כאשר כתבו התוס' בסוכה (ו' ז') ומדבר בזה בעל גודע ביורה דמההורה ז' סו' קג"ה הג"ל - ולכן לא מרבינן רק בבשר החדם לבד אבל בכלים וכן בשערות דאינם נכללין בחיבת בשרו רק מרבינן אותם ברבוייה דהא ע"ז לא ידעינן דיהוי נריך בבש"ס לראוי לביאת מים ומעתה נתיישבו כל מה שהערתו בדברי הראב"י שביתר הא' :

גו והנה לפ"ז היתר הראשון של הראב"י הג"ל אינו רק מחמת דסובר כדעת הר"ש והרא"ש הג"ל דבה"ס דכלים ח"ל לראוי כו' - אכן לפי דעת התוס' דחולין (ע"ג) ד"ה מעביל וכן דעת סה"ת בשם מורו דיבשו דידות הכלים שעתיד לקוללן הוא דווקא כשהוא מחוליות ועייל מיה - אבל ידות שמגוש אחד שפיר חיילי כי לא סביחא לכו סחילוק בין בה"ס דחדם לבה"ס דכלים - והרובייהו נריבין לראוי כו' : ח"כ לפ"ז דכש"כ הוא דבה"ס דשערות דלריך לראוי כו' ואפשר דהאגור דהשמיט לעטם הא' של הראב"י הוא מחמת דסובר כדעת התוס' וסה"ת הג"ל - ויעויין בב"י בעור סו' ר"ב דהביא ז' הדעות (רק דלא הביא דברי התוס' ולא כתב רק בשם בעל סה"ת לבד) ובש"ע שם סה"ת ולא הביא רק המשנה כמו שהיא ומשמע מזה דפוסק להקל כדעת הר"ש והרא"ש דכל ידות הכלים אף הנעשים מגוש אחד אין חוללין דאל"כ עכ"פ היה לו להש"ע להביא דיי"א דהוא דווקא כשהוא מהרבה חוליות אלא ודאי דמכריע הש"ע להקל כדעת הר"ש והרא"ש הג"ל מחמת דהתוספתא מסייעתם [ויש לי לדון הרבה בענין הראי' מהתוספתא אך קצתתי כעת] :

לד וא"כ לפ"ז לנראה שפיר יש לומר דנוכל ללמד ולסמוך אף על היתר הא' לבדו כי לפ"ז נובל לומר דאף הרא"ש והר"ש דכתבו דבה"ס דכלים ח"ל לראוי כו' אשר כוונתייהו אפסק בש"ע כנ"ל לא פליגי על הראב"י והמה לא דברו רק במאי דעסקי שם אשר הוא בה"ס דכלים - וה"ה לבה"ס דשער - והאגור דהשמיט י"ל דסובר כדעת התוס' וסה"ת אשר אפסק בש"ע דלא כוונתייהו כנ"ל :

אכן

מקוואות הל' ה' - וז"ל וכבר ביארנו שכל הבלועין בגוף החי לא מטמאין ע"כ כווננו הכל דווקא בגוף החי לא מטמאין - וכן בחולין (ע"א ז') אומר אשכחן דחדם דבהמה מנ"ל קו"ח כו' - ואין הכוונה דווקא בהמה - אלא ה"ה לכל ב"ח דהא הקו"ח דלומר התם שייך בכל ב"ח אבל בזולת ב"ח לא שייך הקו"ח דלומר התם - ואף בב"ח גופה אין שייך הקו"ח רק בעודם בחיותם כי הקרא דבחדם האוכל נבלת עוף טהור הרי האדם בחיים חיותו ובני מעייו עושה עיכול וזהו ששינוי בחילות פ' י"א משנה הכלב שמת כו' (ולפי מאי דהוכחתי דשלא בב"ח דלא שייך קו"ח לא הוי בזה דין בלוע מוכח מזה סתירת הדברים מה שכתבתי לנראה לעיל בזה (יט) ליישב קושיא הר"ש והקושי' שהקשיתי על הראב"י - כללו של דבר דדין עומאה בלוע אינו שייך רק בב"ח לבד בעודם בחיותם ולא בכלים - ואף דין עהרה בלוע אין שייך רק בכלי חרס לבד אבל גל הכלים מטמאין מגבן ואינם מלילין כדאייתא בחולין (כ"ד ז' ו"כ ח') ואין להאריך בזה :

ל וזאת לא נהירא לי לפרש דכוונת הראב"י במאי דכתב גבי ידות הכלים דהוי כבלוע כו' דלא מטמא ולא חיין לאחר דהוא בלוע בחדם או שארי ב"ח אינו מטמא לכן לא חיין אף בכלים וכל זה לא נתיישר לי לפרש כן - דמה ענין כלים חלל אדם וב"ח - בחדם וב"ח דהוי הבלוע כמו שאינו ואינו מטמא ולכן שפיר לא חיין אבל בכלים דגלוי הוא לענין עומאה מנ"ל לומר דאינו חיין :

לא אלא ע"כ דגם הראב"י לא פליג על הר"ש והרא"ש והתוס' וסה"ת דחשבו ידות הכלים לבה"ס לבד ולא לבלוע - דבכלים ודאי דאין שייך כלל דין בלוע אף לענין טבילה - ומאי דכתב הראב"י גבי ידות הכלים הארוכות שעתיד לקוללן דהוי בלוע ובה"ס אין כוונתו למאי דכתב בבלוע לדין בלוע דאינו מטמא במשא ובהובל - דזה אינו רק בב"ח בעודם בחיותם ובמקום שעושה עיכול לבד אלא דכוונתו הוא לבלוע אשר הוא אינו רק כבה"ס והגם דמיהדק טובא כמו בלוע והוא בלוע דכלים או במקום שאינו עושה עיכול - וכוונתו אל הבלוע אשר דינו כבה"ס דאינו מטמא עכ"פ במגע ואין נריך למאי דביארתי דמאי דנקט בבלוע ובה"ס דהוא מחמת דספוקי מספקא לי' אלא דהכל הוא דבר אחד כלומר דמיהדק בבלוע ודינו כבה"ס - ולא כיון לבלוע דב"ח רק לבלוע דכלים אשר הוא רק כבה"ס - וממילא דכן הוא ג"כ הכוונה במרדכי בשם הראב"י דכתב כמו כן לענין הקליעות שפ"י שד דהוי כבלוע ובה"ס דלא מטמאה ולא חיין הכוונה הכל דהוא כבלוע דהוא כבה"ס דלא מטמאה במגע - דדין בלוע אין שייך בזה דהוא במקום שאינו עושה עיכול ואף דסבדינן דהוא מהדק עובא לפי מאי דנקט פתח הראב"י ומשמע שכן הוי נראה לו ביותר :

הגה"ה

(י) **והנה** לפי מאי דהעליתי בפנים דהיבא דאין המקום עושה עיכול - דדאי אין לזה דין בלועיה דעובר הוי בלוע כמבואר בחולין (ע"א) וכן גבי אוחו מקום בלוע עכ"פ פליגי אב"י ורבא ואב"י סובר דהוא בלוע - ע"כ ז"ל דאף זהו בכלל מקום דגורם עיכול דהוא מאיברי הפנימיים דלמטה - וכן מבואר ממאי דכתבו התוס' בחולין (ע"א ע"ב) ד"ה דלמטה מנ"ל יעו"ש והוא מבואר :

(יא) **ולבאורה** יש לומר דבר חדש בהענין - והוא דרש"י שם ד"ה דלמטה שכתב חז"ל תחוב לו דרך בית הרעי עד שנבלע כו' יעו"ש - נהכוין בכונה להוציא דלא נפרש כמו דפירשו התוס' גד"ה דלמטה הג"ל - דאזיל על עובר במעי אמו - דרש"י סובר דע"ז לא הי' שייך מאי דלומר הגמ' אח"כ הקו"ח דלמטה עושה עיכול - כי רש"י סובר דזה אינו שייך רק בבית הרעי לבד ולא במקום שהעובר בו - ורש"י מפרש לפני המסקנא בחולין (ע"ב ע"א) דחשיב לעובר וחסה לבלוע - והחיה אינה עמאה רק מדברי סופרים לבד לפ"ז חוזר הגמ' מן הא דהנריך מקודם הגמ' שם (ע"א ע"ב) אל הקו"ח דעושה עיכול - וכן בגדה (מ"ב ע"ב) דמבעי ופליגי אב"י ורבא - אס אוחו מקום בלוע הוי - הוא הכל לפי המסקנא דחולין דאין נריך להקו"ח דעושה עיכול - וזהו ששינה רש"י דבחולין (ע"א ח') ד"ה מי לא עסקין כתב בבלוע חשיב כמעוכל ובגדה שם ד"ה עומאה בלוע כתב דהוא כמו שאינו כי רש"י לא כתב בחולין רק כפי מאי דקיימא התם

דמיסדק עובא עד דהוי כבלוע ובה"ס ולטעם הב' אמרינך להיפוך דמחמת דהוא הרבה שערות לא מהדק כלל חף לא כקשר של נימא אחת רק כהרבה נימין דעייל בהו מיא . ולכן מבואר דלא כהב הראב"י לטעם השני בכדי לסמוך עליו לבדו להסירה כי אדרבה דמבואר מדבריו דיותר הוי מסתבר לי' כסברא הראשונה דהוי מהדק עד דהוי כחתיכה אחת והוי כבלוע ובה"ס ולא כהב לטעם הב' רק לפן ואלו נפקק בהו ונחוש דלא הוי מיהדק ולא כחתיכה אחת לזה כהב דחף חס נחוש להסיפוך וכנ"ל מ"מ אז אינו חוץ מעטס אחר דלפי דאס נחוש וגאמר דלא מהדק ח"כ הוי כג' נימין קשורין בו' ומעתה היבא דחין שייך סברת היתר הא' ממיילא לא נוכל לסמוך על היתר השני לבדו אחרי דמבואר בדברי הראב"י דלא ברירא לי' בו' ואדרבה מסתבר לי' יותר בהפכו . וחף דהאגור אינו מביא רק טעם הב' והג' ולא טעם הא' . יתכן דאינו הוא מחמת דהכריע בהסברא דלא הוי מהדק וח"כ הוי כג' נימין . אלא דלא כהב לטעם הב' רק לנרוף לטעם הג' להסיר מחמת שניהם ולהטעם הראשון השמיט חף דלהראב"י הוי מסתבר ביה ביותר הוא משום דהאגור כושר כשיטת הריעב"א בשם מורו או דסובר כדעת החוס' ובה"ס דחף בה"ס דכלים לריך לראוי או דסובר דלא דמי שערות לכלים ובה"ס דשערות לריך שפיר לראוי בו' וכבר עלה זה מבואר לעיל דלפ"ז חין מועיל סברת היתר הא' של הראב"י ולכן השמיטו האגור וחף חס נאמר דלהאגור פשיטא לי' כסברת היתר הב' דשפיר לא הוי מהדק ועייל מיא . וכאשר קלת מורין הדברים דסובר כן עכ"ל הלא להראב"י מסתבר לי' ביותר בטעם הא' שלו אשר הוא הסיפוך מן סברת היתר הב' וח"כ היבא דחין שייך רק היתר הב' של הראב"י חין להסיר . היולא מזה דחין לסמוך על אחד משני טעמים הראשונים של הראב"י אכן היבא דשייך שניהם יחד וחף דחין שייך טעם הג' בזה יש לדון ולומר דשניהם כאחד וודאי עוב להראב"י . ולהאגור אפשר דהוי מסתבר לי' בהיתר הב' :

אכן לפע"ד יש לעיין דמחין הים מוחלט לי' להראב"י ז"ל דהספק אינו נופל רק או לבד זה או להפכו ממש ולא אל הממוצע כלומר דלהראב"י הוי ברור דאו שהוא מהדק כ"כ עד דחשוב כבלוע ובה"ס או דלא מהדק כלל עד שהוא כג' נימין בו' דעייל בהו מיא מני"ל הא דלמא הוא מהדק שפיר דיש מקומות דלא עייל בהו מיא כמו בקשר של נימא אחת וכמו כן הוא ג"כ דיבוק הקליעות הנעשים ע"י שד . וכמו דבאמצעית הקשר של נימא אחת לא חשבינן לבלוע ובה"ס וחייך כמו כן הוי דיבוק של הקליעות וחייזי ג"כ (וכרו משנה שלומה שנינו בפ"ע דמקואות חלו חולצין בו' קלקי הלז והזקן בו' ותקשי ג"כ לב' טעמים דראב"י או דליחשב כבלוע כקדקלקי שנעש' השער כמו בגד ולבד משער עזים (ע' בר"ש ורמב"ם) וח"כ הרי ג' נימין לא חייזי ע"כ מהגאון ר' בלאל נ"י מוילנא) :

עוד קשה לי' עובא על סברת היתר הב' של הראב"י אשר אותו מביאו גם האגור בשמו כנ"ל דחף חס דיבוק הקליעות אינם חולצין דהוי כג' נימין בו' עכ"ז אחר שנעשו הקליעות חו אינה יכולה האשה לעשות חפיפה שהיא מתקנת עזרה ומה גס כי אינה יכולה לעשות חף עיון שהוא מדאורייתא כדאומר הגמ' בב"ק (פ"ב א') דאורייתא לעיוני דלמא מקטר ח"י דלמא מאוס ומבואר כן בפוסקים ומי' יודע מה הוא צורך הקליעות ואיך הוא הנימין שמה אס מקטרה או לא מקטרה אס מאסי או לא מאסי . ואפשר אס הוי מתרמי דתיכף אחר שחפפה האשה את ראשה וסרקה כרהוי בצותה לילה צפתע פתאום נחשוו שערות ראשה לקליעות ע"י שד אז אפשר דלא הוי' לנו לחוש פן צעת שנחשוו הקליעות נקשרו הנימין וגם זה ל"ע דמי' יודע סדר עובדה ומלאכותי' דשד חבל אס לא חפפה ולא עיינה מקודם מה מועיל בזה סברת היתר הב' הרי לא חפפה ולא עיינה אשר העיון הוא מדאורייתא ואיך תצול וצ"ע לכאורה :

ואפשר

דה **אכן** הגם לפי מאי דכתבתי ליישב דברי הראב"י בהיתר הראשון שלו כנ"ל . מלבד מאי דלריך לומר דסובר כדעת הר"ש והרא"ש ודלא כדעת החוס' הנ"ל כנ"ל . עוד נוסף ע"ז לריך לומר דסבירא לי' כדעת החוס' דבה"ס דלריך לראוי בו' הוא מדאורייתא ונלמד מריבוייה דבשרו דמיותר וגאמר דזהו סברת הסוספתא דסובר דבה"ס דכלים ח"י לראוי בו' מחמת דהריבוייה דלבה"ס דלריך לראוי בשרו כתיב ודוקא בשרו ולא בכלים . ומזה נמלא מקום לומר דהראב"י מפרש דה"ס לשער דזה ג"כ חין נכלל בתצבת בשרו רק דנרבה מריבוייה דחא . חבל לפי דעת הריעב"א בשם מורו דהא דבה"ס לריך לראוי הוא רק מדרבנן לבד כי ההמירו מחמת דגלוי הוא לענין עומאה וכנ"ל וח"כ חף חס נאמר לפ"ז דעת הר"ש והרא"ש דהוכיחו מהסוספתא דכלים ח"י לראוי בו' לא נוכל חו לפרש דטעם הדבר הוא מחמת דחין נכלל בתצבת בשרו כי להריעב"א לא מתרבי ראוי לביאת מים מבשרו אלא דסובר דהוא מדרבנן מחמת דגלוי לענין עומאה לריך לומר לפ"ז דרבנן לא גזרו רק באדם לבד ולא בכלים ואפשר שהוא מהמת דהאדם הוא חמור דמעמא בחיים (חולין ע"א ע"ב) וח"כ קשה הדבר להדש ולאמר דגם בבה"ס דשערות האדם לא גזרו ג"כ רבנן . כי מחין נחדש זאת וחף הנוגע בשער האדם בעודו בחיים חיוהו נעמא וצחמת מנינו דלענין חיליה החמירה ההורה בשער יותר מנגוף האדם דהנראה לכאורה דהא דברבו ומקפיד חוץ מדאורייתא דאינו נקרא רוב הגוף רק אס הוא רוב כל הגוף כולו דחף מקום השערות הוא בהשגון אס החיליה הוא על הגוף אכן אס החיליה הוא על השערות לפי שיטת הגאונים וקיימין כוותיהו נידוים השערות לעלמן וברבו השער לבד והוא מקפיד חייך :

לו **ומאחר** דהיתר הראשון של הראב"י אינו רק לשיטת החוס' ולא לשיטת הריעב"א [וישוין לקמן מ"ש מזה] ח"כ קשה הדבר לסמוך על היתר הא' של הראב"י הנ"ל דיש לחוש לדעת הריעב"א ויש לנרוף לזה גם דעת בה"ס והחוס' דסברי דחף בבה"ס דכלים לריך לראוי בו' דלפ"ז כ"ש דבה"ס דשער דלריך לראוי :

לו **ועוד** דהוי חוץ דהראב"י לא אמר הטעם הראשון בהחלט גמור כאשר כתב בטעם הב' וז"ל דהא קיי"ל ג' נימין בו' חפי' לא חשבת להו כבלוע ובה"ס וגא הוי כחתיכה אחת כיון בו' . ע"כ הרי דחף ברוחו עלה דנוכל לדין בזה הסברא דהוי הקליעות כבלוע ובה"ס . ועל כן המניח היתר שני חף חס נאמר דלא הוי כבלוע ובה"ס דאז יש היתר מלד אחר דאס נאמר דלא הוי כבלוע ובה"ס הרי' לא חשבינן למהדק דהוא כחתיכה אחת . ואחר דלא הוי מיהדק הוי כג' נימין בו' דעייל בהו מיא וח"כ אינו חוץ ממ"כ וח"כ מוכן ממיילא דהיבא דחין שייך היתר השני לא נוכל חו' לסמוך על היתר הא' לבדו כי שניהם רק כאחד המה :

לח **וגם** יש לומר דהאגור דמשמיט לסברת היתר הא' הוא משום או דסובר כהריעב"א ז"ל או דסובר דחף דבה"ס דכלים ח"י לראוי כשיטת הר"ש והרא"ש הנ"ל עכ"ז בשערות שפיר לריך להיות ראוי למים כי השער והגוף נכללין עכ"פ שניהם צחת בשרו והריבוייה דלריך לראוי בו' חזיל על כל הנכללין בהאי קרא או דלהאגור הוי מסתבר לי' כסברת השני' דלא הוי כחתיכה אחת ולא הוי מהדק ולכן כתב לסברת השני' ולא להראשונה וח"כ יש לחוש לדעת האגור ג"כ . היולא מכל זה דעל היתר הא' לבדו חין לסמוך מחמת כמה טעמים ועתה הדבר בהיתר ב' :

לש **סברת** היתר הב' שנמדכי בשם הראב"י הנ"ל כבר כתבתי דהנה הוא ממש סברא ההפכית מן סברת היתר הא' שנמדכי בשם הראב"י הנ"ל דלטעם הא' חשבינן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶרֶק א

להסיר לכאורה ממילא שייך תו טעם השלישי ואחל לדבר
בו צעזע"י :

מז סברת היתר הג' שבמרדכי בשם הראב"י הוא דמסוס
דחוי סכנה להסיר הקליעות הוי היינו רביתייכו
ולא חיינו ומציא הראב"י ראי' לזה מהא דאמרין ביצמות
(ע"ח ב') עובר היינו רביתי' ואע"ג דלאו ירך אמו הוא .
והנה לפענ"ד נראה לכאורה יש לדון בראייתו מן הא דיצמות
הנ"ל . ד"ל דשאני גבי עובר דאף אם לא הוי ירך אמו מלינו
דהוא מחובר מקרי כדאומר הגמ' בב"ק (ע"ח ב') צע"י ר' ירמיו'
מכרה חוץ מל' יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה מהו אליבא
כו' . כי תיבעי לך אליבא מאן דאמר עובר לאו ירך אמו
מאי מימר אמרינן כיון דמחובר צה הוי שיעור או דלמא כיון
דלמפרש מינה קאי לא הוי שיעור כו' יעו"ש . הרי דאף אם
לא הוי כירך אמו מ"מ מחובר מקרי ולכן אפשר דכך צזה
אומר הגמ' דיצמות עובר היינו רביתי' . דהכוונה הוא דהוי
מחובר ונגדל מהצממה ולכן לא חייך . אבל השערות שנקלעו
זה לזה אם דכל שער ושער מחובר הוא במקום חיבורה
להראש אכן במקום שנקלעו להדי לא הוי כמחובר :

מה ואין להשיב ע"ז דהלא בגמ' דב"ק לא הוי מוחלט כן
וספוקי מספקא וכדאומר או דלמא כיון דלמפרש
מינה קאי לא הוי שיעור ונאמר דהסברה צזה הוא דכיון דלמפרש
קאי לא חשוב כמחובר דעומד לפרוש חשוב כפירוש :

מז אבל הנראה דזה ליתא דהרי אינו אומר הגמ' כיון
דלמפרש מינה קאי לא הוי מחובר רק דהגמ' סתמא
קאמר כיון דלמפרש מיני' קאי לה"ש והוי הכוונה דאף דשפיר
חשוב כמחובר מ"מ כיון דלמפרש קאי לא הוי שיעור . גם הנראה
דבעובר קודם זמן לידתו לא שייך כלל הסברה דכל העומד
לפרוש חשוב כפרוש . דאף ר"מ (שבועות מג"ג א') דסובר כל
העומד לבצור כבצור דמי ואף לפי מאי דפירש ה"ה צפ' ה'
מה' עושן ה"ל ד' ליי"ש דברי הרמב"ם שם דהוא מפרש שמחלקותן
הוא כשאריות לקרקע קתה עכ"ל היבא דהמה ריביות לגמרי
לקרקע בוודאי אף ר"מ מודי דלא אמרינן כל העומד כו'
וכמובאר בהסוגי' דשבועות שם ובעובר קודם זמן לידתו הוא
לריך לגמרי לאמו וכ"ע מודי דלא שייך הסברה דכל העומד
כו' וא"כ ע"כ דהכוונה הוא במאי דאומר בב"ק או דלמא כיון
דלמפרש מינה קאי לא הוי שיעור . כמו שפרשתי דשפיר אף
אם עומד לפרוש חשוב כמחובר . ועכ"ז רובה הגמ' לומר
דמחמת דעומד לפרוש לא הוי שיעור לענין ד' וס' . וכמו כן נמי
הא דפליגי בב"ק שם ר"ש בן אלעזר ותנא דר"ש צ"ל אי הוי
שיעור כשמכרה חוץ מגיזותיה אל"ל דסברה פלוגתתה הוא כמו
דפליגי הת"ק ור"ש בגיטין (ל"ב א') אם בשער אמרינן כל
העומד לגזוז כו' אלא אף לא הוי כגזוז עכ"ז יכול להיות דאין
משוייר הוא לענין ד' וס' וכאשר בארתי דכמו כן הוא בעובר
דמבעיה הגמ' ואומר או דלמא כיון דלמפרש כו' לא הוי שיעור
ואף דוודאי הוא כמחובר מחמת דהוא לריך לגמרי לאמו .
היולא מזה דהסברה דהעובר הוא מחובר אף אם לא הוי כירך
אמו קיימא היא אף לפי המסקנא . וא"כ לכאורה דיש לדון
בראיית הראב"י מהא דעובר דשאני עובר דהוא מחובר וכנ"ל :

ג עוד אנו רואין דאף אם לא הוי כירך אמו מ"מ נחשב
כגוף האם וגופה מקרי והוא דהגמ' בערכין (ז' א')
מקשה על הא דתנא במתניתין שם האשה שיאלה ליהרג אין
ממתנין לה עד שתלד פשיעה גופה היא ע"כ . וע"כ דהוא
אף אם לא הוי כירך אמו דה"ל אין שייך למפרש פשיעה דהיינו
הא גופה קמ"ל דעובר ירך אמו הוא . אלא ע"כ דאף אם
לא הוי כירך אמו מ"מ הוא מילתא דפשיעה דעכ"ז גופה
היא . והנראה לכאורה דהא דאומר בערכין פשיעה גופה היא
הוא מחמת דהוא מחובר להאשה וכמו דאומר בב"ק דמחבר
מקרי וכנ"ל . וזהו דנאמר שם במתניתין ישבה על המשבר
ממתנין לה עד שתלד וכתב שם רש"י ז"ל והן הן דברי הגמ'
שם

מב ואפשר לומר דהא דמדאורייתא לריך עיונה הוא רק
לרובא ומקפיד אבל לכולה ואינו מקפיד אחרי
לריך להיות כולה ממש וזהו מלתא דלא שכיחא כלל ואף
אם כל שערות הראש או של צית השחי נידון גם לענין זה
לעצמו דאם הוי כל שערות הראש או כל שערות של צית השחי
אחת בקשרים של נימה ונימה צפ"ע או דמאוס כולה דאף
באינו מקפיד דחייך מדאורייתא עכ"ז הוא הכל מלתא דלא
שכיחא כלל שלא יהי' אף נימה אחת שאינה נקשרת ונקי'
ולכן לזה ח"ל עיונה מדאורייתא ואחר דהראב"י מייירי כשנעשו
הקליעות ע"י שד דים סכנה בהסרתם הוי אינו מקפיד ולכן
אף אם נקשרו נימה ונימה לעצמה ברוב הראש עדיין לא חייך
מדאורייתא ואין לחוש מדאורייתא רק . אם הוא בכל הראש
ממש עד שלא יעדר אף שעה אחת שלא יהי' נקשרת לעצמה
או מאוסה וכ"ז הוא מלתא דלא שכיחא ולא חיישינן וא"ל
עיונה מדאורייתא צזה [ועינין מ"ש לקמן אי"ה באות (קע"ה)
אם דנאמר דגם צזה לריך עיונה דמ"מ ח"ש דברי הראב"י
אחר דאין לחוש מדאורייתא לרובא דמחמת דהוא סכנה הוי
אינו מקפיד ויבואר שם] אבל אכתי ל"ע דעכ"ז חפיפה שהוא
מתקנת עזרה אינה יכולה לעשות :

מג ואפשר דתקנת עזרה הוא ג"כ רק אם יש לחוש לרוב
ומקפיד שהוא חשש לדאורייתא ומיעוט ומקפיד
שהוא מדרבנן . אבל היבא דאינו מקפיד כמו היבא דאיבא
סכנה להסיר אשר לדאורייתא אין לחוש רק לכולה ולדרבנן
לרובא צזה לא היקן חפיפה ול"ע ועינין מ"ש לקמן אות (קס"ד)
בסופו ואי"ה לקמן אות (קצ"א) אחרן בגוונא אחריתא מאי
דח"ל לעשות חפיפה שהוא מתקנת עזרה :

מד ומעתה לפ"ז היבא דליבא סכנה להסיר הקליעות
אשר צזה אין שייך טעם הג' של הראב"י
ממילא לא נוכל הו' לסמוך אף על צ' טעמים הראשונים מחמת
דלפי הנ"ל אין שייך גם טעם השני רק היבא דאיבא סכנה
והוי אינו מקפיד דצזה אין חוץ מדאורייתא רק צבולה
ומדרבנן ברובא ולכן אין לריך לא עיונה שהוא מדאורייתא
ולא חפיפה שהוא מתקנת עזרה אבל היבא דליבא סכנה
להסיר אין מועיל סברת היתר השני מחמת דאינה יכולה
לעשות עיונה שהוא מדאורייתא ולא חפיפה שהוא מתקנת עזרה :
מה גם יש לומר מחמת מאי דהקשיתי לעיל אות (מ)
דחם הראב"י לשני הטרדים לצד דאז מלא סברת
ההיתר ולא חם לאופן הממונע דאז לא הוי שייכים שני
הסברות ההיתר כנ"ל דהוא משום דעיקר סמיכת הראב"י
הוא על טעם הג' [ולקמן אבאר דמורין דברי הראב"י דמתיר
או מחמת צ' הטעמים הראשונים לצד או על טעם הג' לצד
וא"כ יהיה לריך ליישב כמו שאכתוב תיכף] או דבאמת מסתבר
דווקא בסברה הראשונה ומחמתה הוא מתיר ולא כתב הסברה
השני' רק לפן ואולי ימלא מי שיפקפק ויאמר להיפוך דלא
מהדק כלל דאז יש עוד צד להתיר מחמת דאם הוא לא מהדק
עד דעייל מיהא כמו בג' נימין אינו חוץ וא"כ לפי מאי דהעליתי
לעיל דלדעת הריטב"א צשם מורו ולדעת הסוס' חולין (ע"ג
א') וסה"ת צשם מורו אין שייך היתר הא' אף אם נאמר
דמהדק עוצא ואחר דהראב"י נאמר דכן היה מכרע לי'
כסברה הראשונה דמהדק עוצא . מטתה כיון דלדעת הריטב"א
וחוס' וסה"ת הנ"ל אין מועיל היתר הא' ושפיר חוץ לא
נוכל להתיר אף אם שייך היתר הב' של הראב"י כי עליו לצדו
קשה לסמוך אחרי דהראב"י הו' מכרעא מלתא בסברה הספית
וגם דלפ"ז יש לחוש ג"כ אל אופן הממונע כנ"ל :

מז העולה לפי זה דאף על שני סברות הראשונות
לצדס אין לסמוך ג"כ לכאורה דיש לחוש
לדעת הריטב"א והתוס' וסה"ת הנ"ל אין שייך היתר הא' .
ועל היתר הב' לצדו קשה לסמוך כנ"ל וגם דהסברה השני'
אין שייך רק היבא דאיבא סכנה להסיר ויבא דאיבא סכנה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלְקָא

ה

יך אמו לפע"ד נראה דהוא דבר שארץ עיונה רבה ויש לי
 זזה אריכות דברים ואחר העיון העליתי זזה דבר חדש ונכון
 לפע"ד . ואחר העיון ולפי מאי דעולה לפי דבר החדש אשר
 העליתי יולא מזה חדשות גם צענין השאלה דהקליעות
 דנקיענהא ב' וערכתי כל הדברים בהגמ"ה מחמת כי מתארכין
 הדברים בעינינו וסוגיות אחרות . ובכאן לא אדבר רק במאי
 דיש לעורר לפי דעת היש"ש והכ"מ ז"ל דעת הרמב"ם דעובר
 לאו ירך אמו וה"כ אריכות בהא דגיוורת שעבלה דבנה ח"ל
 עבילה לעטמא דמשני הגמ' בהעל דהוא מחמת דהיינו
 רבית' . וה"כ לפי מאי דכחצתי לבאר דלהראב"י יש נפקותא
 בין סברת המקשן לסברת התרנן יחי' מוכח לפ"ז דע"כ אינו
 סובר הפירוש כמו הראב"י . דה"כ למא כהנא הרמב"ם
 צפ"ג מה' איסורי ביאה הל' ז' את הדין דגיוורת מעוברת שעבלה
 דח"ל בנה עבילה לא הביא הטעם דמסיק הגמ' דהוא מחמת
 דהיינו רבית' וכתב בסתימות כתימרא דרבא ואם איתא
 דהוא סובר כפירש הראב"י היה לו להביא שינוייא דגמ' אחרי
 דל"מ לפ"ז דלינא לכאורה :

גב אבל

באמת זה ליתא ואין מוכח מהרמב"ם מדי כי
 אין כ"מ כלל בין הה"א ובין המסקנא דהטעם
 הוא דהיינו רבית' ואף לפי פירש הראב"י ז"ל כנ"ל . דוודאי
 קודם שיבטח האשה על המשבר ולא נעקר הולד עדיין
 ממקומו אינה יכולה חי' חכמה לעשות תחבולות הסולדה
 שילד בלא שום נזק ואף אם אפשר לעשות חיזו תחבולות
 שיעקר הולד ממקומו ויולד בלא נזק . אחר שעדיין לא בא
 הזמן שיעקר הולד ממקומו מעלמו הוא סכנה להולד או שעל
 כ"פ אין זה סיבת בריאותו ומשיבשה האשה על המשבר
 ונעקר הולד ממקומו אף אם עובר ירך אמו הוא עכ"ז אחר
 שנעקר הוא בגוף צפ"ע כמבואר ממתינתין דערכין דכשיבשה
 על המשבר ממתינתין לה עד שתלד וכדכתב רש"י והוא הוא
 דברי הגמ' דכיון דנעקר הולד ממקומו תו הוי גופא אחרינא
 וה"כ קודם שיבטח על המשבר אף לפי מאי דמשני דהיינו
 רבית' וכדפירש הראב"י על"ז אינו חוץ ואחר שיבטח על
 המשבר אף לפי הה"א דהוא מחמת דעובר ירך אמו מ"מ
 חיין וה"כ ליכא שום הוכחה ממאי דהשמיע הרמב"ם ויתכן
 שמפרש כהראב"י דהוא מחמת סכנה :

הגהה

יג הנה אם עובר הוי ירך אמו לכל מיני שזולה עיני ערפות אם לאו ירך אמו הוא יש צזה דעות חולקות דעת החוס' צב"ק (מ"ו ע"א) ד"ה
 מאי טעמא ובחולין (נ"ח ע"א) ד"ה והלכתא ונסהדרין (פ' ע"ב) ד"ה עובר ודעת הראב"ם והג"י צב"ק שם ודעת הרשב"א בתיבא מביאו
 הב"י בטור י"ד סוף סי' ע"ט וכן הוא בהידושו לצב"ק מ"ו ע"א וכן כתב היש"ש לצב"ק פ' שור שנגח את הפרה דין ב' . וכן הביאו הט"ו והש"ך
 בסוף סי' ע"ט וכן הוא בביאורי הגר"א ז"ל לאצן העזר סי' ד' ס"ק י"ב דקיי"ל דעובר ירך אמו הוא לכל מיני ועיין עוד מ"ש הסמ"ע לח"מ
 סי' רכ"ג ס"ק ג' וז"ל שם שבע המוצר כו' עד"כ כו' וי"ל טעם לש"ה זו משום דעובר ירך אמו הוא ע"כ . אכן דעת ר"ה בחוס' סנהדרין (פ'
 ע"ב) ד"ה עובר ודעת הראב"ד בהשגותיו לפ' זיין מה' עבדים הלכה ה' דעובר לאו ירך אמו הוא :

יד וברעת

הרמב"ם ז"ל לכאורה הנה היש"ש לצב"ק פ' מרובה דין למ"ד כתב דדעת הרמב"ם דעובר לאו ירח"ה והוכיחן מהא דפסק צפ"ד
 מה' פסולי המוקדשים הל' וכו' דתמורה כ"ה ע"א דהפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר ומשום זה הניח שם
 בתימא מאי דהשמיע הרמב"ם להא דבעי ר' ירמיה (ע"ח ע"ב) חוץ מעוברת מהו כו' אשר האיבעי הואת היא בלא חמתי לומר דעובר לאו ירך
 אמו כמבואר שם וכן הבין הכ"מ צפ" זיין מה' עבדים הלכה ה' דהראב"ד שם אינו השגה רק פי' וטעם וסיים ע"ז ושפטים יושק הרי דהסכים
 דעת הרמב"ם הוא דלאו ירך אמו הוא אכן הלח"מ ביאר בישובו השני שכתב צפ" ד' מה' פסולי המוקדשין ה' וכו' וכן כתב צפ" זיין מה' עבדים
 ה"ה דהא הביא הרמב"ם להא דר"י דהפריש חטאת מעוברת כו' הוא לאו משום דעובר לאו כו' אלא דהרמב"ם סובר דעובר ירך אמו הוא אע"פ
 זה ביאר הלח"מ לדברי הרמב"ם צפ" זיין מה' עבדים הל' ג' וע"ז יכול להחפור בולדה משום דלאדם מתכפר בשבט יעו"ש . ובקודם אדבר
 במה שדברו היש"ש והכ"מ והלח"מ צדברי הרמב"ם בזה כנ"ל ואחר זה אביא דברי הרמב"ם שבמקומות אחרים אשר לכאורה דבריו סותרים זה את
 זה צענין הזה ואח"כ אכתוב בזה מה שגראה לפענ"ד בזה דבר חדש באופן שיתיישבו כל דברי הרמב"ם בדרך חדש ונכון צע"ה והוא :

טו ראיית

היש"ש מהא דפסק הרמב"ם כר"י דהפריש חטאת מעוברת כו' הוא ראי' נכונה לכאורה דע"כ דסובר הרמב"ם דעובר לאו ירך אמו
 הוא ומה שיבטח הלח"מ דטעמי' הוא משום דלאדם מתכפר בשבט הקדש לפע"ד הוא תמוה דהא הרמב"ם צפ" ד' מה' פסולי המוקדשין
 ה' וה"ו סיים בעלמו הטעם כמו שאומר הגמ' לר"י והוא דהוי כמפריש שתי חטאות לאחריית יעו"ש ומבואר מזה דלוינו מחמת דלאדם מתכפר בשבט הקדש
 רק דהפריש והעובר כשתיים נחשבים לעינין זה ולכן משמע דעובר לאו ירך אמו הוא וכמו שאומר הגמ' לר"י :

טז והנה

בפנים אות (מש) ביארתי דאין הכוונה במאי דאומר הגמ' צב"ק (ע"ח ע"א) או דילמא כיון דלמפרש מינה קאי כו' ע"כ דכיון דעומד
 לפרוש חשיב כפרוש אלא דודאי אף אם עומד לפרוש עכ"ל כמבואר חשבו בודאי והוכחתי כן מהא דמבואר שבעות מ"ג ע"א דהיכא דלריך
 לגמרי לקרקע לב"ע חשב כמחזור והעובר כריך לגמרי לאמו ונכון הוא . אכן כדלי ליישב את מאי דהשמיע הרמב"ם להא דתון מעוברת כפושית
 היש"ש הנ"ל לכאורה נוכל ליישב קצת ולומר דשפיר הוי הכונה במאי דאומר ר' אבהו או דילמא כיון דלמפרש מינה קאי לא הוי שיעור דלאחר דעומד לפרוש
 חשבו כפרוש ונאמר דשאני בהא דעומד לפרוש ממילא ולכן היה ספק לר' ירמיה דחשוב שפיר כפרוש אף דלריך לגמרי לאמו עוד נאמר דהנה מאי
 דאומר הגמ' צב"ק שם איכא דאמרי כיון דלאו ירך אמו הוא הוי שיעור או דילמא כו' יעו"ש ההבדל בין שני הלשונות יש לפרש בשני פנים והוא או
 דנאמר דהאיכא דאמרי כברי דאף דהוי כמחזור מ"מ אחרי דלאו ירך אמו הוא בודאי לא הוי שיעור או דנאמר דהאיכא דאמרי ה' מסתבר דלא
 חשוב כמחזור מחמת דעומד לפרוש ממילא וחשוב כפרוש ולא ה' מסתבר להא"ד דמסופק בזה וזהו דאומר בסתימות כיון דלאו ירך אמו הוא לא
 הוי שיעור ונאמר דהרמב"ם מפרש כאופן השני דלהא"ד היה מסתברא דלא חשוב כמחזור אחרי דעומד לפרוש ממילא עוד נאמר דהרמב"ם מפרש מאי
 דאומר הגמ' ביבמות (ע"ח ב') שאני עובר דהיינו רבית' דהכוונה היא כמו שכתבתי בפנים אות (טז) לדחות ראיית הראב"י דהכוונה הוא דמחמת
 דהעובר מחזור לאמו ועלל ממנה לכן לא חיין ולכן מוכיח הרמב"ם מסתימות הגמ' דיבמות הנ"ל דאינה סובר רק סברא דכיון דקאי לפרוש ממילא
 דאינה

(היא) גימור

שם וז"ל כיון דנעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא . הרי
 דכאשר נעקר ונע ממקומו ואין עוד מחובר לא הוי תו גופא
 אבל מקודם שנעקר והוא מחובר מקרי הכל גופא ואף אם לא
 הוי כיון אמו כנ"ל . וה"כ הנראה לכאורה דוודאי יש לדון
 בראית הראב"י דיש לפרש מאי דמשני הגמ' בהעל שאני
 עובר דהיינו רבית' דהכוונה הוא דהעובר הוא מחובר ונגדל
 כאשר הוא מחובר לגוף האם נחשב כנ"ל ולכן לא חיין :

נא ורכאורה

לפי מאי דהראב"י מפרש דטעמי' דאין האם
 חלילה להעובר לפי מאי דמשני שאני עובר
 היינו רבית' דהוא משום דסכנה הוא להעובר שאם נוליאו
 ממקום שהוא ערס זמנו לפ"ז איכא כ"מ לכאורה בין המקשן
 דבין דטעמא הוא משום דהוי ירך אמו . ובין התרנן
 דמשני שאני עובר דהיינו רבית' . והוא דלפי מאי דמשני
 לפי פירש הראב"י אינו רק כשיש סכנה להעובר אם יולאו
 כנ"ל אבל אחר שכבר נגמר הולד וכלו ימי ההריון והאם
 מקשה לילד וחי' חכמה יכולה לעשות ע"י תחבולות שתלד
 עתה בלי שום סכנה . רק מחמת דלא עשו לה אותן התחבולות
 הרגילין לעשות או שעשו לה תחבולות הפכים המונעים טבע
 ההולדה . ולכן לא ילדה עדיין ואם אז ירדה הגיוורת ועבלה
 ערס שהולידה לא שייך תו הסברא לראב"י דהיינו רבית'
 כי עתה אין תו סכנה אבל להמקשן דהטעם הוא משום
 דעובר ירך אמו הוא לכאורה דאף בזה עלה עבילה גם להעובר .
 והנה דעת הרמב"ם ז"ל יש דעות חולקות אם הוא סובר
 עובר ירך אמו הוא או לאו ירך אמו . והוא הכ"מ צפ" ז'
 מה' עבדים הי"א פירש דדעת הרמב"ם הוא דעובר לאו
 ירך אמו הוא . והראב"ד דכתב שם כן אינו דברי השגה על
 הרמב"ם רק ביאור ופירוש לבד וסיים הכ"מ ע"ז ושפתיים
 ישק יעו"ש . וכן היש"ש לצב"ק פ' מרובה דין ל' כתב שם
 דהרמב"ם דפוסק כר' יוחנן דתמורה (כ"ה א') דהפריש חטאת
 מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר דע"כ
 דסובר דעובר לאו ירך אמו הוא אכן הלח"מ צפ" ד' מה' פסולי
 המוקדשין ה' ו' בישובו השני שם . וכן האריך וביאר כן צפ"
 ז' מה' עבדים הל' ה' דהא דפסק כר"י דתמורה הוא רק מחמת
 דלאדם מתכפר בשבט הקדש אבל עובר ירך אמו הוא ע"כ .
 והנה דעת הרמב"ם אם הוא סובר דירך אמו הוא או לאו

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

נג אבן עכ"פ מה שכתבתי לעיל דרשיית הראב"י אינה מוכרחת הוא נכון דשפיר יש לדון ולומר דלא דמי הקליעות להעובר דהעובר חף אס לא הוי כירך אמו מ"מ נחשב הוא למחובר כמבואר בגמ' דב"ק הנ"ל וגם נחשב לגופה כמבואר בגמ' דערכין הנ"ל. וי"ל דזכו הכוונה במאי דאומר ביבמות שאני עובר דהיינו רביתי דהוא נגדל מהאם ומחובר הוא ומחמת זה נחשב כגוף האם ולכן אינו חייב. ואך לו אס נפרש הגמ' דיבמות דלא כהראב"י אס מלבד שידחה ראיית הראב"י. אלא דאף יהי מוכח לפ"ז הסיפוך מהיתר השלישי של הראב"י. כי אחרי דנפרש שינוייה דגמ' דיבמות בגוונא אחריתא. אז נוכיח מן קושית הגמ' דמקשי דאס דעובר לאו ירך אמו הוא דיתחזק האס להעובר ואף דאיכא סכנה להעובר אס נזילאו ממקומו קודם זמנו. וע"כ דאף אי איכא סכנה דחוזן. ואף דאחרי דהראב"י מפרש כפירוש' דהוא מחמת דהוי סכנה. מעתה תו אין לנו להרבה אחר זה ולחדש מעלמינו פירושים אחרים ולהקשות מחמת זה עליו או אף להסתפק בהיתירא דילי. חלילה חלילה לנו. אכן אחרי דהראב"י אומר גם טעמים אחרים במאי דהוא מתיר. וא"כ יתכן דהוא גם הוא חשב למאי דיש לפרש שינויי דגמ' בגוונא אחריתא ולא היתיר רק בצירוף טעמים האחרים וא"כ אין לסמוך להיתיר על היתר אחד מהתירוי אס לא נדחזה דהוא מחמת ומוכרח מכל נד. וא"כ לכאורה קשה לסמוך גם על היתר הג' לבדו מחמת דכוכל לדחות ולחלק דהא דאומר ביבמות דעובר היינו רביתי' הוא רק מחמת דהוא מחובר כמבואר בב"ק והוא גופה כמבואר בערכין כנ"ל:

נד אבר הגמ' אס הא דהגמ' דערכין אומר על העובר פשיטא גופה היא. הא גופא לריך טעם וביאור הרי דאס דעובר לאו ירך כו'. אף דהוא מחובר מ"מ לא חשיב כאמו

לכל מילי וא"כ למה יהי פשיטא דגופה היא לענין הריגה דלא ימתניו לה עד שחלד. וע"כ לריכין אלו למאי דפירש ר"ת בחוס' סנהדרין (פ' ע"ב) ד"ה עובר דהיינו טעמא דכיון דעד עכשיו יהי חיות הולד תלוי באס הוי כאלו נגמר דין שניהם להריגה והסבירא הוא דכאשר הדין הוא דהאס חייבת הריגה ממלא מתוח גם הדין על העובר אחר דחיותו תלו בה ולענין החיות לבד כגופה חשיב:

נה ומאי דהגמ' בב"ק (ע"ח ב') הנ"ל אומר דהעובר הוא מחובר ג"כ יש לעיין בזה. דהלא הגמ' בתמורה (ל"א ח') אומר ע"כ לא פליגי כו' אלא בזולד בהמה דמאוריא קא רביא. אבל בינה טריפה מגופה דהתנגלות קא רביא. ע"כ ויעיין שם ברש"י מ"ש בב' הלשונות שברש"י. וביבמות קמא כתב רש"י וז"ל ולד' במעי בהמה אינו אדוק בגופה אלא תלוי באויר ומעלמו הוא נוצר וגדל והולך אבל בינה כל זמן שאינה נגמרה אדוקה באשכול וגדילה ונגמרה מגוף התנגלות ע"כ הרי חזינן דעובר אינו אדוק רק הוא תלוי באויר. ומחמת זה סברי חכמים דולד טריפה מותרת. כי אינינו אדוקה ומחובר לה רק תלוי בפ"ע (ובוודאי אף ללישנא בתרא שברש"י הכי הוא דאין יהי מחלוקת בדבר הנמלא) וא"כ קשה לכאורה דהוא סותר למאי דאומר הגמ' בב"ק הנ"ל דהוא מחובר:

נו ורכן הנראה לי דמאי דאומר הגמ' בב"ק כיון דמחובר בה הוי שיוור אין הכוונה דהוא אדוק ומחובר כי העובר אינו אדוק כמבואר מהא דתמורה הנ"ל. וגם יליתו וגדילתו אינו כמו גדילת מחובר היונק ומושך גידולו מן המקום אשר הוא מחובר שמה אשר נאמר דמחמת זה אומר הגמ' דבבא קמא כיון דמחובר בה הוי שיוור וכאשר מצורר בדברי רש"י שבתמורה הנ"ל דכתב ומעלמו הוא נוצר וגדל והולך. ואף לפי מאי דכתב רש"י שם בלישנא אחרתא וז"ל הילכך עיקר גידולו

הגה"ה

דאינה חשוב מחובר אלא דשפיר חשיב מחובר ומחמת זה הסבירא דהוא מחובר הוא דאין חוזן לו אמו ואחר, דחשוב מחובר ודאי הוי שיוור לענין ד' וה' כי לפי הנ"ל לא יהי נופל ספק דלא יהי שיוור רק אי לא חשבת לו כמחובר וזהו שהשמיט הרמב"ם כאשר כתב אס כל גווי דאשעיותיו דל' ימי' אס הא דמכרה חוץ מעוברת ומאחר דהשמיט לזה ממילא חו נכלל במאי דכתב הרמב"ם שם מקודם בהלכה י"א וז"ל כללו ש"ד ששייר בו דבר היתר בשמיטה פטור כו' ע"כ:

יז אבל צעניי לא נהירא כלל הישוב הזה שכתבתי ואין לו מקום מכמה טעמים וגם דחוק הוא מן הדעת חדא דלא נהירא כלל לומר דהכוונה בהא דאומר הגמ' או דלמא כיון דלמפרש כו' דמחמת דעומד לפרוש ממילא דחשוב כפרוש ואף דלריך לגמרי לאמו ובפרט לומר דלהאיכא דאמרי יהי מוחלט כ"כ הסבירא האת עד שאין מהראוי להסתפק אחר' וגם הנראה דאף ענינים אס לא יצטרס אדס דסוף כל סוף יפלו מעלמן מן האילן ועב"ז בכל זמן שהמה לריכין לגמרי לקרקע לכ"ע חשוב כמחובר וגם בפנים העליתי דע"כ הכוונה במאי דאומר הגמ' דיבמות שאני עובר דהיינו רביתי' דהוא מחמת סכנה כמו שפרשו הראב"י. היוא מזה דקושיה ה"ש"ש היא חזקה לכאורה כי מן הא דפסק בר"ד דתמורה שפיר מוכח לכאורה דסובר דעובר לאו ירך אמו ולא מחמת דאדס מהכפר בשבח הקדש ומהא דהשמיט להא דמכרה חוץ מעוברת נראה להיפך דאס לא היה לו להציא: **יח ודברי** הרמב"ם שפ"ז מה' עבדים ה"א הנ"ל לכאורה סותרים שם דבריו רישא לסיפא וכאשר התעורר ע"ז הראב"ד בהשגותיו שם דמרישא משמע דעובר לאו יא"ה דפוסק בחכמים דר"י הגלילי תמורה (כה ע"ב) ומבואר בתמורה שם דהוא רק אס שיירו משויר כר"י וא"כ עובר לאו ירך אמו הוא ובסיפא מבואר הדין דהיינו שם דהוי כמשחרר ח"י עבדו ולכן מוכח דסובר דריך אמו הוא דאס לאו ירך אמו הוא לא יהי לו לכחוב לזה הטעם רק דהיה לו לכחוב דהעבד אין מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו כמבואר כ"ז בתמורה שם: והבסק משנה שם למד דהראב"ד דהעלה דעובר לאו ירך אמו הוא וכל מאי דכתב שם הכל הוא ביאור ופירוש על הרמב"ם וסיים על זה ושפתים יושק אכן כבר התעורר ע"ז הלח"מ שם דסוימו דהרמב"ם מורה על הפכו והבסק משנה עלמו במאי דכתב בפרק ג' מ"ה עומאת המת הלכה ה' סותר לדיד' שכתב שם דהא דפסק שם הרמב"ם דקברו אשה מעוברת דאין להם רקב דהוא מחמת דדרך הרמב"ם לפסוק כהנ"ל ולפי מאי דכתב הבסק משנה בעלמו פ"ק ז' מה' עבדים הנ"ל דעת הרמב"ם הוא דלאו ירך אמו הוא לא היה לריך שם לזה דהלא לא צע"י ר' ירמיה' ע"ז (במזיר י"א) רק באס דעובר ירך אמו הוא כמבואר שם:

יט ובמור יו"ד סו' רס"ז העתיק כלשון הרמב"ם שפ"ק ז' מה' עבדים וצ"י בעלמו בשו"ע שלו שם סוף ס"א נזהר בלשונו והשמיט סיומו של הרמב"ם ומוכח קצת מזה דגם בשו"ע עומד הוא דעתו שכתב בב"מ דהראב"ד הוא ביאור ופירוש ושיי הדנינו הוא הכל באס דעובר לאו ירך אמו ומשמע מזה שכן דעתו לפסוק ולי הא דכוונה הרמב"ם היה כן עכ"ז לכאורה דרוב הפוסקים סוברים דעובר ירך אמו הוא ובבבא ח' לעיל כל צעניי הדעות שבה וא"כ היה לו לפסוק דריך אמו הוא ומאי דיש להתעורר לפ"י ממאי דכתב בשו"ע ח"מ סו' ש"ט שיורא להמעין. בנקל במה שאכתוב לקמן א"ה אות (ג) לדברי הרמב"ם ומה שאכתוב א"ה באות (ג) אינו עולה רק להרמב"ם לבד ולא בשו"ע כי בשו"ע סיים בהדיא אפי' ליתא לפרה כו' וק"ל:

כ ובלחם משנה בפ"ז מה' עבדים שם האריך ליישב דברי הרמב"ם דס' לשיטתו דרז"ה לפרש דעת הרמב"ם הוא דהעובר ירך אמו כי מאי דפסק בר"ד דתמורה הוא רק מחמת דאדס מהכפר בשבח הקדש ואס סתירת רישא וסיפא שבהרמב"ם דעבדים הנ"ל האריך הלח"מ שם ליישב דהרמב"ם סובר דאף אס ירך אמו הוא מ"מ האס היא העיקרית ואינה נמשכת אחר הולד אבל הוולד שפיר נמשך לכל מילי אחר האס ויעיין שם בלחם משנה שהאריך וסיים ע"ז שהוא דחוק מאוד:

כא ולפע"ד נראה דהחילוק שכתב הלח"מ בין האס העובר דהאס היא העקרית ואינה נמשכת אחר העובר אף אס ירך אמו הוא כל זה הוא מוכרח ומובח בגמ' והוא דבתמורה (י"א ח') מסיק שם אצ"י דבחס במעי תמימה אף בר פדא מודה דקדוש ומשמע מפשטיות הסוגיא שם דרק העובר לבד קדוש ולא האס ואף דלבר פדא הוי ירך אמו כמבואר שם דרק ר"י סובר דעובר לאו ירך אמו אבל בר פדא סובר דריך אמו הוא ועכ"ז מודה דכשהקדים חס במעי תמימה דהעובר שפיר קדוש והאס נשאר חולין [וכן מבואר מהא דביד' מערימין על הבכור ריש פרק ה' דתמורה והוא מבואר ואין לומר דזהו הכל רק אליבא דר"מ ור"י (תמורה י"ב ב') דהלכתא כוותיהו דכשהקדים אבר שאין הנשמה תלויה בו דאין מתפשט הקדושה בשאר והעובר לגבי אמה לא הוי רק כאבר שאין הנשמה תלויה בו אבל האס לגבי העובר הוי שפיר אבר שהנשמה תלויה בו אכן הלא ר' יוסי שם ובמתניתין (י' ח') סובר דאף ברגלה של זו עולה דכולה עולה ובמשנה דתמורה (כ"ה ח') משמע שם דהיבא דאמר ולדה ש"ז עולה והיא שלמים דאף אס נמלך דבריו קיימין בזה כי לא נתקדשה האס כאשר הקדים העובר לבד] וע"כ דהוא מחמת דהאס היא העיקרית ואינה נמשכת אחר העובר כשהקדים להעובר אבל אס הקדים להאס ושייר להעובר מבואר שם דף י' ע"ב ובשאר מקומות ששיירו משויר ועובר לאו ירך אמו חדא מלתא הוא וא"כ לבר פדא דסובר דעובר ירך אמו הוא הוי אס שיירו אינו משויר ושפיר קדוש אף העובר דהוא נמשך אחר האס ועיין בלח"מ מה שכתב דלפי זה הסבירא דהאס

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

יסתכן הולד ואינו לא מחובר וגם לא נוזר וגדל ואינו מושך החיות מהאם ואין זינו לבין הקליעות שום חילוק שנאמר דמחמת זה צעובר לא יחלוץ ובהקליעות יחלוץ :

גב היוצא מהג"ל דעל היתר השלישי של הרצ"ב שפיר יש לסמוך אף עליו לצדו . ומלשון הרצ"ב יש לדון

דכוונתו להסיר או מחמת שני טעמים הראשונים לצדס או מחמת טעם הג' לצדו . כאשר לנו רואין דבטעם השני כתב וז"ל ועוד כו' אפי' לא חשבת לכו כבלוע ובה"ס וכאשר כתב טעם השלישי לא כתב כמו כן אפי' לא חשבת לכו כבלוע ובה"ס וג' נימון כו' הרי מצוה דדעתו דעל טעם הג' לצדו או על שני טעמים הראשונים ביחד שפיר הוא דמותר בוודאי ויש לסמוך . ורק בשני טעמים הראשונים לא הו' מצובר לי' כ"כ בהחלט גמור חוזה סברה מוכרעת ביותר . ושני התיירים הראשונים כאלה המה . רק דלענין לסמוך על שני טעמים הראשונים לצדס היכא דאין שייך הסברה דהיינו רביתי' והוא כשאין סכנה להסירם כבר ביארתי דזה אינו מחמת דגם היתר השני אינו מועיל רק היכא דאיכא סכנה לצד . וא"כ לא יזויר אופן דהיי' שייך ב' טעמים הראשונים וטעם הג' לא יהיה שייך ואף אם יזויר חוזה אופן עכ"ז אחרי דהאגור משמיט לטעם הא' של הרצ"ב אשר מהרצ"ב נראה דטעם הראשון יותר עיקר אלו מן טעם השני וביארתי זה לעיל וגם ביארתי דלדעת הריטב"א ולדעת החוס' וסה"ת לא שייך סברה היתר הראשון . וא"כ קשה לסמוך על שני טעמים הראשונים לצדס . אכן על היתר השלישי לצדו שפיר יש לסמוך כנ"ל :

ס ישוב מלאחי דבעל סדרי עהרה ס"ק י"ט הג"ל . מביא דברי ספר תפ"מ שהביא דהש"ד בהגות אינו מביא רק טעם השלישי לצד . ות"ל שכונתי בצפולוי להכריע כדעתו הגדולה לעשות את טעם השלישי עיקר להלכה :

סא וזאת יש לעיין היכא דבהסרת הקליעות ליכא סכנת נפשות וגרם מיתה . רק דתחלה קלת מחמת זה או שעוב יותר לשלימות בריאותה כשהקליעות המה על ראשה בשלימותן אם שייך גם כזה הסברה דהיינו רביתי' או לא ולכאורה הנראה דלא שייך כזה הסברה דהיינו רביתי' כי לא מצינו הסברה דהיינו רביתי' רק צעובר לצד דהוא סכנת

גידולו אינו מאמו ע"כ יע"ש . ואם כן משמע דמיעוט גידולו הוא שפיר מאמו . עפ"י מצוה דבחר עיקר גידולו דיינין להעובר אשר הוא שלח מאמו כאשר אומר הגמ' דתמורה דמחמת זה סוברים חכמים דולד עריפה מותרת ולא חייבו לאסור מחמת מיעוט גידולי' דבחר רובא אזלינן וא"כ אין סברה לומר דהיי' שויר מחמת מיעוט גידולו שמן האם . אלא אם נידון לענין ד' וה' מחמת גידולו לריך להיות דאינו שויר דעיקר גידולו אינו מן האם וא"כ לא לזה כיון הגמ' דב"ק הכ"ל במאי דלומר כיון דמחבר בה הוי שויר . אלא דהכוונה הוא דדומה למחבר מ"ד שהוא במקום שתולה חיותו במה שהוא בזה המקום כמו המחבר דביוסר ממקום חיבורו וימת כה גדילתו כמו כן הוא העובר דביוסר ממקום שהוא קודם זמן יסתכן כי חיותו תלוי בחיות האם . ומעתה הן הן מאי דלומר הגמ' בערכין פשיעה גופה הוא . דהכוונה הכל הוא דלענין החיות חשוב כמחבר וכגוף האם . ובאמת הוא אינו מחובר . וגם אינו גופה אם לאו ירך אמו :

גז ואף בענין החיות דתלוי שפיר בלמו אינו בדמיון חיות האברים שזולת הלז התלויים בחיות הלז אשר המה מושקין חיותם מן הלז והלז משפיע אליהם . אכן חיות העובר אינו בדקדק זה . אלא דיש לו חיות לעצמו רק דביוסר האם סכנה הוא לו כן מסתברה ממאי דכתב רש"י בתמורה הכ"ל בלשון הראשון שברש"י . אשר ז"ל ומעלמו הוא נוזר וגדל והולך ע"כ . ומאחר דליירתו וגידולו וכל מה שהוא הולך וגדל הכל הוא מעלמו מסתברה דגם חיותו הוא מעלמו . וגם הלא חזינן דאף בן ח' אשר ילא ממעי אמו קודם זמנו ועכ"ז יוכל הוא לחיות עד שלשים יום ומיעוטה יש דחיים עד עשרים שנה כמצוה ביבמות (פ' ה') ח"ר אבהו סימניו כו' וכן שמונה אין עושין בהן מעשה עד שיהי' בן עשרים שנה ע"כ הרי מצוה בלי ספק כי יש לו חיות לעצמו ורק כשיוסר קודם זמנו הוא מסתכן ולא יאריך ימים רק עד ל' יום ולפעמים עד עשרים שנה :

גח ומעתה ראיית הרצ"ב לענין הקליעות הוא נכון וצובר דאחר שיש סכנת נפשות לגלחן דומה ממש לעובר אשר אין לו שייכות להאם רק במה שציוסר האם

הגה"ה

דהאם היא העיקרית א"ש אף חכמים דר' יוסי הגלילי שצבריהא המוצא בתמורה (כ"ה ע"ב) יעויין בדברי הלח"מ וע"כ ז"ל דזה הסברה דהאם היא העיקרית אין סובר רק בר פדא לצד וזהו דלא אומר הגמרא על בר פדא דתנאי היא כמו דלומר על ר"י ועל בר פדא אם היה אומר הגמרא תנאי היא הוי קשה על בר פדא ביותר דלחיה כר' הגלילי דייחדי' הוא אכל אחרי דבר פדא סובר את הסברה דהאם היא העיקרית א"ש אף חכמים דאף חכמים יכול להיות דסברי דעובר ירך אמו הוא וכדברי הלח"מ אכל ר' יוחנן ע"כ דלא סבירא לי' זה הסברה אלא דהאם והולד שוין המה ולכן אחיה עכ"פ דבריו חכמים דריה"ג ולפי מאי דמסיק הגמ' דריה"ג לא פליג רק מחמת דכתיב האשה יולדה אחיה אף כריה"ג וריך לומר לר' יוחנן דהא דריה"ג סובר דאם שחרר להעובר אין השפחה משוחררת וכמשמרת השפחה גם העובר הוי משוחרר אין זה מחמת דהאם היא העיקרית דאם נאמר דזהו עמיה דריה"ג אין מוכח הו' מחכמים דפליגי וסברי דעובר לאו ירך אמו הוא וכאשר הקשה בלח"מ אכל טעמא דריה"ג הוא דנקרא כתב האשה וילדה ולכן דרשינן כסדר הקרא לצד דבזמן שהאשה כו' אכל להיפך לא דרשינן ואחר דע"כ לצד פדא דסובר דעובר ירך אמו הוא ס"ל זה הסברה דהאם היא העיקרית ולכן הרמב"ם דפוסק כותי' לפי דעת הלח"מ וסובר דעובר ירך אמו הוא לכן סובר זה החלוק בין הולד להאם היא העיקרית ולא קשה מחכמים דריה"ג כנ"ל :

כב ובהוספת הדברים האלה עולה היישוב יותר נכון ונללנו מן הדוחק המתעורר מן הדברים אשר כתב הלח"מ דאף דגם הוא ממניח ראייה אל הסברה דהאם היא העיקרית מדברי ריה"ג דבשחרר השפחה הוי משוחרר גם העובר ובשחרר העובר לא הוי האם משוחרר [ואינו מפרש כאשר כתבתי דטעמא דריה"ג הוא משום דדריש כסדר הקרא דלפ"ו לא הו' לו מזה מקור להסברה דהאם היא העיקרית] אכן אחר דלכ"י ע"כ ז"ל דלא ס"ל זה הסברה דלכ"י אין מוכרח מחכמים דסברי דעובר לאו ירך אמו הוא וכאשר כתב הלח"מ בעצמו כן וא"כ ז"ל דלר' יוחנן טעם אחר איכא לריה"ג וכאשר כתבתי דרשינן כסדר הקרא לצד או דר' יוחנן סובר דזה הסברה דהאם היא העיקרית אינו שייך רק לענין שאלה יהיה משוחרר בשחרור השני אכל לענין שיהי' כמשחרר חיי עבדו לא מסתבר ליה לחלק בזה וא"כ מאין הו' להרמב"ם לפסוק כהסברה הזו דהאם היא העיקרית אף לענין שיהיה כמשחרר חיי עבדו דכריה"ג ליכא הו' להוכיח מידי כמו דע"כ אף לר' דאין סובר זה החילוק ועכ"ז מיושב דברי ריה"ג :

כג ואף דלפי ההוספה שהוספתי עולים שפיר דברי הרמב"ם לנכון עכ"ז הרי כל זה אינו סובר והולך רק ע"פ דרך הלח"מ דדעת הרמב"ם דעובר ירך אמו הוא ומאי דפסק כר' דתמורה הוא משום דסובר דאדם מתכפר בשבחה הקדש אכל לפי מאי דהעליתי דמהא דפסק כר' מוכח שפיר דסובר דעובר לאו ירך אמו הוא לפ"ז ג"ע דברי הרמב"ם דפ"ז מה' עבדים הג"ל : ועתה אחרי שגמרתיו מה שראיתי להתעורר בראותו פסקי הרמב"ם אשר עמדו בזה הרצ"ב והי"ש והכ"מ והעליתי דסוברים הפסקים לכאורה מעתה חוסיף ידי צעוהי לעיין עוד בדברי הרמב"ם שבמקומות אחרים שמעיין זה והוא : **כד הנה** הרמב"ם בפ"ו ע"מ מה' מעשה הקרבנות פסק דהמקדים עובר במעי צלעה מוס דהוא קדוש והוא כר' דתמורה (י"א ה) לפי המסקנא דשם דבר פדא ור"י פליגי בהא יעו"ש ואומר שם בלישנא אחריתא אביי אמר כו' ור' סובר עובר לאו ירך אמו הוא כו' וא"כ מוכח דהרמב"ם דפוסק כר"י דסובר דעובר לאו ירך אמו הוא ואף דהא דטעמא דר"י הוא משום דסובר דלאו ירך כו' לא נאמר בגמרא שבדי' רק בלישנא אחריתא לצד כנ"ל הלא אחר בלישנא בחרה לריך למגבר ולמפסק וגם הנראה דאף בלישנא קמח הוי הכוונה דטעמא דר"י הוא משום דעובר לאו יא' וכאשר מוכח מלשון הגמרא דאמר שם ור"י סובר הני כב' בהמות נהוה הרי דמפרש הגמ' אף בלישנא קמח דר"י סובר דחשיבא כשני בהמות ולא כבהמה אחת וסתמא הוי המכוון דעובר לאו ירך ח"ה ועוד נראה דבלישנא קמח אף בר פדא סובר דעובר לאו כו' ועכ"ז סובר דאחר דאין מקדישין להאם אף העובר אינו קדוש ור"י סובר דשפיר קדיש אחר דלא הוי כירך אמו וחשיבא כב' בהמות ובלישנא אחריתא אומר דרק ר"י לצד סובר דעובר לאו ירך אמו וזהו שבלישנא בחרה סיים אלא ר"י הטעם דעובר לאו ירך אמו הוא יען דבלישנא בחרה סברי דכזה הוא דפליגי וכן בדף יוד סוף ע"א והתחלת ע"ב הוי ג"כ הביאור בהבדל ב' השמות בדקדק זה דללישנא קמח שניהם סברי דעובר לאו ירך אמו הוא עכ"ז סובר בר פדא דאין קדושה חל על עוברין משום דלישא לאכרתי ובלישנא בחרה פליגי בזה אם עובר ירך

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

משמע דהא דבן ע' הי דמותה בשחיטת עמלו חין מיירי דמשהינן ל' עד אחר ה' ימים וכן מצוהר בדיה מן דברי רמ"ח סי' י"ג סעיף ג' בצירוף מה שכתב הס"ך שס"ק י"א יעו"ש וק"ל וה"כ לכאורה קשה דמי יומר דנקרעה או נשחטה האם ברגע האחרונה דמשלם זימנא דהי' משתהי העובר ודלמא הי' משחטה עוד שעה אחת או רגע אחת עד שהיתה מתחלת לכרוע לילד חלק ע"כ דיתכן חיזה חופן דחיה יחיה וכו' בר קיימא חף האם הוסר קודם כלות כל ההריון ממש ולכן להרמז"ס ועור וש"ע הג"ל דפסקי כרצא תוספאה דיוכל הולד להשחטה עד י"ב הודש יכול להיות דמיירי שכבר עברו חיזה ימים שכלו צוודאי ע' חדשים ואשחטי העובר יותר ונחמר דאחרי דכבר כלו ע' חדשים בר קיימא הוא חף האם הי' משתהי יותר וכו' קודם זה [וישוין בתבואות שור לי"ד סי' י"ג ס"ק ע"ו דחקר שם האם בצבחה אמרינן משתהי או לא יעו"ש ובאש דנחמר דצבחה לא אמרינן משתהי יחי' ז"ל כמו שכתבו לדעת התוס' דגדה דסברי דלא קיימינן כלל כרצא תוספאה] ולדעת התוס' דגדה הג"ל דסברי דלא קיימינן כרצא תוספאה ואין משתהי העובר יותר מן רע"ה ימים ז"ל דאחר דנקרעה או נשחטה צבחה ביום דמשלם יום האחרון כל ע' חדשים לא אכפת לן מאי דלא כלת כל ההריון בשלימות דאף האם הי' עוד נמשך חיזה שעות עד סוף הריונה עכ"ל הי' העובר בן קיימא :

פה וא"כ ע"כ ז"ל דהא דמקשה הגמ' דערכין פשיטא גופה הוא חין זה מחמת שביוסר האם יהיה העובר נפל ולא בן קיימא רק דכאשר יומת האשה יומת ג"כ הולד מחמת שכולד בקרבה ומחמת זה הוו כאלו נגמר דין שניהם להריגה והדין מתוח הוא גם על העובר ואף דבלשון התוס' דסנהדרין בשם ר"ת דחוק קנת לפרש בן עכ"ז בהכרח לריך לפרש בן כנ"ל ולפי' ז"ל דהא דהוי חילוק בין קודם שיצבה על המשבר לאחר שיצבה על המשבר לא הוי מחמת דיש חילוק בין ענין תליית חיות העובר בהאם דאף מקודם שיצבה על המשבר חף האם יוסר האם חיה יחי' הולד ואף האם ממיתין להאם הוא מית ברשיא ויכול עוד להמלא העובר הי' כמבואר בערכין שם ובהאי דקרעה ומלא בן ע' הי' וע"כ ז"ל דהא

הגה"ה
ח"ז לזה דמינה שפיר גבי דהיא העיקרית בגניחה ודחוק קנת כי יש לדחות דהא דנקט הגמ' את הולד משום דמביא ע"ז דברי רבא דפרה שהזיקה בו דלומר ג"כ הדין על הולד :

לב וזה יש לומר לכאורה דשפיר נאמר דהרמז"ס סובר דעובר לאו ירך אמו הוא והוא הוכיח דע"כ חף רבא יכול לסבור דעובר לאו ירך אמו הוא דהרי ציבמות (ע"ה ע"ה) פריך מיני' לר' יוחנן אשר מדויק שם הגמ' מיני' דעובר לאו ירך אמו הוא ומיישב שם הגמ' דברי רבא חף לר' ועמדו כבר בזה התוס' (ב"ק מ"ז ע"ה) ד"ה מ"ט וציבמות שם וישבו דוחק כמובן ולכן סובר הרמז"ס דמלאה דרבא דלומר פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ע גופה היא אחיה חף האם לאו ירך אמו הוא דהא רבא חין אומר טעם לזה רק דגופה היא והסברה דגופה היא שייך שפיר חף האם לא הוי כירך אמו כמבואר בזה דמקמי הגמ' בערכין (ז' ע"ה) פשיטא גופה היא והוכחתי כבר לעיל אות (ב"ט) דודאי דגמ' הוא חף האם לא הוי כירך אמו דה"ל לא שייך למיפקך פשיטא ומה גופה יסתיע לזה מהא דרבא חינו אומר טעמא להלכתא דילי' דגובה מולדה דק דגופה היא אשר זה שייך חף האם לא הוי כירך אמו כדמובח מהא דערכין הג"ל כנ"ל וסברת רבא הוא דהנא מה שהתם חינו משלם רק מגופה הוא גורת הכתוב שנאמר ומכרו את השור החי וכו' ולכן חף מהעובר יכול לגבות חף האם לא הוי ירך אמו משום דע"כ גופה נחשב כנ"ל ולפי מאי דכתב ר"ה בתוס' סנהדרין (פ' ז') ד"ה עובר דהא דפריך הגמ' פשיטא גופה היא הוא מחמת דחיות העובר תלוי בזה והארכתי בזה בפנים (גד סה) מ"מ שפיר נאמר דמחמת זה משתלם מיני' כשנגחה אמו אחר דלענין חיות תלוי הוא באמו ובגופה תשוב וגם ז"ל דהלא בקרא נאמר ומכרו את השור החי ולכן תלוי בחיות דאחרי דחיות העובר תלוי באמו שפיר קרינן ב' ומכרו את השור החי ומסתברא ל' דזהו שיטת ר"ת דבתוס' סנהדרין הג"ל ומיושב מה שהניחו התוס' שם בקושיא לר"ת מהא דפרה אשר הוא מיימרא דרבא הג"ל :

לג ובהא דלומר רבא בתמורה ובסנהדרין ולד הנוגחה ואכורה היא וולדה נגחו בו' וכן הא דכתב הרמז"ס בפ"ג מה' איסורי מוצה הג' י"ג הג"ל וז"ל והיא כאבר מאיברי' לריך עדיין למה שכתבו התוס' ב"ק מ"ז ע"ה ד"ה מ"ט והבאתי לעיל דהוא מחמת דהעובר מושיל ג"כ בגניחה כי הסברה דכהב ר"ת חינו מושיל רק לענין חס ילדה אחר גמר דין ולפי מאי דכתבתי מקודם שייך ג"כ גבי תשלומין דהס דגובה מגופה וקרינן ביה ומכרו את השור החי חבל לענין שיאשר העובר במאי דהיה בשעת גניחה לבד חין שייך סברה דר"ת ודבר לקמן ח"ה ממות (מא) ולהלן דלריך להגיה מחמת זה בדברי התוס' דסנהדרין הג"ל . ובלישנא דהרמז"ס דפ"ג מה' איסורי מוצה הג"ל דכתב בלשונו והוי כאבר מאיברי' דחוק לפרש בן כנ"ל וביאור הפשוט משמע דסובר דעובר ירך אמו הוא :

לד ועוד יש להוכיח מלשון הרמז"ס פ"ב מה' אבות העומאה ה"ז דכתב ז"ל השותה בו' ומלא בן ע' הי' חשפי' שאין לריך שחיטה כמו שבאחרי שהרי שחיטת אמו משהיה האם נעמאה אמו לא נעמאה הוא בו' שאין החי מתעמא והע"ש שהוא אבר מאיברי' ע"כ והלא בכלן חין מיירי בענין גניחה או רביעה דנפרשו בדרך שרציתי לדחוק ולפרש דברי הרמז"ס דפ"ג מה' איסורי מוצה כנ"ל וגם לפרשו דכוננו דהוא כאבר מאיברי' לענין שחיטה אשר הזכיר זה בראשית דבריו שם גם זה דחוק ולכן משמע יותר דסובר דעובר ירך אמו הוא :

לה **עוד** כתב כמו בן הרמז"ס בפ"ה מה' מאכלות אכורות ה"ז ע"ו וז"ל ואם לא גמרו לו חדשי' לעש"י שהוא חי בשעה הרי זה אכור מפני שהוא כאבר מאלמו ע"כ מזה מוכח ג"כ דעתו דעובר ירך אמו הוא וזוה לא שייך ליישב כאזה מה שכתבו הג"ל דלא חייבי בזה לענין גניחה ורביעה וגם לא דבר צבחה בענין היתר שחיטה רק דנקט טעם להא דאכור דהוא מפני שהוא כאבר מאלמו :

לה **והפוסקים** דסברי דעובר לאו יחי' ח"ש ג"כ מאי דהוא אכור ואין צורך לסברת הרמז"ס הג"ל כי סברה גדולה יש בזה דיהיה אכור חף האם חינו כירך אמו וכאשר כתב הב"י בטור סי' י"ג וז"ל ומ"ש חבל בו' פשוט הוא דהא חי אפשר לו בשחיטת עמלו ושחיטת אמו שהיא ערפה אינה מתירחו באכילה :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הר"ש בפ"י דמקואות משנה א' כל ידות הכלים שהכניסו כדרכן כו' שלא כדרכן כו' וטעמא דשלא כדרכן עתיד להסיק כו' ובסוף דברי הגר"א ז"ל שם סיים וכתב מרדכי הלכות נדה ישוין שם והנה הא דהוסיף מידות הכלים הוא הוספה שלא נמלא במרדכי שלפניו והנראה דהוספה הוא מדברי הגר"א ז"ל עלמנו והא דכתב בסוף דבריו מרדכי הלכות נדה הוא מחמת דהכל הולך אל ספרא אחת והא דידות הכלים אין זה רק הוספת ראי' לבד :

שם ריש להבין בדברי קדשו של הגר"א ז"ל אשר כל דבריו וודאי נאמרים בדקדוק גדול ונפלא מאי האי דכתב הראי' הג"ל מהוספתא המוצא בר"ש פ"י דמקואו' משנה א' ולמה אינו מביא הראיה הג"ל מן דברי המשנה הג"ל עלמה דתנא כל ידות הכלים שהכניסו שלא כדרכן או שהכניסו כדרכן ולא מרקן כו' הרי אלו חולצין ע"כ הרי מבואר דהא אס הכניסו כדרכן ומרקן כלומר שגמר הכנסתן (ישוין בר"ש ור"ש שם) אינו חולץ והוא מחמת דאין עתיד להסיק :

ע ואם דלכפי לא הביא הראיה מן המשנה עלמה הג"ל משום דהרמב"ם ז"ל בפירושו שם וכת' מקואות פ"ג מבואר דמפרש בענין אחר והוא דסידות המה חלולות ויכנס מי הטבילה דרך חלול היות יעו"ש צ"כ בטור סי' ר"ב :

עא אבן הנראה דהרמב"ם אף מן התוספתא אין ראיה דגם להתוספתא מפרש כשיעוהו הג"ל באשר כתב בפירושו שם וז"ל וכן ביאר בתוספתא שהדיבוק בידות החלולות כאשר אפשר בהם שיפתח ע"כ יעו"ש והנה אין תוספתא אחריתא בזה וזלג אותה התוספתא אשר מביא הר"ש הג"ל והנראה דר"ח הרמב"ם מהתוספתא דמיירי בידות החלולות הוא ממאי דתני בתוספתא הג"ל והביא הכל הר"ש וז"ל כל ידות הכלים שהכניסו כדרכן הרי אלו אין חולצין נתן הזפת והשעוהו בין במקום הנקב בין במקום הניזוק הרי אלו אין חולצין כדרכן הרי אלו חולצין נתן הזפת והשעוהו ע"כ ומפרש הרמב"ם דהא דתני בין במקום הנקב בין במקום הניזוק הוא הכל בנקב החלל שבד הכלי אשר בתוכו יולק המים או המשקה מן הכלי ומקום הנקב הוא מקום אשר שמה

אשר לפי דעת הי"ש וכ"מ סובר הרמב"ם דעובר לאו ירך אמו הוא וכנ"ל כולם סתמו הדברים ומשמע דאף אם עבר כלו ע' חדשים והוא משהי יותר או דהוא ביום האחרון של סוף ע' חדשים ועכ"ז א"ל בנה טבילה אחר שילך באיזה ימים או באיזה שעות כי יעבורו ואף דבשעת טבילה לא הי' מסתכן העובר אם נולדו קודם הטבילה מאמו כי כבר ילא מתורת נפל וא"כ מאי האי דמשני ביבמות שאני עובר דהיינו רביתי' הלא יתכן לפעמים דכבר אין סכנה להעובר כשנולדו מן האם ועכ"ז משמע דמהני טבילה אף להעובר מסתימות דברי לבא והאשר כן הוא הסתימות דברי הפוסקים כנ"ל וגם הגמ' ביבמות אינו אומר עכ"פ הכא במאי עסקינן דעדין לא כלו ע' או שלא בה עדיין יום האחרון של ע' כנ"ל ושאינו עובר דהיינו רביתי' ע"כ אע"כ ל"ל דכמו דלפי סברתה מקשן דטעמא דרבה הוא משום דעובר ירך אמו כל אימת שטובלת קודם שיושבת על המשבר אין לריך בנה טבילה אחרת כמו כן הוא נמי לפי מאי דמשני שאני עובר דהיינו רביתי' דאף דהעובר כבר בן קיימא הוא וחי' יחיה אף יוסר מאמו קודם הטבילה שטבילה א"ע עכ"ז טוב לו יותר לחזוק בריאותו ושלמותו דיסתהי עד שילא מטעמו לכן שייך שפיר הסברא דמשני הגמ' שאני עובר דהיינו רביתי' ולא חייך ליה אמו : **סו ומעתה** כמו כן הוא בהקליעות אף אם ליכא סכנת נפשות לגלחן רק דטוב הוא לבריאותה ושלמותה שלא תגלחה את הקליעות דלא חייך לה בטבילה ומאי דכתב הרשב"י ואיכא סכנת נפשות לגלחן הוא מחמת דהוא הורה על ענין שנשאל מאתו אשר העובדא הים באותן הקליעות הנעשים ע"י שד אשר בזה איכא באמת סכנת נפשות לגלחן וכתב כדבריו הדבר כמו שהוא בעובדא דיליה ולאו הנאי הוא בענין הסורא וז"ע להלכה בזה :

סח ובביאורי הגר"א לי"ד סי' קצ"ח ס"ק י"ג כתב כדרכו מקור וטעם בקילר להא דקליעות הנעשים ע"י שד המוזכר ברמ"א וכתב כמו האגור היינו שהביא ב' טעמים האחרונים שבמרדכי ובהעתקה את טעם האחרון העתיק ג"כ הראי' מיבמות דאומר שאני עובר דהיינו רביתי' והוסיף עוד בלשונו וכתב וכן בכלים הניא בתוספתא והביאו

הגה"ה

לו ואפשר דיש לדחוק בדברי הרמב"ם דג"כ כיון לזה וכונתו במאי דכתב מפני שהוא כאבר מאמו כלומר דהוא לריך ליתר בשחיטת אמו כמו שאר איבריה ודחוק הוא וישוין וברש"י ביה"א (ו' א') ד"ה הערפה : (רח) עוד הנה הרמב"ם בפ"ד מהמורה ה' זין פסק דהפריש נקבה לפסח וילדה או שהפרישה מעוברת היא וילדה ירשו עד שיפול בהם מוס ויביא בדמיהם פסח והוא כחמיו ודלא כר"א תמורה (י"ג ע"א) ורבינא מוקים שם דטעמא דר"א הוא משום דעובר לאו י"א הוא כהרמב"ם דפוסק כחמיו ע"כ דסובר דעובר י"א : (למ) שוב מלאחי דהרמב"ם בהדיא כתב בפ"י מה' נזקי ממון ה' י"ב וז"ל ואם ילדה אחר גמר דין וילדה אסור שעובר י"א ע"כ הרי מבואר בהד"ו בדבריו דעובר ירך אמו הוא :

מ והנה התוס' בסנהדרין (פ' ב') ד"ה עובר כתבו בשם ר"ח ז"ל והא דלמך רבא הכא ובתמורה ולד הנוגעת והרעפת אסורה לא פליגי . והיינו טעמא כיון דעד עכשו היה חיות הולד תלוי בחם הוי כאלו נגמר דין שניה להריגה . ולא משום דהוי ירך אמו וכן הא דתנן בפ"ק דערבין האשה היוולת ליהרג אין ממתינים לה עד שתלד ופריך בגמרא שמיא גופה היא החם נמי טעמא דכפרישית ע"כ :

מא ונראה לפענ"ד דע"כ איכא ט"ס בדברי 'התוס' הזה דל"ל הוא תמוה מאי דכתבו דהא דלמך רבא כו' היינו טעמא כיון דעד עכשו היה חיות הולד תלוי בחם . הוי כאלו נגמר דין שניה להריגה ע"כ הלא רבא איירי כשנולדה קודם גמר דין כמבואר שם ע"א :

מב ולכן הנראה לכאורה לריך להגיה כן והא דלמך רבא הכא ובתמורה ולד הנוגעת והרעפת אסורה לא פליגי והכא היינו טעמא כיון דעד עכשו היו חיות הולד כו' והכוונה במאי דכתבו מקודם לא פליגי אינו מחמת מאי דכתבו אה"כ רק דמכו התוס' על מאי דכתבו צ"כ (מ"ו ע"א) ד"ה מ"ט דהוא מחמת דהולד עלמנו מועיל . כנגיחה ונהנה ברביעה יעו"ש ומה שכתבו אה"כ והכא היינו טעמא כו' כוונתם לבאר דאף מסקנתא דרבינא (פ' ב') דאומר ואם עד שלא נגמר דינה עיברה ומשגמרה דינה ילדה ולדה אסור עובר ירך אמו הוא ע"כ דאין כוונתו רק דלענין זה הוי עובר ירך אמו דלענין חיות הולד תלוי בחמו והוי כאלו נגמר דין שניה להריגה :

סג ומעתה נוכל שפיר לומר דאף הרמב"ם קאי בשחיטת ר"ה דלכל מילי הוי עובר לאו ירך אמו ורק לענין נגמר דין להריגה אומר רבינא דלזה הוי עובר ירך אמו והפס הרמב"ם לישינא דגמ' אשר הוא דברי רבינא וז"כ גם הרמב"ם לא כיון רק לזה לבד דבזה הוי עובר ירך אמו אבן הנראה לי דאפ"ה מורין הדברים דהרמב"ם סובר דעובר ירך אמו הוא לכל מילי והוא מחמת דחזיין דבשום מקום אחר לא נקט הרמב"ם לישינא דגמ' אשר אומר שם דעובר לאו ירך אמו ובאם שהרמב"ם היה כותב במקום אחר עובר לאו י"א או שפיר היינו אומרים דמ"ש בכלן דעובר י"א כוונתו דהוא רק לענין זה לבד אבל עתה דלא נמלא בשום מקום אחר דהרמב"ם כתב בהדיא דלאו י"א ורק בהדיא כתב בכלן דעובר ירך אמו מזה מורה דדעתו דהוי ירך אמו לכל מילי :

סד ונס אפשר דגם התוס' לא כיונו כמו שכתבתי לעיל אות (סב) ואין ההג"ה כמו שהגהתי שם בדבריהם . כי לפי מאי דהגהתי כנ"ל מה שכתבו והא דלמך רבא כו' לא פליגי ע"כ כ"ז הוא לשון קר וקטיעה מאוד וגם בגמרא הוא דחוק לומר דרבינא דאומר בהדיא עובר ירך אמו דלא יכוין רק לענין זה לבד ולכן אפשר דרבינא אינו מפרש רק להברייתא לבד דהיא שפיר סוברת דירך אמו הוא ובדברי התוס' הסורות מחולפות המה לבד . ואין חסר בדבריהם מאומה וכן לריך להיות הגירסא בתוס' והא דלמך רבא כו' לא פליגי וטעמא דכפרישית וכן הא דתנן בפ"ק דערבין כו' עד גופה היא החם היינו טעמא כיון דעד עכשו כו' והכוונה במאי דכתבו וטעמא דכפרישית למאי דפירשו בתוס' צ"כ (מ"ו ע"א) ד"ה מ"ט והוא מבואר . וז"ע בזה כי אפשר דיותר מסתבר כהנה"ה הראשונה שכתבתי באות (סב) מחמת כיון דעכ"פ פירשו התוס' להא דערבין דמחמת דחיות תלוי בחאם הוי כאלו נגמר דין שניה להריגה לפ"י מנילא לא היה לריך חו רבינא כסנהדרין שם הג"ל לפרש את הברייתא דהוא מחמת דעובר ירך אמו הוא אשר לנ"ת הוא שלא אליבא להלכתא הלא אף אם עובר לאו ירך אמו הוא אשר דלענין זה לבד ליהוי דאף וילדה דהיה צעת גמר הדיון דנאשר וז"ע בזה . ועכ"פ היוולת דהרמב"ם מסתבר דסובר דלכל מילי עובר ירך אמו הוא אשר דלא מנינו בדבריו בהדיא . רק מאי דכתב כאן דעובר ירך אמו וכענין זה הפס ג"כ בלישנא בשארי מקומות דכתב והוא כאבר מאבריה . וכן ואעפ"י שהוא כאבר מאבריה . וכן מפני שהוא כאבר מאמו . אשר בהכתיב הכל לעיל אשר הוא לשונות המורים כמו שכתב כאן בהדיא דעובר ירך אמו הוא ולשונות להסיק לא מנינו בדבריו :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ח

יודות הוא הוא גמר העשים וא"כ שפיר אינו חולץ בטבילה כמו שאין לרין להפריד הכלים הנעשים מנסרים רבים ומחוזרים בעיקולים הנקראים (רייפון) כי כולם אינם רק כלי אחד שלם לבד ודומה כמו שהאדם הוא בעל אברים וגידים רבים אבל בהתוספתא מצואר דאף כשריך להדביק בחמר וזפת במקום שמכניסין יודות בהכלים להדביק יודות להכלים שלא יסורו עוד עכ"ל. אם רק הכניסן כדרך לבד אף דלא נתן עדיין החמר והזפת עכ"ל אינם חולצין אחרי דאין לרין להסירם ממקום הזה ואדרבא לרבינו להיות במקום הזה דווקא והיינו רבית' ולכן יליף מזה הגר"א ז"ל דכל היכי דהכי הוי רבית' דאינו חולץ :

עו ורפער נראה דיש לזון קצת בראיית הגר"א ז"ל הג"ל דיש לומר דאף דמהתוספתא מוכח דאף דלא נתן החמר והזפת אינו חולץ אחרי דהכניסן כדרך עכ"ל לא דמי זה לא לעובר ולא לקליעות דשאני בזה דלא יסורו יודות מהכלים עוד אחרי דהכניסן כדרך ואף דעתה לא נתן עדיין החמר והזפת הרי עומד ע"ז שיותן החמר והזפת וישאר כן לא יזח עוד אבל העובר הרי הוא עומד לפרוש ואף הקליעות לפעמים בחיזה משך זמן חוזר האדם לבריאותו הקודמת והקליעות נופלים מאליהן או דמקבלים סמים או חיזה תחבולה שלא יהיה סכנה בהסרתם :

עו ג קשה קצת לפי מאי דדימה הגר"א ז"ל הא דעובר להא דידות הכלים דמאי דמשני הגמ' גבי עובר שאני עובר דהיינו רבית' זאת הסברה עלמה הוא הטעם דידות הכלים שהכניסן כדרך דתני בתוספתא דאין חולצין לפ"ז מאי האי דגמ' דיצמות שקיל וערי לענין העובר דאין חולץ לו אמו והמקשן מוכיח מזה דעובר ירך אמו הוא והמתוך תירץ דשאני עובר כו' ובכל זה אין מביא הגמ' כלל הא דידות הכלים שבתוספתא הג"ל :

עו ואפשר דהא דשקיל וערי הגמ' דיחולץ האם לעובר הוא מחמת דהעובר עומד לפרוש ממילא והוא וודאי שיתפרש ולכן היה סברה להמקשן דלא שייך ב' הסברה דהיינו

נקב הכלי שיכנס המים דרך הנקב לחלל שביד הכלי ומקום הנילוק הוא ראש יד הכלי אשר משמה יולק המים או המשקה לחוץ וא"כ להרמז"ס אין ראיה אף מהתוספתא ולהר"ש והרא"ש אשר כן הוא ג"כ בעור וש"ע סי' ר"ב שפיר הוא הראיה אף מהמשנה עלמה דשם הג"ל :

עו ואפשר דלכן הביא מהתוספתא דהתו' מוכח יותר כפירש הר"ש והרא"ש ולא כפירש הרמז"ס דלהרמז"ס מיותר מאי דסיים בתוספתא הכניסן שלא כו' נתן הזפת והשעוה כו' הרי אלו חולצין ע"כ והרי כאשר נתן הזפת והשעוה הוא כ"ש דיחולץ ולרין לומר להרמז"ס דנקב לזה אידי דתני ברישא הכניסן כדרך כו' נתן הזפת והשעוה כו' הרי אלו אין חולצין ע"כ דבזה הוי שפיר רבותא דהזפת והשעוה הוי אינו מקפיד ולכן תני ג"כ כסיפא להיך והוא דחוק אבל להר"ש והרא"ש שפיר הוי רבותא אף כסיפא דה"ל דלאחר שנתן הזפת והשעוה מעתה תו אף הכניסן מקודם שלא כדרך לא יסירם כ"כ מהר והוי שפיר היינו רבית' ולכן קמ"ל דעכ"ל חולץ אחר שלא הכניסן כדרך ולא הוי רבית' וברישא הוי רבותא לר"ש ור"ה"ש ז"ל מאי דבין במקום הנקב ובין במקום הנילוק אין חולץ :

עו ע נראה לי דממתניתין אף לפירש הר"ש והרא"ש יש לדחות ולומר דהא דאינו חולץ אינו מחמת דהוי היינו רבית' רק דהוי כבה"ס ובה"ס דכלים אין לרין אף לראוי לביאת מים לדעת הר"ש והרא"ש וכך נפסק בש"ע והבאתי כל זה לעיל וראייתם הוא מן סיפא דתוספתא הג"ל אכן מהתוספתא יש להוכיח שפיר דאין הטעם משום דהוי כבה"ס דהא חזינן דרק כסיפא דתוספתא הג"ל גבי מגל שגזרה ידה סיים שם התוספת' מפני שהוא כבה"ס משמע דבריש' דהכניסן כדרך דאינו חולץ אינו משום זה רק מחמת דהוי היינו רבית' : **עו ועוד** נראה דמהתוספתא הראיה נכונה יותר ממתניתין דבמתניתין יש לומר דמייירי בכלים שא"ל ליתן חמר וזפת במקום שמכניסין יודות בהכלים להצר יודות להכלים שלא יסורו עוד כי אף בלא זה ג"כ לא יסורו והכנסת

הגדה

ואחר שהארכתי בפרטי דברי הרמז"ס הגר"אם סותרים זא"ז וז"ע לכאורה בזה מעתה אשים עיני לבאר מה שיש להקשות לכאורה בהסוגיות ושינוי לשונות הנמלאים כי רבים המה ומחמת כן אבאר שיש לומר שלהרמז"ס יש שיטה אחרת בכל הסוגיות באופן שיתבאר בזה כל הקושיות והשינויים שבגמרא וגם פסקי לשונות הרמז"ס יעלו לנכון בעזרי' ומאחר שאבא העזר ואלה המה השינויים והקושיות שבהסוגיות : **מה א** בתמורה יו"ד ע"ה בלישנא קמא אומר הגמרא בקיבור ונריכא כו' וסע ע"כ בלישנא אחרינא מאריך הגמרא ואומר מאי קמ"ל אם שיירו משויר עובר כו' ותרתוי למה לי ונריכא ב' בלישנא קמא הג"ל הוי הנריכותא הראשונה אי אשמעינן כך קמייחא אשר היא המימרא דקדושה חל על עוברין והנריכותא השניה הוא אי אשמעינן בתרייתא אשר היא המימרא דקדיש חטאת מעוברת ובלישנא אחרינא שבע"כ הג"ל מהסך הסדר ואומר הנריכותא בסיפוך כמבואר : **ג** לעיל בזהו (בר) בארתי דאף להלישנא קמא שבתמורה (י"א ח') סובר ר' יוחנן דעובר לאו ירך אמו ודייקתי כן מהא דאומר הגמרא שם ור"י הני כב' בהמות ניהו ובארתי דללישנא קמא אף בר פדא סובר דעובר לאו ירך אמו וכבתי שם דכמו כן הוי נמי הכוונה בשני הלשונות שבדף יו"ד סוף ע"ה והחלת ע"כ והנה לפ"ז עיקר החידוש בלישנא בתרתי הוא לבר פדא לבד ולא לר' וא"כ קשה לפ"ז היה בלישנא בתרא לומר גבי בר פדא דסובר דעובר ירך אמו והוא זה החידוש שמהדש בלישנא בתרא ולא כמו דאומר עתה אלא ר"ל דסובר דלא ירך אמו אשר זה אינו חידוש דאף בלישנא קמא כן : **ד** למה הוא משונה הלשון בלישנא קמא שבדף י"א ח' אומר ר' יוחנן סבר הני כב' בהמות ניהו ובלישנא אחרינא שם אומר ור' יוחנן סבר עובר לי"א : **ה** בלישנא אחרינא שבדף יו"ד ע"כ משונה הלשון בלישנא אחרינא שבדף י"א ע"ה שבדף י' ע"כ אומר שם משויר עובר ור"י א"ל בלישנא אחרינא שבדף י"א ע"ה אומר ר' יוחנן סבר עובר לאו י"א ולינו אומר אם שייכו משויר : **ו** בדף י"א ע"ה בלישנא קמא אומר בר פדא סבר כיון דלמיה לא מקדישין קדושת הגוף חיהו נמי לא קדוש ובלישנא בתרא הלשון הוא בשנינו ואומר בר פדא סבר כיון דלמיה נמי לא קדוש חיהו נמי לא קדוש גופה אלא לדמיה וכן גבי ר' יוחנן הוי הלשון משונה בלישנא בתרא מבלישנא קמא דבלישנא קמא אומר לימיה הוא דלא מיקדשה ובלישנא בתרא אומר ואע"ג דלמיה לא קדשה לגופה כו' : **ז** בתמורה י"ט ע"ה אומר שם רבינא ר"ל סובר כר"ל דאמר אם שייכו משויר דעובר לאו ירך אמו ע"כ הרי דנקע גם שניהם והוא כמו בדף יו"ד ע"כ ולא כמו בדף י"א ע"ה דאומר דלאו ירך כוי וגם לא כמו בחיזה מקומות שבדף כ"ה דאומר רק אם שייכו משויר ואלדבר מזה לקמן : **ח** למה לא מקשה הגמרא על ר"י דקדושה חל על עוברין אשר הוא מקודש בדף יו"ד מן הברייתא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה כמו דמקשה הגמרא עליו על הא דאמר הפרש חטאת מעוברת האומר אה"כ בדף כ"ה וסליק שם בחיובתא וגם שם אומר לימא כו' הנאי היא כו' וכ"ז אינו אומר הגמרא בדף יוד לענין קדושה חל על עוברין : **ט** בתמורה שם מסוק מקודש בחיובתא הא דשיירו משויר וא"כ הוי ההלכה דלמיה משויר ואה"כ אמר הגמרא ע"ז דתנאי היא ולפי מאי דר"ל דבזה פליגי ריה"ג וכתבתי קיימא הא דשיירו אינו משויר כיחודא ובפרט לפי מאי דמסיק ב"ע סברי דהוא משויר ומאי דכתבו ע"ז דהוא כשהגמרא דרין (פי) דכן הוא דרך הש"ס ומייית רביה מגיעין כ"ג ז"ע דלא תמי כלל להחם דהחם מסוק דכ"ע הוא כההלכתא : **י** בתמורה כ"ה ע"ה אומר שם מקודש מ"ט קא סבר ר"י אם שייכו משויר עובר לאו י"א ואה"כ כדמותיב ר"ל אינו אומר רק ואי ס"ד שייכו משויר ואינו מסיים עובר לאו כו' ואה"כ כדמותיב הגמרא מן האומר לשפחה הרי את שפחה כו' אומר מקודש הכל א"ל בשלמא אם שייכו אינו משויר עובר ירך אמו וכן שם בע"כ ואי אמרת שייכו משויר עובר לאו כו' ומסיים שם אלא ש"מ אם שייכו אינו משויר ואינו מסיים בדך שפחה עד עתה דנקע הכל שניהם שייכו כו' עובר כו' ובסומו עזב את עובר כו' ולא נקע רק שייכו כו' לבד ומאז והלאה בכל הסוגיא שם עד תומה לא הזכיר הו עובר י"א לאו ירך אמו : ואומר הכל רק שייכו משויר או אינו משויר לבד כדאומר שם לימא אם שייכו משויר תנאי כו' מאי לאו בזה קמיפלגי דר"י סובר שייכו אינו משויר ורבנן סברי משויר אמר לך ר"י דכ"ע שייכו משויר כו' דת"ק סבר שייכו אינו משויר ומר סבר שייכו משויר אמר לך ר"י דכ"ע שייכו משויר מתקיף לה רבא ממאי דעמיה דר"י אם שייכו משויר כו' ע"כ : **יא** קשה ביצמות ע"ה ע"ה דאומר טעמא דכתיב אשר יולדו הא בעלמא בחר אבזה שדין ליה אלא הא דאמר רבא כו' יעו"ש למה ליה להקשות מדיוקא לבד כדאומר טעמא דכתיב כו' ולמה לא מקשה להא דרבא מדברי ר"י דהפרש חטאת מעוברת כמו דהקשה אביי שם מקודש : **יב** שוב מלאתי דהרשב"ל דחידושו עמד ע"ז וישב דבוחק יעו"ש : **יג** ביצמות שם ע"כ על הא דאמר ר"י באומות הלך אחר הזכר מייית הגמרא שם וכן בקדושתא את הברייתא דרבי זאח מקראלי ולהא דאמר ר"י נתניירו הלך אחר הפגום אלו אומר הגמרא שוב דרשא ע"ז ואין שואל הגמרא כלל ע"ז :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

עש ומן דברי הגר"ה הג"ל מצוהר דהוא מפרש מאי דמשני הגמ' ביבמות שאני עובר דהיינו רביתי ע"כ כמו רביעתו כלומר דהוא לריך להיות מונח בכלן ולכן דימה זה לידות הכלים שצתוספתא הג"ל דאינס חולצין מחמת זה הסברה דבמקום שהכניסן לריכין להיות מונחים ואין מפרש הגר"ה רביתי' מלשון גידולים דהעובר מתרצו ונגדל במקום הזה ונטן הוא יותר כמו דגראם דמפרש הגר"ה דהוא מלשון רביעתו כי באמת אין העובר נגדל מן האם כמצוהר מהא דהמורה (ל"א ח') דאומר מאוירא קא רבי' והארכתי בזה לעיל ולפרש דהוא לריך לנגדל במקום הזה עכ"פ אין סברה כ"כ לחלק בין אם הוא לריך להיות במקום הזה מחמת דבר אחר או מחמת דלריך הוא לנגדל וא"כ מאי האי דתפש הגמ' הא דהוא נגדל בכלן וגם לפי מאי דהעליתי דהא דמשני הגמ' שאני עובר דהיינו רביתי' הוא חף אם כבר העובר הוא בן קיימא ועכ"ז אינו חיין מחמת דטוב לו יותר לשלימות בריאותו דישחוי עד שיגיע הזמן שיילא מעלמו ויעוין לעיל (סו) לפ"ז בוודאי אין לפרש רק מלשון רביעתו כמו דמפרש הגר"ה ז"ל ולפ"ו אין מקום למה שהעירתי לעיל להקשות על ראיית הראב"י לענין הקליעות מהא דעובר דלכאורה יש לומר דשאני עובר דמוכח וגופה מקרי והארכתי בזה לעיל אכן לפי מאי דנאמר דמוכח דכוונת הגמ' במאי דאומר שאני עובר דהיינו רביתי' דהיינו רביעתי' הרי דסברת הגמ' הוא רק דמחמת דהוא לריך להיות מונח בכלן תו לא חיין ודינו כמו בידות הכלי' כג"ל וא"כ הוי כ"ס גבי הקליעות דהמה דומין יותר לידות הכלים בענין הסברה דהיינו רביתי' לפ"ז הביאור הג"ל דהעובר עומד לפרוש ממילא בוודאי ובאשר כחצתי כמו כן לעיל אות (עז) ושני הפירושים של רביתי' גידולו ורביעתו מוזכר הוא בתוס' חולין (מ"ז ח') ד"ס היינו רביתי' אשר הסתלת הדיבור הוא בדף (מ"ו ב') שכתבו שם וז"ל ואם היינו מפרשים היינו רביתי' שזו גידולה כו' אבל ר"ח פירש רביתי' הוי כמו מרביעתי' כולומר היינו דרך רביעתו ע"כ :

פ הויצא מכל הג"ל דהיתר הג' של הראב"י הוא העיקר שעליו לבדו שפיר יש לסמוך להסיר ותוכן הסברה הוא

דיבא
הגה"ה
מו ולכן נאמר דמחמת כל הקשויות ושינוי לשונות שבהכוונות הג"ל כג"ל מפרש הרמב"ם בדרך חדש כל הסוגיות והוא ללישנא קמא שבהמורה יו"ד סוף ע"ה ושדף י"א ע"ה בין בר פדא ובין ר"י שניהם סברי דעובר יא"ה ועכ"ז סברי שניהם דאם שיירו משויר כי הלישנא קמא סבר שאין הלוי עובר י"א ושיירו אינו משויר זה בזה דאף דיא"ה עכ"ז יוכל להיות דאם שיירו בהדיא משויר ויש להסתייע לזה מהא דאמר רבא בהמורה ל' ע"ב ולד הנרבעת חסורה היא וולדה נרבעו ונחמת חסורה היא וולדה נגחו ולד מוקא ונעמד מותר מ"ע לחמיה חקיה לחמיה פלתי לה כו' ע"כ והנה לפי מאי דכתבו התי' צ"ב"ק (מ"ז ע"ה) ד"ה מ"ט ובשאר מקומות ואשר כ"ב ג"כ רוב הפוסקים ומצוהר לעיל בהחלת הגה"ה הזאת אות (יב) ובאות (בז) הדיעות דסברי כולם דעובר יא"ה ושזו עמא דרבא צ"ב"ק שם דעובר יא"ה עכ"ז חומר דולד המוקא והנעמד האם חסורה והולד מותר דלחמיה לבד קיינו ופלתי וכמו כן נמי הוא ללישנא קמא' הג"ל לענין אם הקדים להאם ושייר בהדיא להולד דהאם לבד קדוש והולד אינו קדוש והוא חולין ומועיל שפיר שיורו וחד סברה הוא לרבא דאמר לחמיה חקיה כו' וללישנא קמא' הג"ל ובאשר אבאר עוד בעזה"י לקמן הוכחה דרבה קיימא כלישנא קמא לפי דרך הזה : **מו ואחרי** ללישנא קמא לכ"ע הוי שיירו משויר ואף דיא"ה לכן חף לו אם הקדושה יכולה לחול על העוברים לבדם ואף דאינס אבראי ח"כ כשהפריש העטא מעוברת לא דמי הו' לולד חטאת דהוא כשהעברה אחר שהקדישה להלכה למ"מ דמהא דשאני חסם דהקדושה חלה מקודם על האם לבד כי לא היה בעולם כלל העובר במעי אמו ואח"כ כשהעברה מן קדושת האם נחית הקדושה בהכרח להעובר אבל כשהפריש חטאת מעוברת חף דהעובר יא"ה עכ"ז אחרי דאם היה משויר בהדיא הוי משויר וא"כ חף אם לא שיירו בהדיא וחלה הקדושה גם על העובר מ"מ אין זה מחמת דהקדושה נחית מקודם להאם ודאם האם נחית הקדושה חלה על שניהם צדקה כי הקדושה יכולה לחול על העובר לבדו אחרי דאמרין דקדושה חלה על עוברין לבד וגם יכולה לחול על האם לבד אחר דאם שיירו על משויר חלה על העובר אינו מחמת דלא שיירו רק דבהתקדש האם נחית הקדושה מן האם להולד צע"כ של צעלים ואין הצעלים אדונים צדבר זה אחר דאף אם שיירו אינו משויר וא"כ דמי שפיר לולד חטאת וכן אם אין קדושה חלה על עוברים לבדם ע"כ דהא דכשהקדים להאם ולא שייר בהדיא להעובר דשפיר קדוש העובר הוא משום דנחית הקדושה להעובר מן האם וא"כ שפיר דמי לולד חטאת ומדוקקים הדברים במאי דמהא דהשוטע את החטאת ומא' בה צ"ע ח' חומר הגמרה מזה שפיר הנאי היא לשני המימרות דר"י להא דקדושה חל על עוברין אומר דף י"א ע"ה והוא דהפריש חטאת בדף כ"ד ע"ב והוא מדוקק מאד לפי מאי דכתבתי ומצוהר להמעיין וכמו דבארכתי דלישנא קמא אין הלוי הא דאם שיירו כו' להא דעובר כו' כמו כן נמי ללישנא קמא' אין הלוי זהה הא דקדושה חל על עוברין דאף דריך אמו הוא מ"מ שפיר יוכל להיות העובר קדוש והאם חולין וזה מנינו בהדיא בדף י"א ע"ה ללישנא קמא' לבד פדא דעובר דעובר יא"ה ועכ"ז כשהקדים חס צמתי תמימה מודה דקדוש ומשמע דרק העובר קדוש והאם נשארת חולין וכן חף אם שיירו משויר מ"מ יוכל להיות דאין קדושה חלה על עוברין מחמת דהקדושה יכולה להיות דהינה חלה על העובר ונשארת כדאומר הגמ' ע"כ ע"ב אבל אם מקדים להאם ומשיר להאם חלה על עוברין אכן חף דאין קדושה חלה על עוברין אלא דהעובר נשארת חולין כמו שהיה מקודם רק דאם לא שיירו בהדיא נחית לו קדושה חף דאין קדושה חלה על עוברין אלא דהקדושה יכולה להיות דהינה חלה על העובר ונשארת כדאומר הגמ' דר"י ובר פדא ללישנא קמא' שדף יוד סוף ע"ה והסתלת ע"כ אם הקדושה חלה על עוברין אבל כשהקדים להאם נחית הקדושה מעטוי דאם וזה שפיר מודו שניהם דעובר יא"ה ושיירו שפיר הוי משויר דאינס תלוין העניינים השלשה דעובר ירך כו' ושיירו חל על עוברין זה בזה וכג"ל ולפ"ז הסברה דפליג ר"י על בר פדא הוא הוא אוקן הדברים עגמן דאומר ר"י בפלוגתו על בר פדא דבר פדא סובר דאין סברה דיהיה יכולה קדושה לחול על העובר דאינו אבראי ור"י סובר דעכ"ז יוכל לחול הקדושה על העובר וזהו הסברה לבד הוא דפליגי כי לא תלו הדבר בענין אחר כמו עובר יא"ה או ששיירו אינו משויר כי שניהם מודו דעובר יא"ה ושיירו שפיר משויר ועכ"ז פליגי בזה אם הקדושה חלה על העובר ובהא דאמר ר"י הפריש חטאת מעוברת כו' חף דאם שפיר תלוי בשני דברים ח' ושיירו הוי משויר ב' דקדושה חלה על העוברין ובאשר בארכתי לעיל עכ"ז אחרי דזה דשיירו הוי משויר לפי הלישנא קמא' אין בזה החידוש כל כך כמו בזה דהקדושה חלה על עוברין דבהא דשיירו משויר כ"ע מודו ואף בר פדא אבל בזה

דהיינו רביתי' ורק בידות הכלים לבד דיניחו במקומו ולא יסורו עוד בזה שפיר אינו חיין מחמת דהיינו רביתי' וזהו ולא בעובר דהפרש בוודאי בלי ספק ממילא והמתרץ השיב דעכ"פ אחרי דבעטה שעצלה הוא לריך להיות מונח במקום הזה חשיב שפיר להיינו רביתי' דאינו חיין ליה אמו והגר"ה אין מציא מהתוספתא רחיה רק לענין הקליעות לבד דאינס עומדים עכ"פ להפרש בוודאי ממילא כמו עובר ומסבהר ל' דהמה דומין שפיר לידות כלים שצתוספתא הג"ל ודחוק : **עח ויותר** נראה לי לומר דגם הקליעות דומין תמה לעובר ולא לידות הכלים אחרי דלפעמים באיזה משך זמן חוזר האדם לבריאותו הקודמת ויהאן שיכורו אז ובאשר כחצתי כן לעיל אות (עח) והגר"ה ז"ל לא דכיוון להביא רחיה חדשה ממש מהא לידות הכלים כלומר דאף אם לא ה' משני הגמ' גבי עובר דהיינו רביתי' יש לדון להסיר בהקליעות מהא לידות הכלים אלא דהגר"ה ז"ל כתב דבריו לפי מאי דמשני גבי עובר דשאני עובר דהיינו רביתי' דלפי האמת דינו דעובר הוא דומה לדין ידות הכלים שצתוספתא וחד טעם להס לפי האמת דהכל הוא מחמת דהיינו רביתי' ואין חילוק לפי מאי דמסיק בין אם לא יוסר לעולם או שעומד לפרוש וכל דברי הגר"ה הג"ל אינס רק תוספת ביאור לבד דלפי האמת הן הן הטעם של ידות הכלים שצתוספתא וכן גבי עובר והקליעות ואינו מכיון בזה הגר"ה להביא רחיה חדשה וזהו שהמרדכי צ"ס הראב"י לא כ' רק להא דעובר דביבמות הג"ל ולא לידות הכלים דמידות הכלים אין רחיה כי יש לחלק כג"ל אשר זו היה סברה המקסן דיבמות דמקשי מעובר כג"ל וזהו מאי דהגר"ה צ"ס כל דבריו כתב מרדכי הלכות נדה ע"כ ובאם שהיה מכיוון להביא רחיה חדשה מהתוספתא לידות הכלים היה לו לניין תיקף אחר שהביא הרא"י מעובר מרדכי סוף הלכות נדה ואח"כ היה לו לכתוב וכן בכלים תניא צתוספתא כו' ואחרי דכבר העליתי דהרא"י מעובר לבד מספקת לסמוך עליו להסיר מחמת טעם הג' של הראב"י לבד ואשר כמו כן בעל הגהת ש"ד לא הביא רק לטעם הג' לבד מעתה תו אין נפקותא כ"כ אם מהתוספתא לידות הכלים יש ראי לזה או לא :

דיבא
הגה"ה
מו ולכן נאמר דמחמת כל הקשויות ושינוי לשונות שבהכוונות הג"ל כג"ל מפרש הרמב"ם בדרך חדש כל הסוגיות והוא ללישנא קמא שבהמורה יו"ד סוף ע"ה ושדף י"א ע"ה בין בר פדא ובין ר"י שניהם סברי דעובר יא"ה ועכ"ז סברי שניהם דאם שיירו משויר כי הלישנא קמא סבר שאין הלוי עובר י"א ושיירו אינו משויר זה בזה דאף דיא"ה עכ"ז יוכל להיות דאם שיירו בהדיא משויר ויש להסתייע לזה מהא דאמר רבא בהמורה ל' ע"ב ולד הנרבעת חסורה היא וולדה נרבעו ונחמת חסורה היא וולדה נגחו ולד מוקא ונעמד מותר מ"ע לחמיה חקיה לחמיה פלתי לה כו' ע"כ והנה לפי מאי דכתבו התי' צ"ב"ק (מ"ז ע"ה) ד"ה מ"ט ובשאר מקומות ואשר כ"ב ג"כ רוב הפוסקים ומצוהר לעיל בהחלת הגה"ה הזאת אות (יב) ובאות (בז) הדיעות דסברי כולם דעובר יא"ה ושזו עמא דרבא צ"ב"ק שם דעובר יא"ה עכ"ז חומר דולד המוקא והנעמד האם חסורה והולד מותר דלחמיה לבד קיינו ופלתי וכמו כן נמי הוא ללישנא קמא' הג"ל לענין אם הקדים להאם ושייר בהדיא להולד דהאם לבד קדוש והולד אינו קדוש והוא חולין ומועיל שפיר שיורו וחד סברה הוא לרבא דאמר לחמיה חקיה כו' וללישנא קמא' הג"ל ובאשר אבאר עוד בעזה"י לקמן הוכחה דרבה קיימא כלישנא קמא לפי דרך הזה : **מו ואחרי** ללישנא קמא לכ"ע הוי שיירו משויר ואף דיא"ה לכן חף לו אם הקדושה יכולה לחול על העוברים לבדם ואף דאינס אבראי ח"כ כשהפריש העטא מעוברת לא דמי הו' לולד חטאת דהוא כשהעברה אחר שהקדישה להלכה למ"מ דמהא דשאני חסם דהקדושה חלה מקודם על האם לבד כי לא היה בעולם כלל העובר במעי אמו ואח"כ כשהעברה מן קדושת האם נחית הקדושה בהכרח להעובר אבל כשהפריש חטאת מעוברת חף דהעובר יא"ה עכ"ז אחרי דאם היה משויר בהדיא הוי משויר וא"כ חף אם לא שיירו בהדיא וחלה הקדושה גם על העובר מ"מ אין זה מחמת דהקדושה נחית מקודם להאם ודאם האם נחית הקדושה חלה על שניהם צדקה כי הקדושה יכולה לחול על העובר לבדו אחרי דאמרין דקדושה חלה על עוברין לבד וגם יכולה לחול על האם לבד אחר דאם שיירו על משויר חלה על העובר אינו מחמת דלא שיירו רק דבהתקדש האם נחית הקדושה מן האם להולד צע"כ של צעלים ואין הצעלים אדונים צדבר זה אחר דאף אם שיירו אינו משויר וא"כ דמי שפיר לולד חטאת וכן אם אין קדושה חלה על עוברים לבדם ע"כ דהא דכשהקדים להאם ולא שייר בהדיא להעובר דשפיר קדוש העובר הוא משום דנחית הקדושה להעובר מן האם וא"כ שפיר דמי לולד חטאת ומדוקקים הדברים במאי דמהא דהשוטע את החטאת ומא' בה צ"ע ח' חומר הגמרה מזה שפיר הנאי היא לשני המימרות דר"י להא דקדושה חל על עוברין אומר דף י"א ע"ה והוא דהפריש חטאת בדף כ"ד ע"ב והוא מדוקק מאד לפי מאי דכתבתי ומצוהר להמעיין וכמו דבארכתי דלישנא קמא אין הלוי הא דאם שיירו כו' להא דעובר כו' כמו כן נמי ללישנא קמא' אין הלוי זהה הא דקדושה חלה על עוברין דאף דריך אמו הוא מ"מ שפיר יוכל להיות העובר קדוש והאם חולין וזה מנינו בהדיא בדף י"א ע"ה ללישנא קמא' לבד פדא דעובר דעובר יא"ה ועכ"ז כשהקדים חס צמתי תמימה מודה דקדוש ומשמע דרק העובר קדוש והאם נשארת חולין וכן חף אם שיירו משויר מ"מ יוכל להיות דאין קדושה חלה על עוברין מחמת דהקדושה יכולה להיות דהינה חלה על העובר ונשארת כדאומר הגמ' ע"כ ע"ב אבל אם מקדים להאם ומשיר להאם חלה על עוברין אכן חף דאין קדושה חלה על עוברין אלא דהעובר נשארת חולין כמו שהיה מקודם רק דאם לא שיירו בהדיא נחית לו קדושה חף דאין קדושה חלה על עוברין אלא דהקדושה יכולה להיות דהינה חלה על העובר ונשארת כדאומר הגמ' דר"י ובר פדא ללישנא קמא' שדף יוד סוף ע"ה והסתלת ע"כ אם הקדושה חלה על עוברין אבל כשהקדים להאם נחית הקדושה מעטוי דאם וזה שפיר מודו שניהם דעובר יא"ה ושיירו שפיר הוי משויר דאינס תלוין העניינים השלשה דעובר ירך כו' ושיירו חל על עוברין זה בזה וכג"ל ולפ"ז הסברה דפליג ר"י על בר פדא הוא הוא אוקן הדברים עגמן דאומר ר"י בפלוגתו על בר פדא דבר פדא סובר דאין סברה דיהיה יכולה קדושה לחול על העובר דאינו אבראי ור"י סובר דעכ"ז יוכל לחול הקדושה על העובר וזהו הסברה לבד הוא דפליגי כי לא תלו הדבר בענין אחר כמו עובר יא"ה או ששיירו אינו משויר כי שניהם מודו דעובר יא"ה ושיירו שפיר משויר ועכ"ז פליגי בזה אם הקדושה חלה על העובר ובהא דאמר ר"י הפריש חטאת מעוברת כו' חף דאם שפיר תלוי בשני דברים ח' ושיירו הוי משויר ב' דקדושה חלה על העוברין ובאשר בארכתי לעיל עכ"ז אחרי דזה דשיירו הוי משויר לפי הלישנא קמא' אין בזה החידוש כל כך כמו בזה דהקדושה חלה על עוברין דבהא דשיירו משויר כ"ע מודו ואף בר פדא אבל בזה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

דיכוי שייך צום הסברה דבלוע הוא רק מחמת הנדבך על השערו' לצד ולכן חף דאיכא סכנה להסיר הקליעות מ"מ מחוץ חבל לרחלם היטב בצוגרית להסיר כל הנדבך מבחוץ ולעשותם נקיים שפיר יכולה לעשות האשה כראונה ומאי דישאר בתוך הקליעות יהיה שייך הסברה דהוי כבלוע לפי דברי הפמ"א ולכן נראה דהא דכתב בעל פמ"א דלא שייך צום הסברה דהוי כבלוע הוא משום דהוא מיירי שלא נעשו עדיין הקליעות רק שנסתבכו השערות לצד וכאשר חזר אי"ס לקמן דבזה מיירי וודאי בעל פמ"א ולכן אי אפשר ג"כ לרחלם ולנקותם מחמת כי צום יוסר הסמים שנפזרו על השערות ולא יתכוו הקליעות כלל : פנ **אבן** מאי דכתב בעל ס"ט ע"ז כנ"ל שפיר הוא סתירה לטעם דהוי כבלוע דאין שייך בעיניו הנ"ל חף כשכבר נעשו הקליעות ויכולה האשה לרחוץ ולנקות מבחוץ כיון דבפנימי הקליעות אינה יכולה לנקות והשערות ג"כ מסובכין יחד ואין להסיר מטעם דהוי כבלוע כאשר כתב בעל ס"ט כנ"ל ונכון הוא דהא אחרי חף כשנעשו ע"י שד מבוחר בדברי הראב"י דחינו מוחלט לי' בהחלט גמור דהוי כבלוע כאשר הוכחתי לעיל אות (לו) מן דברי הראב"י בהיתר הב' שלו כמבואר שם והאגור דמשמיע לטעם הא' אפשר דלא מסתבר ליה כלל הך סברה או דהדין לא מסתבר ליה דיהיה שייך צום דין בלוע וכאשר הארכתי צום לעיל וא"כ קשה הדבר לחדש ולומר דגם כשנעשה ע"י סמים דגם צום הוא מהדק והוי בלוע [ובאמת שיש לתמוה לפי מאי דמבואר דבעל פמ"א מיירי דלא נעשו הקליעות עדיין כאשר חזר אי"ס לקמן חס כן למה ליה לבעל פמ"א לכתוב הסברה דלכן לא הוי בלוע מחמת הסמים שעל השערות הלא וודאי קודם שנעשו הקליעות חף דנסתבכו השערות אין שייך צום כלל הסברה דבלוע] (והפמ"א וס"ט לא הזכירו בדבריהם רק בלוע לצד ולא לבס"ס וכבר הארכתי וביארתי דאין שייך כלל חף באותן הקליעות הנעשים ע"י שד סברה דבלוע והראב"י לא כיון רק לבס"ס (לצד) ויעויין מ"ש עוד בצאות שאחר זה :

פא ועתה אחרי שהשלמתי דברי הנ"ל התחיל לשיין בעז"ה בענין השאלה אשר נשאלתי המוצב בפתח דברי אות (א) אשר הקליעות לא נעשו ע"י שד רק ע"י דיבוק בשעור ושהרי דברים המדבקין ונעשו הקליעות ברוב הראש הנדה בכדומה לזה והוא בחולנית ר"ל שאמר הרופאים שאין לה תקנה אלא ח"כ שתעשה קליעות ע"י פיזור סמים כתוסים וע"י זה נסתבכו השערות הסיב צום בעל פמ"א ח"ב סו' קמ"ו לאיסור והתשובה הנ"ל אינו נמלא אחי רק ראיתי מובא בספר סדרי עהרה סו' קצ"ח ס"ק י"ט ובעל ס"ט הוסיף שם בסברות האיסור כאשר הביא לקמן אי"ס את דבריהן בקולר ויעויין בדבריהם והסכימו שניהם שזה דשני טעמים הראשונים שבמדרכי בשם הראב"י וודאי ליתא צום על טעם הא' דהוי כבלוע כתב בעל פמ"א דחינו שייך רק כשנעשו משערות עלמן אבל לא מדבר אחר הבאים על השערות ובעל ס"ט כתב סתירה אחריתא דאולי כאשר נעשה ע"י התבולות לא מדבקי כולי האי והטעם דהסוב כבלוע הוא משום דמהדק עובא כאשר כתוב בראב"י וכנ"ל :

פב והנה על טענת בעל פמ"א היינו יכולין לדון ולומר דהן אמת דמה שנדבך על השערות אין שייך צום הסברה דהוי כבלוע אבל למה שהוא בתוך הקליעות ביני השערות שייך עדיין לומר לפי דבריו דשפיר הוי כבלוע וכמבואר מדבריו צום המבואר בס' ס"ט הנ"ל דהא דלא נתיישר ליה

הגדה
דקדושה חל על עוברין פליגי ר"י ובר פדא ולכן מפרש הגמ' בלישנא קמא דגם בהא דהפריש חטאת מעוברת בא ר"י להשמיענו הכל הא דקדושה חל על עוברין והדבר בפלוגתא על בר פדא דקדושה חל על עוברין הוא הוה הדבר דקמ"ל ר"י גבי פלוגתהו וכן גבי המימרא דהפריש חטאת וזה הדבר עצמו נריכא להשמיענו בשני הענינים וכדמפרש הגמ' סברות הנריכותא הכל בהא דהקדושה יכולה לחול על העובר כמבואר ולכן אינו מאריך הגמ' ואומר מאי קמ"ל בו כי מאי דקמ"ל כבר מבואר בדברי ר"י עצמו בפלוגתהו על בר פדא וזהו ג"כ הנריכותא ולכן אומר הגמ' חייך ונריכא ותחמת דמאי דקמ"ל ר"י בשני הענינים מבוחר בהדיא בדבריו בפלוגתהו על בר פדא דשם אומר בהדיא קדושה חלה על עוברין וצום הוי הנריכותא לכן מתחיל הגמ' הנריכותא ב' כי בלא סברת הנריכותא דאומר הגמ' נופל השאלה יותר בדרך הזה דאחר דאמר בהדיא פשע אחת דקדושה חל על עוברין למה ליה עוד להשמיענו הא דהפריש חטאת בו' ופשוט הוא דכן צריך לשאול השואל כענין ולא לשאול בהיפך חף דגם בהיפוך הוא שאלה עובא והוא מבואר :

מה אבר לישנא בתרא סובר דשיירו משויר ועובר לאו י"א תוליד זה צום וגם סובר הלישנא בתרא שבד' יוד ע"כ דלא כפי מאי דסבר הלישנא קמא וכן הוא בהמסקנא שבדף י"א ח' חף ללישנא בתרא דשפיר יוכל להיות קדוש העובר לצד חף חס הוי י"א חלה דאם דהקדושה יכולה לחול על עוברין ודאי דעובר לאו י"א ובר פדא ור"י דפליגי בהא דקדושה חס חלה על עוברין חס לאו לה הוי סברת פלוגתהם מחמת דהולד אינו חבירי רק בהא חס עובר ירך חמו לאו לא ונכון הוא כן לאוקים פלוגתהם בהא דעובר י"א או לא ולא הסברה דהקדושה יכולה לחול על העובר וחף דחינו אברו או לא דכיון דר"י סובר דקדושה חלה על עוברין לפי הנ"ל דהלוי זה בלא דעובר לאו י"א המוכרח הוא לומר דר"י סובר דעובר לאו י"א ולא נשאר עוד לצרור הסברה רק גבי בר פדא חס דנאמר דפליגי על ר"י בהא דנאמר דהקדושה יכולה לחול על העובר דחינו אברו ולכן מהראוי לומר דבר פדא פליגי על הא דר"י סובר דלאו י"א דהא בחמת צום חיתובת ר' יוחנן בדף כ"ה ומסיק הגמ' שם דשפיר הוי עובר י"א והדבר צום לקמן אי"ס ולפ"ז מאי דבא ר"י להשמיענו דלא כבר פדא חין זה הסברה דקדושה יכולה לחול חף על העובר דחינו אברו חלה דקמ"ל ר"י דלא כבר פדא דסובר דעובר י"א ומ"י סובר דאין קדושה חל על עוברין ור"י סובר דשפיר קדושה חל על העוברין דעובר לאו י"א וחף דהא דקדושה חלה על עוברין או לא חין הלוי חף ללישנא בתרא דנקטיין ביה רק בהא דעובר ירך חמו או לא עכ"ז ממילא נשמע דפליגי ג"כ חס שיירו משויר או לא דלישנא בתרא הוי הסברה דשיירו משויר תלוי בעובר לאו י"א דאם דהוי י"א ממילא הוי דאם שיירו חינו משויר ובהא דאמר ר"י הפריש חטאת מעוברת בו' נשמע דאם שיירו משויר כי צום הלוי הסברה דלא דמי גולד חטאת דאחר דהוי משויר ח"כ בלא שייר לא הוי ירידת הקדושה מקודם להאם וח"כ מן האם להעובר רק דהקדושה חלה על שניהם צבוע והארכתי צום לעיל התחלת אות (בז) ועכ"ז ממילא נשמע ללישנא בתרא דנקטיין ביה דלא כבר פדא דסובר דעובר י"א חלה דלאו י"א דהא דאחר דשיירו משויר ממילא מוכח לחלו ליה דלישנא בתרא חלון הדברים זה צום ובלא חטאת דהדברים שיירו משויר ועובר לאו בו' אינם מבוארים בהדיא בלישנא של איזה מיימרא עניימרת דר"י כמו דמבואר בהדיא הסברה דמפיק ר"י מצד פדא להלישנא קמא אשר הוא מאי דקדושה חל על עוברין כנ"ל ולכן בלישנא בתרא מפרש הגמ' מאי דקמ"ל ר"י בשני המימרות ומחמת דהתחלות של לישנא אחרינא הוא אחר דכבר אמר ואזרח ר"י לטעמי' דאמר ר"י הפריש חטאת בו' וכמבואר מהא דמקשי ותרתי למה לי וח"כ סליק קודם דאמר מאי קמ"ל מן המימרא' דהפריש חטאת כנ"ל אשר צו משמיענו דשיירו משויר כנ"ל ולכן מני' קאי פתח ואומר מאי קמ"ל חס שיירו משויר ועובר לאו ירך ותרתי למה לי הכוונה דהמימרא דהפריש חטאת קמ"ל דשיירו משויר ובהא דפליגי על בר פדא ואומר דקדושה חל על עוברין משמיענו דעובר לאו י"א ותרתי למה לי דהלישנא בתרא סובר דשני הדברים דשיירו בו' ועובר בו' תוליד בודאי זה צום דאם שיירו משויר בודאי דעובר לאו י"א וכן להיפך וח"כ תרתי למה לי ומדויק לפ"ז מאי דאומר ועובר לאו ירך בו' בזה"ל כי מאי דאמר חס שיירו בו' קאי על דבר אחר אשר הוא המימרא דהפריש בו' ומאי דאומר ועובר קאי על דבר אחר אשר הוא המימרא דקדושה חל על בו' משא"כ בתמורה כ"ה אומר שם שיירו משויר עובר לאו בו' בלא וואו כי שם קאי על דבר אחד ואדבר לקמן וכן בתמורה י"ט ע"ה אומר רבינא חס שיירו משויר דעובר י"א ואדבר לקמן אי"ס מאי דבהמורה שם אומר דעובר בד' גם עולה לפי הנ"ל מיושב מאי

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

כשנעשה בלא סמים ללא נעשו הקליעות רק שנתקשרו ונתקלעו השערות אלו באלו והיה לאחדים בזה לבד שייך לומר דאחרי דהקשירות המה מן שערות מובא לא מהדקי ועייל בזה מיא ולא חייך אבל כשנעשו ע"י סמים מה בכך ללא מהדק הרי הסמים חייבים ופשוט הוא ואחרי דסברת היתר הב' וודאי אין שייך היבא כשנעשה ע"י סמים מנחה תו אף אם כבר נעשו הקליעות ויכולה האשה לרחש בצורת ולנקות עכ"פ הסמים המפורזים מעל הקליעות וגם כאשר הקליעות נראים מהדקים מאוד ממש כמו חותן הנעשים ע"י שד דלחז לכאורה יש לדון בזה ולומר דשייך בזה סברת היתר הא' של הראב"י דהוי כבלוע ובה"ס כמו גבי הקליעות הנעשים ע"י שד עכ"ל אחרי דאין שייך סברת היתר הב' של הראב"י כנ"ל ממילא אפילו שייך בזה סברת היתר הא' אין נפקותא בזה כ"כ כי כבר ביארתי והעליתי מן אות (לה) עד אחר אות (לט) דשני הטעמים הראשונים של הראב"י כאחד לבד המה נחשבים כמבואר כ"ז ס"ס:

פה ונידון היתר הג' של הראב"י הנה אחר דכ' בעל פמ"א דאין שייך שני טעמים הראשונים של הראב"י כחשר נעשו הקליעות ע"י סמים כנ"ל מסיים בעל פמ"א וז"ל ואין לנו להשגן הלא על טעם דהיינו רבית' או על טעם שכתב הלבוש כיון שאינה מקפדת אם הוי מיעוט שערות אבל בגידון שלפנינו מי יאמר שרפואה זו צדוקה בוודאי אם הוי ברור לנו שסתרפה מוחמת זה ע"י קליעות שערות אלו היינו מלינו למימר כיון דכל אשה שאירע לה חולי כזה בוודאי לא היתה מקפד' על דיבוק שערות שלה אם היתה יודעת שסתרפה ע"י אבל כאן מי יומר לנו שרפואה זו תהיה צדוקה ואף אם הוא רופא ישראל שמא לא ילית ברפואה זו או שמא לא יקבל האי גופא שמא או לא יתהוו לה המאגלחקין ע"ז ואז בוודאי תקפיד וגם לא שייך לומר הכי רבית' ונריבין או לומר דאם הוי לאשה חולי כזה והיה רופא מומחה מגיד לה שח"א להסתרפות אלא ע"י עשיית המאגלחקין אלו לא היתה מקפדת ח"כ בכה"ג כולן אינן מקפדת וכמ"ס צ"י גבי מי שדרכו ללבוש וגררם דע"כ לריבין לישאר רוב שערותיו שלא יהא נקלעים דלחז לא חייני אלא [לקמן אבאר אי"ה דמסתברא יותר דעשות סופר נפלו בזה וז"ל במקום תיבת אלא תיבת אפילו] מדרבנן וסמכין שפיר ארופא מומחה משח"כ ברוב שער דלא מהני מדרבנן אפי' אינו מקפיד ואז"ל בכל השער דאפילו מדאורייתא חוץ אפי' באינו מקפיד דהשער נידונים לעלמן והוי כמו כל הגוף דחוץ מה"ת אפי' אינו מקפיד עכ"ל מובא בס' סדרי עברה סי' קנ"ח סוף ס"ק י"ב :

פו המבואר מדבריו דעתו דשפיר שייך טעם הג' של הראב"י אם דבאמת הוא רפואה חמיתית

והקליעות בוודאי יתהוו מהם דשפיר שייך בזה הסברא דהיינו רבית' אכן דעתו דאי אפשר להסיר מחמת דמי יודע אם הרפואה היא צדוקה ושמא אינו רפואה לה או לא יתהוו לה הוי קאלטענעם ומשמע מדבריו דלרופא ישראל שפיר יש להאמין רק דיש לחוש שמא לא ילית ברפואה זו ואדבר מזה לקמן בעז"ה :

פו ומבואר במאי דכתב ונריבין או לומר דאם כו' והיה רופא מומחה מגיד לה שח"א להסתרפות כו' לא היתה מקפדת ח"כ בכה"ג כולן אינן מקפדת כו' ע"כ דחידם בזה סברא חדשה דלענין שיסוסי אינו מקפיד אין לחוש למאי דחולי לא ילית ברפואה או דלא תקבל גופה סמא ולא יתהוו המאגלחקין (אשר מחמת זה כתב מקודם ללא שייך לומר היינו דרבית' וגם הסברא דהוי אינו מקפיד וחזר בעל הפמ"א וחידם סברא חדשה דהוי שפיר אינו מקפיד) דאף דבאמת לא יועיל לה ולא יתהוו לה הוי מאגלחקין עכ"ל אחרי דכן מגיד לה רופא שאי אפשר לה להסתרפות אלא ע"י עשיית המאגלחקין מנחה כל כה"ג תו אינה מקפדת דיבוק שערות וסברא נכונה הוא והנראה דכמו כן אין לנו לחוש לפן וחולי משקר הרופא או דאין מוכין הרופא להאמת כי לו יהא דבאמת שקר ענה הרופא עכ"ל הוי וכל כמותה אינה מקפדת אחר שהוא מוכסכ לרופא מומחה ולרופא מומחה שומעין כולם ועושים כלווי וירחים לעבור על אוסרותיו ולשון בעל פמ"א עולין מדוייקים מאוד מאי דמקודם כתב ואף אם הוא רופא ישראל שמא כו' ואח"כ כאשר כתב ונריבין או לומר כו' כתב והיה רופא מומחה וכן לבסוף כתב ג"כ וסמכין שפיר ארופא מומחה ולא כתב תו רופא ישראל דרך שכתב מקודם דמקודם דיבר באופן דהיה לריב' לתנאי דהיינו לרופא ושאמת הוא כדבריו הרופא ולכן כתב אף אם הוא רופא ישראל שמא לא ילית כו' כלומר דאף דהוא רופא ישראל דשפיר יש לו להאמין עכ"ל עדיין יש לחוש שמא לא ילית ברפואה זו וכו' אבל אח"כ כשמחדש הסברא דלענין דהוי אינו מקפיד אינו תלוי בתנאי דיתחוי באמת המאגלחקין וסתרפה האשה אם לא רק כי אחרת הרופא המומחה משוי לאינו מקפיד ולכן כתב בסתימות רופא מומחה כי אחרי דהוא רופא מומחה ואף אם הוא רופא אינו יודעי אינו מקפיד משוי בלווי ואחרתו כי כל אשה שמוסירה רופא מומחה יחי' מי שיחי' תו אינה מקפדת :

פח וכן כאשר כתב הפמ"א אח"כ וגררם דע"כ לריבין כו' וסמכין שפיר ארופא מומחה עמד הכל בסברתו החדשה הנ"ל ותפס הכל בסתימות רופא מומחה ולא רופא ישראל ולכאורה נראה דבריו בזה כסותרין קלה דמאמי דכתב וגררם דע"כ כו' דלחז לא חייני אלא מדרבנן וסמכין שפיר הרופא

הנה"ה

מאי דבלישנא אחרינא מהפך סדר הנריכותות דלומר בלישנא קמא דהלא הטעם שכתבתי על סדר הנריכותות שבלישנא קמא דהם מסודרים בסדר השמות שראוי להשיב לשאל בענין יעוין לעיל אות (בז) בסופו כל זה אינו שייך בלישנא אחרינא כמבואר במאי דכתבתי ולכן לומר סדר הנריכותות בסדר שהקשה המקשה דלמר מקודם אם שייכו משורר אשר הוא מכוון למימרה דהפריש תפלת ואח"כ לומר ועובר כו' אשר הוא המימרה דקדושה חל על עוברין כמבואר לעיל ובסדר הזה לומר ג"כ הנריכותות והוא מבוזר ונתיישבו קושיא א. ב. בעזרה"י :

מט ובדף י"א ח' דמסיק דבהם במעו המימה כ"ע לא פליגי דקדוש וכי פליגי בהם במעו בעלת מוס ואומר שם הגמ' שני לשונות הוי ג"כ בדקך שפירשתי את שני הלשונות שצדק יוד [ואפשר דמהם הם אחד] דרך בלישנא בתרא סובר דר' דלומר דקדוש אף הם במעו בעלת מוס דלמי' לא קדוש קדושה הגוף והעובר שפיר קדוש דע"כ דר' פליגי עם בר פדא בהסברא דעובר י"א ור"י סובר דלאו י"א וכן אף דהאם אינו קדוש גופה אבל העובר שפיר קדוש אבל בלישנא קמא סובר דשפיר אף ר"י מודה דעובר י"א ועכ"ל כמו דלפי המסקנא אמרינן אף דעובר י"א עכ"ל יכול להיות דהאם חולין והעובר קדוש והוא כשהקדים הם במעו המימה דכ"ע מודי בזה ואף בר פדא דהוא ודאי סובר ללישנא בתרא דעובר י"א ולפי הדקך שאנכי כותב הוא כן אף בלישנא קמא ואדרבה דבלישנא קמא כ"ע מודי וכמו כן יתכן להיות דאף בהם במעו בעלת מוס והקדים להעובר לבד דהוא תמים דשפיר קדוש כי מאי ג"מ במאי דהאם הוא בעלת מוס אחר דהיא חולין כמו שהיתה כן סובר בלישנא קמא שצדק יוד וכן שצדק י"א ח' דבין ר"י ובין בר פדא שיהיה סובר דעובר י"א ולישנא בתרא לא סבירא לכו כן אלא דעמי' דר' דעובר לאו י"א וז"ל לפ"ז הוי החידוש בלישנא בתרא גבי ר"י ולא גבי בר פדא וזהו דמדויק בלישנא בתרא לומר אלא ר"י דסובר דעובר לאו י"א ולא אלא בר פדא להיפך כי גבי ר"י הוא החידוש שמתחדש ללא בלישנא קמא ומיושב בזה קושיא ג בעזרה"י :

נ וזהו שמדייק בלישנא קמא והינו לומר גבי ר"י כמו בלישנא בתרא ואומר ור"י סובר הוי כו' בהמות נינהו והוי הכוונה דלענין זה לבד חשיבא כו' בהמות אף דלמי' לא מקדשא אינו קדוש ודומה ליה מנינו בערבין (ז ע"ה) בדבר מהוץ דלומר שם הגמ' שפירש גופה היא ונכר בהרתי דע"כ דקושיא הגמ' הוא אף אם עובר לאו י"א דאל"כ לא שייך לניפקך שפירש דלמלא הא גופה קמ"ל דעובר י"א ולכן ע"כ הא דלומר שפירש גופה היא הוא רק לענין מאי דמייירי ההם אשר הוא לענין החיות דהוי כאלו נגמר דין שיהיה להריגה וכשדעו לגוף האם ממילא נידון גוף העובר והארכתי בזה בפנים וכמו כן נמי הא דלומר הגמ' בהמורה י"א ח' הוי כו' בהמות ננהו אימא הוא דלא מקדשה אין הכוונה דחשיבו לכל מילי כו' בהמות דח"כ ה' לומר כמו בלישנא בתרא ור"י סבר עובר לאו י"א אלא הכוונה הוא דלענין זה דמייירי ההם הוי כו' בהמות והוא דלימא לא מקדשא כו' ומיושב בזה קושיא ד בעזרה"י :

נא והנה בדף י"א ח' בשני הלשונות אינו מדבר רק מענין פלוגתה דקדושה חל על עוברין לבד ולא מענין מימרי' דר"י דהפריש תפלת כו' וכבר בארתי דרך להא דהפריש תפלת מעוברת הוי לריב' הסברא דשיירו משורר אבל להא דקדושה חל על עוברין ואף לפי מאי דמסיק דפלוגתהם הוא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

צ ואין חכמי מצין מאי למד צעל ס"ט דצדרי סברת צעל פמ"א סג"ל דכתב עלי' דסברת קלושה היא והקשה עליו מרע"י שג"ג המכה וקשקשים וכתב ע"ז וחלוי כיון שהיא דואגת כו' דהלל לפי מאי דמבואר הביאור הפשוט דצדרי צעל פמ"א דסברתו הוא דהגדת הרופא מומחה דאומר שאיכא סכנה משוי לאינו מקפיד ויהיה הדבר בחמת כמו שהוא כי להא דיהיה אינו מקפיד אין נפקותא איך הוא אמיתית הענין דאחר דעכ"פ הרופא מומחה אומר שאין לה רפואה אם לא בהקליעות שתעשה ולא הסירס וא"כ זה החילוק דנאמר בין הא דאגד וקשקשים לבין הקליעות שנטשו ע"י שד אשר כתב צדרי הלכות דהוי אינו מקפיד זה החילוק עלמנו הוא בין האגד וקשקשים לבין הקליעות הנעשים ע"י ליווי הרופא מומחה אשר אומר שיש סכנה בהסרתם וזה אינה סברא קלושה כלל רק סברא נכונה ואמיתית דהוי ודאי אינו מקפיד ואדרבה כי מקפדת מאוד ומאוד להסירס ובאם שאחד היה מסירס צע"כ של החולנית באוגם או בשעת השינה שוד וזעקת מלא היתה מעוררת החולנית ע"ז והיה נחשב צעינים דכאשר יקום איש כו' כן הדבר הזה :

צא והנראה דהא דכתב צעל ס"ט דסברת קלושה היא והקשה ע"ז מהא דאגד וקשקשים הוא מחמת דצדרי פמ"א אין מבואר שהרופאים אמרו שסכנה להסירס הקליעות רק שהרופאים אמרו לה שאין לה תקנה אלא"כ שתעשה לה מארלהקין ע"י פיזור סמים כחושים ע"כ ולכן דן צדרי צעל ס"ט דדמה זאת לאגד וקשקשים שהוא רפואה ועכ"ז הוא מקפיד אחר שאפשר להסירס לפי שעה וה"ל בהקד הקליעות אחר דלא אמרו הרופאים דאיכא סכנה להסירס דלמא שפיר אין סכנה ונוכל להסירס ולטבול ולכן כתב ג"כ צעל ס"ט על הסברא דקלושה היא דהוא הבין דלכן הוי אינו מקפיד רק מחמת דמתרפאה צו לצד ואף אם אפשר להסירו ולא יהיה מחמת זה סכנה וע"ז כתב דהוא סברא קלושה וגם קשה ע"ז מאגד וקשקשין ולכן יש צעל ס"ט את זה וכתב דחלוי כיון שהיא דואגת שלא תשוב לחלוי הוי אינו מקפיד וסיים ע"ז ו"ע כוונתו הכל דאף דהרופאים לא אמרו שאיכא סכנה להסירס עכ"ז דואגת היא בהסרתם שלא תשוב לחלוי וע"ז סיים ו"ע אבל היכא דהרופא מומחה יאמר בהדיא דאיכא סכנה בהסרתם זה ודאי הוי תו אינו מקפיד וכנ"ל וכו' ברור הכוונה דצדרי צעל ס"ט וישווין דצדרי :

צב ורפעינך נראה דאף אם הרופא לא אמר שיש סכנה בהסרת הקליעות רק דאמר שאין לה תקנה הלא ע"י עשית המארלהקין צפיזור סמים כחושים ועשתה כן

חרופא מומחה משמע דאף דמקודם כתב וחיידם הסברא סג"ל דלענין דלחוי אינו מקפיד שפיר יש לסמוך על רופא מומחה וכנ"ל עכ"ז אין רואה לסמוך ע"ז הסברא רק במלתא דרבנן לצד והא דמיעוט שערות דאף בלא הגדת הרופא אין חולץ רק מדרבנן חכן ממאי דסיים וכתב שם משא"כ ברוב שער דלא מהני מדרבנן חפי' אינו מקפיד וכנ"ל משמע דשפיר פשוט הוא דהוי אינו מקפיד מחמת הגדת הרופא מומחה כנ"ל והא דלא מהני הגדתו אינו מחמת דכלא הגדתו הוי דאורייתא כי הוי רובו ומקפיד אלא לכן לא מהני הגדתו כי מאי דמבוי בהגדתו לאינו מקפיד עדיין נשאר חלייה מדרבנן דרובו ואינו מקפיד חולץ עכ"פ מדרבנן ונריך לומר דלא לסתור דברי צעל פמ"א אהדרי דכתב כאמיתית הענין ולרווחא דמילתא דמיעוט שערות כן הוא דכל החלייה אף בלא הגדתו אינו רק מדרבנן וברוב שערות אף בהגדתו ומשוי לאינו מקפיד מ"מ הוי מדרבנן ואפשר דעשות סופר נפל בזה ונ"ל במאי דכתב דהו לא חייבי אלא מדרבנן במקום תיבת אלא תיבת חפילו וכבי הוא הגירסא לפ"ז דהו לא חייבי חפילו מדרבנן וכמכין שפיר חרופא מומחה והכוונה הוא דאחר דצדרי דהוי אינו מקפיד לא יחולץ חפי' מדרבנן כי הוי מיעוט ואינו מקפיד לכן ממכין חרופא מומחה דלו יהא דמשקר באמת עכ"ז לאינו מקפיד משוי לזה :

פט ובעל ס"ט כתב ע"ז וז"ל שם וגם מ"ש להסיר לעשות במיעוט שערות שלה מטעם דהוי אינו מקפדת וגם שאר נשים אלו היה להם חולי כזה לא היו מקפידין לעשות כן ע"פ הגדת הרופא מומחה סברא קלושה היא ועוד דא"כ ברע"י שג"ג המכה כו' ובע"כ נ"ל דשאני בהא דקליעות שנטשו ע"י שד וסכנה להסירס משא"כ בהא דאגד וקשקשים שאפשר להסירין לפי שעה וה"ל צידון דידן שנטשו ע"י אדם הני קליעות מאין לימא לן שהוא סכנה אם הסירס וחלוי כיון שהיא דואגת שלא תשוב לחלוי הוי אינו מקפיד ו"ע ועיין כו' וחלוי דהכא ודאי דאינו מקפדת ועכ"פ בכל השערות שלה או ברוב השערות כו' ע"כ דצדרי צעל ס"ט שצדרי וישווין דצדרי צדרי המבואר מדצדרי סברתו דכתב וחלוי כיון שהיא דואגת שלא תשוב לחלוי הוי אינו מקפיד ע"כ ואשר ע"ז סיים וחלוי דהכא ודאי דאינו מקפדת ע"כ כנ"ל דהסברא סג"ל הוא הכל להסיר אף אם באמת אין סכנה בהסרתם ולכן אף ברופא אינו יהודי שייך הסברא סג"ל שיהיה תו אינו מקפיד דאף דהרופא הוא ח"י אשר יש לחוש למשקר עכ"ז שייך הסברא שהיא דואגת שלא תשוב לחלוי דמי היא שלא תדאג להפיר ליווי הרופא מומחה יהיה הרופא מי שיהיה :

הגהה

הוא בהם צמעי צעל מוס ח"ט הכל רק לסברא דעובר לחו' ולכן חבוי צבלישגא בהרא אינו אומר רק ח"י סבר עובר לחו' יח"ה ואינו מזכיר הא דשיירו משור כי אין זה מן הענין צדרי המקום ומיושב צדרי קושיא דה צעזע"י :

גב והנה צבלישגא בהרא צעל המפרס פלוגתאם של בר פדא ור"י הוא אבוי במבואר והלישגא קמא הוא סתמא דגמרא ואבאר לקמן דההלכתא הוא כלישגא קמא ובר כהבתי באות (בין) ועוד אכתוב ח"ה לקמן שגם רבא סובר כלישגא קמא ובתמורה (דף ד') פליגי חבוי ורבא חבוי סבר דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ורבא סובר דלא מהני ושם (ה' ב') אומר הגמרא והרי הקדים צעלי מומין למזבח דרחמנא אמר כל אשר מוס צו לא תקריבו ותן המקדים צעלי מומין לגבי מזבח אעפ"י שהוא בליה מה שטעה עשוי תיובתא דרבא אמר גך רבא שאני הסם דאמר קרא ולגדר לא ירעה רצוי הוא דלא מרעה הא מקדים קדוש ולאבוי אי דלא אמר רחמנא ולגדר לא ירעה ה"ל עשור מזה ובשר קמ"ל ע"כ ומעשה לרבא ואשר כן הוא ההלכתא דאי עביד לא מהני הא דהבעל מוס לא קדוש קדושה חמורה כמבואר בצבורות (י"ד ח') צמתני' שם וברש"י שם הוא משום דרחמנא אמר דאסור להקדישה וכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני איהו נריך להיות דאף לדמי לא יהיה קדוש רק דע"כ בא הקרא ולגדר לא ירעה משמיענו חדוש הזה דההיא עכ"פ הקדושה לענין דמי' אבל לחבוי מחמת דאמר רחמנא לא תעביד היה נריך להיות כשר אף למזבח והקרא ולגדר לא ירעה משמיענו דאסור עכ"פ לגבי מזבח . ומאי דהוא קדוש לדמי אין זה גלמוד מן הקרא אלא דנשאר לענין זה על הסברא החיונה כמו דהוא לחבוי בכל מקום דאף דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ור"י לא פליגי בהם צמעי חמיה דשפיר קדוש ולא נחלקו רק צמעי צעל מוס אם הוא דומה לאמו דאין קדוש כמו אמו או דאף דאמו אינה קדישה מ"מ עובר התמים שפיר קדוש הנראה לכאורה דפלוגתאם לא הוי רק לענין מזבח לצד אבל לדמי דאף חמיה קדוש מ"כ דהוא קדוש וא"כ לא דברו ר"י ובר פדא רק לענין קדושת מזבח לצד ולא לענין קדושת דמים ומחמת דבעל הלישגא קמא הוא סתמא דגמרא וחליבא דהלכתא כאשר יבואר בעזרה"י וסתמא דגמרא סובר כרבא דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דההלכתא כרבא לגבי חבוי וגם רבא סובר כלישגא קמא כנ"ל . ולכן צבלישגא קמא אומר הגמרא בר פדא סובר כיון דאימי' לא מקדישין קדושה הגוף . וכן גבי ר"י אימי' לא מקדשא דלרבא דסובר דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא דאינה קדושה לקדושת הגוף הוא מחמת דאין מקדישין כלומר דאסור להקדישה ואין מתקדשת היכא דאין מקדישין כי כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ומסיים גבי בר פדא הוא נמי לא קדים ואינו מסיים לא קדושה אלא לדמי כי למה ליה להזכיר מאי דרבי קרא דבעל מוס קדוש שפיר לדמי אחר דלא הזכיר זה בפלוגתא בר פדא ור"י ומלתא דפשיטא הוא לכאורה . דלא גרע עכ"פ העובר התמים מן אמו צעל המוס אבל צבלישגא בהרא צעל המיישב הוא חבוי והוא סובר דכל כו' אי עביד מהני והא דבעל מוס אסור למזבח אין זה מחמת דאין מקדישין רק מחמת דלישגין זה מקרא דלגדר לא ירעה דבעל מוס אסור להקדישו . ואין ג"מ בין קדש מוס קבוע להקדישין לקדש הקדישין למומן רק דבקדש הקדישין או בשעת שהיה חמיה חלה הקדושה ואח"כ אחי' וכקדש המוס לא הלה מעולם קדושה על הגוף ולא מחמת דאסור להקדיש כמבואר וזהו דאין אומר חבוי כמו צבלישגא קמא כיון דאימי' לא מקדישין רק כיון דאימי' נמי לא קדוש גופה כלומר כי כן גזירה הכתוב צדרי צעל מוס אין קדוש גופה וכן גבי ר"י אומר כן חבוי ונ"ל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

צד ובבל זה אין יולא היתירה רק אם הקליעות המה צמיעות הראש לבד אשר בזה מועיל הסברא דהוי אינו מקפיד שלא יחלוץ חף מדרבנן וזוה כבר בעל פמ"א וס"ט היתרו ג"כ ואין נפקותא רק מאי דביארתי לעיל דחף אם ודאי לא תסתכן בהסרת הקליעות דהמשמע מדברי בעל ס"ט דזוה הוי שפיר מקפיד וחייך חף צמיעות הראש ואנכי כדכתי דמסתברא דגם בזה הוי אינו מקפיד וא"כ אינו חולץ היבא דהוי צמיעות הראש אבל אם הקליעות המה ברוב הראש אין מועיל מאי דנאמר דע"פ הגדת הרופא מומחה הוי תו אינו מקפיד רק דמחמת זה אינו חולץ תו מדאורייתא אבל מדרבנן עכ"פ חולץ וצפרט אם הקליעות המה בכל הראש דחף באינו מקפיד חייך חף מדאורייתא בכל זה לא נוכל למנחא שריותא לכאורה רק באם דע"פ הגדת הרופא היה שייך הסברא דהיינו רבית' אשר הוא היתר בג' של הראב"י חכן בזה כתב בעל פמ"א דאין סברא להסיר מהמת הג"ל והזכרתי לעיל דבריו ואדבר בעז"ס לקמן ואחריו בא בעל ס"ט והוסיף בסברות האיסור כאשר חזית בעז"ס תיכף את דבריו וסוים בעל ס"ט וז"ל ועכ"פ בכל השערות שלה או ברוב שערות שלה וודאי דאסור לעשות כן לכהנילה ע"י תחבשות וסמים ואם עשתה כן הוא חולץ בטבילה ע"כ הרי מבוחר מדבריו דסובר להלכה דחף צדיעבד חולץ ומשמע מסתימת דבריו דחף כשכבר נעשו הקליעות חולץ חף צדיעבד ואין להאשה תקנה ומוכה דך הוא דעתו מן הטעמים שכתב ואחל לדבר בדברי הטעמים שכתב בעל ס"ט לאסור בהג"ל וזה לשונו :

זה וגם הטעם דכתי רבית' לא שייך במה שנעשה במתכווין דלא שייך כן אלא במה שהוא בחולדה וגם המדרכי לא כתב דהוא היינו רבית' אלא כיון שהוא סכנה להסירם משא"כ בכה"ג מאן לימא לן דהוא סכנה להסירם וכבר ידוע כשהפוסק מביא טעמים הרבה להסיר שאין ללמוד מזה להסיר אלא מהני גווני דשייכי נמי כל הני טעמים וכ"ש בנ"ד ש"ל דכולה טעמים לא שייכא הכא ע"כ :

צו והנה מאי דכתב בסוף דבריו דכבר ידוע כשהפוסק כו' וא"כ לפ"ז חף אם שייך הסברא דהיינו רבית' אכתי

הגה"ה
 ואע"ג דלוימה לא קדשה לגופה ומאי דסיים גבי בר פדא היהו נמי לא קדוש אלא לדמי וחף ללא דברו בזה בר פדא ור"י הוא משום דלאביי אין זה חידוש דקדוש הוא לדמי ולא חידושא בא אביי להשמיענו בזה דהוא קדוש שפיר לדמי דלאביי ע"ז אין גרר קרא ואין ע"ז לאביי באמת קרא רק דהוא ככל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני לדידה והיה נררך להיות דחף למזבח יקרב רק דע"ז בא הקרא דלגדר לא יראה דאין קרב למזבח ולכן אין חל הקדושה רק לדמי לבד כי לקרבן נתמעת מקרא וא"כ אביי דאומר לבד פדא היהו נמי לא קדוש אלא לדמי' על המיעוט לבד כוונתו דרק לדמי ולא למזבח : והוא פשוט :

נג עוד יש לומר דמאי דאביי בלישנא בחרא הוסיף ואמר היהו נמי לא קדוש אלא לדמי בא להשמיענו חדוש במאי דלדמי קדוש העובר מה שאינו כן ללישנא קמא אשר הוא ההמה דגמרא דסובר כרבא דכל מאי דאמר לא תעביד אי עביד לא מהני ולפי זה יהיה מדויק עוד מאי דאביי לא אמר כן גבי האם דך היה לו לומר לכאורה צ"ל פדא סובר כיון דלוימה לא קדוש אלא לדמי היהו נמי לא קדוש אלא לדמי אבל הכונה בדבריו אחרי דלדידה כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני והא דאין נקרב לגבי מזבח ואינו קדוש רק לדמים הוא כי כן גזר הקרא דלגדר לא יראה ולכן כשמקדים לקדושת קרבן את הבעלת מוס חף דמחמת דאין מקדישין מ"מ חלה הקדושה שפיר עכ"ל אין קדוש גופה למזבח כי נתמעת מן הקרא דאין קדוש גופה באופן שיהיה מותר להקריבו אבל לענין קדושת דמים אחר דכל כו' אי עביד מהני אינו גרע מן מאי דיהיה קדוש תמימה ונעשה אח"כ בעלת מוס ובאם דלא היה קדוש דמים חף אם קידש לבעלת מוס הוא כן . ומחמת זה דווקא חל קדושת דמים על העובר התמים לבד פדא אלא כל דכל מאי כו' אי עביד לא מהני וא"כ הא דלוימה נקרבת למזבח מוס מחמת דאין מקדישין כלומר דאסור להקדישה : או חף דהאם שפיר קדוש לדמי מחמת כי ילפין כן מהא דכתוב ולגדר לא יראה : עכ"ל הולך חף דהוא המים עכ"ל ישנה הדון לענין קדושת דמים : ובאשר יבואר בעז"ה וזהו בלישנא קמא אומר כיון דלוימה לא מקדישין קדושת הגוף הוא נמי לא קדוש : הכוונה דלוימה ודאי לדמי שפיר קדוש ורק לקדושת הגוף לבד אינה ראויה ואינה חל כלל : והוא מחמת דאין מקדישין כלומר דאסור להקדים וכלל ולכן העובר נמי לא קדוש : ובי' סהם הדברים לפעמים חף לדמי נמי לא קדוש : אבל אביי אומר כיון דלוימה נמי לא קדוש גופה : ואינו אומר כיון דאין מקדישין קדושת הגוף דלדידך' אין זה מחמת דאין מקדישין : אלא דמאי דעביד שפיר מהני : ועכ"ל לא קדוש גופה למזבח מגזירת הכתוב לבד : ולכן סיים ואמר היהו נמי לא קדוש אלא לדמי דלדידך' חמיר הוא קדוש לדמי : כשהקדישו למזבח : כמו אמו דכשמקדשה למזבח חלה חמיר עלי' עכ"פ קדושת דמים : וחף לאביי אין זה רק מחמת דמדבר בזה דפליגי ר"י ובר פדא לענין אם קידש העובר הבעל מוס למזבח : אבל אם הו' מקדשו לדמי לבד לפעמים אינו חל קדושת הדמים וחף לר' יוחנן : והוא דהנה הרמב"ם פוסק צפ' זיין מה' אישות ה' ט"ז דהאומר להצירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת ל' בזה לא אמר כלום ואם היה אשה מעוברת והוכר עוברת הרי זו מקודשת והכונה ששמעין הזה הוא בקדושתין (ס"ב) והעטש דכשלא הוכר עוברת דלוימה מקודשת הוא משום דהוי דבר שלא בא לעולם ואין חל הקנין ע"ז לפי מאי דקיימין דלא כר"מ דסבר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכבר האריכו בדעת הרמב"ם דפוסק לחלק בין הוכר עובר לא או נושא כליו שם ובכ"מ בה' תרומות [פ"ה ה"ט] ואמנם דעת הראב"ד וה"ה מביא שם גס דעת רבינו האי גאון דחף בהוכר עוברת הוי דבר שלב"ע והאריכו בזה בעל פני יהושע בקדושתין ובקפ"ה ס' ר"ע ס"ק ח' ובנתיבות ס' הג"ל צביאורים ס"ק צ' : ליישב הא דקדושה חל על עוברין ובאם דעובר הוי דבר שלב"ע איך חלה הקדושה עליו וכתב שם בקפ"ה וז"ל שם והרמב"ם כו' ואם היה אשה חבירו מעוברת והוכר עוברת הבה מקודשת עכ"ל ונראה מדבריו דס"ל דעובר ה"ל דבר שצא לעולם וראיה לדבריו נראה מהא דליתא פ' יולא דופן כו' ולדעת הג"ן כו' דס"ל עובר ה"ל דבר שלב"ע אפשר ליישב כו' אמנם בתמורה דף כ"ד חקן כי"ד מערימין כו' ומיהו לפי מאי שכתב הב"י ביו"ד כס"ם ר"ד גבי קונמות דקדושת הגוף שפיר חילי בדבר שלב"ע ניחא [ועיין בנ"י בקדושתין שם על החום ד"ה ואמר ר"ח דמקודש כתב וז"ל ומכילה סוגיא דהלמודא בכמה דוכתי ובשמעתין דלענין דבר שלב"ע אין לחלק כלל בין חולין לתרומה וקדשים וקונמות דהא מדמי להו אהדי כו' ולבסוף כתב שם וז"ל וחף אם יעלה על הדעת לחלק בין הקדש גמור דקדושת הגוף ממש ובין שאר מילי כו' יעו"ש] אלא דבתמורה משמע דלפי' בקדושת דמים חילי

ונסתברו השערות דודאי דהוי אינו מקפיד ואין זה סברא קלושה רק סברא נכונה וגם לא דמי כלל להא דאגד וקסקשים דהאגד והקסקשים הסרתם צעת הטבילה לבד ואחר הטבילה יחזירם מהר מאחר דאפשר להסירם לפי שעה חשוב מקפיד : אבל גבי הקליעות אם תסירם צעת הטבילה הלא לא יחזרו הקליעות תיכף אחר הטבילה רק תהיה זריכה להמתין כמה שבועות עד שיגדלו פרע שער ראשה כ"כ שיהיה ראויים להתכוות לקליעות ואז תשים פיזור המים על השערות ומי יודע באיזה זמן יתהוו הקליעות ואם יקבל גופה אז הסמים כי לא כל העתות שווים וגם אם אז יתהוו ג"כ הקליעות עכ"ז אחר שתמשך החולאת זמן כ"כ בלי השתדלות הרפואה : יתכן שיחבר החולאת ר"ל כאשר הוא כן טבע החולאת להתגבר ברבות הזמן וכאשר יתגבר החולאת ר"ל יתכן שלא יועיל לה אז רפואת הקליעות כמו עתה וחף אם היה ברור שגם אז יועיל לה רפואת הקליעות וגם שודאי יתהוו לה גם אז שערות ראשה לקליעות מכל מקום הלא תהיה זריכה להיות מתהפכת בחולי' זמן כ"כ יותר וא"כ וודאי דלא לבד דלוימה מפקדת בהקליעות אלא דאדרבה דמפקדת היה מאד בהסרת הקליעות ואין לה רעה גדולה מהסרת הקליעות וזהו ברור לפענ"ד ולפ"ז חף אם אינה דואגת שהשוב לחולי ע"י הסרת הקליעות היינו דהרופאים אמרו צפירות שלא תסתכן מזה עכ"ז הוי אינו מקפיד : ובספר חכמת אדם כלל ק"ה כתב בסתימות וז"ל דמסתמא כל הנשים שיש להם חולי אינן מקפידות ע"ז ע"כ . ואין מבוחר בדבריו אם דטעמו הוא כדברי בעל ס"ט הג"ל (ועכ"פ היה לו זה לברור ולא לז"ע כאשר בעל ס"ט וחף מדברי ס"ט עלמו מסוימו דשם משמע קתא דקיימא ל' לבלכה כזו הסברא להקל צמיעות שערות) או דטעמו הוא כדברי הג"ל :

צו היוצא מהג"ל דלענין זה וודאי מועיל הגדת הרופא מומחה וחף רופא אינו יסודי דיתסווה מחמת זה לאינו מקפיד ולא מצבי כשאמר צפירות שיש סכנה בהסרתם אלא חף אם אומר צפירות להיפוך דאין סכנה בהסרתם עכ"ז אחר דמחמת זה יתמשך החולאת ר"ל מסתברא דהוי תו אינו מקפיד :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

צח ורפענד נראה דקשה הדבר לדחות הסודרה מחמת דברים כאלו ולכאורה סברת החילוק הג'ל אינו נוגע כלל לענין חילוק זה וכי בשביל שנמצא איזו חלוקים שאינם נוגעים להענין יחודם מחמת כן הלכה וכמו כן הוא בהג'ל דמאי נ"מ עתה צעת הטבילה חס החליטה נסתווה מאז ממילא או שנעשה מאז במתכווין :

גמ הלא כמו גבי עובר נמי אין שייך לומר דנעשה שלא במתכווין דגרס העיבור הוי נעשה במתכווין ומאי דנעשה ממילא אינו רק ילידתו וגידולו כ"כ נמי גבי הקליעות חס דנתינת הסמים מתכווין מקרי עכ"ל הוויית הקליעות והיבור השערות נעשו אח"כ ממילא ומאי נ"מ לענין הוויית הקליעות בין כשנעשו ע"י שד דהשד קלעם וחזרם ובין חס נעשו ע"י סמים דנעב סמים מקלעם ומחזרם ואפשר דכוונת צעל ס"ט הוא דכאשר ניתן הסמים על שערותי' במתכווין נעשה אז חליטה במתכווין כי אף קודם שנתקלעו השערות להדדי הוי' הסמים שעל השערות חליטה אכן בעובר כשנעשה העובר בן טבילה אשר הוא אחר ילידתו והווייתו הוי' החליטה עליו ממילא מכבר וגבי הקליעות שנעשו ע"י שד חס דהיתה מקודם שנתהוו הקליעות בת טבילה עכ"ל הקליעות כשנעשו אשר אז נסתווה החליטה נעשה ממילא וכ"ז אינו כדאי לחדש מחמת זה ההלכה כן מסתברא לפענ"ד :

ק גמ הנראה לי דצעל ס"ט דכתב לסברת החילוק הג'ל הוא משום דהוא מפרש להגמ' דיצמות דאומר שאני עובר דהיינו רביתי' דהכוונה הוא דהיינו גידוליה ולכן מפרש דסברת הגמ' הוא דאינו חוץ'ן סיבה דכן נגדל ממילא כן וא"כ החילוק דבין ממילא ובין במתכווין הוא משום דבדברי הגמ' במאי דאומר דהיינו רביתי' כלומר דאחר דקך הוא נגדל וכל דבר הנגדל הוא נגדל ממילא לכן אינו חוץ'ן בעובר אכן הגה אנכי כבר הוכחתי מדברי הגמ' דאינו מפרש רביתי' משלשן גידולי' רק רביתי' הוא כמו רביעתו והוי' הסברא דלכן אינו חוץ'ן אחר דהוא לריך להיות מונח דווקא במקום הזה יהיה מחמת איזה סיבה שיהיה ואינה מוכיר הגמ' כלל הסיבה רק הענין אשר הוא גורם דלא יחלוץ דהוא מחמת דלריך להיות מונח כן במקום הזה וא"כ לפ"ז אין מקום כלל לסברת צעל ס"ט הנ"ל דמחלק בין נעשה ממילא לנעשה במתכווין גם מדברי הגמ' :

אכתי אין מותר אחרי דעמיס הראשונים של הראב"י לא שייכה בודאי כשנעשו ע"י סמים וכנ"ל וצפרט טעם הב' ודאי דאין שייך לעולם והארכתי בזה לעיל אות (פז) אבל כבר כתבתי דמאי שאין ללמוד להחיר כשאין שייך כל הטעמים דמציא הפוסק אין זה כ"כ כלל גדול דבין והכלל הזה הוא להורות ע"פ חזקת הסודרה הכתובה לבד אבל אחר העיון יכול להורות המורה אשר ראוי לו לסמוך בעון חמתו (לא חני) להקל ולהחמיר והכל הוא לפי הענין וצפרט בענינינו דהוא דבר הדומה לעיון וקשה גירושין כו' ויש לשקוד על היתירה דבנות ישראל וכבר הארכתי וביארתיו דעם הג' הוא העיקרי ושעל צ' טעמים הראשונים לבדם אין לסמוך להחיר ונכון יש לנו אשר ראוי עליו לסמוך והוא דצעל הגמ' דלא הביא רק טעם הג' לבד וגם הוכחתי לעיל אות (נב) דמדברי הראב"י גופא משמע דעתו דיש לסמוך על טעם הג' לבדו וא"כ בודאי חס אף לו דנוכח דשייך שפיר טעם הג' של הראב"י וודאי דיש להחיר וצפרט חס הוא רק ברוב הראש דאחר דעכ"פ ע"פ הגדת הרופא מומחה הוי' תו אינו מקפיד וא"כ לא הוי רק מדרבנן לבד ועל כן אף חס דהראב"י דביא דרבה טעמים אינו מתיר רק בצירוף כולם וכדברי צעל ס"ט כנ"ל יתכן דהוא רק מחמת דרואה להחיר אף בכל הראש דהוא מדאורייתא אף באינו מקפיד אבל היכה דלא הוי רק ברוב הראש דלא הוי רק מדרבנן ודאי דיש לסמוך להחיר אף על טעם הג' לבדו ובחמת נ"ל דהמיקל אף בכל הראש היכה דשייך טעם הג' לבד לא הפסיד ושכרו כפול מן הסמים :

צו ומ"ש צעל ס"ט בדבריו הג'ל דהכי רביתי' אין שייך רק במה שהוא בתולדה ולא נעשה במתכווין הגה לכאורה נראה דסברתו לחלק בין נעשה ממילא ובין נעשה במתכווין ולא דכוונתו לחלק בין מה שהוא בתולדה כן למה שנעשה אחר הלידה דהלא בקליעות הנעשים על ידי שד כתב הראב"י דאמרין בזה דהיינו רביתי' ואף דנעשו אחר הלידה ומדברי ס"ט הג'ל מובאר דלא צא לחלוק על הראב"י רק לומר דדווקא כשנעשו ע"י שד אמרינן דהיינו רביתי' ולא כשנעשו ע"י סמים וא"כ ע"כ דכוונתו לחלק ולומר דע"י סמים גרע מחמת שלא נעשה ממילא רק במתכווין :

הגה"ה

קדושה עובר ע"ש דף יוד אחר זר פדא אחר אין קדושה חייל על עוברין כו' איחיבה"ר ירמי' כי"ד מערימין כו' אל כי מהני האי בקדושה דמיס כו' ע"כ מדברי קה"ה ירו"ש ומבאר מדבריו דלהרמב"ם דסובר דעובר הוי דבר שבא לעולם ינחא ואף דהרמב"ם כתב דווקא כשהוכר עוברת עכ"ל אחי שפיר הא דהמורה דמשי לענין קדושה דמיס דו"ל דמייירי ג"כ כשהוכר עוברת וגם דלא נחית הגמ' שם לזה כי לא בא שם רק ליישב המהיתין ואומר בסתימות ובאם דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם כר"מ וכן לרב הונא (ב"מ ס"ו) דאומר משבחו לעולם אין יכול לחזור איירי מתניתין דכיד מערימין דהוא יכול להערים ולומר אף קודם שהוכר העובר ולפי מאי דקיימין דלא כר"מ רק כהמסים וכרב נחמן (ב"מ ס"ט) מתניתין דכיד מערימין הוא בשכבר הוכר העובר דהוי דבר שבא לעולם אבל בהמורה (י"א ח) דמדבר בנות ר"י ובר פדא דאמרי דבריהם לענין הלכתא לכן בלישנא קמא אשר הוא סתמא דגמ' דסובר דכל כו' אי עביד לא מהני לבר פדא דסובר דבהם צמעי צעלת מוס אין מקדישין להעובר כמו להאם ח"כ היכה דלא הוכר עוברת אין קדום העובר אף לדמי דאין חל קדושה דמיס קודם שהוכר עוברת דהוי דבר שלב"ע ואף דקדושה קדושה מונח דהוא קדושה הגוף עכ"ל הרי הוא דומה כמו שהי' מקדשה קדושה דמיס לבד דכל דאמר כו' אי עביד לא מהני ומאי דצעלת מוס קדום לקדושה דמיס הוא דבא ע"ז גזירת הכתוב דלגדר לא ירעה ועל כן בלישנא קמא מסיים בסתימות הוא נמי לא קדושה ואינו מפרש אף הוא חס דלא קדושה אף לדמי או לדמי שפיר קדום מחמת דלפעמים אינו קדום אף לדמי והוא קודם שהוכר עוברת ולפעמים דשפיר קדום לדמי והוא כשהוכר עוברת אבל אציי דסובר דכל כו' אי עביד מהני וא"כ אחרי דעכ"פ קידשו למזבח וכל מאי דאמר רחמנא כו' אי עביד מהני לדידי' ואף דלמזבח אינו נקרב ואין קדושה גופא באופן שיהי' ראוי להקריבה למזבח מחמת גזירת הכתוב דלגדר לא ירעה אבל לענין קדושה דמיס דלא בא ע"ז מיעט הקרא וגשאר בזה הכללא דלאציי דכל כו' אי עביד מהני ולכן הוא דומה כאלו הקדים המיס למזבח צמעי תמימה וא"כ נעשה חמו או הוא בעלת מוס דלא פקע קדושה דמיה דחייל שפיר אף על העובר ואף קודם שהוכר והיה דבר שלא בל"ע אחרי דהקדישה קדושה הגוף וקדושה הגוף חייל אף על דבר שלב"ע וכדברי הב"י דמציא בעל קה"ה הנ"ל ולכן אציי מסיים ואומר איהו נמי לא קדושה אלא לדמי שפיר תמיד הוא קדושה ואף חס לא הוכר ונתישבה קושיא ו' עס שארי דקדוקים ושינוי לשונות ועולה הכל לנכון בעזרי' :

נד ומאי דעמדתי על שינוי הלשון דבלישנא קמא אינו מסיים רק איהו נמי לא קדושה ובלישנא בתרא אומר אציי איהו נמי לא קדושה אלא לדמי וישבתי במאמר שקודם זה בדברי הרמב"ם דמחלק בין הוכר עוברת לקודם שהוכר הנה אף לדעת רבינו האי גאון והראב"ד והעור והשו"ע דסברי דתמיד הוי העובר דבר שלב"ע וכול ג"כ ליישב ולומר דבלישנא קמא הוי הכוונה בדברי בר פדא דאין שום קדושה חל על עוברין ואף קדושה דמיס מחמת דהוי העובר דבר שלב"ע והיכה דלא הקדים רק לדמי אין חל על דבר שלב"ע והא ששמד בקה"ה מהא דמשי בהמורה יוד ע"כ הא דכיד מערימין על הכוכר בקדושה דמיס נראה לי ליישב ולומר לשיעור דסברי דעובר הוי תמיד דשלב"ע דהא דגבי קדושה הגוף חלה שפיר על עוברין הוא משום דקרא יש ע"ז דדריש מיני' הגמ' בהמורה כ"ה ח' דיכול להקדים צבטן והוא מדכתיב משיבוכר לד' ומבואר בהמורה שם ולכן לפי מאי דהיה ה"ה אשר לפי זה קא שקול וערי הגמ' בהמורה יוד ע"כ אשר לבר פדא אף חס צמעי תמימה אין חל עליה קדושה הגוף לפ"ז ע"כ דשפיר חייל אף קדושה דמיס גבי דבר שלב"ע דל"כ על מאי קאי הקרא דאשר יבוכר דדרישין מיני' דיכול להקדים מן הצטן דהא למזבח אינו יכול להקדים העובר לבר פדא וע"כ דקאי על קדושה דמיס וזהו דמשי כן בהמורה יוד ע"כ דהא דכיד מערימין הוא לקדושה דמיס אבל אשר דמסיק דק"י יא ע"א דבחס צמעי תמימה כ"ע מודי דקדושה ח"כ הקרא דאשר יבוכר חזיל שפיר על קדושה הגוף דיכול שפיר להקדים צבטן ולכן לא ידעיק חו דיהיה יכול להקדישו צבטן לקדושה דמיס לבד ואמרין דרק לקדושה הגוף לבד חייל אף על דבר שלב"ע וא"כ אינו חייל אף על עובר דעובר הוי תמיד לדיעות הנ"ל דשלב"ע ולכן בלישנא קמא הוי הכוונה במאי דמסיים גבי בר פדא איהו נמי לא קדושה כלומר דלא קדיס

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

הקליעות במתכווין לפ"ז שפיר יש להסיר היכא דרופאים יאמרו שיש סכנה בהסרת הקליעות בזה שגמין להרופאים בזה שאומרים :

קב ומדברי בעל פמ"א מוכח דהוא סובר דשפיר יש להסיר מחמת סכנה הג' חף חס נעשה במתכווין וחף חס הרופאים חין אומרים שיש סכנה בהסרת הקליעות רק באמרו שאין לה תקנה חל"כ שתעשה הקליעות ע"י ציור הסמים אשר הוא בעובדה ששאל לו ופא דאשר בעובדה דיליה הוא רק משום דעדיין לא נעשו הקליעות רק נסתבכו השערות לבד וגם חין יודע חס ילניה הרפואה וכהשר כתב וז"ל וחף חס הוא רופא ישראל שמה לא ילניה ברפואה זו או שמה לא יקבל האי גופא סמא או לא יתחו לו המאלחלקין עי"ז ע"כ וכן היכי דעבדה אחר שנסתבכו השערות ונתחוס המאלחלקין חל"כ ונתרפאה מחל"י שפיר עלה לה הטבילה מאלו וכן חס כבר נתהוו הקליעות ונראה שתחולה להרפאות מהמתו וחזין דמלניה הוא ברפואה הוה או אפשר חף חס רק שנתהוו הקליעות והרופא אומר שודאי בלי ספק שמלליה ברפואה זו או שאומר שודאי יתהוו הקליעות וודאי ילניה ברפואה זו תו לא חייך להסוקים דיש להאמין להרופאים וגית נן בזה מה דחין יודע דיש סכנה בהסרת הקליעות כי חין לריך כלל לסכנה דכתיב רבית' שיסוי סכנה בהסרת דבר החוץ וללא כמו דכתב בעל ס"ט כנ"ל בן מוכה מדברי בעל פמ"א חל"כ ופיר הוכחתי בן לעיל חות (סז) דחף חס ניכא סכנה רק דעוב הוא לשלימות הנריאות שלא יסור דבר החוץ וכמו בן הוא לענין הקליעות חל"ל דודאי טוב. יוטר להחיש הרפואה ולא להסיר הקליעות ולהמתין עד שיגדלו שערות ראשה ולעשות או הקליעות ועד אז יסבול הגוף לער החולאת ויתמשך כ"כ ומי יודע בהמשך הזמן מה שיתהווה כי יתכן שיתגבר החולאת ולא יועיל תו הרפואה וחל"כ וודאי דשייך בזה הסכנה דהיינו רבית' :

קב היוצא מהג"ל דסיכא דנעשו הקליעות והרופאים אומרים בהסרת הקליעות יסתכן או אפשר חף חס ח"נס אומרים רק דודאי ילניה הרפואה חס נאמין להרופאים בזה שאומרים שפיר יש להסיר ח"נס חולצין הקליעות חל"ל :

הגר"א דיימה הקליעות והעובר לידות הכלים שהכניסן כדרך מצואר דחין מחלק בין נעשה במתכווין לנעשה ממילא כי הלא גבי ידות הכלים במתכווין הוכנסו הידות :

קא ומ"ש בעל ס"ט שט כנ"ל אשר ז"ל וגם המדרכי לא כתב דהוא היינו רבית' חל"כ חין שהוא סכנה להסיר משח"כ בכה"ג מאן לימא לן דהוא סכנ' להסיר ע"כ הנה לכאורה מדבריו חל"כ דסתם וכתב מאן לימא לן דהוא סכנה להסיר דחף חס יאמר לנו מי שיאמר חף רופאים מומחים ושרחלים דיש סכנה להסיר חין בהמרתם כלום דמאן לימא לן דהאמת בן הוא ודלמא עמי חן הנראה דלא כיון לזה בעל ס"ט דעכ"פ להחליט הענין דהמורה הרופאים חין מעלה ומוריד מניין ליה הא ומידי פלוגתה הפוסקי' לא נפקא ואחר כך בזה לקמן בעז"ה וגם בעל ס"ט בעלמו בסי' קפ"ח ס"ק' ה' דיבר מזה שם ולא הכריע בהדיא בזה רק הביא דעות בזה ופלא ק"ת בהענין ובאחרונה כתב ועיין בשו"ה מהרי"ק סי' קנ"ט שכ' בפשיטות דמשמע מסוגיא זו דמכנין על הרופאים הביאו חכ"י לקמן סי' קנ"ט ע"כ ובפרט היכא דלא הוי רק מדרכן כמו בענין הקליעות חס המה רק ברוב הרחש לבד אשר גם בזה מדבר בעל ס"ט כמבואר בזה וודאי חף אפשר להחליט דחין מעלה ומוריד הגדת הרופאים ואחר כך הכל מזה לקמן בעז"ה : ולכן ע"כ ל"ל דכוונת בעל ס"ט יען כי הוא חזיל על העובדה הנשאל מצעל פמ"א אשר לא אמרו הרופאים רק שאין לה תקנה חל"כ שתעשה הקליעות אבל זאת לא אמרו הרופאים בהסרת הקליעות הסתכן (וביאתי בן לעיל חות (בח) דכן סובב דברי בעל ס"ט דמדבר בזה שהרופאים לא אמרו דיש סכנה בהסרת הקליעות) ולכן כתב דמאן ימר לן שיש סכנה בהסרת חל"כ היכא דאמרו הרופאים שיש סכנה בהסרת הקליעות תלוי במחלוקת הפוסקים חס מהמנין לרופאים או לא רק דחף חס נאמר דמהמנין לרופאים עכ"ל לפי מאי דכתב בעל ס"ט דחין להסיר היכא דחין שייך כל ג' עשמים דהרפואה או לפי מאי דכתב דחין שייך הסכנה דהיינו רבית' רק בשנעשו ממילא ולא במתכווין לפ"ז חין שום תקנה מה שהרופאים יאמרו שיש סכנה בהסרת הקליעות אבל לפי מאי דכתבתי לעיל דשפיר יש להסיר חף כשאין שייך רק סכנה הג' לבד ושהסכנה חל"כ שייך גם כשנעשו

הגה"ה

קדים שום קדושה כלל וכן הוא הכוונה לפ"ז בדברי בר פדה דלומר חין קדושה חל על עוברין דשום קדושה חין חל וכ"ו הוא ליישנה קמא אשר הוא סתמא דגמ' וכפי מאי דפרשתי בהדך דקטנין ב' ליישב דברי הרמב"ם בענין עובר י"א ליישנה קמא הוא חליבה דהלכתא והוא סובב והולך הכל חליבה דדינא כמו דסובר הגמ' להלכה דכל מאי כו' או עביד לא מהני אבל בלישנה בתרא הוא חז"י וסובר דחי עביד מהני ולכן סיים ואמר גבי בר פדה ח"והו מני לא קדוש חל"כ לדמי' דלדודי' לדמי שפיר קדוש וחף דהוא דבר שנגז"ע מהמת כיון דעכ"פ הוא הקדוש למצוה ואתרי דכל כו' או עביד מהני הוא דומה כמו שהקדישה כשהיתה המימה ונעשה חל"כ בעלת מוס דמחמת דמקודס קדשה לקדשת הגוף שפיר חיל חף על דבר שלא בא לעולם דזה שפיר נלמד מן הקרא אשר יבוצר וכלל והדברים מובארים במאי דכתבתי בזה הקודם :

נה **ר"פ** מאי דכתב בנתיבות בצבורים סי' ר"ט ס"ק ב' דהא דהל הקדושה על העובר וחף דהוי דבר שלא בל"ע דהוא מחמת דהוי ירך אמוי יעוין בדבריו לפ"ז י"א מיושב מאי דלישנה בתרא מוסף בסיומו ולומר הוא נמי לא קדים חל"כ לדמי ובלישנה קמא אומר בסתימות ח"והו נמי לא קדוש לפי הדך אשר כתבתי לעיל חות (כד) אשר הוא חוץ מדרכי עתה בישובי להרמב"ם והוא דפירשתי שם דלישנה קמא סברי בין לר"י ובין בר פדה דעובר לאו ירך חמו הוא וללישנה בתרא סובר בר פדה דעובר ירך חמו ולכן בלישנה קמא אומר בסתימות דח"והו נמי לא קדים דחף לדמי נמי לא קדים אחר דלא הוי כיוך חמו . והא דהוא קדוש שפיר לר"י לריך לומר הכל עפ"י מאי דכתב חכ"י דלקדושת הגוף שפיר חיל חף על דבר שלב"ע . ובלישנה בתרא אומר דח"והו שפיר קדים לדמי אחרי דלבר פדה סבריין בלישנה בתרא דהוי ירך חמו ואין בלן המקום להלריך בזה אחר שהוא סובב והולך באופן שחון לרבי בישובי להרמב"ם ולפי דרכי עולה יותר לנכון כי מיושב גם שינוי השמות דחין מקדישין ולא קדוש גופה והרבה דברים מורים ע"ז הדך והתחיל לסבב הביאור ע"פ דרכי ביתר הסוגיות בעז"ה :

נו **ובתמורה** י"ט ע"ה דלומר רבינא במפרשי בהמה מעוברת עסקין ר' אלעזר סבר כו' ויחן דאמר חס שיירו משור דעובר לאו י"ה כו' הכוונה הוא דסובר כו' הוא תרי מלתא נהו וכ"ע סברי דשיירו שפיר משור ועובר י"ה עכ"ז חתיה שפיר מילתא דר"י בין מאי דאמר הפרשי חטאת מעוברת דיכול להתכפר בזולה דהוא מחמת דאתרי דעכ"פ דשיירו ח"והו משור גם הוא סובר ולפי מאי דמסקי' כ"ע סברי בן דקדושה חלה על עוברין לא דמי תו לולד חטאת דהקדושה היתה מקודס על האם לבד ומן האם נחית הקדושה להעובר וזה לבד מלינו דבא הל"מ דמתה אבל כשהפרשי מעוברת דחלה הקדושה על שניהם בשוה לאמניו בזה הל"מ דתמות ולכן באיזה שרונה מתכפר וכן מאי דסובר ר"י דיכול להקדים חס במעי בעלת מוס ליישנה קמא ח"ש זה חף חס עובר י"ה . ובאשר הארכתי בזה לעיל . אבל כשהפרשי נקבה מעוברת לפסח חף חס הקדושה שפיר חלה על שניהם בשוה דשיירו משור וקדושה חל ג"כ על העובר עכ"ז אחרי דנקבה ח"נה נקרבא לפסח ומג"ד קדושה חתה שהקדישם בידה חנו בחין לדון עליהם ולכן חס עובר י"ה הוא כמו דלא חלה הקדושה על האם דהיה ראוי לפסח כמו בן ח"נה חלה גם בן על העובר וחף דהוא זכר עכ"ז הרי הוא ירך חמו ואין חל הקדושה עליו כמו דח"נה חלה על חמו ולא דמי להפרשי חטאת מעוברת דחלה שפיר על האם וחלה ג"כ על העובר וכדלומר ר"י רנה בה מתכפר רנה כו' ולכן הא דר"א לא מתוקים רק כר"י חליבה דלישנה בתרא לחוד דר"י סובר גם דעובר לאו י"ה חל לפי הלישנה קמא חתיה שפיר מילתא דר"י חף חליבה דחכמים דר"א דחף חס שיירו משור מ"מ אחרי דעובר י"ה ח"נו נקרב העובר לפסח כמו דלמו ח"נה נקרבא : ואף חס נאמר דעובר לאו י"ה חל הסכנה דשיירו משור ח"נו מיושב עדיין דברי ר"ה דלומר דיקרב העובר הזכר לפסח וחף דכבר כתבתי דהסכנה דשיירו משור ח"נו נכרך רק להא דאמר ר"י הפרשי חטאת מעוברת אבל להא דאמר קדושה חל עוברין חף לפי מאי דמסקי' דמיירי בתם במעי בעלת מוס וחף ליישנה בתרא חין לריך בזה רק להסכנה דעובר לאו ירך חמו לבד וע"כ ח"נו אומר חז"י רק כ"י סובר עובר לאו י"ה ח"נו אומר ר"י סובר שיירו משור כי חין נכרך זהה חל כל זה ח"נו רק מחמת דר"י מיירי בזה דהקדים להעובר החמים לבד אבל מלתא דר"א דמיירי כשהפרשי חס לפסח . ולכן בזה דשיירו ח"נו משור ומשך בהכרח אחר האם ח"כ כמו בן במאי דנקדשה האם לפסח ודלחית בזה מקדושת הגוף וחינה

הכל"ל וכן בש"ע סי' קפ"ז דחין כתב דלא סמכין ברוחא מ"ת רק ברופא ישראל ולא ברופא מעם אחר וגבי חילול שבת סמכין חף על רופא מעם אחר והגדלה לי דהמחרי"ק ז"ל דבזי"א רחיה מאכילת יו"ט פליג באמת על הרי"ב"א ז"ל ואובר דחף על רופא שאינו ישראל יש לסמוך וכאשר מצוה בדבריו דכיון להוכיח חף על רופא שאינו ישראל מסוימו דסייס ומעשים בכל יום דסמכין להאכיל חף על רופאים שאינם יהודים והוא מבואר: **קו והנה** רחיה הרי"ב"א מהירושלמי הכל"ל ודחי דיש לדחותה ואף לריך עיון ליישב דברי הרי"ב"א הכל"ל דשאני גבי קמיע דתני בירושלמי דנחמן לומר דרופא כבר בזה הקמיע ג' פעמים דבזה חין מאמינים להרופא רק במאי דאומר מה שהיה כבר ולמה לא נאמינו לו ובי בשביל שהוא רופא מומחה הוא פסול לעדות וכמו שמאמינים לאחר כמו כן יש להאמין לו דבאם שלא נאמין לו הוא רק מחמת דנחשב אותו למסקר ואומר דבר אשר הוא יודע שלא היה מעולם והרי חף דהוא רופא הוא כבר להעיד כמו כל ישראל וגם העינין אשר הוא מגיד קרינן ביה והוא עד או ראה וכו' אבל לסמוך על הרופא במאי דאינו יודע רק ע"פ הבחנת חכמתו כמו דאומר שהוא מכיר בחכמתו שודחי לא תראה עוד בשעת השמים על זה ליכא רחיה מן הירושלמי דקמיע הכל"ל דיש לסמוך על זה דהירושלמי אינו אומר שהרופא נאמן לומר דחולאת זה האדם הוא החולאת עמיה שהיה להגשים אחרים שנתרפאו כבר בהקמיע ג' פעמים חלא דהירושלמי אומר שנאמן לומר על הקמיע שהיה מומחה ורופא זה ג' פעמים ומיירי שהחולאת הוא ידוע ואין לריך הבחנה בה כמו חולאת דנכפה ר"ל ואשר ניכר החולאת לעיני כל וכל דיני קמיע ע"כ דמיירי בכגון זה :

קח וצריך לומר דע"כ דזה היה להרי"ב"א סברה פשוטה וחלוטה אשר חין להרהר אחרים ואינה ריכבה לרחיה דבבחנת הרופא בחכמתו קרינן ביה שפיר ראה וידע ואין בין זה לשארי ידיעה מוחשית בחוש הראות או השמע שום הבדל סברה ביניהם ואין להקשות דח"כ לאיזו דבר הוא מביא רחיה מן הירושלמי דקמיע הישג לזה דאיזו רבותא דנפרש אשר זה משמיענו הירושלמי הכל"ל זה עלמו רוצה הרי"ב"א להוכיח וע"כ או דנאמר דמשמיענו דהרופא נאמן חף דהוא

קד ומעתה לריך לחקור אם יש לסמוך על הרופאים בזה אם לא וכבר האריכו בענין נאמנות הרופאים הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל והעיון בזה הוא למותר אחר שהאריכו רבותינו הראשונים והאחרונים ואי לזאת לא אאריך בזה כ"כ רק אכתוב בקיצור ולא להכריע בזה חו"מ רק מקודם אבאר דחין רחיה מוכרחת לשום דא ושמעין הדברים יותר דשפיר יש לסמוך על הגדת הרופאים ואח"כ אכתוב מה שהוא עקרי בזה והוא שאלקט וחקקן כל הדעות הנמנע בספרים אשר בימותי הנמנעאים חתי ואשה את שמותם הקדושים ז"ל במספר ובחזרה חופן ראוי יותר להחמיר או להקל בזה :

קה וארה המה הראיות אשר ראיתי שדברו בזה המחברים להוכיח דיש לסמוך על הרופאים הוא ח' הרי"ב"א מביאו הגהות מיימוני בתשובותיו והלכות אסורי ביאה ומוצא צ"י צטור סי' קפ"ז מוכיח לענין שיהיה מותרת אשה המוחזקת ברוחא מ"ת לבעלה ע"פ הרופא דאומר שנתרפאה מהא דחמרינן בירושלמי נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה ורפאתי בו ג' פעמים יע"ש ע"כ ב' מהרי"ק ז"ל בשורש הל"ט לענין לסמוך על הרופאים שיאמרו שאין מסכך היין לשערות של אשה זו הביא רח"י מהא דסמכין על הרופא להאכיל לחולה ביו"ט ואף אם החולה אומר אינו לריך ומעשים בכל יום דסמכין על דברי רופאים אינם יהודים להאכילם והוצא צ"י ביו"ד סי' קצ"ט ג' ה"ב צ"ס ק"א הביא מתשובת הר"ן לענין חף הדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להוליד בכליות וכו' והביא הב"י רח"י להכל"ל דיש לסמוך על הרופאים מהא דמפלת [כ"ב צ"ב] אר"א בר דדוק צ' דברים וכו' מעשה באשה אחת שהייתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו מכה יש לה וכו' ושוב מעשה וכו' יע"ש . [וגם מהמרי"ק ז"ל הביא ג"כ רח"י זו מהא דמפלת הכל"ל] :

קו ויעינין בדוע ביהודה מ"ק סי' מ"ט ומבואר שם דהשואל הביא צ' ראיות דסמכין על הרופאים ח' מהא דמחללינן שבת ע"פ רופא . ב' מהא דבסי' קפ"ז אשר הוא דברי הרי"ב"א הכל"ל דסמכין על רופא ישראל להחיר רוחא מ"ת ע"כ ויש לתמוה ע"ז דלפי דברי השואל הכל"ל קשה על מאי דהרי"ב"א

הגה"ה

ואינה ראויה להיותה נקובה חף לשלמים כמבואר בתמורה (י"ט ע"ט) נמשך גם העובר אחרים ונדחה ג"כ מקדושת הגוף . אבל אם שיירו משויר וא"כ אינו נמשך בהכרח אחר אמו והא דלא לא שיירו דקדוש . הוא דהקדושה הלה על שיהיה בשום וכל אחד לבדו קדוש . ולכן פסקה"ש נקבה לפסח חף דלדחותיה האם מקדושת הגוף . אבל העובר שפיר קדוש וראוי ליקרב לפסח אחר דהוא זכר . היוצא ממנו דמלחא דר"א לא מתקיים רק בשני הנאים דווקא והוא דשיירו משויר וגם דעובר לאו ירך אמו וזהו דדקדק רבינא לומר גם שיהיה ומיושב קושית ז' בעוה"י :

נו וייש לומר דמאי דאומר רבינא דעובר לאו ירך אמו ז' ולא עובר לאו ירך אמו . כמו דאומר כן הגמ' בתמורה כ"ה כל זה הוא בדקדוק דחף דמסיק שם בתמורה כ"ה ע"ב בתשובת מלחא דר"י מן הברייתא דהאומר לשפתחו דעובר ירך אמו ז' אינו רק מחמת הגמ' סובר כן ההלכה דלא כר"י אליבא דלישגא בתרא חלה כמו דסובר בלישגא קמאי דלכ"ע עובר ירך אמו ושיירו משויר ולא תלוים הענינים זה בזה ויבואר כ"ז לקמן ח"י . אבל הלישגא בתרא בעלמא שפיר יכול ליישב את התיובתא שכל ר"י והוא דהא דר"י אומר דעובר לאו יא"ה משום דסובר דהא דשיירו משויר פליגי תנאי בזה . וכאשר רוצה הגמ' לומר כן בתמורה (כ"ה ז') וסובר דהא דשיירו משויר הוא רק שייך מחמת דעובר לאו ירך אמו וא"כ חכמים דריה"ג שבתמורה שם דבכ"ז דשיירו משויר ע"כ דהוא מחמת דסברי עובר לאו ירך אמו ואח"כ מילתא דר"י כחכמים דר"י הגלילי ולא קשה עליו מן הברייתא דהאומר לשפתחו הכי את שפחה . דנאמר דקיימא כר"י הגלילי ור"י כחכמים ולכן רבינא דהוכיח לנקוט באוקומתא דילי' דר"י אליבא דלישגא קמא חפס בלישגא' ואמר כר"י דאמר אם שיירו משויר דעובר לאו כו' . דלישגא קמא ז"ל דר"י סובר כן דהא דשיירו משויר הוא מחמת דעובר לאו ירך אמו הוא :

נח ולכאורה קשה על מאי דבארתה לעיל אות (בוח) דמהא דאמר ר"י הפריש חטאת מעוברת נשמע דשיירו משויר ומן הא דאמר דקדושה חל עלי עוברין ללישגא בתראי מוכח מזה דעובר לאו יא"ה וזוהי ישבתי לעיל אות (גא) הא דבדף יוד ע"ב נקט גם שיהיה שיירו משויר ועובר לאו ירך אמו ובדף י"א ע"א בלישגא בתראי אמר אביי רק עובר לאו יא"ה לזד והוא מחמת דשם חין מיירי רק בבה דקדושה חל על עוברין דבד לפ"ז אביי עצמו ביבמות (ע"ח ע"ח) דמקמי שם מר"י דאמר הפריש חטאת מעוברת דע"כ דעובר לאו יא"ה חף דבאמת דלדדי' דסובר בלישגא בתרא דשיירו משויר ועובר לאו כו' תלוי זה בזה וא"כ שפיר מוכיח מר"י דהפריש חטאת מעוברת דע"כ דעובר לאו יא"ה דאחרי דהא דרנא בולדה מחכבר הוא מחמת דשיירו משויר וא"כ ע"כ דעובר לאו כו' עכ"ז עוב יותר הי' לו לאביי להקשות מן המימרא דקדושה חל על עוברין דהוא היה המורה ע"ז הדבר עצמו דרויה אביי להוכיח דעובר לאו ירך אמו וכמו דאמר כן אביי בעלמא ע"ז בתמורה י"א ע"א הכל"ל :

נז וייש ליישב דלפי המסקנה דבתם צמעי תמימה שפיר קדוש חף אם עובר יא"ה וכ"ע מודי בזה ופלוגתא דבר פדא ור"ל הוא רק בתם צמעי בעלת מוס לפ"ז חף לאביי גופא לא היה מוכרח מלחא דהא דנאמר דהם צמעי בעלת מוס וקדוש דהוא רק באם דעובר לאו יא"ה כו' דשפיר נוכל לומר דחף חף יא"ה כמו דקדוש חף צמעי תמימה כמו כן הוא ג"כ צמעי בעלת מוס וכאשר נחבתי כן לעיל אות (בט) ללישגא קמא לר"י והא דמוקים אביי דר"י דאומר דהם צמעי בעלת מוס דקדוש דהוא חטאת מעוברת לאו יא"ה הוא מחמת אחרי דלדדי' דסובר דשיירו משויר ועובר לאו כו' תלוים זה בזה והוא מלחא הוא וא"כ מר"י דאמר הפריש חטאת מעוברת כו' אשר מוכח מזה דסובר דשיירו משויר מניילא נשמע ג"כ דסובר דעובר לאו יא"ה וע"כ מוקים אביי דמאי דפליגי על בר פדא ואומר דהם צמעי בעלת מוס דקדוש הוא מחמת דלחיל לשיטת' דסובר דעובר לאו ירך כו' כי למה לנו לחדש סברה דלא כמו דסובר בר פדא דלא קדוש הם צמעי בעלת מוס מחמת דירך אמו הוא דהא ר"ל דפליגי חלל הוא סובר באמת דעובר לאו יא"ה ופליגי בזה על בר פדא בודאי וא"כ מניילא ח"ש מאי דסובר דקדוש חף צמעי בעלת מוס וזהו דמוקים אביי כן . ומעשה ח"ש מאי דמקשה אביי ביבמות (ע"ח ע"ח) מהא דהפריש חטאת ולא מהא דקדושה חל על עוברין כי מן המימרא דקדושה חל על עוברין חין להוכיח מידי ומאה דהפריש חטאת מוכח שפיר כנ"ל :

ס ובוה ח"ש ג"כ מאי דלא מקשה הגמ' על הא דקדושה חל על עוברין מהא דהאומר לשפתחו חין הא דהאומר דאמר ח"ש שם לימא כו' תנאי הגמ' בדף כ"ה לענין המימרא דהפריש חטאת ומסיק בחיובתא מן הא דהאומר לשפתחו חין הא דהאומר דאמר ח"ש שם לימא כו' תנאי היא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

אחרי דבדאורייתא ולא אתחזוק סמכינן על עד אחד להיתירא - כל שכן דיש לסמוך בדרבנן ואף באתחזוק חסורא - וכן משמע קצת מלשון רמ"א ב"ד סי' קכ"ו סעיף ג' בסופו דרק בקטן לא סמכינן בדרבנן ואתחזוק חסורא אבל בגדול בפיר סמכינן אף על אחד - יעו"ש - ופשוט :

קי ולכאורה יש להקשות ע"ז מהא דאומר הגמ' דגיטין (ב' ז') עד אחד נאמן בחסורין אימור כו' דלא אתחזוק חסורא אבל הכא דאתחזוק חסורא דאשת איש הוי דבר שבערוס ואין דבר כו' רוב בקיאיין כו' ורבנן הוא דאלרוך והכא משום עגונה חקילו בה רבנן ע"כ - הרי משמע דאף בדרבנן אין להקל באתחזוק חסורא ורק משום עגונה לבד חקילו ב' רבנן :

קיא ויש ליישב ע"פ מאי דכתב בעל פני יחושע ז"ל שם ד"ה שם ורבנן הוא דאלרוך ומשום עגונה כו' ואף דקושיא הפ"י שם אין מובן לי כלל דמאי מועיל זה מאי דרוב בקיאיין הן ורובה וחוקה רובה עדיף אחרי דעכ"ז הרי רובנן שיקאמר בפ"ג ובפ"ג וא"כ בלא שיאמר השליח בפ"ג ובפ"ג היא חסורה מדרבנן ואין כאן המקום להאריך בזה ועכ"ז הישוב שכתב בעל פני יחושע שם מועיל הוא ליישב קושיתי הנ"ל אשר הוא צאות הקודם :

קיב ויותר נראה לי לומר דהא דסולתך הגמ' לטעמא דמשום עגונה כו' הוא משום דהוי דבר שבערוס ובדבר שבערוס אין בה פחות משנים אף בלא אתחזוק חסורא ומאי דאומר הגמרא שם אבל הכא דאתחזוק וכו' הוי דבר שבערוס ואין דבר כו' כבר פירשו הרשב"א והר"ן בחידושיהם לגיטין דחדא ועוד קאמר כלומר דאף דבשאר דברים באתחזוק חסורי וכן בדבר שבערוס אף בלא אתחזוק חסורא הכל לריך דוקא שנים ואחרי דבדבר שבערוס לריך תמיד דוקא שנים ואחד אין מעלה ומוריד בזה כלום ע"כ אף מאי דגזרו רבנן בזה וודאי דלריכין לגזור דתקנתא יהיה כמו שארי עיני ערוס אשר אין בה דבר פחות משנים ולכן אומר הגמרא דמשום עגונה חקילו בה רבנן אבל בשאר דברים שלא במלתא דערוס דשפיר מהימן עד אחד אף בדאורייתא בלא אתחזוק חסורא מהימן בדרבנן אף באתחזוק חסורא וזהו בדקמייע נאמן הרופא לומר

הגה"ה

היא כי לפי מאי דכתבתי מהא דקדושה חל על עוברין לבד אין להוכיח דע"כ סובר דעובר לאו י"א כו' וההוכחה אינו רק מהא דהפריש חטאת כו' ולכן ע"ז מוחיב וע"ז אומר דהוא תנאי ונתיישב בזה קושיא ד צעזע"י ומאי דאין אומר תנאי היא על דברי בר פדא דאומר דאין קדושה חל כו' יבאר לקמן אות (סד) בסופו א"ה :

סא ומאי דאומר הגמ' בתמורה (כ"ה ע"א) מ"ט קא סבר ר"י אס שיירו משויר עובר לאו י"א היא בלישנא בתרא שצדק י' ו"ה הנ"ל דסברי דשיירו משויר ועובר לאו כו' הלא דהפ"ה הגמ' בנאן בלישנא בתראי כנ"ל הוא מהמת דרובה הגמ' להקשות לפ"ז מהא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה כו' דמוכח משם דעובר י"א והלעות מלתא דר"י דאמר הפריש חטאת בתויבתא לפ"ז דאחרי דשיירו משויר ועובר לאו כו' חדא מלתא היא ואל"מ מר"י דשמעינן דשיירו משויר ממילא מוכח דעובר לאו י"א וכן מהא דהאומר לשפחה הרי את שפחה כו' דמבאר דאמרינן לגבי העובר סברת ר"מ גביה וידה באין בלחא דיד השפחה הוא כיד העובר ואל"מ ע"כ דיה"ה מוכח ג"כ ממילא לפי סברתו ללישנא בתראי דאף שיירו אינו משויר ואל"מ תויבתא מזה לר"י דאומר דשיירו משויר ומדוקדקון אלו הדברים מהא דלישנא דגמ' דפריך מהא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה כו' וחומר ח"ל בשלמא אס שיירו אינו משויר עובר י"א כו' ואל"מ שיירו משויר עובר לאו כו' הלא ש"מ אס שיירו אינו משויר תויבתא דר"י תויבתא ע"כ וקודם כאשר הוא מוכיח מזה ע"ז אומר הכל את שניהם שיירו כו' עובר כו' יען כי הוא מוכיח מאחד על חבירו במאי דסבירא לי' דחלוי אחד בחבירו ומסיים רק הלא ש"מ אס שיירו אינו כו' דבאתא דברי ר"י אין חלוי רק בזה שיירו כו' והא מילתא דר"י רוצה לאסוקי בתויבתא לפ"ז אבל ללישנא קמאי דאינו תלוי שני הדברים דאס שיירו כו' ועובר כו' זה בזה ור"י דמשמעו דשיירו משויר ע"כ סובר דעובר י"א ואל"מ אין שום תויבתא מהא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה דשמע דעובר י"א להא דר"י דסובר אס שיירו משויר והאר דלישנא בתראי קיימא מילתא דר"י בתויבתא ולישנא קמא ח"ל כוונה' בלישנא קמא נקטינן להלכה ובפרט כאשר בתראי לעיל והכתוב עוד לקמן דרבה קיימא כל"ק ובעל המיישב בלישנא בתראי הוא חבוי והלכתא כרבה לגבי חזן מיע"ל קג"ס וזה לפי מאי דבאתרא לעיל ליישב שינוי לשונות בשלישנא קמא מלישנא בתרא שצדק י"א ע"א ע"פ הפלוגתא דכל דאמר רחמנא לא תעביד כו' ועולה כל הדברים בלישנא קמא כפי ההלכתא דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ועוד הכתוב ח"ה הוכחות דקיימא הגמ' בלישנא קמא כנ"ל :

סב ויהא דמתיב ר' אלעזר מהא דתני ה"ז ולד זבחי שלמים ולא תני ה"ז שלמים זה שפיר קשה בין ללישנא בתראי ובין ללישנא קמאי הנ"ל דאף אס עובר י"א עכ"ז אחרי דעכ"פ אס שיירו הוי משויר ולכן יכול להחפיר בחזו שירנה דהקדושה חלה על שניהם בחד כנ"ל ח"כ ה"ל למיתנא ה"ז שלמים ולא ולד שלמים וכן מדוקדק בלשון הגמ' דלא קאמר רק וחי ס"ד אי שיירו משויר והא דמסודר הא דמותיב ר"א קודם דמותיב מהא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה ואל"מ דומה ליהר הענינים המסודרים אחר דסליק בתויבתא אשר הוא חיל ללישנא בתראי ואח"כ אומר שם הגמ' ענינים אשר שייך אף ללישנא קמאי כי תלויים הדברים רק בשיירו משויר לבד וכאשר יתבאר ח"ה בדבור שאח"כ לכן הא דמותיב ר"א הוא כמותיב אכן היישוב לזה הוא פשוט דר"א הקשה לר"י עלמא כאשר שמע ממנו ולכן אומר מתיב ולא מתיב וכתבואר כן שם צע"כ בדברי רב המנוגא ופשוט ולכן סידרו תיבך :

סג ואף דמטיק בתויבתא הא דאמר ר"י הפריש חטאת כו' אשר נשמע מזה דשיירו משויר - הלא כ"ז אינו רק ללישנא בתראי אבל ללישנא קמא שפיר קיימא הא דאמר ר"י ושפיר הוי שיירו משויר - ואף בר פדא מודי בזה - ונתבאר כ"ז לעיל באת (סא) דלא סליק בתויבתא רק הא דעובר לאו ידך אמו לבד ולישנא קמאי כן הוא באת בין לר"י ובין לבר פדא דעובר י"א ושיירו משויר - ולכן אף דסליק הגמ' מקודם בתויבתא אומר ח"כ לימא אס שיירו משויר תנאי היא כו' אמר לך ר"י דכ"ע סברי דשיירו משויר כי כן סובר הגמ' באת כמו דסליק בתויבתא אשר לפי הלישנא קמאי אין התויבתא רק להא דלאו ידך אמו - ושפיר הוי ידך אמו ועכ"ז הוי ג"כ שיירו משויר ולפי מאי דלנה לומר דהיא כתנאי עכ"פ

דהוא לענין זה כנוגע בדבר ולא אמרינן דאומר כן כדאי שישה החולה רפואת הקמיע שלו ואולי ילניח ויקבל שכרו משלם ולזה מביא הריב"ז ג"כ ראי' דמהימנין להרופא במאי דאומר שכבר ריפא אותה בודאי ולא חשדינן ליה דאין מזכיר ליה ואומר כדאי שאס השמשה ע"פ רפואתו ולא תמלא עוד דס יקבל שכרו לנכון ויזבחן רפואתו :

קט וא דהירושלמי משמענו דאף דאתחזוק חסור שבת והיכא דאתחזוק חסורא ואין זידו לתקן אומר הגמ' ביבמות (פ"ה ח') היא גופה מנ"ל - וכן אפסק בש"ע י"ד סי' קכ"ז ברמ"א סעיף ג' דאין עד אחד נאמן בזה ועכ"ז נאמן הרופא לומר על הקמיע דמומחה היא ואף דהוא רק עד אחד ואין זידו לתקן ואתחזוק חסור שבת והטעם נ"ל דהוא משום דאף בקמיע שאינו מומחה אינו חייב חטאת ואינה רק שבות דמה שחני בסוף מתני' דשבת (ס' ח') והא י"א אינו חייב חטאת על כל הנאמר במשנה הנ"ל קתי וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ' י"ט מה' שבת וכן החליט בספר פנ"י שם - וכן מוכח קצת מדברי נודע ביהודה מ"ק השוטה מ"ע ליורה דעה ממאי דמפרש שם דהדעה המתרת ברוחה מ"ה הוא רק מחמת דאינו רק מדרבנן יעו"ש - והלא בעל הדעה הנ"ל הוא הריב"ז הנ"ל אשר לומד דינו מן הירושלמי דקמיע - ולכן ע"כ דמפרש דגם קמיע אינו רק מדרבנן לבד וכאשר הוא כן דעת הרמב"ם כנ"ל - [ויש לעיין קצת ברש"י ור"ן בשבת שם דכתבו על סוף דברי המשנה הנ"ל וז"ל - דגולה מלבושין ניכחו בחול למלחמה ע"כ דמשמע מזה דהמה מפרשי דלא קתי רק על סיפא דמתניתין לבד דתני ולא צטריון כו' ולא על יתר דתני במשנה שם מקודם] ואחר שהוא רק דרבנן לבד שפיר סמכינן על עד אחד אף באתחזוק חסורא ואין זידו לתקן - וזהו טעמא דירושלמי דקמיע הנ"ל - וכן מסהדר דרבנן ואתחזוק הוא קיל יותר מדאורייתא ולא אתחזוק דבספק דאורייתא הוי וודאי לחומרא - ובדרבנן ואתחזוק חסורא פלוגי בזה האחרונים בכללי ספק ספיקא - ואין כאן המקום להאריך בזה - ובפרט אס ספק דאורייתא הוא לחומרא מדאורייתא אף בלא אתחזוק חסורא - וודאי חמור ספק דאורייתא בלא אתחזוק מדרבנן ואתחזוק דעכ"פ אין זה רק דרבנן - וא"כ

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

לומר דריפא בה כבר ג' פעמים ומסימן חף דהוא אחד ואתחזוק
איסור שבת כיון שהוא רק דרבנן כנ"ל :

קיי וזהו דהריב"ז ח"א ז"ל כתב שאם אמר לו הרופא שנתרפאת
דסמיכין עליו להסיר ואף דהוא אחד ואתחזוק
כבר האיסור ע"פ מאי דהוחזקה ברואה מ"ת יען כי כל איסור
ברואה מ"ת הוא רק מחשש וסתות דקיי"ל שהיה דרבנן ופירע
דהוא וסת קפילות וכמבואר כן בנודע ביסודה מ"ק תשובה
מ"ע וגם לא הוי דבר שבערוס דגדה לא הוי דבר שבערוס
כן מוכח ממאי דכתבו התוס' בגיטין וסר"ן בחידושיו שם ד"ה
עד אחד נאמן באסורין ורשב"א בחידושיו שם ד"ה הימור
דאמרינן עד אחד נאמן באסורין דהא דבספק הלכ ספק שומן
מסימן עד אחד ילפינן זה מנדה דקתיב וספרה לה לעלמה
הרי מבואר דגדה לא הוי דבר שבערוס ואף לפי מאי דכתבו
התוס' שם ד"ה הוי דבר שבערוס וז"ל וה"ת חי עד אחד
נאמן בשאר איסורין אפילו אתחזוק איסור ולאו בידו אמאי
אלעריך וספרה לה לעלמה וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוס
ע"כ מ"מ הוא רק בלא הא דחשיב וספרה לה הוי ס"ד דחשיב
כדבר שבערוס אבל השתא דקתיב וספרה לה לעלמה שמעינן
דלא חשיב גדה דבר שבערוס כן נראה לפענ"ד :

קיד והנה בספר שו"ת מעיל דקסא שאלה ל"ד קרוב לכוף
התשובה שם האריך בזה ודעתו דגדה הוי דבר
שבערוס ולפי מיעוט בינתי אתמה כי כל דבריו שם סובבים
על דרך החידוד לבד ומה שנראה לפענ"ד כהפתי והוא דגדה
לא הוי דבר שבערוס וגם לו יבא דגדה הוי דבר שבערוס
מ"מ אחרי דקתיב וספרה לה לעלמה שמעינן דשפיר מהימן
חף אחד באיסור גדה היכא דלא אתחזוק איסורה כמו בכל
האסורין ומאי דכתב שם בעל מעיל דקסא ע"ז דלא שמעינן
רק בדבר שאינה בחזקת איסור אבל בדבר ערוס וחזקת איסור
כגון באשה הרואה דם ורופא אומר דאינו דם גדה מנ"ל
יעו"ש כל זה לא זכיתי להביין דאם דהוא חזקת איסור הלא
זה הנסמך על הרופא דאינו דם גדה הוא צמיתא דאורייתא
ובדאורייתא ואתחזוק קיימינן דאף בדבר שאינו ערוס ח"ן נאמן
עד אחד להסיר כדאומר ביבמות (פ"ה ח') ה' גופה מנ"ל
ופסק כן הרמ"א ב"ד ס' קפ"ז סעיף ג' אכן מאי דהיה פשוט
לבעל מעיל דקסא דזה הוי אתחזוק אכורה יש לעיין בזה :

הגה"ה

עכ"פ החכמים דריב"ג סברי דשיירו משויר ורבים נהו ופירע
סד **וזהו** ג"כ דלא מנא הגמ' תגלי בזה דשיירו משויר ואף דר"ה וחקמים בהקדוש נקבה לפכה המורה (י"ט ע"א) לפי מאי דמוקים שם רבינא
עמיני דר"ה הוא משום דסובר דשיירו משויר עובר לאו יח"ה ור"ב חכמים דפליגי עליו הרי המה תגלי בזה אבל כבר בארתי דר"ה
נריך לב' תגלי שיירו משויר ועובר לאו ירך אמו וחקמים דפליגי לא פליגי עליו רק בזה דסברי המה דעובר יח"ה אבל שפיר מודי דשיירו
משויר וליכא בזה פלוגתא כלל ואתיא שפיר דברי ר"י אף בחכמים דעעמם הוא משום דהוי ירך אמו ולליטנא קמאי חף ר"י סובר כן וכן בר פדה
סובר דשיירו משויר ולא פליגי כלל בזה דירך אמו ושיירו משויר ובאשר הארכתי בזה לעיל ולכן כל השקלי ועריא דגמ' דאומר דתגלי הוא ודכ"ע
סברי דשיירו משויר ח"ן שייך לפלוגתא דבר פדה ור"י ואף דבר פדה ודאי סובר דר"ה מ"מ שיירו הוי משויר ויעיין מ"ש לעיל סוף אות (ס) וכל
השקלי ועריא אינו רק בשיירו כו' לבד ואלא בירך אמו ובאשר אבאר ח"ה והוא :

סה **הנה** בזה דאומר בתמורה כ"ה ע"כ מאי לאו בזה קמפליג דר"י סובר שיירו אינו משויר ורבנן סברי משויר ע"כ לכאורה הפירוש בזה כמו
בשאר מקומות שם"ס דבאשר הגמ' אומר תגלי היא הוי ההוכחה מן אוחן התגלים ממאי דזה אינו סובר כמו זה ומוקים הגמ' דבזה
העיין אשר רוצה עליו לאמר כהנאי פליגי בזה אלו התגלים מר ח"ה ליה לזה ומר לית ליה לזה כן הוא ביאור המורגל בכל המקומות וכמו כן
מהר"א לפרש גם כאן דאחר דר"י סבר דשיירו אינו משויר לכן אומר דכשחזר להשפחה לבד ושייר להעובר דאינו משויר וגם העובר משוחרר
ורבנן סברי דשיירו משויר ולכן הוי ג"כ העובר משויר ודבריו קיימינן ור"ב לפ"י פלוגתא היא בשיירו כו' לבד ולא בעובר ירך אמו כמבואר
סו **אכן** מדברי הלח"מ צ"י זיין מה' עדים ה"ה הג"ל מבואר דפשוט הוי לו דהוכחה הגמ' מן הרבנן אינו ממאי דלא סברי כמו ר"י הגלילי
אלא ממאי דהשפחה עכ"פ משוחררת ולא הוי כמשחרר ח"י עבדו ולכאורה הדין עם הלח"מ ז"ל בזה דע"כ דח"ן הפירוש בבאן כמו בשאר
מקומות דמה עיני שיירו אינו משויר אשר הוא גבי הקדש לקרבן לעיני שחרור דהא בהקדוש אשר אחד מהפשת הקדושה כגולה ונלמד זה מקרא כמבואר
בתמורה י"ב ע"כ אבל בשחרר ח"י עבדו לכ"ע אינו משוחרר רק ח"יו ולא כולו ואף דהעבד כולו הוא ודאי אחד הוא ור"ב חף אס בהקדש הוי
שיירו אינו משויר ומהפשת הקדושה חף בעובר כמו דמהפשת הקדושה בזהמה עמה מ"מ גבי שחרור דאף בשפחה ע"מה ח"נה מהפשת מהידי ח"תי
דיהפשת השחרור בעובר ואף דהגמ' בקדושין ז' ע"א רוצה לדמות קדושה אשר להקדש קרבן דגם בהקדוש ח"י אשר דיהפשת הקדושה כגולה
ומאי דדחי הגמ' הס' ח"ן שייך לעיני שחרור כמבואר אבל ע"כ ז"ל כמו שכתבו שם רש"י ותוס' דר"ה ונפשו קדושה כו' דהא דמדמי הגמ' הוא רק
מחמת דאמר לשון קדושין אשר הוא לשון הקדש ונריך להיזהר הדין כמו הקדש אבל אס אמר הרי את מאורסת ח"ן סברא לדמות להקדש ומה דבשחרור
אינו מהפשת כגולה יסתייע לדברי רש"י ותוס' הג"ל ואחרי דמוכרח דח"ן הפירוש בבאן כמו בשאר מקומות ואין ההוכחה מדרבנן מהא דמשויר
העובר רק דע"כ ז"ל לכאורה כמו שפירש הלח"מ דהוכחה הוא מהא דהשפחה הוי משוחררת ולא הוי כמשחרר ח"י עבדו ור"ב יחי מוכח לכאורה
דהוכחה הגמ' הוא לעיני לאו ירך אמו והגמ' דקטק שיירו משויר הוא מחמת דהגמ' קיימא תמיד בזה דשיירו משויר ועובר לאו ירך אמו כחדא
עיניא הוא ולכן תפס הגמ' באיזה מהן פעם כה ופעם כה אשר זהו דרך רש"י בהסוגיות כמבואר ברש"י ד"ה אינו משויר וז"ל אלא יח"ה ועוד
ד"ה ותנא בתרא יעו"ש ובמנחות פ"א ע"א ד"ה מאן לימא לן וכן הוא דרך התוס' ג"כ בכל הסוגיות כמבואר בסנהדרין (פ' ב') ד"ה עובר יעו"ש
וכן מבואר מדבריהם במנחות (פ' ע"א) ד"ה מאי קמ"ל ובתמורה (כ"ה ב') ד"ה דתנא קמא והוא דלא כהדרך אשר אגבי מפרש ליישב בזה דברי הרמב"ם
והיה נסחר לפ"י כל דברי :

סו **אבל** חף אס נפרש בדרך שמפרש הלח"מ דהוכחה מדרבנן דר"י הוא ממאי דלא הוי השפחה כמשחרר ח"י עבדו דלא קנה לרבנן דרבי
עכ"ז שפיר נוכל לפרש דהוכחה הגמ' הוא רק לעיני אס שיירו משויר לבד אבל בעיני אס עובר כו' אינו מדבר בזה הגמ' כלום דלכ"ע
הוי

דמאי הוא דמראה דמים לפנינו כיון דלפי דברי הרופאים
ח"ן זה דם גדה ובמאי אתחזוק לן דהוא דם גדה ובלא דברי
הרופאים חף דנשתנה על האשה סדרי מעשי בראשית ואינה
יכולה לעבר מזוב דמה עכ"ז היינו אוסרין מספק כי לא
ידענו מה הוא גם הלא נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו
מקום שממנה דם ואלא (גדה ס"ו ח') ואף נקיים ח"ל ולא
חיישינן לא למה שחוזקת ברואה מ"ת דבזה מיירי הס' ולא
להלכה עכ"פ נקיים כן מבואר בפוסקים ורמ"א בס' קפ"ז
סעיף וא"ו כיום ע"ז וז"ל וכן אס אומרת ברי לי שאין דם
זה בא מן המקור נאמנת ועכורה והס"ך שם בס"ק כ"ו העלה
דהיכא דהיא אומרת שמרגשת עתה שדם זה הוא מן המכה
עכורה חף בשעת וסתה ואף דיש להלך ולומר דשאי בזה
דהאשה נאמנת לומר שמכה יש לה כו' הוא משום דיש לה מגו
שהיתה אומרת שאינה רואה כלל דם ובהא נאמר דשפיר מהימן
עד אחד דכפה שאסר כו' וגם אחרי דאומרת תמיד שמכה
יש לה כו' לא אתחזוק חף ברואה מ"ת ח"ן לפ"י ה"ה מתחדש
ההלכה דאס כבר אמרה שראתה דם וידוע היתה זאת ואח"כ
היא שואלת איך שמרגשת שמכה יש לה כנ"ל שלא יסיה חו
נאמנת ע"ז ולא אשתמיע חד מהפוסקים לבאר זה אלא ע"כ
דלא מקרי ע"ז כלל אתחזוק איסורה בעיני זה ולפענ"ד נראה
דע"כ דהך חזקה המלכה ב' עדים להסיר לרובה להיות חזקה
גדולה ואף מאי דלשאריו דברים הוי שפיר חזקה ח"ן להא
דח"ן אחד נאמן לריך דווקא חזקה עובה וחזקת איסור ודאית
דמשיקרא לא חזקה אחריתא דהוי אסור רק מגד חזקה לבד
והר"ה לזה דלגמ"ד וסתות דאורייתא וע"כ דחזקה דאורה
בזמנה ב' מוילתא מידו חזקה עכורה ועכ"ז ודאי דנאמנת
ח"כ לומר דעקב וסתה ע"י שלא ראתה ג' פעמים בזמן
הוסת ומותרת ח"כ לבעלה חף בזמן וסת הראשונה ואין
חוששין לו כלל ואף דשעת הוסת הוי מוחזק באיסורה מחמת
החזקה דאורה בזמנו ב' ועכ"ז מהימנא ואין כאן המקום
להאריך בזה כ"כ וז"ע בזה :

קטו ועכ"פ לעיני חזקה ברואה מ"ת אשר הוא חזקת אסור
דרבנן וודאי דאף עד אחד ואף הכוגע בדבר
נאמן להסיר דהא בגדה (ס"ו ח') היתה בבבביתא דרואה
מ"ת מבאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה כו' ע"כ הרי
מבואר

עכ"פ החכמים דריב"ג סברי דשיירו משויר ומיושב בזה קושיא (ט) בעז"ה :
סד **וזהו** ג"כ דלא מנא הגמ' תגלי בזה דשיירו משויר ואף דר"ה וחקמים בהקדוש נקבה לפכה המורה (י"ט ע"א) לפי מאי דמוקים שם רבינא
עמיני דר"ה הוא משום דסובר דשיירו משויר עובר לאו יח"ה ור"ב חכמים דפליגי עליו הרי המה תגלי בזה אבל כבר בארתי דר"ה
נריך לב' תגלי שיירו משויר ועובר לאו ירך אמו וחקמים דפליגי לא פליגי עליו רק בזה דסברי המה דעובר יח"ה אבל שפיר מודי דשיירו
משויר וליכא בזה פלוגתא כלל ואתיא שפיר דברי ר"י אף בחכמים דעעמם הוא משום דהוי ירך אמו ולליטנא קמאי חף ר"י סובר כן וכן בר פדה
סובר דשיירו משויר ולא פליגי כלל בזה דירך אמו ושיירו משויר ובאשר הארכתי בזה לעיל ולכן כל השקלי ועריא דגמ' דאומר דתגלי הוא ודכ"ע
סברי דשיירו משויר ח"ן שייך לפלוגתא דבר פדה ור"י ואף דבר פדה ודאי סובר דר"ה מ"מ שיירו הוי משויר ויעיין מ"ש לעיל סוף אות (ס) וכל
השקלי ועריא אינו רק בשיירו כו' לבד ואלא בירך אמו ובאשר אבאר ח"ה והוא :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

קיה **רִישׁ** ליישב זה ולומר דאחרי אף לדברי בעל מעיל לְדָקָה גבי נדה אף דהוי דבר שבצערות לדידיה מ"מ נאמן ע"א בלא אחזיק איסורא ולכן ספיר נאמן דדרבנן אף באתחזיק דהוא קיל עפי וכאשר ביארתו כ"ז לעיל ועכ"פ דין דהרי"ב"א הוא וודאי אמיתי ולפי זה הוא אף לדברי בעל מעיל לְדָקָה דבש"א דרוחא מ"ת דהוא רק מדרבנן ספיר נאמן אף א"ע ואף דאתחזוק איסורא ואף דהוי דבר שבצערות לדברי בעל מעיל לְדָקָה וצפרט לפי מאי דכתבתי דנראה דלא הוי כלל נדה דבר שבצערות :

קיי **ובמאי** דביארתו דע"כ דר"ת הרי"ב"א מהא דקמיע חיינה לענין הסמיכה על ההצנקה בחממת הרופאים דזה לא אחתייב כלל מהא דקמיע ובארתו כ"ז לעיל וא"כ ע"כ דזה היה להרי"ב"א למלחא דפשיטא ולא הו"לך לראי' לענין זה לפ"ז מצואר דלהרי"ב"א אף במילי דאורייתא יש לסמוך על עדות רופאים במה שמעידים ע"פ הכרת חממתו כמו אם היו מעידין על הדבר שראו או שמעו ואף דאפשר לדחוק ולומר דלא היה פשיטא ליה להרי"ב"א דיש לסמוך על עדות הרופאים במה שמעידים בהכרת חממתו רק במלחא שהוא מדרבנן לבד כמו בש"א ברוחא מ"ת דמייירי בזה הרי"ב"א חבן מסתימות דברי הרי"ב"א דלא דיבר כלל בענין הצננת הרופא בחמתו אם הוא כראיתו ושמיעתו וידעתו הברורה או לא ולמד הרי"ב"א את מאי דיש לסמוך על אמירת הרופא שהוא מבין בחמתו דנחפשא האשה ממאי דסמכין על הרופא במאי דאומר דכבר ריפא בזה הקמיע ג' פעמים כל זה מורה דהיה פשוט להרי"ב"א דהצננת הרופא בחמתו הוא כידעתו ידיעה שלמה כראיה ושמיעה ודומיהן ויש לסמוך עליו בזה כמו בזה וכן יש ללמוד זה מזה כן לפענ"ד :

קיי **וקצת** תימה על הרי"ב"א ז"ל דמביא ראי' להא דיש לסמוך על הרופא דאומר שכבר נתרפאה מהא דירושלמי דקמיע ולמה חין מביא מהא דהאשה נאמנת בצדיקת שפופרת והא ודאי נוגעת בדבר וגם עד אחד לבד וע"כ דגם מהא דקמיע חין מוכיח הרי"ב"א רק את זה דאילו על הצננת הרופא אם הוא אמיתי אשר ראוי לסמוך ע"ז זאת חין מוכח מידי גס מהירושלמי דקמיע וע"כ דזה היה ליה למלחא דפשיטא וכאשר בארתי כ"ז לעיל :

קיי **ואפשר** לומר דמהא דהאשה נאמנת שפופרת הוא דכן הוא גזירת הכתוב דספרה לה לעלמה והאמינה הסורה לה דוקא ולא לשאר עד א' ולכן מביא הרי"ב"א ראייה מהא דקמיע חין דברי בעל מעיל לְדָקָה הסובב הכל לפי דברי התוס' דגיטין ב' אשר הוא ג"כ דברי הרשב"א והר"ן שם כ"ל דמגדה דכתיב בה וספרה לה לעלמה ילפינן לכל עד א' באיסורין וודאי קשה מהא דצדיקת שפופרת דמצואר דהיא נאמנת ומוכח דע"כ דחין לנדה דין דבר שבצערות או דלא הוי חזקה לענין זה אחר שהאיסור לא הוי עב"פ רק מלך ספק ונאמן ע"א ודלא כדברי בעל מעיל לְדָקָה דהעלה דהוי דבר שבצערות וגם מחשיב לענין זה איחזיק איסורא אף מאי דלא הוי חסורה צוודאי גמור :

קיי **ולפי** ז"ל דברי נודע ביהודה מ"ק ל"ד שאלה מ"ט דכתב דמן הדעה שבש"ע ס' קפ"ז דסמכין על רופא ישראל דכבר נחפשא חין ללמוד מזה דכמו כן נסמוך במאי דאומרים הרופאים על האשה שאינה יכולה לטהר מוזב דמה שאומרים אשר דם יצתה אינו דם נדה רק דם מחוללת הנקרא גילדענט אדער דשאני בזה דהוא איסור דאורייתא יעו"ש והנה בעל דעה שבס' קפ"ז ה"ל הוא הרי"ב"א ה"ל ואחרי שהמשמע דלהרי"ב"א הוי הצננת הרופא בחמתו כמו ידיעתו

הגה"ה

הוי ירך אמו ונאמר דהנה הא דהאומר גלה של זו עולה כדולה עולה הוא נלמד בתמורה (י"ב ע"ב) מקרא דכל אשר יתן ממנו כו' יהיה קודש והנדה דאף מאן דכזב דרק כשהקדים אבר שהגשמה תלויה בו כדולה קודש : הוא לומד ג"כ מהקרא דכל כו' יהיה קודש דכולה קודש ומהא דכתיב ממנו דריש דממעט להיבא דלא הקדים רק אברים שאין הגשמה תלויה בהם : יעו"ש בתמורה שם : והא דמשחרר חיי עבדו לרבנן דרבי לא קנה ללמד בגיטין (מ"א ע"ב) מלה לה מאשה : דאין מהגרשת האשה רק כולה ולא ח"ה דאין גירושין לחלאין ולכן סובר הגמ' דאחרי דדבריו קיימין ומקרי השפחה המעוברת משוחררת כולה אף דהעובר שבה הוא עבד : כמו כן כשהקדים להפירה ושייר להעובר מקרי הפירה אף בלא העובר כדולה הוא קודש וליבא למידרש מן הקרא דכל כו' יהיה קודש אף על העובר אחרי דאף בלעדו נקרא דכל הוא קודש וזהו דמוכח הגמ' מרבנן דשיירו משויר אבל הא דירך אמו אין מוכיח הגמ' מרבנן דאף אם ירך אמו אחרי דשיירו משויר ומקרי הפירה אף זוהא העובר כדולה קודש : כמו כן השפחה זולת העובר מקרי כדולה משוחררת ולא ח"ה :

סוף **אבן** לנאורה יש להקשות ע"ז דאם איתא דרק אם שיירו משויר ואף אם עובר יא"ה : דשפיר לא הוי מחמת זה הסברא גם גבי שחרור משחרר חיינו רק מקרי משוחרר כולו כמו דהוא מקרי לענין הקדוש כולו : לפ"ז למה מוקים הגמ' בתמורה (כ"ה ע"א) להא דהאומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך ב"מ דהני אם היתה עוברה ונתת לו דהא מני רבי היא דאמר המשחרר חיי עבדו יבא לחירות ואם כן הרי זה שלא כהלכתא הלא אף לפי מאי דמוכח הגמ' שם מזה דעובר יא"ה וגם לפי מאי דהתם קיימא הגמ' אף לפי מאי דמפרש אבן דרך החדש ליישב הרמב"ם ז"ל דעובר ירך אמו ושיירו אינו משויר הלא מלחא היא וכצואר לעיל : עכ"ז הלא הא דשיירו אינו משויר הוא רק כשהקדים להאם ושייר להעובר אבל כשהקדים להעובר ושייר להאם לא קודש רק העובר לבד וביארתו זה לעיל אות (בא) וה"ל הלא מקרי מאי דקדים העובר לבד כל כו' יהיה קודש וככולה נחשב לענין זה : ועכ"ז לענין שחרור המשחרר חיי עבדו ולא כל עבד ולכן קאמר הגמ' דרק לרב' לבד הוא משוחרר וע"כ ז"ל דהוא מחמת דעובר יא"ה וכדמוקים הגמ' כן אבל רבנן דכזב דכששחרר להשפחה לבד דהיא משוחררת ומוכח הגמ' מנייהו דכזב שיירו משויר ומחמת זה לא הוי כמשחרר חיי עבדו ע"כ דכוונת הגמ' דכזב דעובר לאו ירך אמו : והיה נסתר לפ"ז כל דברי כ"ל :

סוף **רִישׁ** ל יבא דשאני בזה דהאומר לה"א שפחה וולדך ב"מ דאחרי דיד השפחה מקבלת גט שחרור בעד העובר ואין סברה דיקנה העובר רק דנאמר דיד שפחה הוא יבא העובר דאל"כ הוי כמו עבד המקבל גט לחבירו מיד רבו שלו דלא קנה : ולכן מחמת דיד השפחה הוא יבא העובר והשפחה אינה משוחררת הוי שפיר כמשחרר חיי עבדו :

ע **והנה** אף דהסברא ה"ל היא דחוקה לפענ"ד מ"מ אפשר דהסברא להנחית דהסברא לומר כן : דלנאורה קשה עובה : דהא כמו דבגט אשה אינה מהגרשת לחלאין כמו כן גבי קדושין אינה מהקדשת לחלאין כמצואר בקדושין (ז' ע"א) ואב"י אומר שם ע"ז מ"ט כו' אשה אחר רהמנה ולא חיי אשה כו' יעו"ש : והנה בגיטין (פ"ב ע"ב) איתא שם בעי ר' אבהו בקדושין הא"ך כו' חייבי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא דבעין כריתות וליבא כו' או דלמא וינאה והיתה לבתר דחייבי הדר פשטה כו' בעינן וינאה והיתה ע"כ והנראה דהא דאמר אב"י אשה אחר רהמנה ולא חיי אשה הוא רק מחמת דעכ"פ היה מצוי ל' ל' אבהו כ"ל וגם יעו"ש ברמב"ם פ' ז' מה' אשות ה' יבא דפוסק כן דהוא ספק מקודשת ופירש שם ה"ה דהוא מחמת דכזבי שם אומר אה"ל איתא לדר' אבהו יעו"ש : וגם ר"א פליג עכ"פ על רבנן וחספא אב"י מלחא דפשיטא לכ"ע דכשקידש חיי אשה ודאי אינה מקודשת מחמת אשה אחר רהמנה ולא חיי אשה אבל לפי מאי דאמר ר' אבהו או דלמא וינאה והיתה וכן פשטה לה כן ר' אבהו אחר דחייבי ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ואף להרמב"ם ה"ל : וא"כ לפ"ז ילפינן מוינאה והיתה דכדושין שווה לגירושין דבעינן בה כריתות : ח"כ כמו דאין אשה מהגרשת לחלאין צוודאי מחמת דבעינן כריתות וליבא כמו כן גבי קדושין אינה מהקדשת לחלאין דאיחזיק הוי ליינאה : ואפשר דבזה אין שייך כלל ספיקא דר' אבהו ואין כאן המקום להאריך בזה כ"כ : וא"כ כמו דילפינן לרבנן דר' לענין שחרור חיי עבד מגירושין בגמ' דלא לה כמו

מצואר שהיא בודקת א"עש בצדיקות שפופרת ונאמנת להיא א"ע מחבלי חזקת האיסור נאסרה וזוה נוכח ג"כ קלת להוכיח נדה לא הוי דבר שבצערות דכדבר שבצערות מוכח בגיטין ב' דאף דרבנן אי לאו טעמא דמשום עונגא חין נאמן עד אחד ואם נאמנת דבש"א דהחזקה ברוחא מ"ת הוי ג"כ כמילחא דענוגה מ"מ הלא היתה יכולה לבדוק א"ע בשפופרת לפני נשים אחרות וחין דומה לגב הבא ממדינת הים דלא שכיח שנים וגם לפ"ז היינו יכולין לומר דהא דנאמנת בעלמה בצדיקת שפופרת הוא רק במאי דאורייתא בצדיקת דהחזקה בג' פעמים בג' חגשים דבלא צדיקה בשפופרת היא כענוגה ממש דאסורה לכל אדם ודומה להא דגיטין ה"ל וא"כ למה פסקו בעור ובי' צעם הסכמות הפוסקים וברמ"א בס' קפ"ז סעי' ג' דאף בעודה תחת בעלה הראשון בודקת א"ע ע"י שפופרת ולפי ה"ל עכ"פ היתה לריבך שנים לראות הצדיקה :

קיי **וקצת** תימה על הרי"ב"א ז"ל דמביא ראי' להא דיש לסמוך על הרופא דאומר שכבר נתרפאה מהא דירושלמי דקמיע ולמה חין מביא מהא דהאשה נאמנת בצדיקת שפופרת והא ודאי נוגעת בדבר וגם עד אחד לבד וע"כ דגם מהא דקמיע חין מוכיח הרי"ב"א רק את זה דאילו על הצננת הרופא אם הוא אמיתי אשר ראוי לסמוך ע"ז זאת חין מוכח מידי גס מהירושלמי דקמיע וע"כ דזה היה ליה למלחא דפשיטא וכאשר בארתי כ"ז לעיל :

קיי **ואפשר** לומר דמהא דהאשה נאמנת שפופרת הוא דכן הוא גזירת הכתוב דספרה לה לעלמה והאמינה הסורה לה דוקא ולא לשאר עד א' ולכן מביא הרי"ב"א ראייה מהא דקמיע חין דברי בעל מעיל לְדָקָה הסובב הכל לפי דברי התוס' דגיטין ב' אשר הוא ג"כ דברי הרשב"א והר"ן שם כ"ל דמגדה דכתיב בה וספרה לה לעלמה ילפינן לכל עד א' באיסורין וודאי קשה מהא דצדיקת שפופרת דמצואר דהיא נאמנת ומוכח דע"כ דחין לנדה דין דבר שבצערות או דלא הוי חזקה לענין זה אחר שהאיסור לא הוי עב"פ רק מלך ספק ונאמן ע"א ודלא כדברי בעל מעיל לְדָקָה דהעלה דהוי דבר שבצערות וגם מחשיב לענין זה איחזיק איסורא אף מאי דלא הוי חסורה צוודאי גמור :

ישאל הר"ש ד"כ חף אם נימוחו זריכה להיות עהורה מחמת המכה שיש לה ולכן לא ביאר הר"ש שום ראייה לזה כי מיני' דשאל דעתו היה דמבואר כך אבל בהריב"א הוא דחוק לומר דמזה היה ראיתו דלפ"ז היה לו להביא הראיה ולא לשתוס ולחשות מלהביא הראיה ולכן הנראה לי דדעת הריב"א ז"ל ויש לומר ג"כ דזהו גם דעת הר"ש ז"ל דאין לריך ע"ז שום ראיה ומן הסבירא מסתברא כן וי"ל דדעתם הוא דחף אם יתכן דהרופא יעשה בהכרחו ע"פ כלל ומחקר ועיון חכמתו עכ"ז אין זה כי אם מיעוטו אשר אין לחוש אחריו ובתור רובא דייניקין בכ"מ וחף לר"מ ל"ח למיעוטא דלא שכיח ואפשר דגם האשה האומרת מכה יש לי במקור כו'. יתכן שיש טעושה המה בדמיוניהם ועכ"ז כאשר האשה האומרת כנ"ל היא עהורה כי נידון ע"פ רובא :

קבב היוצא מהג"ל הראיה הריב"א מהא דירושלמי דקמיע אינה ראיה כלל להא דיש לסמוך על הבחנת הרופאים בחכמתם וגם הריב"א ז"ל לא כתב לראיה לענין הג"ל כי הוא סובר דזה אין לריך לראיה וה"כ מוכח דדעת הריב"א דחף בדאורייתא יש לסמוך על הרופאים ומאי דהביא הראיה מקמיע הוא לענין דסני במלתא דרבנן חף באתחזק איסורא עד אחד וחף אם הוא נוגע בדבר ומבואר מדברי הריב"א הג"ל דחף באיסור נדה הוא כן וגם ביארתי דחף בדאורייתא ולא אתחזק איסורא יש לסמוך על עד אחד להסיר חף באיסור נדה כי נדה לא הוי דבר שבערוה ודלא כבעל מעיל דקדק דחשבה לדבר שבערוה ומצאתי עתה שגם דעת בעל נודע ביהודה מ"ק לזה"ע סימן כ"ה דכתב שם דנדה לא הוי דבר שבערוה יעו"ש וחדאי נפשי' כי כיונתי לדעתו הגדולה וראיתי שבתשובה הקודם להג"ל האריך ג"כ בענין עד אחד ויש לי בזה איזה סרהורי דברי' ואחרי דנדה לא הוי דבר שבערוה כנ"ל אין תו נפקותא לעניני ואין כאן המקום להאריך בזה :

קבב ומאי דהביא מהרה"ק ז"ל בשורש ק"ע ובכ"ז ז"ל בעור סו' ק"א ראיה דיש לסמוך על הרופאים מהא דהמפלת דשאלו החכמים להרופאים ואמרו מכה יש לה כו' תעיל למים אם נימוחו עמאה ע"כ הנה הראיה הוא או ממאי דהורו החכמים שאם לא נימוחו דטהורה וסמכו על הרופאים או

הגה"ה

בן גבי קדושין דחזי אשה ידעין מן מאשה אמר רחמנא ולא חזי אשה ובין מגירושין כמו שחרור דאתקם הויה לזיאה כדפסי' ר' אבה כנ"ל והלא מבואר בקדושין (ס"ג) דזולת הסבירא דעובר הוי דשלב"ע ודאי אם קידש לעובר והיא נקבה דמקודשת * וכן פסק הרמב"ם לדינא דשקידש העובר כשכבר הוכר דהוי דבר שצא לעולם ומקודשת והבאתי לעיל * וא"כ מבואר דמאי קידש להעובר לבד מקרי שפיר אשה שלמה וז"ל למה גבי שחרר להעובר לבד מבואר בהא דתמורה (כ"ה ע"א) ובגישין כ"ג ע"ב דהוי משחרר חזי עבדו ולא קנה רק לרבי ולא לרבנן ולמה זה ישתנה הדין בשחרור מקדושין דכמו דשחרור ילפינן לענין זה לרבנן מגירושין כמו כן ילפינן קדושין מגירושין לענין זה כמבואר מהא דגישין פ"ב ע"ב הג"ל וכו' :

עא אבן לפי מאי דכתבתי דהטעם דאומר הגמ' דהמשחרר להעובר לבד דהוי כמשחרר חזי עבדו דהוא מחמת דיד השפחה מוכה להעובר ולריך לומר דידה הוי כיד העובר והיא אינה משוחררת לפ"ז ח"ש הא דלענין קדושין שפיר מקודשת ומקרי אשה שלמה דבקדושין אין שייך שם זה הסבירא דאין מקבל הקדושין יד האם בעד העובר רק דאבי העובר מקבל הקדושין לעצמו ואחר דהראיה האת מקיימת את הסבירא תו אין לנו לחוש בזה שהיא דחוקה :

עב אב הנה במאי דהעוררתי להקשות מקדושין דאתקם לגישין על שחרור הגלמד ג"כ מגישין כנ"ל לפ"ז לכאורה לא נוכל תו כלל לפרש בדרך שפירש הלח"מ דהוכחת הגמ' מרבנן הוא ממאי' דלא הוי כמשחרר חזי עבדו בהא דשחרר להשפחה בלא העובר דהא ודאי לכ"ע ואף מי דסובר גבי הקדש שייכו אינו משוחרר ועובר י"א ח"מ אם קידש אחד לאשה מעוברת דשפיר הוי מקודשת האשה ורק חכמים גזרו שלא ישא אדם משוחררת חבירו אבל קדושין ודאי תפסי לכ"ע וז"ל כמו דתפסי הקדושין ומקרי האשה בלא העובר אשה * ולא חזי אשה * ומקרי קידש לכל האשה כולה ושפיר מועיל הקדושין וחף דאתקם הויה לזיאה וכמו כן כששחרר להשפחה לבד ולא להעובר אם דגמרינן לרבנן דרבי לה לה גמט אשה מ"מ שפיר לריך להיות משוחררת ולא הוי כמשחרר חזי עבדו * ולפ"ז אין לנו שום דרך בהבנת הגמ' במאי דמוכח מרבנן דר"י :

עג והנראה לי לומר דיש לחלק קדושין משחרור דשאלני גבי קידושין דאין מופסין הקדושין כלל לאשה ועברה לשיניהם יחד דהא הוי אשה ובהא ואחר דאין יכול לקדש רק אחת מהן הרי קידש לכל מה שהיה יכול לקדש אבל כששחרר לאחת מהן הרי עדיין יכול לשחרר להשני ולכן הוי שפיר כמשחרר חזי עבדו ובאמת חף בשחרור היכא דאין ביזו לשחרר רק חזי עבד ממש שפיר הוי משוחרר חף לרבנן והוא בעבד של שני שותפין כדאומר רבינא גישין (מ"ב ע"א) [ויש לעיין עדיין בזה כי רש"י שם ד"ה של שני שותפים לא כתב זה הסבירא גבי עבד של שני שותפים ולכן הוי משוחרר מחמת שאין ביזו לשחרר כולו רק מחמת דדמי שפיר לאשה אחר דמני' נפק לגמרי יעו"ש] [גם לרש"י ח"ש דהאז קיבל ג"כ בעד כל מה שיש לו אשר הוא העובר לבד ולא אמו אשר אין יכול לקבל קידושין חף אם נרשה ושוב מצאתי בשו"ת האגון מ' עקיבא אינר שהקשה וישב כאשר כתבתי רק הוא לא הקשה רק על הרמב"ם ובאמת חף בגמ' קשה וכו' [ואפשר דרש"י סובר ליישב הא דהקשיתי מקדושין על שחרור כמו שהעליתי לעיל אות (עא) וחף דבאות (עב) ביארתי דלפ"ז לא נוכלתי לפרש בדרך שכתב הלח"מ הנה אי"ה לקמן אכתוב דרש"י מפרש בדרך אחר לגמרי] והנה לפ"ז אין לנו שום הוכחה או הסבירא שכתבתי בזה (טז) ליישב הוכחת הגמ' מרבנן דאין תו לענין שייכו משוחרר לבד * אבל שפיר יא"ה אשר זה דרכי החדש אשר אנכי רוצה ליישב הרמב"ם בזה * ואחרי דהוכחה אינו והסבירא בעמיה היא דחוקה קנת ח"כ היה עולה לכאורה דהך החדש שלי בזוחק :

עד אבן חף דרש"י ותוס' בקידושין ז' ע"א פירשו דהא דמקסי הגמ' שם נפשעו קדושה כבולה הוא רק מחמת דאומר לשון קדושין אבל אם אמר ה"א מאורסה לי אין סבירא דיפשוט כבולה והבאתי לעיל אבל הנה בעל פני יהושע ז"ל כתב שם לפרש דאין סבירא לחלק בין ל' הקידושין לל' איורוסין והא דמדמי הגמ' קידושין להקדש לענין דמתפשט כבולה הוא משום דכיון דהוא חוסר לה אב"ע והתורה נתן לו רשות ע"ז * לכן תו הוי כדרכים והקדש * ונלמד הכל מן הקרא אשר לומדים מניה הא דהקדש אבר אחד דכולה קדיש * וע"ש בפני יהושע ז"ל ולפ"ז דכמו כן הוא ג"כ בשחרור דיש לו רשות לאסור בכל השפחות * וא"כ לריך להפשט כבולה כמו בהקדש וחף דלענין קדושין דמי שם בקדושין (ז ע"א) דגבי הקדש הוא בזהם ובגבי קדושין הוא אשה דהוי דעת אחרת * אכן בשפחה ועבד אין תלוי בדעתם ועכ"ל הוי משוחרר כשעומן האדון הגט שחרור לידו של העבד או השפחה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

או ממאיו דשאלו החכמים להרופאים ולחיות ענין שאלו הם חין חועלת במאי שיחמרו מה שהמה מצינים ע"פ חכמתם והנה על דברי הב"י הנ"ל כבר עמדו הד"מ שם ובעל עזרת הגרשוני שאלה כ"ב (לקמן בעו"ה יבואר כי יש הבדל בין קושיית עבודת הגרשוני לקושיית הד"מ הנ"ל ושאריו מחברים) ובעל פמ"א ח"א שאלה י"ב ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה ל"ב בסופה וכמו כן כתב בעל מעיל דקסא שאלה ל"ג דהלא לא סמכו להחיר אם לא אחר הבחינה והניסיון ע"י שריה במים מעל"ש ומבואר דחין ראית הב"י ראיה מכריח מהא דסמכו ושהרוחם לא נימוח ואף דבעל עזרת הגרשוני ובעל כנסת יחזקאל שם חתרו ליישב דברי הב"י מ"מ דבריהם שם חינו רק שיהיה מקום לדברי הב"י לפי מאי דמפרש הב"י לפי דבריהם אבל הכרח לזה ליתא אבל מהא דשאלו לרופאים כתב בעל מעיל דקסא שם דשפיר יש להוכיח דיש לסמוך על הרופאים דאל"כ למאי שאלו וכנ"ל ולפענ"ד נראה דלפי הנ"ל חין קסא ג"כ למאי שאלו דו"ל דלכן שאלו לרופאים דאם יחמרו הרופאים דבר שיהיה יוכל אח"כ לנכות ולבחון אזי יומלא מקום להחיר :

קבד אבר לפענ"ד נראה דשפיר יש מקום לכאורה להוכיח דיש לסמוך על אמירת הרופאים אף זולת הניסיון והבחינה במקום דהי אפשר לנכות ולבחון כי מלבן דמסויים בזה דשאלו מהרופאים כו' תעיל למים אם נימוחו עממאה ואינו מסויים שם הכיפוך ואם לא נימוח טהורה מבואר דהטעם למים הוא רק לענין שאם נימוחו יחודש הדבר דוודאי דם הוא ולא קליפות ויבדור דעממאה אבל חינו בזה הטעם למים למען שאם לא נימוחו יחודש לנו ע"י הניסיון והבחינה הזאת דהוא קליפות או שערות ותעבה מלך הבחינה הנ"ל כי לא הבחינה מעברה רק כבר היא טהורה מהמת חמירת הרופאי' ולכן חינו מסויים (כ"ג ב') רק תעיל למים אם נימוחו עממאה ולא הכיפוך אם לא נימוחו טהורה אבל במתניתין דריש המפלה (כ"א א') דלא הוזכר שם העובדה דשאלו לרופאים וחמרו כו' ואינו תני שם רק הדין לבד קתני בני הגוונים תעיל למים אם נימוחו עממאה ואם לאו טהורה :

קבה אבן עדיין יש לדון ולומר דוודאי יש לסמוך על הבחנת הרופאים בחכמתם במאי דאומרים מה שידוע

לכם עבצית כללי המחמדת בכל האישים או העינים וכאשר מצינו הרבה דברים שדנו החכמים ע"פ משפטי העבצ כמו בריש המפלה דפליגי ר' יודה ורבנן אם דרך המקור לגדל חתיכות או לא וכדומה רבות ואף דיש לומר דכל הדברים שדנו החכמים או שחלקו בחיזה דבר התלוי בעבציות הוא רק מלך הקבלה שקבלו מרבתיהם לבד כדרך דפליגי בשאר עינים הנפל המחלוקת בין התנאים ואף דכולם לא פליגי רק במאי דניחן מרוב אחד כי כ"ז גרס השכחה ויעוין ברמב"ם פ"ח מה' שחיטה לענין ניטל לחי העליונאמי דהשיב בזה לחכמי לוניל מובא בב"י סי' ל"ג ועכ"ל י"ל דאחר דחינן דשאלו החכמים מהרופאים וכאשר משמע מהא דחינו מסויים ואם לא נימוחו טהורה דע"כ דסמכו החכמים על הרופאים וכנ"ל אבל חין מוכח רק דסמכו על ענין טבציות כללי כמו במאי דחמרו הרופאים שקליפות או שערות אינם מתהווין רק ממכה ולא מדם נדה אבל במאי דרופא יחמר שהוא משער בחכמתו ע"ז האישים או האשה דכך או כך הוא מכה בתוך המעים או דנתרפאה מחלים ודומה לזה בזה לא סמכין ויש לחוש דעושה בכה השערות והרבה זאת דחין מכווין כלל הרופא את חולאת החולה ומחמת זה אינם מעלים רפואותיו ארוכה ולכן לא סמכו החכמים על הרופאים במאי שדנו כשראו הקליפות או השערות שמכה יש לאשה זו והלרובו להטיל במים כי אף דהרופאים דנו דהוא וודאי קליפות או שערות ולא ימחו במים עכ"ל יש לחוש דעושים המה בכה השערות וחין זה כלל קליפות או שערות ולכן הלרובו להטיל במים בכדי שאם נימוחו יהיה עממאה ואף אם הרופאים חמרו צבירור שמכה יש להאשה לא סמכו ע"ז להחיר אבל אם לא נימוחו שפיר סמכו על הרופאים במאי דחמרו דחין הטעם שיהיה מלך מדם לקליפות ושערות וזהו ששאלו החכמים מהרופאים :

קבו ולפ"ז דברי הב"י שבעור סי' קנ"א הנ"ל הוא נכון דאחר דהתם חמרו הרופאים שאין דרך להוליד אותה החץ הדום רק בצליות שפיר יש לסמוך ומוכה שפיר מהא דהמפלה הנ"ל כאשר כתבתי דמוכה מהא דחינו מסויים ואם לא נימוחו טהורה וכנ"ל ומיובצ קושיית בעל עזרת הגרשוני על הב"י אבל ראיות המסרי"ק ז"ל לענין שאינו מסבך היין

הגה"ה

והא דכתבי עבד וחתי ב"ח חין מתפשט החירות בכל העבד הוא משום דכמו דהחירות מתפשט בכל העבד כולו והאוסרו בנת חורין אבל גבי האומר לשפחה הרי את בת חורין וולך עבד דבברי חכמים דדבריו קיימין המשמע דהיא מותר בנ"ה והולד מותר בשפחה והנה הא דהיא מותר בנ"ה הוא א"ש בודאי לכ"ע כי אף בהקדש כשהקדש להעביר חין מתפשט הקדושה בזהם וכאשר הוכחתי קן לעיל אות (בא) חין ממאיו דהולד הוא מותר בשפחה מוכח שפיר הגמ' דע"כ דבהקדש אם שיירו משויר דאם דחינו משויר ומתפשט הקדושה בע"כ גם בהעובר כמו דמתפשט הקדושה בכל הבמה מכה קדושה אבר אחד היה ז"ל כמו כן גבי עובר השפחה אחרי דהתורה נתנה לו כח לחסור על כל השפחות והעבדים במאי דשחרר להשפחה ואכרה בע"כ על העבדים כמו כן היה נריך להיות גם העובר אכור והיה נריך להיות להעובר דין חתי עבד וחתי ב"ח ולפ"ז הוי ההוכחה הנ"ל רק לענין שיירו משויר לבד דאחר דשיירו משויר אף אם עובר ירך חמו מ"מ שפיר הוא מלוי דהולד מותר בשפחה דחין מתפשט בו החירות כמו דחין מתפשט הקדושה לעובר גבי הקדש אם שיירו בזה"ה והחילוק דמחלק במשנה דהמורה כ"ה ע"ה אם חמר מקודם על הולד או אם חמר מקודם על האם חין שייך גבי שחרור אחרי דהוא אומר הכל קודם שנתן השטר שחרור והשחרור חינו מתקיים רק כשצא השטר שחרור לידה והנה כ"ז הוא רק לפי דברי הפנ"י בקדושין ז' ע"ה הנ"ל אבל לרש"י ותוס' שם הנ"ל א"ה לפרש כן וא"כ לכאורה הוא מוכח לדדהו לפרש כמו שפרש הלח"מ כנ"ל חין לקמן ח"ה לפרש בדרך אחר ואוכיח בע"כ דרש"י מפרש בגוונא אחרת מהנ"ל ובדרך האחר שאפרש מיושב גם דברי רש"י וגם לפ"ז יהיה גם כן א"ש אם נאמר דהוכחה הגמ' הוא רק לענין שיר משויר לבד מיושב ויבואר ח"ה :

עה ומאי דמוכח הגמ' מר"י הגלילי דסובר דשיירו חינו משויר נריך צבור דע"כ אף כשאומר הגמ' כתנאי ור"י הגלילי סובר דחינו משויר עממי' דר"י הגלילי דאומר דולדה כמות הוא מחמת הקרא דהאשה וילדיה דאל"כ אף דבהקדש חינו משויר גבי שחרור ודאי נריך להיות דהוא משויר והוי עכ"פ כחתי עבד וחתי ב"ח דחין מתפשט החירות בכלו והאוסר בשפחה ובנת חורין והוא אף לדברי פנ"י הנ"ל כנ"ל וא"כ ע"כ דאף בה"ה למד דעממיה דר"י הגלילי הוא דדריש מן הקרא דהאשה וילדיה וא"כ דילמא שפיר סובר גביה הקדש דליכא קרא דשיירו משויר :

עו ורבאורה היינו אומרים מחמת זה דע"כ הוא דלא כמו שפירשתי בדרך החדש דשיירו משויר ועובר כו' הרי מילי נהו חלא דתלויים המה זה בזה וא"כ אם שיירו משויר הוי ע"כ עובר לאו ירך חמו וזהו שמוכח הגמ' דאי דר"י הגלילי סובר דשיירו משויר ולפי הנ"ל הוא ג"כ דעובר לאו ירך חמו לא היה לו לדרוש מן הקרא דהאשה וילדיה דולדה כמותה כששחרר למעוברת כמו דחינו דורש מזה הקרא להולדות שיש לה מאז קודם השחרור כי מאי כ"מ בינה ובין העובר אחר דלאו ירך חמו הוא :

עז אבן באמת אי אפשר לפרש כן דאף אם לאו ירך חמו עכ"ל לא דמי לולדות שכבר ילדה דעכ"פ העובר מקרי גופה מחמת החיות התלוי בזהם כאשר הוכחתי לעיל מהא דערכין ז' ע"ה) דמקשי פשיטא גופה היא וכן בב"ק (ע"ח עב) בעי ר' ירמיה מקרי ליה להעובר דעכ"פ הוא מחובר אף אם לאו ירך חמו הוא והארכתי בזה בפנים :

עה ויש לפרש דהיה הה"ה דאף דר"י הגלילי דריש מקרא דהאשה וילדיה דולדה כמותה מ"מ אחרי דעכ"פ לר"י הגלילי מצינו לענין שחרור דאף אם שיירו לעובר דחינו משויר גם גבי הקדש דילפינן מהקרא דכל כו' יהיה קודש דכשהקדש אבר אחד גדולה קודם דהיה דאף כשהקדש להאם גם העובר הוא קודש והוא נכלל ג"כ בהקרא דכל כו' יהיה קודש ולפ"ז שפיר ההוכחה לענין שיירו חינו משויר לבד כמו כן :

עט והנה אף כי כתבתי ביאור בהוכחת הגמ' מר"י הגלילי אבל הוא דחוק מאוד כמו כן וגם הנה לרש"י ותוס' דקדושין ז' ע"ה לא נוכל לפרש ההוכחה מרבנן בדרך שכתבתי בזה ע"ד אשר הוא רק לדברי הפני יהושע בקדושין שם והיה מוכרח לכאורה לדדהו לפרש כדרך שהבין הלח"מ דההוכחה הוא מאי דלא הוי השפחה כששחרר חתי עבדו דלא קנה לרבנן דר"מ וכל זה הוא דחוק בגמ' מאי דלא הזכיר הגמ' כלל מזה אחרי דהא דמשחרר חתי עבדו לא קנה חין זה מלחא דפשיטא כ"כ דהא רבי פליגי וסובר דקנה ועכ"ל לפי הנ"ל דהוכחה הגמ' הוא דמסתמא דברי חכמים דרביים נהו הוא כההלכתא וא"כ ודאי סביר כרבנן דרבי דההלכתא ג"כ כוונתיהו דרביים נהו וע"ז יש לשאול דלמא באמת רבנן דר"י הגלילי סביר כמו רבי וההלכתא יהיה כרבי אחרי

לזבלין הנ"ל דה"ל למה הזכר כלל שאלת הרופאים אחר שלא סמכו עליהם יעו"ש ולפי ענ"ד נראה דמאי ששאלו מהרופאים י"ל דהוא דאם יאמרו שמכה שמוניחה דם יש להאשה לפ"ז שפיר היה מתירין אף אם נימוחו כדברי מהר"ם לזבלין הנ"ל ולזאת הזכר מאי ששאלו מהרופאים צדדי לישמע דיש לסמוך על הרופאים במאי דאי אפשר לזכר דהל"ל למאי שאלו כן י"ל לפי דברי מהר"ם לזבלין ולקמן בעו"ה אכתוב ראייה לזה :

קלא והנה לפי דעת הרשב"א בת"ה דכשהאשה חומרת מכה יש לה אף אם אינה יודעת אם מוליד המכה דם מ"מ תולה במכתה ואף בשעת ווסתה לפ"ז אין מקום לדברים הנ"ל וגשאר קושית הר"ש דלמה אם נימוחו עממה אחרי דהרופאים אמרו עכ"פ שמכה יש לה :

קלב ואפשר לומר דלכן לא סמכין על הרופאים במאי דאמרו שמכה יש לה כיון דהם אמרו שהוא קליפות ודנו על האשה דיש לה מכה מחמת דהם חשבו דקליפות הוא חבל אם יובחן ללא קליפות הוא כגון אם נימוחו במים אז ממיילת אין מקום למאי דדנו הרופאים שמכה יש להאשה :

קלג ועוד נראה לי לומר דכשה דשאלו מהרופאים לא שאלו רק בשאלות פיהם לבד מה הוא הדבר אם האשה מפלת קליפות וכן שערות חבל הרופאים לא ראו כלל את האשה ולא את הקליפות או השערות והשיבו הרופאים דקליפות ושערות אינם רק ממכה ושומא ולכן ודאי דמכה יש להאשה זו המפלת קליפות ושערות וכ"ז השיבו הרופאים כפי מאי ששאלו החכמים מהם דמה שהיא מפלת הוא קליפות או שערות חבל החכמים חשבו שמה היא אינה מפלת קליפות ושערות. רק דם הוא ונקרש קלת ומפורר לחתיכות קטנות דקות ורחבות כמו קליפות או דקות וארוכות כמו שערות ולכן אמרו שתטיל במים פן ימחו וצאם שלא ימוחו וה"ל הוא קליפות ושערות עהורה האשה מחמת אמירת הרופאים דקליפות ושערות אינם מתהווין מדם נדה רק ממכה ושומא ונכון הוא לפענ"ל דבמשמעו' השמוע' ומיושב צוה מאוד קושית הר"ש ז"ל שוב מלאתי שבעל כנסת יחזקאל סוף שאלה ל"ד בסוף התשובה ממש ובעל ס"ע בס"י קפ"ח ס"ק ה' כתבו קרוב לדברים הללו :

קלד ובוה מיושב ג"כ קושית בעל עבודת הגרשוני בתשובה כ"ב הנ"ל על הב"י שבעור סי' קנ"א אשר הזכרתי לעיל וישבתי גם לעיל קושיתו ובהנ"ל יתיישב ג"כ והוא לפי דברי

הגה"ה אחרי דלפי זה יהיה מלתא דרבי גס כן כרבים ויותר קשה לפי מאי דמבאר מדברי החוס' דסנהדרין דלית הלכתא כר' יוחנן דסליק הגמ' מקודם בתרובתא והעפ"כ אומר הגמ' אח"כ דדבריו הוא כהנאי דכן הוא סוגיות הש"ס יעו"ש בתוס' דסנהדרין (פ' ב') ד"ה עובר וה"ל לפי מאי דמוקים כהנאי ומלחא דחכמים הוא מחמת דסברי ג"כ דשיירו משוייר אשר הוא דברי ר"י הרי הוא ג"כ דלא כהלכתא כי כבר סליק דברי ר"י בתרובתא וה"ל דלמא עעמי' דרבנן הוא משום דסברי כמו רבי דהמשחרר חיי עבדו קנה ומאי נ"מ אם יסברו דהא דהמשחרר חיי עבדו דלא כהלכתא הו' ההלכתא דשיירו משוייר והמשחרר חיי עבדו לא קנה ודחוק גס הנה רבי ורבנן פליגי רק בששחרר חיי עבדו שטר חבל אם שחררו בכסף אומר רבה גביטין (מ"א ע"ב) וכן הוא ההלכתא דכ"ע מודי דשפיר קנה וה"ל מנ"ל להוכיח דרבנן סברי דשיירו משוייר דלמא מיירי בששחרר חיי עבדו דהא זכתה לו דהא מני רבי כו' ולא מוקים דמיירי בששחרר בכסף הוא משום דמחא דקתני אם היתה עוברה זכתה לו משמע דהשפחה מקבלת השטר ומזכה להעובר וגם דאם דהוא בכסף לא היה שום רבותא צוה דודאי דבקבלת הכסף שמקבל האדון בעד העובר דהוא משוחרר ואם דבא להשמיעו דהמשחרר חיי עבדו בכסף דקנה לא היה צריך למקטע בשפחה ועובר רק בחיי עבד והדבר צוה היה רבותא יותר חבל בששחרר בשטר הוי שפיר רבותא במאי דהשפחה המקבלת השטר מיד רבה שלה ומזכה שפיר להעובר דידה כידו דמי חבל גבי פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן שפיר הוי רבותא אף אם מיירי בכסף דר"י הגלילי דדריש מן הקרא דהאשה וילדיה הנראה לכאורה דאף בששחרר בכסף דהדין דולדה כמותה וגם לא חיי בהברייתא הזאת דזכתה להעובר לר"י הגלילי רק בסתימות וולדה כמותה וה"ל מנ"ל דבשטר מיירי וצריך לדחוק ולומר דמחא דחיי האומר לשפחה כו' משמע דמיירי כששחרר בשטר ולא בכסף דאי בכסף מאי חיי דנקט האומר לשפחה אשר צריך לומר דמיירי שאלה נתן לה הכסף ע"י שהא' בהם לחירות וה"ל עדיף היה יותר אם היה נקט האומר שפחתי היתה משוחררת וולדה עבד והיה מיירי כשהאחד נתן הכסף להאדון ובכ"ז הוא דחוק ובעבר כי אין מזכיר הגמ' כלל מזה :

פ עור נראה לי להוכיח דרש"י מפרש הוכחות הגמ' בין מר"י הגלילי ובין מרבנן הכל הוא בחוקן הפשוט ממש אשר כמו זה הוא הביאור תמיד בכל המקומות דהוכחה מן התנאים הוא ממאי דמר לית ליה כמר ומר לית ליה כמר דע"כ דפליגי צוה הדבר דאומר ע"ז דהנאי הוא דמר לית ליה ליה ליה ולכן סובר כך ורש"י ליה ולכן סובר כך וכמו כן הוא ההוכחה מר"י הגלילי דאם דהיה סובר דשיירו משוייר היה צריך לסבור כמו רבנן דדבריו קיימין ולא דולד כמותה וצאם דרבנן היה סברי דשיירו חיינו משוייר היה להם לסבור כמו ר"י הגלילי דולדה כמותה ועל ליעיל אותן מה והראיה לזה דרש"י מפרש כן דגבי ההוכחה מר"י הגלילי כתב רש"י בהדיא כן ח"ל אינו משוייר אלא יחד אמו ומש"ה יאל לחירות כמותה ואולם על מאי דמוכח מר"י הגלילי כתב רש"י מפרש שתי ההוכחות הכל בדרך אחד רק דלחד הוא לחד גיטא ואיך הוא דלחד גיטא לקיפוך ולכן סמך עמו על מאי דכתב מקודם גבי ר"י הגלילי דהוא הוא גמי כמו כן לענין ההוכחה מרבנן רק דהוא בסיפוך והוא ברור לפענ"ל דבדברי רש"י וה"ל צריך להבין איך אמה הוא ההוכחות מר"י הגלילי ורבנן לפי מאי דמפרש רש"י כנ"ל כי לכאורה אין שייך כלל הא' דשיירו משוייר ואינו משוייר אשר הוא לענין קרפן גבי שחרור עבדים דאף בששחרר חיי עבדו אין מחפשע החירות בחיי השני בע"כ של הבעלים :

פא לכן הנראה לי דהנה יש לעיין בקדושת ס"ח ע"ב דאומר שם הגמ' הניחא לר"ש . אלא לרבנן מ"ט אמר קרא כו' אין הכי נמי אלא האשה וילדיה תהיה לאדוניה למה לי לבדתי' האומר לשפחתו ה"א בת חורין וולדך עבד ולדה כמותה דברי ר"י הגלילי וקמ"ס אופרים דבריו קיימין משום שאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי גמרא אמר רבא אדבריי יוסי הגלילי ע"כ . ולכאורה קשה לרבנן דסברי דדבריו קיימין ולא דרשי

(ח"א) ח"ת

היין את השערות לפי הנ"ל אין מוכח מהא דהמפלת דהתם צריך הרופא לומר דווקא על שערות של האשה זו דאין היין מסבכס ומבואר בדברי הש"ך סי' קנ"ט ס"ק ה' יעו"ש :

קבו ומאי דהביא מהר"י ק"ז שם ראייה מהא דסמכין להאכיל צו"כ הנה בספר מעיל דקדק שם כתב

ג"כ זה הראיה וסיים ע"ז ואפשר דבספק נפשות הקילו טפי מ"מ יש ללמוד מהם וצו"ש נודע ביהודה מ"ק לורה דעה סי' מ"ט כתב להשואל דמביא ראייה מהא דמחללין שבת ע"פ רופא וז"ל חתמה ספק נפשות להקל ואפי' ספק פיקוח נפש דוחה שבת כו' יעו"ש ובחמת כבר קידם בעל מהר"י ק"ז וכתב הראיה מיו"כ אשר הוא היינו הך כמו מחלילי שבת ובעל נודע ביהודה ז"ל ובעל מעיל דקדק הנ"ל לא זכרו את דברי מהר"י ק"ז הנ"ל ועב"פ ראיה מהר"י ק"ז אינה מוכרחת כאשר כתבו בעל מעיל דקדק ובעל נודע ביהודה כנ"ל :

קבח ויצא מכל הנ"ל דאין ראייה מוכרחת לכאורה דיש לסמוך על הבחנת הרופאים במאי דיאמרו על

דבר פרטי דמציניס בתכונתו דרך וכך הוא חבל במאי דאומרים חיזה טבעית כללי מסהבא דמוכח דשפיר יש לסמוך עלייהו ואדבר מזה לקמן עוד בעז"ה ועתה אדבר שלהיפוך ליכא ג"כ ראייה ושפיר יש לומר דיש לסמוך על הרופאים בכל מילי והוא :

קבט ומאי דהזריכו בהא דהמפלת שריה במים או כמו דשאל הר"ש מרבו הרשב"א דלמה אם נימוחו עממה אחרי דהרופאים אמרו שיש להאשה מכה בתוך מעיה אין להוכיח ולומר דע"כ דלא סמכין על הרופאים עכ"פ במאי דמשערים בתכונת ענין פרטי דרך וכך מהותו דכבר יסבו קושית הר"ש הנ"ל בעל מהר"ם לזבלין בתשובתו שאלה קי"א ובתשובת עבודת הגרשוני שאלה כ"ב הנ"ל ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה ל"ב הנ"ל ולפי מאי דישבו ח"ש הכל ולא מוכח מידי והישוב המחזור הוא מאי שישב בעל מהר"ם לזבלין ותוכן ישובו דבמקום דנוכל לברורי לא סמכין על החזקה ויש לזכר ולכן אמרו חכמים דיובחן דברי הרופאים במאי דדנו שהוא קליפות הו' שערות ע"י שריה במים ומחמת דהרופאים לא אמרו שמכה יש לה המולידה דם רק סתם אמרו שמכה יש לה ולכן אם נימוחו עממה :

קל וראיתי בס' סדרי עהרה סי' קפ"ח ס"ק ה' שכתב דבתשובת ח"י הקשה על דברי תשובת מהר"ם

אחרי דלפי זה יהיה מלתא דרבי גס כן כרבים ויותר קשה לפי מאי דמבאר מדברי החוס' דסנהדרין דלית הלכתא כר' יוחנן דסליק הגמ' מקודם בתרובתא והעפ"כ אומר הגמ' אח"כ דדבריו הוא כהנאי דכן הוא סוגיות הש"ס יעו"ש בתוס' דסנהדרין (פ' ב') ד"ה עובר וה"ל לפי מאי דמוקים כהנאי ומלחא דחכמים הוא מחמת דסברי ג"כ דשיירו משוייר אשר הוא דברי ר"י הרי הוא ג"כ דלא כהלכתא כי כבר סליק דברי ר"י בתרובתא וה"ל דלמא עעמי' דרבנן הוא משום דסברי כמו רבי דהמשחרר חיי עבדו קנה ומאי נ"מ אם יסברו דהא דהמשחרר חיי עבדו דלא כהלכתא הו' ההלכתא דשיירו משוייר והמשחרר חיי עבדו לא קנה ודחוק גס הנה רבי ורבנן פליגי רק בששחרר חיי עבדו שטר חבל אם שחררו בכסף אומר רבה גביטין (מ"א ע"ב) וכן הוא ההלכתא דכ"ע מודי דשפיר קנה וה"ל מנ"ל להוכיח דרבנן סברי דשיירו משוייר דלמא מיירי בששחרר חיי עבדו דהא זכתה לו דהא מני רבי כו' ולא מוקים דמיירי בששחרר בכסף הוא משום דמחא דקתני אם היתה עוברה זכתה לו משמע דהשפחה מקבלת השטר ומזכה להעובר וגם דאם דהוא בכסף לא היה שום רבותא צוה דודאי דבקבלת הכסף שמקבל האדון בעד העובר דהוא משוחרר ואם דבא להשמיעו דהמשחרר חיי עבדו בכסף דקנה לא היה צריך למקטע בשפחה ועובר רק בחיי עבד והדבר צוה היה רבותא יותר חבל בששחרר בשטר הוי שפיר רבותא במאי דהשפחה המקבלת השטר מיד רבה שלה ומזכה שפיר להעובר דידה כידו דמי חבל גבי פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן שפיר הוי רבותא אף אם מיירי בכסף דר"י הגלילי דדריש מן הקרא דהאשה וילדיה הנראה לכאורה דאף בששחרר בכסף דהדין דולדה כמותה וגם לא חיי בהברייתא הזאת דזכתה להעובר לר"י הגלילי רק בסתימות וולדה כמותה וה"ל מנ"ל דבשטר מיירי וצריך לדחוק ולומר דמחא דחיי האומר לשפחה כו' משמע דמיירי כששחרר בשטר ולא בכסף דאי בכסף מאי חיי דנקט האומר לשפחה אשר צריך לומר דמיירי שאלה נתן לה הכסף ע"י שהא' בהם לחירות וה"ל עדיף היה יותר אם היה נקט האומר שפחתי היתה משוחררת וולדה עבד והיה מיירי כשהאחד נתן הכסף להאדון ובכ"ז הוא דחוק ובעבר כי אין מזכיר הגמ' כלל מזה :

פ עור נראה לי להוכיח דרש"י מפרש הוכחות הגמ' בין מר"י הגלילי ובין מרבנן הכל הוא בחוקן הפשוט ממש אשר כמו זה הוא הביאור תמיד בכל המקומות דהוכחה מן התנאים הוא ממאי דמר לית ליה כמר ומר לית ליה כמר דע"כ דפליגי צוה הדבר דאומר ע"ז דהנאי הוא דמר לית ליה ליה ליה ולכן סובר כך ורש"י ליה ולכן סובר כך וכמו כן הוא ההוכחה מר"י הגלילי דאם דהיה סובר דשיירו משוייר היה צריך לסבור כמו רבנן דדבריו קיימין ולא דולד כמותה וצאם דרבנן היה סברי דשיירו חיינו משוייר היה להם לסבור כמו ר"י הגלילי דולדה כמותה ועל ליעיל אותן מה והראיה לזה דרש"י מפרש כן דגבי ההוכחה מר"י הגלילי כתב רש"י בהדיא כן ח"ל אינו משוייר אלא יחד אמו ומש"ה יאל לחירות כמותה ואולם על מאי דמוכח מר"י הגלילי כתב רש"י מפרש שתי ההוכחות הכל בדרך אחד רק דלחד הוא לחד גיטא ואיך הוא דלחד גיטא לקיפוך ולכן סמך עמו על מאי דכתב מקודם גבי ר"י הגלילי דהוא הוא גמי כמו כן לענין ההוכחה מרבנן רק דהוא בסיפוך והוא ברור לפענ"ל דבדברי רש"י וה"ל צריך להבין איך אמה הוא ההוכחות מר"י הגלילי ורבנן לפי מאי דמפרש רש"י כנ"ל כי לכאורה אין שייך כלל הא' דשיירו משוייר ואינו משוייר אשר הוא לענין קרפן גבי שחרור עבדים דאף בששחרר חיי עבדו אין מחפשע החירות בחיי השני בע"כ של הבעלים :

פא לכן הנראה לי דהנה יש לעיין בקדושת ס"ח ע"ב דאומר שם הגמ' הניחא לר"ש . אלא לרבנן מ"ט אמר קרא כו' אין הכי נמי אלא האשה וילדיה תהיה לאדוניה למה לי לבדתי' האומר לשפחתו ה"א בת חורין וולדך עבד ולדה כמותה דברי ר"י הגלילי וקמ"ס אופרים דבריו קיימין משום שאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי גמרא אמר רבא אדבריי יוסי הגלילי ע"כ . ולכאורה קשה לרבנן דסברי דדבריו קיימין ולא דרשי

(ח"א) ח"ת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

דברי בעל עבודת הגרשוני דגבי החפץ הדום לא שייך שם הבחנת ההעלה במים פושרין דאף לפי דברי הרופאים דהחפץ הוא מתיליד בכליות מ"מ אחר השרי' יתהוו החפץ לדם ואם כן על כרחך דהרופאים אומרים שמן דם לא יתהווה מחמת הקרישה והיושב כמו חפץ כי לא יתהווה זה רק בכליות ולכן א"ל תו להני עעמים דכתב הר"ן כי יש לסמוך על דברי הרופאים ולטער מחמת זה האשה וכדברי הב"י דמוכיח כן מהא דהמפלת כי אף בהא דהמפלת הא דהטילו במים לא היה כדי לבחון דברי הרופאים דהרופאים לא אמרו כלל שהוא וודאי קליפות ושערות כי לא ראו כלל את השערות והקליפות וכנ"ל :

קלה ועוד אמר בזה חד מן המקשיבים לקולי דבר נכון ליישב קושית הרא"ש הג"ל והוא דהנה בתוספתא עלמה גבי שני העובדות אינו מסיים כלל הא דהטילו למים אם נמוחו עמאה ולכן נאמר דנמשך הכל אל הקודם ושאלת הגמ' מקודם דשאל ומי איכא כי האי גוונא הוא דמי איכא בריה לעלמה בקליפות ושערות והיה סברת המקשן דע"כ הנה נעשים מדם נדה ודס יבש מעיקרא טהור (וברש"י שם לא פירש כן ופירש רש"י דחוק לפענ"ד) ומשני אין והתניא אר"ה בר לודק כו' מעשה באשה כו' שאלו לרופאים ואמרו להם כו' הרי קרה כן ואמרו הרופאים דהוא ברי' לעלמה ומסיים ע"ז דלכן הטיל למים כו' כלומר דלכן בשארי פעמים כאשר יקרה כן הטיל למים אבל גבי העובדות דשאלו מהרופאים ואמרו שמכה יש לה לא הטילו באמת למים דאף אם ימוחו טהורה האשה כדברי הרא"ש בקושיותיו ולכן בהתוספתא עלמה ליתא להא דהטילו למים :

קלו ואף דלפ"ז מיותר קנת מאי דאיתא שני פעמים אחר כל עובדה ועובדה טעיל למים כו'. ולא הי' לי' לומר רק פעם אחת באחרונה וגם קרוב הדבר דמאי דמביא הגמ' אינה תוספתא דפ' ד' דנדה רק הוא ברייתא (ובקילור כללי הגמ' איתא דכל תני ותני עלה הוא התוספתא ומביא עוד בשם מהרי"ק דהתוס' היא שניתוספה על המשנה לפיכך אינה כתובה לא בלשון תניא ולא בלשון ת"ר) והתוספתא דהיא אינה רק תוספת על המשנה לא הוסיפה רק את שני העובדות לבד והא דהטילו למים כבר הוא כתוב ועומד בהמשנה דריש המפלת והברייתא דנשנית בפני עלמה לכן נישנית בשלימות :

קלו עכ"ז אחרי דהתוספתא אינה מסיימת הא דהטילו למים

כו' והתוספתא מספרת לנו את שני העובדות שהעלה אבא מעבעון ליבנה מבואר מזה דגבי העובדות לא אמרו החכמים דהטילו למים דאם לא כן היה להתוספתא לספר העובדה בשלימות וא"כ ע"כ הא דהברייתא איתא דהטילו למים אינו אזיל על העובדה עלמה רק הוא פסק לכל אשה המפלת קליפות או שערות שאינה מראה אותן הקליפות או השערות לפני הרופאים ולכן הטילו למים לראות אם נימוחו אבל בהעובדות עלמנו ראו הרופאים שהוא שערות וקליפות ולכן גזרו שמכה יש להאשה ועל כן לא ליוו אז להטילו במים ולא קשה מידי לפ"ז קושית הרא"ש ז"ל וגם דברי הב"י שצטור סו' ק"ל"א עולין מכוונים :

קלה ועוד יתכן דאף בהגמרא בהא דאומר והתניא אר"ה בר' לודק כו' אין לגרום הא דמסיים הטילו למים כאשר חזינן דהרשב"א בת"ס הארוך בבית שביעי שער הראשון בדיני מראית הדמים דף קס"ג ע"א דפוס ברלין וכן במהרי"ק שורש ק"ע"ג הג"ל וכן בב"י בטור סו' ק"ל"א שם כאשר הביאו להגמרא הג"ל ליתא הא דהטילו למים כו' ולפ"ז אין מוכח אף לענין טעמית כללי דיש לסמוך על הרופאים דלפ"ז ליתא להוכחה שהוכחתי כן לעיל אות (קבד) כמובן וגם להיפוך ליכא שום הוכחה דו"ל דשפיר התירו אז אף בלא שום הבחנה וגם מלבד זאת כתבתי כבר הרבה דרכים דאין מוכח להיפוך מידי . אכן ברא"ש פ' המפלת סימן ג' וכן בשאלתו מרבו הרשב"א ז"ל המובא בשו"ת מהר"ם ל' הג"ל מבואר דגרסו היה הטילו למים אם נימוחו עמאה כמו שהוא בגמרא שלפנינו וא"כ הא דכתבתי לעיל באות קב"ד הוא נכון לפענ"ד וא"כ מוכח עכ"פ דעל דבר טעמית כללי שפיר יש לסמוך על הרופאים והנה בעל פמ"א ח"א שאלה י"ב האריך בענין הזה והעלה דבר חדש בזה והוכיח דאין לסמוך על הרופאים רק במקום שיש סמך וראיה לדברי הרופא ויען כי בעל פמ"א הוא יחיד המחמיר בהדיא בענין הזה וכאשר אבאר לקמן אי"ס חי לזאת האריך קנת ואכתוב מה שראיתי להעיר בכל פרק ופרק בדברי בעל פמ"א והוא :

קלמ מאי דהקשה על הב"י שצטור סו' ק"ל"א הג"ל אשר כבר עמד בזה גם הדרכי משה דהא הנריכו החכמים לבדוק את הקליפות והשערות ע"י שרי' במים וא"כ מאי כותב הב"י דא"ל לטעמי הר"ן אחרי דלפי טעמי הר"ן א"ל

הגדה

דרשי מהקרא דהאשה וילדיה דוולדה כמותה . נאמר לידהו קושית הגמ' דהקשה אלא האשה וילדיה תהיה למה לי :

פב ולבאורה יש לומר דרבנן דר"י הגלילי סברי באמת כר"ש דדריש טעמי' דקרא ומשמע שם דלר"ש לא מייחר הקרא דהאשה וילדיה . ובוזה היה מיושב לבאורה מאי דהקשה הטור באה"ע סו' ט"ז על הרמב"ם דפסק דהבא על א"י משארי האומות אף שאינם מו' עממין דלוקה משום לאו דלא תתחנן דהלא לא קי"ל כר"ש דאומר כי יסיר לרבות כל המסורין יעו"ש ויעוין מ"ש הב"י שם ע"ז דהרמב"ם פוסק כר"ש מחמת דהגמ' מקודם סתם ומשני אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסורין ואף דהגמ' אומר אחר כך הניחא לר"ש אבל לרבנן כו' על כל זה סתמה דגמ' ייבש מקודם בסתימות אליבא דר"ש ולכן פוסק הרמב"ם מחמת זה דההלכתא כוותי' יעו"ש . והוא דחוק לפענ"ד לומר דמחמת זה לבד פוסק הרמב"ם כר"ש דיחודאי הוא אכן לפי הג"ל א"ש דלכן פוסק הרמב"ם כר"ש מחמת דרבנן דריה"ג קיימא ע"כ כוותי' כנ"ל :

פג אבל הנה בעל תוספתא יו"ט במס' יבמות פרק ב' משנה ה' . הוכיח מהרמב"ם בפ"ג מה' מלוה . ומן פ"ג מה' מלכים וממאי דכתב בפירוט המטניות לפ' ב' דהנהדרין דע"כ דהרמב"ם פוסק דלא כר"ש דדריש טעמי' דקרא וע"כ ל"ל לענין מאי דפסק הרמב"ם דלוקה על שאר עממין משום לאו דלא תתחנן . והוא כמו שפירש הגר"א בש"ע אה"ע סו' ט"ז ס"ק ב' דאף לרבנן לוקה משום לאו דלא תתחנן יעו"ש וא"כ לפ"ז קשה באמת על פסק הרמב"ם דפוסק כרבנן דר"ש כמו שהוכיח התו"ט כנ"ל . וגם פוסק כרבנן דריה"ג . וא"כ קרא דהאשה וילדיה למה לי . ובפרט לפי מאי דכתב בפני יהושע שם (ס"ט א) בדבור שבסוף הפרק דלפי מאי דאומר הגמ' שם . דכל ולד במעי השפחה כולד במעי בהמה דמי . דלפ"ז א"ז תו לילפתא דולדה כמותה לענין אסורא יעו"ש והוא נכון . וא"כ אף לר"ש דדריש טעמי' דקרא . מייחר הקרא דהאשה וילדי' אם לא דנדרוש כר"י הגלילי אבל לרבנן קשה :

פר ולבן יש לפרש דשפיר דהרשא מהקרא דהאשה וילדיה דכשמשוחררת השפחה דולדה כמותה דרשו כ"ע ואף רבנן דר"י הגלילי רק דלא דרשו מזה רק לענין הולד שנהעברה אחר ששחררה והוא כששחררה ושייר אותה לענין הולד ששחעבר שיהי' לו לעבד ולא הוי שיור בדבר שלבלי' . אחר דאמר כן בהדיא שמשייר בגוף השפחה לענין זה לבד . ובוזה שפיר דרשינן מהקרא דהאשה וילדיה דמחפשט השחרור בע"כ של בעלים ולענין הולד היא דומה להקדש אבר בהמה דמחפשט בע"כ של בעלים הקדושה כולה . והתם נלמד מכל כו' יהיה קודם . ולכן דרשינן אף להקדים אבר או תיבה דכולה קדוש והכל גבי שחרור נלמד מהקרא דהאשה וילדיה ולכן לא ילפינן דמחפשט השחרור רק בזולדה לבד ומחמת דרבנן סברי דיש חילוק בהקדש בין העובר שמתעברת אחר שהקדישה ובין העובר דהוא בשעה שמקדיש בהמה דהעובר שמתעברת אחר שהקדישה מחפשט בו הקדושה בזדאי אם בהויתן אם במעי אמן ואין מהני שיור אבל כשהקדישה מעוברת אם שיירו הוא שפיר משויר . ולכן אף בהקדישה מעוברת עכ"ז לא ילפינן מיניה להקדישה מעוברת ולא שיירו דאחר דשיירו משויר . לכן אף בהקדישה בסתם ולא שיירו אין חלה הקדושה מגד החפשות הקדושה מקדושת האם רק דהוא כמו הקדש' בהמות בפ"ע . ועל דהוי משויר ולא דרשינן מהקרא דהאשה וילדיה רק להיבא דשחררה כגלגל היתה עדיין מעוברת דבזה אם שייר הוי שפיר משויר ואינו משוחרר כמו בהקדש דהוי משויר ולא דרשינן מהקרא דהאשה וילדיה גם על שחררה מעוברת . אבל ר"י הגלילי סובר וכנ"ל דבזה מנינו דאף בהקדש נחיה קדושה אגב אימי' . ומג"ל לדרוש מהקרא דהאשה וילדיה גם על שחררה מעוברת . אחר דעובר יא"ס אין תו ג"מ בזה בין נעעברה אה"כ ובין שהיא מעוברת . ולכן בהקדיש הוי שיירו אינו משויר . וכן בשחרור הוי ולדה כמותה והקרא דהאשה וילדי' מורה ע"ז כמו להיבא שנתעברה אה"כ דאין ג"מ בנייהו בשום דבר וכל זה היה סברת הה"א דאומר כהנא דאם דר"י הגלילי הוי סובר דאיכא עכ"פ ג"מ לאיזה דבר היה צריך להודות לרבנן דדבריו קיימין דמג"ל לדרוש מהקרא דהאשה וילדיה גם ע"ז . אבל התרנן מדמה לזה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

הפסוק בך דקדס שהרגו עמדו רופאים וכתנו מזנו לידע
אם יש בו איזה ערופות או לא :

קמז אבן אכתי נוכל להוכיח כדרך שהוכיח בעל פמ"א כנ"ל
מהא דיליף שם (ע"ה) מפרה הדומה דדינמא טריפה
היא דמאי זו הוכחה דילמא לריך בלחמת שיעיין רופא מומחה
מקודם ויעמוד על מזגה ותכונה שאין בה שום ערופות ואף
דלפי מאי דכתבתי לעיל אות קבה ח"ש זה מ"מ עכ"פ היה
מוכח מאי שכתבתי שם דעל אמירת הרופאים צענין פרטי
דאין לסמוך עליהם בזו :

קמז אבל בלחמת לא קשה מידי קושיה בעל פמ"א ולא מוכח
מהג"ל מידי והוא דוודאי מיעוטא איכא דיטעה
הרופא בהצננתו וכאשר אנו דנין לומר דיש לסמוך על הצננת
הרופאים הוא רק מחמת דקו"ל דלא חיישינן למיעוטא וכתר
רובא אזלינן בלחמת ולכן הגמרא דחולין הג"ל דמוכיח זה גופא
דאזלינן בתר רובא מפרה הדומה או רוחה ודלמא טריפה הוא
שפיר מוכיח וליכא למפרך דדילמא הוא ע"פ רופאים דאף אם
הוא ע"פ אמירת הרופאים אכתי מוכח דאזלינן בתר רובא דאם
חיישינן למיעוטא וודאי דיש לחוש למיעוט דטועס הרופא
והוא פשוט :

קמז ועוד אפשר לומר דהנה לכאורה קשה מאי מקשי הגמ'
ולחוש דלמא במקום סייף נקב הוא דלמא מיירי
דשבר הרוח רגל הנרמח למעלה מן הארכובה והרגו ומקודם
ראו העדים דרגלו הוא שלימה ולא שבורה ועל זה אין שייך
ליישב כמו שישב החוס' בד"ה וליחוש הג"ל על קושיה הג"ל
כנ"ל דבזה אין דוחק להעמיד הפסוק בך :

קמז ולכן אפשר ליישב ויחייש ממילא גם קושיה החוספות
הג"ל דהגמ' לא הו' יכול ליישב כן דכעין הקושיה
דהקשה הגמ' ודלמא במקום סייף כו' נוכל ג"כ להקשות על
בדיקה אברים הפנימים דלא נוכל לדוק אם לא כשנפתח
את הבטן בסכין או בדבר אחר . וא"כ דלמא היה סרסא שלא
כסדרן ונפתקה אף כי היתה חזקה אשר הו' ראוי להטריף
מחמתה ואף דלענין ערופות בהמה ל"ח לזה הוא משום דבלחמת
אזלינן בתר רובא אבל אי לא היינו אזלינן בתר רובא . הו'
לחוש אף לזה כמו דלומר הגמ' דהיה לריך לחוש דלמא במקום
סייף נקב הו' .

קמז ומעתה נאמר דאין יכול הרופא להבחין דוודאי
אינו עריפה דאף אם הרופא מצין שהוא
שם צבריאותו ושלימותו כראוי עכ"ל לפי מאי דכתבו החוס'
בחולין

הגה"ה

ח"ל לבדיקה השרי' במים המבוחר דה"מ והפ"מ הבינו שגם גבי
החנן מועיל הבדיקה ע"י שריה במים חכן בעל עבודת הגרשוני
בהשוואה כ"צ ביאר דאף דהחנן הוא מן הכליות מ"מ ימותו
ע"י שריה כי נתהוו ממותרי הדם שבכליות וא"כ לא הו' הקושיה
רק בדרך שהקשה בעל עבודת הגרשוני כמבואר בו וכבר כתבתי
דיש ליישב קושיה בעל עבודת הגרשוני בכמה אופנים ולכונן
המה דברי הב"י ובתשו' כנסת יחזקאל שאלה ל"ב מיישבו ג"כ :
קמז ומאי דהקשה שם מהא דבסו' קפ"ז הביא הב"י עלמא
בשם הסמ"ק וסמ"ג דכתבו דל"ע אם הוא יהודי
רופא מומחה אם תוכל לסמוך על רפואה שתהיה משמשת
אחר שהוחזקה ברואה מ"ת הנה במאי דכתבתי לעיל אות
קבה לחלק בין הגדת הרופאים על טבעית כללי ובין הגדתם
במאי דמשערין בלחיה דבר פרטי דכך או כך הוא נהפא
החולה או שזה הוא חולתה של החולה דכ"ז גרע יותר ושכחי
דמעט והארכתי בזה לעיל לפ"ז מיושב קושיה בעל פמ"א על
הב"י דסותר הוא עלמא למאי דכתב הוא עלמא בסו' קפ"ז בשם
הסמ"ג והסמ"ק כנ"ל דלפ"ז ליכא שום סתירה והסמ"ג והסמ"ק
דכתבו דל"ע אם תוכל לסמוך על הרפואה לא היה להם הספק
רק לענין רפואה וכדומה לזה דשכיח דיטעה הרופא בתכונה
דבר פרטי :

קמז גם לפי מאי דכתב בשו"ת כנסת יחזקאל סוף תשובה
ל"ד שדווקא לענין רפואה לבד חששו דטועים
הרופאים אבל בזולת זה שפיר יש לסמוך על הרופאים ואף
בכל דבר שיהיה ענין טבעית כללי או פרטי כי לא מחלק בעל
כנסת יחזקאל שם בזה ואינו מחלק רק בין הצננת הרופא
ברפואה דלומר נהפא החולה יעו"ש לפ"ז ג"כ לא קשה מידי
קושיה בעל פמ"א הג"ל על הב"י דלא סתרי תו דברי הב"י
להדדי כמוצן ולקמן אות קנטא אבאר דהישב שכתבתי לעיל בלחמת
הקדום אינו אמיתי בדברי הב"י :

קמז ומאי דמוכיח דע"כ דלא סומכין על הרופאים דא"כ
היאך יליף בחולין (ו"א ב') דאזלינן בתר רובא
מרווח דלומר רחמנא לקטול ודלמא טריפה הרג ואם איתא דיש
לסמוך על הרופאים מאי זו הוכחה דלמא מיירי דלמא הרופאים
שהיו מכירים במזגו של זה שלא היה עריפה ע"כ : והנה החוס'
שם ד"ה וליחוש כתבו וז"ל אבל קשה דמשכחת לה כגון שהיה
קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם ובה זה ונקבו והרגו
וי"ל דדוחק הוא להעמיד הפסוק בך ע"כ ומעתה לא קשה
ג"כ קושיה בעל פמ"א הג"ל דוודאי הוא דוחק ג"כ להעמיד

לזה ולומר דלמא שאני בזה דעממא דר"י הגלילי דאחר עכ"פ כתיב האשה וילדים דדרשין מיני' דתמיד בזמן שאין האשה לאדוניה דאין הולדת ל' זדוניהם
ולפ"ז הו' שפיר ההוכחה מר"י הגלילי לפי סדרת ה"ה דאף אם שיירו אינו משויר ומרבץ אין רק ההוכחה אלא דשיירו משויר . אבל שפיר נוכל לומר
דעובר יא"ה : דאחרי דעכ"פ אם שיירו דמשויר . הרי לא דמי לנחשבה אח"כ והוא מבואר :

פה ועתה הנה כתבתי שלשה אופנים אשר יתפרש לכל אחד מהן ההוכחה דגמרא מרבץ . רק לענין שיירו משויר לבד . אבל שפיר יהיה
עובר ירך אמו אף לרבץ . אופן הראשון הוא אף לפי דרך הלח"מ דלומד דההוכחה הוא ממאי דלא הו' השפחה כמו גבי משחרר
חני עבדו ומבואר בלח"מ (סז) והעליתי לפ"ז בלח"מ דרך בזה דפליגי ר"י הגלילי ורבץ אשר הוא גבי האומר לשפחתו ה"ה בת מורין וולדך
עבד הו' שפיר דאם שיירו משויר אף אם עובר ירך אמו מ"מ לא הו' תו השפחה כמו משחרר חני עבד . אבל גבי האומר לשפחתו ה"ה שפחה וולדך
ב"ח . הו' כמו משחרר חני עבדו ממחמת דלריך להיות יד השפחה כיד העובר והשפחה חיה משוחררת . וא"כ לפ"ז לריך להיות ההלכתא לפי מאי דעולה
לפי הדרך שאנכי כתב ליישב הרמב"ם . דקיימין להלכה דעובר ירך אמו ושיירו משויר . דגבי האומר לשפחתו ה"ה שפחה וולדך ב"ח . דגם הולד
אינו משוחרר . דאף דיא"ה והו' שפיר יד השפחה כיד העובר . עכ"ל הרי הו' כמו משחרר חני עבדו . וקיי"ל דמשחרר חני עבדו דלא קנה . אבל גבי
האומר לשפחתו ה"ה בת מורין וולדך עבד לריך להיות ההלכתא כרבץ דר"י הגלילי דדבריו קיימין . ולא הו' השפחה כמשחרר חני עבדו אחרי דשיירו משויר
והשפחה המשוחררת מקבלת הגט צידה בעדה . ואופן השני הוא לפי דברי הפ"י דקדושין ז' ע"א . ומבואר לעיל אות (עד) וההוכחה הוא לפ"ז ממאי
דהו' הולד עבד ומוחר בשפחה כמבואר לעיל שם . ואופן השלישי הוא ממאי דהולד אינו ב"ח ג"כ . ומבואר הכל אות (פד) והנה לפי אופן השני
ולפי אופן השלישי לא דיבר הגמ' כלל גבי האומר לשפחתו ה"ה ב"ח וולדך עבד דפליגי בזה ר"י הגלילי ורבץ מאי דלא הו' לרבץ כמו המשחרר
חני עבדו ואם איתא מלתא דרבץ כו' לבד דהמשחרר חני עבדו קנה ואם אף כרבץ ואף כמשחרר בשטר . ומסתומת הדברים נאמר דאחר דלא דיבר
בזה הגמ' כלום . מסתמא אין שייך בזה כלל . הו' דמשחרר חני עבדו . או מחמת דבין השפחה לבד . ובין העובר לבד מקרי שפיר טולה כמו גבי
קדושין דהאם לבד או העובר לבד מקרי הכל כל אשה . וכן אף דאקשה הויה לייזאה מ"מ מקודשת . והו' דלומר הגמ' בך ב"ה ע"א . ובנישין כ"ג
ע"כ . הו' מני ר' . היא הוא רק מחמת דיד השפחה לריך להיות כיד העובר והוא כמו שכתבתי לאופן הראשון . או דהו' דגבי קדושין מקרי שפיר
דקידש טולה . אף כשקדש להעובר לבד מחמת דאין יכול לקדש את העובר וגם את אמו . אבל כשחרר דיכול לשחרר גם שניהם מקרי כמשחרר העובר
לבד משחרר חני עבדו אחרי דעובר יא"ה ולא שחרר להשפחה יעו"ש לעיל אות (עג) אבל כשחרר להשפחה לבד אשר זו היא גוונא דפליגי ר"י
הגלילי ורבץ . בזה לא הו' כמשחרר חני עבדו . מחמת דאף דעובר יא"ה . האם הויה העיקרית היא תשבת לעומה ומקרי שפיר שחרר כל עבדו
וכאשר כתב לזה הסברא בעל הלח"מ והארכתי בזה לעיל אות (בא בב) ולפ"ז נאמר דזו הסברא דהאם היא העיקרית היא אליבא דכ"ע ואין לריך
לפ"ז למאי דכתבתי שם דר"י ובר פדא פליגי בזה . וכן אין לריך להדוחק העולה לפי דברי הלח"מ ולא קשה מידי מאי דהקשה בלח"מ לפי הסברא
דהאם היא העיקרית . דהיה יכול לומר הגמ' דכ"ע סברי דשיירו אינו משויר . כי לפי הג"ל שיירו משויר . ועובר כו' תרי מיני נהו' . ובלחמת הו'
כוונת הגמ' כן דאף חכמים סברי דעובר יא"ה . ולא הו' כמשחרר חני עבדו מחמת דהאם היא העיקרית . והוכחה הגמ' הוא רק לענין שיירו משויר
לבד . וההוכחות הוא מהעובר לאופן השני מאי דמוחר בשפחה . ולאופן השלישי ממאי דלא הו' משוחרר וכאשר מבואר לעיל . וא"כ לפ"ז ז"ל הכל
ההלכתא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

לכד אשר דעת בעל פמ"א דיש לחוש דטועה הרופא בזה מאי יועיל בזה הסברה דחזקה דלא מרעי נפשי אחרי לדעת הרופא האמת הוא כמו שהוא אומר :

קנ ומאי דהעלה בעל פמ"א דאין לסמוך על הרופאים רק אם יש איזה הוראה וראיה לדברי הרופאים כמו בהא דקליפות ושערות דלורתו מוכיח עליהם וכדעת הראב"ד דאין מתירין ע"י שרי רק דלורתו משונה ולא בדם וסר"ש דהקשה מרבו הרשב"א כנ"ל הוא משום דסר"ש לשיטתו חזיל דסובר כדעת הרז"ה דאף בדם יבש מותר ע"י שרי במים וע"כ הוא משום דסמכו על הרופאים אף בלא ראייה לדברי הרופאים אבל לראב"ד דווקא בראיה מתירין וסמכין על דברי הרופאים והב"ש שבעור סי' קצ"א הוא ג"כ משום דהש"ס הרגישה כאז בכליות ויש ראייה לדברי הרופאים ע"כ ויעיין בדבריו . ולפענ"ד נראה דלפי דברי בעל פמ"א בסברתו הנ"ל אין נפקותא בין דעת הראב"ד להרז"ה דלראב"ד אמרו הרופאים מחמת שינוי האורות ולהרז"ה אמרו הרופאים מחמת שינוי היובש וח"כ י"ל ג"כ לדעת הרז"ה דהא דסמכו בזה על הרופאים הוא משום דלורת היובש אשר אינו נימוח ע"י שריה מסעד לדברי הרופאים ולורת היובש להרז"ה הוא כמו לורת העפר או קליפות וכדומה לשיטת הראב"ד גם הלא הרא"ש ז"ל מקשי קושייתו ושאל ע"י מרבו הרשב"א וסר"ש בעלמנו בפי המפלת סימן ג' מביא בשם הרשב"א דסובר כדעת הראב"ד וגם הרשב"א וסר"ש דפלפלו בדברי הראב"ד והרז"ה והרשב"א מכריח בראיותיו לדעת הראב"ד והרא"ש מבריע לדעת הרז"ה ולא דברו לא הרשב"א ולא הרא"ש מאי דלראב"ד יתיישב הקושיא שהקשה הרא"ש מרבו הרשב"א הנ"ל :

קנא והנראה לפענ"ד דאף לראב"ד ז"ל ליכא לחלק בהא שמחלק בעל פמ"א ז"ל כנ"ל דלו יכא דיתכן דאומד הדעת של הרופא יתכן דיפול בו הטעות והסגיאה כדברי בעל פמ"א כנ"ל עכ"ל וודאי הדבר שרואה הרופא אשר מחמתה הוא שופט על הדבר הוא הוראה המורה ומגלה ראייה אל משפט ששופט ואומר הרופא רק שיתכן דעכ"ל אין מקוין הרופא

הגה"ה

ההלכתא לענין הא דפליגי ר"י הגלילי ורבנן כמו רבנן דדבריו קיימין ולענין האומר לשפחתו ה"א שפחה וולדך ב"ה דאין הולד משוחרר משום דהוי בזה כמשחרר חזי עבדו וקיי"ל דלא קנה . ולענין מאי דמוכח הגמ' מריה"ג דשיירו אינו משויר כהבתי שני אופנים . ה' מוצא בראש (עח) והב' מוצא בראש (פרד) אשר לשני האופנים הנ"ל עולה מדויק וההוכחה הוא אף לענין שיירו אינו משויר כי לענין עובר ירך אמו לפי מאי דכתבתי אינו אומר ע"ז הגמ' כלל כתבתי כי כבר כתבתי לך דהא דעובר לאו ירך אמו בתרומה :

פז וכן מאי דאומר הגמ' עוד בתמורה כ"ה ע"כ הלא ודאי לימא ל' הני תנאי דתני' השוחט את התעלה ומנא ביה בן ד' חי כו' מאי לאו תנאי היא ת"ק סבר שיירו משויר ומר סבר שיירו אינו משויר ע"כ . בזה ודאי הוא מדויק מאוד דלא שייך לענין זה רק הסברה דשיירו משויר . נחית הקדושה בשלה שייך על העובר לבדו ועל האם לבדו . וביחתי כל זה לעיל אוח (מוז) ולכן יכול להחכר בהעובר כמו בהאם ולא דמי לולד חטאה ולכן אחר חלה הקדושה על שניהם בשהו צעת שהקדושה אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה ויום אחד . אבל אם שיירו אינו משויר דמי הולד לולד שנעשה מעוברת אחר שהקדושה ואין הצעלים אדונים בדבר הזה . ואף אם לא שיירו הקדושה נחית לזה הוא מקדושה אמו המתפשטת להעובר והוי שפיר דמי לולד חטאה ומצוה כ"ז לעיל אוח הנ"ל . וכמו כן כשנמנא בן ד' חי אין חילוק בין הקדושה מעוברת לנתעברה ח"כ . ולכן לפי סברת הרא"ה דקדושה בהויס הן קדושים נאכלים לכל האדם ובכל מקום ולעולם ולעיל בראש הנ"ל ביחתי דהא דאומר דהקדושה חל על שניהם על האם ועל העובר בשהו צעת שהקדושה ירך . לזה ב' תנאים . ה' דשיירו משויר כנ"ל . ב' דקדושה חל על עוברין דאף אין קדושה חל על עוברין בהכרח אין מקודש העובר רק דמקודש מתקדשת האם . ומתפשטת הקדושה אחרי זה להעובר . ומצוה הכל ע"כ שם בראש היעב . ולכן מומר דר"י דהפריש חטאת מעוברת תלוי בשני התנאים הנ"ל . ומצוה גם זה שם . וכמו כן הא דמנא ביה בן ד' חי דאין נאכלת אלא לזכרי כהונה ויום אחד ולפריש מן הקלעים תלוי ג"כ בשני התנאים הנ"ל . דזה תלוי ג"כ כמו מומר דר"י דהפריש חטאת חל על העובר ועל האם בשהו כנ"ל . ולכן אומר מזה לעיל בתמורה (י"א ע"א) כתבתי לענין הא דקדושה חל על עוברין . ובבבא בתמורה (כ"ה ע"ב) אומר כתבתי לענין שיירו משויר ואף דהיה יכול הגמ' ליישב לעיל שם דכ"ע סברי קדושה חל על עוברין רק דלפ"ז היה עכ"פ חדה בפלוגתא . ולכן מיישב עדיפא הגמ' בגוונא אחרת אשר עולה לפ"ז בין הא דקדושה חל על עוברין . ובין דשיירו משויר אשר קיימא הכל . להלכה לפי הנ"ל כמצוה לעיל אחי' כל זה כנ"ע . אכן הא דפליגי ר"י הגלילי ורבנן אינו נוגע רק לענין שיירו משויר לבד . ולכן אינו אומר הגמ' מזה התנאי . ועולה בתנאי . ומעלה בתנאי . ומדוקקים מהא . ובפרט שינוי הלשונות הנמנאים במאי דלפעמים נקיע שיירו משויר ועובר לאו כו' כו' . וכן שיירו אינו משויר ועובר ירך אמו . ולפעמים אינו אומר רק ירך אמו לבד (כמו בגיטין כ"ג ע"ב ובשאר מקומות) ולא ירך אמו לבד . (כמו בתמורה י"א ע"א ובשאר מקומות) ולפעמים רק שיירו כו' לבד כמו כל הנ"ל . וכן מאי דתקין רבא ח"כ . עולה הכל מדוקק בתכלית הדקדוק . וגם עולה מכון ההלכה ומאי דסליק מקודש בתרומה הוא רק לענין עובר לאו ירך אמו . והוי ההלכה דא"ל . וכל מאי דשקיל וערי הגמ' ח"כ וכן רבא הוא רק לענין שיירו משויר לבד . וכאשר כתבתי לעיל דזהו ג"כ דעת רבא . ונתיישב בכל הנ"ל קושיא (י) וגם שארי ענינים עולה מכון מהא בעזרי' :

פז וביבמות ע"ח ע"א דאיתא תם אמר ליה אביי הלא הא דאמר ר"י הפריש חטאת מעוברת כו' ח"ה בשלמא עובר לאו ירך אמו הוא כו' יעו"ש הנה אביי בדבריו אלה לשיטתיה חזיל והוא הלא הוא בעל המיישב בלישנא בתרא שבתמורה (י"א ע"א) דמוקים טעמיה דר"י דהוא סובר דעובר לאו ירך אמו כי שיירו משויר ועובר לאו ירך אמו הלא מלתא היא דאם דעובר ירך אמו הוי שיירו אינו משויר והארכתי בזה לעיל ויעיין עוד מ"ש לעיל בראש ב' נב' ומאי דאיתא תם ח"ה קרקפלא חזיתיה לרישך בני עמודי כי אמר ר' לזה שמעתיא ע"כ זהו סיוס הדברים שדבר שם אביי ע"כ רב דימי . ואמר כן אביי לרב דימי על מאי דמקודש אשתיק רב דימי ואח"כ ח"ל דלמא שאני תם דכתיב אשר יולדו הכי דממאי דמקודש אשתיק נראה דלא דקדק כ"כ בדברי ר"י לידע הדברים לנכון ושכח מלומר דהוא נלמד מקרא דאשר יולדו ואחריתא מתחיל דברי סתמא דגמ' ומקשי טעמא דכתיב אשר יולדו כו' ומוכח כן דהוא

עלה ההלך כמו צמחיה הראשונה ובשלמה לשיטת הראב"ד דוקא כאשר הצורות משונות מועיל הצדיקה בשריה צמים פושטין לפ"י יש לדחוק ולומר דאף דשאלו על שינוי הצורות הקליפות עכ"ל שאלו עוד הפעם על שינוי הצורות והאף דצמחיהו דהמפלת מכשרת גם במפלה כמין עפר או כמין יבחושין יתכן דגם בזה שאלו מהרופאים או דהים ידוע להם זה אף בלא שאלו מרופאים ורק בקליפות ושערות לבד לא היה ידוע להם והולכרו לשאלו בין בקליפות ובין בשערות אכן לדעת הר"ם דאין תלוי בשינוי הצורות כלל והאף בדם יבש כמי מועיל הצדיקה ע"י שריה צמים פושטין ואם לא נימוחו עטורה וכשינימוחו עמאה וא"כ ע"כ ל"ל דהרופאים לא אמרו מחמת שינוי הצורות רק מחמת שינוי היובש ואין ג"מ כלל בשינוי והבדלי הצורות כי היובש לבד מגלה הסיחור וא"כ וודאי ל"ע למה הולכרו אבא והחכמים לשאלו מהרופאים. בעובדה השניה והאף להראב"ד אס ניישב כמו שכתבתי לעיל דשאלו מחמת הבדלי הצורות בין קליפות לשערות א"כ היה לריך להיות מועיל הצדיקה דוקא רק באלו הצורות השנויים בצמחיהו דהמפלת והוא קליפות שערות יבחושין עפר אבל בצורות אחרות לא אס לא שנשאל ע"ז מרופאים ובדברי הראב"ד משמע קתה דרק בדם יבש לבד הוא דאין מועיל הצדיקה אבל אס הוא בצורות משונות יהיה אף שיהיה שפיר מועיל הצדיקה ומיכוו מלשון הרשב"א בת"ס הארוך בית שביע שער ראשון דף קס"ג ב' משמע קתה לסיפוך דדוקא בצורות כאלו שהזכירו מועיל הצדיקה להראב"ד ועכ"פ לדעת הר"ם קושיא הג"ל הוא קושיא חזקה לכאורה והרשב"א והרא"ש לא דברו כלל מזה להכריע מחמת זה כהראב"ד :

קנב ולבן

הגדירה הגמ' כי אהא רבינא אר"י בצומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום שבצניהו כו' . נמשך דברי הגמ' הג"ל על מאי דסליק מזה . והבונה במאי דאומר כי אחא כו' . סתירה וחזרה מהקודם (יעוין בבאור הגר"א לש"ע אה"ע סי' ד' ס"ק י"ג דכתב שם ג"כ לפרש מאי דאומר כי אחא כו' דהוא סתירה להקודם ופירש דלפלאוגי אחא ויעו"ש מה שכתב ליישב בזה דברי הרמב"ם המוזכר שם בשו"ע אשר הוא הוא שהזכרתיו לעיל לענין אחר אשר הוא נידון עובר ירך אמו . ובצעני מה שדיבר הגר"א ז"ל יעוין ג"כ מ"ש בה"ה בזה . ויעוין שם עוד מאי דכתב הגר"א שם דלהרמב"ם אין חילוק ב' צומות לאומה אחת . וזה הוא נלכך גם לדרכי שאנכי כותב ליישב בזה דברי הרמב"ם בצעני עובר ירך אמו) דמקודם דייק הגמ' מהא דלריך קרא דאשר יולדו . דע"כ דר"י סובר דעובר לאו ירך אמו (והוא כמו דסובר לישנא בתראי דתמורה הג"ל . אליבא דר' יוחנן כג"ל . ובאמת לא קיימא לן אלא דאף ר"י סובר דעובר ירך אמו כג"ל . והאף מהא דלריך הקרא דאשר יולדו אין ראייה דעובר לאו ירך אמו . ומבואר זה במאי דאומר הגמ' כי אחא רבינא כו' וכאשר אפרש) ומקשי מיניה לרבא . אבל כי אחא רבינא אר"י בצומות הלך אחר הזכר . וילפינן זה מקראי כמו דאמר הגמ' שם . ובקדושין מהא דתיבא כמבואר . וכשנתגיירו הלך אחר הפגום . והוא משום דתיבא אשר יולדו . יעוין בדברי ה"ה פ' י"ב מה' אסורי ביאה הלכה כ' . וזהו דלריך קרא דאשר יולדו . דל"כ לא היינו מתלקין בין קודם שנתגיירו לאחר שנתגיירו . ותימא היינו הולכים אחר הזכר . וזהו דאין שואל הגמ' ע"ז דלר"י נתגיירו הלך אחר הפגום מניין לו זה מקרא ואין מפרש כלל הגמ' זה והא דאמר ר"י בצומות הלך אחר הזכר . שפיר מפרש הגמ' דמנין זה מקרא . והוא כי זהו המכוון במאי דאומר הגמ' כי אחא כו' ליישב דלכא נריך להקרא דאשר יולדו . וה"כ כבר הוא מבואר ועומד דהא דנתגיירו הלך אחר הפגום . וילפינן מהקרא דאשר יולדו . ובקדושין (ס"ז ב') דאומר שם מאי בצומות הלך אחר הזכר . אין שואל שם הגמ' רק למאי הלכתא יש להלך אחר הזכר כל זמן שלא נתגיירו יעו"ש ברש"י . ומביא את הברייתא המבואר בה האופן דנפקא מיני' בזה . וכמו כן הוא שואל שם על הא דנתגיירו הלך כו' במאי אלימא כו' . אינו רוצה הגמ' שם רק לידע הכל הביאור לבד בדברי ר"י ביאה אופנים הוא הביאור בדברי ר"י . אבל על הא דמג"ל לר"י כ"ז לא נחיה הגמ' שם לבאר . וכמוך על מאי דמבואר ביצמות בשם ר"י עמ"ו . דרריש מאשר יולדו כג"ל . ומיושב בזה קושיא (יב) בעוה"י . וז"ל בין לפי הג"ל . ובין לפי דברי הגר"א בשש"ע אה"ע סי' ד' ס"ק י"ג הג"ל . דהא דאינו מצייר דנתגייר הלך אחר הפגום דהוא במצרי ראשון שנשא מצריה שניה . ובמלכות ראשונה שנשאת למצרי שני דאף דבאמת אין חילוק לפי דברי הגר"א הג"ל ולפי דברי הג"ל . בין אומה אחת לשתי אומות . מ"מ רוצה הגמ' לצייר בשני אומות מחמת ההנאה מדברי ר"י דאומר בצומות הלך אחר כו' . דמיייר בגווי חדא דהוא בשני אומות . ואף בשני אומות מצויר מאי דאומר נתגיירו כו' . וגם מאי דאומר נתגיירו הלך אחר הפגום שבצניהו . משמע דיתכן דבגווי חדא יש לז עובש בהזכר וז' פגום בהקבא והוא כמו דמצייר בעמוני שנשא מצריה . דאס הולידו זכר שדי' אבתי' ידי' ואס הולידו נקבה . שדיא אבתי' ידיה .

הרופא אל מערת האמת מחמת דחסר לו עוד חיזה הבחנה והתבוננות אחרת אשר הוא מורה על הפכו וה"כ כמו בזה דקליפות ושערות מ"מ שינוי הצורות לבד בלא חמירת הרופאים לא היה מוכרע דלאו דס נדה הוא והאף דיתכן דגם הרופאים דדנו הדבר דמכא יש לה הוא מחמת שינוי הצורות שראו ועכ"ז י"ל דלא כיוון כ"כ אל מערת האמת ומ"מ לא חששו החכמים לזה וסמכו על דברייהם והחירו ולכן אף היכא דאנחנו אין לנו רואין ויודעין את הדבר אשר מחמתה שופט הרופא על הדבר מ"מ אס הרופא רואה חיזה הוכחה שהוא מורה כדבריו למה לא נסמוך עליו והאף שאין לנו יודעים מהו ההוכחה מ"מ אין הרופא היה אומר לנו מחמת דבר הוא דן על הענין קר או היינו ריכין להודות שפיר לדברי הרופא לפי דברי בעל פמ"א הג"ל וא"כ אף ערס שמוע הוראת הדבר מפי הרופא למה לא נסמוך להסיר דוודאי רואה חיזה הוראה ואין לחשוד את הרופא למשקר ובודה מלבו ואומר בלי ראות שום הוראה דכל מה שיש להשגשג שלא לסמוך על הרופאים הוא רק דחשיבין דטועים בחיזה דבר ולא דחשדינן להו למשקרים וכאשר כתב כן בעל פמ"א בעלמא והבאתיו לעיל ויש לי עוד חיזה דברים להסתורר ביתר דברי בעל פמ"א שם רק חקלא ומספיק להענין בזה שכתבתי כי כבר הסתוררתי על כל ראיותיו ועל עמם הדבר שחידש בעל פמ"א ע"ל ומכל הג"ל יאח שאין שום הכרעה מוכרחת נבש לז ורק לפי גירסת ספריו בזה דהמפלת אשר כן הוא גרסת הרא"ש דמכיים תעיל למים אס נימוחו עמאה יש להוכיח דבעינן טבעית כללי שפיר יש לסמוך על הרופאים אבל אס לא גרסינן לזה כלל וכאשר הוא ליתא במאי דמביא הרשב"א בת"ס הארוך ומררי"ק שורש קנ"ט והב"י בסו"י קנ"א בטור לפ"י אין הכרעה אף בעינן טבעית כללי אס יש לסמוך על הרופאים :

קנב אבן

לפענ"ד נראה דאפשר להוכיח שפיר דיש לסמוך על הרופאים בכל מיני דלכאורה קשה לי בזה דהמפלת (כ"ג ב') דאחרי דצמחיה הראשונה שאל כבר אבא לחכמים וחכמים לרופאים ועלה ההלכה דתעיל צמים ואס נימוחו עמאה א"כ צמחיה השני' למה לא ידעו לא אבא ולא החכמים להורות ושאל אבא מהחכמים והחכמים מהרופאים פעם שנית ואח"כ

הגדה

דהוא דברי התמא דגמ' ולא דברי אב"י לרב דימי ממאי דאומר שם הגמ' שאלו עובר דהיינו רביתי' ע"כ ולא קמתי ח"ל שאני עובר כו' ופשוט וכבר ביארתי דהגמ' אין סובר כלישנא בתראי שבתמורה הג"ל רק כלישנא קמאי וכן ביארתי דגם רבא סובר כלישנא קמאי ובארתי דלישנא קמאי וכן קי"ל דשיירו משוייר ועובר כו' הוא תרי עינא והא דשיירו משוייר מ"מ עובר ירך אמו הוא והא דאמר ר"י הפריש חטאת כו' אין תלוי רק בזה דשיירו משוייר לבד (ושפיר אף ר"י סובר באמת דעובר ירך אמו ומאי דלריך הקרא דאשר יולדו מיישב הגמ' וכאשר יבואר ועכ"ל אס הפריש חטאת מעוברת רבא בולדה מתכפר מחמת דעכ"פ אס שיירו משוייר ולכן לא מקשה הגמ' כמו אב"י מן המימרא דהפריש חטאת כו' דהגמ' סובר דמזה אין מוכח כלל דעובר לאו ירך אמו ואין להוכיח מזה רק דשיירו משוייר לבד אשר זה אין שייך לענין מאי דמדבר שם הגמ' וגם כי הגמ' מקשי שם על הא דאמר רבא מעוברת שגבלה כו' וכבר ביארתי דרבא סובר ג"כ כלישנא קמאי שבתמורה הג"ל אשר לפ"י לא היה יכול הגמ' להקשות מהא דהפריש חטאת כו' מידי אבל מהא דלריך לקרא דאשר יולדו הקשה שפיר דלכאורה מוכח מזה שפיר דעובר לאו ירך אמו הוא ומיושב בזה קושיא יא בעו"ה :

פח ומאי

דאומר שם הגמ' בע"כ . כי אחא רבינא אר"י בצומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום שבצניהו כו' . נמשך דברי הגמ' הג"ל על מאי דסליק מזה . והבונה במאי דאומר כי אחא כו' . סתירה וחזרה מהקודם (יעוין בבאור הגר"א לש"ע אה"ע סי' ד' ס"ק י"ג דכתב שם ג"כ לפרש מאי דאומר כי אחא כו' דהוא סתירה להקודם ופירש דלפלאוגי אחא ויעו"ש מה שכתב ליישב בזה דברי הרמב"ם המוזכר שם בשו"ע אשר הוא הוא שהזכרתיו לעיל לענין אחר אשר הוא נידון עובר ירך אמו . ובצעני מה שדיבר הגר"א ז"ל יעוין ג"כ מ"ש בה"ה בזה . ויעוין שם עוד מאי דכתב הגר"א שם דלהרמב"ם אין חילוק ב' צומות לאומה אחת . וזה הוא נלכך גם לדרכי שאנכי כותב ליישב בזה דברי הרמב"ם בצעני עובר ירך אמו) דמקודם דייק הגמ' מהא דלריך קרא דאשר יולדו . דע"כ דר"י סובר דעובר לאו ירך אמו (והוא כמו דסובר לישנא בתראי דתמורה הג"ל . אליבא דר' יוחנן כג"ל . ובאמת לא קיימא לן אלא דאף ר"י סובר דעובר ירך אמו כג"ל . והאף מהא דלריך הקרא דאשר יולדו אין ראייה דעובר לאו ירך אמו . ומבואר זה במאי דאומר הגמ' כי אחא רבינא כו' וכאשר אפרש) ומקשי מיניה לרבא . אבל כי אחא רבינא אר"י בצומות הלך אחר הזכר . וילפינן זה מקראי כמו דאמר הגמ' שם . ובקדושין מהא דתיבא כמבואר . וכשנתגיירו הלך אחר הפגום . והוא משום דתיבא אשר יולדו . יעוין בדברי ה"ה פ' י"ב מה' אסורי ביאה הלכה כ' . וזהו דלריך קרא דאשר יולדו . דל"כ לא היינו מתלקין בין קודם שנתגיירו לאחר שנתגיירו . ותימא היינו הולכים אחר הזכר . וזהו דאין שואל הגמ' ע"ז דלר"י נתגיירו הלך אחר הפגום מניין לו זה מקרא ואין מפרש כלל הגמ' זה והא דאמר ר"י בצומות הלך אחר הזכר . שפיר מפרש הגמ' דמנין זה מקרא . והוא כי זהו המכוון במאי דאומר הגמ' כי אחא כו' ליישב דלכא נריך להקרא דאשר יולדו . וה"כ כבר הוא מבואר ועומד דהא דנתגיירו הלך אחר הפגום . וילפינן מהקרא דאשר יולדו . ובקדושין (ס"ז ב') דאומר שם מאי בצומות הלך אחר הזכר . אין שואל שם הגמ' רק למאי הלכתא יש להלך אחר הזכר כל זמן שלא נתגיירו יעו"ש ברש"י . ומביא את הברייתא המבואר בה האופן דנפקא מיני' בזה . וכמו כן הוא שואל שם על הא דנתגיירו הלך כו' במאי אלימא כו' . אינו רוצה הגמ' שם רק לידע הכל הביאור לבד בדברי ר"י ביאה אופנים הוא הביאור בדברי ר"י . אבל על הא דמג"ל לר"י כ"ז לא נחיה הגמ' שם לבאר . וכמוך על מאי דמבואר ביצמות בשם ר"י עמ"ו . דרריש מאשר יולדו כג"ל . ומיושב בזה קושיא (יב) בעוה"י . וז"ל בין לפי הג"ל . ובין לפי דברי הגר"א בשש"ע אה"ע סי' ד' ס"ק י"ג הג"ל . דהא דאינו מצייר דנתגייר הלך אחר הפגום דהוא במצרי ראשון שנשא מצריה שניה . ובמלכות ראשונה שנשאת למצרי שני דאף דבאמת אין חילוק לפי דברי הגר"א הג"ל ולפי דברי הג"ל . בין אומה אחת לשתי אומות . מ"מ רוצה הגמ' לצייר בשני אומות מחמת ההנאה מדברי ר"י דאומר בצומות הלך אחר כו' . דמיייר בגווי חדא דהוא בשני אומות . ואף בשני אומות מצויר מאי דאומר נתגיירו כו' . וגם מאי דאומר נתגיירו הלך אחר הפגום שבצניהו . משמע דיתכן דבגווי חדא יש לז עובש בהזכר וז' פגום בהקבא והוא כמו דמצייר בעמוני שנשא מצריה . דאס הולידו זכר שדי' אבתי' ידי' ואס הולידו נקבה . שדיא אבתי' ידיה .

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

קנו אכן אם זהו ששאלן חבא והחכמים וזהו שמספרת לנו התוספתא או הברייתא וכן חבא סיפר כ"ז ביבנה אם דהוא רק כה"ל דשאלו רק אולי יאמרו שאין יכול להתהוות מדם גדה קרום כמו שערות ולפ"ו אין מבואר כלל במאי שסיפרו השו"ת הרופאים דאמרו שומא יש בו שום ציור ענ מה שדרשו לשאל מהרופאים ועדיין הספק אשר לנו לשאל במקומו עומד ונריך עדיין לשאלה חבל לפי מאי דכתבתי ליישב מה ששאלו ב' פעמים פן יאמרו דהשערות מורים שיש לה מכה מוליאה דם שפיר מספיק התשובה שהשיבו הרופאים ואין צריך עוד לשאלה כי הרופאים לא אמרו רק דהשערות מורים על שומא שנדלו על השומא ונפלו וסוראה על מכה המוליאה דם ליתא וכן לפי מה דנאמר דהא דתעיל למים הרופאים אמרו ובפעם הב' ששאלו חשבו פן בפעם הזה לא ילכו הרופאים להטיל במים לפ"ו מבואר היטב התשובה דדברי הרופאים כי גם בפעם הב' אמרו תעיל למים כו' וכן לפי מאי דנאמר דהא דתעיל למים לא הורו כלל אז על שני העובדות כי גבי שני העובדות התירו עפ"י הרופאים חף גלי בדיקה דהעלה למים ולפ"ו מבואר דדברי הרופאים התשובה במאי דאמרו מכה יש לה וכו' מבואר : וא"כ עלה לנו דמאה דשאלו חבא לחכמים וחכמים לרופאים ב' פעמים יש להוכיח דיש לסמוך על הרופאים שפיר בכל מילי . ומעתה אכתוב כמו שידעתי ואחבן ואספור כל הדיעות אשר מלאתי במיעוט התבוננותי בהספרים הגמלאים אחי מי ומי המה המתירין או האוסרין ובא"ז האופן הוא אוסר ומתיר .

קנו דעת הרא"ש דסמכין על הבחנת הרופאים חף לענין שיאמרו מכה יש לה וכמבואר מכה דשאל מרבו הרשב"א המובא בשו"ת מהרי"ל והבאתי לעיל וכן הוא ג"כ דעת מהרי"ק בבורש ק"ט אשר הבאתי לעיל ומבואר מדברי מהרי"ק דחף על רופא ח"י יש לסמוך בכל מילי ובארתו כ"ז וגם דעת הרי"ב"א לפי מאי דבארתו לעיל הוא סובר דבכל מילי שיהי הבחנת הרופאים לשארי דברים המוחשים בראיה או בידיעה ולכן חף בדאורייתא סובר הרי"ב"א כמו כל הני פוסקים הנ"ל דיש לסמוך על הבחנת הרופאים רק דהוא פליג על המהרי"ק וסובר דעל רופא חינו יהודי אין לסמוך אם לא דניכר כדברי הרופא שאינו יהודי ואפסק כן בש"ע סימן קפ"ז דאין לסמוך על רופא ח"י אם לא כה"ל .

אכן בעל גודע ביבנה כתב דאין ללמוד מדין שבסימן קפ"ז

יש לה ודרך השומא לגדל שערות וגופרים השערות ואין שום הוכחה על מכה המוליאה דם ולכן אמרו חכמים גם כזה דתעיל למים ואם נימוחו עמאה ואכתי להרשב"א דכובר דחף במכה שאין מוליאה דם הולה חף בשעת ווסתה ז"ע עדיין דלדידה ליכא לפרושי כמו שפי' מהר"ם לובלין ז"ל אכן עדיין יש ליישב לפי מאי דפרש בעל עבודת הגרשוני ושאר מחברים דהרופאים בעלמא אמרו הא דתעיל למים כו' ולכן שאלו בכל פעם ופעם כי חשבו פן יאמרו הרופאים שאין צריך להטיל במים : קב"ז **ורפי** המבואר לעיל אות (קל"ה) דבהתוספתא ליכא להא דתעיל למים ומפורש שם דהא דבגרכותו איתא האי דתעיל למים כו' אינו אהיל על העובדות והארתו שם בצאת הנ"ל ולהלן בצאת (קל"ח) כתבתי דמסתברא דהרשב"א ומהרי"ק והב"י לא גרסי כלל הא דתעיל למים . ובכל הנ"ל הכל מבואר דגבי העובדות השנים דהעלה חבא מטבעין ליבנה לא הורכו כלל להטיל במים ולבדוק לפ"ו ח"ש ששאלו חבא וחכמים בכל פעם ופעם מהעובדות השנים ששאלו מאבא כי לפי הנ"ל שפיר הועילו בשאלתם כמובן ולכל הישזים הנ"ל מבואר הכל דמוכה דיש לסמוך שפיר על הבחנת הרופאים בכל מילי ואף מה שיאמרו מחמת התבוננות באיזה דבר פרטי כמו מכה יש לחשה זו שמוליאה דם דשפיר סמכין ע"ז להחיר :

קנה ואף דעדיין יש לדון ולומר דרק בטבעית כללי לבד יש לסמוך על הרופאים וכמו שכתבתי זה הסברה והעמסתי צביאור הסוגיא והארתו בזה לעיל אות (קבה) והא דאמרו החכמים תעיל למים הוא רק משום שהרופאים לא אמרו אלא דשערות וקליפות חיותים הוא ממכה ושומא וחף אם אמרו אז כשראו את הקליפות והשערות דהמה קליפות ושערות חיותים ולכן שפעו דמכה יש להחשה מ"מ לא המכו החכמים עליהם כזה וחששו לטועים ככה השערותם ובאמת אינם קליפות ושערות רק דם קרום ולכן אמרו תעיל למים חבל אם הרופאים היו אומרים דאין יכול להתהוות מדם גדה דם קרום כמו קליפות או שערות וכמו גבי החלץ אדום שזכרו הר"ן והב"י בעור קל"א הנ"ל אז לא היה צריך אז לסמוך על הבחנת הרופאים אחרי שהיו אומרים טבעית כללי וכאשר ישבתי כן עפ"י זה לעיל דברי הב"י הנ"ל ולפ"ו נאמר דזהו ששאלו חבא וחכמים שני פעמים כי חשבו פן יאמרו הרופאים על השערות דאין יכול להתהוות מדם גדה קרום :

הגדה

פט ורפי הנ"ל צריך להרשא דאשר יולדו . בין לענין מצרי ראשון שגשה מצפית שניה . ובין לענין מצרית ראשונה שנישאה למצרי שני . היבא דהמצרית היא ראשונה צריך להרשא דאשר יולדו דה"ל היינו אומרים דחף אחר שנתגיירו הולכין באומות אחר הזכרי היינו אומרים דהקרא דמרבא דבאומות הולכין אחר הזכר . הוא מרבא דהמיד יש לילך באומות אחר הזכר בין קודם שנתגיירו ובין לאחר שנתגיירו . והארי דבא הקרא דאשר יולדו לדורם דהיבא דהמצרית ראשונה . הוא דאזלין בחרה . הוצרך הקרא הנ"ל למינקט בלישנא דאשר יולדו אשר הוא מורה דתליא במולידיו ואזלין בחר הפגום בין אם המצרית ראשונה . ובין אם המצרי הוא הראשון . דאם דלא היה בא הקרא רק באופן דהיה נזיל לדורם מיני' . רק לענין אם המצרית היא ראשונה לבד . אז היינו אומרים דהקרא מגלה לנו דהקרא דבאו לדורם מיני' . דבאומות הלך אחר הזכר . אינם רק קודם שנתגיירו . לבד . חבל אחר שנתגיירו בא זה הקרא המורה לדורם מיני' דאזלין בחר המצרית ראשונה דאחר שנתגיירו הוי הדין כמו שהוא בכל מקום דעובר יאה ושידין אצתרה בין להחמיר ובין להקל . וע"כ צריך קרא גם לענין דהזכר הוא הפגום דאזלין בחר' . חף אחר שנתגיירו . כי אחר שנתגיירו הולכין אחר הפגום ששנישאה . ומדע הכל מאשר יולדו דאזלין לחומרא בחר כל מולידיו בין אביו ובין אמו וכאשר כתב קן הרב הגר"ש בפ' י"ב מחבורי ביאה ה' כ' : **צ ולענין** מצרית מעוברת שנתגיירה אין שייך בזה הסברה דצריך לילך באומות אחר הזכר חף אם לא היה שום דרשא לדעת מעט אחר שנתגיירו דהא כשנתעברה היה אז הזכר והקבה שוין שניהם מצרים בגיורם וא"כ לפי מאי דכתבתי לעיל אות (בה) דאם דהוי ידך אמו חף בלא דרשא דאשר יולדו צריך להיות בנה שני ח"כ לפי מאי דהעליתי דשפיר קיימא לן דעובר ידך אמו הוא ח"כ הו' בזה לדרשא דאשר יולדו ויש להסתפק בזה כי נזיל לומר דאחרי דהעליתי דקיי"ל דחף דעובר ידך אמו הוא ח"כ אם שייך משויר ח"כ אפשר דכמו קן הוא אם הגיורת כשנתגיירה היתה משיירת בדיה להעובר דישאר ח"י כמו שהיה דהוא ג"כ משויר ולכן חף אם לא שייכה הוי העובר כמגייר לעצמו והיה צריך להיות ראשון וכמו דהוא כשנאמת מעוברת דאמריקן דאם שייך משויר דלא היה כולד חמא רק כמקודם לעצמו וא"כ לפ"ו צריך שפיר חף באמת לדרשא דאשר יולדו חף גבי מצרית מעוברת שנתגיירה וז"ע בזה :

צא ומעתה עולים כל פסקי לשונות הרמב"ם מיושבים לנכון מאד ומאד בעזרה"ל דכבר העליתי לפי הנ"ל דההלכתא הוא כלישנא קמאי דתמורה דשיירו משויר ועובר ידך אמו ח"י וכו' וכו' מילי נהו וכו' עו"כ מודי בזה וכן פוסק הרמב"ם דעובר ידך אמו הוא כאשר כתב בהדיא בלשון בפ' י"א מה' נזקי ממון אשר ז"ל דעובר ידך אמו הוא וכאשר כמו קן כתב ג"כ בפ' ג' מה' אסורי מצוה ה' י"ג אשר ז"ל והוא כהבא מאבדיה וכן בפ"ג מה' אבות הטומאה ה"ו כתב וז"ל פ"ה כהבא מאבדיה וכן בפ"ה מה' גניבה להא דבעי ר' ירמיה מכתרה חזן מעוברת אחרי דלא שאל ר' ירמיה רק באת"ל דעובר לאו ידך ופשוט וכן מה שפסק בפ' טית מה' נזקי ממון כרבא דגובה ממנה ומולדה הכוונה הוא פשוט דגובה בין ממנה כל הח"י ובין מולדה כל הח"י דידך אמו הוא וגופה הוא ועכ"ל פוסק בפ' ט"ז מה' מעשי הקרבנות באופו כר"י דתמורה דהם בתמי בעלת מוס קדוש דאין זה תלוי בחנאי דעובר לאו ידך אמו דחף ר"י עצמו סובר דעובר ידך אמו ועכ"ל שפיר הוא קדוש ולענין זה שפיר חשיבא כב' בהמות וכאשר בארתי כל זה לעיל אות (בט ג) וכן ח"ש מאי דפסק הרמב"ם בפ' ד' מה' פסולי המוקדשים ה' ואו כר"י דתמורה וכעטמו דהפריש חמאת מעוברת רבא כו' זהו כמפריש שתי חמאות לאחרייות כי מילתא דר"י אין תלוי רק בחא דשיירו משויר ולא בעובר לאו ידך אמו דחף ר"י עצמו סובר דעובר שפיר ידך אמו הוא ועכ"ל הוי כמפריש שתי חמאות כו' אחרי דשיירו הוי משויר וכן הוא ההלכתא וכאשר הארתו וכן הוא לעיל בעזרה"ל ועכ"ל פוסק הרמב"ם בפ' ד' מתמורה ה' ז"ין דהפריש נקבה

ישות עמודי איש חלק א

יח

קנח ודעת הב"י הוא ג"כ דיש לסמוך על הבחנת הרופאים כמבואר ממא"י שכתב בעור סי' קל"א לענין ח"ץ אדום שזכרו הר"ן והב"י דברי הב"י לעיל ומסתברא דדעת הב"י דהמניין וסמכיון על הבחנת הרופאים בכל מי"א ואף דבעל פמ"א ח"א שאלה י"ב הב"י מפרש לדברי הב"י דלא התיר רק מחמת דהאשה הרגישה כאב בכליות כמבואר בדברי הר"ן שזכרו הב"י וגם חז"ל ככתבי לעיל בישו"ב אחד על הקושי"ת עבודת הגרשוני וגם קושי"ת בעל פמ"א לדברי הב"י הג"ל דרק בעבשית כללי סמכיון על הבחנת הרופאים ולא על הבחנתם בענין פרטי. אכן לפענ"ד נראה דלמיתת הדברים הוא דדעת הב"י הוא דסמכיון שפיר בכל מי"א ואף בלא שום ראיה לדברי הרופאים וברא"י זה דהב"י בעור סי' קל"ט מביא לכל דברי מהר"ק ששורש קנ"ט אשר בדבריו מבואר בין מסתימת לשונו ובין מראיותיו שם דאין מחלק בשום דבר מדברי חילוקים הב"י (אכן החילוק שכתב בעל כנסת יחזקאל בסוף תשובה ל"ד וישבתי בזה לעיל אות (קמא) קושי"ת בעל פמ"א על הב"י ז"ל זה חינו. ממועט בדברי מהר"ק הב"י) ושפיר סובר דהמיד סמכיון על הרופאים והב"י שם לא כתב על דברי מהר"ק שום דבר ולכן משמע דלית ל' כל החילוקים הב"י וגם על דברי בעל פמ"א התעוררתי לעיל וגם לפענ"ד נראה דאין להעמיס כלל בדברי הב"י כמו שמפרשו בעל פמ"א כנ"ל דאף דהר"ן זכר שהאשה הרגישה כאב בכליות עכ"ל הב"י כאשר כתב ע"ז דאף בלא עעמ' דהר"ן יש להסיר מחמת ה"א דהמפלת דיש לסמוך על הרופאים שאומרים שהוא בא מן הכליות כנ"ל האריך הב"י ולא זכר מא"י דהאשה חומרת שמרגשת כאב בכליות ואשר ע"כ יש להאמין להרופאים ולסמוך על דבריהם ולכן מבואר דהוא מתיר אף אם אינה מרגשת כאב בכליות והנה בספרי הטור הגמלאים כעת איתא בבדק הבית. וז"ל והוא שיתגס צמים בפושטין מע"ל ולא ימחו כמו שכתב"ר בסי' קפ"ה ע"כ ומבואר מן הד"מ שם ס"ק ד' ומן תשובה ק"כ הב"י ומן דברי בעל פמ"א ברא"י שאלה י"ב הב"י דלא ה' בספריהם דברי הדק הבית הג"ל ולפענ"ד נראה דודאי הוסיף איזה מדפים ומגיה ואין לדברי דק הבית הג"ל ביאור דאם איתא כמו שכתב דלהיתר החדש שכתב הב"י לר"ך בדיקה בפושטין ואם נימוחו ליכא שריותא של הב"י לפ"ז מי ביקש זאת מן הב"י ז"ל שיאמר שריותא חדש ולהל"ך בדיקה בפושטין מה שלפעמ' שריותא שכתב הר"ן ח"ל לבדיקה ואף אם ימוחו

קנח ודעת מהר"ם לובלין הוא ג"כ בודאי דיש לסמוך על הרופאים אף באיבור דאורייתא וכדעת הרא"ש הג"ל ממש ואף דר"חית בזה ארבעה עמודי עולם דר"א להוכיח מדברי מהר"ם לובלין להיפוך והוא בעל עבודת הגרשוני בשאלה ק"כ כתב שם וז"ל ולהתיר קושי"ת זו לריבין אנו לומר שפירוש דמלתא הוא כמ"ש מהר"ם לובלין בתשובה ק"א ח"א פירושא דמלתא כ"י הוא כו' הרי קמן מבואר נגלה לפי פי' זה שחכמים ז"ל לא ראו לסמוך הדברי הרופאים עד שצטוו דבריהם. איברא שיש לדחות ולומר לעולם כו' ומה שלא ראו חכמינו ז"ל לסמוך הדברי הרופאים לפי שהיו יכולין להבחין כו' ע"כ יעו"ש וכן הוא ממש דברי בעל מעיל דקתא תשובה ל"ד ובספר סדרי עהרה סימן קפ"ה ס"ק ה' כולם כאחד כתבו להוכיח מן דברי מהר"ם הג"ל דאין לסמוך על דברי הרופאים ואחרי זאת כתבו בדרך האפשר דלולי משום דליכא לברורי לא סמכיון ובתשובת בעל כנסת יחזקאל הביא ג"כ דברי מהר"ם לובלין וכתב וז"ל וא"כ הדבר פי' הגמ' שלא סמכו חכמים על הרופאים א"כ ל"ע על הב"י כו'. ותמיהא גדולה לי שכולם כאחד לא הביאו רק ראשית דברי מהר"ם לובלין ואת סופו לא הביאו אשר מבואר בסידי בדבריו דיש לסמוך על הרופאים אם אומרים מכה יש להאשה בתוך מעיה שממנה הדם יולא וזהו לשונו שם אבל אה"כ אם אשה רואה אפי' דם גמור ואומרים הרופאים שידוע להם צבירור שיש להאשה מכה בתוך הרחם שהוא המקור שממנה הדם יולא או שהאשה בעלמא חומרת כו' נלמנת ועבורה כו' ע"כ הרי מבואר דעתו וודאי דיש לסמוך על הרופאים היכא דליכא לברורי :

הגה"ה

נקבה לפסחו וילדה או שהפרישה מעוברת היא וולדה ירעו עד שיפול בהם מוס והוא כחכמים ודלא כר"א (המורה י"ט ע"א) דדיו דר"א לא איתא רק בשני התנאים דווקא והוא שיירו משוייר ועובר לאו ירך אמו אבל אם עובר ירך אמו הוא אף דשיירו משוייר והוא כר"א וביארתי ב"ז לעיל ב"א (גו) ודברי הרמב"ם שם בפ' זיון מה' עבדים ה' י"א עולים ג"כ מיושבים ומדוקקים ואין בדבריו שום סתירה כלל דאחר דירך אמו הוא לכן כתב בספ"ה העטע דהוי כמשחרר חצי עבדו ולא כתב דהוי כמקבל שטר שחרור לחזירו מיד רבו שלו דאחר דירך אמו הוא שפיר שייך גם בזה הסדרה דיעשו וידו ב"אן כאלה יוד השפחה הווי כיד העובר והא דהוי כמשחרר חצי עבדו הוא או משום דירך להיות יד השפחה כיד העובר לזכות להעבר והשפחה אינה משוחררת או משום דיון דהעובר ירך אמו הוא והוא יכול לשחרר גם לאמו ואינו משחרר רק להעובר הנמשך אחר אמו ולכן הוי כמשחרר חצי עבדו אבל ברישא גבי האומר לשפחה ה"א בת חורין וולדך עבד פסק הרמב"ם כרבנן דדבריו קיימין דמלתא דרבנן אין תלוי רק ב"אם שיירו משוייר לזד ואף דשפיר הוי העובר ירך אמו שפיר הוי דבריו קיימין ולא הוי השפחה כמו המשחרר חצי עבדו או מחמת דיד השפחה מקבלת הגע שחרור בעד עמלה והיא משוחררת ובין השפחה ובין העובר מקרי כולי עבד ולא חצי או דמחמת דהשפחה היא האם והיא המיקרית ל"ט ולא שייך בזה עובר ירך אמו ומבארין הדברים באורך בדברי לעיל אות פה עד אחר אות פה ודברי הרמב"ם שפ"י י"ב מה' אסורי ביאה עולים ג"כ לנכון כי מא"י דכתב על שני דיני' האחרונים דאם אשה הוי מזרי ראשון שגמ' מזרית שניה ומזרית ראשונה שגישאת למזרי שני דגמ' מקרא דאשר יולדו דבניהם שני כבר ביארתי בן ב"א פ"ט בעו"ה' ולענין דין הראשון שצמ"ט הב"י אשר הוא מזרית מעוברת שנגיירה כתבתי לעיל אות (צ) דיש להסתפק בזה אם לר"ך ב' הדקשא דאשר יולד - או לא וכבר כתבתי לעיל אות (בה) דאין הכרע בזה בצוונת דברי הרמב"ם וכו' ולפרשו כמו שנתנה ונתיישבו בזה כל דברי הרמב"ם לנכון בעו"ה' :

צב עור יש לעיין בהנה במנחות פ' ב' איתא שם הני ר' חייא הודה שנתעברה בתמורתה ומתה האחת מהן אין לה תקנה כו' ושם בדף (פ"א ע"א) איתא שם ח"ל רב אשי לרב כהנא אם איתא לר' יוחנן דאמר הפריש חטאת מעוברת כו' ח"ל מאן לימא לן דאמר ר"י אם שיירו משוייר דלמא אם שיירו חינו משוייר והיינו עעמא דר"י דאמר אדם מתכפר בשבח הקדש ע"כ והנה לפי מא"י דבארתי לעיל דהרמב"ם דפוסק כר"י דאמר הפריש חטאת מעוברת כו' אין הכוונה ביה כמי שרואה ללמוד בדבריו בעל הלח"מ דעמ"י הוא משום דסובר אדם מתכפר בשבח כו' רק דעטע הרמב"ם כמו דהוא עעמ' דר' יוחנן דסובר דשיירו משוייר ור"כ קשה להלא מבואר בגמ' דמנחות (פ"א ח') הג"ל דאם דשיירו משוייר יכול להיות תקנה לתודה שנתעברה בתמורתה ומתה אחת מהן דיברוש מעוברת וימתין לה עד כו' והרמב"ם בפ' י"ב מה' פסולי המוקדשין ה' י"ג פוסק כר' חייא דאין לה תקנה וזהו סותר לכאורה להסוגיא דמנחות הג"ל דמבואר דאם שיירו משוייר יש לה תקנה כנ"ל ולזה אין מועיל אף מה שכתבתי בדרך החדש הג"ל דשיירו משוייר ועובר כו' הוא חרי מי"א נהו והרמב"ם פוסק רק דשיירו משוייר אבל עובר ירך אמו הוא דעכ"ז הקושיא הג"ל במקומה קיימא דיון דסובר דאם שיירו משוייר אף אם עובר ירך אמו שפיר יש תקנה להשחרת וכמו דמבואר ממא"י דאמר מאן לימא לן דאומר ר"י אם שיירו משוייר דלמא אם שיירו חינו משוייר כו' ע"כ הרי דלא תלו הדבר רק ב"אם שיירו משוייר לזד וכן מסתברא ב"אמת כן דאין תלוי רק ב"אם שיירו משוייר לזד :

צב גמ יש להקשות בהנה בתמורה כ"ה ע"כ דחה רב המנוגא להא דאמר דעמ"י דר"י הוא משום דאדם מתכפר בשבח הקדש והוכיח מר' יוחנן עמ"ו דלא אהדר לתלמידיה ר"א דע"כ דעמ"י משום דשיירו משוייר ור"כ למה אין מקשי שם הגמ' לפ"ז מהא דתני ר' חייא דהודה שנתעברה בתמורתה ומתה כו' כמו דמקשי רב אשי לרב כהנא במנחות פ"א ח' כנ"ל ותירושו דרב כהנא אינו עולה לפי מא"י דהעלה רב המנוגא כמובן וזהו ביהור קשה לפי מא"י דהעלתי בדרך החדש הג"ל וביארתי דלא סליק בתווכתא בתמורה שם רק להא דעובר לאו ירך אמו לזד אבל הא דשיירו משוייר קיימא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

טבורה האשה והגבון הוא כמו שכתב בעל עבודת הגרשוני דגבי החץ שפיר ימח במים אף אם הוא מן הכליות ועליו מתיר הב"י מחמת חמימת הרופאים דסובר דשפיר יש לסמוך על הבחנת הרופאים והארכתי בדברי הב"י לעיל :

קס והד"מ אף דמשיג שם על הב"י הוא רק משום דמבואר מדבריו שם דהבין דגם גבי החץ אדום לדברי הרופאים לא ימוחו בפושטין ומועיל בהו הבדיקה כמו גבי קליפות ושערות ויבחושין ועפר וחחר דמועיל בהו הבדיקה וודאי דלריך בהו הבדיקה כמו גבי הקליפות ושערות ויבחושין ועפר ולכן שפיר תמה שם על הב"י כמבואר בדבריו יעו"ש . אבל היכא דאין שייך בדיקה יתכן דמודי הרמ"א דשפיר יש לסמוך על הבחנת הרופאים כי היכא דנוכל לברורי מבדרינן וכמו דכן הוא דעת מהר"מ לובלין וכאשר ביארתי לעיל . ועוד נ"ל לומר דמטעם הדברים דעת הרמ"א הוא דבעלמא אף במקום דאיכא לברורי א"ל לברורי וסמכין שפיר על הרופאים ורק גבי קליפות ושערות ויבחושין ועפר וכן גבי חץ אדום דמדמה בד"מ לקליפות ושערות כו' בהו לריך הבדיקה בפושטין לראות אם נימוח ותהי עממה מחמת כי הרופאים לא אמרו רק דקליפות ושערות כו' וכן חץ אדום אינו דס דניחוש לגדה אבל אם נימוחו אינם קליפות או שערות או חץ רק דס קרוש ודס גדה וכאשר כתבתי כמו כן לעיל חות (קל"ג) והרא"י לזה מהא דבסי' קל"ט סעי' ב' כתב הרמ"א לדברי מהר"ק שפשוט ק"ט ה' וז"ל הרמ"א שם ואשה שלוו אותה הרופאים שלא תחוק ראשה במים רק בזין יש לשאלו הרופאים אם היין מסבך השערות ואם אומרים שאינו מסבך יש לסמוך עליהם ואם אין הרופאים בקיאים בדבר יש לאשה לנסות תחילה אם היין אינו מסבך השערות ע"כ הרי דמבואר דאף דיש לברר ע"י הנסיון עכ"ל היכא דהרופאים אומרים שאינו מסבך השערות א"ל תו לנסות וסמכין על הרופאים לבדם ובחמת המעיין בדברי מהר"ק יראה דפשטיותן של דבריו משמע להלריך לנסות ג' פעמים וגם לשאלו מהרופאים אכן מדברי הרמ"א הכ"ל מבואר דמפרשו דא"ל לשני הדברים הנסיון והשאלה מן הרופאים ומועיל חמימת הרופאים לחוד א"ל לנסות עוד ואף שיוכל לבוא לידי נסיון והוי מלתא דאיכא לברורי . ואף דודאי י"ל דהא דפסק הרמ"א בדברי מהר"ק דסמכין על הרופאים במאי דאומרים שאין היין מסבך השערות הוא רק משום דעממה רבה איכא שלא לחוש כלל שהיין מסבך וכאשר כתב מהר"ק שם מ"מ אחרי דלא מצינו בדברי הרמ"א דכתב דאין לסמוך על הרופאים בענין אחר כי מדבריו בד"מ שבסי' קל"א הנ"ל

לא מוכח דאין לסמוך על הרופאים כאשר כתבתי לעיל ובסי' קל"ט כאשר כתב שם הב"י דברי מהר"ק הנ"ל אשר מדבריו מבואר בהדיא דלאו לענין חמימה בזין לבד סובר דיש לסמוך על הבחנת הרופאים אלא דבכל מיילי יש לסמוך על הרופאים והד"מ לא השיג שם ולא כתב שם ע"ז מאומה והארכתי בש"ע סי' הנ"ל כחוב ברמ"א דברי מהר"ק וסוסיף להקל על המורה מפשטיות דברי מהר"ק כנ"ל . לכן מטעם הדברים דדעת מהר"ק דשפיר יש לסמוך על הבחנת הרופאים בכל מיילי ואף במקום דאיכא לברורי :

קסא ובעל כנסת יחזקאל בתשובותיו תשובה ל"ב ותשובה ל"ד העלה הכל להקל דשפיר יש לסמוך על הבחנת הרופאים . אף בשאומרים מכה יש לה שמוציאה דס דטבורה וסוף תשובה ל"ד הנ"ל כתב שם החילוק הבחנה שנתרפא החולה ושארית הבחנות דהדעה שכתב דל"ע אם מותרת לשמש אחר שנתרפא ולסמוך על הרופא דאומר שכבר נתרפאה מ"מ בשארית ענינים שפיר מודה דיש לסמוך על הרופאים ובחנתו כבר לעיל בחות (קבוא) ליישב בזה מה שעמד בעל פמ"א על הב"י . גם כתב בעל כנסת יחזקאל בסוף תשובה ל"ד הסברא דהיכא דאיכא לברורי דשפיר יש לברר אבל זליכא לברר דעתו דיש לסמוך שפיר על הרופאים :

קסב ובעל עבד"ג תשו' כ"ב העלה ג"כ דיש לסמוך על הרופאים רק דכת' דלא מפני שאנו מדמין נייעבד עובדא והעלה להקל למעשה כאשר יסכים עוד רב עמו לסמוך על דברי הרופא במאי דאומר שא"ל לבוא עיפין אלו מן המקור בצירוף הסברא דאין אורח בא אלא בשעתו הרי דצירוף אינו סברא סמך אף למעשה ולבלבסי' ה' נראה לו דשפיר יש לסמוך אף בכל מיילי :

ובעל מעיל לדקה תשו' ל"ד העלה ג"כ דיש לסמוך על הרופאים ובסוף תשובתו שם כ' דלא מלאו לבו להקל למעשה ושכ"כ הרב בתשובת עבד"ג גם הר"ן לא רצה להתירה על סמך שאותו חץ אדום דרך להוליד בכליות אלא שאר היתרים ובדיקות כמ"ש וכתבן עוד שם דפתח פתוח מלא דקשה לסמוך על הרופא'י מהא דמסופקים בסי' קפ"ז לסמוך על דברי הרופא'י לאסור אשה איסור עולמית ואפי' דהוי מלתא דעבידה לגלויי שמתירא לסקר ע"כ והנה מה שסוכיח מהר"ן לפי מאי דמב' בד"מ סי' קל"א הנ"ל דגם גבי החץ אדום אם הוא מן הכליות לא ימוחו בפושטין ומועיל בהו בדיקה כמו גבי הקליפות ושערות לפי זה לא מוכח מן דברי הר"ן מידי דלכן כתב טעמים אחרים שיהי' טבורה אף אם ימוחו בפושטין כתוב כן בד"מ

הגה"ה

קיימא כן וליכא ע"ז תיובתא והנה מהא דתני ר' חייה הנ"ל היה בליק בתיובתא אף להא דשירי משוייר כנ"ל :

צד והנראה לי ליישב כל זה דהנה במנחות שם פ"א ע"א חיתא שם אחרי הנ"ל א"ל דימי ברי' כו' לרבינא וליתי בהמה ולימא הרי עלי כו' א"ל התורה אמרה טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלים ואת אמרת ליקום ולגדור בתחילה ע"כ והנה בנדרים ט' ע"ב פריך מ"ש נדר דלא דלמא אחי בהו לידי תקלה נדבה נמי לא דלמא אחי בהו לידי תקלה (יעוין ברש"י ור"ן שם) כהלה זקן דתינא אמרו עליו על הלל הזקן שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו מביאה כשהוא חולין בעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה כו' וכן שם בדף (י"ד ע"א) אומר הגמ' שם נודר כו' נדבה נמי כו' ר"י למעמי' דאמר אדם מביא אדם כשנתנו לעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה ע"כ הרי מבואר דלהקדיש קרבן נדבה ולשהותה איזה זמן ולהקריבה נדבה דומה ממש לנדר ואסור בזה לנדוב כמו לנדור וא"כ לפי מאי דמשיני רבינא התורה אמרה טוב כו' ואת אמרת ליקום וליגדור בתחלה מעתה הו לא קשה ג"כ מאי דקשה רב אחי לרב כהנא דלר"י יפרוש מעוברת וימתין עד שתלד דאחר דימתין ולא יקריבה חיקף ממש האין יקום וינדב כן בתחילה דהוא אסור כמו לנדור והוא נכון לפענ"ד ומעשה הו לא קשה מידי לא מאי דהקשיתי בחות (צג) על הגמ' דתמורה ולא מאי דהקשיתי בחות [צב] על הרמב"ם כמובן ומשלים בעז"ה ישוב כל דברי הרמב"ם ז"ל בענין עובר ירך אמו :

ומעתה אדרב קצת בעוזה' מאי דיש להתעורר לפי הנ"ל בענין הנוגע להמבורר בפנים והוא

ציה הנה לעיל בחות (פח) ביארתי דברי הגמ' דיבמות ע"ה ע"ב דאומר שם כי אחא רבינא אכ"י באומות הלך כו' דהוא נמשך על מה שלמעה והוא חזרה מקודם והבאתי שם דברי הגמ' שפירש ג"כ דהוא חזרה ובדרך הזה הלכתי ג"כ [והגמ' ז"ל מפרש דהחזרה הוא דפליג רבינא על רב דימי ואנכי ביארתי בכדי ליישב מה שהעורכתי על הרמב"ם בגוונא אחריתא קתא כמבואר לעיל שם ולאזכיר תיקף מזה] ויפרשתי דהוא חזרה קמאי דהבין הגמ' מקודם דהא דלריך הקרא דאשר יולדו הוא רק מחמת דעובר לאו ירך אמו ומחמת זה הקשה הגמ' מרבא דאמר גיורית ומעוברת שטבלה כו' ותי' הגמ' דשאני עובר דהיינו רבייתא אכן לפי מאי דכי אחא רבינא אכ"י דבאומות הלך אחר הזכר . שפיר צריך הו הקרא דאשר יולדו אף אם עובר יא"ה דלא נימא דזולין באומות בחר הזכר אף לאחר שנתגיירו ובה דרשה דאשר יולדו דכשתגיירו הולכין אחר הפגום והארכתי בזה לעיל שם ומעתה נוכל הו לומר לכאורה דבמסקנא חזר הגמ' גם מהסברא דעובר דהיינו רבייתא דלא שייך חמימה בזה כי הגמ' לא אמר זה הסברא דשאני עובר כו' רק מחמת דרשה ליישב לרבא הא דהצריך ר"י לדרשא דאשר יולדו ואחרי דלפי מאי דכי אחא רבינא לא קשה תו כנ"ל א"ל תו לשינויא דשאני עובר ולכן נאמר דחזר הגמ' גם מזה והכלל בכלל במאי דאומר הגמ' כי אחא רבינא כו' דהוא לשון חזרה כנ"ל וא"כ לפ"ז יודחה היתר השלישי של הראב"י לענין הקליעות אשר כתב דמחמת דאיכא סכנות נפשות לגלחן הוי הכי רבייתיהו כמו בעובר דאומר הגמ' דהיינו רבייתא ולא

שם וז"ל דלא מלינו בשום מקום לסמוך חזבני רופא באיסור תורה ע"כ ולכן יש לומר דכוונתו דבאיסור תורה היינו באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן רק דלפ"ז לא ח"ש מאי דכתב שם ח"כ וז"ל ואף לדעת דסתורו באשה שנחוקה להיות רופא כו' וכבר הבאתי דבריו לעיל והנה גבי אשה המוחזקת ברופא מ"ת אינה אסורה רק מדרבנן לבד. וכאשר כתב כן בעל מודע ביהודה מ"ק שאלה מ"ע דאין ללמוד מהדעה המתרת ברופא מ"ת לסמוך על הרופא במילי דאורייתא דשאני ברופא מ"ת דהוא רק מדרבנן יעו"ש וח"כ בעל פמ"א דכתב דעס דעה המתרת ברופא מ"ת הוא מחמת דתאי' חוקה דלא מרעינפשי' ומוציא מידי חוקה דרופא מ"ת יעו"ש מצוה דזולת העעס הנ"ל חף כי ברופא מ"ת הוא רק מדרבנן ועב"ז אין לסמוך על הרופאים ואפשר דיש לדחוק ולחלק בין חוקה דרופא מ"ת דאף דחוקה אינה רק מדרבנן עכ"ז אם משקר הרופא ותרופא עוד הפעם בשעת תשמיש יבוא לידי איסור דאורייתא ואיסור כרת וע"כ אין לסמוך על הרופאים זולת הסברה דתאי' חוקה כו' ומוציא מידי חוקה כנ"ל אבל בהא דמייירי בעל פמ"א כס' קמ"ו חלק ב' דרובו ואינו מקפיד החליטה אינה רק מדרבנן ולא יבוא לעולם לידי איסור דאורייתא בזה חף בעל פמ"א מודי דיש לסמוך על רופא ישראל ולכן כתב דאף אם הוא רופא ישראל שמה לא ילית ברפואה זו או שמה לא יתהוו בני מארלהקין או שמה לא יקבל האי גופא שמה.

קסד הויצא מהנ"ל דדעת הריב"ז ומהרי"ק והב"י ומטען הדברים דכן הוא ג"כ דעת הרמ"א ביד ס' קל"ע (ולקמן אי"ה אדבר בדעת הרמ"א) וכן הוא דעת מהר"ם לובלין ובעל כנסת יחזקאל דיש לסמוך על הרופאים בכל מילי חף בדאורייתא וכן הוא דעת בעל שבות יעקב רק דכתב באופן שיסכים עוד אחד וכן הוא דעת בעל עבודת הגרשוני ומעיל דקס רק דהמה חששו למעשה וצלירוף איזו סברה כמו חוקה דאין חרזה בה שלא בזמנו מתיר בעל עבודת הגרשוני חף למעשה ולכן בעל פמ"א דלא התיר לסמוך על הרופאים כשאין ראייה לדבריהם הוא יחידאי בדבר וכבר התעוררתי על כל דבריו בזה וגם העליתי לעיל דאף דכל הראיות של איזה נד יש לדחות וליישב מ"מ מהא דשאלו מהרופאים שני פעמים גבי קליפות וגבי שערות יש להסתייע שפיר דיש לסמוך על הרופאים בכל מילי וכאשר סברי כל הני פוסקים הראשונים והאחרונים הנ"ל שזולת בעל פמ"א כנ"ל :

קסה והנראה לי לחדש עוד בזה דבר ולומר דעד כאן לא חקרו וחלקו הני פוסקים הנ"ל בענין נאמנות הרופאים רק בהבחנת הרופא בחולאת וענין המוסתר והנעלם בפנימות החולה כי אחר שנעלם מעיני הרופא הקלוקל שנתהווה באברים הפנימיים של החולה ואינו יכול הרופא לידע

שם והארכתי לעיל בזה ומאי שכתב דמנא פתח פתוח ממאי דמוספקין כס' קפ"ז הנה כסיומן קפ"ז מצוה שתי דעות דיש מסתפקין אם מותר לסמוך על הרפואה ויש מי שמתיר ולכאורה בהר דעה המתרת ראינו לגרור ולפסוק בענינים כאלו אשר דומה לעיגון ואין מוציא הספק של דעה הראשונה מן הודאי של דעה שני' ולפי מאי דכתב בעל כנסת יחזקאל חף דעה הראשונה לא הסתפקה רק אם לסמוך בהבחנת הרופא בדבר כזה שאומר שכבר נתרפאה דשכיחא דעמי בזה אבל בשאר ענינים מודי כ"ע דוודאי יש לסמוך לפ"ז נכסה הפתח אשר מלא בעל מעיל דקס פתוח גם מאי דכתב ואפי' דהוי מלתא דעבירה לגלויי שמתירא לשקר ע"כ כבר ביארתי דאין זה מעלה ומוריד כלל כי מאי דיש לדון בענין הסמיכה על הרופאים הוא רק מחמת החשש דעועים בזה השערה וסברה זו כתב בעל מעיל דקס בעל פמ"א וכן בהשוכח בעל פמ"א הנ"ל והוא פשוט דזולת הסברה דיש לחוש לעועים אין לחלק בין רופא ישראל לשאר עד דוודאי לא גרע הרופא האומן אשר הוא אינו חפץ למרעי אומנתו וכיון דהחשש הוא דעועה הרופא אין נפקותא במאי דעבירה לגלויי כי לפי דעתו הוא אומר אמת וזה אין להאריך כ"כ כי גם בעל מעיל דקס לא כתב רק לכל שכן לבד. ומן דברי כ"ט ס' קפ"ח ס"ק ה' בסופו במאי דמציא בשם שו"ת שבות יעקב מצוה דגם דעה בעל שבות יעקב להקל לסמוך שפיר על הרופאים וכן מלאתי בבאר היטב ס' קפ"ז ס"ק י"ז בשם בעל ש"י רק שכתב בשמו דאין לסמוך ע"ז עד שיסכים עוד אחד מצעלי הוראה למעשה :

קסג אכן דעת בעל פמ"א ח"ה שאלה י"ב דאין לסמוך על הרופאי' רק כשיש ראי' לדבריהם והבאתי כבר לעיל דבריו והתעוררתי על כל דבריו בהשוכחו הנ"ל ולכאורה דבריו סותרים למאי דכתב בה"כ ס' קמ"ו המוצא בס"ע ס' קל"ח ס"ק י"ע דכתב בלשוננו ואפי' הוא רופא ישראל שמה לא ילית ברפואה ושמה כו' דרופא ישראל דשפיר יש להאמין לו הים ראו להתיר זולת הסברות שכתב אבל באמת אין סותרים דבריו מידי דהוא הוא הסברה שכתב שמה לא ילית ברפואה זו. דאף דהרופא אומר דוודאי ילית ברפואה זו מ"מ יש לומר דעועה הרופא ברפואתו אלה. גם אפשר דסיכא דלא יוכנ' לבוא לידי איסור דאורייתא לעולם כמו היכה דהקליעות המה רק ברוב הראש דלפי מאי דחידש בעל פמ"א את הסברה דע"פ אמירת הרופא הוי תו אינו מקפיד והארכתי בזה כבר לעיל דוודאי כן הוא דהוי אינו מקפיד חף אם באמת עועה הרופא ח"כ ברוב הראש הוי רובו ואינו מקפיד דאין חוץ מדאורייתא כלל ואין לחוש רק לחליטה דרבנן לבד בזה שפיר מודי בעל פמ"א דיש לסמוך על הרופאים רק דהוא חושש שמה לא יועיל ההלכה בהרפואה וזה ה' מורה לשוננו בה"א שאלה י"ב הנ"ל דכתב

הגה"ה

חיין והלא לא לפי הנ"ל במסקנא קיימי דהא דלינו חיין האם להעובר הוא משום דהעובר ירך אמו הוא ולא משום דהיינו רביתי' וזה יכולין לסבור דברי היתורים [זולת המצוה מאת קפה ולהלן] שכתבתי בפנים בענין השאלה הנ"ל פתח אמרי בפנים אשר יסוד היתורים הוא מאי דהעליתי בפנים כי טעם השלישי של הראב"י הוא עיקר ובי כדאי הוא לסמוך חף עליו לבדו ובדברי שכתב הנ"ל נוכל להרום כל יסוד הזה וגאמר דאם דהראב"י מפרש דהסברה דעובר היינו רביתי' קיימא חף במסקנא חכן להרמב"ם לפי הנ"ל לא קיימא זהה במסקנא ועכ"פ אינו מוכרח דקיימא במסקנא ואפשר דגם להראב"י גופא לא היה מוכרח כל כך דקיימא זה במסקנא ולא התיר רק בצירוף טעמים האחרים של שם אשר המה אינם שייכים גבי השאלה ששאלתי המוצב בפתח אמרי במצוה כ"ז בפנים ואם דלא ממאי דאוי"א דרך חדש כנ"ל נעביר מחמת זה עובדה חכן כ"ז אינו רק אם היינו באין להקל מחמת דרך החדש אבל לחוש להחמיר ובפרט במאי דהחמירו האחרונים ג"כ יתכן דשפיר יש לחוש וגם דאף אם לא נאמת להדרך החדש שכתבתי ואף אם ימא חזיה סתירה וקושיא עליו עכ"ז יהי' חף שיהי' כיון דעכ"פ אנו רואין דהרמב"ם מביא זה הדרש דאשר יולדו להא דמגרי שני ששח מגריה ראשונה ובאם דנאמר דדעת הרמב"ם הוא דעובר ירך אמו וכאשר כתב כן בהדיו' בלשוננו בפ' י"א מה' נזקי' מומן ה' י"ב ובשאר מקומות הפס ג"כ בלישני' אשר מורה הכל מזה דשפיר' הוא דעובר ירך אמו והארכתי בזה לעיל וז"ל לפ"ז מצוה דע"כ סבר הרמב"ם איזו פירוש או ראי' יהי' חף שיהיה דהא דדייק הגמ' דיבמות ע"ה ע"ה עמא דכתבי אשר יולדו כו' כלומר דמהא דנריך לדקש דאשר יולדו מוכח דעובר לאו כו' כ"ז לא קיימא כן באמת אחרי דהרמב"ם סובר דעובר ירך אמו הוא ועב"ז הביא להדרשא דאשר יולדו וח"כ אחרי דמוכח דלהרמב"ם ע"כ באמת לא קיימא כהא דהקשה ביבמות עמא דכתבי כו' ממילא מצוה דבאמת אין קשה להא דרבא חף בלא סברה דשאני עובר דהיינו רביתי' ואין מנריך לשינויא דשאני עובר וח"כ דלמא לא קיימי' באמת כזה הסברה ואף היכה דהוי רביתי' חיין :

צו והנה לפי מאי דכתבתי בפנים אוח (עו) דכל השקלי וטריא דגמ' דיבמות דמקשי מהא דלמר רבא גיורה מעוברת כו' הוא רק מחמת דהעובר עומד לפרש ממילא אבל הקליעות המה יורה עדיפא ודמייא לידות הכלים שכתבתי כדרכן שכתבתי אשר הביא הגר"א ז"ל ראי' ממנה יעוין בפנים שם לפ"ז חף אם נאמר דהגמ' חזרו ממאי דמשני שאני עובר דהיינו רביתי' ולא קיימא במסקנא זה הסברה אכתי אין נסתר מזה היתר השלישי של הראב"י וכן כל דברי שפנים בעניני הקליעות הנזכרים בפתח שאלתי אבל לפי מאי דכתבתי בפנים אוח (עח) דעובר וקליעות דמיינ' להדדי ושניהם חולים בשקלי וטרי' דגמ' דיבמות הנ"ל ואם כן באם דנאמר דלא קיימי' באמת סברה שני' דגמ' דשאני עובר דהיינו רביתי' והיה נסתר לפ"ז היתר הג' של הראב"י ואפשר דגם הראב"י גופא לא כתב רק בצירוף טעמים האחרים אבל בענין שנשאלתי המצוה בדברי שפנים אוח (א) דאין שייך טעמים הראשונים של הראב"י לא נוכל תו לדון היתר זה מצד טעם הג' של הראב"י :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

אם אמות מחולו זה ועמד נגדו צדק וחלם ומת אומדן אוחו
 אם מחמת חולי הראשון מת ה'ז גע ואם לאו אינו גע ע"כ
 ואומדן הוא וודאי ע"י הרופאים דמי בקי באומדנה הכלל אם
 לא חכמי הרופאים וכמבואר בן בהדוא ממאלי דכתב הכ"ל
 בעור אח"ע בשם תשובת הרשב"א והוא בש"ע אכן העור סי'
 קמ"ה סעי' ע' דכתב דענה עובס שלא יאמר אם אמות מחולי
 זה שמא יבוא אדם שאינו הגון וישתדל עם הרופא שיאמר שלא
 מת מחמת חולי ויולי' לעו על הגע יעו"ש והוא מבואר וודאי
 דאף בחולי פנימית אומר מתניתין ה"ל דאומדן אוחו דהתם
 אינו חיירי נחבל ומוכה רק חולה סתם יסיה איזה סיבה
 וחדרה רוב החולים החולאת שלהם היא חולאת פנימית וכל
 הפוסקים לא חלקו התם בין חולאת לחולאת כרי מבואר דכל
 מילי בוי הדון דשפיר יש לסמוך על הבחנת הרופאים ולפענ"ד
 הוא ראי' שאין עליה תשובה ואף כי מי יכול להכריע בדבר אשר
 כבר התעוררו החלשונים והאחרונים וודאי לא איש כמוי עכ"ל
 אחרי דאינו כותב הדברים להחליט רק צדק שלהם לזד לא
 מנעתי לדבר כל מה שכלצני בענין הזה ולכן אומר שלפענ"ד
 נראה הדאי בראי' ה"ל להכריע דהדון הוא דכל מילי יש
 לסמוך על הבחנת הרופאים בכל מילי וכאשר בחמת בן הוא
 דעת רוב הפוסקים כולם כנ"ל וגם שלא מהראי' דמשנה
 דגיטין ה"ל לזד מוכח דמכנין על רופאים דבאמת גס
 מהא דבב"ק (לא ה) ה"ל מטין הדברים ג"כ כך דאף בחולאת
 פנימית ממכנין כנ"ל וגם דבכחתי ג"כ מהא דשאלו ב'
 פעמים גבי קליפות וגבי שערות במבואר הכל לעיל :

אבן

אם דרופחתי מהא דגיטין דהדון הוא דיש לסמוך
 על הרופאים עכ"ל להלכה למעשה יש שובר גדול
 בלידו והוא דהלא הרמ"א בה' גיטין סי' קמ"ה סעיף ע' כתב
 וז"ל וי"א דאין אנו בקיאין בזמן הזה ולכן אין לסמוך בזמן הזה
 מאומדנות הרופאים ע"כ ובי"א שברמ"א ה"ל הוא בחשו' מיימגי
 השייכים להלכות אישות סימן ל' וז"ל שם ובנידון זה אפילו
 לא הלך אלא במשענת הא אומדנה בעי שיאמרו רופאים
 בקיאים ויאמרו שמחמת חולי הראשון מת ומי אמר אוחו ועוד
 מי בקי בזמן הזה בהכרח אומדנה שנסמוך עליו להסיר יבמה
 לשוק ואפי' לפי ר"ת כו' מיכו אומדנה בעי ע"פ בקיאין שיאמרו
 מחולי הראשון מת דקתני מתני' וכבר פירשתי דאומדנה בזמן
 הזה לא ממכנין להקל דשמה לא נשמר ופה ממכה דברים
 שמחזירין את החולה לחלו ולה מחמת חולי הראשון מת עכ"ל
 ואף דמן סיומו דכתב דשמה לא נשמר יפה כו' היינו יכולין
 לדון וגומר דרק בזה לא ממכנין בזמן הזה מחמת דשיך הסברה
 דשמה לא נשמר כו' אכן מראשית דבריו מבואר דאף בלא
 הסברה ה"ל כלומר במקום שאין שייך סברה ה"ל רק טעות
 אחר יהיה איזה טעות שיוכל להיות בדבר הנידון ע"פ אומדנות
 הרופאים לזד אין לסמוך על האומדנה בזמן הזה ומאי דכתב
 בסיומו הסברה דשמה לא נשמר כו' הוא רק דהטעות דשכית
 באומדנה דמת מחולי זו הוא הסיבה דאין נשמר יפה וודאי
 לפי

הנה"ה

ולבחיין דבר רק בכה המשער בהתבוננות על מקרי החולה
 והשתנותו לפי העתים וזהו בחמת דבר קשה מאוד ושכית
 בזה הטעות והשגיאה ושייך בזה סברת בעל פמ"א דאין שייך
 לומר והוא ראה או ידע אשר הכוונה הוא ראי' מוחשית וידועה
 ברורה ולא בכה המשער מאומדנות לזד אבל כשהחולאת או
 הדבר המעיד ע"י הרופא הוא דבר נגלה ונראה כמו פגע
 וחבורה ומכה ערי' שפיר קרינן בזה והוא ראה או ידע כי
 אחרי החולאת או הדבר הוא ענין חיצוני ורואה הרופא את
 החולאת ואומר שזה מרפא וזה מזיק למה לא נסמוך עליו
 בזה הלא כל ענינים המזיקים והמרפאים להחולה על חולאת
 ידועה הוא ענין מבואר לחכמי הרופאים בין מלד חמת הטבע
 ובין מלד הניסיון ולכן נאמר דכשהחולאת הוא חולאת חיצוני
 כ"ע מודי :

קסו וראי'

ברורה נראה לפענ"ד דעכ"פ בחולאת החיצונית
 דוודאי יש לדון ע"פ רופאים כמה שמעפדים
 בחמתם דאיתא בב"ק (לא ה) אמדוהו והבריה נותנין לוכל
 מה שאמדוהו כו' עד מן שמיא הוא דרחימו עליו ובוודאי
 האומד הוא ע"פ רופאים ואף דחזינן דלא הי' כמו שאמדו
 והבריה מקודם עכ"ז אמרינן דמן שמיא הוא דרחימו עליו
 ולא דטעו הרופאים ומוציאין ממון ואף דבזממון להולי' מחזקת
 בעליהם לא חזינן בחר רובא וחישינן למיעוטא דשכית ח"ל
 ע"כ דלא שכיח כלל דיטעו הרופאים בחולאת חיצונית כמו הבלה
 ומכה ובחמת מטין הדברים דיש להוכיח מזה אף בחולאת
 הפנימיות יש לסמוך על הבחנת הרופאים דמי לא עסקינן
 בזה דב"ק ה"ל דע"י הכרחו גרם להמוכה הירוס וחולשה
 בחיצו' הפנימית רק דלכרחי כנ"ל ולהקשות מזה על הפוסקים
 ה"ל דחששו לטעות גבי הבחנות הרופאים לא נוכל כי יש
 לדחוק וליישב דאין מייירי הא דב"ק ה"ל רק במכה חיצונית
 הנעשית מהכאה וחבלה הסמוגל' ועכ"פ גבי מכה וחבלה וכל
 דבר חיצוני הנראה לעין הרופא שפיר מוכח מהא דב"ק דלכ"ע
 וודאי דיש לסמוך בזה על הבחנת הרופא ולא היישינן לטועה
 והן אמת דיש דברים דחששו החכמים באיסור כרת יותר מזממון
 והוא לענין מים שאל"ס וכל הדברים שאין מעידין השגויים
 במשנה יבמות (ק"כ) וכמבואר ברמב"ם פ"ז מנהלות ה' ז'
 ובש"ע ח"מ סי' רפ"ד וכדאיתא בב"מ כ' ע"ב היכא פשיט מר
 איסורה מממונה ואין כאן המקום להאריך בזה מ"מ אין זה
 רק כמה שמבואר בהדיא דגורו רבנן באיסור כרת חבל במאי
 דלא מלינו שפיר יש למילף אף איסור כרת מממון דאחר דלא
 חיישינן בזממון לאיזה מיעוט ואף דלא חזינן בזממון בחר רובא
 היכא דהמיעוט הוי מיעוטא דשכית מכש"כ דאין לחוש גבי
 איסור להמיעוט דהא קיימא לן דחזינן באיסורה בחר רובא
 ואף אם המיעוט הוי מיעוט השכית :

קסו עוד

נראה לפענ"ד דמוכח ממשנה מפורשת (גיטין
 ע"ב ה) דיש לדון ע"פ הבחנת הרופאים אף לענין
 איסור ערוה בחולאת פנימית והוא דאיתא שם זה גיטך מהיום

צו ואף דהסחירה ה"ל להיחר הג' של הראבי' ולענין השאלה ששאלתי המבואר בפנים הוא מהרמב"ם ז"ל כנ"ל ולהרמב"ם איכא שריהא אחריתא
 גבי הקליפות דאחר דאיכא סנהה בהסרפה הוי אינו מקפיד כאשר כתב הלבוש והרמב"ם סובר דהשערות אינם גדונים לענין וה"כ אף אם
 הקליפות הנה בכל הראש אכתי בערך כל הגוף הוי רק מיעוטא ומיעוטא שאינו מקפיד אינו חונף אף מדרבנן וכן כתב החכמת אדם ז"ל והארכתי בזה
 בפנים בזה (ב) ואף דהעליות דקשה לנרף דעת הרמב"ם אף לנרף להסירה מ"מ להרמב"ם עצמו הוי שפיר מיעוטא ואינו מקפיד ולא חייך וז"ל
 אין לנו לחוש לפחורה מה שיש לומר שלהרמב"ם לא קיימי הסברה דהיינו רבית' כיון דלהרמב"ם עצמו אינו חייך מעט אחר אכן הלא שני ענינים
 ה"ל אינם תלויים זה בזה כי אף אם נאמר כהגאונים אשר כמותם היא ההלכהה דהשערות גדונים לענין עכ"ז שפיר נוכל לומר בזה כמו שאנכי כתבתי
 שיש לומר דלא קיימא הסברה דהיינו רבית' כי למה שגרה מדברי הרמב"ם אין צורך במסקנא לשינוי' דמשי' ביבמות שאני עובר היינו רבית' :
 צח אבל יותר נראה לי דאף אם נאמר כה"ל דחזר הגמ' כאשר אומר כי אהת רבינא ממאי דדייק הגמרא מזה דלרף הקרא דאשר יולדו דעובר לאו
 יך אמו הוא ושפיר לרף הקרא לפי מאי דאחא הבינה אף אם עובר י"א עכ"ל מהא דאמר הגמ' שאני עובר היינו רבית' לא חזר הגמ' כי זה הסברה
 סביר הגמ' למלחא דפשיעא ודלית ולא דבוכרה בן לומר בה' אמהת הקושא דהי' קש' לפי ה"ה אדרבה דאמר גיורית מעוברת טעלה כו' כי הנראה לי דכל
 מאי דקשה בגמ' מרבה ויריך להא דשאני עובר כו' הוא רק משום דהסברה דשאני עובר היינו רבית' הי' זה להגמ' לברכה פשוטה ולכן מפרש
 הגמ' דהא דאמר רבא אחי' שפיר אף אם היינו מוכיחין מהא דלרף הקרא דאשר יולדו דעובר לאו יך אמו דעכ"ל לא חייך האם להעובר מחמת סברה
 אחריתא דהי' היינו רבית' דלא נוכל לומר לכאורה דלא תירך הגמ' להא דשאני עובר כו' רק מחמת ההכרח שהי' מוכרח ליישב דברי רבא
 לפי ה"ה דהלא על רבא בענין לא קשה מידי וכאשר כתבו החסו' בב"ק (מ"ז עא) ד"ה מ"ט וביבמות (ע"ח ע"ה) ד"ה אלא דרבא ע"כ סובר דעובר
 יך אמו הוא וכן הארכתי לנאר לפי הדרך החדש שכתבתי להרמב"ם ז"ל דכן סובר רבא דעובר יך אמו וה"כ ע"כ תריכין אלו למאי דישבו החסו' בב"ק
 וביבמות קנ"ל (ואף אם נאמר איזה ישוב אחר מנ"ל לחדש ולומר להרמב"ם דמפרש דלא בהחוס' אחרי דקיימין לפי דברי ה"ל דהרמב"ם עומד בזה
 דשיטה החסו' דעובר יך אמו הוא בלמה ושיאו עממא דרבא בזה דפרה שיוקסא גובה מולדה וכאשר הארכתי לעיל) דבעי הגמ' ליישב מלחא דרבא
 ככ"ע

שורת עמודי איש חלק א

הבאתי דבריו אות (קמ"א קס"א) וביבא דהחולאת הוא חולאת חינוכי יש לומר דבזה שפיר יש לסמוך בכל מילי אף בזמן הזה ומטעם הדברים כן כנ"ל ומעתה הדרגה לעניני דקטיקין זה והוא לענין הקליעות הנעשים ע"י סמים ותבואת דהעליתו בזה כבר לעיל דהיבא דהמס דרוב או כל הראש והרופאים אומרים שתחתן בהסרת הקליעות או אפשר אף אם אינם אומרים רק שהקליעות הוא רפואה לה ובכבר הקליעות יתמך החולאת מחמת מניעת רפואות הקליעות בכל זה תלוי אם יש לסמוך על הבחנת הרופאים והעדתם או לא :

קעב הנה היבא דהקליעות המס אינם רק ברוב הראש לבד דלפי מאי דהעלתי לעיל דהינו מקפיד הוי וודאי אף אם בחמת משקר הרופא ח"כ לא הוי לכ"ע רק מדרבנן אף אם משקר הרופא דהוי רובו ואינו מקפיד והוא עדיפא יותר ללד הקולא מהא דרואה מ"ת דבסו' קפ"ז ה"ל דבזה לא יבוא לעולם לידי עזירה דאורייתא וגם לפי חילוק שמחלק בעל כנסת יחזקאל כנ"ל הוא ג"כ קולא כמובן בזה בוודאי יש להקל לסמוך על הרופאים וכאשר העליתי לעיל והאף אם הקליעות המס בכל הראש כולם הם דכטלה ואינו מקפיד הוי דאורייתא מ"מ יש לדון היתורא בזה לסמוך שפיר על הרופאים לא מצעי בגוונא דהשאלה הניכר בפתח דברי לעיל אות א דמבואר שם דחולאת האשם הוא חולאת חינוכית ר"ל מכות בגלג' ופאב בראשם ושינוי דהעליתו בזה לעיל דיותר יש להקל בחולאת חינוכית ומסתבר כן אלא אף אם חולה הוא על חולאת פנימית עכ"ז עדיין יש לדון ולומר דאחרי דאמינת דין הוא דיש לסמוך על הרופאים כאשר כן הוא דעת רוב הפוסקים כגולם וגם מוכח כן מן הראי' ראיות הזקות לפענ"ד והאף בזמן הזה ע"כ דסמכין ג"כ על הרופאים בחמת כאשר אנו רואין דלא הגיה הרמ"א ולא פוסק אחרון זולתו בש"ע ח"מ מס' ר"ג אשר מבואר שמוציא' מנוון מיורשים ע"פ אומד הרופאים ובי"ד סו' קנ"ב פוסק הרמ"א ג"כ לסמוך על הרופאים לענין אם היין מסבך השערות כנ"ל ולא מנינו שכתב דאין לסמוך בזמן הזה על רופאים רק בחבן העור סו' קמ"ה סעי' ט' אשר שם הוא רק לענין להצריכה חלילה או שלא תקיבם אבל באופן שתיאשר על צעלה ואין ידוע מתי תרפא ותשאר האשם כעגונא או שתתגרש מצעלה יתכן דשפיר יש להעמיד חדינה ולהסירה ע"פ אמירת רופא ישראל כשר וגאמן אף בענין דם והרופא אומר שדם מכה הוא אשר דברו בזה כל בני פוסקים שהבאתי לעיל ורובם כגולם מתירין וצריך להתיישב בזה ובהסכס סמורים רבים וכן שלמים :

קעב אבן בענין הקליעות יש יותר להחיר אף אם המס בכל הראש יען כי אף אם המס בכל הראש עדיין אין מוחלט כ"כ שהוא חלינה מדאורייתא דהלא הרמב"ם סובר דהגוף והשער נידונים לאחד והפרישה מסתפק דע"פ שערות על כל הגוף כולו ידונו כאחד ולא דשער הראש או בית השחי אחת נידונית לעלמה ואם דדעת הרמב"ם הוא יחידאי והגר"א מביא

הגדה

ככ"ע וא"כ לא נכלל חו לומר במאי דמשני הגמ' שהני עובר בו' דהוא מנזר ההכרה לבד כי מאי הכרה כ"כ להגמ' אף בה"א דאם ליישב דברי דגוריות מעוברת בו' שיהיה קיימת חליבה דהלכתא הלא ההלכתא הוא בחמת דעובר ירך אמו כאשר העליתי כ"ז לעיל והוא הוא שיטה רוב הפוסקים דקיימת להלכה דעובר ירך אמו הוא וא"כ ח"כ אף בלא סברה דהיינו רבייתא דגוריות מעוברת דא"כ בנה עבילה ואם דהגמ' בל להעמיד את רבא בעלמו דיהיו יכול לסבור אף דעובר לאו ירך אמו הלא רבא בודאי סובר דירך אמו הוא וכנ"ל ואין ג"מ בין לפי הה"א דמקשי עממא דכתב אשר יולדו בו' ובין לפי מאי דלומר כי אחא רבינא בו' אף לפי מאי דפרשתי דהוא חזרה מהקודם רק דלפי מאי דמסיק לפי מאי דפירשתי אשיא שפיר הא דדרשינן מאשר יולדו למארי שני שנשא מגרית ראשונה אף חליבה דהלכתא ולפי הה"א היה זה שלא חליבה דהלכתא דלפי הה"א לפי ההלכתא דעובר ירך אמו נריך להיות בנה שני אף זולת הדרכת דאשר יולדו אבל מלאת דרבה דגוריות מעוברת עטולה בו' אף לפי הה"א אחי' שפיר בלא הסברה דהיינו רביית' כפי ההלכתא ואשר רבא בעלמו סובר כן דעובר ירך אמו וא"כ ע"כ הא דמקשי הגמ' מרבא ומשני שהני עובר דהיינו רביית' הוא רק לריוחה דמלתא לבד כי היה זה להגמ' לנכרה שפוטא דעובר היינו רביית' ולא חייב בודאי ולכן לא חש הגמ' להאריך ולבאר דהא דגורית מעוברת בו' אין שייך להא דעובר ירך אמו דאף אם לאו ירך אמו לא חייב ל' אמו דהיינו רביית' וקושטא דמילתא אומר הגמ' ולפי מאי דחידש הראב"י והוכיח מזה היתר לענין הקליעות ולפי מאי דהעליתי בפנים דעל זה הסברה לבד יש לסמוך ולהסיר ח"כ ביותר דלפי זה הא דביאר הגמ' הסברה דהיינו רביית' אף דאין ג"מ בזה לענין עובר דעובר ירך אמו הוא בחמת מ"מ ר"מ מלאת אחריה כמו לענין הקליעות או דומה לזה אשר לא שייך שם הסברה דעובר ירך אמו והסברה דהיינו רביית' שפיר שייכה דלא חייב : **צט ועדיין** לכאורה יש לדון קצת ולומר דהא דמסיק בתמונה (ב"ה ע"ב) הא דעובר ל"א בחיובתא הוא רק מחמת דהגמ' מסיק ביבמות ע"ח ע"ב דכי אחא רבינא ח"כ באומות הלך אחר הזכר בו' דלפי זה נריך שפיר הקרא דאשר יולדו לענין מארי שני שנשא מגרית ראשונה דבנה שני אף אם עובר ירך אמו הוא וכאשר ביארתי כל זה לעיל אבל לפי הה"א דהקרא דאשר יולדו אין נריך לענין מארי שני שנשא בו' רק אם עובר לאו ירך אמו וגאמר דהא דלומר רב דימי אח הדש דאשר יולדו לענין מארי שני בו' הכל שמע מר' יוחנן רבו ומקודם שכה הטעם ואח"כ נזכר וזהו דאמר ליה אבי חזינא לרישין בו' וכאשר ביארתי כל זה לעיל וכן מורו דהבנים דרב דימי משמיה דר' קאמר הכל דל"ג מאי מקשה הגמרא ח"כ

לפי מאי דלומר במהניחין דלומדין אותו בו' היו אז הרופאים בקיאים וראויים לסמוך עליהם אף שלא לחוש להשמש דשמה לא נשמר בו' וכן מסתומות דברי הרמ"א ה"ל מבואר דאף אם הרופא אינו משער ממאי דרואה את החולה קודם מיתתו אלא אף אם בעת נתינת הגט רואה הרופא את החולה ואומר שוודאי ימות החולה מחולי זה וא"כ אין שייך הסברה דשמה לא נשמר ואפשר דאף בזה שייך הסברה דאם מת מחמת חולי אחר אינו גט ודומה לערפו ארי שבסעיף ו' שם ולא עיינתי עדיין בזה :

קסט וא"כ משמע דאין לסמוך בזמן הזה על אומד הרופא ול"ע דלמה לא הביאו דברי הרמ"א ה"ל כל האחרונים שדברו בענין נאמנות הרופאים והסמיכה עליהם ומתהימא שגם הרמ"א בעלמו לא כתב כנ"ל רק בהלכות גיטין כנ"ל אבל בה"מ סו' ר"ג סעיף ב' לא הגיה כלום וכן בי"ד סו' קפ"ז סעיף ה' לא כת' דהאידנא בזמן הזה אין לסמוך על הרופאים ושם בסו' קנ"ט סעיף ב' כתב הרמ"א בעלמו דיש לשאל לרופאים ולסמוך עליהם ואף דגם האשם יכולה לנסות בעלמה אם היין מסבך השערות כמבואר שם והארכתי בזה לעיל :

קע ורבן הגר"א דנריך לומר דבחמת סובר הרמ"א דאף בזמן הזה בקיאים הרופאים ויש לסמוך עליהם אף להוליא ממון ע"כ לא הגיה כלום בה"מ בסו' ר"ג סעי' ב' ורק לענין חומר איסור ערוה דאורייתא כמו ב' גיטין סו' קמ"ה סעיף ט' ה"ל חשם להחמיר שלא לסמוך על הרופאים אבל בירר דעה סו' קפ"ז ה"ל שהוא רק איסור דרבנן דחזקה דרואה מ"ת אינה רק מדרבנן כנ"ל והאף דאם משקר הרופא בהבחנתו ותרעה שעת תשמיש יבואו לידי עזירה איסור גדה דאורייתא מ"מ איסור השימוש ברואה מ"ת הוא רק מדרבנן ולכן אין נפקותא מדורות הראשונים לזמן הזה וכן בי"ד סו' קנ"ט סעי' ב' ה"ל סמכין ג"כ על רופאים אף בזמן הזה כי יש שם עעמים אחרים להפיר כאשר כתוב במהרי"ק שורש קנ"ט כנ"ל ויותר נראה לי מהא דהיקיל הרמ"א בסו' קנ"ט הוא משום דהוא הבחנה בדבר חינוכי ובוה אין שום חשש אף בזמן הזה דיטעה הרופא ולכן פסק דשפיר יש לסמוך על הרופאים במאי דיאמרו שייך אינו מסבך השערות ולא חשש כלל הרמ"א לעשות הרופאים בזה עד דלא ננריך שתנסה האשם בעלמה אלא שסמוך על הרופאים לבדם :

קעא ויצא לנו מכל ה"ל דודאי הדין הוא בחמת דאף על אומדנות הרופאים יש לסמוך לכל מילי ורק בזמן הזה יש להחמיר רק לענין איסור ערוה דאורייתא אבל לענין ממון שפיר סמכין אף בזמן הזה להוליא ע"פ האומד של הרופאים וכן לענין רואה מ"ת המבואר בסו' קפ"ז כיון דאיסור השימוש הוא מדרבנן לבד לכן יש מי שמחיר לשמש ע"פ רופא ישראל וגם הדיעה הראשונה המסתפקת בזה יש לומר דהיבא דלא יבוא לעולם לידי עזירה דאוריית' מודה וגם בעל כנסת יחזקל בתשובה ל"ד בסופו כתב דהדעה המסתפקת ה"ל אין מהתפק רק בהבחנה שנתרפאה החולה לבד אבל בשאר דברים מודי יעו"ש וכבר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

חיץ מדאורייתא רק בזכור ושער הראש לא מקרי כולו כיון דשער כל הגוף נידונים לאחד ולכן שפיר יכולה לעשות עיונה שהוא בית שערותי שבגוף חכן מאי שהקשיתי על הראב"י לעיל שם הא דאינה יכולה לעשות חפיפה שהוא מתקנת עזרה אפשר דשפיר קשה חף לפי הג"ל דיתכן דעכ"פ שער כל הראש המה הרוב בערך שערות הגוף כולם וחיץ עכ"פ מדרבנן וח"כ עדיין לורך למאי דכתבתי ליישב לעיל בזה (בג) ולקמן אי"ה חיישב הא דלא חס הראב"י לתקנת עזרה לענין רובא וחיו מקפיד ולא יהיה לריך למאי דכתבתי בזה (בג) כן יבואר שם דלפי זה יודעה דברי הג"ל ויהי לורך למה שכתבתי בזה (בג) :

קעט ועוד נראה לי דחף חס נאמר דשערות הראש או בית השחי אחת נידון הכל כל מקום ומקום לעלמו מ"מ גבי הקליעות הנעשים על ידי הסמים ודיבור בשעות חף חס הקליעות המה בכל הראש מעין הדברים לומר דלא הוי עדיין כולו וחיו מקפיד שיחזק מדאורייתא דלענין סיבך השערות זו בזו שייך עדיין הסברה שני של הראב"י אשר מביאה האגור בשמו והוא דהוי כג' נימין קשורין וזאיזה מקומות יש דמהדק טובא אשר שייך טעם הא' דהראב"י ואם מלך הסמים והשעור אשר לא שייך הסברה דהוי כג' נימין קשורין ושמה לא מהדק בזולה ולא שייך ג"כ טעם הא' הלא מכתוב הקליעות יכולה האשה לרחק בחמין ובזרית ואף הסמים שפנים מתרחק ומתייבש ועכ"פ בזולה לא הוי וודאי החליטה כי חיד לא יתכן שיש חיוס מקום שהוא נקי ושייך הסברה דהוי כג' נימין כו' או חיוס מקום דמהדק טובא דהוי כבלוע ובה"ס כדברי הראב"י בסברתו הא' :

קפ ולבאורה היה נראה דלא מקרי כולו או רובו רק שכל השערות מכל לדיהן מכוסה בזולה או ברובא וח"כ חף חס הקליעות המה בכל הראש מ"מ קרוב הדבר דלא הוי רק מיעוטה ובפרט בזירוף הסברה דספיקא של הפרישה אשר הוכחתי כן לעיל מן הסברה ומן הרא"י כמבואר הכל לעיל וח"כ לא הוי רק מיעוטה וחיו מקפיד ולא חיץ חף מדרבנן וכבר העליתי דלענין שיהיה חיו מקפיד ח"ל רופא ישראל מומחה נאמן וכבר אלא חף ברופא מומחה ח"ל סגיא : **קפא אבן** בהכרח ח"ל דחף חס השערה נקשרת או נמאסת בחיוס דבר במקום אחד הוי כמו דהחליטה הוא באותו מקום של השערה בכל השערה כולה וזאת דרוב השערות נקשרים כל שער ושער לעלמה מקרי רוב וזאת דכל השערות כן מקרי כולה והראיה לזה מהא דאומר בב"ק (פ"ג א') מדאורייתא בעיוני בעלמה דלמא מקטר ח"ל דלמא מאוס הרי דבקמירה לבד יתכן להיות חליטה מדאורייתא וזה וודאי לא שכיח כלל וכלל שיהו על כל פנים רוב השערות נקשרים כל שער ושער לעלמה בקימורים וקישורים מהחל השערה עד סופה (ובזהרורי דברים שיש לי ליישב קושיות הגר"א על הרמב"ם היו מיושב גם זה וקלרתי מחמת כי הדברים אינם מצוררין לי עדיין) אלא ע"כ דאם דים קשר ח' בהשערה מקרי חליטה בכל השער וח"כ קשה הדבר

מביא ראיה מב"ק (פ"ג) דלא בהרמב"ם והבאתי הכל לעיל בזה (ב) במאמר המוסגר (יש לי בזה הרעיון דברים וקלרתי) והפרישה נשאר בספק בהג"ל ועייין בספר סדרי עהרה סי' קל"ה ס"ק י"ז דהביא בשם הפל"מ דברוב אחד מהמקומות שיש בהם שער סגיא כמו רוב שער ראשו או שער בית השחי או בית הסתרים וכדומה וביים בעל ס"ע ואין לזה הכרע עכ"ל בהלטרף וודאי דהרמב"ם וספיקא דהפרישה ראוי בזודאי ללרף לקולה במקום חף דמדינה חף בדאורייתא גמור הוא מותר : **קעד וגם** לפענ"ד נראה דהדבר מוכרע בין מן הסברה ובין מן הראיה דעל כל פנים שערות כל הגוף יש לדונם לאחד והוא מן הסברה דהנה מאי דהשערות נידונים לעלמן לדעת הגאונים אשר קיימינן כוותיה הנראה דטעם הדבר הוא יען דכתיב את צברו ובשרו הוא על הגוף והאח בא לדרוש על השער הטפל לבשרו ולכן הבשר נידון לעלמו והשער הנלמד מאה נידון ג"כ לעלמו אבל לומר דשער הראש או בית השחי אחת או בה"ס נידון כל אחד לעלמו מאין נאמר כן :

קעה ומן הראיה מהא דתנן במשנה פ' ט' דמקואות משנה ח' ג' ב' ג' ג' ג' אלו חוללין בחדס כו' קלקי הלב והזקן ובה"ס בהש"ס אלו שאין חוללין קלקי הראש ובית השחי ובה"ס באיש ע"כ ועייין בר"מ ור"ש שם דהסבדל בין איש לאשה הוא דהאיש חיו מקפיד על בית השחי או בה"ס שלו והאשה מקפדת ע"כ ואם איתא דשער של כל בית השחי אחת נידון לעלמו ואף בחיו מקפיד חיץ בזולה מדאורייתא וברובא מדרבנן לפ"ז חיד דתי אלו שאין חוללין קלקי הראש ובית השחי ובה"ס באיש הלא חף באיש דחיו מקפיד מ"מ בכל בה"ס או בית השחי אחת חיץ מדאורייתא או ברוב בה"ס או בית השחי חיץ עכ"פ מדרבנן אלא ע"כ דאינם נידונים כל אחד ואחד לעלמן רק כל שער של כל הגוף כולו נידון כאחד ולכן חף חס הוא בכל שער בית השחי ובה"ס עדיין בערך כל השערות של כל הגוף כולו הוי מיעוטה ומיעוט וחיו מקפיד חיו חיץ חף מדרבנן וזה דתי ואלו שאין חוללין כו' : **קעו ואף** דלפי מאי דכתבתי לעיל חות (מב מג) ליישב דברי הראב"י שבמרדכי סוף הלכות גדה דהיבא דהוי חיו מקפיד ח"ל חו לא עיונה שהוא מדאורייתא ולא חפיפה שהוא מתקנת עזרה ועייין כ"ז לעיל שם וח"כ לפ"ז הוי אפשר לומר דשפיר הוא דשער של בית השחי או בה"ס נידון לעלמו והא דתי אלו שאין חוללין באיש הוא דאחר דבאיש חיו מקפיד על הג"ל לכן חין לריך עיונה וחפיפה כנ"ל : **קעז אבן** לישנא דחין חוללין לא ח"ש חף לפ"ז דמשמע מזה דחף חס נקשרו או נמאסו אינם חוללין וע"כ משום דלא הוי רק מיעוטה דכל שערות הגוף נידונים כאחד : **קעח ורפ"ז** חין לורך למאי שכתבתי לעיל חות מב ליישב דברי הראב"י והוא כיון דעכ"פ גבי הקליעות דמיירי הראב"י הוי וודאי חיו מקפיד מחמת סגנת ההסרה ח"כ חיו

הגהות

אח"כ טעמא דכתיב אשר יולדו כו' דבאמה חף חס נאמר דעובר ירך חמו וח"ל הקרא דאשר יולדו לענין מצרי שני שנשא כו' עכ"ל לריך הקרא חו לאופן ההיפוך והוא למצריה שני שנישאת למצרי ראשון ואף דנוכל לדחוק ולומר דהגמ' מקשי מרב דימי לחוד עכ"ל יומר הוא נכון חס רב דימי משמי' דר"י אמר הכל וח"כ לפי הה"א הוי מוכרח דר"י סובר דעובר לאו ירך חמו ולכן חס מקודם תיובתא דר"י תיובתא וח"כ חומר שם מקודם לימא חס שיירו חמו לאו ירך חמאי היא ומסיק דר"ע סברי חס שיירו משויר ומבואר הכל לעיל בזורך דהתיובתא דמסיק הגמ' הוא רק ליישנא קמא חליצה דר"י אבל באתת לפי מאי דסובר הגמ' כלישנא קמאי דשיירו משויר ועובר לאו כו' הרי מילי נהוו ח"ש דברי ר"י דחף ר"י סובר דעובר ירך חמו הוא ושיירו משויר אבל לפי הה"א דיבמות כנ"ל דמוכה דר"י ע"כ סובר דעובר לאו כו' הוי מוכרח לומר דשיירו משויר ועובר לאו כו' חד מלהת הוא וליכא תו תיובתא להא בלאו ירך חמו אחרי וודאי ח"כ חמאי דסברי דשיירו משויר כמבואר בזה דהמורה שם וסובר ר"י כחוקן תנאים ואחר דכן סובר ר"י הוי לריך להיות ההלכתא כן כי לא הוי חו תיובתא עליו כנ"ל ואחר דלפי הה"א דיבמות הוי לריך להיות שפיר ההלכתא דעובר לאו ירך חמו לכן הסבדל הגמ' ליישב בה"א הא דגזירות מעוברת שבעלה דלא יהי' לריך צנה עבילה חף חס לאו ירך חמו הוא ולכן חומר הגמ' בה"א הסברה דהיינו רבית' וח"כ לפ"ז יש לומר לבאורה דלפי מאי דמסיק כי אחא רבינא כו' והוי לפי ההלכתא דעובר ירך חמו הוא וח"כ ח"ש. הא דגזירות מעוברת שבעלה חף בלא. ההכרח דהיינו רבית' חזר הגמ' מן הסברה דהיינו רבית' לפי המסקנא והכל הוא נכלל בלשון כי אחא כו' והוא ליישנא דחזרה כנ"ל : **ק אב"ל** זה ליתא לפענ"ד חדא דהוא דחוק מאוד וגם חף לו חס סבור ר"י דעובר לאו ירך חמו הוא מ"מ חס רבא סובר דירך חמו הוא לריך להיות ההלכתא כרבה דהוא בחרת וגם חף לפי הג"ל שפיר מוכח דהסברה דהיינו רבית' הוי נראה להגמ' לבשרא שפועה דח"כ מאי הכות בה"א להסברה הוואת דבי הדין דגזירות מעוברת עו' דאומר רבא הוא הלמ"מ או נשנית בחיוס משה או ברייתא או מיתרע משמי' דאמורא אחר אלא דרבה בעלמא חומר כן ורבה הוא סובר דעובר ירך חמו הוא ולא קשה עליו מירי ומערה מאי דהעליתי בפנים דיש לסמוך על היסר דהיינו רבית' לבדו הוא יציב ונכון לפענ"ד. תם ונשלם ההגה"ה בעזרה"י :

האיסור שע"פ הגדת הרופא ודאי דאין נ"מ אם הוא רופא ישראל או אין יהודי כמו דמחליקין שבת ע"פ רופ"מ יהי' איזה שיהיה : קפד רק דזאת לריך לידע שאין אומר הרופא כנ"ל מחמת דהוא יודע דתלוי היתר עבילתה צוה ואומר שלא

מדרכ אמת ואף דיתכן דעל כל זה הוי איסור להסיר כיוון דעכ"פ אומר בן הרופא וצפרט אם אומר דהוא סכנת נפשות לה ולריך צודאי להחמיר בזה ולא להקל להסיר הקליעות מחמת החשד שלבז הרופא אינו כהגדת פיו עכ"ל עכ"פ מחוייבת להיתר עבילתה לשאל מרופא אחר שאינו יודע מה שגוגע הדבר להיתר עבילתה ודומה לזה מביא הב"י בטור יו"ד סי' רל"ב בשם תשובת הרמב"ן סי' ער"ב וז"ל ראובן נשבע שיודר במקום חמיו אם לא יעבדנו אונס אם סבב הוא או אחרים בשבילו אונס עליו שלא לילך למקום חמיו אין זה אונס וכן אם הרופאים מוחים בו שלא לדור במקום ההוא כי האויר שם סכנה לו אם לא נדע צודאי שמדריך האמת אומרים בן ולא לאיימו כדי שימנע מליך שם לא חשיב אונס ע"כ והגהתה לי דע"כ היה שם איזה אמתלא לחשוד את הרופאים שמכוונים לאיימו כדי שימנע ולכן לא הוי אונס ואף דודאי אסור ליסע למקום חמיו אחרי דעכ"פ אומרים הרופאים שסכנה לו האויר שבמקום ההוא דעכ"פ אין נפער משבועתו אם לא אחרי החקירה והדרישה מהרופאים אם המה ישראלים שיאמרו לו בדרך אמת או אף מרופא אינו יהודי שיוצן שאומר ע"פ האמת וכמו בן הוא צעניניו לענין הקליעות כנ"ל דהיכא דהרופא אומר בדרך אמת אף אם הוא רופא אינו יהודי ואינו אומר רק שיש חשש סכנה בהסר' הקליעו' או שאומר שהקליעות הוא הרפואה לחולתה שלה ואף אם עדיין לא נהוו הקליעות רק נסתבכו לבד ויש לחוש שמא לא יתהוו הקליעות מ"מ שייך שפיר טעם הג' של הראב"י דהוי היינו רבית' וכבר העליתי לעיל דעל טעם הג' של הראב"י שפיר יש לסמוך להסיר אף בלא לירוף טעם אחר וצפרט דביארתי דאף בכל הראש קרוב הדבר דלא הוי מדאורייתא וקיבא דלא הוי רק ברוב הראש קרוב הדבר דלא הוי רק מיעוטא ולספק הפרישה ודאי דלא הוי רק מיעוטא וכבר הוכחתי מן הסברה ומן הראיה כסדרת הפרישה דכל השערות של כל הגוף נידון לאחד ולפ"ז לא הוי רק מיעוטא שאינו מקפיד וא"כ בגוונא שגשאלתי המבואר בזה (א) דהקליעות אינם רק ברוב הראש לבד וודאי דיש לסמוך ולהסיר אף ע"י רופא מומחה אינו יהודי שיאמר בדרך האמת ואף אם הקליעות המה בכל הראש מסתברא להסיר אף ע"י רופא מומחה אינו יהודי ואף שאינו אומר רק שיש חשש סכנה או שאומר שרפואתה הוא הקליעות :

קפה יוד נראה לפענ"ד לומר בזה דבר חדש דאף זולת סברת הג' של הראב"י כנ"ל לא חייבי הקליעות בעבילה אם אי אפשר להסירן יהיה מחמת איזה סיבה שיהיה בין אם נעשו ע"י שד דידוע דאיכא סכנה להסיר או אף אם נעשו ע"י סמים וכדומה ורופא מומחה יהיה מי שיהיה אומר שיש חשש סכנה בהסרתם או שהקליעות הוא רפואתה דהו אסור להסירם מחמת דאדם אסור לחבול בעלמו כנ"ל ואחרי דאי אפשר להסירן וכבר ביארתי דע"י אמירת הרופא מומחה אף רופא אינו יהודי הוי תו אינו מקפיד וא"כ אם הקליעות המה ברוב הראש או אם נאמר דאף אם הקליעות בכל הראש לא הוי כולה רק רובא כאשר הארכתי לעיל לא הוי תו חליה מדאורייתא רק מדרבנן לבד דהוי רק רובו ואינו מקפיד והיכא דלא אפשר אין לחוש לחליה דרבנן ואוקמינן אדאורייתא כדמוכח מהא דאומר ביבמות (ע"ח ע"א) וכי תימא משום דר' ינחק כו' ויעויין ברש"י שם ד"ה משום דר' דכתב שם וז"ל ואע"ג דאמר הסם גזרו על רובו שאין מקפיד כו' הכא אוקמינא אדאורייתא ע"כ והסברא הוא משום דבשעה שעבלה הגיורת לא היה באפשר להוליך העובר ולעבלו לבדו לכן מוקמינן אדאורייתא דברובו ואינו מקפיד לא חייב ויעויין בשו"ת טודע ביהודה מהדורא תנינא תשובה קל"ה מה שכתב מזה ומבואר בדברי שם שפרש דברי רש"י כאשר כתבתי כנ"ל והנה הסם הלא אחר שתלד יכלינן למטבל להעובר לבדו ועכ"ל

להכריע ולומר דלא הוי רק מיעוטא אבל עכ"פ קרוב הדבר דכולה לא מקרי אף בלא לירוף דעת הרמב"ם וספיקא דהפרישה וצ"ל לירוף דעת הרמב"ם וספיקא דהפרישה יתכן דלא הוי רק מיעוטא ועכ"פ לא הוי רק רובא ולא הוי רק מדרבנן ושפיר יש לסמוך עכ"פ על רופא מומחה ישראל נאמן וכשר ובאשר העליתי לעיל דבאיסור נדה ובדרבנן אף באתחזק איסורא אין לריך שנים ודי באחד לבד ויעויין בזה לעיל מאת (קיד) ואלך : **קפב ורפי** כנ"ל לריך דווקא רופא ישראל מומחה ונאמן ואף דבש"ע בסי' קפ"ז סעיף ה' מבואר דהיכא דיכר דהרפואות הועילו דיש לסמוך אף על רופא אינו ישראל יעו"ש ובענין השאלה שבפחה דברי אות (א) מבואר דאחר עשיית הקליעו' נפתחו המכות וזכות המוגלה וכאז עיני' נתמעטו מה מ"מ הנראה לי דאין זה הוכחה דהועילו לה הקליעות כי יתכן דפתיחת וזיבת המוגלה מהמכות נהווה מחמת ריבוי המוגלה שנתרבה ברבות הזמן ומחמת פתיחת המכות וזיבת המוגלה נתמעט כאז העינים גם לריך שיאמר הרופא שודאי לו שיש סכנה בהסרת הקליעות או שברור לו שהקליעות המה רפואתה באמת אבל אם אינו אומר רק שהוא חושש שסתבבן בהסרת הקליעות ואין ידוע לו צבירור אם הקליעות המה רפואתה א"כ מי יומר דהוא סכנה או רפואה דנאמר דהוי רבית' ולא חייב :

קפג אבן לפענ"ד נראה לומר בזה דבר חדש דשפיר יש מקום להסיר אף ע"י רופא אינו ישראל ואף אם אינו אומר רק דיש חשש סכנה בהסרת הקליעות או שאומר הרופא שהקליעות הוא רפואתה וזוה אף אם עדיין לא נהוו הקליעות רק דנסתבכו השערות לבד כי יש איזה ימים שכבר ניתן הסמים בראשה ובאם שחסיר את הקליעות הרי עכ"פ תגרמה בהסרתה שתהפכה בחוליה זמן יותר כי תהיה לריכה להמתין עד שיוגדלו שערות ראשה ואף אם יכולה לרחוץ ולהסיר הסמים ולפרק את הקליעות הרי עכ"פ תהפכת בחוליה יותר באלו הימים שמן נתינת הסמים ועד עתה בכל זה שייך שפיר מסבירא דהיינו רביתא כי לו יבא דהאמת הוא אינו כמו שאומר הרופא שאינו ישראל ואין סכנה בהסרת הקליעות וכן אין הקליעות רפואתה או שמא לא יתהוו הני קליעות מ"מ אחרי דעכ"פ אומר הרופא שאינו יהודי מומחה דיש חשש סכנ' בהסרתם הוי תו איסור גמור להסירם אף למ"ד אדם רשאי לחבול בעלמו ב"ק (ל"א ע"א וע"ב) וכדאומר (שם ע"ב) ודלמא קעלא שאני [ועוין בצרכות ל"ב ע"ב ת"ר מעשה בחסיד אחד כו' ואין המקום כאן להאריך בזה כ"כ] ואף אם הרופא אינו אומר רק דסתבב החולתה קלת ע"י הסרת הקליעות או שאומר שרפואתה הוא הקליעות וא"כ בהסרת הקליעות יוגרם שתהפכה בחולי' יותר בכל זה אסור להסיר תו הקליעות דהלכתא הוא דאדם אסור לחבול בעלמו וכן פסק הרמב"ם ריש פ' ה' מה' חובל ומזיק ומבואר בהסוגיא שם דאף רק לגרום שיסבול הגוף איזה זמן עבר אסור לעשות בן למ"ד דאסור לחבול בעלמו כדאיתא שם (ע"ב) ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כו' אלא האי תנא . הוא דתניא אמר ר"א הקפד ברבי כו' ומה זה שלא ליער עלמו רק מן היין נקרא חוטא המנער עלמו מכל דבר על אחת כמה וכמה ע"כ הרי אף בלער בעלמא ואף אם הדר אח"כ ומפסיק אחר זמן הלער עכ"ל אסור לגרום לעלמו ואחרי דמחמת אמירת הרופא צענין הקליעות כנ"ל נעשה איסור גמור להסירם שייך תו שפיר מסבירא דהיינו רבית' כי מאי נ"מ הוא אם אי אפשר להסירם מחמת דידוע דאיכא סכנה להגוף או שידוע דעכ"פ הוא אסור והוי סכנה להנפש אשר בזה ככלל גם סכנת הגוף וגבי ידות הכלים דמביא הגר"א כנ"ל אין שם כלל מסבירא דסכנה להסיר רק דאינו עומד להסיר ולריך להיות מונח במקום הזה וזוה עיקר הסברא דהיינו רבית' ובאשר בארתי דהגר"א ז"ל מפרש מילת רבית' כמו רביעתו וא"כ ודאי דאחר דפוי איסור להסירם דשייך תו מסבירא דהיינו רבית' אחרי דלריכיס להיות בן מחמת אומר האיסור ולענין גרם

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ועכ"ז אחרי דבעת עבילת הגזירות לא היה באפשרי לעבול להטובר לבדו ולהגלל מחליצה דרבנן עלתה לו שפיר עבילת אמו דמוקמינן אדאורייתא וכו"מ מכ"ש בענינינו דאין ידוע כלל אימת תרפא האשה ואם תרפא או לא חו"מ דוודאי אין לחוש לרובא ואינו מקפיד שהוא מדרבנן ואוקמינן אדאוריין :

קפו ואף דאפשר להטעקש ולומר דלפי המסקנא דיבמות דמשני שאני עובר דהיינו רביתו וכול תו לומר דאף במקום דהי אפשר חוששין לחליצה מדרבנן ולא מוקמינן אדאוריין וכל הסברה דבאי אפשר מוקמינן אדאורייתא לא היה סובר הגמ' רק בה"א וכלל הכל במאי דאומר הג' וכי תימא משום דר' יתחק כו' דאף זה דמוקמינן אדאוריין הוא רק בדרך וכי תימא לבד: **קפו אבר** לפענ"ד נראה דזה ליתא דמג"ל לחדש זאת וגם הלא הגמ' באומרו וכי תימא משום דר"י כו' לא

דבר כלום ממאי דמדרבנן חוץ ברובו ואינו מקפיד וכו"ל דמוקמינן אדאורייתא מחמת דלא אפשר וחזינן ממאי דלא דיברה הגמ' מכל זה כלום דע"כ דנחשב זה להגמ' לסברה פשוטה דהיכא דהי אפשר דלריך לאוקים אדאורייתא ולא דהסברה הזאת לא נאמר רק מנ"ד הכרח השיב שקשה לפי ה"ח :

קפה ומצינו להסברה דשאני אפשר משאי אפשר בנדה (סג 3) לענין סמיכת חפיפה לעבילה דאומר

שם רב הדרא אשר ההלכתא כוותי' כדריש מרימר שם דשכן לא אמרינן דהיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ואף רב ימר דאומר שם אפי' שכן אמרינן ולא מסתבר ליה החילוק בין אפשר לשאי אפשר הוא משום דסובר דאחר העבילה שני ימים ודומה לא חשבו אי אפשר דנחלק בזה אבל היכא דהוי ח"א גמור יתכן דאף רב ימר מודה והן אמת דיש לחלק ענינינו מן ענין דמחלק ביה רב חסדא בין אפשר לשא"א וק"ל רק אחרי דעכ"פ מצינו להלכה החילוק בין אפשר לשא"א ובענינינו מצינו ג"כ דבה"א דיבמות כג"ל סובר ג"כ לחלק בין אפשר לשאי אפשר ה"כ מג"ל לומר דבמסקנא לא קיימינן בענינינו החילוק בין אפשר לשאי אפשר :

קפט ועוד מצינו ברשב"א בת"ה הארוך דזינו כתמים בית שביעי שער רביעי דף קפ"א ע"ב דכתב שם וז"ל

ואת"ה והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת סוסת כולה ואע"פ שלא ראתה מוזהרתם כו' והאיך אתה מתיר את זו שהיא בשעת ווסתה שהרי דם לפניך י"ל הריא מדרבנן הוא משום דאפשר למיקם אמילתא אבל הכא ליכא למיקם אמילתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שאם כן אף אתה חוסרה לבעלה לעולם עכ"ל הרי מבואר מהיום דבריו ולשונו שאין סברה לחוסרה על בעלה לעולם בדבר שהוא מדרבנן לבד ולא מצינו בהדיא דאסרו רבנן אף לעולם כמו ברואה מ"ת ואף דהרבה פוסקים חולקים על הרשב"א דהא דמתיר בשעת ווסתה בזה דמיירי הרשב"א ה"ל הנה באמת אף דנחמיר בשעת ווסתה עדיין לא תהי' עמאה לעולם כי לומנים תהי' עוברה ואדרבה טעמא הוא משום דה"כ לא תעמא לעולם כמבואר בב"י בטור סי' קפ"ז אשר מביא טעמא בשם ואין כאן המקום להאריך בזה ובענינינו קילא באמת יותר מהתם דהכא לא יבוא לעולם לידי עבירה דאורייתא אבל התם אם באמת אין זה דם מכה רק דם נדה הרי יבואו לידי עבירה דאורייתא רק שמדאורייתא אין לחוש לפי דברי הרשב"א ה"ל דהוא דם נדה וכו"מ בענינינו מסתברא יותר דהיכא דלא אפשר דמוקמינן אדאורייתא ובפרט באי אפשר גדול כזה וכאשר מוכח מהא דיבמות ה"ל דהיכא דהי אפשר לא חיישינן לחליצה דרובו ואינו מקפיד :

קצ ובזה נוכל ליישב דברי הראב"י ולא קשה מאי דהקשיתו לעיל אות ש בסופו דמאי מועיל מה שחידש

דהקליעות הוי כבהס"ת אחרי דבה"ס לריך לראוי לביאת מים והעליתי לעיל באות לב לג לה דלדעת התוס' דחולין (ע"ג א') ד"ה מעביל וכה"ת בשם מורו וכן לפי דעת הריטב"א בשם מורו אין מקום להיתר הא' של הראב"י מחמת קושי' ה"ל אכן עתה נאמר דהראב"י סובר כדעת הריטב"א בשם מורו ה"ל והוא דבהס"ת אין לריך לראוי לביאת מים רק מדרבנן לבד :

ולכן גבי הקליעות דלא אפשר מחמת דאיכא סכנה להסירם ואוקמינן אדאורייתא ואין לריך לראוי לביאת מים :

קצא ועוד יתיישב בהג"ל מאי דהקשיתו לעיל אות (בב) בסופו על היתר הב' של הראב"י דמאי מועיל מאי

דנאמר דהוי כג' נימין כו' הרי חניה יכולה לעשות חפיפה שהוא מתקנת עזרה אכן לפי ה"ל דהיכא דהי אפשר מוקמינן אדאורייתא ה"ש דה"ל לחוש לתקנת עזרה אחרי דהי אפשר מחמת דאיכא סכנה להסירם וגם לפי ה"ל אין שייך כלל תקנת עזרה אחרי שנעשו קליעות וסכנה להסירם דהלא ע"כ ל"ל דהראב"י סובר דה"ל לחוש מדאורייתא לכולה וגם דהוי אינו מקפיד ולכן ל"ל עיוגא שהוא מדאורייתא ומבואר זה בארוך לעיל אות (בב) בהתחלתו וכו"מ אין החשב רק לרובא ואינו מקפיד דהוי מדרבנן ולפי ה"ל מחמת דהי אפשר לריך גס לחוש לאוקים אדאורייתא וכן אף אם נאמר דמדרבנן לריך גס לחוש ולענין פן הוא בכלו דחולץ מדאורייתא אף באינו מקפיד מ"מ בכל זה ה"ל לחוש גבי הקליעות דהוי אי אפשר ואין לחוש רק לדאורייתא לבד והראב"י בכל הטעמים שכתב להמליץ היתר להקליעות ע"כ יהי' ל"ל לפי ה"ל דהוא רק להוציא דסיבוך הקליעות הוי חליצה ידוע והוא מיירי כשהקליעות הנה בכל הראש וסובר דכל הראש מקרי כולה דלא כהרמב"ם ודלא כספק הפרישה [ונסתח לפ"ז מה שכתבתי לעיל אות (קעח) ליישב דברי הראב"י דסובר כהפרישה בכדי שלא יהיה נלך למאי שכתבתי לעיל באות (בב) וזהו שכתבתי לעיל בזה האות האחרון דע"כ ל"ל דהראב"י סובר דה"ל לחוש מדאורייתא אשר הוא היישוב שבאות (בב) וק"ל] וכו"מ אחרי שהמליץ סברת היתר דיליה דהוי ככלו ובקס"ת או דהוי כג' נימין כו' ה"כ אף לפי הטעם דהוי כג' נימין ה"ל תו חפיפה אף מתקנת עזרה דכיון דמנ"ד סיבוך הקליעות לא הוי חליצה דהוי כג' נימין אין לריך תו לחוש לקיעורים וחליצות אחרי דכלו אין לחוש מדאורייתא ורובו ג"כ אין חוץ רק מדרבנן וגבי הקליעות כל חליצות וחששי חליצות דרבנן אינם נהגים מחמת דה"ל ומוקמינן אדאורייתא וכו"מ למאי יהיה חפיפה ודוק ואף לפי סברת היתר הזה דבאי אפשר מוקמינן אדאורייתא מ"מ לריכס האשה לשאלו מרופא מומחה ואף מאינו יהודי ושהרופא יאמר לה בדרך אמת דה"כ לא הוי אינו מקפיד עדיין וגם אי אפשר והוא פשוט :

הם ונשלם יום ה' ר"ה אדר **שבת גדול לקונה הכל** לפ"ק פה ק"ק סקידל יצ"ו -

מאתי **אברהם שמואל בלא"א מוה"ר יהודה ז"ל**

שאלה מעגונא מרונא

נשאלתי מאת אחי הרב המופלג השגון י"א כו' מוה"ר מנחם משה מק"ק לונא אודות עיגונא אחת בילא בת אהרן מלונא וכתב לי מכתבו הראשון ביום ה' ב"א סיון תרע"ו לפ"ק וז"ל :

למעני יעש לעיין בדבר הגביות עדות הלועט פה כי יעקב משרת ר' ליב מקניזיוואך ה' בעלה ונטבע

אלל כפר קאוולי כמבואר בג"ע אלל העלים העזורים הנקרא עמאאוואניע מעלים הנקראים עאווארנע קלעצער שעושים המורידים מקום עלרה היינו שקושרים עלים בחוץ משפת הנהר אל שפתו במשך רחוק ואח"כ ירבו להוריד עלים ובעלים העזורים יעלם ושבלת המים ידחקם אל פני העלרה וכאשר ירבו להוריד עלים ידחקו זא"ז עד אשר מגודל דחיקותם יספכו טבעס ויעמדו בארכס בקלס האחד בקרקעית התהום ובקלס השני יתראו ע"פ המים ולפעמים יבואו זה תחת זה עד אשר ירדו תהומות והמים יכולים להיות סיבה להרוג את בעלה ועקב צר לבי וגם כמבואר בג"ע שאחרי שהיה מחזיק בהעלים באו עלים הנגרי' במורד והכחו בלבו ונפל במים תחת העלים אשר זה יכול להיות ככה גדולה שימות קודם נפילתו במים כסיפור מעשה

יודיל מסטארני והאדון מילער האבן אים גרופין אז ער זאל קומן קיין וואלפא זיין איך גיגאנגען או אים און האב אים גיזאגט כנ"ל האט ער מיר גיענטפערט איך פאר שטייט וואס זיין רופין מיך וועגן דא דער ערונקענט האב איך אים גיזאגט דער זייל מיר אויך וואס איז פאר איין מעשה גיוועזן ווארום איך האב דער אמת ניט גיווסט וועגן וואס האט דא אידענט זילא מיך גישיקט או דעס א"י מיחאש הנ"ל האט מיר מיחאש דער זיילט אז וויא עס איז גיוועזן גיפארין לוויה יודים איינער אעלטערער און דער אדערער איונגער און האבן גיומטן איין א"י מכפר סטארני וואס ער איז גיגאנגען מער וואלפע לכפר קאוואלי האבן דא יודים הנ"ל גיומטן דעס א"י הנ"ל ער זאל איבער פירן זיין איבער גרעבלייט וואס פארין בריק מחמת דא וואשער איז גיוועזן זייער גרויס איבער גרעבלייט וואס פארין בריק האבן זיין זאך אויס גיקערט אין וואשער האט דער יונגער וואס איך האב אים גאנץ גוט גיקאנט יעקב וואס ער האט גידינט בא"י לייבע מקניזשוואך און ער פלעגט אונז איבער פירן איבערין פראס און ער פלעגט שטענדיק פארין או אונז אין מיל קיין קאוואלי האט יעקב הנ"ל אפ גישיטיין דא פאשטראקעס פון או שפאן פון פערד און האט זיך גיחאפט רייטיין אויפן פערד און האט זיך גיוואלט ראטעווען נאר דא וואשער האט זיך זייער גיקאנט און האט אים אוועק גישלעפט או דא קלענער מיט דעס פערד האבן דא קלענער אים ארונטער גישלעפט און מען האט עס שוין ניט גיזעהען כ"ז הגיד לפינוי ר' יעקב בר שמרי' בתו"ע מה ששמע מהא"י במסל"ת כי הוא לא ידע בצממו על מה הושלח לקרוא את הא"י הנ"ל :

עוד הגיד לפינוי ר' יעקב בר שמרי' הנ"ל בתו"ע ואחר האיום כנ"ל וכדת אורא וויא דא קלענער האבן נאך אן גיבוזין זיינען זיין גיוועזן גאנץ גידיכט וויא איין בריק פון ברעג אין ברעג פון קאוואלי זיין כפר נארעלישסקי בערך פראס איז גיוועזן איין גיטאמעוועט וויא מי האט אין מיטען און בא"י דא זייטיין בשום אופן ניט גיקאנט ארום גיין כ"ז הגיד לפינוי ר' יעקב בר שמרי' הנ"ל :

ואחרי זה בו זיוס בא לפינוי ר' מרדכי ליב בר פסח מפ"ק ורגיד לפינוי בתו"ע אחרי האיום באליו"ע כד"ת אז וויא הא"י הנ"ל איז ניט גיקומען זיוס אחמול ע"י שליחות ר' יעקב בר שמרי' הנ"ל כי הוא שיינקער וסי' ערוך זיומא דשוקא וסוסיפא האשה זילא לשלוח אותי כהיום להא"י הנ"ל לבקש אותו בשם ר' יהודה מסטארני שיבא פה ובאשר באתי אלל הא"י הנ"ל און איך האב אים גיזאגט אז ר' יהודה מסטארני האט אים גירופין און ער האט עס גיבעטן אז ער זאל קומען או אים האט מיר הא"י הנ"ל עס בנו גיענטפערט דאס איז בודאי וועגן דא דער ערונקענט וואס האבן זאך דער ערונקענט בחג יאהן נאהאנט לוויה יאהר האט אן גיבוזין הא"י הנ"ל עס בנו או ריידן במסל"ת עס איז גיוועזן לוויה יודים איינער אעלטערער און דער אדערער איונגערער וואס מיר האבן עס גיקאנט יעקב וואס ער איז גיוועזן בא"י ליבע מקניזשוואך איונג ביין פראס און ער פלעגט זיין שטענדיג זיין אונז אין קאוואלי אין מיל האט ער אפ גישיטיין אפערד פון שפאן און ער האט זאך גיחאפט רייטיין האב איך עס גיזאגט יעקב קאנטעו מיחאש מילנער האט ער מיר גיזאגט איך קאן ראטעווע מיך האב איך או אים גיזאגט לאז אוועק דעס פערד און נעס זאך אן דא קלענער האט ער אורא גיטאן און האט זאך אן גיומטן אן דא קלענער איז גיקומען דא קלענער וואס זיינען אראש פון אונטער איספוסט און האבן אים אקלאש גיטאן אין סאמע גרוזא איז ער אראש גיפאלין אונטער דא קלענער און דא קלענער זיינען גיוועזן זייער גדיכט פון ברעג אין ברעג בערך פון איין מייל דא לייג אז וויא איין בריק און מיר האבן דער נאך פאר בראכט ערך דרייט שעה ווארום מיר האבן גיוואלט ראטעווען דעס יודי דעס עלטערן מיט

מעשה השור שנהרג זיוס הקודם מחמת לחילת עליה הבאים במורד אל העלים הנעלמים מכבר והעיקר כי במשך פרסה היו דחוקים ומקורבים זא"י כמין גשר כמבואר בג"ע ע"כ האו דינא כמים שיש להם סוף כי אחרי משך פרסה הוא ותר מששת"י וזין העלים אינו יכול לינא בשום אופן זיניהם וגם יש לתלות כי העלים השקועים בראשיהם בקרקעית התהום יעכבוהו זלי לנחת ע"כ למעני יעש ויעיין בזה היטב ויורה דעתו בזה אם נכון הוא להחיר להאשה הנ"ל אשר היא ענוה שתי שנים ועוד אין תוחלת למצוא אחרת ויש לי בזה קונטרס מחידושי תורה בזה בהיתרה דאיתתה דא אכל מפני כבודת הפאלט חדלתי מלשלות לכבודו ומצטחוני אקאר ואו"ש יקבל ההוד"ש מחאיו הדו"ש ומתפלל בעד אריכות ימיו :

מנחם משה במוהר"ר יהודא זללה"ה :

העתק מגביות עדות

במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא ר' יהודא בר יוסף מפ"ק וואלפא הנקרה ר' יהודא מסטארני ואחרי אשר איימנו עליו כד"ת באליו"ע הגיד לפינוי בתו"ע אז בעש"ק פ' בהר ובחוקתי (והוא יום כ"ג איר שנת הרט"ו) זיינען גיקומען שני אינו יודים לביתי - א' מיחאש מילנער מכפר קאוואלי - ב' פריקאש מריבאקי און איך האב גיבערט וויא זיין ריידן איינער מיט דעס אדערין וועגן דא וואשערין פון היינדיגין יאהר און זיין זאגן איינער לוא דעס אדערין איך האב גימיינט אז היינטיקן יאהר וועט אויך זיין אורא איין גיוויסער וויא עס איז גיוועזן פאר לוויה יאהרין בחגס יאהן בשעת דא לוויה אידן האבן זאך דער ערונקעטן מיט דעס א"י מסטארני - איך האב גימיינט אז היינטיגען יאהר וועט אויך זיין אורא איין גיוויסער און זיין ריידן לוא ווישין זיך וועגן דא לוויה יודים איז גיוועזן איינער יעקב וואס ער איז גיוועזן איונג זיין לייבע מקניזשוואך און דער אדערער איז גיוועזן אעלטערער און האט גיזאגט איבער פירן זיין דער נאך ריידן דא א"י וואייער לוישין זיך - יעקב וואס ער איז גיוועזן בא"י לייבע מקניזשוואך האט ער אפ גישיטיין דא פאשטראקעס פון דעס פערד וואס ער איז גיוועזן או גישפאנט און ער האט זאך גיזעלט אליין רייטנדיק אויפן פערד און ער האט גיוואלט ארום אויפן ברעג האט אים דא וואשער אוועק גיטראגין מיט דעס פערד וויא ער איז גיקומען או דא קלענער וואס זיינען גיוועזן איין גיטאמעוועט האב איך עס גיזאגט לאז איין דעס פערד און נעס זאך אן איך דא קלענער האט ער אורא גיטאן און ער האט זיך אן גיומטן אן איין קלאך און ער האט גיוואלט ראטעווען זיך איז גיקומען אקלאך פון איספוס אראש און האט אים אקלאש גיטאן אין הארנין איז ער אראש גיפאלין אונטער דא קלענער וואס זיינען גיוועזן איין גיטאמעוועט וואס זיינען גיוועזן גידיכט אורא וויא איין בריק אין דער ברייט פון טייך פון ברעג אין ברעג און איך דער ליינג פון טייך האט זאך פאר נומען לערך אויף איין מייל אורא האבן דא א"י גירעט במסל"ת או ווישין זיך נאך דעס האב איך זיין זיין גיפרעגט ג"כ וואס איז גיוועזן דא מעשה פון דא דער ערונקענט האבן זיין מיר דער זיילט ג"כ כנ"ל נאך דעס אין מיטן וואך האב איך מיט דעס א"י גירעט כנ"ל און דער נאך האב איך או עס גיזאגט אז דאס קאהן זיין אז מי וועט דארפן האבן - כ"ז הגיד לפינוי ר' יהודא בר' יוסף בתו"ע באליו"ע כדת זיוס ר"ח סיון שנת הרט"ו : אה"ז בא לפינוי זיוס ר"ח סיון הנ"ל ר' יעקב בר' שמרי' מכפר דוכנא ובגוד לפינוי בתו"ע באליו"ע אחר האיום כד"ת ואמר בז"ל אז וויא זיוס ער"ח והוא יום אחמול האט מיך גישיקט האשה זילא אז איך זאל גיין קיין קאוואלי און זאל זאגן להא"י מיחאש מילנער אז

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

מאוקומתא דגמ' אליבא דר"ח לענין עגלה ערופה וכמו כן בהא דיין הגמלא בכרס דחי לה"ה רריך לחוש לרובא דעלמא .

אבן הרמב"ם בפ' ע"ו מה' רוחה השמיט לשינוייה דגמ' שיושבת בין ההרים וחמה שם הכ"מ ע"ז וכחז' ונ"ל לדחוק ולומר שכובר רבינו דקושיא לזיול בחר רובא דעלמא לאו קושיא הוא דפשיטא דקרובה צעינן דהא בקרובה חלי' רחמנא ואי הוי אזלינן בחר רובא דעלמא לעולם הוי מודדין לעיר הגדולה שבטולם ומאי דא"ל ציושבת בין ההרים נפי דרכו השיבו אל לקושטא דמלתא ליתא עכ"ל וסדוקח מבואר וסודה ע"ז הכ"מ ומלכד מה שהוא דחוק לומר דכל השקלי ועריא שבגמ' אינו לפי קושטא דמלתא עוד לו יהא ספק הוא דמוכה בהא דעגלה ערופה דאזלינן בחר קרוב אף נגד רובא דעלמא למה לא נלמוד מזה דרוב וקרוב קורבא עדיף וקשה לדר' חנינא :

ולישוב הכ"מ מבואר שרק בעגלה ערופה שאני ולפ"ז שפיר מודה הרמב"ם לדינא דהרשב"א בחבית של יין שגמלאת בכרס ואי' ואיקא כרמים של ישראל רבים דרק כשיושבת העיר בין ההרים אזלינן בחר רובא דישיראל שבזו העיר וא"כ הכ"ז בש"ע י"ד ס' קכ"ט סעיף י"ח דסתם בסתם יינס דרבנן כדברי הרשב"א אזיל לשיעתי' לפירושו בכ"מ ואתיא ככ"ע .

אלא ישוב הכ"מ להרמב"ם אינו עולה כלל אף בדרך הדוחק . וכבר נתקשה בזה הפר"ח ליו"ד ס' ס"ג ס"ק ג' . גם קא חזינן שאף בפ' ע"ו מה' גזילה ואבידה לא הביא לשינוייה דגמ' אליבא דר"ח בשביל של כרמים ואינו חש לקושיא הגמ' וליזול בחר רובא דעלמא וא"כ אף שלא בעגלה ערופה סובר כן וטעמא לא ידענו והפר"ח שם חתר ליישב דעת הרמב"ם ולא עלה בידו לנכון וע"כ סיים וז"ל חלא שאין סברתו מחוורת לנו ואין לנו לדחות תלמוד ערוך מחמת קושיות וכל הפוסקים חלוקים עליו בזה . ע"כ :

ב ומבואר דסובר דהרמב"ם יחיד בזה והוא שיעה שאינה מחוורת ודברים בלי טעם אכן לא יחיד הרמב"ם הוא בזה כי הר"ף והר"ם אף שאין ענינם להביא דיני דעגלה ערופה שאינו נוהג אצל קא חזינן דהשמיטו להא דמיישב הגמ' בשביל של כרמים ומוכה דגם המה קיימו בשיטת הרמב"ם דלא לחוש לרובא דעלמא :

וכבר עמד בזה בכרו"פ שם (הכרו"פ במנאו מקודם לקושיות הפר"ח מונה גם להא דקשיא ממה דכתב הרמב"ם בחלצא דערלה המשתכח בפרדסא דלא מלנטי בה ובחמת ל"ק מידי מזה דהוא כשיטת הרמב"ן מובא בנ"י דמחלק בין חמרא לענבי אף לדידן דקיי"ל כר"ח מטעמא דדיינינן בכאן גמלאו כאן היו והפר"ח לא הקשה כלל זה על הרמב"ם) והוסיף הכרו"פ להקשות ממה דכתב הרמב"ם בזה' יו"ט בזמן ז' ומלא שלשה שהוא רק בדרך כמו דמיישב הגמ' לדחות ראי' מזה לדר"ח ולדידן דקיי"ל כר"ח קשה מאד למה לורך לבדף . עוד כתב בכרו"פ דעיקר קושי' הוא מהא דכתב הרמב"ם בזמן שנים ומלא שלשה דהרי זה ספק מוכן . ולדידן דקיי"ל כר"ח דאזלינן בחר קרוב הוי וודאי שלא מן המוכן .

ורכן חידש הכרו"פ בשיטת הרמב"ם דדעתו דבקורבא דמוכה אזלינן בחר קרוב . ורואה ליישב בזה גם להר"ף למה דהשמיט בשביל של כרמים . אכן בהר"ש לא הי' יכול לפרש כן דמפורש בהר"ש דאזלינן בחר רובא אף נגד קורבא דמוכה והשתדל ליישב בדרך חידוד ורחוק :

ג ובאמת לא הועיל בישובו כלום וחזינא חיובה רבה בדבריו ומבואר שגזדמן לפניו רמב"ם בנוסחא מוטעת כי בספרי הרמב"ם שלפנינו אין כלל כחוב בזה' יו"ט חנאי שהוא בדרך ובלי ספק כי נוסחתינו לודקות כי אם לו שהי' מביא הרמב"ם להא דבדף שהוא ייתור הנראה לעין כל אף לא היו מרגישים בזה חיקף מפרשיו נושאי כליו ואין מזכיר מהם לא שואל ודורש ולא מפרק ובפירוש המשניות להרמב"ם ג"כ לא זכר מדף גם הר"ף במס' ביצה לא הביא להא דבדף ואחרי שהאמת

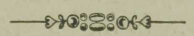
מיט דעם אינו יהודי מיסעארני נאר מיר האצין קיינעס ניט גיקאנט בעקומטן . גם יעקב הנ"ל פון דער לייט וואס ער איז ארונטער אונטער דיא קלענער האט מען עס שון מער ניט גיזעסן אפיין וואסער . כל זה הגיד לפנינו ר' מרדכי ליב בר"פ מפ"ק בתו"ע כדת שהגידו לו בזה שני הא"י הנ"ל וכאשר בא הא"י פה סיפר ג"כ כנ"ל צבית ר' יהודה הנ"ל ועוד הוסיף הא"י הנ"ל להגיד במסל"ת עוד מעשה שקרה להא"י הנ"ל ביום אחד קידם שנעצבו האנשים הנ"ל כי שור אחד ירד לשתות מי הנהר סמוך לקלענער ובה הקלענער מתחת האיספוסט ולחצי אותו להקלענער וואס זייא זאנען גיוועזין איין גיעלמעוועט ונהרג השור תיכף כתוקף הג"ע נעשה לפנינו ב"ד הח"מ יום ואו ר"ח סיון תרט"ו לפ"ק פ"ק וואלפא י"ו :

נאום **אלי' יצחק** בא"א מוה' משה הלוי ז"ל חוב"ק הנ"ל

נאום **מרדכי** בהרב מוה"ר יעקב זצ"ל

ונאום **מנחם משה** בא"א מוה"ר יהודא זללה"ה

אמר יהודה המלצה"ד בן הגאון המחבר ז"ל התשובה מהרב הגאון מוה' דוד מעביל ז"ל **ממינסק** אשר השיב לא ראייתי להדפיס כאן כי כבר היא נדפסת בארובה בספרו **נחלת דוד** ס' ז' ואין מן הצורך להכפיל הדברים :

מעשה רק"ם *

בעז"ה ישאו הרים שלום לכבוד אדמו"ר וש"ס הרב הגאון הגדול אביר הרועים וכו' מוה' דוד **מעביל** נ"י מד"א דק"ק **מינסק** בעל המחבר ספר הנחמד בית דוד וכו' . הנה בתחילת חודש אלול שנת תרט"ו לפ"ק האירו פני דברי קדשו העתק מקונטרסו שערך בדבר העגונה מ' בילא בת אהרן מלונא וכו' ולא באתי פה רק לעורר בדברי כת"ר נ"י וכפי פרושות השמים שלא אכשל בדבר הלכה וזה החלי בעזר השם :

פתח דברי יאיר בהסוגיא דמס' ב"ב כ"ג ב' . וכ"ד ח' דאיתא ההם

אמר ר' חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואע"ג דרובא דאורייתא כו' . מתיב ר' זירא והי' העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא מיניה בדליכא וליזול בחר רובא דעלמא הכא במאי עסקינן ציושבת בין ההרים כו' תנן ניפול הנמלא כו' בדליכא ח"ה אימא סיפא כו' הכא במאי עסקינן במדדה כו' ת"ש נמלא בין שני שוככות כו' וליזול בחר רובא דעלמא הכא במאי עסקינן בשביל של כרמים כו' אמר אביי אף אכן נמי חנינא דס שנמלא בפרודור כו' רוב ומנאי קאמרת כו' והא רבא הוא דקאמר רוב ומנאי ליכא למ"ד הדר בי' רבא מההיא .

עוד שם אחרת חבית שלשה בנהר א"ר נמלאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה א"י אסירה ושמואל אמר אפי' נמלאת כנגד עיר שרובה ישראל אסירה אימור מהאי דקרא אחאי לימא בדר"ה קמפלגי דמר אית לי' דר"ח ומר לית לי' דר"ח לא דכ"ע אית לכו דר"ח והכא בהא קמפלגי דמ"ס אם איתא דמהאי דקרא אחאי עקולי ופשוטי הוה מטבעי לה ומ"ס חריפא דנהרא נקיט ואחאי ע"כ :

והנה הרשב"א בזה"ל צבית חמישי שער ד' בדף קמ"ז ע"ב קרוב לסופו כתב שם לענין חבית של יין שנמלאת בכרס ח"י כו' דהולכין להקל בחר רובא דישיראל וסיים בזה והוא שיושבת בין ההרים וכיוצא בזה שאינו מעבר לעוברי דרכים כו' וכן הוא בש"ע י"ד ס' קכ"ט סעיף י"ח ומבואר דנלמד זה כו' ר"ח רוב קרוב פניו

ברמז'ס פ' י"ח מה' חיסורי ציחה ה' י"ד שכתב וז"ל בד"א
 צשה' המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות
 וכן כתוב בש"ע א"ח ע"ו ואו סעיף י"ז כלשון הרמז'ס הג"ל
 וקשה לכאורה טובה מה יושיענו אף תרי רוצא רוב סיעה ורוב
 העיר ולמה לא יחוש לרוצא דעלמא כמו דכתב בש"ע
 סי' קכ"ט סעי' י"ח לענין סתם יונס שהוא רק דרכן ולא יש
 שם מעלה כדיוחסין ועכ"ז כתוב והוא שיושבת בין הסרים כי
 בלא זה חיישין לרוצא דעלמא לפי מאי דקיי"ל כר"ח. ובהא
 דנבעלת בקרונה של לפורי שנאנסה ואין לה טענת צריח ולכן
 אף ר"ג מודי דבעינן תרי רובי מה יושיענו תרי רובי גגד רוצא
 דעלמא ואי משום דהחוקה מסייעתה הנה רוצא וחוקה רוצא
 עדיף וגם בצשר הנמלא ליכא שום חוקה והגמ' מדמי להדרי
 ומיקל בצשר אף בחד רוצא ומשמע ג"כ דאף בכמו זה שנמלא
 בדרך בפרשת דרכים בקרונה לדיפורי :

ח ייעויין ברמז'א צה"א בית חמישי שער רביעי דף קמ"ז
 ע"ב שחידש דין דסיכא שאין דרך ח"א מפסקת
 וישראלים דרים בשכונה לעלמן לא חיישין לשכונות אחרות דח"י
 ובצדק הבית שם חולק ע"ז ומקשה מהא דקיי"ל כר"ח דרוב
 וקרוב הולכין אחר הרוב ובמשמרת הבית שם החזיק לדבריו
 כדרכו וכתב דדינא דרוב וקרוב הוא רק כשאין מיוחד לעלמה
 יעו"ש. וח"כ לשיעת הרמז'א יש מקום ליישב לכאורה דגם
 הסוגיא דכתובות הג"ל בדיוחסין מלד מעלתה לריך רוב העיר
 ורוב סיעה ובצשר בחד רוצא גמי ולא חיישין לרוצא דעלמא
 כי הוא באופן שאין דרך טובר מרובא דעלמא ומיוחדים המה
 בני העיר והמקומות שנוסעים הסיעות מהם לעלמן חלוקים
 מעלמא באשר שאין דרך עולם עוברת בהן :

ט אבן הנה הגמ' אומר בקרנות של ליפורי ה' העובדה
 וליפורי איננה בין הסרים כי היא יושבת בראש
 הסרים כדאיתא במגילה (ו' ע"א) ש"כ נקראת ליפורי משום
 שיושבת בראש ההר כליפור וע"כ אמר ר' יוסי (שבת ק"ח)
 יבא חלקי ממוציאי שבת בליפורי ועבריה איננה חלוקה ומיוחדת
 מהעולם לעלמה כי היא עיר היתה בזמן הש"ס שכל בני העולם
 באים לה בספינות כדאיתא בצ"ק פ' מרובה (פ"א ח') אין
 מחכין בימה של עבריא ומעבריא לליפורי וודאי יש דרך
 ונוסעים מעבריא לקרנות של ליפורי :

י וצריבין לנו לדחוקי ולומר דאנשים הצאים בספינות
 לעבריא לא יבואו רק לשמה למכור לסוחרי
 עבריא או לקנות מהם וחוזרים למקומם ואינם הולכין לעולם
 בדרך שמעבריא לליפורי ודחוק הוא מאד לומר שלפורי יבי'
 מיוחדת לעלמה וכן שכינותי ואין באין רק מהעיר ומאסיפה
 לבד. או אפשר שמיירי שהי' ניכר מזיוותיו וממעשיו של
 זה המאנס שהוא יהודי ויהודים רוצא דעלמא כשרים המה
 ורק הדין הוא בהעיר ובהסיע חבל בצשר הנמלא אין לומר
 כך ולא חילקין בין צשר סתם לצשר מליח שהוא לאורחא רחיקא
 ויש לחוש לרוצא דעלמא. ויש ליישב דהחששא אף מרובא דעלמא
 איננה רק מבני אותה מדינה כי בני מדינה אחרת לא שכיחא
 דהמלכות מקפידין זע"ז ויעויין בגיטין רמז'ג אומר אפי'
 מהגמוניא להגמוניא ובדף ד' ע"ב והיו זה ב' הגמוניות
 שהיו מקפידים זע"ז. ויעויין ברש"י כתובות ע"ו ע"א ד"ה
 דקא חתא ליה רוצא מעלמא כו' וז"ל או שרוב עבחי כל המדינה
 ישראל המשמע דהחשש הוא על בני מדינה זו לבד דלא שכיחא
 ממדינה למדינה וכל בני המדינה כולה היא בכלל רוב סיעה
 ובצשר הנמלא דאגי ברוב אחד הוא כשדלתות המדינה נעולות
 ובשאין דלתות מדינה נעולות הוא רק שיש רוב סיעה דהסיעה
 מהמדינה כשרים כמו שאומר אעפ"י שדלתות המדינה נעולות
 וכש"כ הוא בשאינו נעולות וע"כ דרוב סיעה כשירה הוא :

יא וזאת לנו לברורי עוד במאי דאומר הגמ' רוב סיעה אס
 הביאור הוא על מה שאלו האנשים הנוסעים בזה
 הדרך המה רוצא כשרים ומנוטא פסולין. ואף שהמקום
 שפירשו מקביעותם המה רוצא פסולים אף הנוסעים לזה המקום
 המה

שחמת נכון הדבר שהרי"ף והרמז'ס לא זכרו להא דבדף מבוחר
 ומוכח מדעתיהו שפיר כדעת הרמז'ס ותוס' שאף לעומת קורבא
 דמוכח אזלינן בחר רוצא שאס לא כן ה' להו להביא להא דבדף :
ד והקושיא שהחשיבה הכרו"פ לעיקר אין אני מרגיש
 בה כלל דאף למאי דקיי"ל כר"ח דאזלינן
 בחר רוצא ולא בחר קרוב עכ"ז צוימן שנים ומלא שלשה לא
 היו רק ספק מוכן דעל שנים מהן ראוי לדון דכאן נמלאו כאן
 היו ולשיעת הר"ן אינו אסור בזה רק מחמת תערובות ודשיל"מ
 ויעויין במ"א סי' תל"ז ס"ק י"ד ואף לשינוייה דמשני הגמ'
 דשמה אזלו כולי לעלמא ואלו אחרים הם עכ"ז אינו רק מדין
 ספק דיש לחוש לזה אבל מאין יחוייב שיאמר שודאי כך הוא
 ושלח שנים מהם אלו שהיו המה נמלאו ופשוט וח"כ על כל
 אחד ואחד מהיונים הוא רק ספק מוכן :

ה גמ במה שהשתדל הכרו"פ ליישב להרא"ש וממילא רואה
 ליישב גם להרי"ף - צום למה שהשמיטו להא דשביל
 של כרמים ומבוחר לכל מעין שהוא דרך החידוד לבד עכ"ז לא
 אהדל מלהזכיר מה שנסתר ישובו מחמת פרע אחד שהוליס
 בזה כל שילוב קשר דבריו והוא תנאי עיקרי בישובו כמו
 שיבואר להמעין ובחמת זה אינו והוא דתלה שם במה
 שכתב בשם התוס' והרא"ש בעטם להא דהא סלע שנפל
 משנים שאין מתחשף החובד משום דחושב שישיעו היסת.
 ודן בזה הכרו"פ שלהתוס' והרא"ש לפי טעמם הג"ל אינו
 רק אחרי שנתקנה שבעת היסת בימי ר"ג אבל קודם לא ה'
 הדין כך ומיני' משך ישובו בדרך החידוד שסקלי ועריח דגמ'
 שמישב למתניתין בשביל של כרמים הוא רק ליישב המשנה
 שהי' קודם תקנתא דר"ג ולדידן דקיי"ל דמשביעין היסת ובנפל
 משנים אין מתחשף לא לורך לישוב הגמ' בשביל של כרמים
 וע"כ השמיטו הרי"ף והרא"ש. אבן המעיין בתוס' צב"מ כ"ו
 ע"ב יבואר לו שהעלו בסוף דבריהם דיתוי לסברא הג"ל ולא
 סבירא להו כך והעיקר בהרא"ש אשר לריך ליישבו השמעתו
 להא דשביל של כרמים שיהו אזיל לשיעתי' והנה הרא"ש צפ'
 אלו מזיאות סי' ט' כתב וז"ל ולא מייחש מיני' לעולם כי ברור
 לו שזה לקחה והיום או למחר יתפוס משלו ואף אם ישבע לו
 כי הוא טוען עליו ברי ויכול להשביעו עליו היסת אפי"ה אם
 יתפוס משלו לא יחזירנו. לו מאחר שברור לו שזה לקחה ע"כ
 ומבוחר דהכוננה הוא דאף דלאחר תקנת ר"ג ישביעו חבירו
 כשיתפוס אבל יהי' יכול לישבע שהוא דבר מבורר ומכש"כ
 קודם. שתיקן ר"ג אם יתפוס שלא בעדים (כי כן כוונת הרא"ש
 שיתפוס בלא עדים כמוכן) לא יעשה לו חבירו מאומה ולהכרו"פ
 אטעי דברי הרא"ש בהמפקיד סי' כ"ד דשם סתומים דבריו
 אבל מן דבריו באלו מזיאות מבוחר גם כוונתו צפ' המפקיד
 למה שיסבע כאשר יתפוס משלו ויעויין במעדי מלך שם באלו
 מזיאות ונתבאר לנו שאף ישוב בדרך חידוד אין ואין פותר
 לנו בזה :

ו עוד הנה הרי"ף והרא"ש השמיטו גם להא דמוקי הגמ'
 צב"ב שם למתניתין דניפול הנמלא שמתחלק הדין בין
 אם נמלא בחוק חמשים אמה לחון מחמשים אמה שהוא במדרה
 שכל המדרה אינו מדרה חוץ לחמשים אמה כן מיישב הגמ'
 חליבא דר"ח דקיי"ל כן וגם זה השמיטו הרי"ף והרא"ש אכן
 הרמז'ס שפיר הביא לזה וע"ז שהשמיטו הרי"ף והרא"ש לא
 ראיתי כלל מי שעמד בזה וחזיתי לענ"ד שזאת הסוגיא נפלתה
 היא מכל הסוגיות וזלחה שאין ידוע לנו כלל שיעת הרי"ף והרמז'ס
 והרא"ש ולא מלאו רבותינו המחברים דרך לצארה אף לא עמדו
 על התמימות כולם :

ז ויש לעיין עוד בהסוגיא דכתובות דף ט"ז ע"א דמבוחר
 שם דתרי רובי רוב סיעה ורוב העיר הוא רק משום
 מעלה דעשו ביוחסין ולענין צשר ח"ל תרי רובי ובחד גמי
 ומבוחר שם דמיירי אף באופן דאין שייך דינא דכאן נמלא
 כאן היו ואף צפרים ממקומו ומקביעותא לפרשת דרכים או
 לשדות כמו דאומר שם בקרנות של ליפורי ה' מעשה ויעויין

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

המה רובם כשרים ואנו. דנין על אלו הנוסעים לצד ואוליגן זהו בחר רובא דידהו לפי מה שהם באלוהו הדרך ואם דרוב סיעה הוא כי ממקום שפורשים אלו הנוסעים זהו הדרך פירשו ממקום אשר המה רובם כשרים ואמרי' דכל דפריש מרובא פריש: **יב וישי** להוכיח דע"כ הרוב נידון לפי מה שהוא במקום שפירשו ממנו וזוהו לצד תליא ואין לראות מה שהוא לעינינו זהו הדרך אלו הסולכים והנוסעים דאל"כ מאי מקשי הגמ' ב"ב לר"ח מהא דעגלה ערופה דמודדין אל העיר הקרובה ולא חיישינן לרובא דעלמא ולא משכחא הגמ' לתרומי רק שדין עגלה ערופה אינה רק בשני עיירות היושבות בין ההרים (ולפ"ז נתקשו התוס' מירושלים דלריך קרא דלאו אחוי' עגלה ערופה היא) והלא אף בעיירות שאינם בין ההרים ובאים להם מרובא דעלמא עכ"ל להרוב בשני עיירות הקרובות שעסקיהם ע"ז תמיד רוב בני אדם הסולכים תמיד כזו הדרך הסולך ביניהם הכל הוא מבני אותן עיירות כי מהם הולכים מזה לזה הגודות הגודות האנשים מידי יום ויום וכל הזמנים והעתות ואף כיום אחד ילכו כמה פעמים כאשר קרובים המה ומה גם כשעסקיהם מרובים ונלכדים זה לזה ובני העולם הסולכים זהו הדרך מועט מאוד לעומתם ויזוטל אלו הסולכים מרובא דעלמא בחרו אלו הסולכים מבני העיירות כי רבים המה ומה גם אם המה שני עיירות גדולות אלא ע"כ דאין תלוי במה שבני עיירות מלויות המה כזו הדרך יותר מבני רובא. דעלמא כי בני עיירות במקום קביעותם ובני עלמא במקום קביעותם הנה הרוב הוא מבני עלמא ולומר ע"ז הרובא שהוא פריש מרובא דעלמא. וכמו כן ברוב סיעה שאומר בכחובות לריך לומר שכל בני המדינה שפירשו מהם אלו הסולכים והנוסעים רוב בני המדינה המה הם כשרים וזהו תלוי רוב סיעה אף הוא במקומותם במושבותם ולא לפי מה שהמה מלוויים זהו הדרך:

יג אבן

קא חזינא דרש"י פירש 'בדיחא היפוך מזה והוא שכתב שם (ע"ז ע"א) ד"ה דקאחי לה רובא מעלמא וז"ל וכגון שרוב סיעת עבחי ישראל כשרים אלא לכאן דאיכא תרי רובי או שרוב עבחי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובא כו' ע"כ הכי דרש"י מפרש בשני פנים לרוב סיעה או רוב הנוסעים לצד ואף שבמדינתם רוב עבחי א"י אבל הנוסעים לזה המקום המה רוב עבחי ישראל ואם שכל בני המדינה רוב עבחי ישראל ובין כך ובין כך הוא הכל רוב סיעה כשרים וקשה בדברי רש"י הללו חדא דאם רוב עבחי בני המדינה המה א"י מה יועיל לנו שהמלוויים זהו הדרך המה רוב ישראלים כי מוכח מהא דמקשי הגמ' ב"ב מעגלה ערופה דניזל בחר רובא דעלמא דאינו נפקותא לן ממה שהמלוויים זהו הדרך המה בני אותן העיירות כיון דפרשי מרובא ולריך לומר דפירשו מרובא דעלמא עוד שנית קשה בדברי רש"י הללו דממה נפשך אם נחליע כשיעתי' דיש לדון באלו המלוויים זהו הדרך ואף אם במקומותם רובם פסולין עכ"ל מאין לנו רק לפי מה שאנו רואים מלוויים זהו הדרך שאם המלוויים רובם כשרים היה רובא להיתירא הנה כמו כן בהיפוך באם שבני המדינה רוב עבחי ישראל אבל בני הסיעה המה רוב עבחי נכרים יבואו זהו המקום הוא תו-רוב לאיסורא וא"כ ע"כ בסוף דברי רש"י שכתב או שרוב עבחי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובי מיירי ג"כ שגם הנוסעים המה רוב ישראל ולא שהנוסעים המה רוב נכרים וא"כ אין מובן מה ראה רש"י בהוספה זו בסוף דבריו אחרי שאין נזכר רק לרוב סיעה הנוסעים לצד ולמה ולמה האריך רש"י ובה בלשון ארוך מה שאין לנו תועלת כלל ואף הטובה יכול רק לטעות זהו דיתשוב שכשרוב עבחי המדינה ישראלים מותר אף כשהנוסעים רובם א"י דברוב נוסעים ישראלים כבר כתב רש"י דזוהו לצד סגי ואף אם נפרש לדברי רש"י בדוחק דהמכוון הוא דכשרוב עבחי המדינה ישראלים סגי אף אם הסיעה הוא פלגא ופלגא אכן לא יובן הסברא לפ"ז ומה גם לפי מאי דנקיט הגמ' ב"ב דלא הבין שהוא רק ממעלה דיוחסין לצד רק שגם שהוא מהדין וע"כ הקשה מבשר הגמלא וזהו ראה לומר שאולי הוא בחרתי

רובי וא"כ ממ"כ באם שברוב סיעת הנוסעים המלוויים בדרך מועיל אף אם במקום דפרשי מקביעותם הוא רוב א"י ע"כ דאין לנו לריכים להביט רק למה שמליאותם זהו הדרך לצד ואם כן כשזוהו הדרך הוא פלגא ופלגא מה יושיענו זה שבמקומותיהם במושבותם הוא רובא ישראל אלא לא שנאמר שיש שפיר באלו הנוסעים רוב ישראלים כמו דנקט רש"י בלשון הראשון א"כ אופן השני שסיים רש"י בהוספה לצד הוא שגם בני המדינה רובם ישראלים מה תועלת באריכות הכולל בהוספה שאיננה נלרכת לתנאי הדין וע"כ אין מובן בדברי רש"י הנ"ל וקשה לנו בחרתי:

יד ולבן

נראה לפענ"ד לבאר שיטת הרמב"ם ויובן זהו גם מה שהשמיעו הר"ף והרא"ש להא דמדדה (אף שפליגי זהו על הרמב"ם) וגם השמיעו להא דשביל של כרמים כמו שהשמיע הרמב"ם וזהו יובן לנו גם בדברי רש"י הנ"ל לנכון בלי גמגום וכאשר בחלק שני זהו המערכה ואוסף בהוכחה ובביאור מה שהרשב"א לשיעתי' אזיל והרמב"ם ורש"י ורא"ש קיימי בשיטה אחרת בהפרש שאבאר שם וכי מכוון הענינים שלשיעתי' אזיל הרמב"ם והרא"ש וכוון הוא שגם רש"י יפרש זהו כי ג"כ יהי' לשיעתי' וממילא נפרש גם דעת הר"ף כך ליישבו ההשמיע שהשמיע כמו הרא"ש ויסכימו כולם על דעת אחת והוא דרך ושיטה מחוורת מאוד בהסוגיא לפענ"ד והוא דהנה כמו שרובא וקורבא הוא דאורייתא כמו כן גם מלוי מועיל מדינא אף בדאורייתא כמו בספק כלבא ובספק שוגרא חולין במלוי אף להחמיר ומבשר זה לנו הספק דאין לדון באלו מלוי כדאיכא בש"ע י"ד ס' כ"ג סעיף י"ג דחולין במלוי בין להקל ובין להחמיר ועומד המלוי להחמיר נגד חזקת כשרות דבהמה כמו שרובא עדיף מחזקה והמלוי הוא כעין רובא. שאינו מלוי הוא מועט בערך המלוי. ואף שיתכן שהכלבא היא רובא בכמות מספרו. אבל לענין מה שיהיה מלוי זהו המקום אם הכלבא מלוי זהו המקום יותר. חשוב כעין רובא ובתשובת רבא לאבבי ראה לומר דאף מאן דפליג על ר"ח וסובר דקורבא עדיף מרובא. אבל מרוב ומלוי. שהוא רובא בשני הלכדים. בין במין ובין בזמן שפיר מודו כ"ע ושוב הדר ביה רבא מהביא כיון שעכ"פ הכל הוא מדין רובא. וענינם הכל הוא מכח אחד למה שרובא הוא דאורייתא ומאן דפליג על ר"ח וסובר דקורבא עדיף נגד רובא. כמו כן יפה כוחה נגד מלוי. כי אין לשינוי רק כח רובא לצד:

והא

יש לעיין לפי מאי דקיי"ל כר"ח דרוב וקרב אזלינן בחר רובא אף הוא אם המלוי מסייע לקורבא. אם לריך בחר רובא דעדיף מקרב וחזקה ונאמר דרובא עדיפא אף מקרב ומלוי. ואם דקרב ומלוי עדיפא מרובא דמלוי ג"כ הוא מעין רובא. [ולא יפלאו דברי דהלא לכאורה מוכח ממה שכתב בש"ע י"ד ס' כ"ג סעיף י"ז דאזלינן בחר מלוי להחמיר נגד חזקת כשרות ומשמע מסתימת הדברים שאף אם האיני מלוויים המה רובא. וא"כ אף מלוי לצד יפה הוא מרובא אף בלי קורבא הנה ודאי דיש זהו מן העיון וסתומים הדברים במה שזריך ביאור ואדבר מזה להלן בעז"ה כללות ביאורי בהסוגיא דב"ב: אליבא דרי"ף ורמב"ם ורש"י ואשר"י לפרש מה שהקשינו]:

טו וישי להוכיח מהא דמקשי הגמ' לר"ח מעגלה ערופה ומשני ביושבת בין ההרים וכן מה שמשני הגמ' מתניתין בשביל של כרמים דלא שכיחא כלל עוברי דרכים אבל בל"ז אזלינן בחר רובא דעלמא. ואף שודאי להרוב המלוויים יותר בהדרך שבני העיירות או בהשדות שביניהם הוא בני העיירות הסמוכות הללו. שהולכין תדיר מידי יום ומידי שעה ושעה וכן היונים משוכות מלויות יותר מיוני דעלמא אף שלא בשביל של כרמים וע"כ דרובא עדיף אף ממלוי וקרב: ועכ"ל עדיין איכא להסתפקי. דאולי הוא רק בה"א דלא חסיק הגמ' אדעתיה לחלק בין מלוי לאינו מלוי אבל כאשר העלה רבא בסוף לחלק בין מלוי ובין אינו מלוי. דאף למאן דפליג על ר"ח ואזיל בחר קרב מכל מקום אם הרוב הוא גם כן מלוי בודאי אזלינן בחר רובא א"כ שפיר יש מקום לומר דאף דהדר ביה

לחלל דשכיל של כרמים דלרב דקיי"ל כוותי' ליתחל לחלו האוקימתות
ושפיר מיירי בכל גווני :

יו **ובזה** יבואר יותר מה שכתב רש"י דף כ"ג ע"א ד"ה
אימא סיפא כו' וז"ל ה"ה דהוי מלי למפרך נמי
ליזל בחר רובא דעלמא אלא דאית ליה פרכא דעדיפה ע"כ
וגאמר כי הקושי' דמקשי הגמ' וליזול בחר רובא דעלמא אינה
קושי' רק אליבא דשמואל ולא אליבא דרב דקיימא לן כוותי'
אלל הקושיא דמקשי הגמ' מסיפא הוא אף לרב ללא חשיבה
מה שבתוך חמשים רק קורבא דמוכה לבד ושפיר חי לא כר"ח
היינו מפרשין למתני' דמחלק בין בחוך חמשים לחוך לחמשים
דבקורבא דמוכה אזלין בחר קרוב ובקורבא דאינו מוכה אזלין
בחר רובא אלל כאשר מוקמינן בדליבא אחרינא קשה מסיפא
למה בחוך לנ' ה"ה של מולאו וע"כ תירוץ הגמ' דמשי במדדא
שפיר אפילו אליבא דרב וזהו שהרמב"ם הביא שפיר להא דמדדא
[ותירין הכרו"פ יוסתר אף מזה דאפילו דהרמב"ם יסבור דאזלין
בחר קורבא דמוכה לא הי' לריך להביא להא דמדדא ודוק] :

יה **אבר** לפי מה שכתבו הסוס' ד"ה בדליבא ללא מלי
למפרך דניזול בחר רובא דעלמא יעו"ש בתוס'
לפ"ז שפיר י"ל דכמו כן גם הקושי' מהא דחוך לחמשים חמה
כו' אינו רק לשמואל לבד כמו כל הקושיא שבגמ' שם דלרב ח"ש
דשפיר מיירי בדליבא אחרינא דנפיש רק בתוך חמשים חמה
מלויות יותר הניפול מזה השוכך כי אף חס אינו במדדא עכ"ז
מסתבר לפרש דעדיין הוא יונה קטן מפריה בקרוב ויקל
לתפוסו וע"כ נקרא ניפול הנמלא ולא יונה הניול כי הוא כדבר
הנמלא שהמולאו יקחו בכפו וגם נקרא ניפול מחמת ינקותו
וכי להרוב נופל לארץ כשפורה וע"כ כאלו אינם מלוויים כ"כ
בריוחוק מקום ובתוך ל' המה מלוויים ויש לייך בחר קרוב ומלווי
וקושיא הגמ' וישבא הוא רק ליטב אליבא דשמואל וזהו שהשמיט
הרי"ף והרא"ש גם להא דמדדא ועולה מיושב ומדוקדק שיעת
הרמב"ם ורי"ף ורא"ש שמשותיים בזה דאזלין בחר קרוב ומלווי
ומתחלקים לענין ישוב דמדדא כי משתנה לפי פירוש רש"י ולפי
פירוש תוס' . ורמב"ם מפרש כפי' רש"י . והרי"ף והרא"ש כפי'
תוס' ומוזה נמשך המתחלקה לענין מדדא :

יש **ורפ"ז** יתפרש לכונן הא דכחוצות דמוקיס רב יסודה
חמר רב בקרונות של ליפורי הי' מעשה וצטיעה
של צ"ה כשרים עוצרים לשם וכן הא דמסיק לריך רוב העיר
ורוב סיעה וודאי דביאור הפשוט ברוב סיעה עובר לשם דרך
על אלו הנוסעים ונראים לנו בזה הדרך לבד ולא צעין שאנשי
המקום שצאו משם הם רובם כשרים ולא קפדינן רק לאלו
הנוסעים יהי' רובן כשרים וגם אין חוששין כלל לרובא דעלמא
דהא לא מוזכר לא בגמ' ולא ברי"ף ורמב"ם ורא"ש ושאר פוסקי'
איזו תנאי שלא שיהיה חששא דרובא דעלמא כי רב לשיטתו [וכן
אנו קיי"ל לדינא כוותי'] אזיל דס"ל דאזלין בחר קרוב ומלווי ואין
לחוש לרובא דעלמא וא"כ שפיר על אלו המלוויין בזה הדרך לריך
לדון כי מה בכך שבעלמא רוב פסולין אלל אינם מלוויים בזה
הדרך והמקום אלל לשמואל הים לריך עוד איזו תנאי לבטל
החששא דרובא דעלמא שגם רוב המדינה כשרים :

כ **ובזה** יעלו דברי רש"י שם ד"ה דקאתי לה רובא מעלמא
כהגון בלי שום גמגום אשר כבר לעיל באות יג
נתקשיתי בזה בחרתי ועתה יעלה לכונן מיושב דמה שכתב רש"י
בחרי אופנים אופן ראשון דתפס מקודם כמו שהוא אליבא דרב
ואליבא דדינא דקיי"ל כרב ולכן כתב רש"י מקודם וז"ל ובגון
שרוב סיעת עבתי ישראל באה לבאן דאיכא תרי רובי ושוב כתב
אופן שאחיה אף אליבא דשמואל וזהו שכתב עוד או שרוב
עבתי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובי וזהו האופן מועיל
אף למאן דחייש לרובא דעלמא והנראה לשמואל מלווי אין מעלה
נגד רובא ואין לריך רק לרוב עבתי המדינה ולא נפקותא
לנו באלו הנוסעים ואי"ה להלן בחלק שני מזה המערכה יבואר
מדברי רש"י בסוגיא דצ"ב דנרא' דקיימ' בשיטה סג"ל שפירשתי :

רבא מהיחא . היינו רובא ומלווי מחד סוג המה . אלל קרוב ומלווי
לעומת רובא עדיפא עובא דיש בזה דין קורבא וגם מעיין רובא
והסברא יחוייב מאוד : אמנם מה בכך שהסברא מחייבת החילוק
אחר שחזינן שהגמ' מקודם לא נחית לחלק בכך . ובמסקנא ג"כ
לא מלינו בהדיא בפירוש מזה ח"כ קיימא לנו כפי הסוכחה
שהוכחנו מה"א :

טז **אבל** נראה דרך וביאור נכון שזוה פליגי רב ושמואל
לפי מאי דמסיק הגמ' דכ"ע אית להו דר"ח כי
אין מוזן למה רב לא חייש דנפלה החציות בחריפותא דנהרא' .
ושמואל שפיר חייש לזה אמנם החציות יין מונחים המה קמיד
ברקתא דנהרא' . כדאיתא במס' ב"מ (כ"ג ע"ב) כי מניחות
שם חס בשביל להעלותן בספינות ומקרבן לשפת הנהר להקל
ההעלאה להספינות ואם שמורידן מהספינות המביאות ולפעמים
מתגלגלים אל הנהר ושעות . או כשיתרבה המים יתרוממו
ויולפו על פני הנהר . והמה שכיחא ומלויות . אלל שיפולו
בחריותא דנהרא' אין מלווי כ"כ כי המונחים בספינות נשמרות
המה וכן המונחים על רפסודות מתוקנות ומיושבים היטב שאף
אם יתרוממו גלי הנהר מרוח כועה וסער החציות דבוכתייהו
קיימי . ורק כששיברו הרפסודות או תצבע הספינה וכדומה
יתכן שתיפול בחריפותא דנהרא' ויעויין ברש"י שפירש בהדיא
ששמואל דחייש לחריפותא דנהרא' הוא שמתחילה נפלה בחריפותא
דנהרא' אלל לזה שמן נפילה שנפלה בשפת הים באתה לחריפותא
דנהרא' גם שמואל לא היה חייש . והיינו אמרינן דעקולי
ופשורי הוי מעצבי לה . ועעס לזה נאמר דאם שנחוש שבאתה
משפת המים לחריפותא דנהרא' הנה הוא זה רק כשהרוח
סוער וגובר על כח המים הסולך במורד . והוא צעת שהרוח
הוא ברוב הנהר מדרום לצפון או מצפון לדרום . כשהנהר
הולכת ממזרח למערב או בהיפוך וא"כ חס כ"כ גבורת הרוח
להעבירה מצפון לדרום משפת המים לחריפותא דנהרא' כמו
כן תנשאה בסוף כל סוף מן חריפותא דנהרא' אל לך הדרום
לעבר השני ותצבע שמה בעקולי ופשורי ולא שכיחא שתלך
בריוחוק מקום כמו ללא שכיח רולחים בעיירות שבין ההרים
וינוי דעלמא בשביל של כרמים . כי זה וודאי לא שכיחא .
שבצת שנפלה ושעה משפת המים אל חריפותא דנהרא' שלע
הרוח בחוזק ברוב הנהר . ותיקף בצואה לחריפותא דנהרא'
אז יבא ההשקטה ותלך במורד . וכללו ש"ד שבצת ססוער
הרוח ברוב הנהר לא תתרחק בזודאי שהרוח יגרשה לעיקולי
ופשורי . ורק כשהשקטה בעולם . יתכן שתלך בריוחוק מקום אף
בלי מלחים . ואלו המלויות מרקתא דנהרא' ילכו סמוך לשפת
המים ובשפת המים יש בכל נהרות עקולי מסלעים ארוכים הבאים
מהשפה ששם מלווי חלקי אבנים ובאים אל תוך הנהר . וגם
יש פשורי מקוי מים משלגים וע"כ כשתפגע בהם תעמוד
ותצבע וכדפירש"י . יעויין ברש"י . ולקמן בחלק ב' מזה
המערכה יבואר בעז"ה יותר] וכשתפול במקום חריפותא דנהרא'
צעת ההשקטה מרוחות שפיר תלך למרחק . ורב סובר דהולכין
בחר מלווי וקרוב והחציות המלויות שע"פ הנהר המה רק מרקתא
דנהרא' ושמואל סובר כמו שהיה ה"א מאז דאזלין בחר רובא
אף נגד קרוב ומלווי ושפיר אמרינן אימר נפלה בתחילתה
בחריותא דנהרא' : ומעתה עולה מבואר דכל עיקר קושיית
הגמ' מעגלה ערופה וכן מאי דהקשה הגמ' על הא דתנן
נמלא בין שני שבכים דמקשי הכל הגמ' דליחוש לרובא דעלמא .
ומשני הגמ' להא דעגלה ערופה ביושבת בין ההרים . ולהא
דנמלאת בין ב' שבכים בשביל של כרמים הוא רק בכדי
שיתיישב גם אליבא דשמואל דסובר דלר"ח אזלין בחר רובא
אף נגד קרוב ומלווי . אלל לפי מאי דקיי"ל כרב לגבי שמואל
לא חיישינן לרובא באינו מלווי ואזלין בחר מלווי וקרוב . ולק"מ
מעגלה ערופה ומהא דנמלא בין ב' . שבכות ואף בעיירות בלא
ביני הרים יש דין עגלה ערופה וזהו שהשמיט הרמב"ם בפ'
ט"ו מה' רולח להא דיושבת בין ההרים וגם זהו שהשמיט
הרמב"ם בפ' ט"ו מה' גזילה ואבירה וכן השמיטו הרי"ף והרא"ש

שורת עמודי א"ש חלק א

עוסקים בזרמים וממלאים חצית יין או בספינות הסולכות
 שהאידנה רוצם ככולם הוא מיון של אינו יהודים וע"ז מותר
 היין דאמרינן דשל זה ישראל הקרוב ואין לחוש לבוא מדקראות
 שעקולי ופסורי הוי מטבעי לה אכן כאשר טעמא הוא מלד מלוי
 וקרוב לא הוי שייך רק כאשר ישראל הוי עוסקים בזרמים
 וכולם עושי יין ועכ"ז תלוי בעיר שרובם ישראל רוב היין משל
 ישראל המה כמו שישראלים רוצם המה כמו כן עושי היין רוצם
 ישראל המה וע"כ צרקה דנהרא היו מלוי חציות רבים משל
 ישראל ולגפילה דרבים חיישינן וחי' מלוי לפות ג"כ מריבוי המים
 ואם מגלגל משפה לנהר כי בריבוי נמלא הכל לא כן האידנה לא
 ימצא רק ליחיד חף אש אין שם רק זה היחיד לא שייך לומר
 שמלוי יותר מאלו שנופלים משל אינם יהודים הרבים באמצע
 המים בצרפתא דנהרא כי שניהם אינם מלויים האידנה וע"כ
 השמיט הרי"ף :

בד ואחרי שזירנו כנ"ל עלה שאין הוא כמו שכתב הפר"ח
 שהרמב"ם הוא יחיד בזה שהשמיט להא דיושבת
 בין ההרים ונהפוך הוא שהרשב"א צה"א בית ה' שער ד' דכתב
 לענין חציות של יין שנמלאה בחרס אינו יהודי ורמזים של ישראל
 רבים הם חפי' רחוקים הם אזלינן בחר רובא דישאל וסיים
 בזה והוא שיושבת בין ההרים ונמשך אחרי דבריו בעור וש"ע
 ו"ד סי' קכ"ט סעיף י"ח הנה זהו דעת יחיד והרי"ף והרמב"ם
 ורש"י לא בבירא להו כן ור"כ העיקר דאלו חוששין לרובא דעמא
 חף באינו יושבת בין ההרים כיון שאינם מלויים כהקדמים
 ואזלינן בחר מלוי וקרוב לרובא דפוסקים הראשונים ודעת
 הרשב"א יהודית היא ומה גם להחמיר בכתם יינם דרבנן
 כדעת היחיד למה הוא כן ועל"ד ואף שהוא דבר חדש לא
 התבוננו ע"י רבותינו המחברים אכן האמת יעיד על אמתתו
 והאמת יקובל ממנו שאמרו יהיה מי שיהיה ויאומת עוד יותר
 דברי בחלק ב' מזה המערכה בעוה"י :

בה ומסתפק אינו ושואל איך להורות כשיש איזו כלבים
 עזי נפש כי דר שם בעליהם בסמוך איזו
 שכונת ח"י וכדומה מחזיק כלבים והוא סמוך ליער גדול המוחזק
 שיש שם זחיבי ערב רבים והלכו לאן בזה המקום רועים
 סמוך להיער אשר הכלבים עזי נפש הנ"ל מלויים הם ורלונו
 שעלה החי' בין הכבשים ונמלאו גפנים מצבע ע"ס ממקומות
 שאין לחוש לעריפה והרואה המעשה עמד מרחוק ולא התבונן
 מה היה זאב או כלב והנה לפי שהיינו דנין מלשון הש"ע ב"ד
 סי' נ"ז סעיף י"ג דתולין במלוי בין להקל בין להחמיר הנה
 הכלבים המה מלויים שם ומה גם שלבהמה יש חוקת כשרות
 וראוי להכשיר ודברי הש"ע המה מחידושי הרשב"א שכתב דתלינן
 במאי דשכיחא עפי וכאשר שוגרא שכיחא עפי צבתי תלינן
 בשוגרא והנראה מדבריו שם דלפילו אש יש כלבים יותר אבל
 הכלבים אינם מלויים ושכיח צבתי כי הכלבים הולכים ע"ס
 בעליהם בכל מקום שהולכים אש עושה מלאכה בשדה הולך
 הכלב עמו ואם מחזיק בדרך מחזיק הכלב עמו עד שובו לביתו
 וע"כ תלינן בשוגרא דשכיחא עפי ור"כ כמו כן בענין שאלתי
 הנ"ל דהכלבים ביום שכיחא עפי והולכים סמוכים לבית בעליהם
 אבל הזאבים ביום לא שכיחא כדכתיב תזרח השמש יאספון כו'
 ולכן צריך לתלות בכלבים ושלח לחוש לזאבים אבל באמת ראוי
 לעורר דהא הרשב"א ועור וש"ע לשיטתיהו דאף בכתם יינם
 דרבנן הצריכו להנאה שהחי' יושבת בין ההרים וקיימא כקושיית
 הגמ' בעגלה ערופה דליחוש לרובא דעמא חף שאלו בני העיירות
 מלויים עפי כמו דשכיחא עפי השוגרות סובבות צבתיים מהכלבים
 ואף דהמחזיקים כלבים יהיה לכ"א חף כלבים שנים ושלשה
 לשמירה מגנבים וכדומה ושוגרות להרוב ככולה באחת יסתפק
 הבעל הבית ועכ"ז השוגרות מלויים יותר אבל כמו כן גם
 בני העיירות הקרובות מלויים יותר בזה הדרך שבינותם מרובא
 דעמא ועכ"ז חיישינן לרובא דעמא ור"כ למה לא נחוש לרובא
 באם שכלבים רבים יהיה בזה המקום מהשוגרות ובהנחה צריך
 לפרש הרשב"א והטור והש"ע לשיטתיהו דמייירי כשאין הכלבים
 רובא

כא והנה יוקשה על דברי צמח ששוויתי לשיטת הרי"ף
 בחדא מחתא עם הרמב"ם ור"ש ורש"י ויסוד
 דברי צמח על מה שקיי"ל כרב בזה דחציות שלפה בנהר
 דאמרינן אש איתא דמהאי דקרא קא אחי עקולי ופסורי
 הוי מטבעי לה ולא חיישינן שנפלה במילוע הנהר ובאחה דרך
 חריפותא דנהרא אכן הנה הרי"ף השמיט גם להא דחציות
 שלפה בנהר ור"כ וודאי דיש לו בזה איזו דרך אחר ויחיד
 הוא בשיטתו כי כל הפוסקים הביאו להו ורק הרי"ף השמיט
 לכל הסוגיא כולה ולא הביא רק למימרא דר"ח לבד דרובא
 עדיף מקרוב :

בב אמנם הנה קא חזינן דלא התעורר מי להקשות או לבאר
 ענין שהשמיט הרי"ף לזה והר"ש הביא לזה ולא
 זכר למה שהרי"ף משמיט כדרכו בשאר מקומות שמקשה לפעמים
 ומצא לשיטת הרי"ף וזה העליונו כולם עין מזה חף שכולם
 הביאו להא דחציות שלפה בנהר לכן נלפע"ד דאין זה כלל
 חידוש מה שהרי"ף השמיט כאשר הרי"ף לא כתב רק דינים
 הנהוגים ודשכיח וע"כ מאז כשהיו ישראל בגלות צבל בימי חכמי
 התלמוד הנה היה עסקי ישראל בשדות ורמזים כמו זולתם
 וכאשר אמרו זרעו ביומי יוסן וביומי תשרי כי היבא דלא לערדו
 כולי שתא ולכן היה אז בעיר שרובה ישראל חוקה שהוא יין
 עשר שעשאו ישראלים אבל כשנתפזרו ישראל יותר ונתדלדלו
 מאלו העסקים ורובא דרובא מתפרנסים הכל ממסחר ופועלים
 אומנים שכירי יום וכדומה ור"כ חף בעיר שרובה ישראל חף
 אש ישראלים מהמה יש סוחרי יין מביאים בספינות ומוליכים
 למכור וכדומה עכ"ז היין הוא מסתם יינם שעכשיו נהגו
 להקל בכתם יינם בהנאה וכאשר היה אסור בהנאה לא היו
 סוחרים בזה ישראלים ועכ"ז חף אש יהיה רוב ישראלים דרים
 בהעיר מכ"מ יש לדון שהוא מן המיעוט אינו יהודים שיש להם
 כרמים או סוחרים ביין ועכ"פ אינו מלויי יין של ישראל כי אין
 לישראלים כרמים ורק ישראלים עושים מעט לזרעם או שהאינם
 יהודים שוכרים לישראל שיעשו בשמירה בכדי למכור לישראל
 והוא מיעוטא דמעוטא וחציות יין שבספינות מסחר הקבוע
 והרגיל והמלוי הוא מסתם יינם כי לא שכיחא לישראל כרמים
 וישראלים שבעיירות מתפרנסים במסחר באיזו סחורות וע"כ
 בזה האופן יש לילך בחר מיעוטא של אינם יהודים ואף אש
 היה כל בני העיר ישראלים עכ"ז היה מודה רב לומר דאחו
 מהאי דקרא בצרפתא דנהרא כי כל עיקרו טעמא דרב לפי
 מה שפירשנו הוא מטעמא דמלוי וקרוב אבל כאשר האידנה
 אין ראוי לדון על כל פנים במלוי שפיר יש לדון דבינא דר"ח
 דאזלינן בחר רובא ומהאי דקרא אחא ואין מתחדש בזה
 דבר בזמנינו ועל כן לא הביא הרי"ף רק למימרא דר"ח
 דרוב וקרוב אזלינן בחר רובא ותו לא מידיו ובאם שימלא
 באיזו מקומות מיוחדות דלא שכיחא או באיזו זמן שעתידין כולם
 לעמוד רגליהם על הקרקע ואמנם אחרי שאין זה הוה ורגיל
 בזמן הרי"ף ובזמן ההוא משתנה הדין לכן קיצר והשמיט כדרכו
 והרמב"ם והר"ש ושאר פוסקים הביאו עכ"ז שיהיה נפקותא
 באיזו מקום או באיזה זמן ורלו להאריך ועכ"ז אין להקשות
 כלל על הרי"ף שהשמיט ופשוט :

בג ומעתה יסייע לדברינו מזה שהשמיט הרי"ף להא דחציו'
 שלפה בנהר דאין זה מתיישב רק לפי מאי
 דביארנו דטעמא דרב הוא משום מלוי לבד והאידנה אינו
 מלוי אבל אש טעמא דרב דהסברה דעקולי ופסורי מחייבת מלד
 עלמא דאין לומר דאחה מהאי דקרא דעקולי ופסורי וודאי
 הו מטבעי לה ועכ"פ ל"ש כמו דל"ש הרולחים בעיר היושבת
 בין ההרים דאזלינן בחר קרוב ח"כ ילוייר הדין חף האידנה
 כאשר דר ישראל אחד סוחר בחציות יין כשר לנגר יהודים או
 ספינה אחת טעונה יין ישראל כשר ונפרקת לאיזה סיבה בשפת
 הנהר או נטענת לתוך הספינה ונמלא חציות יין לפה בנהר ולא
 נדע אש נתגלגלה מאלו של היחיד בעל היין כי זולתו אין
 כלל יין בזה המקום ואש דאחה מהדיקראות שוכנים ח"י

ובזה דע"י אידי דלור הוא מלחא דלא שכיחא. ועכ"ז דחוק לשון העור וש"ע וקילרו במקום שה' להם להאריך.

ב וזאת נלפע"ד צרור דשיעת הרמב"ם אינו כן וסובר דלא נשתנה שום תנאי בהנהר למסקנא דמסיק

הגמ' בעעמא דרב דהוא משום עקולי ופשוטי ממה שה' סבר הגמ' בה"א דהוא משום עעמא דאזלינן בחר קרוב כי הכל מיירי בכל נהרות ולא יתפרש לפי המסקנא בתנאי כי לא הוזכר בהא דאתמר לשום תנאי רק סתמא אומר אתמר חזית שלפס צנהר ואין זכר בזה לשיהיה בהנהר סבר אגם מים והראיה לזה דכן הוא שיטת הרמב"ם דהנה הרמב"ם צפ"י"ב מה"מ"א כתב סתמא כלשון המימרא וברב חזית שלפס צנהר אס נמלאת כנגד עיר שרובא ישראל מותרת בהנא' כנגד עיר שרובא ח"י אסורה ע"כ ולא זכר כלל לא לתנאי שיהיה סבר אגם. מים ולא לעעמא דעקולי ופשוטי מטבעי לה וא"כ מאין נהכים לדעת שמייירי צנהר שיש בה תנאי מסבר אגם מים ועקלקלות וזאת שהיה משתנה לפי המסקנא מזה"א ה' הרמב"ם מבאר השינוי או היה מצרר להטעם שנשכילמהטעם על השינוי כמו דאנו שופעים מן הגמ' בחמרה במסקנא הטעם שמשתנה ממיילא שיהיה באופן ששייך זה הטעם אבל הרמב"ם דסתם וקילר וכחצ להמימרא כמו שהוא ש"מ שאין נפקותא לדינא כלל בהמסקנא מזה"א והכל הוא בכל נהרות וכמו שכן ראוי יותר לפרש דפלוגתא דרב ושמואל בכל נהרות הוא כסתומת הלשון וע"כ שהוא משום דמפרש דאין נהר שאין צלדדים קרוב לשפס עקולי ופשוטי שמספיק לרב דקיי"ל כוותי' לבלי לחוש שבאו מדיקראות הקודמות :

ג ג דעת הרא"ש נראה כן והוא דהר"ש אחרי שמביא לשקלי וערי דגמ' מסיק ההלכתא ומה שנפקותא להמסקנא לדינא ושפיר מצרר לחידוש דין מה שהוא לפי המסקנא לבד בענין מהופך אשר לפי הה"א היה תלוי בתנאי ולפי המסקנא אין שום חילוק ובכל גוויי מיירי והוא דבהמימרא אינו מחלק רק בין נמלא כנגד עיר שרובא ישראל ובין נגד עיר שרובא ח"י אבל לאיזה בית סמוך נמלאת לא מחלק ולפי הה"א דעעמא דרב לא היה רק מחמת דאזלינן בחר קרוב ח"כ אס הוא קרוב לבית ח"י לא יועיל מה שהעיר רובא ישראל אבל לפי המסקנא דשפיר אזלינן בחר רובא כר"ח רק להאי חששא שבאה מהאי דקרא אין לחוש דעקולי ופשוטי הוי מטבעי לה אס כן שפיר קיים דינא דרב בכל גוויי בין שנמלאת סמוך לבית ישראל או בסמוך לבית אינו יהודי אחרי שרובא ישראל הם אזלינן בחר רובא ולזה שפיר ביאר הרא"ש במסקנתו דמסיק ההלכתא כדכתב וז"ל והלכתא כרב באיסורי ואס נמלאת כנגד עיר שרובא ישראל מותרת אפילו נמלאת קרוב לבית ח"י דאזלינן בחר רוב העיר ע"כ וזה לא ביאר במסקנתו לומר ואס נמלאת צנהר דאיכא בה עקולי ופשוטי כנגד עיר שרובא ישראל כו' משמע מוכח מזה דסובר דאין מתחדש תנאי לפי המסקנא ממה שהיה בה"א ושפיר הוא בכל הנהרות כי מספיק העקולי ופשוטי המלויות בכל נהרות שאין חושש רב לשמא בזה מהאי דקרא ואין לדחוק ולומר דסמך הרא"ש על מה דביא מקודם בהסתקתו לדברי גמ' לימא בדר"ח קמפלגי לא דכ"ע אית לכו דר חנינא והכא בהא קמפלגי מ"ס ח"א דמההיא דקירא אתא עקולי ופשוטי הוי טבעי לה ומ"ס חריפותא דנהרא נקיט ואתאי ע"כ וח"כ אחר שזכר בעעמא דרב דאס איתא כו' עקולי ופשוטי הוי טבעי לה ממיילא נשכיל לדעת שהוא דווקא בדאיכא סבר אגם מים דהא ליתא חדא דבמסקנתו כאשר כתב דהלכתא כו' שמה ה' מצרר מה שהוא לענין ההלכתא שמתחדש ההלכה שנית דהלא קא חזינן דביאר בזה במסקנתו כאשר סיים ההלכה מה שמתחדש דלא לחוש בחר קרוב כאשר נמלאת סמוך לבית ח"י ואף שזה וודאי היינו ידעינן ולא היינו עושינן אחרי שנאמר דכ"ע אית לכו דר' חנינא כו' ומצואר דרובא עדיף מקרוב וכבר כתב הרא"ש שם מקודם דהלכתא כר' חנינא ועכ"ז ביאר הרא"ש בדיא צביאור ההלכה לענין החזית שלפס שהיא מותרת אף שנמלאת קרוב לבית ח"י כמו שהוא כן לפי המסקנא בעעמא

רובא נגד הנהרות בזה שפיר תולין במלוי ואס כן צידון שאילתינו הנראה שאף שהאזים ציוס מטמרי ציערות ועכ"ז לא נוכל לדמות זה לעיירות שבין ההרים דל"ש רוצחים שכאשר הכבשים רועות סמוך לעיר יקרה שזאבי ערב כאשר ירעבו ילאו סמוך לעיר לערוף ערף מהלאין הרועות ולפניהם הכל הוא דרך סגולה ואין שייך אף מ"ש הרשב"א דכשאין דרך הרבים עוברת והוא שכונה לעלמא דאין לחוש לרובא דעלמא או לשכונה אחרת וכל זה אין שייך בזאבי העיר המבקשים ערף ומה גם בסמוך לעיר אשר העיר הוא מקום למעונתם וכאשר הזאבים ציער המה רובא לעומת הכלבים מיחידים הנמלאים ומלויים בזה המקום וא"כ לדעת הרשב"א ועור ושו"ע דאזלינן בחר רובא אף נגד קרוב ומלוי לכאורה יש להחמיר ואף שלשון הש"ע צסי' נ"ז סתום הוא דתולין במלוי כו' אבל יוכרח הפי' מהמבואר ציו"ד צסי' קכ"ט סעי' י"ח: אכן לפי מה שבארתי בעזה"י לשיטת הר"ף והרמב"ם ורש"י והר"ש דשפיר אזלינן בחר קרוב ומלוי וזו היא שיטת המחוררת בהשמועה יש להקל ולכן לריך הדבר אללי תלמוד חיך לבורות בזה כאשר יקרה הלכה למעשה :

סליק חלק א בעזה"י

חלק שני עוף הים

על שם עקולי ופשוטי

א אחרי התעוררתי על מה שסתם העור והשו"ע צי"ד סו' קכ"ט סעיף י"ח כדברי הרשב"א שמתנה להתנאי שהיא יושבת בין ההרים ובארתי שהרי"ף והרמב"ם ורש"י ואשר"י פליגי בזה ומותר לדידכו אף בלא זה התנאי מעתה התעורר עוד כזה על מ"ש העור והש"ע שם סעיף י"ז וז"ל חזית של יין שלפס צנהר ונמלא כנגד עיר שרובא ישראל אס יש צנהר מכשילות וסבר (פירש סתימה) אגמי מים שהיו מעמידים אותה אילו בזה ממקום אחר מותרת שאין לתלותה אלא בעיר שנמלאת כנגדה ואס אין צנהר סבר אגמי מים אסורה שאנו תולין אותה ברוב הסביבות שסם אינם יהודים ע"כ ומצואר דזה לקוח מתוס"ק וכדביא כה"ר לזה והוצרך לתנאי שיהיה ידוע שיש סבר אגמי מים שהיו מעמידים אותה אילו בזה ממקום אחר אבל בסתם נהרות לא כי אלא לריך לילך בחר רובא ורק מה שמתצבר לנו שיש סבר אגמי מים זאת מהדש לנו הסיתר ומצואר דמפרשים להא דאומר הגמ' לטעמיה דרב דאס איתא דמהאי דקרא קא אחי עקולי ופשוטי הוו מטבעי לה דהיינו כשידוע שיש סבר אגם מים ומכשולים וח"כ נשתנה הביאור בדברי רב דקיי"ל כוותיה לפי המסקנא ממה שהיה הביאור בדברי רב לפי הה"א דרלה הגמ' לומר דטעמיה דפליג על ר"ח וסובר דקרובא עדיף מרובא שלפ"י וודאי בכל נהרות הדין כך כיון דאזלינן בחר קרוב וח"כ לתנאי דיהיה סבר אגם מים כמובן ומהטעם שמפרש הגמ' למסקנא דהוא משום דעקולי ופשוטי הוי מטבעי לה מתחדש זה התנאי בהכרח גם ממה שהגמ' מפרש לטעמא דשמואל דהוא משום דחריפותא דנהרא נקיט ואתאי מצואר דהוא באופן דהסבר אגם מים הוא רק בהלדדים ולא בחריפותא דנהרא דשמה שפיר תיכלך צמישור. ואין זה כמו האופן דאומר הגמ' במס' ע"ז (ל"ד ע"ב) ח"ל התם עקולי ופשוטי איכא. דהתם הביאור שאף בחריפותא דנהרא איכא עקולי ומעכבים שלא תהי' יכולה הספינה ללכת אף ע"י מלחים המיישרים דרכה בחריפותא דנהרא כי חסור דרכה בהכרח מן חריפותא דנהרא אל הפשוטי מחמת העקולי וכדפרש"י שם ופשוט. ויש לתמוה על סתימת העור והש"ע שכתבו בתנאים שיש סבר אגם מים שהיו מעמידים אותה אלו בזה ממקום אחר כנ"ל והיה להם לבאר שהסבר אגם מים הוא רק בצלדי הנהר ולא בחריפותא דנהרא כי זהו עיקר החידוש דין ולריך לדחוק ולומר דסמכו כי ברובא נהרות ככולא אין מכשולים בחריפותא דנהרא כי מפנין שהספינות ילכו

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

עקולי ופשורי הגה מובן שפשורי הם רק בלד מי הגהר ומחבר לה וא"כ אין מוכרח כ"כ שתעמוד בפשורי כי אולי תלך במי הגהר ולא תתקרב למקום הפשורי כי לא תתקרב אם לא שהרוח הוא לזה הלך או לאיזה סיבה אבל לא מוכרח הוא וע"כ שמלך העקולי הוא סכר אג"מ שהמה במי הגהר עלמו וא"כ מה תועלת יש במה שהוסיפה הגמ' ופשורי כי עיקולי בלא פשורי מספיק ופשורי בלא עיקולי לא מועיל לכאורה וכאשר להרשב"א הוא מדקדק התנאי למה לריך בתגלים יתירים באם שצדד סני וע"כ לריך לדחוק ולומר דלהרשב"א אף בדאיכא פשורי רבים מחוייב הוא שתעוכב באלו הפשורי והוא נגד הסברא ממש אכן כאשר נאמר דמייירי בכל נהרות ואומר עקולי ופשורי לא מדקדק התנאי רק מדקדק הוואו והרגיל שוודאי יש מכשולים רבים בלדדי הגהר מעקולי ומפשורי א"ש כמוזן והו שיעה המחוררת בגמ' לפענ"ד ואת זה הסביר לנו רש"י ז"ל בדבריו כמבואר למעניין ישר וגם לכן לא פירש רש"י עקולי כמו שפירש בע"ז (ל"ד ע"ב) שז"ל עקולי מים שהולכין עקלתון כי שם הוא נהר משונה עד שאין ספינה יכולה לילך בה שב"כ היא הולכת עקלתון עד שלא יועיל ההגה שביד המלח להעוטה הכל בחריפות דנהרא ובכל הנהרות שפיר מעים לקספינה ע"י ההגה שביד המלח ושאריו כלי השטה לבלי הניחה לבוא בסמוך לשפת הגהר ששם יש סלעים ארוכים ונכנסים אל תוך הגהר והמים עליהם מעט מכסה ומגלגל המים מכריח להספינה שינוטה שלא כרעון מנהיגיה וכאשר הספינה ארוכה הוא ולא ינשאוה מגול כבידותה רק מים רבים ולכן בצאה לעומת מקום שמתגלגל המים על פני הסלעים וחלק אחד מהספינה תפגע בזה וע"י הגלגול ינעה הספינה בקנה השני אם שתשקע קתה השני או ינעה אף מה תיקף תחמלה מים ותתהפך על המצוץ או תילקס באיזה דבר בסלע או בארץ בשפת הגהר תחצט או תשקע הספינה ותנוה תחתיות מחמת מיעוט המים שתתקרב לשפת הגהר או מקום פשורי והו מעיקר מלאכת תובלי הספינה לבלי הניחה לשתתקרב לשפת הגהר אכן באידי דלור לא יועיל תחבולות מחמת שהגהר הולך עקלתון מאוד והוא יתאר משיעור יכולת השתדלות תובלי הספינות ומנהיגיהם אכן בענינינו רואה רש"י לפרש הכל בכל נהרות ובכל המקומות כי סתם אומר חבית שלפה בנהר וידוע שיש הרבה מקומות שנהר הולכת משרים בלי שום עקלתון ועכ"ז לא חייש רב לומר שמהאי דקירא קאתי ולכן ביאר רש"י לעקולי שהוא סלעים ארוכים הנכנסים לתוך הגהר שזה הנמלא בכל המקומות אף במשרים ומה שפירש רש"י כאן לא היה מספיק לפרש כן בע"ז שם דמה צדק שיש סלעים ארוכים ונכנסים לתוך הגהר אבל הכל אינם רק בלדדי הגהר ולא במקום חריפותא דנהרא כי אף אם היה נמלא ע"ד הזרות סלעים בחריפותא דנהרא בתחבולות היה מפנים משם למען יהיה דרך להאניות בלב הגהר אכן כאשר אידי דלור הגהר הולך מאוד בעקלתון אין תחבולה שילכו בה ספינות ופשוט ועולים הדברים בלי דחוקים וגמגומים כלל :

ז ומה שכתב רש"י על עקולי והספינות מתגלגלות ועוצעות ועל פשורי ואם הבא החבית שם תעמוד שאין הגהר מוליכה הנה מקודם כאשר נקט רש"י בביאורו לעיקולי לבד שהוא רק התחלת הדברים לא בא רש"י לפרש רק ענין העקולי שמהם מזהירים מנהיגי הספינה לבלי יבואו שמה כאשר זהו העיקר במלאכת החבילים הספינות במורד ועדיין אין מספר לנו רש"י כלל מה שיעלה להחבית ע"י העקולי הזאת כי לא ישתוו כלל החביות להספינות כי הספינות הנה ארוכות וכבדות וצנטי מה יתפכו וכשהבא רק מים בהם הנה אבדות והמים תבא בהם בנטיה קלה האחד ממנה מה וגם הספינה לריכה למים רבים שתהיה נשאת על פניהם לא כן החבית שהיא קטנה וסתומה מכל ד' ואינה כבדה כ"כ ואינה לריכה למים רבים שינשאוה על פניהם וע"כ אף בצאה למקום כיפי סלעים הארוכים אשר המים עליהם מתגלגלים עכ"ז הנה אחרי הגלגול הולכים לדרכס במורד וא"כ יתכן שגם החבית תתספק בגלגול ותתגלגל עם המים

דרב וכמו כן היה מבאר גם בחלק שהוא להחמיר שנתחדש לפי המסקנה ולפי ההלכתא דדווקא בנמלא בנהר שיש בה עקולי ופשורי אבל להרש"ש לא משמע לי' כלל שמתחדש תנאי לפי המסקנה בענין הגהר ובכל נהרות העיקולי ופשורי הנמלאות בהכרח מספיק לבעל חששא שבה מהאי דקירא :

ד ויעיין בקי"ו פסקי הרא"ש שאין זכור כלל מעקולי ופשורי וז"ל חבית של יין שלפה בנהר בעיר שרובא ישראל מותר אפי' קרובה לבית ה"י בעיר שרובה א"י אסורה ע"כ ומבואר דרק מה שסיים הרא"ש במ"ש והלכתא כו' כל הכתוב שם העתיק בקי"ו פסקי הרא"ש כאשר זה ממלאכתו אבל לא מ"ש הרא"ש מקודם שהעתיק לדברי שקלי' וערי' דגמ' והוא כאשר כתבתי שמה שמצוי מקודם לסבר' דעקולי ופשורי הו עבדי לה אין מחדש לנו חידוש דין ואף שקא חזינן שרבינו יעקב שכתב הרמזים לא שם לב בחיבורו להטור לדברו הג"ל כי סתם בדברי הרשב"א דיש חילוק בין נהר לנהר אכן זאת יאומת מהשתקתו ברמזים שהמשוער בדברי הרא"ש דמה דמסיק בסוף והלכתא זהו הביאור בכל מה שקיים לנו להלכה ודעת רבינו יעקב בעה"ע בזה פלאי כי אף לא הרגיש כלל דעולה נפקא מיני' בין ה"א דגמ' להמסקנה כאשר נאמר דעקולי ופשורי דאומר הגמ' אין שייך בכל הנהרות וברמזים השמיט כנ"ל ובחיבורו לעור סתם כדעת הרשב"א ואחריו נמשכו הב"י והרמ"א כאלו אין שום חולק בדבר ואף שסתם יינם הוא רק דרבנן וראוי לשמוע להמיקל אבל מבואר שלא הרגישו כלל דאיכא פלוגתא בזה ואי"ה אבאר דרק הרשב"א יחיד בדבר וכי הסוגיא אינו מיושג כ"כ ושיעה המחוררת הוא כדעת החולקים בזה דבכל נהרות עקולי הקטנים המלויות בהכרח מספיק שלא לחוש שצאה מהדיקראות ואי"ה להלן אבאר מלתא בטעמא :

ה ושיומת רש"י הוא גם כן דבכל נהרות שייך טעמא דעקולי ופשורי הו עבדי לה ואבאר לדברי רש"י ז"ל כי זה לשונו עקולי ופשורי הו מעבדי לה הרבה מקומות יש משם ועד כאן שהמים מתעקלין ומתגלגלין בגלגל במקום אחד מחמת כיפי הסלעים ארוכים הבאים אל תוך הגהר והמים מכסין עליהם והספינות מתגלגלות ועוצעות ופשורי הפשרת שלגים הניקווים אלל הגהר וקווי וקיימי ואם תביא החבית שם תעמוד שאין הגהר מוליכה ע"כ ואם איתא דמפרש כהרשב"א דהוא בידוע שיש סכר אגם מים למה כתב רש"י בלשונו הרבה מקומות משם ועד כאן במקום אחד סני בין אם יהיה בסמוך להדיקרא ובין בסמוך וקרוב להעיר ובין באיזו מקום באמלע עוד קשה על מה שכתב רש"י מחמת כיפי סלעים הארוכים הבאים אל תוך הגהר מה צנע לנו אם כיפי סלעים הנה ארוכים או עגולים ומרובעים גם מה הוא שבאים אל תוך הגהר ולא הנמלאים בנהר ומאין באו או יבואו אלו הסלעים דהא במקום שנמלאים ודאי שמה היו מאו ומקדם קדמתה אכן וודאי דכוונ' רש"י דבכל נהרות מלוי הוא בשפת הגהר חלקי האזנים שבחל הקבועים בלדדי' ומתפשט חלק מהם לתוך המים והו שכתב סלעים ארוכים הבאים אל תוך הגהר ויש זה בהרבה מקומות וחזקה הוא שמשם לכאן יש כאלו בהרבה מקומות והו שכתב רש"י הרבה מקומות יש משם ועד כאן כו' וכמו כן יש פשורי מהפשרת שלגים הניקווים אלל הגהר ומקוי וקיימי בלד' וסמוך ממש למי הגהר והמשכת הגהר במורד הולך בסמוך והבא מהגהר לשמה לא ילא עוד במורד כי אין מוליכו מורד הגהר ואחרי שמלוי בהרבה מקומות שיכולה להתעכב ולעמוד אף שאין מוכרח שתעמוד אלל עיקול הראשון אבל תעמוד בעיקול שני או באיזה פשורי וכללו ש"ד מלוי מעבדים לס ורחוק שתלך בריחוק מקום ואין לחוש שצאתה מהאי דקירא והו שכתב רש"י הרבה מקומות יש כו' כי אחרי שיש הרבה מכשולים לפניו תלכד עכ"פ באחת מהם והוא ברור לפענ"ד בדברי רש"י :

ו ובאמת לפי דברי הרשב"א דמייירי דאיכא סכר אגם מים שבבואה שמה יעמידוה למה אומר הגמ'

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלְקוֹא

כּו

לח נראה עקולים כאלו ומחמת כי הסברה יחייב בדברי הרשב"א ע"כ נמשכו אחרי זאת העור והש"ע ולא שמו לב למה שמרמז"ס ורש"י ור"ח"ש לא משמע כן ובהרמב"ם חשבו שקיר במקום שה' ראוי להאריך ואף שגם להרשב"א קשה דהנראה דע"כ לריך לפרש להרשב"א מאי דאומר הגמ' עקולי ופשוטי דלו או קאמר כמש"כ לעיל וה"כ כאשר חיבה רק פשוטי אף הם הפשוטי יהיה גדולים מ"מ לא יהוייב דלא יהיה יכולה החצית להתרחק במורד אם לא רק כשנפלה במינעו הנכר שהלא מסתברא דכאשר הרוח אין מנשב לנד הפשוטי יתכן שתלך סמוך לפשוטי וע"כ דרך ההחלט לא נראה חמס האם בשביל זה שאנו רואין דוחק בהשמועה נסבול עוד דוחק יותר מה שלא יקובל כלל על הלב :

י אמנם כל זה הוא רק מחמת דהרשב"א לשיטתו אזיל כאשר ביארתי לעיל בחלק א' מזה המערכה דעת הרשב"א הוא דאף בקרוב ומלוי עכ"ל רובא עדיף וה"כ הא דרב לא חייש דאחא מהאי דקרא הוא רק בגוונא אשר ע"י העקולי ופשוטי לא שכיח שתצא החצית כמו דלא שכיח שיבא רולחיס בעיירות שבין ההרים ויוני עוברי דרכים ומרובא דעלמא בשביל של כרמים וע"כ לא היה מסתבר להרשב"א וכן העור והש"ע שסתמו בדבריו ביר"ד סי' קכ"ט עיף י"ח אבל לפי מאי שהעלתי לעיל בחלק ראשון מזה המערכה בשיטת הרי"ף והרמב"ם ורש"י ור"ח"ש דלרב דקיי"ל כוותיה אזלין בתר קרוב ומלוי לעומת רובא ח"כ שפיר הרמב"ם ורש"י ור"ח"ש לשיטתייהו אזלי ופירשו שפיר דאף לפי המסקנא לא נסתדש חילוק בין נכר לנכר וכלל נהרות פלגי רב ושמואל ובין דל"כ לעינינו בתוך המים עקולים מסלעים וערשים ובין דל"כ סבר אגס מים דשמואל אזיל בתר רובא אף נגד קרוב ומלוי ולכן אף דל"כ סבר אגס מים לעינינו בזה החלק מהנהר שמדקרא ועד כאן אבל חיישינן למינעו שחינו מלוי כ"כ שופלים במינעו הנכר ובחריפותא דנהרא הך ברחוק ביום השקט מרוח סועה וסעדי ורב פלגי ג"כ בכל אופנים אף אם בזה החלק שמהאי דקרא אין נראה לעין בתוך הנכר סלעים וערשים אבל זהו מלוי בכל המקומות שסלעי השפה מהם מתארכין ובאים חוך הנכר וגם יש פשוטי ומלאים הרבה מעמידים בשפת הנכר והגופלים במינעו הנכר אינו מלוי כי מלוי החצית ברתא דנהרא לעינין הספיות ולפרק וכשופלים שמה לא מלוי שילכו בריחוק כי צעת שסרוח סוער לרוחב הנכר יקרבו הגלים לנד ועבר שמגרש הרוח אליה וצעת ההשקט תלכנה במקום שנפלה שהוא בסמוך לשפת הנכר ששם מלוי בהרבה מקומות סלעים מתארכין ופשוטי ואם שנחשוש שהיה הרוח בהשקט שנתרחקה ברוחב עד מקום חריפותא דנהרא אבל שתרחק לעבר השני לא היה צנח הרוח לגרש' ממקום חריפותא דנהרא בכל המשך שהלכה מדקרא ועד כאן זה וודאי אינו מלוי כי זעיר זעיר ינטה הרוח מתחריפותא דנהרא להנד וחלק השני ושמה יובלום הגלים מזה הרוח לעבר השני ולאין מלוי לא אזלין בתר רובא לרב רק בתר קרוב ומלוי ועולים הדברים מדוקדקים לשיטתייהו כל אחד לשיטתיה ושיעיה המחוררת בין צענין רוב וקרוב ומלוי ובין צענין עקולי ופשוטי הכל הוא כשיעיה הרמב"ם ורש"י והר"ח"ש וממילא נאמר דגם הרי"ף דנראה דסובר צענין קרוב ומלוי דאזלין בתחרייהו לעומת רובא כמו כן מפרש כוותי' דהרמב"ם ורש"י ור"ח"ש דעעמא דרב עקולי ופשוטי שייך אף בכל המקומות כי אינו מלוי שפיר כנ"ל :

יא עור

דחוק להרשב"א דע"כ מלוי יותר שתיפול ותבא בחריפותא דנהרא יותר ממה שמלוי רולחיס שבעיירי' שבין ההרים דל"כ אף יפרש שמואל להא דעגלה ערופה וה"כ יש להבין למה לא חייש רב לחריפותא דנהרא וע"כ לריך לחלק בין רב לשמואל בין לא שכיח טובא ולא שכיח פורתא ולא נקט כלל ענין פלוגתייהו גם לדין דקיי"ל כרב מה הוא הגדר צענין דלא שכיח דל"כ לא חן לפי מה שביארתי בגדר הוא לרב דאזלין בתר מה שמלוי הוא והקרוב והמלוי יותר דוחה לשאינו מלוי וברור הוא לפענ"ד שהוא השיעיה המחוררת בהשמועה ושהי הטיניס הא' :

המים ותלך עם המים בדרך אחד חן גם יתכן שתגלגל לנד שפת המים ותשאר עומדת סמוכה לכיפי הסלע בלדה או על גבה בלח שהמים עליה מועטים לבלי יכולו להרים להחציות וע"כ השקט החת' ותעמוד על הסלע או על הארץ אם קרוב הוא או שתגלגל למקום פשוטי הסמוכה שמה ושמה תעמוד ותנוח וזהו שהקדים הגמ' עקולי וה"כ פשוטי כי ע"י העיקולי שתגלגל לפשוטי והגמ' שמיים מטבעי לה הכוונה לבאר מה שאמר מקודם עקולי ופשוטי שהמשך משניהם דמטבעי לה זאף עמידה חקרא טביעה כי כשהיא הולך שטה על פני המי' אבל כשהעמוד והוא ממינעו המים שתחת' וממינעו כה רדידת המים אין עולר כה להרימה ושקטת תחתיה ותעמוד וכמ"ש (תהלים ס"ט) טבעתי ביון מלואה ואין מעמד כו' שאין הכוונה שנטבע ומה כי אם נטבע ומה מה אומר ח"כ ואין מעמד אבל על הירידה לנד כי הירוד ויש לו מעמד רק עד לואר יגיע ויריס ראש ויחיה וכן נאמר (ירמיה ל"ח) ויטבע ירמיהו בטיט ונקרא שם טביעה על שם שנסקעו רגליו שיסאר שם עמוד לבלי יוכל ללאת ובסוף הועלה ע"י הצלים ובלואי הסחכות ששם תחת עלילי ודיו מצוהר שודיו היה למעליה הטיט אבל מנד שחלק ממנו נשקט בטיט ולא יכול לקום וליך קרי טביעה וככה אומר הגמ' על העמדת החצית ע"י עקולי ופשוטי מטבעי לה וכדפרש"י אם תבוא החצית שם תעמוד והמכוון שלא ירמוס המים ותשקט ותעמוד :

ח ולמאי

דרואה כתי' לפרש בדברי הגמ' ורש"י קשה למה תפסה הגמ' מקודם עקולי וה"כ פשוטי ומסיים דיטבעי לה שהוא על עקולי שאמר מקודם חדה למה זוכר כלל לפשוטי כי לדברי כתי' טעם הגמ' דמטבעי על דרך הוודאי אומר ואם וודאי תשבר בעקולי לא תראה עוד פני פשוטי כי לא תלא מהעקולי בשלימות והסוף הוא שמפשוטי יכולה לבוא לפעמים כשהמים רבו והרוח מגרש מהפשוטי אל הנכר ותד עוד להלאה ואז תפגע בעקולי ושמה תשבר והיה להגמ' עכ"פ להפך הדברים פשוטי ועקולי כלומר אם תנלל מפשוטי תשבר בעקולי והיה מסיים הגמ' מטבעי לה על מאי דסליק עתה מיניה עוד לדעת כתי' למה לא מסיים הגמ' דמעמידו לה שהוא על מאי דסליק ביאור לפשוטי ואם יאמר האומר דהגמ' בחרה יותר לפרש טעם לעקולי שזכר מקודם פשוטי יען דזהו וודאי דהעקולי וודאי מטבעי לה אבל הפשוטי מסופק אם יעמידוהו תמיד הנה לפ"י וודאי קשה למה הצריכה הגמ' כלל לומר ופשוטי כי אל הוודאי למה יולך עוד הספק ומה גם לפי מה שפירש כתי' הכל על דרך הרשב"א והעור והש"ע שהוא בדרך התנאי ולא שהוא כן בכל הנהרות אף יתכן שתוסוף הגמ' תנאים שאין לורך בה ובהכרח לשיעיה הרשב"א דלו או קאמר כלומר או שיש בה עקולי או שיש בה פשוטי וע"כ דגם בפשוטי הוא באופן שוודאי הוא דמעמידים לה ח"כ למה שצקה הגמ' לפרש ממאי דסליק כי כאשר בחרה רק לפרש לאחד מהם ועל השנית סמכה על המבין בקינור בזה וודאי הדרך לתפוס במאי דסליק מיני' גם הדרך כתי' לפרש מאי דכתב רש"י בע"ז שהולכין עקלתון שהמכוון הוא שמתגלגלים ולפי מה שביארתי בעזה"י חתיין הדברים כפשוטן מלבד הראיות שהוכחתי ממה שתפס רש"י הרבה מקומות יש כו' למה הריך ריבוי מקומות ולא במקום אחד מזכיר וגם ממה שכתב סלעים ארוכים הבאים אל תוך הנכר מכל זה הוכחתי לנכון בעזה"י שמהרש"י שכל נהרות הוא כך בקרוב לשפה ואינו סובר כשיעיה הרשב"א :

ט וזאת

מובן שמה שתלה הרשב"א בתנאי שיש סכר אגס מים הוא מנד הסברה לנד שלא מסתבר ליה הך סברה דעקולי ופשוטי הוי מטבעי לה אם לא שיש עקולים מסכרי אגס מים שמובן שאם לא שנפלה במינעו המים בחריפותא דנהרא לא היתה יכולה לבוא מהאי דקרא ויסתייע לזה ממה שלטעמא דשמואל לא מלא הגמ' לפרש רק שחושש שנקטא ואתאי בחריפותא דנהרא ומה גם לפרש"י שהוא דווקא בנפלה במינעו הנכר ומוכה דהוא באופן שמעכבים העקולי וודאי ובסתם נהרות

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

באופן שמזכיר לנו ענין העצבים להחיר מחמת זה איסור הא' וודאי מה בעלם וכמ"ס כת"ר חס כשורה נטע כש"כ גברא שאחרי שלרש"א אינו בכל נהרות רק שהוא בדרך התנאי שהוא בתנאי שיש סכר אגס מים שגורמי לזה די הוא מעצמי לה וודאי דלא ישתווה כל העקולי באופן אחד כי משתנה לפי גדלים ולפי ריבויים וקרבותם ואיך נוכל לומר דהגמ' אומר דוודאי מעצמי לה משת"כ יהיה מוכח שכ"כ התנאי בעקולי הוא שהוא באופן שסוכר וסוגר המים עד שמוחלט דמעצמי וודאי להצביחא כי האם רק בזה האופן מתיר רב הלא חף בגוונא דל"ג כמו רולחים בעיירות שביני הסרים לא חייש חף שמואל ומכ"ס לרב כמזכיר לעיל (באות הקדום) הלא ע"כ דלרש"א המכוון במ"ס דמעצמי לה דשכרנא כך עד שתשאר ותלך ברחוק ודומה לעיירות בין הסרים דמחמת דל"ג ל"ה לרובא ואוליגין בחר קרוב וזהו ג"כ דיועיל פשורי לחוד לרש"א כאשר ביארתי לעיל דלרש"א או או קאמר וצפשורי וודאי דאינו מחוייב דתצטע החביות ולשיעות הרי"ף והרמב"ם ורש"י ור"ש הביאור הוא דמזוי יותר שמעצמי לה כי חזליגין בחר קרוב ומזוי ולא חיישיגין לרוב ואינו מזוי (וזכרתי כשמונה עשר שנה שראיתי בספר פנים מאירות למס' קדושין וגדפש בו גם אינו תשובות מהגאון בעל פ"מ ונתעורר שם להחיר חזיה עוגנה מהסוגיא דכ"ב (כ"ד ע"ה) פלוגתא דרב ושמואל לענין חבית שלפס ואינו זוכר פרטיה המעשה ופרטיה דבריו ויתכן שהוא בנמלא נטע מה בקרוב להעצבים והנפילה ולא הוכר בסימנים וע"כ וזהו שפיר יש לדין כאשר היה שם עקולים ופשורים דאין לחוש שלף מרחוק מרובא דעלמא ואכתי יש לחוש שמה כבר נטע בכלן ח"ס אחר מרובא דעלמא ח"ד לא שנידון בזה מטעמא דזה שנמלא הוא זה שנאבד כדין קבר שנאבד וקבר נמלא ויען כי קרוב הדבר שבמחנה קהילה גדולה ישג לספר הכל ע"כ כהצתי שיוכל לעיין בו במה שנתעורר מזה הסוגיא ואני חשומר בעז"ל לנהל מלאכתי כרגל מיעוט הספרים הנמלאים אתי ואחד המרבה וממעיע ובלבד שיעורכו ד' שיכויין למערת האמת ולאסוקי שמעתתא חליבא דהלכתא ועכ"ל לא יפה הוא רק לעורר בהענין ולא להכריע הליכה :

עוד אומר ליישב מה שהקפתי לעיל (אות יא) לרש"א דאחרי שהוא תנאי שיהיה סכר אגס מים ח"כ מאי מפסי דלא יהיה כך גם בחריפותא דנהרי וכמו באידי דלור שאין הספינות יכולות לילך כלל ואינו מסלקין המסילה בשביל הספינות ותמתי ביותר על העור וש"ע דסתמו דבריהם ואין מזכיר דהוא באופן דהסכר אגס מים הוא רק מהלדדים ולא בחריפותא דנהרא ושעכ"ל מותרת וקלרו במקום שהיה ראוי להאריך ולכן נאמר דחף דלרש"א הוא דרך התנאי שיהיה עקולי סוכרי המים עכ"ל הכל הוא בדרך המלוי שנמלא ושכיה בזה האופן באינו חלקים מהנהרות כי יש מקומות שמלויים חבנים אבל לא שכיהא חבנים גדולות עומדות סוכרים להנהר ברובא וכדומה והמה ברום וגובה ובלדדי הנהר שהמים שם אינו עמוק כ"כ וכשיש חזיה סכר ומעצב יפנו ויסבו המים לכתם במקום חריפותא דנהר ויהיה שם עמוק יותר כי דוחק ההליכה יחפור בדרך ועושה לו דרך ומחמת שהמים בלדדי הנהר מועט הוא לכן חף שהסלע הוא בתחתיות עכ"ל הוא חלק גדול בשיעור גובה מים שמה וגורם נקיפה בכל זה השיעור וע"כ חלק התחתון הגדול מניע גם לעליון כי הוא מעט ומחצטל המועט העליון אחר חלק התחתון המרובה או הדומה לו עכ"ל אבל בחריפותא דנהרא שמה המים גדולים וכשיש חבן בתחתיות שמה עכ"ל מחמת שלמעליהו המים המה רבים לא יגרום כ"כ נקיפה התחתונה גלגול מים למעלה כי לא יגיע המועט שבתחתיות את חלק הגדול הרב שלמעליהו הסולך שם במורד בחזקה כמו שהוא בחריפותא דנהרא וח"כ שפיר החבית לא תעמוד שמה ותלך הלאה ואף לו אם יהיה חבנים גדולות בתהום בחריפותא דנהרא הגם באם שהיה בהם חיל לעצב הכלויך הוא מים חותרים אחרי דרך אחר בסלד כי לא ימוחו ולא

הא דחידשתי ברוב וקרוב ומלוי שביארתי בחלק ראשון והא דחידשתי בחלק הזה כזה דעקולי ופשורי יעידו על האמת זה על זה מלבד מה שכל דבר מהם צפ"ע מוכרח הוא ומאומת מעצמותו אבל בהלטרף שני הענינים כאחד ע"פ שיהיה יקום דבר כמו ע"פ שני עדים המאמתים להענין :

יב ומעתה עולה מזכיר דאין לפרש בגמ' הא דאומר עקולי ופשורי הוי מעצמי לה שהוא עד הוודאי כי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ור"ש ורש"י הוא רק על דרך המלוי לבד וע"כ הוא חף בזהם נהרות כנ"ל :

יג ואף לשיטת הרש"א הנה לדידיה הוא בדרך התנאי שהוא כשיש סכר אגס מים ישתוו חס קטנים ואם גדולים חס מעטים ואם רבים וע"כ אי אפשר לפרש שהמכוון בגמ' בדרך הוודאי וההחלט כמו שחשב כת"ר אשר ע"כ כתב בסוף דברי קדשו שמה שכתב שם דהוי מיעוטא דמיעוטא הוא רק לרווחא דמלתא אבל באמת ח"כ לכל זה משום דלישנא דרש"ס משמע שוודאי נטע ולית בה שום ספיקא עכ"ל כי אין נוכל לפרש דהגמ' מייירי באופן דהעקולי כ"כ סוכרים להמים עד שוודאי מעצמי להצבית כי אין יולרך לזה התנאי כי אך לו חס הוא באופן דלא שכיהא שפוחא החביות מהאי דקירא כמו דלא שכיהא שיבואו הרולחים בעיירות שביני הסרים שפיר נשמע מעגלה ערופה דחזליגין תו בחר קרוב ול"ה לרובא וע"כ דהכוונה הוא בגמ' לרש"א דכ"כ הוא העקולי ופשורי עד דלא שכיהא דלא יעצבו לה ומה גם שרב לא חייש לשמא באתה דרך חריפותא דנהרא והנהרה שזהו חשש יותר ממה שיבואו הרולחים בעיירות שביני הסרים כאשר הוכחתי לעיל (באות הקודם) דאל"כ אין מיישב שמואל להא דעגלה ערופה ורב שלא חייש לזה חזו מלריך שיהיה ל"ג כמו רולחים במושבות בין הסרים (וכבר תמתי שמעתה לא נדע השיעור) וח"כ חף בשעקולי ופשורי גורמים דל"ג שתלך החביות ואף דשכיה כמו בחריפותא דנהרי עכ"ל רב לא חייש לזה כמו דלא שייך לחריפותא דנהרי נקוט ואחתי :

יד ונהי אכן חס בשני עיירות שצין הסרים דל"ג בה רולחים אכן ידוע הוא שרולח אחד חף שהוא ברחוק אבל תמיד הולך ובה באלו העיירות כי יש לו ענין לבקר בזה ושוב יקרה באינו זמן שאחד לא נראה מי הוא הרג לנפש אדם ורדף חיקף אבתרוהי גואל הדם ופגע בו והמיתו וקברו ומי הוא זה ואינו הוא לא ידוע לנו כלל וזה הרולח שידענו בו שהוא שפיר שפיה באלו העיירות איננו ונאבד מאתנו ואשתו נשאר העגונה היתכן שנתיר לאשתו מחמת הסכר דלא שכיה רולחים ביני עיירות שצין הסרים ואותו ידענו בו שהוא יולא מהכלל ושכיה הוא לפעמים ועתה לא ידענו בו כלל חס היה ואם לא היה וזהו וודאי דבר שאין הדעת מחייב כי זה אין דומה לינחק ריש גלותא כו' דאיל מקורעב' לאספמי' דידענוהו בשמו שהוא ריש גלותא וכי הוי בוודאי בזה הדרך ומה דל"ג רולחים וכי אין לחוש שאף הגדיקים דשכיהא הרשיע מי מהם כי נמנע הוא שלא יהיה כלל יולא ובה לאלו העיירות כי אינם יושבים במזור רק רולחים ל"ג ולריך לחוש חף מדאורייתא שהרשיע הגדיק ורלא או שעכ"ל בא רולח אחר שידע ממונו של זה וכדומה ואינו קן לחששות שגריך וודאי לחוש ולהחזיקה בחזקה ח"א ולצעלה בחזקת חי ולא נאמר בגמ' הסכר דיושבת בין הסרים רק למה דמוכה מעגלה ערופה דחזליגין בחר קורבה נגד רובא דעלמא ורלה הגמ' להוכיח דקורבא דמוכה עדיף הוא מה"ת מרובא ומשני הגמ' דשפיר רובא עדיף חף נגד קורבא דמוכה רק בדלא שכיה בזה שפיר קורבא עדיף כי זה שפיר מוכח מעגלה ערופה אשר הוא הקרא דידעיגין מיניה דין קרוב דחזליגין בתריה ולא ידעיגין מיניה דעדיפא מרובא רק באופן דאין לחוש לדלא שכיה כי חס לא כן לא מחוקמא הא דעגלה ערופה וע"כ לריך למוקים לה עכ"פ בעיר היושבת בין הסרים ונתברר מזה דאף לשיטת הרש"א עכ"ל הא דאומר הגמ' עקולי ופשורי מעצמי לה לא נוכל כלל לפרשה דהוא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשְׁחַלְקָא

יה ומעתה י"ל גם במה שכ' כת"ר להתור עוד מטעמה דתרי רובא והוי מיעוטא דמיעוטא דל"ח אף ר"מ ול"ח אף להחמיר לכתחילה במשאל"ס כיון דמיעוטא דמיעוטא הוא ול"ח ומשום זה אמרו שע"כ לא חששו למחילה ש"ד במשיל"ס משום דלא שכיחא הרי דבל"ש לא גזרו והנה בעקולי ופשורי ממש אף שהוכחתי שלהרשב"א ג"כ אינון רק בגדר דל"ש רולחי' בעיירות שביני ההרים שאין מועיל זה רק לילך בחר קרוב לעומת רובא מ"מ עכ"פ אחרי שהוא לא שכיחא ראוי שיטערף לרובא דהנעצעים שאינם נמלטים בכל משאל"ס והוי תו רובא דרובא והמיעוט עכ"פ הוא מיעוט דל"ש ואף למה שביארתי שיעת הרי"ף והרמב"ם ורש"י והרא"ש דמה שאומר הגמ' עקולי ופשורי הוי מטבעי לה שהוא רק משוי לאינו מזוי והקרוב יהיה מזוי ומזוי וקרוב עדיף מ"מ כיון שאמרנו עכ"פ דמחמת כן אינו מזוי הוא נחמטע הכל מאוד מיעוט הנמלטים במשאל"ס והוי מיעוטא דל"ש :

יש אכן לפי מה שהעליתי (באות הקודם) דבענייניו אין דמיון כלל להא דעקולי ופשורי הנזכר בגמ' אחרי שרק העלים פרושים למעלה ותחתיהם הולך בכל החלל והשטח כל המים באין מעלור ומה מעכב ור"כ לא הוי תו מיעוט הנמלטים מיעוטא דמיעוטא יותר מכל משאל"ס ואין לנו לדון בזה עוד מדרך הרא"י מהסוגיא דצ"ב רק מסבירא מעלמינו אפשר שנוכל לומר מחמת שכתב אחי נר"ו שרבים מהאנשים היודעים בענינים כאלו העידו שמכת חצבת עלים ומכת שבלת המים ישנו העלים העבט לשקוע בקצה אחד בקרקעית התהום ויהיה כסולם מוצב ארלה ומהם יבואו זה תחת זה עד כי יגיע בקרקעית התהום כן כתב במכתבו השני ובמכתבו הראשון כתב שלפעמים יקרה כה כנ"ל וסיים שם אשר זה יכול להיות סיבה גדולה לשיהרג את בעלה יעקב צ"ר לבי ע"כ ובאם שהיה יודע שודאי נעשה שמה תחת העלים כך שנלצו כמו סולם ובאו עלים בכל השטח זה תחת זה וכן במקומות רבות הנה זהו עקולים וסגרי מים שראוי לדון בהמה מדין רובא עכ"פ לרפרה לרובא דנעצעים בכל משאל"ס שיהיה תו רק מיעוטא דמיעוטא דל"ש אבל מי יודע שנתהווה כך באלו העלים הפרושות על המים כי אין מחוייב שיקרה כה רק לפעמים יקרה כה :

ב ועכ"ז אחרי שעכ"פ מזוי שיקרה כה ממעט עכ"פ לחלק מיעוט הנמלטים במים שאל"ס וילורף לזה עוד מלתא דמסתברא דחזינן דהדברים הנפיים המה על פני המים והדברים השוקעים מטה אינם לפים ורק בעלי חיים הנופלים המה לפרקים שוקעים כי אין המים מרימם ולפעמים יעלו מעלה ויובלו במורד ויתכן שבעת שמתגבר תגבורת מרולת המים להוביל גם את החי במורד אז יעליהו להרום מעלה ועכ"פ בחלק עליונו ויבטייע לזה קצת לפי מה שכתב כת"ר (באות ד) ליישב סתירת רש"י דכפ' האשה שלום (דף קע"ו א) כתב רש"י שמה קץ מחמת המים ויאל' ובדף (קכ"א א') כתב כמשיל"ס דמי שאינו יכול לשוט על פניהם וכתב כת"ר דכל שלא ירד במקום ולא בגדר תהומות יבסוימו קרי רש"י שע על פניהם והוא דחוק קצת ולכן נאמר דמחמת שבעת שהוא קץ אם המים להרוב מכסהו מחמת שבעט לשקוע עכ"ז צעת שהמים מתגברים וגורמים שיורף מעלים אותו בחלק העליון וכל הנפיים לפים תמיד מלמעלה ממש והוא אינו כן רק בחלק שלמעלה ולפעמים נכסה כולו ולפעמים מתגלה חלק ממנו כי הוא רק כעולה ויורד בחלק עליונות המים וע"כ אחרי שהעלים השטוחים על פני המים המה כדוריים ואין תחתיהם חלק ושוה ומעכב להקיף על פני חלק עליונו של המים כי כאשר יגע בהעלים יעכבו לו מה שאינו חלק ושוה והמים בזה החלק הקטן הסמוך להעלים שאין שום תחתיהם וודאי לא ילכו שמה במורד בשיווי כי יש להם מעכב בכל עץ ועץ בין עץ ועץ ולא ישוט כמו בשאר משאל"ס ובצירוף זה אל האומר ימוטע מיעוט הנמלטים עד שיהי' תו מיעוטא דל"ש דלא חייש לה ר"מ ולדעת כת"ר אין לחוש בזה אף לענין איסור לכתחילה :

כא אבל לו יהא דנאמר מסברות הליל לדמות זה לגבל בעקולי ופשורי ממש באופן שיהיה האומדנא שהנופל שם לא ילך (ח"א) יד

ולא יסקומו עד ישיגו ארחס ולפעמים כשים איזה אבן באמצע הנהר ניכר שמה שהמי' הולכין כביפה עולה למעלה ויורד במורד והוא מלחילת המים המוגרים מלמעלה שידחוק האחרונים לראשונים בחוקה ועכ"ז המים לא יעלרו ויעלו קצת בגובה מחמת הדחיקה וירדו תיכף ואף שיהיה גם החצית העלה וסדר בתוך ריבוי המים אם יתגלגלו מעט תתגלגל גם היא ולא תוזק בהאבן שהוא במעמקים והמים רבה למעלה וכשיפנו המים לילך לדרכם במורד תלך גם החציות עמם וע"כ אומר שמואל דאמרינן הריפותא דנהרא נקיטא ותחאי וזהו שהעור והשו"ע סתמו דבריהם ולא ביארו שהוא אף באופן שהסכר חגם מים אינו רק בהלדדים ולא בחריפותא דנהרא דכיון שבהכרח הוא שיש מקום להמים לילך הנה שמה הוא הריפותא דנהרא וסכרי חגם מים הנמלאים אינם רק בהלדדים ואין לורך לפרש זה :

מז ומעתה אף לפי ששפט כת"ר עכ"ז אף ברפסודות העומדות בנהר שרק חלק קצת מעובי העלים המה בתוך המים לא יגרמו המעט ההוא המתחוקף בלבוז גדול למטה שנוכל לדמות זה למה שאומר הגמ' עקולי ופשורי מטבעי לה והבא עם המים תחת הרפסודות כמו שהמים שתחת הרפסודות ילכו תיכף בצאם לא יעלרו כרגע כי חיש מאחוריהם וידחקו מהמים הנכוספים ובאים בכל רגע וידחקו זה את זה בכל רגע לירד במורד ומונאים להם מקום בהכרח עד שכמו שדחוק העלים לחלק מים העליונים לעומת זה תחפור בארץ ויעשה במקום הזה נמוך ועמוק (הנקרא קעשיל גרוב) ולא יעמדו שם המים איזו זמן רק מתחלפים המים ונגרשים הישנים מהמחודשים ונדחפים לעבר השני למטה במורד ועמם ילך גם הנופל בחוכם . ומכש"כ לפי מה שפירש רש"י דעקולי הוא מכפי סלעים הארוכים הבאים לתוך הנהר המבואר שנתמטים הסלעים מן שפת הנהר ונכנס לתוך מי הנהר ח"כ אם שמה ע"י הגלגול תפנה לאד שפת הנהר תתעבה בשן הסלע הנופל עד שפת הנהר ממש או שתתגלגל אל מקום פשורי מקום מים דקון וקיימי אבל ברפסודות שבאמצע הנהר לאיזה אחר שתתגלגל לא יעוררה שמה ויגלגלוהו המים להלאה למטה במורד ואין לדמות כלל זה להא דעקולי ופשורי הנזכר בגמ' ואף אם היה נוגע זה לדינא דרוב וקרוב לא היינו יכולין למילף דלריך לילך בחר קרוב בזה האופן כשנפל תחת רפסודה העומדת באמצע הנהר :

יו ומה גם בענייניו שהעלים פרושים על פני כל רוחב הנהר באורך שטח פרסה ממש משפה לשפה וקא חזינן דלא עשו המים דרך חדש לעצמם ובהכרח שהמים הולכים תחתיהם במורד או שנתפלג קרקעית התהום או שנתרוממו העלים כי המים הבאים בכל רגע מחדש ועושים בהכרח דרך לפניהם ירמו להעלים אבל לא שהעלים יעכבו להמים כי באם שהיה להם איזו עיכוב היו פונים ועושים לפניהם דרך ימינה או שמאלה ואחרי שלא הוכרחו לנטות לאד מהלדדים ע"כ והולכי' במקומם הראשון ופנו לפניהם כל החול שתחת העלים אשר הוא שטח כל רוחב הנהר בכל האורך שילאו מים הישנים ושיבואו אחריהם מים החדשים מקרוב יבואו וירדו הכל במורד וכמוהם כן הוא מה שכתובם בלכתם ילך גם הוא במורד כי רואים אנו שאין שם מעכב ולא ידמה זה למי שהיה נופל בחלק מנהר שיש שם סלעים וערשים שבה החלק יש רבות סלעים ויש סבירא לומר שהנופל בהם להרוב לא יאל' מצינן הסלעים שהמים מתגלגל ביני הסלעים הרבים ומתגלגל הנופל בהם ואין לפניו מקום מוכן כ"כ לירד במורד אבל המים המה פונים ללכת אף דרך נקיפי הסלעים והמותר נפנה להלך לחריפותא דנהרא או מסמוך לו ומ"מ באם שיש עכ"פ צינן סלע לסלע מקום שיוכל לעבור הנופל יש חששא אולי תתגלגל צינן סלע לסלע עד שירד זעיר זעיר במורד להלאה מזה המקום ואין לדון בזה רק מדין רובא לבד אבל בענייניו מוד מה שהעלים פרושים על פני הנהר כולו ובכל החלל שתחתיהם הולכים כל המים כאחת אין בזה שום דא סברא לומר שיהיה נידון זה כעקולי ופשורי דמעכבי להנופל לבלי ירד מטה כן נלפענ"ד :

שורת עמודי איש חלק א

יאל אבל כאשר הוא רק על דרך הרוב לבד אחרי שיש חללים גדולים בין הסלעים שיחכן עכ"פ שידה הנופל מצין סלע זו לבין סלע זו עד שיאל משם להלאה אף שהוא ע"ד המיעוט לא נאמר שיורף זה עכ"פ למה שכל משאל"ם רובן למית' ויהיה זה מיעוטא דמיעוטא דל"ש: כי הנה מלאחתי בהשבת מהר"מ מרוטונבורג סי' התקע"א ששאל במעשה בצחור אחד שהלך בספינה ונטבע הוא והאינו יהודי שעמו והספינה נמלאת פיה למטה וכלי הצחור טבעו כמו כן בקו והפשו אחריו ולא מלאוהו והעיד יהודי אחד שמת כי הלך עם דייגים שפרשו מלודתם אחריו ואמרו כי לא היו שום טבוע יכול ללאת ולכן ראה השואל לדון להחיר כי לא אסרו חכמים במים שאל"ם רק היכא דיש לחוש לגל טורד אבל כידון זה שיש ממשולין ועקולים ונסין באמלע הנהר וסלעים וטרשים באמלע וחתכות גסות של גליד מכסין את הנטבע והם דוחקים אותו לעומק ומפרקין גופו לנתחים וזו וודאי ולהחמיר איכא ספק ספיקא (כלומר מיעוטא דמיעוטא כי רובם לא יאלו מהסלעים ואף אם יאל חי עדיין הוי משאל"ם ורובם נטבעים ואינם עולים כן הוא המכווין וקטע בלישני' לשון ס"ם ופשוט הוא) וכש"כ שהעד רוצה להעד שמת וודאי צודאי שראוי להחירה להצחורה שלא תשב עגונה. והשיב הגאון מהר"מ מרוטונבורג בזה"ל כלום חלקנו אלא בין מים שיש להם סוף למים שאל"ם אבל שאין להם סוף גופייהו לא פלוג רבנן כלל בין היכא דאיכא סלעים וטרשים להיכא דליכא וכזאת וכזאת החמירו חכמים בעדות אשה נפל לגוב אריות נפל לכבשן האש (הוא ע"פ גירסת הירושלמי דאין מעידין נפל לכבשן האש. ואי"ה להלן אחר כך בזה צביאור דבריו) אין מעידין עליו אלא כה"ג לא חולטין בחר רוב ואף אם היינו מולאין ברטון תקנה להעגונה אבל מה נעשה אין לנו אלא מדברי רבותינו שהומר נפל במים שאל"ם אשתו אסורה וכבר טרחו קמאי דקמאי למלאה ד היתר ולא עלה בידם. מאיר בר ברוך זללה"ה ע"כ:

וכשמצאתי

וכשמצאתי בהשבת מהר"מ מרוטונבורג ראה לדברי הנ"ל אמרתי ברוך המקום שהנחתי בדרך אמת במה שהחלטתי שאין להוכיח מידי מהסוגיא דב"ב (כ"ד א) חדא דמוכה דאין חופן להחליט שודאי מת ולא יאל ממקום עקולי אף בידוע שיש הרבה מכשולים אחרי שלא סותמין עכ"פ לכל רוחב הנהר וע"כ לא הועיל העד שראה להעיד שודאי מת מחמת הסלעים וטרשים וחתכות גליד המכסות ומשצרות להנופל שם כי אין באומדנה של העד כלום כי לא יבצר שיש הלאה בדרך רחוק כמו נפל לגוב אריות. שנית מה שאין זוכר כלל להסוגיא דב"ב מבואר דאין ללמוד משמה מידי ולכאורה סי' נאמר דע"כ דסובר כמו שביארתי לדעת הרמב"ם ורש"י והרא"ש דמייירי אף בסתם נהרות ורק מדין מלוי אומר הגמ' דמטבעי לה אבל כבר בארתי דאף לשיטת הרשב"א ג"כ אין ראי' מזה לענין עגונה דהוא רק בדרך לא שכיחא דלא יחי' נטבעת גס דלרשב"א אינו בכל נהרות רק תלוי בתנאי וחופן הנהר ובהא דנשאל ממנהר"מ מרוטונבורג הנה ידענו מהעד המעיד שהוא באופן המועיל ביותר ומה לורך לראי' ועכ"ז בדרך ההחלט הגמור לא יאומן העד וזה מה שהי' רוצה דרוצא הוא ספק רק בעגונה דאתחא אם אסרו אף במיעוטא דמיעוטא דל"ש ואם לא אסרו ומה נוכל לדון זה מהסוגיא דב"ב ורק מוכיח מהר"מ מרוטונבורג מהא שלא חילקו במשאל"ם עלמן ומהא דנפל לגוב אריות וכבשן האש ותו לא מידי:

בב וזאת יש לדעת

בב וזאת יש לדעת שאיך שיהיה הביאור בזה דאומר הגמ' בב"ב עקולי ופשוטי הוי מטבעי לה הנה הכל הוא ביאור למה שנאמר בהמיתרי' חציות שלפה בנהר ולא הוזכר בהדיא מדבר התנאי של עקולי ופשוטי וע"כ שש"כ"פ הוא באופן ששכיח כלומר לא מצעי' לדעת הרמב"ם ורש"י ורא"ש הנה הוא בכל נהרות ואף לדעת הרשב"א שהוא דאיכא סכר אגם מים מ"מ וודאי דשכיח בזה האופן אחר שבהמיתרי' סתום שלפה בנהר ור"כ על זה האופן וודאי דליכא לאסתפוקי

סי' חילוק במשאל"ם עלמן וסתומת הדברים שאמרו משאל"ם אשתו אסורה מחוייב שעכ"פ כולל גזירתם בכל גווי דשכיח שא"כ איך לא הי' מחלק הגמ' בין נפל במקום חריפותא דנהר ודכומה שאין כלל סכר אגם מ"י ובין נפל במקום סכר ח"מ וכלום חלקו אלא במים שיל"ם לאין ל"ס ולא באין להם סוף באיזה חלק מנהר נפל ורק מחמת שהוכחתי לעיל שבמה שמייירי הגמ' אינו באופן שמועיל מלד הסכר דעקולי הוי מטבעי לה שתי' עגונה ניתרת מהמת זה עכ"פ מאיסור ח"א דאורייתא אבל אין זה מועיל רק שקורבא יחי' עדיף בזה מרובא וא"כ באופן חדש כמו ששאל השואל ממנהר"מ מרוטונבורג שהי' המקום משונה מסלעים וטרשים וחתכות גליד מכסות (והוא בעין המקום בנהר נמוך שנקרא רחפעת) ורצה העד להעיד שודאי נמנע שיסאר חי ויאל מזה המקום ומסתברא שזה האומד יפה הוא שתי' ניתרת עכ"פ מאיסור ח"א דאורייתא כי רק לא יאומן שאף מיעוט ליכא דיכללו וחכמים חששו באיסור ח"א לכתחילה למיעוטא ובהלכך מה שלא עלה בכל שעה הראות ושנתחפש אשר בכל המקומות הוי רובן למיתא ורק חומר דרבנן לאסור לכתחילה וא"כ הוי תרי חששות דרבנן ורק ס"ם להחמיר ולכן חשב השואל שזה יוליא מכלל איסור דרבנן דבחדא מיעוטא גזרו ובמיעוטא דמיעוטא דל"ה ר"מ לא גזרו ועכ"ז השיב מהר"מ מרוטונבורג שכיון שלא חילקו חכמים בפירוש במשאל"ם עלמן סתמא הוא אף בליור אופן כזה והכל יכול בגזירתם והסתייע לה ממה שגזרו ואסרו אף נפל לגוב אריות ולכבשן האש וזה וודאי לא שכיחא כלל הסלע רק על דרך מיעוט דלא שכיח מאוד ואף בזה גזרו וא"כ מאי מהני תרי רובי' כי עכ"ז הוי עכ"פ מיעוטא דלא שכיח:

בב עוד

בב עוד יעויין ברא"ש ריש האשה בחרת שהביא לדברי ר"ת דסובר דאמרין מדרבנן סמוך מיעוטא לחוקא להחמיר ולאסור ואח"כ כהז"ל וקשה לפירושו מהא (לקמן דף קכ"א) דמים שאל"ם דאמרין אם נשאת לא מפקוין מיני' אע"ג דאיכא חזקת ח"א ומיעוט ניולטין ולי"ה למיעוטא וחזקה וכן מלא תרגולין (חולין דף י"ב) שחוטין דמותרין משום דרוב מלוין ח"ש מומחין הן (חולין דף ג') אע"ג דאיכא מיעוטא דאינו מומח' וחזקת איסור שלא נשחט כראוי וי"ל דשחיני בני דהוי מיעוטא דלא שכיחא כלל ואפי' ר"מ דחיים למיעוטא דמיעוטא דל"ש ל"ה כו' ע"כ הרי דביאה דכל עיקרו של גזירת חכמים במשאל"ם הוא במיעוטא דלא שכיחא כלל ולכן אם נשאת לא תלא. וא"כ אין נפקא מיני' אף אם יערך עוד רוצא. כיון שעכ"פ יחי' מיעוטא יחי' איזה מיעוט שיהי' כי במיעוט דלא שכיחא כלל מה יש עוד להלק והוא כדעת רבו מהר"מ מרוטונבורג הנ"ל כנ"ל:

בד עוד

בד עוד הנה גאון דורנו מוסר"ח מוואלאזין זללה"ה בתשובה הנדפסה בספר מקור חיים להגאון מוסר"ר יעקב מאיר מצריסק זללה"ה בעקף עץ אבות שאלה ד' אחרי שהארץ שם להחשיב הנפילה ממקום ג' בזה לביח הסקילה שרובן נהרגים ושיערך לרובא דנבלעים במשאל"ם שאין ניולטים וכזה ז"ל ואף דלכתחילה וודאי אסרינן עלה אף היכא דאיכא רוצא דרוצא להחירה וכדאמרין בסוגי' דף קכ"א ולא היא ל"ש לרובא מרבנן כו' דלכתחילה לא ואע"ג דרוצא דלרובא מרבנן קלא אית לי' דסליק כמ"ש התוס' בד"ה ולא היא ומשאל"ם נמי רובן למיתא הרי דאפי' ברובא דרוצא נמי לא שרינן לכתחילה כו' יעו"ש ומבואר שם שלא השתמש לירוף רובי דרובי רק לסמוך להקל בשיעור דמהר"ע להוליא מהאיסור ח"א דאורייתא ולענין להחירה לכתחילה סמך שם על מה שראו העדים נטבע מת יעו"ש ונתבאר בראיות מגאוני ראשונים מהר"מ מרוטונבורג והרא"ש וגאון אחרון מוסר"ח מוואלאזין דאין מועיל תרי רוצא להחירה לכתחילה:

בה ומה

בה ומה שהוכיח כתר' להיפוך מהא דאומר הגמ' מחילה ש"ד במים שיל"ם ל"ש ואין אומר דליכא הרי דבלא שכיחא לא גזרו וקשה מזה לכל דברי הגאונים הנ"ל לכאורה הנה

לענין גזירת חכמים ומידותיהם ולענין זה וודאי דנוכל לומר דק"ר סי' מדתם זזה הגזרה וסברא נכונה אחרי שמלינו כן לרב חסדא אף זמה שהיא לענין דאורייתא ונתיישבו הגאונים הנ"ל לכוון בעזה"י ולהאשה העגונה אין נראה שום היתר מחמת חידוש שחידש כת"ר כן נלפע"ד :

תם ונשלם בעזה"י מערכה ראשונה :

מערכה ב

חלק ראשון . אלף המגן

על שם כי אהיה למגן לדברי אדמו"ר במה שרוצה להקל בתרי רובי במעווא דל"ש . הגם שהבאתי מגאוני שזכרתים בסוף מערכה א. סוף ח"ב שפסקו להחמיר . עוד מגן ר"ת מים שאל"ס גוסס ספק נפל אם הוה מיעוץ דידהו מיעוץ דשכיח או לא שכיח והשם יעורני :

האף אם אומנם העלתי והוכחתי בסוף דברי הקדום שאין סברא להחיר בתרי רובא במיעוץ דל"ש עובא . זמשאל"ס לענין לכתחילה . והבאתי לזה ראיות מפורשות מדברי מהר"מ מרעובורג ומהר"ש ריש האשה בתרא ומדברי גאון האחרונים מוהר"ח מוולוז'ין שהוכיח מדברי הסוס' יבמות (קכ"א א') אכתי יש זזה מן העיון והבידור לעמוד על עיקר הדברים והוא :

ומקודם אתעורר מה בדברי מהר"מ מרעובורג הנ"ל ומדברי הר"ש ובדברי הסוס' יבמות קכ"א ד"ה ולא היא שמיני' מוכיח הגאון מוהר"ח זל"ה . והוא :

א בדברי מהר"מ מרעובורג הנ"ל יש לעיין מה השיב להשאל ששאלו להחיר מחמת טעמא דהעיד העד שאין נעזב יכול לנאת משם תו ודן זה לס"ס כלומר רובא דרובא והוי המיעוט מיעוץ דמיעוץ וע"ז השיב מוהר"מ מרעובורג לאיסור והביא רא' ממאי דכזאת וכזאת החמירו חכמים בעדות אשה נפל לגוב אריות נפל לכבשן האש אין מעידין עליו ע"כ . והנה בגמ' שלנו בצבלי איתא נפל לגוב אריות אין מעידין עליו נפל לכבשן האש מעידין עליו ותפס מהר"מ מרעובורג למה דאיתא בירושלמי ולא הביא להצבלי וע"כ יפורש הכוונה בדבריו לכאורה שעכ"פ אף להירושלמי ודאי הוא שלא שכיחא מאוד והראי' מהא שצבלי מהברייתא דמעידין עליו ודאי הא ל"ש מאוד עד שנפל מחלוקה זזה הרי מוכח דאף בדלא שכיח גזרו וסתומים הדברים זו וקל"ר :

ב ולכאורה יש זזה מן העיון והנה זה לשון הסוס' יבמות (קכ"א ע"א) אין מוכירין מעשה נסים תימא לר"י והא קאמר לעיל נפל לגוב אריות אין מעידין עליו וכן משאל"ס . ויש לומר דאינו ממש מעשה נסים אלא יש לתלות שאינם רעבים וזמים שאל"ס יש לתלות בדף של ספינה וגל עורד ומיהו יש בירושלמי נפל לגוב אריות אין מעידין עליו שמה נעשה לו גם כדניאל נפל לכבשן של אש אין מעידין עליו חוששין שמה נעשה לו גם כחנניה מישאל ועזרי' רוצה לומר שנפל באש וברח לו מן האש בשום ענין ור"מ חולק אבריייתא דלעיל עכ"ל . וגירסת מהר"מ ולפ"ז רבנן חולקין ע"כ והכל הוא מכיון אחד כלומר שהירושלמי איתא אליבא דר"מ וע"כ אין מעידין אפילו נפל לכבשן האש וברייתא דידן איתא כרבנן . ועיויין במהר"ש שם דפירש שהירושלמי פליג על ש"ס דילן אליבא דר"מ דבש"ס דילן מפ' לר"מ כופין ע"ג

הנה לפענ"ד נראה ליישב זה כי לא דומה הענינים כי גזירת חכמים הוא רק להחמיר בחזקה א"א שתלוי בחזקה חיים של בעלה וכאשר ספק שלנו הוא רק זזה עשו חכמים מעלה זזה המיעוט בצירוף חזקות הנ"ל לחוש לו לכתחילה אבל כאשר יהי' לנו ספק בהמקום אם יש זו מחש"ד המלי' ע"ד המיעוט ואם ליתא שם כלל הרי נופל לנו הספק על המקום מה הוא ולהמקום אין שום חומר ערוה ולא חזקה והאורך לדונו כדון ושלח לחוש בו למה שלא שכיחא וכאשר מלך הדין שמחייב להחזיק שאין בו מחש"ד שוב כשיסופק לנו עוד על הנופל בה ושהו עליו כנ"ל יבורר לנו בהחלט שבמקום שאין בו מחש"ד אין עוד מה לחוש וודאי מת :

בו ובעין זה מלינו בחולין דף י' ע"א דמשי הגמ' לרב חסדא סכין אחרתי בהמה לא אחרתי . ועיויין בר"ן שם וז"ל וטעמא דרב חסדא דכיון דהאי רעותא בסכין הוא דאחייליד ולא בהמה וסכין הוא בחזקה דקוד ממשכין חזקתו ותולין להקל דלאחר שחיטה נפגס . ע"כ ואף אם היינו דייגינן חזקה כנגד חזקה . חזקה בהמה נגד חזקה הסכין היתה נערפת מספק אבל משי הגמ' אליבא דר"ח דאחרי דהריעותא הוא בסכין והספק נפל לנו בהסכין אנו לריבין לשפוע להסכין מלידו איך הוא ואחרי שיחוייב לנו מלידו להמשיך חזקתו שהי' דקוד ולומר השתא הוא דאפגוס ושבעת שחיטה הי' לא פגוס ממילא בהמה שהיתה לא זכחה הרי נשחטה בסכין שהוא יפה מהדין וזהו ממש לענינינו שהספק לנו בהמקום מקום מים שיל"ס אם יש בו מחילה ש"ד ואם אין בו ובמשיל"ס ל"ש מחילה ש"ד אין לנו מחמת שום חומר לחשוש על המקום ולספק בו כי אין לו שום חזקה ולא שום חומר ערוה ולא שום איסור ואין לספק בו מה דלא שכיח וממילא הנופל בה ושהו עליו שתלא נפשו אין עוד ספק חששא לנו שיח' במקום שאין אנו חוששין עליו ואתחזק לנו מהדין שאין בו מחש"ד :

בו והגם שהסוס' שם כתבו וז"ל ועי"ל דמה לי אחיליד ריעותא בסכין ומה לי אחיליד ריעותא בהמה כנ"ל יעו"ש וגם הר"ן זכחב כנ"ל הוא רק דעת רב חסדא לבד רב הונא וגם אין לא קו"ל כר"ח רק כשיצר בה עלמות דעלמות לגבי עור חשיב כוודאי ולא מתלקינן הסכין מהבהמה וריעותא דסכין מרעה להבהמה וחזקה בהמה מוליד לנו הספק בהסכין אבל לא דומה העניני' להדדי מחמת כמה טעמים . חדא דהתם כאשר נידון מהבהמה להסכין דיעמוד חזקה בהמה לעומת חזקה הסכין הרי יסופק גם הסכין שנמלא פגוס ואולי נפגס קודם ומספק אסורה בהמה מדאורייתא . ואין לנו שום דבר שיכריע הספק אף כשמספקינן ודייגינן על הסכין לגבי' . אחרי שמועלינן לחזקתו מחמת חזקה בהמה ותו למה לא נחזקו מומן לזמן ועכ"פ בספק הוא :

בח אכן בענינינו לברור הספק בהמקום אין לנו לורך לשום חזקה כי אחרי דל"ש בי' מחש"ד אין לנו לחוש והוא לנו מוחזק שאין בו מחש"ד . שנית דהתם תלויים הסכין והבהמה כאחד זזה הספק שזאם שהבהמה כשרה א"כ דהסכין הי' דקוד וזאם שהסכין הי' פגוס בהמה אסורה כי אף אם נאמר ספק נשחטה בחלק שאינו פגוס הוי ספיקא דאורייתא ואסורה ומה גם שיש לה חזקה איסור ולכן הוי שפיר כחדא אבל בענינינו אף אם נאמר דיש זזה המקום מחילה ש"ד עדיין הוא חששא רחוקה מאוד שניזול ע"י המחילה ושקעה עליו החמה ולא מלא פתחה ועלה לבסוף כי רחוק מאוד שיכין לבא למקום המחילה ש"ד שלא ימלא הפתח עד לאחר זמן רב ולכן כאשר קרה באחד שנכנס במחילה ש"ד למכמר מכמורין בירדן ולא עלה עשאו הספד גדול צביתו וכאשר בא ליום מחר נתפלאו עד שאמר מחמת קן כמה גדולים דברי חכמים הכל הוא ע"ד ספק רחוק מאוד זזה המעשה שזזה ראינוהו נכנס למחש"ד ופשוט דמדאורייתא ואף מדרבנן אין לחוש להלכה ע"י מחש"ד ורק לכתחילה חששו מחומר ערוה וא"כ אין תלויים זה זזה כמו הסכין והבהמה . שליטת שכל ענינינו הוא רק

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

דרב ספרא אזיל בשׁירתא לוינכו הסוּא ארי כל ליליא קא שדר לי' חמרא דחד מנייכו וקא אכיל כי מטי זמנא דרב ספרא שדר לי' חמרא ולא אכילי' קדם רב ספרא זוכה בי' אל' ר"א כו' נכי דכי אפקרי' אדעתא דחרי אפקרי' אדעתא דכ"ע לא אפקרי' ויעוין בתוס' שם בד"ה אדעתא שכתבו לחלק דהמיל מן הארי כו' הרי אלו שלו מפני שהצעלים מתייחסין דהכא שאני שאינו צא לערוף ואפשר שפעמים היה שצע ולא אכיל הלכך אינו מפקיר הלא אדעתו' דאכיל ליה אריא כו' יעו"ש . וכן הוא שיטת ר"מ המובא באשר"י ובמרדכי . והוא מהר"מ מרוטובורג . (ויעוין בתשובת מהר"מ מרוטובורג סי' ש"כ בדפוסים שלנו או רק זכר במפתחות ובדפוסים שלא חסרים ודאי דבו הוא התשובה שברא"ש ומרדכי) ודעת רבינו אפרים שם דהטעם הוא דמשמ' דרחימו עלי' והוי כירד להליל ועלה שלו מאליו ומבואר דסברתו דכיון שרק היו נותנים לו בכל לילה זמן שבו תרמוס כל כו' והכפירים שואגים כו' ומלילה דעברה עד לילה הסוּא הגיע זמן אכילתו מחדש והוא רק משמ' דרחימו עלי' ועכ"ז אף לפ"ז אין זה יותר נפלא מהנילו ממים שאין ל"ס כי גם בעלה חמורו מאליו דחמרינן משמ' דרחימו עלי' הנה הוא רק הללה ממשאל"ם אבל להתוס' ורבינו מאיר הוא מהר"מ מרוטובורג אין מתייחס ממנו שחושב אזלי הוא שצע ממה שאכל זמני אכילות יותר כמו בחדם אף שקצוע עידינו' למיכל לפעמים בזמן שאוכל תמיד לא יראה לאכול כאשר שצע ביותר מאכילה הקודמות אבל בזמן השני ודאי ירעב והאדם אוכל ביום אחד ב' פעמים סעודת שחרית וערבית והארי זמנו העיקרית בכל לילה כי כאשר תזרח השמש יאסף אל מעונו לרבוץ ובלילה כשירמשו כל חיתו יער אז הכפירים שואגים לטרף ומושלים בחיות הרומשות והמבואר שש"כ לא נתייחס רב ספרא שחשב אזלי עדיין הוא שצע וכאשר שצע לא יאכל אף אם נתנו לו :

ה ואף שיש לחלק דשאני התם דנתלוה לשמרם ועכ"כ אם שצע לא יאכל אבל התם ארי מוזק ואוכל אף בשאינו רעב ורק כניסא הוא שלא יאכל אכן הנה אף בארי שנגנס לבין השוורים באם שותקין חמרינן שלמה עבידי ואם מקרקרין חמרינן דבעיתי מבצתי אהדדי גם אזלי מקודם קטע רישא דחד ונה מרוגזיה והנראה דכל אלו התלויות הוא דחמרינן אזלי לא רעב הארי וכו' ועושה שלום או אינו חפץ להזיק כשיש לעקה ונצעת אבל כשהוא רעב לא ישוב מפני כל כדימצתון יתי' והנילו הוא רק כשיצרה ויעלה באיזה ענין :

ו ומעתה אין מובן כלל מאי שמוכיה מהר"מ מרוטובורג דאף במיעוטה דמיעוטה שכל אחד לעלמו אינו רק חומרא דרבנן לענין לכתחילה לצד ובהלטרף תרי רובי כחדהו הוי הו המיעוט מיעוט דמיעוטה דל"ש ביותר ומביא רא' מהא דאין מעידין בנפל לגוב אריות ונפל לכבשן האש . ונחוי אכן שמהברייתא דירושלמי שאתי' לדברי התוס' הנ"ל כר"מ מאי יש להוכיח מר"מ דלא קי"ל כוותי' רק ברבנן ולר"מ אין עורך לזה הראי' אחרי שאוסר אף במישיל"ם דודאי לא שכיחא כלל וחזיקין דחיים בכל ענין . ומדברי רבנן דפליגי במישיל"ם אין לאזוכחי לשום דד דהנראה דהמה סברי שהוא נמנע לגמרי וזה שעלה מצור הגדול מעשה נסים ממש ה' אבל מהא דסברי דנפול לכבשן האש מעידין עליו ולא חיישי שצרח בשום ענין וכן נפול לגוב אריות דאין מעידין הוא רק כשלא ידענו שהמה רעבים אבל אם ידענו שהמה רעבין ל"ח שעלה תיקף וצרח אף שלא שהינו עליו איזו משך והוא משום דל"ש וח"כ מוכח דלרבנן לא חיישינן למיעוטה דל"ש וח"כ לא לצד שאין רא' לדברי מהר"מ מרוטובורג אלא אף יש להקשו' מיני' :

ז ולכאורה קשה בדברי התוס' בשם ר"י הנ"ל דמילף ומשוה פלוגתייהו דברייתא שצבלי ושצירושלמי לענין נפל לכבשן האש להא דפליגי ר"מ ורבנן לענין

ע"ג כיפין הוי . וא"כ אין חיים ר"מ למעשה נסים ממש אבל הירושלמי סובר דר"מ חיים ממש למעשה נסים . ועיין במהרש"א ולפ"ז אין להוכיח מברייתא דירושלמי מידי לדידן דאלו אין חוששין למעשה נסים ממש ומאי מביא מהר"מ מרוטובורג רא' :

ג אבל לפענ"ד תמוהים דברי מהרש"א בזה והתוס' לא כוונו כפירושו צהירושלמי כי באמת אי אפשר לפרש צירושלמי כך כי לדבריו מה כתבו התוס' על דברי הירושלמי דאומר שמה נעשה לו גם כהנניא מישאל ועזרי' וז"ל רובה לומר שגפול באש וצרה לו מן האש בשום ענין . והלא לנסים כמו להנניא מישאל ועזרי' אין לריך לצרחה רק יורקס שר הצרד או גבריאל פועל שלא ישרוף האש ונגענן ובאמת אי אפשר כלל לפרש שהירושלמי יאמר דחיישינן לנש ממש דהכי איתא התם עוד צירושלמי נפל לצור מלא נחשים ועקרבין מעידין עליו (כן הוא הגירסא האמיתית יעו"ש בפני משה) . ר"י בן צבא אומר אומר אני חצר היה נפל ליורה בין של מים בין של שמן אין מעידין עליו ר' אבא אומר של שמן מעידין עליו ע"כ הרי מבואר דנפול לצור נחשים ועקרבים ובין צורה של שמן לר' אבא מעידין עליו ולא חמרינן דנעשה לו גם כמו ליוסף שהשליכוהו אחיו לצור אין בו מים רק נחשים ועקרבים וחי וכן צורה של שמן ג"כ יכול יורקס שר הצרד לקרר או גבריאל לנכן בפנים כמו שזכרנו אש של כבשן האש להנניא מישאל ועזרי' אכן גם הירושלמי סובר כהצבלי דגם ר"מ לא חיים לנש ממש רק שחושש להששא רחוקה ביותר כמו שאף שמביא רא' מחד שגפול לצור הגדול ועלה אחר ג' ימים אף דאומר דכיפין ע"ג כיפין ה' עכ"ז מה שנייל בזה אף אם ה' באמצעי סיבת הטבעיית כדעת ר"מ עכ"ז לא שכיחא כלל בזה האופן וחיים אף למאי דלא שכיחא וכמו כן חיים לשמא עלה מכבשן האש וכמו שכתבו התוס' רובה לומר שגפול באש וצרה לו מן האש בשום ענין שנזמנן לו אמצעיים וסיבות מאיזה עמים וצורי גחלים וענין דליגה החפזיית ואחיזה במה עד שדלג ועלה ערס שלט האש צו להמיתו . ונחשב זה לנש כנש שקוראין כן לנש פורים ומצרכין שעשה ניסים לאבותינו כו' ואף שהי' ע"י גלגולי ארופי סיבות טבעיות אבל לגודל ההפגה ראו והצינו כל אפסי ארץ שמאלת ד' היתה זאת אבל רבנן פליגי על ר"מ וסברי דאף לסיבות הטבעי רחוקה ביותר שיחואר בתואר גם מחמת דלא שכיחא עובא לא חיישינן :

ומה שצירושלמי אומר גם על נפל לגוב אריות אין מעידין עליו שמה נעשה לו גם כדניאל . וזהו רק אליבא דר"מ לחוד דחיים אף לסיבות רחוקות דומות לנש דניאל ובגמ' שלנו דמתני' אליבא דרבנן הנה לא חיים למה שידמה מחמת הפלגתה לנש ועכ"ז סברי דנפול לגוב אריות אין מעידין עליו ולכן פירשו התוס' בשם ר"י דמיירי שאין אנו יודעים אם האריות רעבים או שבעים וא"כ יש לחוש שמה לא ה' האריות רעבים ויעוין ברש"י יצמות (קכ"ה ע"ב) ד"ה אגב איללא וכן פירש צ ברכות (ל"ג ע"ה) וז"ל ופעמים שאינם רעבים ואינם אוכלין אותו אבל צירושלמי שאומר שמה נעשה לו גם כדניאל וכמו כן אומר בנפל לכבשן האש שמה נעשה לו גם כהנניא מישאל ועזרי' ובשניהם כוונה אחת שצרה לו בשום ענין ונזמנן סיבות שונות כמו שהאריות מתגרין זה בזה והיו ערודים לבלי ידלקו אצתרייהו ולו נזמנן איזה סיבה שידלג ויעלה וכמו בעלה מכבשן האש ידמה לנש ומיירי אף בידעינן בהו שהמה רעבים שלא אכלו מלמה מימים רבים . וכמו דאיתא בספר יוסיופן שהרעיבו ואין להאריות מקודם (ויש שם כסתירה בהמשך שהרעיבו ואין להאריך בזה) וזה רק לר"מ אין מעידין אבל לדידן שפיר מעידין כמו שמעידין בנפל לכבשן האש :

ד ובשרא ידעינן בהו אם רעבים אין להפליא כ"כ שלא יאכלוהו דהלא איתא בב"ק (ק"ו ע"ה) כי הא

סוף • שכיון כן חייב שיש כצנן האם בזה הזמן איזה אופן שיכול לעלות במעלות דלא שכיחא • ואחרי דיהי' דלא סבירא לכו לחלק בין ספק בהאדם ובין שהספק בהמקום שפיר מוכח דטעמא דרבנן הוא משום דלא חוששין לחששא דל"ש :

י עוד יש לומר דמה שהחלט להחוס' דרבנן ל"ה ללא שכיח אף שהשיבו לר"מ דזה שעלה מצור הגדול אחרי ג' ימים הוא מעשה נסים • מ"מ האם לא יודו דאין להחליט ממה שאמרוהו העדים שיעורא דיליאת הנפש ואולי נמצא בו כח מה יותר להכיל • ומה גם לפי מה שהעלה הגאון מוהר"ח הג"ל בענין עין אבות תשובה ה' • ועוד בתשובה סימן ו' שם • ששיעורא דשהא עד יליאת הנפש משתנה לפי מה שישוער בצבורת האיש או חלישותו • ובזה סומכין על אומד העדים • ואומד אינו יחודי מסל"ת • ובלי ספק כי יש לחוש למיעוטא שלא כיוונו העדים באומד שלהם • שעוד נמצא בו כח להכיל בשיעור מה יותר אחרי שהלכו העדים • ור"מ מביא ראיה ש"כ אין לסמוך על האומד עד שקרה שחי' א' ג' ימים • אבל זה מעמנו יובן כי הצורך לחוש למיעוטא שלא יתאלמו בהשערות • ואין לומר בטעם הדבר שסומכין על אומד שלהם רק שנאמד דלא שכיחא הוא שיעור העדים ושיחי' יותר ועלה ככלות כחו • וע"כ דלא חיישי רבנן למיעוט דל"ש טובא • ור"מ חייש וודאי למיעוט דלא שכיחא מאוד • וא"ש מה דפירשו החוס' בשם ר"י דברייתות שבבבלי ושבירושלמי דמחולקין לענין נפל לכצנן האם • חד היא כרבנן וחד כר"מ • דלרבנן ל"ה בדלא שכיחא הללה • ולר"מ חיישין :

יא וזה אשר ילא לנו מדברי החוספות ולפי מה שפירשו להברייתות הג"ל מוכח דרבנן דקיי"ל כוותיבו למיעוטא דל"ש טובא ל"ה אף לענין לכתחילה • וזהו טעמא דמוטיל אומד העדים בשיעורא דיליאת הנפש במים שיש להם סוף • וזהו טעמא ג"כ דלא חיישין למחילה ש"ד במים שיש להם סוף • כי מחילה ש"ד לא שכיחא • ואף בהצטרף מה שיש לחוש למיעוטא דלא שכיחא שיהי' מחילה ש"ד • ובזה יש לחוש אף אם ישבו העדים שיעור הברור • (אמנם הגל הוא ספקות רחוקות ביותר) • ואל מה שנחשב' אולי לא כווננו העדים או האיני יחודי מסל"ת בשיעור האומד לגבי זה הנופל • ועכ"ז לא נחשב רק למיעוט שאינו מלוי ביותר דאין לחוש • וזהו טעמא דל"ה שעלה מכצנן האם • כי חד טעמא לכו כנ"ל :

יב ובאמת כאשר דברי החוס' הג"ל הוא בשם ר"י כמו שכתבו בהתחלה וקשה לר"י הנה הכל הוא לשיעור • כי הנה החוס' בצבורות דף כ' ע"ב כתבו בשם ר"ת דהלכה דהלז אינו פוער מצבורה משום דלהחמיר אמרי' סמוך מיעוטא לחזקת שלא ילדה • וסיימו שש דהא דרוב מלויין א"ש מומחים הם וכן במים שאין להם סוף אם נשאת ל"ה הוא משום דהרובא הוא שכיח והמיעוט לא שכיחא ובמיעוטא דל"ש לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה אף להחמיר כי אף ר"מ דחייש למיעוטא • למיעוטא דמיעוטא ל"ה • והביא לדברי ר"ת אלו הרא"ש שם בראשית דבריו ובחולין פרק א' סימן י"ז וביבמות ריש האשה בתרא הג"ל כמה שהבאתי לעיל בחלק ב' ממערכה ראשונה • וכתב בלשגו דשאני הני דהוי מיעוט דלא שכיח כלל • והביאו גם המרדכי שם וז"ל אי נמי מיעוט הוא דלא שכיח ואפילו ר"מ לית ליה ולכתחילה לא תנשא אלא משום הומרא דא"ה ולזות שפתיים וכן סיימו החוס' בצבורות וברא"ש שם דמה שהחמירו שם לכתחילה הוא משום חומר דאשת איש :

יג אכן רוב הפוסקים חולקין על ר"ת במה דפסק דחלב אינו פוער מטעמא דסמוך מיעוטא לחזקה • וחולקין ע"ז משום דלא מוכרע ששייך בחלב סברא דסמוך מיעוטא לחזקה דיש חזקה אחרת כנגדה חזקה הולד שאינו קדוש • וגם דעת הר"י דלא אמרינן כלל סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר

לענין מים שיש להם סוף • ולא נדע כלל איך תלוים זה בזה דהלא רבנן סברי דבמים שיש להם סוף נמנע שיעורא רוח חיים בשהו עליו עד שיעורא של יליאת הנפש • והתוכחו עם ר"מ שמביא ראיה מזה שעלה מצור הגדול אחרי ג' ימים • שע"כ הוא ממעשה נסים לבד • ומצואר מזה דטעמייהו הוא משום שנמנע שיחי' החי במים שיש להם סוף • וכי אם בשביל זה מוכח שאין יכול לברוח החי בחים מכצנן האם טרם ישרף ורק שנאמר שאף שיחכן אבל ל"ה למה דלא שכיחא וזה לא שמעינן כלל לדברי רבנן דפליגי עם ר"מ • וכד חזינן פלוגתא בהברייתות שבירושלמי ובבבלי • אין לנו לתלות כלל בחלו התנאים ר"מ ורבנן יותר מתנאים זולתם :

ח אבל ע"כ נריך לומר דרבנן דהתוכחו עם ר"מ רק דר"מ קאמרי דרתייתו אין ראיה ששם לא היה יבן ג' ימים והי' זה ממעשה נסים אם לדידו אין זה הטעם ויש לומר הכרח לדעת החוס' בשם ר"י הג"ל מהא דגם במים שיש להם סוף יש מחילה ש"ד ורק שלא שכיחא וחי' יכול ר"מ להקשות לרבנן כן רק ר"מ רואה להוכיח לשיעורא שאף בצור הגדול שאין שם כלל דגים ומחילות ואף בזה חזינן שחי' וע"ז לבד השיבו רבנן דהוא ממעשה נסים • אבל בכל מים שיש להם סוף שיחכן הללה בלא מעשה נסים וכגון שאולי הוא מיעוטא שיש מחש"ד הנה בזה ע"כ טעמייהו משום דלא חיישין דלא שכיחא • ולא סבירא החוס' בשם ר"י הישוב שכתבתי בסוף חלק שני ממערכה ראשונה לחלק בין שהספק לנו בהנצטע • ובין שהספק לנו בהמקום ועשיתי סמוכין להסברא מהא דאומר הגמ' בחולין ו' סבין אחרעי בהמה לא אחרעי • ולא על דרך הסברה והוכחה כתבתי זה לעיל רק דרך הישוב לעשות גדר במדת הכמים • כי באמת לא קיי"ל החס כרצ חסדא • וא"כ שפיר נוכל לומר בפשוט דהחוס' לא סבירא להו כלל הכ חילוקא שכתבתי וכאשר כתוב חולין שם ד"ה סבין לא ניחא להו כלל הכ סברא דסבין אחרעי כו' אף לרצ חסדא והקשו שם בועוד יש לומר דמה לי ריעותא בסבין מה לי ריעותא בבהמה • ואף שלעיל הראיתי פנים מסבירות ליישב ולחלק ענינו מהחס • אבל שפיר נוכל לומר דלא סבירא להו להחוס' כן :

ט וייש להוכיח לפי דברי החוס' בשם ר"י הג"ל דע"כ לא סבירא להו לחלק בין שהספק על האדם או על המקום • שאם היה סברי הכ חילוקא ושזהו טעמא דרבנן דמתירין במים שיש להם סוף ולא חוששין שיש בה הללה ממחילה • הנה לא שמעינן בזה דפליגי ר"מ כי ר"מ פליגי אף במקום שליכא בודאי מחילה ש"ד מטעמא שיכול לחיות זמן גדול • ומה לבד מוכיח לרבנן ולא ממה שאותא מחש"ד בשארי מים שיש להם סוף • וא"כ מלבד מה שהקשיתי לעיל במה שחלו החוס' טעמא דהבבלי שהוא רבנן לשיעורא אבל גם במה שחלו הא דירושלמי דאין מעידין בנפל לכצנן האם כשיהיה זה ר"מ לשיעורא ג"כ אינו • שהלא וודאי הא דאמרי' בבבלי בנפל לכצנן האם דמעידין שהוא • מחמת שעמוק מאוד וכמנע העלי' בחי' • ויעויין ברשב"א שכתב שנפל למדורה אין מעידין ויעויין עוד ברבינו ירוחם חלק חוה נתיב כ"ג חלק ג' שכתב שכצנן האם מיירי דווקא שאינו יכול ללאת משם שאפילו לא ראה העד במיתחו כו' יעו"ש ופשוט • וא"כ נריך לומר הא דהברייתא דירושלמי פליגי וסובר דחיישין שמא עלה וברה בשום ענין היינו ע"כ שחיישין אולי נחבצר לו עינים וגחלים שיעלה ברמה קלת וסוב ידלג כאלו ויברה בדרך דומה לנכ • וא"כ ג"כ לא יש סברה לחוש בדרך רחוק הללתו אם לא שנאמר עוד שיש בזה המקום ובה • העת ענינים שע"י יכול להשיג הרמה ודליגה • אכן אם היינו מחליטין שלא לחשוש עכ"פ בהמקום למה דלא שכיח • הנה אין לו דרך עלי' כלל כי הוא עמוק מאוד • אלא ע"כ דכמו כן יש לחוש בהמקום כל השבות כמו בהאדם ושפיר נידון מה שר"מ חייש בחששא רחוקה שיחיה האדם בשיעור רב במים שיש להם

שו"ת עמודי א"ש חלק א

להחמיר וזה דאסרו לכתחילה בגוסס ונפל ומשאל"ם ה' עולה
 בדעת הר"י משני פנים אבל הכרעתו כאחד מהפנים וכל דבורי
 החוס' בכל המקומות המדבר מזה הכל הוא מהר"י לחולק על
 ר"ת וסובבים על דרך שני האופנים היינו אופן אחד שמה
 שהחמירו במשאל"ם וגוסס הוא משום חומר ערוה וצספק נפל
 התקשה הר"י בזה דלא שייך בזה איסור ערוה (ואף שבימות
 ק"ט פריך רבא מכדי כו' מה לי איסור כרת מה לי איסור
 לאו ים לומר דכוונת החומר להחמיר לחשוב למיטע באיסור
 ערוה הוא שמה יתגלה שהוא המועט ויהיה הלעז גדול גם חשב
 ממזרות אבל צספק נפל אין עומד כלל להתגלות וגם אין צו ספק
 ממזרות) ומה גם באיסור בהמה קודם ח' ויישב דהוא מלעז
 שיחמרו פיהק ומה וצבאמה גזרו חמו אדם ואם משום חולי דמי
 לפיהק ועוד אופן שני וזה הוא עיקר לדעת הר"י דע"כ החמירו
 במשאל"ם וגוסס ונפל משום דהוי מיעוט המלוי וע"פ אופן
 הראשון סובבים דיבורי החוס' במס' יבמות * ק"ט ד"ה
 מחוררתא ובחולין דף י"ב ריש ע"ה וצסוף דברי החוס' בצבורות
 דף כ' ע"ב וע"פ אופן השני סובב דברי החוס' דיבמות דף
 ל"ו ע"ב ד"ה הא לא שהא ובחוס' ריש כל הללמים יע"ש ויש
 להבין מדברי החוס' יבמות ל"ו ע"ב הג"ל שס' כתבו בהדיא
 בשם ר"י וכתבו שם בלשונם להסביר שכתבתי באופן ראשון
 לענין משאל"ם וגוסס דרך שקלי וטר"י לצד דשמה הוא משום
 חומר ערוה והעלו מחמת ספק נפל בהסביר שהחלו לומר
 במשאל"ם וגוסס ונפל שהוא משום דהוי מיעוט המלוי בהמכוון
 דמחמת דצספק נפל אין לומר משום חומר ערוה ע"כ מפרש
 הכל מחמת דהוא מיעוט המלוי מזה נראה שה' זה נראה עיקר
 להר"י כי דרך אופן הראשון שכתבתי שכתבו כן במקומות
 אחרים וכתבתי שזו ג"כ מדברי ר"י (וכמוצא בעטם בהגה"ה)
 ה' נראה לי להר"י לדוחק צספק נפל ומה גם צבאמה לגזור
 חמו אדם או מחשב חולי דומה לפיהק זה הכל דחוק וע"כ
 בחוס' ריש כל הללמים חתמו לזה דעמא דמשאל"ם וגוסס
 ונפל הוא משום דהוי מיעוט המלוי ומחמת זה לצד הוא ולא
 מהצטרף עמא דחומר ערוה :

וע"ב הר"י לשיטתו חילוק ופירש לנכון דהא דבבבלי ח"ה
 דנפול לגוב אריות אין מעידין ונפול לכבשן האב
 מעידין שהוא רבנן דר"מ דלא גזרו במיטיל"ם וסמכו על אומד
 העדים ולא חיישינן חילוק לזה ה' כח יותר לסבול כי לא שכיח
 וגם כמו כן אין לחוש למחילה ש"ד במיטיל"ם דלא שכיח ואף
 אם הוא לא שכיח ככל מיעוטים דר"מ חייש אף בעלמא ורבנן
 לא חיישי ומה גם אם הוא מיעוטא דמיטעא וודאי דאין
 לחוש וכמו כן נפול לגוב אריות שלא ידענו צהס אם הוה
 רעבים שפיר הוי מיעוט המלוי אף יותר משאר מיעוטים
 וכמו שהוכחתי לעיל מהאי דלא הוי יחוש צבאמה דרב ספרא
 דנחמו לפני הארי שהיה בזמן אכילתו אבל עדיין יש לומר
 שמה אינו רעב וכן בארי שניכנס לבין השורים דאם שחין
 אמרינן דשלמא עבדי ואם מקרקרי קירקורי אמרינן דמבעתי
 אהדדי וכן אם קטע רישא דחד אמרינן דנח רוגזי' אבל
 כשידענו צהס שהמה רעבים וכן נפול לכבשן האב אשר רק
 לומר שעלה וברח באיזה ענין זה וודאי מיעוטא דל"ש טובא
 ואין לחוש רק ר"מ דחייש בחומר ערוה אף במיטיל"ם אחר
 ג' ימים וצבור הגדול הנה הוא חושש בזה אף למה דלא
 שכיחא טובא ושפיר לדידי' אין מעידין אף צהו וא"ש הר"י
 לשיטתו

הגד"ה

בפנים כתבתי שהאופן הראשון שכתב בחוס' יבמות ק"ט ד"ה מחוררתא ובחולין י"ב ריש ע"ה וצסוף דבריהם בצבורות כ' ע"ב שהוא מדברי
 ר"י אף שאין כתוב בחוס' בשם ר"י רק סהס חקן כן הבנתי משיעור דבריהם שהר"י הוא פליגי על ר"ה בזה דחלב אי פוטר והעיקר מה
 שכתוב יבמות ל"ו ע"ב כתבו וזה לשונו ואר"י דחיישינן למיעוט מלוי כזה כמו במשאל"ם דאשמו אסור וגוסס שאין מעידין עליו להשיא אשתו אע"פ
 דשמה חס משום ערוה החמירו מ"מ כיון דמיטע של נפלים מלוי מחמירי ב' כו' ע"כ הנה הופס הר"י בזה הסביר דחומר ערוה ונא"ד ח"כ משום
 דגם נפול מחמירין וע"כ דהוא מעמא דמיטע המלוי וא"כ זהו עמא ג"כ במשאל"ם וגוסס וזה הסביר דחומר ערוה חסו החוס' ביבמות ק"ט ח'
 ד"ה מחוררתא ובחולין ריש י"ב וצבורות כוף דף כ' הג"ל ונראה דהכל הוא מיעוט המלוי ומחמת שאין סובר כלל לא
 דנאמר דמדרבנן סמכין מיעוטא לחוקה וא"כ לכאורה הוא דוחק לומר שיחמרו רבנן במיעוט מחמת שהוא מלוי כיון שיש לו בחמת רק דין מיעוט גמור י
 ויעויין בהגה"ה מרדכי בפ' אלמנה נזונה בשם תשובת מרדכי לענין ילדה ספק נפל ומה שמוכיה מדברי הר"י הללו שחגבה כחובתה מיד כי משווה הר"י
 נפל ומשאל"ם וגוסס בענין שהוא מיעוט המלוי ובמשאל"ם יורדין לנחלה וע"כ דלא חשיב כ"כ מלוי עד דבממונה דלא אזלינן בחר רובא עכ"ל ברובא כזה
 אזלינן וכמו כן צספק נפל יעו"ש הרי דאף להר"י אינו מלוי כ"כ כמו בזה דלא אזלינן בממונה בחר רובא עכ"ל ברובא כזה
 קת' יותר משאר מיעוטים יחמירו בו רבנן לכן עלה בדעת הר"י לומר דרך מחומר ערוה חסו למיעוט בזה וצספק נפל דלא שייך חומר ערוה ומה גם
 צבאמה אין ליישב כך וע"כ הברו דיבורי החוס' דיבמות ק"ט וחולין י"ב וצבורות י' אחרים סבורות אחרות דחוקות כמו מלעז ומחשב פיהק ומה
 אבל מחמת שזה נראה להר"י בחמת לדוחק ע"כ בחוס' יבמות ל"ו ע"ב צספק ר"י לא כתבו רק לסביר דחומר ערוה בדרך ה"א והעלו מחמת הקושיא
 מנפל שע"כ החמירו במיעוט המלוי כזה (כלומר ואף שאינו מלוי כ"כ דלחוש בממונה אחריו כדפירש המרדכי כנ"ל) ומעתה זהו ג"כ טעמא דמשאל"ם וגוסס
 וכן חתמו שוב בחוס' ריש כל הללמים דעמא דהחמירו במשאל"ם וגוסס ונפל משום דהוי מיעוט המלוי כן שיערתי שאף החוס' יבמות ק"ט ח'
 ד"ה מחוררתא וחס' חולין י"ב ח' וסוף דברי החוס' דצבורות הכל הוא מדברי ר"י ושוב מנאחי כן בהגה"ה אשרי חולין פ"ה בשם מהר"י שכתב בדברי
 החוס' דחולין שם בשם הר"י :

יד עוד מצאנו להמעין בדברי החוס' דהחילוק בין לר"ה
 לר"י בצבא דמשאל"ם וגוסס ונפל הוא רב כלומר

גם מה שכתבתי בביאור דברי החוס' יבמות ל"ו ב' שצסוף מסיק דחד טעמא הוא גם למשאל"ם וגוסס דהוי מיעוט המלוי הנה לכאורה היה מקום
 לפרש דברי הר"י שם דכוונתו הוא דמשאל"ם וגוסס הוא משום חומר ערוה ורק נפול הוי מיעוט המלוי אבל בחוס' ריש פרק כל הללמים
 מצאנו דהכל הוא מעמא דמיטע המלוי וכן מוכח מדברי המרדכי המובא בהגה"ה מרדכי פרק אלמנה נזונה הג"ל שכן למד דברי החוס' הג"ל
 ושספק נפל אינו מלוי יותר משאל"ם וע"כ הוכיח דכמו במשאל"ם אזלינן בממונה בחר רובא כמו כן צספק נפל דשין נהו דהוי רובא דשכיח וענין
 ממונה. גם בהר"ה בהחולין סי' ה' כתב שם כמו החוס' הג"ל וצבולס במשאל"ם וגוסס ונפל כ' הטעם משום דהוי מיעוט המלוי וכן הוא ביש"ש
 שם ומוכן שכן למדו בשיטת הר"י. וצבאור דברי החוס' הג"ל :

וואת יש לדעת שאף אם נפרש לפי הטעם שכתבו החוס' דיבמות ק"ט ח' וחולין י"ב ח' וצבורות כוף דף י' והגה"ה אשרי בחולין מהר"י
 בשם הר"י דהטעם דהחמירו במשאל"ם וגוסס שהוא משום חומר ערוה לו יהא שנאמר שלא סבירא לפ"ז דהוא מיעוט המלוי יותר משאר מיעוטים
 דרבנן דר"מ לא חיישי להו' עכ"ז לא ידמה למה שכתבו החוס' בריש דבריהם בצבורות דף י' בשם ר"ה דטעמא הוא משום דהוי מיעוט דל"ש
 שכתבו שאף ר"מ לא חייש לזה הנה לר"ה במשאל"ם חיישינן למיעוטא דמיטעא וזהו שכתב הר"ה ריש האשה בפרק לר"ה דהוא מיעוט דל"ש כלל
 אבל זה ודאי לא נאמר לדעת ר"י וא"כ אף לפ"ז א"ש מה שכתבו החוס' בשם ר"י דיבמות ק"ט ח' דיבמות ק"ט ח' דיבמות ק"ט ח' דיבמות ק"ט ח'
 האש לא חיישינן שעלה וברח שעכ"פ הוא מיעוטא דמיטעא ורק נר"ה ליחא זה ואין מעידין וכדברי מהר"מ מרוטובוביץ ודוק :

הגד"ה

בפנים כתבתי שהאופן הראשון שכתב בחוס' יבמות ק"ט ד"ה מחוררתא ובחולין י"ב ריש ע"ה וצסוף דבריהם בצבורות כ' ע"ב שהוא מדברי
 ר"י אף שאין כתוב בחוס' בשם ר"י רק סהס חקן כן הבנתי משיעור דבריהם שהר"י הוא פליגי על ר"ה בזה דחלב אי פוטר והעיקר מה
 שכתוב יבמות ל"ו ע"ב כתבו וזה לשונו ואר"י דחיישינן למיעוט מלוי כזה כמו במשאל"ם דאשמו אסור וגוסס שאין מעידין עליו להשיא אשתו אע"פ
 דשמה חס משום ערוה החמירו מ"מ כיון דמיטע של נפלים מלוי מחמירי ב' כו' ע"כ הנה הופס הר"י בזה הסביר דחומר ערוה ונא"ד ח"כ משום
 דגם נפול מחמירין וע"כ דהוא מעמא דמיטע המלוי וא"כ זהו עמא ג"כ במשאל"ם וגוסס וזה הסביר דחומר ערוה חסו החוס' ביבמות ק"ט ח'
 ד"ה מחוררתא ובחולין ריש י"ב וצבורות כוף דף כ' הג"ל ונראה דהכל הוא מיעוט המלוי ומחמת שאין סובר כלל לא
 דנאמר דמדרבנן סמכין מיעוטא לחוקה וא"כ לכאורה הוא דוחק לומר שיחמרו רבנן במיעוט מחמת שהוא מלוי כיון שיש לו בחמת רק דין מיעוט גמור י
 ויעויין בהגה"ה מרדכי בפ' אלמנה נזונה בשם תשובת מרדכי לענין ילדה ספק נפל ומה שמוכיה מדברי הר"י הללו שחגבה כחובתה מיד כי משווה הר"י
 נפל ומשאל"ם וגוסס בענין שהוא מיעוט המלוי ובמשאל"ם יורדין לנחלה וע"כ דלא חשיב כ"כ מלוי עד דבממונה דלא אזלינן בחר רובא עכ"ל ברובא כזה
 אזלינן וכמו כן צספק נפל יעו"ש הרי דאף להר"י אינו מלוי כ"כ כמו בזה דלא אזלינן בממונה בחר רובא עכ"ל ברובא כזה
 קת' יותר משאר מיעוטים יחמירו בו רבנן לכן עלה בדעת הר"י לומר דרך מחומר ערוה חסו למיעוט בזה וצספק נפל דלא שייך חומר ערוה ומה גם
 צבאמה אין ליישב כך וע"כ הברו דיבורי החוס' דיבמות ק"ט וחולין י"ב וצבורות י' אחרים סבורות אחרות דחוקות כמו מלעז ומחשב פיהק ומה
 אבל מחמת שזה נראה להר"י בחמת לדוחק ע"כ בחוס' יבמות ל"ו ע"ב צספק ר"י לא כתבו רק לסביר דחומר ערוה בדרך ה"א והעלו מחמת הקושיא
 מנפל שע"כ החמירו במיעוט המלוי כזה (כלומר ואף שאינו מלוי כ"כ דלחוש בממונה אחריו כדפירש המרדכי כנ"ל) ומעתה זהו ג"כ טעמא דמשאל"ם וגוסס
 וכן חתמו שוב בחוס' ריש כל הללמים דעמא דהחמירו במשאל"ם וגוסס ונפל משום דהוי מיעוט המלוי כן שיערתי שאף החוס' יבמות ק"ט ח'
 ד"ה מחוררתא וחס' חולין י"ב ח' וסוף דברי החוס' דצבורות הכל הוא מדברי ר"י ושוב מנאחי כן בהגה"ה אשרי חולין פ"ה בשם מהר"י שכתב בדברי
 החוס' דחולין שם בשם הר"י :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

לשיטתו חבל לשיטת ר"ת דבחומר חיבור ח"א ולזות שפתים חיישי אף רבנן למיעוטא דמיעוטא ודלא שכיח כלל . וכמ"ש הר"ש ריש האשה בתרא לר"ת דמשאל"ם הוא מיעוט דל"ם כלל וע"כ ל"ל דהא דמשאל"ם דל"ם מחשד וע"כ לא חששו דשאני בזה משום דהספק הוא על המקום ודיינינו לי' דיינו כמו שהארסתי לעיל ח"כ ח"ן לחוקמי כלל הסירה הצבלי והירושלמי דהלוי בפלוגתא דר"נ ורבנן במישל"ם כי פלוגתא דר"מ ורבנן במישל"ם חליבא דר"ת לריך לומר דר"מ סובר דיתכן שיחי' שלא בדרך נס הגמור ורבנן סברי שהא נמנע לגמרי אם לא בדרך הניסי שלא בטבע כלל וח"כ ח"ן סייך זה כלל בפלג לכבשן האש :

מז אבר נאמר דר"ת לא פליגי כלל הצבלי והירושלמי לומר כי אהרי' ומר כי אהרי' והכבשונות לפי מה שנעשים כן משפטן וכדכתב ברבינו ירוחם חלק חוה נתיב כ"ג חלק שלישי וז"ל לפל לכבשן האש מעידין עליו כו' וכבשן האש מייירי דווקא שאינו יכול ללחא משם שאפי' לא רחף העד במיתתו הואיל ואינו יכול ללחא משם ע"כ וזוה מייירי הכבשונות שהי' צבבל באופן שנמנע לגמרי העלי' משם שהי' בעומק יותר . וירושלמי כי אהרי' שהוא לא בעומק כ"כ שהי' עכ"פ יתכן העלי' באיזו ענין דלא שכיחא מאור ודומה לנס ולא נס ממש וכמו כן בפלג לגוב אריות ח"ן לריך לומר תו דהוא כשידענו שלא הי' רעבים רק דעכ"ז יש לחוש לחששא רחוקה שטרס התבוננו עליו לדלוק אהרי' עלה וברח כי היו ישינים או מתגרים זה בזה וזהו שאומר ע"ז בירושלמי שמה נעשה לו נס כדניאל וח"כ גם צבבלי כשאומר נפל לגוב אריות ח"ן מעידין עליו שפיר מייירי אף אם האריות רעבים כי בגוב אריות יתכן עלי' בדרך רחוק ולא שכיח חבל בפלג לכבשן האש לפי מה שהיה באהרס הי' נמנע לגמרי וע"כ מעידין :

יו וזהו שהוכיח לנכון מהר"מ מרובענבורג דאין להסיר במשאל"ם אף בהצטרף עוד רובא ויהי' מיעוטא דמיעוטא ול"ם מהא דנפל לגוב אריות ונפל לכבשן האש שאף בגוונא דהומר בירושלמי שמה נעשה לו נס כו' ודאי דל"ם מאור העלי' והבריחה עד שיזמה לניסי דיאל חנניא מישאל ועזרי' ואף שהוא בדרך הדמיון מ"מ מצוה הוא שהוא לא שכיח כ"כ עד שכתין ניסא יחשב ורק כדאין נס ממש חיישינן לכתחילה מחומר- ח"א ולזות שפתים :

זהו אבר נאמר דר"ת לא פליגי כלל הצבלי והירושלמי לומר כי אהרי' ומר כי אהרי' והכבשונות לפי מה שנעשים כן משפטן וכדכתב ברבינו ירוחם חלק חוה נתיב כ"ג חלק שלישי וז"ל לפל לכבשן האש מעידין עליו כו' וכבשן האש מייירי דווקא שאינו יכול ללחא משם שאפי' לא רחף העד במיתתו הואיל ואינו יכול ללחא משם ע"כ וזוה מייירי הכבשונות שהי' צבבל באופן שנמנע לגמרי העלי' משם שהי' בעומק יותר . וירושלמי כי אהרי' שהוא לא בעומק כ"כ שהי' עכ"פ יתכן העלי' באיזו ענין דלא שכיחא מאור ודומה לנס ולא נס ממש וכמו כן בפלג לגוב אריות ח"ן לריך לומר תו דהוא כשידענו שלא הי' רעבים רק דעכ"ז יש לחוש לחששא רחוקה שטרס התבוננו עליו לדלוק אהרי' עלה וברח כי היו ישינים או מתגרים זה בזה וזהו שאומר ע"ז בירושלמי שמה נעשה לו נס כדניאל וח"כ גם צבבלי כשאומר נפל לגוב אריות ח"ן מעידין עליו שפיר מייירי אף אם האריות רעבים כי בגוב אריות יתכן עלי' בדרך רחוק ולא שכיח חבל בפלג לכבשן האש לפי מה שהיה באהרס הי' נמנע לגמרי וע"כ מעידין :

יה וא"כ נחבאר דמהר"מ מרובענבורג קאי בשיטת ר"ת ומפרש בענין אחר ממה שכתבו הסוס' בשם ר"י בדף קכ"א ע"ב חבל לשיטת הר"י מוכח מזה גופא הסיפוך בדללא שכיחא לא גזרו רבנן ונהפוך הוא שאף בכל סתם מיעוטא דפליגי בזה ר"מ ורבנן בעלמא ג"כ לא גזרו רק משום דהוי מיעוט המלוי גזרו ונחית בזה שאף אם יחי' באופן שאינו רובי ממש שיהי' המיעוט מיעוטא דמיעוטא כיון שעכ"פ ידמה וודאי לכל מעוטים דפליגי שפיר רבנן ור"מ בעלמא רק שלא יחי' מלוי בוודאי לא גזרו בזה רבנן :

יש רק דבזה האופן יש לדון חליבא מ"ס, הסוס' ביצמות (ק"ט ע"א) ד"ה מחורתא (וחולין ריש י"ב ע"א) ובסוף דבריהם בצבורות (כ' ע"ב) נעטע שהחמירו משום חומר ערוס לפ"ז אפשר ח"ן לריך לתנאה שיהי' מלוי ביותר וכלל מיעוטא דפליגי ר"מ ורבנן בעלמא בחומר ערוס חששו רבנן ג"כ ואף שהכל הוא מדברי ר"י ושפיר סובר דהוי מיעוט המלוי חבל כיון שאין זה מתנאי הישוב למה שהחמירו במשאל"ם אכן במיעוטא דמיעוטא ממש כמו בפלג לגוב אריות שהמה רעבים ונפל לכבשן האש אף אם יתכן עלי' ובריהא באיזו ענין כיון דלא שכיח מאור עד שר"מ לא חייש בזה בעלמא לא מלוי גזרו בזה רבנן ומהא דמעידין על כבשן האש מוכח לפירוש הר"י כג"ל :

ב ומעתה נידון גם בסוכה שהוכחתי ממה שכתב הר"ש ריש האשה בתרא דלכן גזרו במשאל"ם משום

בא ואף שהר"ש בחולין פ' ח' סו' י"ו לא הביא שם רק לדברי ר"ת לבד . דחלב אינו פוער מטעם סמוך מיעוטא לחזקה . ובמשאל"ם דא"כ ל"ת הוא משום דהוא מיעוטא דל"ם הנה כן הוא דרך הר"ש ובאשר כתוב כן בהגר"א בה' שבת סו' רנ"ג ס"ק נ' וז"ל שם כמ"ס הר"ש שם . ואע"ג דבפ"ד לא כתב כן שם העתיק לשון הסוס' וכדרכו חבל בעלמו ס"ל דמותה כו' עכ"ל וכן הוא בענינינו דבאמת ח"ן סובר כר"ת כלל . לא צ"ח דחלב ח"ן פוער וכמו שהעלה בצבורות שם ובריש האשה בתרא וגם הא דמשאל"ם ל"ם לא כתב רק ישוב חליבא דר"ת ובהחולין סתם כדברי הר"י דעממא דמשאל"ם וגוסס ונפל הוא משום מיעוט המלוי . רק שאף שחולק על ר"ת עכ"ז אינו אומר קבלו דעתו וע"כ בחולין הביא לדברי ר"ת חולי יבחר מי בדעתו . ומה שהוא פליגי יבורר לנו במקומו בצבורות ובשאר מקומות . ולא נוכל לומר להיפוך דמה שכתב בהחולין הוא כדרכו להעתיק לדברי הסוס' ואף דלא סבירא לי' כי מאין נדע שלא סבירא ליה כי בכל המקומות שכתב הסיפוך לא כתב רק חליבא דר"ת ליישב . ובכאן סתם ובכאן המורה שהוא דברי עלמו . ועל ר"ת הרבה להקשות בשאר מקומות לכן מסתבר שדעתו לעיקר הוא כדעת הר"י וע"כ סתם בהחולין דמשאל"ם וגוסס ונפל הוא מיעוט המלוי :

כב והנה יש בזה מן העיון עוד והוא צ"ח דתנן ריש האשה בתרא האשה כו' לא תנשא ולא תתיבס עד שחדע שמה מעוברת היא לרחה . ומוקי הגמ' שם כר"מ דחייש למיעוטא . וכתב שם הר"ש ואע"ג דסתם מהני כו' מאיר לא קיי"ל כותיה כו' והוא ערס הביא לדעת ר"ת חבל שוב מביא לדעת ר"ת דמוכח מהא דחלב אינו פוער דרבנן מודו דלהחמיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לפ"ז שפיר קיימא מהני' כהלכתא ולריך לומר לפ"ז דבמסקנא דהומר הגמ' חלא אמר רבא רישא חזקה ליבוס כו' סמוך כו' חזר עתה ממנאי דהי' מוקיס הגמ' מקודם למתניתין כר"מ דשפיר אחיא ככ"ע ובאשר פירשו כן הר"ש וגוסס עיון כנ"י שם ובחידושי הרשב"א שם וע"כ הביאו הר"י והרמב"ם למתניתין להלכה ואף דהלכתא כרבנן דר"מ ולשיטת

שות עמודי א"ש חלק א

מבואר דמפרש בהרא"ש כנ"ל דלמסקנת הרא"ש נשאר קיים כהא דכתב בהראשית דבריו דלא קי"ל כמתניתין דהתי' כר"מ : **וכן** ביאר בהדיא ב"ש"ש שם סימן ז' לדברי הרא"ש ותמה על הטור שלא הרגיש זה בדעת אביו הרא"ש וכן נראה מהרמזים שלא הרגיש בהרא"ש לפרשו כך דלא קי"ל להלכה כמתני' :

ל ועיין בקרבן נתנאל שם שפירש בהרא"ש ליישב דעת הטור בכונתו דלא משיג בהרא"ש על ר"ת רק בהא דחלב דשפיר פוטר אבל עכ"ז בזה סובר כר"ת דאמרין סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר ונסתייע לזה ממה שהביא בהרא"ש בחולין פ' א' סי' י"ז לדברי ר"ת בסתימות :

לא והנה בחולין שם סתם חף למה שכתב בשם ר"ת דחלב אינו פוטר וע"כ דסמך על מה שהשיג ע"ז בצבורי דף כ' וביבמות קי"ט וז"ל חין רחיה מהזס רק שכתב כדרכו להביא חף שיטה שפליג עלי' וכמו שכתב ביאוריו הגר"א לא"ח סי' רנ"ו ס"ק הג"ל ויותר מוכח שבהחולין ל"ו סתם בהרא"ש ולא כתב כמו בחולין בשם ר"ת רק כתב דברי עלמנו טעם לספק נפל ומשאל"ם וגוסס שהוא משום מיעוט המלוי וגם ביבמות וביבמות לא הראה פנים בדבריו שמה שנאמר סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר יהי' זה מסתבר ליה או מאיזה ראייה רק דבוכיה קן מקודם מהא דחלב אינו פוטר ובסוף מסיק דשפיר חלב פוטר ואחרי שגדחה הראיה נראה שנשאר תו כמו שהיה דעתו קודם דלא אמרינן סמוך מיעוטא להחמיר לרבנן ומתני' רק סתמא כר"מ ולא קי"ל כוותי' וא"כ נראה עיקר בדעת הרא"ש כמו שפירשו הי"ש"ש שם וכפי שהבין זו בעל שלישי נבזרים ויפה תמה ב"ש"ש על הטור שלא הרגיש בזה :

לב אכן לכאורה יש להוכיח דע"כ גם בהרא"ש סובר באמת להלכה כמו לר"ת דסתמא דמתני' התיא ככ"ע חף אליבא דרבנן דר"מ והראיה ממה שביאר בהרא"ש דהלכתא כר' הניחא דלעומה שלשה ולחברתה לעולם וזהו אליבא דמתניתין דחיישינן לחברתה שמה היא מעוברת ולודאי שנתעברה כלומר להחזיקה ברוב נשים דמתעברות ויולדות לא דחיישינן למיעוט מפילות וע"כ לא תנשא ולא תיבס לעולם דאל"כ מאי נ"מ בדר' הניחא :

לג ויש ליישב דשפיר איכא נ"מ בדר"ח בכמה גווגי חדא שג"מ למלתא אחריתא לענין מה בעלי ואח"כ מה בני החולת אבל הוא דוקא בגרופה או בהמרה אני והוא נחבינו במערה אבל בל"ז לא תחלוץ ולא תיבס לעולם מטעמא דר"ח שלא תהא מלכת כרוז לכהונה כמבואר בהסוגיא ועיין בקרבן נתנאל שם אות ד' שיישב מאי דהשמיט בהרא"ש להני חוקימתות שהוא בגרופה או אני והוא נחבינו במערה דסמוך דדחיק ומוקים הנפשי' וא"כ איכא נ"מ בדר"ח לענין זה :

לד גם כ"מ לענין דינא דמתניתין שהלך בעלה וזרחה למד"ס חף אם נאמר דלדין אמרינן דאזלינן בתר רובא דרוב נשים מתעברות ויולדות מ"מ היכא דידענו בה שהיו לה מאו שני אישים ושהתה עשר שנים ולא ילדה או ששני פעמים ילדה והפילה הנה לענין איסורא חיישינן בשני פעמים לחזקה שאינה מולדת או שמפלת וא"כ וודאי דקס דינא דמתניתין דלא תחלוץ ולא תיבס עד שתדע שמה נתעברה זרחה וילדה ולד מעלי' :

לה גם היכא דהעידו שמת בעלה ושגס חין לזרחה בן רק לא ידעינן חולי נתעברה ערס מותר ותלד לתשעה ולד מעלי' הנה בזה חין שייך לומר דאזלינן בתר רובא וודאי דהיא מעוברת ותלד ולד מעלי' דכאשר הספק חין נופל רק על זמן שקודם מותר לבד הוי תו רובא דתלי במעשה חף אם נאמר דמתמת דממילא האדם נזקק לאשתו לא הוי רובא דתלי במעשה כדכתבו הסוס' דף קי"ט ע"א ד"ה ר"מ בישוב ה"ל"ג שם אבל זה אינו שייך רק על משך זמן שלא יבצר שיחי' זמני עונות שממילא חדס נזקק לאשתו חכן כאשר אינו דנין רק על קודם מיתתו חולי היתה עמאה לבעלה או בעלה ה' חולה קודם זה וכדומה שארי

בג ולשיטת הר"י חף שכתב דמיעוט המלוי כספק נפל וגוסס ומשאל"ם אחרו רבנן אבל אחרי שנאמר שאין זה מטעמא דסמוך מיעוטא לחזקה לא נוכל לומר לכאורה דשפיר יהיה קיים מתני' להלכה כי לפ"ז לא נוכל לפרש דכאשר אומר הגמ' אלא אמר רבא הוא חזרה מקודם דמוקים סתמא כר"מ דחייש למיעוטא ואחרי דחין בגמרא חזרה מקודם הרי מוכח מהקודם דלרבנן דר"מ דקי"ל כוותיהו ליתא למתניתין :

כד וקשה לכאורה דלמה חינו מיישב הגמ' שפיר למתניתין ככ"ע והטעם הוא דמיעוט נפלים הוא מיעוט המלוי כמו דכן החמירו בספק נפל מטעם זה לדעת ר"י :

כה ויש ליישב דהנה קא חזינן דלא גזרו שם רק באשת ישראל דאפשר בחלימה אבל אם נשאת לכהן לא תחלוץ ורק היכא דאפשר לחקוני מתקנינן כפי מה שאפשר וכדכתב הר"ף ז"ל החולין ו"ל ולגבי ישראל לית בה פסידא עבדינן כרשב"ג ע"כ יעו"ש וא"כ דלא חשיב מיעוט המלוי להחמיר ביה רק כדלויכא פסידא אבל בהא דאשה שהלך בעלה וזרחה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך דאמרין ה"ז לא תנשא ולא תתייבס ולפי מה דפסקינן כר' הניחא שם להלן דלא תנשא ולא תתייבס ולא תחלוץ לעולם - וא"כ לא מלא הגמ' גווגא לתרוזי למתניתין רק כר"מ דחייש למיעוטא ולא קי"ל כן :

כו או יש לומר דלא חשיב לענין הא דהאשה שהלך בעלה וזרחה למדינת הים למיעוט מפילות מיעוט המלוי כמו במה בחוך ל' דהתם במה בחוך ל' חנו דנין רק ע"ז לבד אבל בהא דחיישינן לזרחה במדינת הים שאינה היא מן הרוב המתעברות ויולדות הרי רריך להחזיקה להזרה שהיא מן הנשים המפילות ולא לבד שפעם אחת הפילה כי מה בךך אם קרה לה מקרה מנפל ושזב ילדה כמו שכן לרוב נשים שיקרה להם שיפילו עכ"ז להרוב מולידות ולד מעליא וזה שהיה חשם מפלת וודאי דלא חשבו מיעוט המלוי ואינו רק ככל מיעוטים סתמא ושפיר לר"ת ח"ש מטעמא דבסתם מיעוטא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וע"כ כדאומר הגמ' אלא אמר רבא רישא חזקה כו' סמוך כו' מיישב רבא במסקנא דהתיא ככ"ע אבל לשיטת ר"י לא מצינו חזרה במסקנא וקיימי כהא דאמר מקודם דמתני' ר"מ היא :

כז ובאם שהיינו רוצים לומר דהרי"ף והרמב"ם דפסקו להלכה כמתניתין ומסברו כשיטת ר"י לא נוכל לכאורה ליישב אם לא שנאמר שדוחים לזה הסוגי' כולם מהלכה דזה הסוגיא אחיה כרבא בזכרות כ' ריש ע"א וכדכתבו בן הסוס' ביבמות (קי"ט ע"א) ד"ה ר"מ בתירוץ הראשון שם - וא"כ לרבינא בזכרות שם דאומר רבנן דר"מ מודו דלא אזלינן בתר רובא ברובא דתלי במעשה (ועיין בחידושי הרשב"א חולין י"ב ע"ב ד"ה ה' כו') ח"ש מתני' דלא תנשא ולא תיבס עד שתדע שמה מעוברת היא זרחה ולא קשה דליך אחרי רוב נשים דמתעברות ויולדות דהוא רובא דתלי במעשה :

כח עוד נוכל לומר בדעת הר"ף והרמב"ם דשפיר יודו דכל מיעוט וחזקה לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר ורק בהא דמיעוט מפילות שמגרע חלק מרובא דמתעברות ויולדות בזה מסיק רבא דאמרין סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר וכאשר כתבו לזה הסברא הרשב"א והנ"י שם :

כט אבר בהרא"ש סתם וכתב דאע"ג דסתם מתני' כר"מ לא קי"ל כוותי' מוכח דחין מפרש כמו שני הדרכים שכתבתי ליישב לדעת הר"ף והרמב"ם כאשר נראה לומר דלא יחלוץ על שיטת ר"י ורק שזב בשם ר"ת מביא דמוכח מהא דחלב דחין פוטר דאמרין סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר ולפ"ז שפיר למסקנא דהוא מטעמא דסמוך מיעוטא לחזקה קיים מתני' להלכה חכן שזב מקשה על ר"ת ושפיר חלב פוטר ממילא נשאר לדעת הרא"ש כמו שכתב מקודם דלא קי"ל כמתני' דהוא כר"מ : ויעיין בשלטי גבורים שם שלא העתיק רק לראשית דברי הרא"ש דסתם מתני' כר"מ ולא קי"ל כוותי'

דדיעבד הים להשמיע לנו כמו דהשמיענו שארי דזרים דקילו
 בעגונא וע"כ הוכרחו תחום' והר"ם ליישב לר"ת שהוא מיעוטא
 דל"ם דלא חייש ר"מ וא"כ בזה שפיר חידושא הוא האיסור
 לכתחילה וזהו לשיעת ר"ת אבל לשיעת ר"י דלא אמרינן בעלמא
 סמוך מיעוטא לחזקה לפ"ז שפיר חירלו תחום' או משום חומר
 ערוה והם משום דהוי מיעוט המלוי וכל חידושא הוא האיסורא
 וה"ם מאי דהשמיענו רק איסורא דלכתחילה ופשוט :

לט אבן לפ"ז שפיר וכל לומר כמו שפירשו הרמב"ם וה"ם
 וכן פירש ה"ש"ש בדעת הרי"ף שכאשר מסיק הגמ'
 בריש האשה בתרא . דהטעם הוא משום סמוך מיעוטא לחזקה
 דחתי' הו ככ"ע . ולא כמו שפירש ר"ת דבכ"מ אמרינן סמוך
 מיעוטא לחזקה . כי שפיר חלב פוער וכדפסק הרמב"ם בפ'
 ד' מה' זכורות דחלב פוער' ושפיר נאמר דאף דחשוב חזקה
 שלא ילדה חזקה בדכתב ר"ת ועכ"ז לא אמרינן סמוך מיעוטא
 לחזקה לרבנן דר"מ . ורק במיעוט המלוי החמירו לומר סמוך
 מיעוטא לחזקה וזהו דמסיק רבא במסקנא דריש האשה בתרא
 דבזה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ומיעוט מפילות שפיר חשב
 מיעוט המלוי ויש לומר דמלוקף ליה גם מיעוט שאינם
 מתעברות . והוא רק מדרך החומרה לצד כשיעת ר"י ולא
 שהוא דינא דרבנן בכל מילי דעת ר"ת וזהו ג"כ טעמא
 דמשאל"ם וגוסס וספק נפל בשמת בחוך ל' אף דליכא שמה
 לירוקף מיעוט שאינם מתעברות עכ"ז מלוי קלת עד שחשוב
 הוא להחמיר דחפשי . ובמשאל"ם וגוסס לכתחילה . ודיעבד
 להטענן לא ר"ו להחמיר כי לפ"ז ה"ם החלוק בין לכתחילה
 לדיעבד שבעגונא הקילו דדיעבד ולכתחילה החמירו . כי בספק
 נפל רק דליכא פסידא החמירו והם נשאת לכהן לא תלא
 ולא תהלוך . אך בחוך ח' ימים צבסמה חסור אף דדיעבד . כי
 הוא אינו רק מהומר רבנן בחיזו ענינים לפי ערך מה שהוא מלוי
 ולפי ערך הספק וצמים שאין להם סוף לכתחילה לא חששו
 לעיגון משום דהוא מלוי יותר חמנס דדיעבד ל"ת :

ט ורפ"ז ה"ם דרוב גוססין להרמב"ם הוי מיעוט המלוי
 והחמירו זו שפיר לענין חילת תרומה וכמ"כ
 הרמב"ם בה' תרומות פ' ט' ה' ג' וז"ל הניחה בעלה גוסס
 במדינה אחרת בין שהיתה כהנת אשת ישראל או ישראלית
 אשת כהן לא תאכל שרוב גוססין למיתה ע"כ . ולכאורה
 תמוה הוא דאחרי דרוב גוססין למיתה למה כהנת אשת ישראל
 לא תאכל בתרומה אחרי השיעור שהגוסס וודאי שמת ולמשך
 בגסיסות' גמנע . ואחמי שהניחו במדינה אחרת הוא זמן רב
 וודאי מת אם הוא מרוב גוססין למיתה . ובאמת כן משמע
 החס בניטין (כ"ח א') בגמ' דמדמה גוסס לזקן שהגיע לגבורות
 ומשמע דהד דינא לכו דהוי ספיקא ובאמת הלא בגוסס רובן
 למיתה ועי' בשלטי הגבורים בשם רי"ף דכתב שם בגוסס דהוא
 ספק . ובאמת חזינן צכמה סוגיות דרוב גוססין למיתה הוא
 רוב גמור . וכן ממה שהאריך הרמב"ם וכתב בטעם שרוב
 גוססין למיתה משמע שיש לו דין רובא . ואי"ס להבין אבאר
 בראיות שרוב גוססין הוא רוב גמור . אבל לפי הג"ל ה"ם
 דהמיעוט הוא מיעוט המלוי כמו בספק נפל שהחמירו צבסמה
 אף לענין דיעבד מטעם שהוא מיעוט המלוי וכמו כן בת כהן
 הנשואה לישראל לא תאכל בתרומה וחוששין למיעוט . ושפיר
 נאמר דהוא בזירוקף חזקה שהחזקה בחיסור כשהיתה נשואה
 לישראל ומה גם שאין מעידין להשיאה ובחזקה ח"ה היא וע"כ
 לא תאכל בתרומה :

טא ג נראה מוכח ממה שפסק הרמב"ם בפ' ב' מה' רוצה
 ה' וה"ו דאין הורגין את הנפש בשאין ידוע אם כלו
 לו חדשיו . וישווין בה"ם בפ"ה מה' יבוס וחלילה ה' ה' שהוא
 מטעם שכל ספק נפשות להקל וישווין בלח"מ שם . מזה מבואר
 דדעתו גם בנפל שהוא עכ"פ מיעוט המלוי ביותר עד שבנפשות
 לא חוליקין בתר רובא . וכן נראה מהסוגיא דשבת (קל"ה
 ע"ב) . דלרשב"ג דלומד מקראי הוא בדין הספק בגמור .
 אשר ע"כ מקשה הגמ' ע"ז מקהל סיכא מהליגן . והם שרשב"ג
 מדרך

שארי ענינים המבטלים לעונתה וודאי דהוי במעשה ואין
 לדון כלל בזה מדין רובא וקיים בזה דינא דמתני' וא"כ נ"מ
 בד"ח דלא תנשא ולא תהלוך לעולם :

לו ג כיון שמדרך הר"ם להביא לדיעה שחולק עליה וסומך
 על מה שהביא במקום אחר דעתו וע"כ מה שהביא
 בחיזה מקום לפירוש אחר כי אף במקום דפליג אינו כחומר
 קבלו דעתי ואולי יתיישר למי דיעה . הריא וזהו שהביא בחולין
 לדברי ר"ת ובזכורות מביא לב' הדיעות ומבואר שהכרעתו דחלב
 פוער וכן מסיק ציבמות שם ועכ"ז אחרי שלר"ת איכא לורך
 לאוקימתא דר"ח אין לתמוה מה שהביא לדר' חגיגה להלכה בכדי
 שמי שיוכשר לו דעת ר"ת להלכה יפסוק כר' חגיגה ומה גם
 שאף לריד' איכא נ"מ צכמה חופנים שזכרתי וודאי דלא קשה
 מידי מאי דהביא לדר"ח וכתב דההלכתא כוותיה ולא קשה מידי
 מזה למה שהבין בעל שלטי הגבורים ולמה שכתב ה"ש"ש
 צביאורו בהדיא ומתמה על הטור שלא הרגיש בזה שעכ"ז
 ה"ם מאי דהביא דהלכתא כר' חגיגה :

לז וזאת קשה לכאורה דצברי ה"ש"ש שצריש האשה בתרא
 צבי' ב' אף שכתב דעת הר"ם דלא קי"ל כמתני'
 עכ"ז לדינא פוסק שם שפיר כמתניתין מחמת דהרי"ף והרמב"ם
 הביאו לה ופירש בדעתם מהמת דלפי המסקנא דהוא מהמת
 סמוך מיעוטא לחזקה אחיה שפיר אף כרבנן ולא ביאר דעתם
 כמו שכתבתי לעיל לביאר דעתם שהוא מהמת דצבירא
 לכו דהוי רובא דתלי במעשה כתיורא קמא דתחום' ד"ה
 ר"מ גם לא ביאר בטעמם כמו שכתבתי עוד (באות כ"ח) שהוא
 מהמת דהמיעוט מגרע להרוב וכתב ולא פירש כן שמחמת זה
 לצד אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וע"כ משמע דכל מיעוטא
 אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר דעת ר"ת וא"כ קשה
 דבהחולץ צבי' ג' כתב וז"ל והלכה כרשב"ג ולא חוליקין בתר
 רוב וולדות שהן בני קיימא הלא חיישינן למיעוט דנפלים
 משום דשכיחה כמו שאין מעידין על הגוסס להשיא את אשתו
 אף שרוב גוססין למיתה וכן בנפל במשאל"ם משום דהוי מיעוט
 דשכיח ע"כ הרי דכתב לטעם הרי"ף אשר ה"ם סובר דלא אמרינן
 לרבנן סמוך מיעוטא לחזקה ולכן כתב לטעם שאסרו
 לכתחילה במשאל"ם וגוסס ונפל משום דהוי מיעוט המלוי יותר
 מבארי מיעוטין דפליגי בהוא רבנן ור"ם אבל לפי מה שפסק
 בריש האשה בתרא כרי"ף ורמב"ם ומהטעם שכתב מטעם
 סמוך מיעוטא לחזקה הגם שפיר בכל מיעוטים אמרינן סמוך
 מיעוטא לחזקה להחמיר אף לרבנן ומה שצריך ליישב לפ"ז
 מאי דבמשאל"ם ה"ם ל"ת וע"כ תירץ תחום' לר"ת וכן הר"ם
 דהוי מיעוט דל"ם דלא חייש בזה אף ר"מ וא"כ צברי ה"ש"ש
 הוא כסותרים לכאורה או שלא מדוקדקים עכ"פ :

לא אבר יש לתרץ גבאר שיעלו הדברים בדקדוק דהגם
 במרדכי ריש האשה בתרא כתב ליישב לר"ת דאמרינן
 סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר ליישב הא דמתירין דיעבד
 במשאל"ם ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה בשני חופנים
 ה' דמשום עגונה הקילו ב' כמו שכתב תחום' והר"ם ליישב
 לר"ת דהא משום דהוי מיעוט דל"ם ואבאר קלת השיבו הרשב"ן
 שכתב המרדכי הוא דחוק ויפה עשו תחום' והר"ם שכתבו
 ליישב לר"ת משום דהוא מיעוט דל"ם כישבו השני שבמרדכי כי
 לא מלינו צמ' שבחיזה משנה או ברייתא דילמדנו זה דהקילו
 בעגונה להחיר דיעבד במשאל"ם כמו דהשמיענו דמשיאין
 ע"פ ע"ה ואשה ומסל"ת וע"פ בת קול ורק הגמ' מדייק מהא
 דאנסבה דביטתו דחסא מדיבורא דר"נ ולא אמרו לה ולא מידי
 דש"מ דהא דאמרו רבנן משאל"ם אשתו חסורה ה"מ לכתחילה
 כו' ומדלא פירשו רק דינא דלכתחילה לצד ומה שדיעבד לא
 פרשו התנאים ש"מ דמה שהחמירו לכתחילה הוא מדרך החומר'
 וזה אשר הרכיבו לשנות לנו שלא תנשא ולר"ת דמן הדין הוא
 אף בכ"מ כמו בהא דחלב אינו פוער לר"ת מטעם סמוך מיעוטא
 לחזקה ח"כ ליתא חידושא מאי דאסרו לכתחילה במשאל"ם
 והחידוש הוא מה שהחירו דיעבד משום עגונה וא"כ היתירה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֵלֶק א

מַעַד וְרַפִּ"ז לַחֲלוּתָהּ יֵשׁ לַפֶּרֶס כַּמוֹ כֵּן גַּם בְּכוּנֹת דְּבָרֵי הַחוּס'
 דֶּהֱחֻלֵּן לַ"ו ע"כ ד"ה הָא מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשֵׁם ר"י
 דֵּהָא דֶּהֱחֻמְרֵי בְּסַפְקָא נָפְל וַיְמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס מִשׁוֹס
 דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . דְּכוּנְתוֹ הוּא רַק כְּשֵׁיט חֻזְקָה מְסִייעַ
 לַמֵּיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְכֵמוּ שְׂפִירַשְׁתִּי בְּדַבְרֵי יִשׁ"ש . אֲבָל בְּחוּס' רִישׁ כֹּל
 הַלְלָמִיִס דֶּהֱמָה כְּדַבְרֵי הַחוּס' דֶּהֱחֻלֵּן לֵא מִשְׁמַע כֵּן . דְּבַחָא
 דְּכָל הַלְלָמִיִס לִיכָא חֻזְקָה מְסִייעַ לַמֵּיטְעָה וַמֵּאִי הֵיךְ מִקְשִׁיִס שֵׁס
 יִשׁוּ"ש וְק"ל :

וּזְאֵת שִׁילָח לֵנוּ מִדְּבָרֵינוּ הַגִּיל לְדֶהֱרַח"שׁ וְכֵן חֶסֶס בֵּישׁ"ש
 בְּעַעֵס דְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס וְנָפְל דֶּהֱחֻמְרֵי
 דֶּהֱוּא מִשׁוֹס דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . אֲבָל בְּחֶסֶס מֵיטְעָה לֵא הִי'
 גּוֹזְרִיִס . וּמְכַסֵּ"כ בְּמֵיטְעָה דְּמֵיטְעָה :

עוֹד הַתְּכוּנְתִּי לְהוֹכִיחַ דֶּהֱר"י דְּפִירַשׁ בְּשֵׁנֵי דְרֻכִּיִס לֵהֵא
 דֶּהֱחֻמְרֵי בְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס . חֲדָא
 מִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס . וּבְסַפְקָא נָפְל גּוֹזְרָה מִלְּעֻזָּא שְׂפִיכָא וְמַת .
 שְׂנִיָּה מִטְעָה דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְע"פ זֶה סוּבְבִיִס כֹּל דִּיבּוּרֵי
 הַחוּס' שְׂזַכְרִיִס הַכֹּל לְעִיל . וְזֶה חֵין מְבוּחָר בְּדַבְרֵי הַחוּסוּפּוֹת
 כּוֹלֵס אֵם רַק כְּשֵׁיט חֻזְקָה מְסִייעַ לַמֵּיטְעָה . אִז חֵילוּ הֵנִי יְשׁוּבִיִס
 אִז מִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס . וַאִז מִשׁוֹס דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְאַס
 שְׁלַחַר"י חֵין נִפְקוּחָא לֵנוּ כֹּלל בְּמַה שְׂחֻזְקָה מְסִייעַ לַמֵּיטְעָה שְׁלַרְבֵּן
 דְּר"מ דֵּהָא כֹּלל לִית לֵהוּי . מ"מ מוֹזֵא יוֹלָא נִפְקוּחָא לְחִירוּלָא דֶּהֱבַח
 דְּמִסִּיק בְּעַמְמָא דְרִישׁ הָאֵשָׁה בְּחַרָא מִשׁוֹס סוּמְךָ מֵיטְעָה
 לְחֻזְקָה שְׂבַחָא שְׂטַעְמָא דְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס . הוּא
 הַכֹּל מַחְמַת סוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה . וּבְמִקּוּס דֶּהוּי מֵיטְעָה
 הַמְּלֹוּי אִז חוּמְרַ עֶרוּס הַחֻמְרֵי . לַפ"ז נוֹכַח לומַר דְּשְׂפִיר מִישׁ
 דַּחֲתִי' כְּכ"ע אָף כְּרַבֵּן דְּר"מ . וְגִדְרָהּ לַפְעֻלָּה דְּע"כ גַּם לְהַר"י
 הוּא רַק בְּהַטְרַף מֵיטְעָה לְחֻזְקָה אִז חוּמְרַ יְשׁוּבֵי סְבָרוּתוֹ
 אִז מִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס . וַאִז מִשׁוֹס דֶּחֶשְׁבוּ בְּמֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְיַעַן
 כִּי לוֹכִיחַ אָף לִישׁוּב דְּמִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס וּבְסַפְקָא נָפְל מַחְשֵׁב
 לְעֻזָּא פִּיכָא וְמַת . אֲבַחַר מִקּוּדָס צִיאוֹר הַדְּבָרִיִס שְׂע"כ חֵין
 לַפֶּרֶס בְּמַה שֶּׁכָּתוּב הַחוּס' דְּבִמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס דֶּהֱחֻסְרוּ
 לְכַתְחִילָה מִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס . דֶּהֱוּא שְׁלָא יִבָּח לַחֶשֶׁב מְמוּזָרָת
 אִז חֵיסוּר בְּרַח דְּחִמְרָה . דְּע"כ חֵין לְחַלְקָא בְּהִיבָה דֶּהֱלָא צִיבְמוּת
 קִי"ט ע"א פְּרִיךְ רַבָּא מְכַדִּי הָא דֶּאֱוֹרִייתָא וְהָא דֶּאֱוֹרִייתָא מַה
 לִי חֵיסוּר בְּרַח מַה לִּי חֵיסוּר לֵאזוּ הֵרִי בְּהִדִּיא דֶּחֵין לְחַלְקָא
 בְּהִיבָה לְעִינֵן חֵיסוּרָהּ לֵאזוּ תַנְשֵׁא . וְע"כ גִּרְרָהּ הַכוּונָה בְּדַבְרֵי
 הַחוּס' דְּמִשׁוֹס חוּמְרַ עֶרוּס חֶשְׁבוּ לְעֻזָּא כְּשִׁיתְגַּלְהַ בְּסוּף שְׂבוּרָה
 מִהַמֵּיטְעָה וּיְבַח חֵי' . אֲבָל בְּסַפְקָא נָפְל שְׂמַת חֵין עוֹד מַה שִׁיבּוּר
 אֵם הֵיךְ נָפְל אִז בֵּן קִימָא . וְע"כ חֵידּוּשׁ גַּ"כ חֶשְׁבָּא שֶׁל לְעֻזָּא
 שִׁיאָמְרוּ פִּיכָא וְמַת . אֲבָל רַבָּא פְּרִיךְ שְׂפִיר מַה לִּי חֵיסוּר כֶּרֶת
 מַה לִּי חֵיסוּר לֵאזוּ דֶּסֶס אֵם נַחֲשׁוֹס לְצִיבּוּר הֵיךְ כַּמוֹ כֵּן יוֹכַל
 לְכַתְּבָרָה גַּם בְּסִיפָא שִׁילְדָה הַחְמוּת וְשִׁישׁ אַח . וְלִכְלוּרָה יִת' .
 קְשָׁה . דִּלְמָה בְּחֻמְרַת לֵא חוּשְׁשֵׁין לַמֵּיטְעָה זְכָרִיִס שִׁילְדָה חְמוּתָה
 זְכָר שְׂבוּרָה וּודֵאִי מֵיטְעָה דְּשְׂכִיח . וּבְמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס
 וּסַפְקָא נָפְל גִּזְרוּ מַחְמַת חֶשְׁבוֹת שִׁיבּוּרֵר אִז לְעֻזָּא שִׁיאָמְרוּ פִּיכָא
 וְמַת וּלְבֵן הַגִּרְרָהּ דְּע"כ שְׂבוּרָה רַק מַחְמַת שְׂחֻזְקָה מְסִייעַ
 לַמֵּיטְעָה וּבַחָא דֶּהֱלַכְהַ חְמוּתָהּ הַחֻזְקָה מְסִייעַ לְרוּב . וְאַ"כ ע"כ
 מוֹכַח דְּסַבְרַת רַבָּא דְּמִסִּיק שְׂבוּרָה מַחְמַת . לִירוּף חֻזְקָה קִימָא
 לְהַלְכָה . וּבְכוּנֹת הַחוּס' שֶׁכָּתוּב שֶׁהַחֻמְרֵי מַחְמוּר עֶרוּס אִז
 מַחְמַת שְׂבוּרָה מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי הַכֹּל הוּא כְּשֵׁיט צִירוּף חֻזְקָה לְהַמֵּיטְעָה:

עוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּא דַּחֲנֵן (בְּגִיטֵין כ"ה ע"ה) הַמְּבִיא
 גַּם וְהַיָּחִיזוּ זְקָן אִז חוּלָה נוֹתָף לֵה בְּחֻזְקָתָה שְׂבוּרָה קִיִּיִס
 וְאַיְתָה שֵׁס אָמְרָה רַבָּא ל"ג אֲלָא זְקָן שְׁלָא הִגִּיעַ לְגִבּוּרָתָהּ וְחוּלָה
 שְׂרוּב חוֹלִיִס לְחֵיִיִס . אֲבָל כו' וְגוֹסֶס שְׂרוּב גּוֹסְסֵין לְמִיתָה לֵא .
 ע"כ . וְקַשָּׁה לְמַה בְּחוּלָה לֵא יַחֲשׁוּשׁ לַמֵּיטְעָה חוֹלִיִס שְׂמַחִיִס
 וַאִז מִשׁוֹס חֻזְקָת חֵיִיִס הֵלָא בְּהַגַּע רּוֹעִיִס הַלּוֹיָאִה מַחְזַקְתָּה
 שְׂהִיתָה זְקוּקָה לִישׁ וְעַמּוּדָתָהּ אֲחֻזְקָתָה וַיְהִיִס חֻזְקָה כַּגַּד
 חֻזְקָה . וְהַסָּה עוֹמֵד לְכַתְּבָרָה וְחֵין חוּשְׁשֵׁין כֹּלל לְלַעַז אֲלָא ע"כ
 דֶּאֱחָרִי

מְדַקְךָ הַחוּמְרָה וְחֶמְכַתָּה לְבַד קֵאמַר מִקְרָאִי . וְאָף אֵם הוּא
 מִטְעַמָּא דְּסוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה מֵאִז מִקְשִׁי מְמִילָה לֵאזוּ שִׁיךְ
 שֵׁס חוּמְרָה כְּשִׁלָּה נִמְחַל וְגִדְרָהּ לְמִילָה בְּזַמְנָהּ וְגַם לִיכָא שֵׁס
 חֻזְקָה לְחֵיסוּר וְלְמַה לֵא נִלְךְ בְּחַר רּוּבָא . אֲלָא ע"כ דֶּלְרַשְׁבַּ"ג
 הוּי סַפְקָא גְמוּר דֶּחֵין חֶשְׁבוּ רּוּבָא דּוּלְדוּת בְּנֵי קִימָא . וְזִבו
 מִטְעַמָּא דֶּהֱרַמְבַּ"ס דְּלַעֲנִין סַפְקָא נִפְשׁוֹת חֵיִיִסִין לְדֶרַשְׁבַּ"ג . וְאַס
 כֵּן וּודֵאִי דֶּחֵין לְרַבֵּן דְּמַחֲשֵׁבוּ לְרוּבָא עכ"ז הַמֵּיטְעָה הוּי וּודֵאִי
 מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי וְאִי"ה לְהֵן אֲלוּכִיָּה מִהַרְמְבַּ"ס גַּם
 לְעִינֵן מִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף לֵאזוּ סוּבְרַ כְּר"ת גִּזְרוּ בְּדֵלָא
 שְׂכִיחַ כֹּלל . וְגִתְבַּחֲרִי דֶּחֵין דֶּהֱרַמְבַּ"ס פּוּסַק כַּתְּנִי' דְרִישׁ הָאֵשָׁה
 בְּחַרָה עכ"ז שְׂעִיתִי' כְּדַעַת הַר"י לֵאזוּ אֲמַרִינֵן סוּמְךָ מֵיטְעָה
 לְחֻזְקָה לְהַחְמוּר . וְרַק בְּמֵיטְעָה הַמְּלֹוּי הַחֻמְרֵי חַמְמִיִס וְשְׂפִיר
 נִאָמַר דֶּחֵין מַה שֶּׁהַחֻמְרֵי הַכֹּל הוּא צִירוּף מַה דֶּנֶאֱמַר סוּמְךָ
 מֵיטְעָה לְחֻזְקָה . וְזִבו שְׂמַסִּיק גַּמְ' דְרִישׁ הָאֵשָׁה בְּחַרָה
 דְּמַתְנִיתִין אֲתִי' כְּכ"ע וּמִטְעַס דְּסוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה וְשֵׁס הוּי
 מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי עוּבָא מֵיטְעָה מְפִילוֹת צִירוּף שְׂאִינֵס מַחְשְׁבֹוֹת
 וְשֵׁס אָף דִּיעַבְדָּה יֵשׁ לומַר דֶּאֱחָרֵי . וְכֵמוּ שֶׁכָּתוּב הַרִיב"ש מוֹבָח
 בְּב"ש סוּיָן י"ז ס"ק . דְּנִפְלָל לְגוּב חֵירוּת דֶּחֵין מְעִידִיִס שְׂבַחָה
 אָף אֵם נִבְחַת בְּדַעְבַּד תֵּלָא . וְע"כ דֶּהֱוּא מִשׁוֹס הַמְּלֹוּי עוּבָח
 וְכֶאֱשֶׁר כֵּן בְּעוּ"ס כּוּנְתִי מַדְעָתִי לְעִיל (אוֹת ד' בּוֹה הַחֵלֶק) דֶּבְחֵין
 יְדוּעַ שְׂהֵמָה רַעֲבִיִס מְלוּי עוּבָח שְׁלָא יַאֲכֹלוּ . וְאַ"כ עוֹלִיִס דְּבָרֵי
 הַיִּס"ש מְדוּקְדָק לְכָתוּב . וְזִבו חֶסֶס שְׂפִיר דְּעַמְמָא דְּמַשְׁהַל"ס
 וְגוֹסֶס וְנָפְל הוּא מִשׁוֹס דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְאָף הַרְמְבַּ"ס
 וְהַרִי"ף יוֹדוּ בּוֹה . כֶּאֱשֶׁר הַיִּס"ש פַּסְק כּוּנְתִיִבוּ בְּהָאֵשָׁה בְּחַרָה
 בְּסִימָן ב' :

מַב וּמוֹעָתָה יַעֲלֵה לְכָתוּב אֲפִילוּ לְפִי מַה שֶּׁנֶּחְרַחֵם מִהַרְמְבַּ"ס
 וְהַטְרַו שֶׁכָּתוּב בְּכוּנֹת אֲבִי הַרְח"שׁ ז"ל כַּמוֹ
 שְׂבִיאָרוּ בְּקַרְבֵּן נִתְגַּלַּל שְׁלָא הִשִּׁיג עַל ר"ת רַק בְּחָא דֶּחֶלֶב
 דְּשְׂפִיר פּוֹטֵרִי אֲבָל שְׂפִיר סוּבְרַ כְּהַר"י וְרַמְבַּ"ם דֶּכֶאֱשֶׁר בְּמַסְקָא
 חוּמְרַ גַּמְ' אֲלָא אָמַר רַבָּא כו' חוּמְרַ מַמְאִי דֶּהוּי מוֹקִיִס מַתְנִי'
 כְּר' מֵאֲחִיר וְשְׂפִיר אֲתִי' כְּכ"ע מִטְעַס סוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה .
 וְעכ"ז חֵין סוּתַר מַה שֶּׁהַרְח"שׁ מִקּוּדָס עַל דַּעַת ר"ת כֶּתָב לִישׁוּב
 הָא דְמוֹתֵר דְּדִיעַבְדָּה בְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף מִשׁוֹס דֶּלָא שְׂכִיחָא
 כֹּלל . וְאַ"כ לִכְלוּרָה אֲחָרֵי דְגַם בְּמַסְקָא לֵא פִּלְגַּי עַל סְבָרָה
 ר"ת בְּעִינֵן סוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה וְאַ"כ הַסְבָּרָה לומַר דֶּהֱוּא
 מֵיטְעָה דְל"ש . וְאַ"כ הַקְּשָׁה לְמַה בְּהַחֻלֵּן סִי' ו' לֵאזוּ כְּתָב כֵּן
 רַק הַסִּיפּוֹךְ גְמוּר מוֹזֵא דְּע"כ אֲחָרֵי לְכַתְחִילָה בְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם
 סוּף וְגוֹסֶס וּסַפְקָא נָפְל מִשׁוֹס דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי :

אֲבָן לְפִי מַה שְׂבִיאָרְתִי אִי"ש . דְּמַה שֶּׁהַרְח"שׁ כֶּתָב לִישׁוּב
 לְר"ת דְּבִמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם סוּף הוּא מֵיטְעָה דְל"ש כֹּלל .
 הוּא מַחְמַת סְר"ת פִּירַשׁ בְּחָא דֶּחֶלֶב דֶּחֵין פּוֹטֵר מִטְעַס סוּמְךָ
 מֵיטְעָה לְחֻזְקָה . וְסוּבְרַ לְסַבְרָה דְּסוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה לְהַחְמוּר
 מוּדוּ רַבֵּן לְר"מ וְלֵאזוּ פְּלִיגַי רַק בְּלַקָּל וְכֶאֱשֶׁר בְּמִישׁ שְׁאִין לֵהֵם
 סוּף לֵאזוּ שֵׁנֵה לֵנוּ בְּמַתְנִיתִין וּבְצַרִייתָהּ הִיתִירָה דְּדִיעַבְדָּה רַק
 חֵיסוּרָהּ לְכַתְחִילָה . וְהִיתִירָה דְּדִיעַבְדָּה הוֹכִיחוּ בְּעַלֵי גַמְ'
 מִכָּא דֶּלָא אָמְרוּ וְלֵא מוּדִי לְדִבְרֵיכֶוּ דֶּחֶחַשׁ ש"מ דֶּאֱיִסְבוּרָה
 לְכַתְחִילָה הוּא הַיְיָדוּשׁ בּוֹה וּלְבֵן הוֹכְרַח לְפֶרֶס לְר"ת דֶּהֱוּא
 מֵיטְעָה דְל"ש דֶּלָא חֵיִיִס לֹזֵה ר"מ . אֲבָל לְפִי מַה שֶּׁהַעֲלָה בְּחָא
 דֶּחֶלֶב דֶּלָא כְּר"ת וְשְׂפִיר פּוֹטֵר . לַפ"ז שְׂפִיר נוֹכַח לומַר דְּרַבֵּן
 דְּפִלְגַי עַל ר"מ בְּעַלְמָא שְׂפִיר פְּלִיגַי דֶּלָא אֲמַרִינֵן סוּמְךָ מֵיטְעָה
 לְחֻזְקָה אָף לְהַחְמוּר וּבְמַסְקָא דְרִישׁ הָאֵשָׁה בְּחַרָה שְׂפִיר מִסִּיק
 רַבָּא דַּחֲתִי' מַתְנִי' כְּכ"ע דְּבּוֹחַ דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי הַחֻמְרֵי בּוֹה
 לומַר סוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה . וְכֵמוּ שֶׁהַחֻמְרֵי כַּמוֹ כֵּן בְּמִישׁ
 שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס וּסַפְקָא נָפְל לְאַחֲוֵר לְכַתְחִילָה . וְכֵמוּ
 שְׂבִיאָרְתִי לְעִיל בְּדַעַת הַרְמְבַּ"ס וּבְדַבְרֵי הַיִּס"ש . וְזִבו שֶׁכָּתַב
 הַרְח"שׁ צַפ' הַחֻלֵּן סִימָן ו' בְּעַעֵס דֶּהֱחֻמְרֵי בְּסַפְקָא נָפְל וְמִישׁ
 שְׁאִין לֵהֵם סוּף וְגוֹסֶס מִשׁוֹס דֶּהוּי מֵיטְעָה הַמְּלֹוּי . וְשְׂפִיר הוּי
 הַיְיָדוּשׁ הַיְיָדוּרָה לְכַתְחִילָה . דְּבַחְסָה מֵיטְעָה פְּלִיגַי רַבֵּן דֶּלָא
 אֲמַרִינֵן כֹּלל סוּמְךָ מֵיטְעָה לְחֻזְקָה אָף לְהַחְמוּר :

נא וצריך לומר לפי דמה שכתב הרמ"א בזה"ע סימן י"ז סעיף ס' וכן אשתו אסורה להספידו או ללבוש שהורים כו' דלאו דווקא אשתו אסורה דה"ל שארי קרובי' ואף באין לו כלל אשה אין לקרוביו להתאבל רק מחמת שהאשה העגונה דרכה להרבות באבל ולער על בעלה אין שיחיה אם מת היא אלמנה ואלו לאו היא אלמנה ח"י אין לה מנחם כלל ע"כ הדין דראוי למונעם מזה כשאין עדות ברור :

גב וקשה לכאורה עובד מגוסס דפסק ב"ד סו' של"ט סעיף ב' דכחצ"ב"י מי שאמר לו קרובך גוסס היום ג' ימים צריך להתאבל עליו וסיים הרמ"א דודאי כבר מת וזהו מדברי הרמ"א ב"ש סו' ה"ל ומאי דסיים הרמ"א דודאי דכבר מת אפשר לפרשו על הגוסס שמת מת הוא ודאי בג' ימים אבל ספיר יש מיעוט דחיון כמו שאמרו בגמ' רוב גוססין למיתה וכמו שאין מעידין על הגוסס רק שלענין אבילות צריך ליתן בחד רובא דמיתין וזהו גוסס שמת ודאי שמת בג' ימים אכן אחרי דאין מעידין על הגוסס להתיר לאשתו למה יתאבלו על הגוסס ומיניו גוסס בשלטי הגבורים ב"ל כל הגע כ"ח י"א ב"ש רי"ז וז"ל הניחו גוסס הואיל רוב גוססין למיתה חוששין עליו שמת מת והרי זו ספק וברמב"ם ב"ל ע' מתרומות בה' ג' בה' בעלה גוסס במדינה אחרת בין שהיתה כהנת אשת ישראל כו' לה תאכלי הרי דמלינו הכל בגוסס דיינין מלך המיעוט להחמיר בדין הספק ומה הוא דנחמור ביה לענין אבילות יותר מנספק נפל ומצמים שאין להם סוף :

גב אבל מה שנראה לפענ"ד בישב זה דמה שלא מתאבלין במת בחוץ ל' וכן נפיל במים שאין להם סוף מחששא שניקל מזה לענין עדות אשה להתירה הוא משום דלאו אינם עומדים להתברר ויראו שדנו בזה הספק למת מתאבלין עליו ע"כ יעשה הטועה בכמו כן בכל המת בחוץ ל' שהוא ג"כ אין עומד כלל לברור שלא להצדק תליה וכן נפיל במים שאין להם סוף שעומד הענין שלא יבורר ויקל הרוח לומר שוודאי מת בעל אשה ותנשא אבל סוג הגוסס חלוק הוא מסוגי ספק נפל ונפל במים שאל"ס כי הוא עומד להתברר תמיד מה יהא בסוף הגוסס ולא יתעלם מעיני אנשים שהוא גוסס שם ולא מציעה שאין שייך לגזור בכלליתו שלא ישפטו מענין לענין כי לא שכיח בלל שישאר מסופק אלא אף באשת הגוסס שפיר תתאבלת ואין לחשוש שתנשא ערס יבורר כי חזקה שאשה דייקא ומנשאב ובדיוק כזה שבנקל יבורר לה בוודאי כשתדרוש על מה שנעשה בו במקום שהיה גוסס חזקה גדולה היא שתדייק ערס תנשא ואין לזה דמיון כלל למת בחוץ ל' ולנפל במים שאין להם סוף כן נלפע"ד :

גב הארכתי בזה הרבה לברר שאין שייך ענין אבילות בגוסס וגם הא דהלך בעלה וזרחה למדה"י דחנן דלא תנשא ולא תתייבס למחלוקת ר"י ור"ת בהא דלר"ת מים שאין להם סוף וגוסס שהחמירו לאסור לכתחילה הוא בדלא שכיח כלל ולר"י הוא מיעוט המצוי וע"כ החמירו בהם וביארתי בדעת הר"ף והרמב"ם שפסקו דלא תתייבס אף אם יסבורו כשיעת ר"י כמה טעמים ושוב בהר"א שוב"ש ב"הרה"ר ג"כ לנכון בעזה"י שהמה סוברים כהר"י ועכ"ז הי"ש פוסק בהדיא דלא תתייבס ולהטור גס דעת הרמ"א כן וישבתי הכל לנכון בעזה"י ועולה מזה שאין לנו שום הוכחה מהא דפסק בש"ע י"ד סו' ש"ע לענין גוסס דמתאבלין ולענין ספק נפל וודאי דאין מתאבלין ואף במים שאין להם סוף מבאר בכך דאין מתאבלין כ"ז אין נפקותא בין שיעת ר"ת ובין שיעת ר"י ואתי' ככ"ע וכן מה שפסק בש"ע אב"ע סוף סו' קנ"ו בהלך בעלה וזרחה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך ה"ז לא תחלוץ ולא תתייבס עד שתדע אם ילדה לרחה ואם לאו זה ג"כ אתי' ככ"ע ואין לנו שום הכרעה בדברי והרמ"א וה"ש סוברים כשיעת ר"י :

דאחרי דליכא עכ"פ חזקה לחיסור ל"ח למיעוטא וממה שלא מחלקינן בין חולה להולה המשמע אף חולה המסוכן ביותר עכ"פ מיעוט המצוי יחשב שמתים אבל כ"ז שאינו גוסס לא חיישינן להמיעוט מחמת דליכא חזקה המסייע למיעוט :

מו וא"כ ספיר וכל להתקיים רישא דהאשה בתרא לשיעת ר"י כמו לשיעת ר"ת רק שלר"ת הוא מוכרה כיון שבמים שאין להם סוף לר"ת לא שכיח המיעוט כלל ועכ"ז אסרו לכתחילה וגם לדלדי' בסתם מיעוט המסייע לחזקה אסור אף בדיעבד בכל מיני ואל"כ וודאי דלא תתייבס ואף בדיעבד תנא ולשיעת ר"י אין הכרח כ"כ כי נוכל לומר דמיעוט מפילות לה שכיח כ"כ דהמפלת יולדת ג"כ וע"כ הוא רק אליבא דר"מ וגם נוכל לומר דיוסף מיעוט שאין מתעברות והוי מיעוט המצוי וה"כ לפ"ז נתחזק יותר מה שכתבתי בדעת הרמ"א אף לפי מה ששיערו בו הטור וכמו שפירש בקרבן נתנאל :

מו ולכאורה יש לשאול עובד לפי מה שכתב הרמ"א ב"ל בחולץ דעמא דמשאל"ס וגוסס דאין מעידין וכן ספק נפל דתחלוץ בדאפשר משום דהוי מיעוט המצוי וה"כ הוא מבואר במ"ש שבת שם דבמת בחוץ למ"ד דאין מתאבלין ולמה בגוסס כתב הרמ"א ב"ל אלו מנלחין סו' קמ"ד וז"ל תניא באבל רבתי הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו מטעם באשה אחת שהיתה רחוקה מבעלה מהלך ד' ימים ובאו והגידו לה הנחנו את אשך גוסס והורה לה ר"מ ז"ל שתתאבל עכ"ל הרמ"א :

מו והנה הר"מ ז"ל הוא מהר"מ מרוטנובורג וכבר בארתי דסובר כשיעת ר"ת דמשאל"ס לא שכיח כלל ואסרו רבנן וגוסס ג"כ לר"ת לא שכיח כלל המיעוט דחיון כאשר אבאר ח"י"ה להלן (באות ס) ונאמר דכמו כן הוא שיעת הר"מ הכל כשיעת ר"ת אבל ספק נפל סבור מהר"מ מרוטנובורג דהוי מיעוט המצוי וע"כ אין מתאבלין והא דספק נפל יהיה מיעוט המצוי כן יש להוכיח מהא דנראה דלרשב"ג הוי ספק ממש כמו שמוכח מהא דמקשו הגמרא לרשב"ג ממהל סיכא מהלינן וביארתי זה לעיל (באות מא) :

מו אכן הרמ"א דכתב ב"ל בחולץ שגם מיעוט גוסס הוא מיעוט המצוי למה ישונה דינו מנספק נפל ואפשר לומר ששאני בספק נפל דהוא פלוגתא דרשב"ג ורבנן והלכה כדברי המיקל באבל וכן משמע מהא דחיתא בשבת קל"ז ע"ה רב אשי חיקלע לבי רב כהנא אחרע ב' מלתא בגו תלתין יומין חז' דתיב וקא מתאביל עליוי' ח"ל לא סבר מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג כו' עכ"ל ומשמע ה' לרבנן דסברי רוב וולדות בני קיימא ניכוו הוא שפיר מאי דהתאבל אף דמיעוט המה נפלים דאזלינן בחד רובא ורק מחמת דהלכה כרשב"ג כלומר לענין כשאפשר מחמירין כרשב"ג ולא נדחה רשב"ג מחמת רבנן לגמרי וה"כ הלכה כדברי המיקל באבל (ויעוין בתוס' יבמות קי"ט א' ד"ה מחוורתא מה שכתבו מזה) :

ג אבל הנה בש"ך י"ד סו' ש"ע סעיף ז' ס"ק כתב וז"ל נראה להכי נקט מישל"ס לאפקוין שאין להם סוף דאין מתאבלים עליו כלל וכמש"כ הב"י בשם העיטור בשם תשובת הר"ף מי שטבע במים שאל"ס דאין היתר לאשתו לא ינהוג אבילות והא דהניח באבל רבתי טבע בנהר איכא למימר שנפל ומת או שנפל למים שיש להם סוף ע"כ ומבואר דאף אם נטבע מי שאין לו כלל אשה ואף תינוק או אשה והנוקט שנטבע במים שאין להם סוף אין מתאבלין דאל"כ לא היה מקשי מאבל רבתי מידי ומאי דכתב הטעם דאין היתר לאשתו שמתחמת כן יש למנוע מכל מי שנפל במים שאין להם סוף מלהתאבל שלא יעשו להתיר אשה שנפל בעלה למים שאין להם סוף ומפרש כן בגמ' דשבת במאי שאומר לא סבר מר להא דאר"י ח"י"ה הלכה כרשב"ג כלומר ואם יתאבל יבואו להקל שלא להצדק תליה :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ולכאורה יפלא דבריהם דאם שצאו להוכיח דאין הולכין בחר רובא ושחוששין לכתחילה למיעוטא למה לכו להביא ממרחק רחיה ודמיון מהא דאין מעידין על הגוסס והלא במאי דעסקין בגלל במים שאין להם סוף וודאי דהוי רובא למיתה ורק מיעוט הוא הנמלטים ושע"כ אס נשאת לא תלא ולכתחילה לא תנשא וכל מה שהולכרו התוס' להוכיח לנו ולדמות להענין הוא שאף בדאיכא תרי רובי והוי המיעוט מיעוט דמיעוטא ועכ"ז לא תנשא ווא"כ מה זה שהביאו ראי' מהא דאין מעידין על הגוסס שרובן מתים ומיעוטם חיון אשר שם אין רק חד רובא לבד :

נש ורהבין כוונת דבריהם נבאר מקודם מה שכתבתי הכל לעיל דל"ת הוי מים שאין להם סוף וגוסס מיעוט דל"ש מאין חזיתי שאף בגוסס סבירא דהוי המיעוט דל"ש ואי משום דל"ת לריך כן לומר במים שאין להם סוף בכדי ליישב למה א"ל חכמי דאמרין בכל מקום סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר וע"כ ישבו התוס' וברא"ש דהוי מיעוט דלא שכיח דל"ת לה ר"מי אבל בגוסס אין בגמ' מפורש דאם נשאת לא תלא ודילמא שפיר אין מעידין כלל ואף אס נשאת תלא ובאשר הבאתי לעיל בשם הרי"א בניעין כ"ח ע"א דכתב דהוי ספק ועוד הבאתי מדברי הרמב"ם פרק ע' מתרומות ה' ג' דכהנת הנשאת לישראל לא תאכל בתרומה אכן למדתי כן מדברי התוס' דכורות דף כ' ע"ב ד"ה חלב פוטר ודברי התוס' שם תומים קל"ת ולמדתי כן המכוון בדבריהם ע"פ הוכחות שחזיתי בעניות דעתי ושוב מלאתי שהגאון מוה"ר מוולוז'ין בתשובותיו הג"ל התווכח בזה עם הגאון בעל מנחת אהרן כי הגאון בעל מנחת אהרן נמשך אחרי הביאור שביאר המהרש"א ז"ל שם והוכיח הגאון מוה"ר הג"ל על פני הגאון בעל מנחת אהרן על מה שנושא פנים בזה להגאון מוה"רש"א ולדיק הראשון כי באמת אינו כן המכוון בדברי התוס' רק שאף בגוסס אס נשאת לא תלא דהוא מיעוט דל"ש כמו במים שאין להם סוף ומלאתי שגם הגאון בעל מראות הוצאות שם למד המכוון בדברי התוס' הג"ל דלא כהגאון מוה"רש"א וברכתי להמקום שהנחתי בלמדי לדברי התוס' בדרך אמת והוחלט בדעתי אחרי עיוני בדבריהם ולא חפשתי כלל לעיין בדברי מהרש"א ביאור לדבריהם רק שוב בראותי בדברי הגאונים הג"ל חזיתי מובא בדבריהם ומשיגים עליו ואפרש שיחתי בביאור התוס' כפי שעלה במלודתי בעזרי :

הנה זה לשון התוס' שם וכן יש לומר בהיה דיבמות דף קכ"א דמים שאין להם סוף דדיעבד אשחו מותרת ולא אמרין סמוך מיעוטא דנמלטים לחזקה ח"א ומה שהחמירו שם לכתחילה משום חומרא דח"א וגוסס נמי לא אזלינן ביה בחר רובא להעיד עליו להשיא את אשתו וגם באחרת דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי דאיכא רובא וחזקה להתיירא חיישינן למיעוטא להחמיר לפי גירסת רבינו חננאל בקדושין פ' שני עכ"ל הכוונה בדבריהם להוכיח שבמים שא"לם ובגוסס ובחששא דסבלנות החמירו הכל שלא מן הדין ורק מחומר ח"א והטעם צמשאל"ם הוא משום דהמיעוט הוא מיעוטא דל"ש דל"ת ר"מ וע"כ אינו מהדין רק מחומרא לבד ושע"כ רק לכתחילה לבד וכמו כן בגוסס אין מן הדין כי ג"כ המיעוט הוא דל"ש דל"ת ר"מ וא"כ ג"כ הוא רק לענין לכתחילה לבד ובהא דסבלנות ג"כ החומרא אינו מן הדין שאף דהתם הוי המיעוט שכיח אבל שם החזקה הוא מסייע להרוב להתיירא וא"כ הוי הכל המיעוט מיעוטא דמיעוטא ובדכתבו כן התוס' בקדושין דף ג' ע"ב בשם הר"מ וז"ל והשתא ניחא דחיישינן למיעוטא משום חומרא דח"א ומבואר שאינו מן הדין וע"כ המכוון בדברי התוס' כן דח"א בגוסס הוי המיעוט מיעוט כשאר מיעוטין עכ"פ ורואים להוכיח דאמרין סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר לא הוי לכו להביא להא דגוסס באמצע בין מה שהביא למשא"ם ובין מה שהביאו אחרי זאת להא

נה שוב עיינתי בספר מראות הוצאות ומלאתי שבסעיף כ"ט ס"ק קט"ז האריך הרבה דין הגוסס ומביא שם להשיטות ר"י ור"ת ומתקשה מאוד בביאור דברי הרא"ש ובישוב סתירת הש"ע וחזיתי שמפרש להתוס' דהחולץ והרא"ש שם בדרכים אחרים כי נתקשה בכמה דברים ונדחק מאוד בהתרת הקושיות וביותר בסתירת פסק הש"ע לענין חבילות וי"א לחלק בשלשה חלוקים בין גוסס ומים שאין להם סוף וספק נפל גוסס הוא מיעוט סתמא ומים שאין להם סוף הוא מיעוט שאינו מלוי ומיעוט נפלים הוא מיעוט המלוי ולח מן הראיות מגמ' צבלי או ירושלמי ואף לא מדברי הראשונים כבעלי התוס' רק למען יישב סתירות הש"ע וזה מלינו רק הסיפוך מפורש בדברי התוס' והרא"ש ויש"ש שלשיטת ר"י והרא"ש ויש"ש כל הני שלשה גוסס ומים שאין להם סוף וספק נפל כהדא נינהו מיעוט המלוי ולר"ת מפורש דגוסס ומים שאין להם סוף הוי מיעוט דל"ש כלל ולפענ"ד נראה נכונים וברורים דברי וקשה להאריך בדרך הוכחה והשגה בהפריטים שמשתנים דברי מדבריו הקדושים ודעת לצונן נקל בחזיון מה שכתבתי ומה שיראה המעיין מאומת יעיד לו האמת על אמיתתו ויבחר היותר והמקרא כבוד העינין ומה שגלפענ"ד כתבתי :

נו וזאת מלאתי שעמד הגאון בעל מראות הוצאות מה שלא הרגשתי בזה כלל והוא על מה שמדמה התוס' דהחולץ וריש כל הללמים מים שאין להם סוף וגוסס למת בתוך ל' ספק נפל כי הלא במים שאין להם סוף וגוסס איכא חזקה המסייע בהדי מיעוט ובמת בתוך ל' רולא לומר בדרך הוכחה מתוס' יבמות קי"ט ע"ב ד"ה סיפא דאין בזה חזקה לאיכור דכמו דכתבו שם דאזדא לה חזקה כשי"א החמות מעוברות כיון שיש לה עובר במעי' וכש"כ בזו שכבר ילדה יעויין בו :

נו ונלפענ"ד ליישב זה ללכאורה אין מוצא סברת התוס' שביבמות דף קי"ט ע"ב ד"ה סיפא הג"ל כי מה בכך שי"א מעוברת כיון שאנו מסופקין מה אלו העלמים בצטון המלאה אס זכר ואס נקבה או נפל ואס נקבה או נפל הוא בחזקה הראשונה כלומר שכלתה היא בחזקה ראשונה שמתרת לבוק והמיד כאשר אנו אומרין שנעמיד על חזקה הראשונה להרוב הוא בנתחדש איזו דבר שמחמת כן אנו מסתפקין ועכ"ז אנו מעמידין על חזקה הראשונה אכן נאמר דשאני בזה דכאשר י"א מלאה היא עומד להסתבר וכל דבר עומד להסתבר אין נידון לא דין רובא ולא דין חזקה שכל מה שאנו ילפינן דאזלינן בחר רובא או חזקה הוא שלא יבורר מעלמו אבל במקום שעומד להסתבר מעלמו יתא לדין חזקה וע"כ כשתעברה אזדא חזקה ולא נשאר לנו רק ספק לבד וגם אף עתה רק מסופק הוא ואין ידוע אס יבורר ואס לא ויתכן שיבורר ויתכן שלא יבורר וזהו שנפל מחלוקה בין התנאים לת"ק י"א מלאה חוששת ולר"י אין חוששת ואף לר"י אין לזה דין מיעוטא דמיעוטא אבל בהא דמת בתוך ל' שאין עומד כלל עוד להסתבר שפיר יש חזקה שהיתה זקוקה ליבוס וכולל לומר שהולד היא נפל ולא נשתנה מחזקה והוא חילוק נכון ומסתבר ליישב בו כן נראה לפענ"ד :

נח ומעתה נעיינ עוד כמה שהוכיח הגאון מוה"ר מוולוז'ין דאף ברובא דרובא שהמיעוט הוא רק מיעוטא דמיעוטא דלא חייט ר"מ עכ"ז לכתחילה אסורה להנשא מהא דכתבו התוס' בדף קכ"א ע"א ד"ה ולא היא דרובייהו דלורבא מרבנן קלא אית לכו ועכ"ז במים שאין להם סוף אשחו אסורה כמסקנת הגמ' ומקודם יש לעמוד בכוונת התוס' שבדף קכ"א ע"א ד"ה ולא היא וז"ל ולא היא ל"ש לורבא מרבנן וכו' ואע"ג דרובייהו לורבא מרבנן אי סליק קלא אית ליה מ"מ לא חיישינן לאותו רוב ולא תנשא לכתחילה כמו גבי רוב גוססין דאין מעידים עליהם אפ"י שרובן מתים עכ"ל :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אֵשׁ חֲלָקָא

וכן חשב בה"א שגם במה דליכא קלא בצורבא מרבנן הוא ארת על מיתה ואין זה בכללא דגזירת רבן ומסיק בגמ' דל"ש כיון שעכ"פ. אין מת לפנינו וגם זה נכנס בגזירת חכמים וממילא אין נפקותא במה דליכא תרי רובי כיון שכל עקרו דמשאל"ס וכן בגוסס רק מיעוטא דמיעוטא דחיין ומחמת זזה הוי תרי רובי אין מעלה ומוריד כלל לשיטת ר"ת לכן כתבו החוס' שם שדומה לגוסס אף דהוא חד רובא אבל הכל הוא מיעוטא דמיעוטא לבד ומה שעמדו החוס' בזה הוא שכתבן מוכח כשיטת ר"ת שאף במיעוטא דמיעוטא גזרו והוא ברור בכונת החוס' והוא מבוחר שהוא משיטת ר"ת לבד :

בג ולשיטת ר"י קשה לכאורה ממסקנא דגמרא דל"ש לורבא מרבנן כו' כי בזה נראה דהוי שפיר מיעוט שאינו מנזי דל"ח אף ר"מ דהוי תרי רובי כדכתבו החוס' :

בד ומה נראה לכאורה לפרש לשיטת ר"י דלמסקנא דגמ' דל"ש לורבא מרבנן כו' לא מתשיב כלל להגמ' לרובא לורבא מרבנן קלא ארת להו ואדחיס קך סברא לגמרי כי באמת יש לזה הסברא כמה סתירות חדא דליכא דמלנטי א"ע ואינם רוצים ליהנות מכבוד התורה ומה גם אחרי שקרה לו נס גדול יתכן שהתנדב ללמוד בסתר וצניעות וכמו שאמרו צ"כ כיצד מברכין (ל"ה ע"ב) הרבה עשו כרשב"י עוד מי יודע אם העלוהו המשאל"ס במקום שיש מצויים בצורבא מרבנן דליפקו לקלא והרבה מקומות יש שאין שם כלל יבודים ויתכן שאינו יכול ללכת משמה למקום יבודים מסיבת חולי או שבי או ריחוק מקום וכדומה עוד ו"ל כמו שאומר הגמ' ביצמות קט"ו ואחייניד ביה מומא ומחמת כיוסופא כו' הנה בעין זה ויותר מזה יש לחוש מאוד דמחמת צלזול המים והלער שהגיעו מרעבון ופחד אימת מות בכל רגע ורגע ורוח סועה וסער וגדוד שינה כמה ימים רק במשענה בגל עורר ובעננו רחש לכל גל וגל המכה בכה גדול בראשו פעם אחר פעם ורבות פעמים ועי"כ קרוב הדבר שיחלה עי"כ ומי יודע כמה זמן ימשך החולי ויתכן שיבא לידי עירוף הדעת או שיטמוס וצלזול הרעיונים ויאבד חכמת ההגם ולה יוודע ערך הצורבא מרבנן דיפוק לקלא וחולי ע"י ביהת המים לגרונו אף שיניול גבאר לחיים אבל נעשה חילוק או חרש מהמניית הגלים ובאונס' וסכנתם בראש וכללו ש"ד במסכתר מאוד שרק מיעוטא הוא דיהיה ארת מקלא כשילא בקרוב ושלם צבריאותו הוי וודאי יולא הקול ומחמת של"י לא גזרו רק במיעוט המנזי ע"כ הוי הס"א שעכ"פ בצורבא מרבנן דים בזה קתה רחיה מהעדר הקול דלא סליק לכן לא הוי תו המיעוט מנזי עכ"פ וע"כ שפיר הנשה לפתחיה ומסיק בגמ' דל"ש דאין זה כלל רחוי להעטרף לקולא ועכ"ל הוי הכל תחת גזירת חכמים דגזרו במשאל"ס מחמת דהוי מיעוט המנזי (ואי"ה לבן בחלק שני מזה המערכה יבואר ביותר סברת המסקנא דל"ש כו') :

פה ויש לכאורה להוכיח בראיה דע"כ לשיטת ר"י לפי המסקנא אין מעלה ומוריד כלל סברא לורבא מרבנן א"ח דסליק קלא ארת ליה דהנה כבר נתקשה בספר מראות הלוצאות בסעיף ל"ד ה"ק קל"ד במאי דאמר' ביצמות קב"ה מדבוריה דר"י זולא דביתהו דחסא ואנסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הו דאמור רבנן משאל"ס אשתו אסורה הני"מ לפתחיה אבל אי נסיב לא מפיקין מיניה חיכה דאמרי אנסבא ר"ב כו' חסא גברא רבה כו' ולא היא ל"ש לורבא מרבנן כו' וקשה ליישנה קמא אין הוכיח רב אשי מהא דלא אמרו ולא מידי לביתו דחסא דהו דאמור רבנן כו' אבל אי נסיב לא מפיקין מיני' ודלמא שאני בדביתהו דחסא דחסא הוי גברא רבה ויש אומדנא מדליכא קלא ובמראות הלוצאו' הוכיח מתרומת הדשן שלענין דיעבד שפיר חיכה נפקותא אף לדין מהוכחה ואומדנא ועכ"פ וודאי דיש לחלק לענין דיעבד בין לורבא מרבנן לחינה דעלמא והאריך שם במראות הלוצאות בישוב זה הקושי' ולא נתיישר

דחששא דסבלנות וע"כ דכל הכך כולסו לא הוי מטעמא דסמוך מיעוטא לחזקה דהוא להחמיר בכל מיילי משום דהו מיעוט דל"ש דלא אמרינן בזה סמוך מיעוטא לחזקה ורק מחומר א"ח מחמירין וכן מבוחר ג"כ בלשון החוס' במה שכתבו וגוסס נמי לא חוליקן ביה בחר רובא להעיד עליו להשיא את אשתו דקדקו להאריך ולהסויף שמה שאין מעידין עליו הוא להשיא את אשתו אשר הלשון הזה הוא לענין לפתחיה הוא שייך ודא פשוט וברור בכונת דברי החוס' ונתבאר לנכון דלחוספת משאל"ס וגוסס הכל כהדא נהו : לר"ת הוי טעם בשניהם דהוי מיעוט דל"ש דלא חייש בה ר"מ ולר"י בשניהם הוי מיעוט המנזי יותר משארי מיעוטים דפליגי בה רבנן ור"מ בעלמא ולשיטת החוס' ביצמות קי"ט וחוליקן ריש ד' ו"ב דהטעם הוא משום חומר ערוס עכ"פ הוא ככל מיעוטים דפליגי בהו ר"מ ורבנן :

סא ויש להוכיח בראי' לשיטת ר"ת דטעמא במשאל"ס הוא מחמת דהוי מיעוטא דל"ש דלא חייש בה אף ר"מ וכמו דכתב הרא"ש ריש האשה בתרא לר"ת דהוי מיעוטא דל"ש כלל דלשיטת הר"י קשה שאחרי שלשיטתו אף בסתם מיעוט לא הוי אסורין לפתחיה ורק מחמת דהוי מיעוט המנזי א"כ בצורבא מרבנן דעכ"פ רובייהו לורבא מרבנן קלא ארת להו וגם באינה דעלמא הנפול במשאל"ס רובם נטבעים ומתים אשר ע"כ ח"כ ל"ת ור"כ למה מסיק בגמ' דל"ש לורבא מרבנן כו' לפתחיה לא הנה בזה אין שייך תירוק הר"י שכתבו החוס' צ"כ החולק ל"ו ע"ב ד"ס הא ובחוס' ריש כל הללמים דהו דאסרו הוא משום מיעוט המנזי כי נא לבד שאינו מנזי אלא אף לא הוי רק מיעוטא דמיעוטא לבד דל"ח לה אף ר"מ :

סב ומה יבוארו דברי החוס' ביצמות קב"ה ע"א ד"ה ולה הוי ל"ש לורבא מרבנן כו' דלא דכיונו בדבריהם שם להוכיח מגוסס דאף בתרי רובי לא מתירין לפתחיה רק דברי החוס' הללו סובב וסולק ע"פ מה שכתבו בדבריהם בחוס' בכורות דף כ' ע"ב ה"ג ובה המקום מלאו סמך לבוע לזה שעולה כהוגן לפי שיטת ר"ת דגזרו מחומר היסור א"ח אף במיעוטא דמיעוטא דל"ש וכאשר אף בצורבא מרבנן דרובייהו קלא ארת להו והוי וודאי המיעוט מיעוט דל"ש ומה שדימו שם זה לגוסס הוא רק כי כן הוא שיטת החוס' דמשאל"ס וגוסס כהדא נהו ל"ת לשיטתו וכן לשיטת ר"י וקושטא דמלתא נקטו בדבריהם כדרכם להמשיך משאל"ס וגוסס כהדא ובהו שרלא הגמרא לומר דצורבא מרבנן דארת להו קלא לרובייהו דחששא לפתחיה לא משום דהוי תרי רובי והוי מעוטא דמיעוטא כי לשיטת ר"ת אף באינה דעלמא הוי מיעוטא דמיעוטא דלא חייש לה ר"מ ומה צ"כ שיתוסף עוד רובא ויופחה המיעוט עוד יותר כי אין נותן הדעת כלל לחלק בין מיעוטים דל"ש ומה גם שכתב הרא"ש לר"ת דהו מיעוט דל"ש כלל ומורה זה הלשון על הפלגה היתירה שאין עוד וודאי שום סברא לחלק כשהמיעוט מתמעט עוד יותר באם שעכ"פ יש מיעוטא אבל הוי הס"א דאין נכנס זה תחת גזירת חכמים ואין זה מזה הסוג כי גזירת חכמים רק כשאנו דנין מהתחלת הסיבה הגורמת להרוב מיתה ומיעוט ניולים אבל הא דיוכיח בצורבא מרבנן בדלית קלא שע"כ שמה הנה הוא הוראה על מה שעלה בסוף שכבר מת וחזינן שחזקה דקלא מהא דליתא במקום שצריך להיות רב הוא וסכנותא נאמנה היא כמו דליתא בכתובות י"ו ע"ב אי כל הנשאות בתולות יש לה קול כי אהו עדים מאי הוי הכך סהדי שיקרא נהו אלא אמר רבינא רוב הנשאות בתולות יש לה קול ועוד שם דף כ"ז ע"א יעו"ש ובאם שהיו כל לורבא מרבנן כדסליקו קלא ארת להו היתה ניתרת צוודאי בדליכא קול ורק מחמת דרק רובייהו קלא ארת להו והוא סהדותא דרובא על סוף שמתו ומינינו שלא בכ"מ החמירו חכמים לחשוב לחיסור א"ח ולעז כמו במלוא מה בסימנים מובהקים שעכ"ל אחד ביותר מאלף ימלא ומה גם אם סימנים בינונים דאורייתא וודאי שימלא לחיזו מיעוט ועכ"ל אחרי שהוא סימן על מה הנמלא קס ארינא

שׁוֹרֵת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

הרוח עכ"ז ח"ך לא חשש לרוח שאינו מזויס אחרי שיעקר הגזירה הוא בדלא שכוחא חבל לשיעת ר"י דלא גזרו רק במיעוט המזוי ובאגמא דסמקי ברוח מזוי' שביבשה ליכא גלים משפילים וברוח שאינו מזויס איכא גלים משפילים וחזין בדלת שיוכל לעמוד ברוח מזויס לר' יהודה איכא חלוק בין תס למועד דבתס לריך שמירה מעולה ובמועד סגי בשמירה פחותה וכן מזינו לענין כופף קומתו בפני הדליקה וחת' רוח שאינה מזויס דבדיני אדם פטור ובדיני שמים חייב יעוין ריש הכונס מבואר כל זה ור"כ חזין דרוח שאינו מזויס הוא בגדר שכיה ולא שכיה וע"כ בזה הים ה"א דסגי זה לגרע המיעוט שלח יסיה מזוי כ"כ שלא יסיה בזה גזירת חכמים ולבסוף החזון שאף בזה חסוב מזוי קת אחרי שבתס לא סגי זה לשמירה וכן בדינא דשמים חייב בה"ל והוא נכון מאוד לשיעת ר"י וכמו כן הוא זה מה שלח"א הים מחלק בין לורבא מרבנן לאינש דעלמא ולמסקנא לא מחלקין כי מה שלורבא מרבנן לריך להיות קול הרב דברים יש שמועט הקול ויש בזה פנים לכאן ולכאן כמו בהא דאגמא דסמקי כנ"ל:

עא ומעתה מבואר דלשיעת ר"י דחזין דבה"א הים סובר דחף סברא דלורבא מרבנן קלא אית ליה דממעט קתא להמיעוט מהני להחיר וחף דבמסקנא לא קיימא כן אכן היכא דהוי וודאי עכ"פ מיעוט הפחות בודאי שפליגי בזה ר"מ ורבנן אינו בכלל משאל"ס ומכש"כ דבאיכא תרי רובי דר"מ לא חייש למיעוט זה וודאי חין נכנס תחת גזירת חכמים כי לר"י הוא רק במיעוט המזוי לבד ובמיעוט דל"ש כלל הוא רק לשיעת ר"ת ובכר כתבתי שהר"ש והי"ש קיימי בשיעת ר"י וחי"ה בחלק שני יבואר ביותר:

סליק חלק א

אמר המביא לבית הדפוס יהודה בנו של הרב הגאון המחבר ז"ל הנה הגם שמר אבא ז"ל כתב פס עוד ב' קונטרסים ח' ציבור מחלוקת ר"י ור"ת הג"ל ופולגא רבתי בזה וקראו בשם לב ירושלים והב' בידון דברי ה"ה שהובא בע"ז ובצ"ש בדין חס נפל בחורף בנסה תחת הקרה שהגאון הו"ב מהד"ה בחלק ח"ה"ע סי' כ"ה תמס על ד' ה"ה"ה ז"ל בזה ומר אבא ז"ל יישב ד' ה"ה"ה והב"ש בטוב טעם ודעת ושם הראה את כוחו וגבורתו ועולם חכמתו הגדולה בפילפולא דאורייתא לולל במים אדירים ומעלה פנינים בידו איבעית אימא גמרא ואיבעית אימא סברא וקראו בשם קרה הנורא וכמה הילכתא גברתא איכא למשמע מיניה אך אנכי מחמת גודל הולאת הדפוס כי רבה היא הולאתי לקלר ולהשמיט הב' קונטרסים האלו בדפוס ואם יסיה ה' בעזרי אראה להדפיסם בסוף הספר ח"ה:

תתה הדבר נידון התרת הענוה מ' בילא בת אהרן מלוגא שבעלה ירד קהומס תחת עלים עלי ארזים פרושים ושטוחים עלי מים בשטח פרסה כמבואר בגביות העדות כל הענין אשר שמו המזדקקים בהגב"ע ובהתרתה פניהם לדמות זה לחידוש דין ה"ה בגלל בחלל הקרה ביום קרה ובתבתי בזה במכתבי הראשון לאחי שלענ"ד גראה שקשה התרתה מאוד ושחין לדמות זה לדינא דהב"ח אשר אין לנו בו אלא חידוש ואפרש עתה כל דדי החומר בזה תחת לאחת למלוא חשבון . והוא:

א א כאשר בעל גודע ביהודה במ"ת תשובה ל"ח נתקשה במה דלא חששו הב"ח וגאונאי זמנו לחששא של מחשד"ג ומה שיאמר בזה לפי ההקפה שסוברים שכסה הקרה גם בהמחילות ש"ד וכן כתב כ"ר ח"כ בהא דהכיסוי הוא מהעניס היורדים במורד ממעלה (מן האיסיפוסק) ודוחקים זה לזה חבל מי יכניסם אל תוך המחילות ש"ד לכסותם ור"כ יש חששא של מחש"ד: ואף אם בהא דמיירי הב"ח בתשובתו סימן

נתיישר לפענ"ד זה הדרך שהשתמש בישומו דלדידי יסיה בחמת חילוק בין ת"ח לאינש דעלמא לענין עדות על שיעור דשכא עד שת"ג דבאינש דעלמא לריך העד להעיד במשאל"ס שתהי' ניתרת עכ"פ דיעבד ובלורבא מרבנן חף במה שאמר סתם טבע חסא מספיק דסתמא דגמ' דאומר ולא היא ל"ש לורבא מרבנן כו' וכן סתימות הפוסקים אין סובל כלל שיהיה צנייכו חילוק הנ"ל: אבל הנה לשיעת ר"ת דסובר דכל הנפול במשאל"ס הוי מיעוטא דמיעוטא ול"ש כלל ליכא עוד לחלק בין אינש דעלמא ללורבא מרבנן חף הם רובייהו דלורבא מרבנן קלא אית להו כי מה בכך כיון שאיך שיהיה הכל הוא רק מיעוטא דל"ש כלל ומה שלורבא מרבנן יש אות על סוף המעשה ולא רק על התחלת הסיבה לבד הנה ללישנא קמא שהוא כמסקנא לא סבירא ליה זה ושפיר נכנס חף זה תחת גזירת חכמים ור"כ ליכא תו לחלוק צנייכו ושפיר מוכיח רב חשי: ולשיעת ר"י דכלל משאל"ס הוי מיעוט המזוי וע"כ גזרו ור"כ קשה קוש' ה"ל דעלמא לענין דיעבד שפיר מתגרע מחמת מה שחסא גברא רבה לא חשיב תו המיעוט מזוי לענין שתיאסר דיעבד ומדלא ראה רב חשי לחלק בהכא ע"כ דלמסקנא ליתא לסברא דלורבא מרבנן ח"א דסליק קלא אית ליה כלל וכלל:

או אכן חין מתקבל על הדעת שיוחלט בהחלט כ"כ שאין מוסיף גירעון בחלק המיעוט ושעכ"פ לא נוכל להוכיח לענין דיעבד דחולי רק בזה האופן שעכ"פ אינו מזוי כלל וע"כ מותר דיעבד:

או אמנם בעיקר קושיה בעל מראות הוצאות הנ"ל נראה לפענ"ד דים לישבם בפשוט ואין לבנות עליה יסוד כלל כי הנה לבאורה יש בזה קושיא יותר גדולה דהלא רב חשי עלמו (בדף קכ"א ע"ה) אומר שם בלורבא מרבנן תנשא חף לכתחילה ויהיה לריך לומר דחד מנייהו רב חשי קדמון וחד מנייהו רב חשי אחרון או כתיובן בעל מראות הוצאות דלומ"ר כדלא שחא העד דומה לאינש דעלמא בשהא והכל הוא דברים שאין הדעת סובלתו שיהיה קיים חילוקים בין אינש דעלמא ללורבא מרבנן חף למסקנא דגמ':

סח ובאמת חין לריך לכל זה דהנה ע"כ כאשר אנו לריבין לידון מחמת העדר הקול הראוי להיות בלורבא מרבנן חין זה רק באופן שהוא כבר אחרי זמן שהיה וודאי ראוי שיגיע הקול חף חש עליה בריחוק מקום שיוכל להתרחק באלו המשאל"ס ויהיה וע"כ כן הים בדביתכו דחסא ללישנא בתרא דר"כ אנסיבה מטעמא דחסא גברא כו' חבל ללישנא קמא שפיר נוכל לומר דאינשבה מדיבורא דר"כ תיכף אחרי משך המחנה ל' יום וחף שלא היה עדיין כלל אות מהעדר הקול ועכ"ז לא אמרו לה ולא מידי ויש להעמיס באריכות הלשון שאומר הגמ' ולא אמרי לה ולא מידי כלומר שלא אמרו לה כלל חף שתפרוש עד זמן שיבורר מהעדר הקול ומדלא אמרו לה שום דבר שפיר הוכיח רב חשי דחף באינש דעלמא דיעבד לא מפיקין:

סט אכן זה עדיין קיים כמ"ש דע"כ לשיעת ר"י הא דלורבא מרבנן כו' לפי המסקנא שאין מועיל להחיר לכתחילה ע"כ דלא חשיבה כלל רובא וחף לפי ה"ה לא הים רק סברא לשלא יהיה המיעוט מזוי כ"כ וודאי דשפיר מתגרע המיעוט חבל להמסקנא חף בלורבא מרבנן שייך גזירת חכמים שגזרו במשאל"ס מחמת שהוא מיעוט המזוי:

ע ובעין זה נראה לפענ"ד לפרש לשיעת ר"י במה שטעה רב שילא באגמא דסמקא דמקו וקיימו לדון בדין מישולים' ושוב אמר אימא גלי אשפלו ולבאורה יפלא ח"ך רב שילא לא הים גזר בהוראות להיות מתון בדין להעלות על הרעיון מהא דאיכא גלי דמשפילין ובתחילה מאי קסבר ובסוף מאי קסבר ולשיעת ר"ת דסובר דכל עיקר הגזירה במשאל"ס וגוסס הוא במיעוטא דמיעוטא דל"ש ח"כ לו יהא דלא מזוי כ"כ גלים משפילים באגמא דסמקא דמקו וקיימי (שהוא בלע"ז יעזייערה) כי המית הגלים ושליות כוחם ביותר הוא בעת סערה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

לד

וגם שרבינו ירוחם לא יזכיר דבר מדעת הרמב"ם ז"ל ולא נראה שהוא מדרך הסכרעה שהכריעו הטור והש"ע כדעת הרמב"ם וא"כ חף הם נאמר שהוא מחלוקה הגם הרי"ף והרא"ש המה רבים נגד הרמב"ם והרא"ש הוא בתרא וא"כ קשה לחדש קולא חף במשאל"ם שהוא מלתא דרבנן :

ו ורבי לנו אם נאמר קצת ישוב לפסק הב"ח הג"ל בהא דנפל לחלל שבקרה בהא שבכתבי לעיל שיש להסתפק חולי לא נקראו בתוך המחילות ש"ד ונאמר שיש ללמד בדך ספק ספיקא שמה אין מחילות ש"ד שלא נקראו ושמה הלכה כהרמב"ם לפי הג"ל ודחוק הוא גם כזה אבל צענינו שאין לד להתיר אם לא שאל דניקל כדעת הרמב"ם לפי הג"ל זה ודאי לא מסתבר :

ז ב אחרי שלפי ההקפסה יפלא היתר הב"ח בין מחמת חששא דמחש"ד שלא דיבר ממונה כלום ובעל נודע ביהודה כתב שאין אנו יכולים לעמוד על דעת רבותינו בזה ובין צענין עמם הדין שלמה לא נחוש שעלה דרך חזיה חלל ונקב הנעשים בנדרות לשאוב מים ולהסקות בהסמות וללוד דגים המצויים יותר ויותר ממחילה של דגים ואף אם ההלכה בזה האופן דומה לנס שיוצאין לו נקב ויריס ראש ויעלה בה וכמו שכתב הב"ח כי האם לו עינים להביע כיונה בן אמתי אכן לפי הגרסא יותר זר שהנפל צמיאע הנגר ינשאוהו המים מחוץ לחריפותא דנדרה אל הדר ויכוין כחך למערה שיוכל אל תוך מחילה של דגים ויותר מזה שלא ימלא פתחה של מחילה ולבסוף יצא לו השמש וימלא הפתח כל אלה הוא רחוק ביותר וראיית הב"ח אינם מובנים כלל וכמו שהאריך כת"ר בסתירת הראיות שאין ראיה לשלא יורד צמוד כעצמות הנגר שהולכת מעצמו צמוד ואינו לורך לגל עורד ודף רק צמיאע הים וכן לגלים אשפילוחו באגמא דסמקי שהמה מקוו וקיימו וידענו שהגאון מהור"ר ישוע ז"ל חלק על פסק הב"ח אכן אחרי שהסכימו להיתרו הגאון מוהרש"א ז"ל וגמסכו אחרי זאת הט"ו והב"ש ההלכתא כוותיהו כי רבים המה וצתראוי אמנם מי יודע מאיזה טעם הסכימו המהרש"א וגאוני זמן הב"ח כי בתשובת הב"ח הוא רק מה שחידש הב"ח ודלה לסברת היתורא ומי יודע מה מהמרגיטות שמלאו גאוני הזמן לחוק להיתורא דב"ח ומסתברא מאוד שיש בזה לד גדול להיתורא כי נמנע שיעלה מהמים בצגדים מלאים מים ולא ילך תיכף לבית חורף להחם ויהיה וכמו שנאמר מקרה מלא לפני קרתו מי יעמוד ומבואר שאין העמדה מפני הקור החזק ואף יתכן שהיה החי מלוכש בצגדים מלאים מים שנקרשים תיכף וגמנע שיח' אם לא שיוחס תיכף צצתי החמין ולרחו בחמנים או להחמו צמודה וכדומה ובהם שעלה ויהיה לא יתכן רק על עליה בקרוב צאותו יום אחרי שעה או שהים והעליה בקרוב ודאי יש לה קול והקול הכוח בין לע"ה ובין לת"ח ואם איתא דסליק קלא אית ליה יתכן שהוא כמו שאמרו חי כל הבתולות נשאות יש לה קול כי אחי סהדי מאי הוי ואף אם רק יודן ברובא הוא רוב גמור והמיעוט הוא מיעוט דלא שכיח המעיד לנו על סוף הענין שמת ולא סליק ולא מלינו שגזרו חכמים רק על התחלת הסיבה הגורם מיתה ולא על סוף המורה על מיתה ממש ולמ"ד סימנים דאורייתא מועיל סימנים צינונים ואף למ"ד סימנים דרבנן בסימן מובהק מהני ולא חוששין לחשש רחוק שאינו זה כאשר עכ"פ על לד הזרות ימלא וע"כ צמה שהוא מן הדין ראיה על המיתה עצמה שכבר מת בזה קס אדינו ומאי דמסיק הגמ' ולא היא ל"ש נורבא מרבנן כו' הוא משום דהשוו חכמים מדותיהם שלא לחלק בין חיים לחיים ומקום ממקום כי הוא מהדברים התלויים בשומא שיתכן שנתרחק כ"כ עד שאי אפשר עדיין שוגיע הקול לכאן גם כל עיקרה דרובייהו דלמ"ר קלא אית ליה הוא רק כאומדנא ולא מסברא המחייבת שיש כמה ביטולים לזה הסברה שניצל במקום שאין מכירין במעלה נורבא מרבנן ויתכן שאיעקור תלמודי' או שרואה להיות מן הצנעים וכבר הארכתי בזה הרבה והוכחתי מראיה ברורה מהא דיחזק ריש גלותא דאביי למד מדין שער לחוש לתרי יחזק ריש גלותא ולא חמירין דאם איתא דהוא אחר היה

סימן ק"ד לא שלט עדיין הקרה על פני כולו ומה גם בתוך המחילות המכוסות מלמעלה באדמה אין שולט שם כ"כ הקרירות וכמו שכתב כת"ר והנראה שחשב לספק ולא נוכל לעמוד על דעת רבותינו בזה לכאורה :

ב והנה יש לומר לכאורה דהנה הרמב"ם בפ' י"ג מהלכות גירושין ה' י"ו כתב לדין משאל"ם ולא כתב רק עבד בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמה ילא במקום אחר והוא כמו שפירש רש"י בדף ק"ב ע"ב ד"ה מן הארכובא ולא זכר כלל לדין נפל בנהר שהוא ג"כ דין משאל"ם ומטעמא דחששא מחילות ש"ד כמו שאמר רבי בהא דמכמר מכמורין בירדן ונלל ע"י מחש"ד כמה גדולים דברי ח' משאל"ם אשתו אסורה והנראה דחששה של גל עורד ודף הוא בנפל צמיאע של ים שניצל עי"כ ברחוק ובנהר הוא מחמת חששא של מחש"ד וע"כ אמר רבי ע"ז כמה גדולים דברי חכמים דמשמע שהחששא בזה הוא רק עלי' בתוך שטור שליטת עין שאם נחוש שעלה להלאה משליטה עין למה לורך לומר שנכנס שם למחילה ש"ד ונטמן זמן ארוך עד שזרחה לו החמה דהא אפשר לומר שעלה על שפת הנהר והלך לו כי אין רוחא שם וע"כ דיש אופן בנהר ההולכת שוקעת שהיה לפלא גזירת חכמים כי לא יהיה עד שיבא להלאה משיעור שליטת עין במים עכ"פ וידענו עתה הטעם ממה שחזינו שקרה מענין הלכה של מחש"ד וא"כ אין שייך לומר שנקט הרמב"ם נפל לים הגדול מטעם דשמה ילא במקום אחר שהוא הרבותא היותר גדולה כי גם בנהר יש לד רבותא עד שיש אופן בה שאין האיסור רק מחששא של מחילה של דגים והי' ליה להרמב"ם להביא בפירוט גם לדין נהר :

ג וביותר קשה דהלא לפי הטעם דנהר אחרו חכמי' מחששא של מחילה ש"ד ורק במים שיש להם סוף לא גזרו משום דלא שכיחא בהו זחילות ש"ד א"כ נפקא מיניה עובא היבא שאין לחוש בנהר שילא להלאה משיעור שליטת עין כי יש שם כגדר המעבד שרק המים יולאין דרך הללים שאין יוכל לעבור אדם צם ועכ"ז אסורה מחששא שניצל ע"י מחילה ש"ד ובנהרו' שאינם גדולות צרות כ"כ ומעמידין עליהם רחיים ועושין גשר ברחבה באופן שהיה ביכולת לעבד המים בנסרים מתוקנים ועשויים לכך הנקראים בלע"ז (זאשסופקטש) בכדי לעזור המים שיתקבלו הרבה כאחד וירוממו בכדי ששוב אח"כ כשפותחין לנסר המעבד יש בהמים כח זמן ארוך לגלגל האופן שעל ידה מתגלגל אבן הרחיים וכן עושין כעת בכדי להוריד עליהם באמצע הקיץ שהמים לעתה מועטים וא"כ מאין נדע בזה מהרמב"ם שכתנפל אז אדם בתוך הנהר והגשר ההוא הוא בתוך שליטת עין הרואה ויודעים אנו שלא עלה ברחוק ושעכ"ז אסור' מטעמא דחששא דמחש"ד גם ברבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ג לא כתב רק דשמה עלה ממקום אחר ולא ראוהו והלך לו משם וכן בעור סתומים הדבר ובש"ע לא כתב רק ללשון הרמב"ם לבד ואין זכר אף במפרשי הש"ע לחששא של מחילה ש"ד והוא תמוה לכאורה :

ד וע"כ אפשר לומר דהרמב"ם סובר כחירון הריב"ז א" לבימות דף קכ"א ע"א דרב שילא באגמא דסמקי לא חשש למחילה של דגים דלא שמייע להו לברייתא היתה צמם רבי דחוששה למחילה ש"ד וע"כ דגם רבנן דרלו לשמת' לרב שילא הנראה מהגמ' דהוא מהטעם דהדר רב שילא דאימר גלי אשפלוהו וא"כ לא סבירא להו לכולהו אמוראי להך ברייתא ואף שהובאה בצבלי ובירושלמי מ"מ להלכה לא קיימא לן כך וכאשר נמשך הש"ע והאחרונים מפרשי הש"ע אחרי שיטת הרמב"ם ולא זכרו לזה החשש אף דודאי היבא כ"מ עובא כמו כן לא חששו לזה הב"ח וגאוני זמנו וא"כ גם צענינו אין לחוש לזה החששא :

ה אבר יפלא מאוד כי הגם הרי"ף והרא"ש הביאו לזה בברייתא בפ' האשה בתרא ובאם שהוא מחלוקה בין הרי"ף והרא"ש ובין הרמב"ם הג"ל אף לא היה מזכיר הטור לזה ובפרט כי הרא"ש אביו ז"ל חולק בדבר ובפרט הב"י לטור שזו הוא מלאכתו לבאר השיעו' ואין זכר מזה המחלוקה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

באורו מעמד לא הוי מסל"ת וכבר כתב כת"ר בתשובתו בלות
 (יב) שיש להחמיר כדעת הרשב"ם יען כי הוא פלוגתא בדאורי'
 כי הוכיח כת"ר בראיה שהעיקר כדעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש
 וכמו שכתוב בן צש"ע דבלא עד רואה ששהא עד שיעור
 יליאת הנפש הוא בספק מה"ת ובאם שנאמר ששפיר יש לחוש
 שסורד לעומת חיוה חלל המלוו בראשי קצוות העלים ועלה
 באופן שלא יבורר לנו שרובם הם חבדוים תחת העלים וסגדה
 שהגיד החינו יהודי עד עתה לא ה' רק על חלק המגולה
 וה' הכל בספק מה"ת ורחוי עדיין להחמיר כדעת הרשב"ם אם
 לא כאשר היה מצורר לנו שעכ"פ החשש מהגלה ע"י עליה
 מתחת העלים דרך החללים הוא רק מיעוטא דאין לריך לחוש
 לזה מה"ת עכ"פ אז היינו יכולים לסמוך על המקולין בשאלה אף
 לאחר כמה ימים וא"כ הדבר הזה לריך תלמוד:

יב ה לפי מה שכתב אחי נ"י במכתבו השני אלי שרבים
 מהיודעים העידו שמכת חבטת העלים ושזולת
 המים ישנו העלים דרכם ונצטע וישקעו בקנה האחד בקרקעית
 התהום ויהיו כסולם מונב ארלה ומהם יבואו זה תחת זה עד
 כי יגיעו בקרקעית התהום ע"כ לפענ"ד יש בזה חשש עלום וען
 כי העץ השוקע בקנה אחד בתהום ועומד הוא בחלכסון הנה
 ראשו השני מנושא למעלה מהמים כדרך הסולם העומד בחלכסון
 ועלים החוגים סביבו מיימינו ומשמאלו המה ככותלים משני
 הצדדים ומתהווה כמחילה המגלת וכאשר בנהרות יש מקומות
 שאין עומק שם ויש מעמד לרגל ואם יהיה בזה המקום מעמד
 הנה ירום ראש אל תוך המחילה ובאם שיהיה לעומה זה דבר
 המחשיך לא יראה דרך לנחת עד יזרח לו אורה או יראה או ישמע
 מי הולך וילעק לומר הושיענו כי באו מים עד נפש שירחיבו לו
 פתח לנחת בה ויתכן ששכיחא בה מחילות מליכות יותר מכל
 משאל"ם ששם חינו נמלא כ"כ רק בגובה שפת הנהר כדפרש"י
 בדף קכ"א ח' ד"ה למחילה של דגים וא"כ מי יובילוהו מהרפוחא
 דנהרא לתוך המחילה חבל בזה אם מלוי מחילות יתכן שהוא אף
 במינצו הנהר וגם אם יהיה בעומק חבל כאשר העלים נעלמים
 שמה זה תחת זה הנה יעלה במעלות העלים למעלה עד שירום
 ראש ובאם שנאמר ממלוי בזה הגלה ע"י מחילת הג' יוספק
 אולי הוא גרוע מכל נופל במשאל"ם שאף אם נשאת הלא:

ארה הם ממשח חששות שראיתי בראשית הרעיון לחוש
 להקפיד בחזקת חיים ומנעתי ח"ע מהעסק להשתדל
 בהתרה כי חמרתו שאין זה לפי ערכי ורק מחמת חסדתי שכת"ר
 זייד בהענין להקל חזרתו על כל הצדדים להיות תלמיד מחיים
 אה רבו וערכתי מערכות הקודמות שמוס אדין להלן בחלק שני:

ועתה סליק חלק ראשון בעזה"י

חלק שני תבר מגל

בוה אבאר כל דדי היתר על פי המערכות הקודמת
 שאעלה ביטול להחששות שערכתי בחלק ראשון ען
 חיים גם אתעורר בסדרת היתר אחר שלא נדבר מזה רק
 אחי הג'ל זכר מה מזה מדרך לירוף נוענין הכאה מען
 שירד מלמעלה לעומת הלכ ומה' אבקש העור:

ביטול וסתירה לחשש הראשון חששא של מחילה של דגים .
א הנה בישוב דינא דהב"ח שהתיר נפלל לחלל שבקרח שלא
 יקשה קושיה בעל גודע ביהודה שלמה לא לחוש
 למחילה של דגים כבר הארכתי במערכה שלישית קרח הנורא
 ואחרי שהחזקתי כפי האפשרי לסברה שהוא מחמת שדיינין
 שנקרשו המחילות ושלא לחוש אף בהתחלת הקרירות שהיה
 מקומות פתוחים כמו בתשובת הב"ח סי' ק"ד מחמת שיטת
 הר"י כמו שביארתי שם בלות (ד' ה') אבל כאשר הוא ישוב
 דחוק לכן שוב בלות (ו) הוכחתי בראי' מרש"י שאין שייך זה
 החששה בנפל בנהר כאשר הנהר מכוסה ואין גלים וברוח אין
 שולט

לריך להיות קול מזה שידענו מניה ואין להוכיח כלל מהא דחומר
 הגמ' דל"ש לורבא מרבנן ל"ש אינש דעלמא כו' ושפיר במקום
 שריך להיות קול בכל המקומות ובכל האשים הנה הוא רחיה
 ברורה וכחצתי זה הסברא לעיל בסוף מערכה שלישית (קרח
 הנורא) וביארתי' עתה יותר קלת אשר מחמת זה אמרתי בראשית
 העיון שלא נוכל ללמוד חידוש דין ולדמות מלתא למילפא למילף
 מהיתורא דהב"ח מחמת הסכס הגאונים שאולי הסכימו מחמת
 לירוף עטם ההוא כי טעם גדול הוא ובענינינו הנה היה בימי
 הקיץ ואין שייך זה :

ח ג שמעתי שזה נעטע והנאבד שהיו נוסע בסוסים ועגלה
 טובה שאופניה מסובבים בצרול ושוב נעטעו הסוסים
 והוכרו הסוסים והעגלה שהיתה שטה בנהר שהמה מאדון אחד
 כי נגנב ממנו כל זה ובעת ברחו עם הגניבה נעטעו וא"כ
 אין בזה שום אומדנא שיסנה בזולת מה שאבד זכרו ואינו כי
 ירא לנפשו שלא יותפס בבית האסורים ומה גם בזמנינו
 שתופסים לאלו שאין להם הורמנא דמלכא יר"ה הנקרא (פאח)
 וגמסרים להיות בין לבאות בעלי מלחמה במקומות רחוקות
 ביותר אשר אין מהם לא קול ולא קשב :

ט ג הנה אף לדברי הב"ח יתכן שאין ללמוד ענינינו ששאני
 התם שחלל בקרח החופה על פני נהרות המה
 על ג' המועט ואין מלוי בכל המקומות וגם האחיזה בקרח
 ולעלות הוא דבר שאינו נקל משא"כ בענין ארזים המקובלים
 מעצמם עלי מים ולא חלו בהם ידיים לסדרם רק במקום
 שיפול העץ שם יהוא וברור הדבר שבראשי הקורות או העלים
 יש חללים מקומות פתוחים ממש בסוף כל עץ ועץ כי מי יסמוך
 ראשי השניים הסמוכים שלא יפאך שום הפסק חבל זה נכנס
 לימין וזה יולא לשמאל והוא מבוחר ופשוט שאף שהעיד העד
 שלא היה שם שום חלל הנה שקר העד העד וכל השומע ילחץ
 לזה כי גם בסמוך למקומותינו בעיר וולחאקיק מאחסים עלים
 ועושים כגשר בני הקיץ ויכולים הנערים לדג ולעבור חבל
 בראשי העלים יש הרבה חללים ודומה זה ממש למה שאומר
 הגמ' בתשובת י"ו ע"ב אי כל הנשאות בתולות יש להם קול כי
 אהו סהדי מהו הוי הני סהדי שקרי נהו ואם כן אף אם היו
 מעידים ב'עדים לא יאומן אחרי שאינו כגשר ממש השעו מאומני
 חורשי עלים ולא חלו בזה כלל ידיים וא"כ יתכן שהב"ח מודה
 בענינינו דאין להתיר :

י ד יש לעין בהגדת המסל"ת על ששה ביעור יליאת הנפש
 ולא עלה שאמר בזה"ל און מיר האבין דער נאך
 פאר בראכט ערך דרייט שעה ווארום מיר האבין גיוואלט
 ראטעווען דעם יהודי דעם עלטערין מיט דעם אינו יהודי נאר
 מיר האבין קוינס ניט גיקנט ביקומען גם יעקב הג'ל פון
 דער לייט וואס ער איז ארוגער אונטער דיא קלענר האט
 מען עס שוין מער ניט גיזעהען אויפן וואשער ע"כ ונראה
 לפענ"ד דאין לדין מאלו הדברים רק שלא ראוהו עולה
 בחלק השעה של פני העלים ששמה המים מגולים כי המה
 השתדלו למנוא שם ליהודי ולאינו יהודי אשר המה נעטעו
 בחלק המים שלפני העלים ולא השיגו שם איש וכמו כן אז
 שפיר ראו מידי עסקם שם שלא עלה יעקב הג'ל על המים
 כמו שאומר ער איז שום מער ניט גיזעהן גיווארין אופן
 וואשער ולא אמר שלא נראה עולה למעלות העלים או מבין
 העלים כי לא שמו לב לזה כלל שיעלה באיזה חלל אחרי שלפי
 ההשקפה הוא כגשר פרום במשך פרכה וזה תלו בדדמי שכן ידמו
 כולם ולא שמועדים בדדמי כי אינם מעידים כלל ע"ז רק שלא עלה
 מן הקלענער לנד המגולה ששם המים ולא נראה על פני המים :
יא ובאם שנראה לברר זה הספק ע"י שאלה מהאינו יהודי
 שיפרש דבריו אם יהתבוננו וראו גם בשעת
 שפרושים העלים שלא עלה בכל שיעור שליטת עין הנה בזה
 פליגי הפוסקים שדעת מ"ב בשם מוהר"מ ובענין זה דשפיר
 יכולים לשאלו אף שלא באורו מעמד שכבר התחיל לומר במסל"ת
 ואטילו אחרי כמה ימים חבל הרשב"מ פליג בזה וסובר דשלא

לדינא ומה שרלתי ליישב שם צלות (ד) ע"פ קושיית הריב"ז א ותירונו דרז שילא לא שמיע ליה לחששא של מחש"ד לא מסתבר כלל חדא דכל עיקרה של קושיית הריב"ז א חין לה מקום כ"כ לדחות מחמת כן מה שמוצא בצבלי וירושלמי כי ישוה לקושיית הריב"ז א הוא על נקלה שמיירי שגבל במיזע אגמא דסמקי רחוק משפתה ולכן כאשר לא חש שחשפלוהו גלים אר"בא למחילות ש"ד שהמה צפת המים בגובה כמ"ש רש"י בד"ה למחילה ש"ד שנית כי יפלא כמו שכתבתי שם צלות (ה) מה שהרי"ף והרא"ש כתבו להך חששא של מחילה ש"ד והביאו להך ברייתא וזאת שהוא מחלוקת השיטות איך לא היה דיברו מזה הטור והבי"י ואין זכר לזה אבל מה שנראה צוה דהרמב"ם קאי בשיטת ר"י שמה שגזרו חכמים במשאל"ם הוא מחשש מיעוט המלוי ושוב השו חכמים מידותיהם ולא חלקו ורבי דאומר על הללה ממחש"ד כמה גדולים דברי חכמים הוא מה שאסרו בזמן ההשקפה וגם שוקעת כי השו חכמים מדותיהם ואז ההרחקה לא שכיחא כלל שיפאר חי ולכן צוה יש חששא של מחש"ד שלא שכיחא והשו חכמים מדותיהם שלא לחלק בין זמן לזמן והרמב"ם שפיקר חיבורו הוא לקצוע רק הלכה למעשה וע"כ תפס הרמב"ם רבותא הגדולה נפל לים הגדול וביאר מה הוא מים שיל"ם צור ומערה שרואה מד' רוחותיו וזולת זה הכל נכלל במשאל"ם וא"כ גם צוה כל הנהרות נכלל ומש"ג הרמב"ם צטעם של האי"ר דמנה ילא במקום אחר שיכל הרמב"ם צוה בדקדוק אמיתי שבמקום שליכא לחוש לזה כשיש גדר בנהר שרק מים יעבור ולא אדם הגופל בהם ששוב שפיר מותרת כיון דלא שייך העעם שכתב הרמב"ם והשמיט לעעם של מחילה ש"ד שיכול לעשות מזה לאסור אף במקום דלא שייכא חששא שעלה ברחוק משליטת עין ובאמת זה חינו לחין אסור רק כשיש לחוש שילא במקום אחר וכן רבינו ירוחם יתיישב בהג"ל ומכש"כ שהש"ע שהוא כלשון הרמב"ם מרעיה לן מילתא דהוא כשיטת ר"י וכבר כתבתי בחלק שני ממערכה שני' לב ירושלים אות (טז) ואות (יז) שלשה הוכחות שהרמב"ם וש"ע קיימי בשיטת ר"י ועוד בסוף מערכה שליטת קרה הנורא אות (ג) ראה רביעית הכתוב שמהרמב"ם וש"ע ראה סבורים כשיטת הב"ח בענין נפל לחלל הקרה ובאופן שאף באיכא חללים סמוך למקום הנפילה והעדים לא ראו רק שלא עלה במקום הנפילה ולא הרימו עין לראות בכל שליטת עין ג"כ מותרת כי חד דינא לחלל הקרה כמו לחלל הצור ומערה ובארת שהוא רק כשיטת ר"י והיה זה ראה רביעית וענה הבאתי ראה ברורה המשית אשר היא מחזקה ומסעדת אף לשאר פרטים שכתבתי במערכות הקודמות אשר יועיל זה לנו לביטול החששות האחרות כמו שאבאר א"ה להלן וזה אשר ילא לנו לנכון שצאם שלא יש צוה רק חששא של מחילה ש"ד לכד שפיר מותרת האשה העגונה אף לכתחילה לא מצוי חס נאמר דמחמת שגבל בחריפותא דנהרא והעלים מכסה להמים ולא צא הרוח להעלות גלים ולקרב להשפה ובחזקה שלא יוכל למחילות ש"ד אלא אף אם יש חששא היות ג"כ חין לחוש משום דהיא חששא שלא שכיחא ובמקום דליכא חששות אחרות חין חוששין לה כלל כמו שכתבאר בעז"ה :

ב אמנם העיקר הוא כמו שהעלתי בחלק קרה הנורה מן אות (ז) והלאה שכל עיקרה של חששא של מחילות של דגים לא היה ראוי לחוש לשיטת ר"י רק מחמת שיש חופן שיחיה מלוי המלטה להלאה משיעור שליטת עין והוא בזמן שהרוח סועה ובער והנהר הולכת בחזק עזום ומשתחף חריפותא דנהרא עם כה הרוח והגלים להוביל להגופל במיבור וחי' לא כן צפת שקיפת הרוח וכאשר הנהר מכוסה בכל שטח עלים ופועל המכסה שייך המים תחתיהם בחשאי באופן שלא יוכל להלאה משיעור שליטת עין בחוף שיעור יליאת נפש ואין לחוש רק לחששא של מחש"ד שוב לא חיישינן לשיטת ר"י כי החששא של מחילה ש"ד הוא חששא שלא שכיחא כמו שאמר רבי עלה כמה גדולים דברי חכמים ולא נראה מעולם ניזול צוה האופן אף מי שנכנס בצוונה לחוף מחילה ש"ד ומכש"כ שגבל במיזע הנהר שרחוק מאוד שיזדמן לפניו הללה של מחש"ד כמו שהארכתי וביארתי הכל לעיל שם ואין צורך להכפיל הדברים אבל אוביך ראה ברורה לזה ומיני' יבורר ששיטת הרמב"ם והש"ע כשיטת ר"י ובמקום שאין צוה הסוג חופן מיעוט המלוי לא חיישינן אף לענין לכתחילה וע"י כן יתחזק ויתחמת ביותר כל דברי שהארכתי במערכות הקודמות ושגבל להקל בשפטו בלי שום פקפוק לסמוך על שיטת הר"י כאשר יכריע שאין צוה הסוג הללה למיעוט המלוי מותרת שפיר האשה אף לענין לכתחילה והוא דהנה בחלק ה' מזה המערכה עץ חיים אות (ג) הקשיתי קובי' עזומה על מה שהרמב"ם והש"ע ורבינו ירוחם לא כתבו רק דין משאל"ם שגבל צים ואפילו צים הגדול וכתבו העעם דחיישינן שמה ילא במקום אחר כלומר במקום שאין שולט הראיה ולמה השמיטו לדין נהר דחיישינן להללה של מחילה ש"ד שהוא הללה בחוף שיעור שליטת עין ונ"מ עובא היכא דחין לחוש שנתרחק בנהר להלאה משיעור שליטת עין כי יש גדר או מחילה מעכב מלעבור אדם כמו שהוא ברחיים העומדים על נהרות קטנים וכדומה לזה חין ואין לחוש בזה שניזל בחלק עליה המים ולא במקום המורד כי זה ודאי דחין לחוש כאשר מחוייב כן מלד השכל ומאומה ממה שרז שילא חשב שאגמא דסמקי דקוו וקיימי שאין לחוש להמלטה במקום אחר ושוב הדר מטעמא דאימר גלי אשפלוהו ומיני' שודאי חין לחוש ששט לעומת חריפותא דנהרא וה"כ לעעם המצואר ברמב"ם וש"ע ורבינו ירוחם מותרת כשיש מחילה או גדר שאין לחוש שנתרחק במורד להלאה משליטת עין ומדינא דגמר' כפי מה שמביא לברייתא דרבי יש חששא דהללה במחילה של דגים שהוא אף בחוף שיעור שליטת עין ולמה השמיטו לזה מה שג"מ עובא

שולט לקרב לשפת הנהר ששמה המחילות של דגים וא"כ כמו כן במכוסה בעלים שפוחים כגשר בכל משך שליטת עין צאם שלא נחוש שעלה ברחוק להלאה (ומזה ידובר להלן) משענה פריסת העלים חין לחוש שוב שניזל במחש"ד בחוף זה השענה כי בכל השענה שהוא חין רוח שולט להרים גלים שיוכל ע"י אל שפת הנהר למקום שיש לחוש למחש"ד אכן מחמת זה יש עדיין לדון כאשר כתב אחי שמשנים העלים לקצוע א"ע זה תחת זה מקרקעית ההוא ולמעלה וא"כ יתכן שגורמים עיכוב להליכת המים באמצעית הנהר ומוכרתה לסור דרכה ימינה או שמאלה וינטה מחמת כן אל שפת הנהר למקום מחש"ד או שזה הנטעו יחפש אחרי השתדלות הללה וכאשר יחזיק באיזו עץ שקצוע ברוחב הנהר וימשוך אצתרוהי ועי"כ יצא למחש"ד : ואכתי יש לומר בעכ"ז לא שכיחא הללה ע"י חופן שהוא שיהיה מכון זה המקרה מהצבעת עץ ברוחב לעומת מקום מחש"ד וצאם שצוה הסוג הוי לא שכיחא הללה חין לחוש לשיטת ר"י כמו שהוכחתי והעלתי במערכה שניה בחלק שני (לז ירושלים) ויש צוה פנים לכאן ולכאן ורק לסניף יחשב צורת הסיור ולא להכרעה גמורה : אבל גם דינא דהב"ה שסתמו הט"ז והב"ם לדינו שהוא כמים שיש להם סוף משמע שהוא אף שגבל סמוך לשפת הנהר ועכ"ז ל"ח למחילה של דגים ולכן לא מטעם שזכרתי יספיק לישבם :

ג ורא אמנע עוד מלצאר מה שיש לירוף סברה להיתירא בעניינינו אף שלעכ"ד חין לנו לורך לזירוף סברות אחרות ומספיק כמה שצארנו מ"מ לאלומי מלתא עוד שיהי' היתרא אף לשיטת ר"ת אומר סברה חדשה כי דרשתי במקומי אם עושין מחילות ש"ד הנזכרות בגמרא והוגד לי שזקונים מספרים שהיה נהוג מאז ערס נתרבו תחבולות ממלודות אחרות ועתה חין זכר לראשונים ואין נעשית זה כן בסביבותי ומסתבר שצאשר ציומי ניסן מתרבה ומתגדל שרעתא דנהרא מהפשרת שלגים וגלדי וקרה עד למעלה הנה ממחא ומחריב לכל מה שבשפתי הנהרות וקרוב שנמחו וגאבדו רוב מחילות של דגים הנעשים בזמנים הקודמים בדרות הראשונים ויש לדרוש במקום הטעויה אם יש זכר שם למעשי מחילות ש"ד ואם

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

קרח הנורה צביאור סברות היתר ובראיות וישבתי לתמיכות
כת"ר צום כפי שידי יד כהה הגיע לנכון :

ואזכיר עתה בקולר תוכן הסברות צבדי לצרר שכל אחס
הסברות ובראיות שינסס בהיתר לנפל בחלל הקרח
הנה כמו כן שייכים בענייניו ואלו הם סברות היתר :

ז א הוכחתי במערכת שליטת קרח הנורה מאות (ז)
עד אות (יט) שבעת שהנהר שוקטת מרוח
סועה וסער ואין גלים מלערפים להמורד להחיש המרידה אל'
תו לחוש לעליה ברחוק משיעור שליטת עין כי אין צום רק
חששא של מחש"ד שהוא הללה בחך שיעור שליטת עין והוא
חששא דלא שכיחא עד שאמרו ע"ז כמה גדולים דברי חכמים
וכמבואר בחר היעצ בסתירת השם הראשון להחששא של
מחש"ד לצד אין לחוש והסוכחה שבעת השקטה ואין גלים
משפילים אין לחוש לאסור מעמא שמה עלה בריחוק משיעור
שליטת עין שאל"כ למה אמר רבי על חזונו שניצל הממטר
מממורין כמה גדולים דברי חכמים ומבואר שצ"ל לא
היה מקום לעמא דאסרו רבנן וע"כ דיסוד חיסור חכמים
עומד ע"ז האופן כשיש לחוש להללה בחך שיעור שליטת עין
ולחששא עליה ברחוק לא וביארתי שהוא למען יתישב אף
בעת שקט מרוחות ואין גלים משפילים ושהו היה טעמא דרב
שילא כשלא דן לגלי אגמא דסמקי לגלים משפילים שראוי
ע"י לאסור ואף דוודאי לא נעלם ממנו שיש גלים כי הוא
דבר הידוע לכל ואף יש באגמים הנקראים (יעוצרעט) גלים
גדולים הרבה יותר מבהירות ומה גם בעת הרוח סועה וסער
ברוח שאינו מזוי [ועיוין עוד מה שבארתי לנכון לעיל במערכת
שניה בחלק שני לב ירושלים באות (בט) טעם שלא חשש
רב שילא בה"א לגלים משפילים ושוב חשש להו יעו"ש כי נכון
הוא ומיושב השמועה ביותר ומסכים לדברי] אבל
חשש שלא חשיבה שכיח מיעוט הנמלט שיאסרו חכמים בו ולא
לרין לחשש בו האופן שעלה ברחוק משיעור שליטת עין
וכמו בהירות בעת שקט הרוח ככה באגמא דסמקי אף בעת
יש רוח כי המה קוו וקיימי ואין משייע להגלים המורד
כמו בנהר דאיכא גם סיוע דמורד אבל מלד מורד הנסר
לצד בעת השקט הרוח שאין בה כלל גלים לא יורד בחיש
להללה משיעור שליטת עין בחך שיעור יליחת הנפש וכמו באגמא
דסמקי לפי ה"א של רב שילא דלא חש לגלים שהמה ברוח שאינו
מזוי וברוח מזויים הגלים המשפילים הוא כמו נהר בהשקטה
ואף יתכן שהוא יותר אבל בשביל זה לא גזרו וישבתי צום
תמיסה כת"ר לטעם הב"ח שלומד מרב שילא אשר לכאורה
מוכח הסיפק מהא דרב שילא כמו שכתב כת"ר באות (ג) ויהי
לפלא למה לא תפסו גאוני זמנו לסתור לטעם הב"ח מזה המקום
עלמנו שמוכיח והוא דבר הנראה לעין כל אכן לפי מה
שהוספתי בהוכחה מהא דאמר רבי כמה גדולים דברי חכמים
ואף שהב"ח לא זכר מזה מ"מ הענין מאומת לנו מלד זה וגם
דברי רב שילא מתפרש כטעמו וקושי עוד לדידי וודאי ליכא
ולכן הסכימו גאוני זמנו והאחרונים וביארתי הטעם שכאשר
הקרח מכסה על פני הנהר אין שולט לעולם הרוח והולכת
בחשאי וע"כ הוי דינו כמים שיש להם סוף :

ח והנה זה הטעם עלמנו שייך בענייניו שהעלום פרושים
בכל משך שליטת עין כנשר על פני כולו ולא יבא
הרוח צמי הנהר שתחתיהם ועוד יותר בענייניו שהשיטה תחת
העלום יש מעכב להשיע על פניהם כמו שכתבתי לעיל במערכת
ראשונה חלק שני עוף המים אות (ב) יעו"ש ולא שכיחא צום
וודאי שישוע השע בהמים במהירות רק זעיר זעיר וע"כ בענייניו
היתר שהוא הוא מרווח ביותר :

ט אבן מה שיחולק ענייניו משעמו הקרח שהקרח פרוש הוא
בצורף על כל משך הנהר ומה שנמלא חללים לא שכיח
אבל העלים לא היה פרושים רק משך פרסה לצד ולכן גלוי זה
ההיתר כמה שהוכחתי וביארתי לעיל במערכת שליטת קרח
הנורא מאות (בג) עד אות (לב) ועד בכלל משיעור שליטת עין
הוא

ואם לא ואם שאין זכר בדור הכוא הוי תו לא שכיחא מחילות
ש"ד ודומה למה שאמרו מחילה ש"ד במשיל"ם לא שכיחא :

ד ואביא ראים שע"כ אחת משתי הסברות שכתבתי יהיה
מוכרח לומר והוא דהנה הב"י צ"ד סי' שע"ה
כתב בשם העיטור בשם תשובת הר"ף וז"ל מי שטבע צמים
שאל"ם דאין היתר לאשמו וכיון דבחזקת חי קיימא מסתברא
דלא נהיגא חבילות והא דתניא באבל רבתי עבד בנהר או
שנפל צים מאימתי מונין לו משנתיאשו לבקש איכא למימר שנפל
ומת או שנפל למים שיש להם סוף ע"כ ויש להבין אף
יגוייר צים או בנהר משיל"ם ונריך לומר דצים אחיה הא
דאבל רבתי כדעת ר' אבוהו בירושלמי פ' האשה בתרא הלכה
ד' דאם היה היס גלוני מעידין עליו או שצים הוא כתירון
שנפל מת ומה שכתב לתירוק או שנפל למים שיש להם סוף
קאי על נהר שבה שייך שיהי' יש לה סוף כמו במקומות שעומדים
צתי ריחיים וסוגרים לפרקים להמים לצלי יכולים לירד במורד
ופשוט וקשה דאכתי יחוש להללה של מחילה ש"ד אלא ע"כ
דבכל מקום שאין לחוש ליכא במקום רחוק משיעור שליטת העין
ולא נשאר רק חששא של מחילה ש"ד תו לא חיישינן להי או
שנאמר דאף בנהרות לא כל הנהרות שוות ויש מקומות שלא
שכיחא צום מחילות ש"ד ושוב כשים סוגר להמים הוי דינו
כמים שיל"ם וא"כ אף שיהיה צאם שבסביבה התיא לא שכיחא
המעשה של מחש"ד וגם כאשר נוכיח שלהללה ברחוק משיעור
שליטת עין אין לחוש אין חיסור מהחששא של מחש"ד :

ה עוד אף אם יהיה שכיח צום המקום מחילות ש"ד אבל
המחש"ד נעשים בצורה שפת המים האים ורובה
בחך המים ורק קלת מהם העומד ראש למעליה המים הנה חלו
המערות נעשים כמו שהמי הנסר המה על דרך הרוב אבל
כפי המבואר בג"ע שאז היו המים רבו למענה ראש עד
שעלו על הגרעזלייעט שהוא דרך יבשה מעבר לרבים באופן
שלא ידעו למלאו דרך ולקחו לחינו יסודי שיוצלים ועכ"ז לא
היה בו יכולת לעבור ונטו לחך המולות מים והבילוס בהכרח
אל חרופותא דמיה ולפלא זאת זכרו האינו יסודים המסל"ת
מפליחת גבורת ריבוי המים שהיה אז וא"כ הרי עלו למעלה
משיעור המורגל וצלי ספק כי אין עוד שכיח הללה ע"י מחש"ד
כי אין עוד החלל פנוי ממים ונסתר בעו"ה חששא של מחיש"ד
מכמה לדדים בעו"ה : ביטול וסתירת חששו שני מה שראויות
הב"ח נראה תמוהים וחולי הסכם גאוני זמנו והאחרונים הוא
רק מטעם אחר כי היה ראוי להיות קול אם עלה בצורף
ובקין אין שייך זה כנ"ל :

ו הנה צאם שלא היתה ניתנת בנפל בחלל הקרח רק מעמא
דכל העולים בצורף ציום הקור האורך לו להחס
צבית חורף ע"י מדורה או תנור ולהחליף שמלותיו בחיש ערם
יקרשו עליו וכמ"ש לפני קרתו מי יעמוד וודאי יש קול לזה
ומדלית שום קול מעליה איש בקרו"ש מ"מ דלא סליק כמו שהארכתי
צום לעיל א"כ צאם ששפיר נשמע קול מעליה איזו איש ברחוק
פרסה וכדומה ואין ידוע מי הוא זה האיש כי תוגד לומר
שחיתמו אותו והחליפו או ייבשו שמלותיו והלך לו לדרכו הנה
שוב אין עוד סברת היתר הנ"ל וכמו שכתבתי כן בסוף חלק
מערכת קרח הנורא בצורף אות (גא) והע"ז והב"ש שסתמו
דצביריהם וכחצו ע"פ תשובת הב"ח הנ"ל שבנפל לחלל הקרח דינו
כמו שנפל במשיל"ם וודאי דסברי דאף בנשמע קול שעלה מי
ברחוק פרסה וכדומה כיון שראה העד שלא עלה במקום שנפל
מותרת האשה כמו בכל משיל"ם וכן הוא מבואר לפי מה
שכ' העד לזה מהרמב"ם וש"ע שכן הוא דעתם דבנפל לחלל
הקרח שדינו ממש כמו זה שנפל לחלל צור שגראה מד' רוחותיו
והקרה הוא רוחות הגבול וכמבואר בדברי לעיל בעו"ה במערכת
שליטת קרח הנורא אות (ג) יעו"ש וע"כ שהוא כמ"ש הב"ח
בעממי דאין לחוש בנפל תחת הקרח שעלה ברחוק דרך חלל
ויקום פתוח וכבר ביארתי בעו"ה במערכת שליטת מערכת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

לו

מו וְלִבָּן הנראה דוודאי יש להקל במשאלים שהוא רק מלתא דרבנן דשיעור שליטת עין הוא בסתמא שיעור מיל לבד וכדעת הגאון מוהר"ח והב"ח וקרנן נתנאל ולכן כאשר יעלה ע"פ הוכחה שלהלכה משיעור שליטת עין לא יכול לשוט בתוך שיעור יליאת נפש רק ע"י גלים משפילים וכאשר חפוי הנגר בקרה או בעלים בשיעור מיל סגי לומר שאחרי שתחת המכסה אין גלים אין לחוש לעליה להלכה משיעור מיל ואף אם להלכה משיעור מיל פחות הנגר בודאי ואין עוד מכסה עכ"ז יש להחיר ע"פ הג"ל אכן כאשר צענינו הגידו העדים שפרוסים העלים ומכסים כגשר בשעת פרסה ופרסה שלנו הוא בקרוב ב' פרסאות מד' מילין שבגמ' הנה הוא שיעור עלום מכופל אף לפי מה שעולה ע"פ שבארתי בביאור דברי רש"י שהוא בדקדוק ששליטת עין שלא יאל הוא עד פרסה לבד ופשוט :

זו וזאת יש לדעת שלפי מה שנאמר דשיעורא דשליטת עין הוא רק שיעור מיל לבד לא נוכל לומר דמנע לגמרי שיחי' כאשר יורד ע"י הליכת הנגר במורד צעת ההשקטה ואף תחת הקרה שאין שם גלים ורוח מרחף כי אף לשיעורא דמסרי"ט שהוא שעה קלה הנה אם ילך הכל בלי עיכוב ושיקוע יתרחק להלכה משיעור מיל בזמן מועט ואף למה שהבאתי לעיל בשם הרבד"ז שתיקל בחצי שעה גם כן מסבירא שיתכן עכ"פ על דרך מיעוט דלא שכיחא במשך חצי שעה הרחק יותר משיעור מיל אף בחזן שום גלים והנגר הולכת לאט להגל מלאכתה מהילוכה ממקום גבוה לנמוך רק שנוכל שפיר לומר שלא שכיחא מיעוט הנמלט בזה האופן כי להרוב שוקע האדם למטה והנעצעים וימלאו אף אחר משך ימים לא הרחק ממקום הנפילה ואין מובלים בהילוך אהר כדבר השט בחוק המים שאף לאט לאט ובמתן תרחק מאד לפי ערך המשך אבל הנעצב נעצב יורד תומוה ורק מה שחך תגבורת המים מתגבר על הטבע ע"כ מתנשא ומתרום לעשות ויזלוהו להלכה ובעת ההשקט מגלים מעט הוא אף בחריפותא דהנרח ולא שכיה מיעוט הנמלט להלכה משיעור מיל בתוך שיעור יליאת הנפש אבל אם נאמר כמו שפרשתי לנכון בעו"מ בשיטת רש"י דשיעור שליטת עין לראות בכלית הענין כמו שלא עלה מהמים והלך הוא שפיר שיעור פרסה [ואף זאת ראיית כתר מצבורות שהוא ד' פרסאות בידוע וע"פ זה ביארתי ששיעור פרסה הוא בלתי ידוע כי הוא שיעור ראייה שיש בה פגיעה ונחבאר לנו לפ"ז מקור נאמן לשיעור פרסה ואם מחמת כן יבא הטענה זמה שהחוש מכחיש לזה כמו שכתבתי לעיל באות (יד) הנה אף כשלא נדע מקור נאמן לשיעור פרסה הנה יאומן לנו מדברי רש"י לבד והחוש יסכים מאוד שלפי שכל הראיות על שיעור מיל הוא מראיה פרעית לבד כמו שמוכח מראית הגאון מוהר"ח מהגר שאמרה לא אראה צמות הילד שהוא שיעור מיל אבל היתכן שחפזה שלא לראותו כלל כי גם המת מחוייב לשומרו מחמת עכברים ולכן מזה גופא מוכח שראיה הכללית הוא יותר ממיל ומסתברא מאוד שראיה הכללית יוגדל על ראיה הפרעית ארבע פעמים ולמה לא יאומן שבדברי רש"י הוא בדקדוק ויש לרבינו רש"י ראייה שהוא ד' פעמים ואינו מדקדק הגומא כי יחוייב הדעת שאין זה גומא שיהיה ראייה כללית ד' פעמים כמו ראיה הפרעית ומעט זה נראה לפענ"ד דבאש שיהיה נוגע זה השיעור למלתא דאורייתא ראוי להחמיר דהוא שיעור פרסה ורק לענין משאלים באופן שאף בלא זה היא מותרת מדאורייתא אז שפיר יש להקל כדעת הגאון מוהר"ח וקרנן נתנאל ושנראה שזה הוא שיטת הב"ח דשיעור מיל סגי וכמו שכתבתי לעיל באות (שו) [שפיר נוכל לומר דצעת שקט מרוח וגלים ולא נשאר הנעצב רק להסגת המים במורד ולעצביותו ולהרוב הוא שוקע למטה שוודאי שהילוכו פחות הוא מהילוך אדם בינוני שהילוכו עשרה פרסאות ביום וא"כ בפרסה משתחי יותר משיעור שעה ולשיעורא דריעב"א הוא רק שעה קלה דבשע' קלה לא יורד הנעצב שיעור פרסה וגמטע הוא :

הוא פרסה ולפענ"ד המה דברים ברורים ומה גם שמבאר אני בזה שיטת רש"י ויש לסמוך ע"ז בלי שום פקפוק :

י וְלִוְלֵי דברי הג"ל שם הנה הגאון מוהר"ח מוולוז'ין סתם להחליט דשיעור ראייה הוא רק עד מיל ומן דברי הב"ח בתשובתו סי' ע"ט מוכח דדעתו ג"כ דשיעור שליטת עין אינו פרסה והוא פחות מזה ובשיעור פרסה היה פשוט ליה דלא יחיה רק שלא נתן אומד לעד אחד שהעיד שלא ראה נקב במשך פרסה כי אין דבריו של אחד במקום שנים וע"כ לכאורה שפיר יש לחוש שעלה בחיזו נקב בחזן לשליטת עין ושוב מוכיח מהא דבלא סברא דאימר גלים אשפלוהו אין לחוש לעלי' חזן לשליטת עין וע"כ כאשר תחת הקרה אין גלים משפילין אין לחוש שעלה רחוק משיעור שליטת עין וכמה הוא שיעור שליטת עין לא ביאר הב"ח אמנם מבואר בדבריו דהוא פחות הרבה מפרסה וראוי לומר שדעתו כדעת הגאון מוהר"ח דהוא שיעור מיל כי כן נמלא בגמ' במס' ע"ז (דף ס"ט א') ומגיגה דף (כ' ב') ובמס' יומא דף (ס"ז ע"א) ויעויין בקרבן נתנאל למס' עירובין פ' א' אות (בב) דכתב וז"ל כדי שיראו ל"ה בני מבוי זה ובני מבוי זה אע"ג דבמבוי ארוך מיל לא בעינן זולת ל"ה ולחי שאני התם דאפשר לראות רק דאין חוש ראיתו מגעת לשם אמנם אם יזמן אדם שיש לו חוש בתכלית הסתבה יכול לעיין שם משא"כ במבוי עקום כו' יעו"ש ומבואר דפשוט היה ליה דברחוק משיעור מיל לא שלט העין והוא כדעת הגאון מוהר"ח ושכן נראה דעת הב"ח :

יא וּמַאי הדקשה כח"י מצבורות דשיעור רגל בהמה רועה שהוא שליטת עין הרועה הוא י"ו מילין הנה על הב"ח קיים שפיר ישבו שכתבתי במערכה שליטת (קרה הנורא) דשאני השם שהוא ראייה על הידוע לו אכן על הגאון מוהר"ח אין ליישב זה כי מביא ראייה מהגר שהוא על הידוע וגם הראיה שכתבתי מע"ז ומגיגה ויומא הג"ל הכל הוא מידוע והוא שיעור מיל ובעל קרבן נתנאל ג"כ פשוט ל"י מחמת כן ואין מחלק כלל בין ידוע לאינו ידוע ואפשר לדחוק בדבריו דל"ה ארוך שיהיה היכר אף לאין ידוע :

יב וְלִישָׁב לדברי הגאון מוהר"ח מהא דצבורות (כ"ד ב') אפשר לומר דהכוונה דשליטת עין הרועה צבסמותיו לא שהוא הכל עומד במקום אחד רק הולך אהיה ואהיה ומשגיה ומנוס ושיערו חכמים דעל הצבסמות הרועות במשך י"ו מילין יוכל להשגיה וישלוב עינו בהם והכל כאשר ילך אחריהם בכל מקומות שמתפזרים בשעת ההוא :

יג וְאֵף שמאוד עולה כהוגן ומדוקדק לפי מה שפרשתי ששפיר שיעור שליטת עין בדבר כללי הוא י"ו מילין כפשוטו של הגמ' דצבורות הג"ל והוא להידוע ועל אינו ידוע הוא פרסה וכמו שכתב רש"י ביצמות ק"ב ע"ג דל"ה מן הארכובס דחיישינן שעלה ברחוק פרסה כי הוא ראייה שיש בה פגיעה לראיה כללית וכמו שסיעדתי בסעד יפה מהא דכ"מ ל"ג א' דתנא ומדדה עמו עד פרסה אבל אם נפרש דשיעור ראייה הוא רק מיל וילעך לפרש כמו שכתב הגאון מוהר"ח בדברי רש"י הג"ל שהוא דרך גומא והוא דחוק מאוד :

יד אַמְנָם החוש יכחיש לזה כשנתפוס להא דאומר הגמ' צבורות (נד) דשליטת עין הוא י"ו מילין דאין מי שיוכל לראות כ"כ ברחוק ורק נאמר דהסם שליטת עין הרואה הוא מיל כמו שמבואר מהא דע"ז (ס"ט ע"א) ומגיגה (כ' ע"ב) ויומא (ס"ג ע"א) וזילקוע פ' תלא כי תראה יכול אפי' מרחוק מיל ומי שהוא מטיב לראות בדרך הפלגה יכול לראות פרסה ויותר וכמו שכתב בעל קרבן נתנאל שיש מעובי ראות שרואים ברחוק ובסתמא מבואר בדבריו שהוא מיל וכאשר במשאלים אסור אף אם המעיד הוא ממעיבי הראות שרואין ברחוק לכן ביאר רש"י שיש לחוש שעלה ברחוק פרסה ויותר ומשמיענו רש"י דינא בזה דאין מעיד להחיר לכתחילה אף בעל ראייה שרואה ברחוק פרסה ויותר :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ולשיעת ר"י אין לריך כלל שיעורו העדים רק שלא עלה בחלק ההוא שגפל :

כב אבל כבר כתבתי שם במערכת שלישיית קרח הנורא בכוף אות (בט) דמסתומת הב"ש והע"ז שכתבו שבחלל הקרח דינו כמים שול"ם משמע שהסכימו אף שלא לריך שיעור העד שראה בשעה שיעור שליטת עין ורק בעדות שלא עלה מחלל הקרח כמו בכל משיל"ם סגי ובעזרה"י שם באות (ג) הבאתי רא"י מהרמב"ם וש"ע לזה ור"ב עולה עיקר להקל כן והוא ע"פ שיטת ר"י :

סליק הסירה וביטול חשש שני וביאור האופן שיש להקל לפי חילוקי הטעמים ואין עולה ההכרעה לפענ"ד ויראה כת"ר ויכריע כאשר כבר מלתי אמורה שרק באתי להיות תלמיד מחכים את רצו ואחרי הכרעת כת"ר דעתי בעלה ואם יקיים באיזה אופן אהיה בטעמי דמתא מחסיה ור' יעני בדרך חמה :

ביטול וסתירת חשש שלישי

מה שאין דומה לקרח שאין מאזי זה הללים כמו בשיעור עלים שמאזי"ם בראשי הקלוות גם החזיה בראשי העלים הוא נקל :

בג הנה לפי מה שכתבתי בהעטם שמוותרת בגפל לחלל הקרח שהוא משום דאין שולט הרוח תחת הקרח והוא הנסר שוקטת ומשך שיורד במורד בשיעורא דשליטת עין הוא יותר משיעורא דליחת הנפש תלוי היתר בשלא עלה בשיעור שליטת עין ביום ומכש"כ לטעם הב' שלא יוכל להגלל ברחוק שליטת עין בזילה בלי הרמת ראש כרגע הגה לפ"ז מספיק כשנדע שלא עלה בשיעור שליטת עין בזילה ור"ב אחרי שעניינו היה ביום ושידו מהל"ת אמרו ששהו ג' שעות ולא עלה מאי נפקא מיניה במאי דמאזי יותר חללים ומה שיוכל לאחוז ולעלות כיון שלא עלה והרוח וודאי דאין שולט כלל מחמת אלו החללים ואין שום גלים שמה וכבר ביארתי לעיל באות (ח) שעניינו שייך יותר סברת היתר ההוא כי יש לו מעכבים רבים כשישוע על פני המים מחמת שאין חלק בין עץ לעץ לא כמו הקרח שתחתיו חלק ואינו מעכב :

בד וא"כ אין מקום לחשש שלישי הנ"ל רק כשיוספק לנו אם ראו העדים בכל שליטת עינם שלא עלה וכתשש רביעי נזכר זה הספק וע"כ אין מה להחריך כעת וביטול וסתירת חשש רביעי יבואר ביטול גם לחשש השלישי ושמה אדבר מזה בעזרה"י :

ביטול וסתירת חשש רביעי

והוא אולי אין המכוון בהעדאת מסל"ת ששהו ג' שעות ולא נראה ע"פ המים רק על חלק המגולה שהוא לפני שעות העלים במעלית המים ולא על חלק שבמורד שמכסה ואין נראה מים שלא שמו לב לזה כמו שבארתי לעיל הטעם :

כה הנה כבר ביארתי לעיל בסתירת חשש השני שרק לפי טעם הראשון ולדעת ר"ת לריך בגפל לחלל הקרח שיעור שלא עלה בשיעור שליטת עין היום ולטעם הב' אף לשיטת ר"ת אין לריך רק שיעור על שיעור שליטת עין בזילה ולשיטת ר"י אין לריך כלל שיעור העד רק שלא עלה מחלל הקרח לבד וביארתי שכמו כן שייך טעמים הנ"ל בשעות העלים עלי מים וכי כן ראוי להקל מחמת שכן מוכח ממסתומת הב"ש והע"ז ומרמב"ם וש"ע הסתייע להם ור"ב אין לורך לנו כלל עדות שלא עלה בחלק שפרוס העלים ואין מקום לחשש שנחשות שעדות המסל"ת הוא רק שלא עלה בחלק המגולה לבד אחרי שאין לורך לנו בזה להעדאת עדי אפס כאשר יוספק לנו שלא דמי שעות עלים למכסה הקרח מחמת שמאזי חללים בראשי הקלוות וגם שיש דרך אחיזה בהעלים כמו שבארתי לעיל בחלק עץ חיים אות (כו) שהוא

יז ועיין מה שכתבתי לעיל במערכת שלישיית קרח הנורא אות (ב) שכתבתי דמסתברא מחמת הרא"י שאמר

רבי על מה שחזה שניכנס אחד במחילה ש"ד ושקטע עליו כו' כמה גדולים דברי חכמים שהוא לא דמי כלל לנפל בחריפותא דנהרה שהוא עדיין חשש רחוק שיוכל לשפס אל תוך מחש"ד ושלא ימלא פתחה ושוב יזרח לו השמש ויאומת לנו דברי חכמים מחמת זה החשש מהללה של מחש"ד ולא מהללה ע"י שעלה ברחוק משליטת עין הוא תמוה וזר מאוד הוא ולא ידוע לנו אם יעלה כך כי לא דמי כלל לזה שניכנס לתוך המחש"ד בזוויה וע"כ שרק דן רבי ממה שחזה שילוייר דרך הללה עתה ועתה זה לא ידענו כלל אופן ילוייר דרך הללה ור"ב ע"כ לריך לומר שבטעם השקטע נמנע לגמרי שימלט להללה משיעור שליטת עין ולפי זה ההוכחה יעלה היתר בענין הגופל בחלל הקרח וכן בעניינו אף לשיטת ר"ת דבנמנע לגמרי לא גזרו רק שיסיה באופן שלא יהיה הששא ממחש"ד וכבר ביארתי באות (ג' ד' ה') סברה היתר אף לשיטת ר"ת שאין לחוש בעניינו מהללה של מחש"ד ור"ב שפיר אחיה מה שכתבתי בטעם ביטול וסתירה לחשש שני מחמת טעם א' שכובז דיבורי עתה שלא יוכל להגלל ברחוק משליטת עין באין גלים ורוח סוער וזהו דווקא אם שעות העלים הוא משך פרסה ד' מילין אבל אם הוא רק מיל לבד אף שכתבתי לעיל אות (טו) שלענין דרבנן איסור לכתחילה משאל"ם יש להמוך על דעת הגאון מוהר"ה והב"ח וקרבן נתנאל ששיעור שליטת עין אינו פרסה רק מיל לבד הגה לפ"ז לא יעלה היתר בעניינו רק לשיטת ר"י לבד שבסוג דלא שכיח מיעוט הללה לא גזרו ושפיר יש לומר דבאין גלים לא שכיח מיעוט הללה ומאי דאמר רבי כמה גדולים דברי חכמים הוא שכמו כן אף הללה ברחוק משליטת עין ל"ש כמו הללה של מחש"ד וגזרת חכמים הו' בשביל זמן רוח סועה וסער ובדליכא כיבוי על המים מחמת השוואת המידות לבד :

יח ויצא מהנ"ל שכאשר בעניינו מכוסה הנסר במשך פרסה (ויותר הרבה כי פרסה שלנו יגיע קרוב לכפל לעומת פרסה שבגמ' ד' מילין) וגם חששא של מחש"ד ליכא בעניינו עולה סברת היתר יותר מנפל לחלל הקרח שהתירו הב"ח וגאונים זמנו והאחרונים שעולה היתר אף לשיטת ר"ת וכפשטיות דברי רש"י שהיא שיעור פרסה אשר לפענ"ד נראה שהוא מדוקדק ושכן הוא העיקר :

יט אבל בזה האופן יעלה היתר אף לשיטת ר"ת באם שיעורו העדים שלא עלה דרך חלל ונקב בכל משך שליטת עין הרואה שאל"כ יש לחוש לשמא עלה דרך איזו חלל כאשר לר"ת לריך לחוש למיעוטא דלא שכיחא :

כ ב הוכחתי במערכת שליטת קרח הנורא מן אות (כב) עד אות (בט) דכל חששא שיאל ברחוק הוא רק באופן שיוכל להרים ראש כרגע לשאוף רוח חיים להלכה משיעור רים ובארתי בזה בביאור סתירת רש"י שנתקשה בזה הב"ח וזה הסברא שבלי הרמת ראש לא יגלל הזכר בדברי הב"ח קלה ואני בעזרה"י הוכחתי וביארתי כסוגן אף העלתי דבשיעור שליטת עין בזילה מספיק שלא עלה דרך חלל נקב ששוב אין לחוש אף לשיטת ר"ת שניטול כאשר מכוסה בקרח ואינו יכול להרים ראש ולשיטת ר"י אין לריך כלל שיעור העד רק שלא עלה מחלל הקרח שגפל בו ודינו כמים שיש להם סוף ממש ומבואר שאף לפ"ז הטעם שייך הכל במכסה עלים על פני המים כמו במכסה קרח אחרי שאינו בהרמת ראש :

כא ואף שבמקום שמיקל אחיזה פוסק לא נוכל להקל רק במקום ששייך כל טעמי דהיתירא שאולי לא היתיר רק מחמת לירוף כל הטעמים ור"ב כאשר יש נפקא מינה גדולה בין ב' הטעמים הנ"ל דלטעם א' אין היתר רק כשיש עדות שלא עלה בשעה שיעור שליטת עין ביום אבל לטעם היתר ב' מספיק בראיה שיעור שליטת רחיה בזילה אף לשיטת ר"ת

מאומת דינא דכב"ח מן הסברא חף בלי ראייה כלל אשר לשיטת ר"י אין מקום לגזירת חכמים בנפל בחלל הקרח וכן בענייניו במכוסה בעלים ושטח הוא לפענ"ד :

כט ויען כי עד עתה צביעול חשש הרחשון וחשש השני העלתו לדדי היתר חף לשיטת ר"ת הגם שביררתי ובארתי בעוה"י לעיל דהעיקר להקל כשיטת ר"י לכן לא אחל לבדר לדדי ורופני היתר צביעול חשש שלישי ורביעי אשר החשבות שנים המה כחד לבד כג"ל והוא כי הגם כבר ביארתי לעיל ברות (ב) דבין בנפל לחלל הקרח ובין בענייניו בני צביעור שליטת עין בלילה שראו שלא עלה ושיעור שליטת עין בלילה הוא מועט מאוד בערך שליטת עין ביום עד שלענין הכרה להצירו הרגיל ואינו רגיל לא יוכר בלילה רק ב' חמות וביארתי לעיל במערכה שליטת קרה הנורא אות (ג) שהוא שיעור יותר מששים וא"כ אחרי שבענייניו היה העדות ביום ושיעור ראייה שיש בה פגיעה הוא רים לדבר פרעמי ובאם ששיעור ראייה ביום הוא מיל כדעת הגאון מוהר"ח והב"ח וקרוב נהגל מהבדר וודאי שבלילה הוא בתוך שיעור רים וכאשר זה השיעור הוא ראייה שיש בה פגיעה אין נפקותא לנו חף אם העד המסל"ת לא שם לב להצנזון על עליה דרך חלל העלים ורק הצנזון אם עלה על פני חלק המגולה שלפני העלים מ"מ ממילא היה רואה אם היה עולה בתוך שיעור רים כמו הפוגע שנמנע הוא שלא יראה בחצירו וא"ל הפוגע לבסוף לב ולעלות על לב ובאם שנאמר כמו שכתבתי ליישב לדברי רש"י שיעלה מדוקדק שיעור שליטת עין פרסה ע"פ מה שבארתי לפי דברי כה"ר ששיעור שליטת עין הוא י"ו מילין כדמוכה מהא דבבורות (כ"ד ע"ב) וביארתי דזו על ראייה כללית ובראייה כללית ראייה שיש בה פגיעה הוא פרסה הגם לפ"ז אין צורך כלל לשיקן לב הרואה להצנזון וא"כ אין מקום להפק הרביעי ונמילא אין מקום להפק השלישי כמו שבארתי שחלוי חשש השלישי וחשש הרביעי זה זה ואם יכול האחד נופל השני ממילא וא"כ אין מקום לשני החשבות חף לשיטת ר"ת ואין מקום לחוש רק אם נאמר כמ"ש לעיל ברות (טו) במאמר המוסגר שם להעמיד לדברי רש"י ששיעור שליטת עין ביום הוא פרסה בראיה כללית שהוא ד' פעמים בראיה פרטית שהוא מיל ולא מהמת ששיעור פרסה הוא ראייה שיש בה פגיעה לראיה כללית כי החוש יכחיש שיהיה שיעור ראייה י"ו מילין וגם יכחיש החוש לשיטה שיעור פרסה שיעור ראייה שיש בה פגיעה ונאמר הכל דשיעור ראייה שיש בה פגיעה אינה רק רים חף לראיה כללית וא"כ לא נדע דקדוק השיעור אם מספיק שיעור רים לשליטת עין בלילה כי באם שביום הוא פרסה יתכן שבלילה הוא יותר משיעור רים וא"כ יבאר עדיין ספק וחשש הרביעי לשיטת ר"ת . חכן לזה נאמר שאף מי שיראה לחשוב לשיטת ר"ת יודה בזה כי יש בזה עכ"פ עוד ספק שמא הוא כשיטת הגאון מוהר"ח וק"ו והב"ח דלשיטת עין הוא רק שיעור מיל ורש"י דנקט פרסה הוא דרך גזמא שאף מי שיש לו ראייה משונה ג"כ יש לחוש שילא ברחוק והיו כס"ס שמא הלכה כשיטת ר"י ואף אם כר"ת שמא ההלכה שרק שיעור מיל הוא שליטת עין כדעת הגאון מוהר"ח וק"ו כנ"ל :

סליק בעוה"י צביעול וכתירה לחשש שלישי ורביעי באופן שמספיק לנו הגב"ע כמו שכבר נגבש ומבואר בשער גב"ע :

עוד אומר חף אם לו היה צורך לבדר שראו העדים מסל"ת שלא ראה בכל שיעור שליטת עין שלא עלה מחללים שבדחשי קלוות העלים זילעקך לשאל להאינו יהודי שיפרש דבריו יש מקום לדין דשפיר יהיה מועיל חף עתה והגם שיהיה ע"י שאלה מהמת שהסתהלת דבריו היו שלא בשאלה רק במסל"ת שפיר יש לסמוך שוב חף מה שיאמר בדרך באלה והגם ש"י זה רק אחרי ימים וזמן אחר ופליגי בזה בפוסקים דדעת מ"ב בשם מהר"ם ובינימין זאב דנוכל לשאל חף לאחר זמן ודעת מהרש"ם שחי אפשר לשאל רק בעת שהוא ברותו משמך ותלה כה"ר זה שאם שנאמר דהעיקר כשיטת הרב"ב"א והרמב"ן (ח"א) י

שהוא חשש השלישי שם וא"כ חלוי חשש הרביעי דעסקינן ביה בחשש השלישי וכבר ביארתי לעיל אות (בג בד) שאין מקום לחשש השלישי בלא חששא שנחשב לחשש הרביעי וא"כ מבואר שכאשר יצטול ויסחר חיוז מהם מחצטלין שניהם כאחד ושני החשבות הוא רק חשש אחד לבד לפי דבריו :

בו ומעתה החל לדון בחשש השלישי הגם החילוק שנחלק כמה שמלוי יותר הללים בשטוח עלים ממה שהוא ברכיבוי הקרה הוא רק כאשר נאמר שקרה הוי שפיר מיעוט הנמלט מיעוט דלא שכיחא ולשיטת ר"י לא גזרו רק בדאיכא בזה הסוג מיעוט המלוי וברכיבוי העלים יש שפיר מיעוט מלוי הנמלט ושייך שפיר גזירת חכמים או שנאמר עוד יותר דבכל משל"ס הוא כשראו שלא עלה ובהא כשלא ראו רק בחלל או מקום המגולה גרוע הוא מבבל משל"ס ובאני בקרה שאין מלוי הללים גם אין החיזה כלל ושפיר חף בראי' במקום הנפילה לבד אין לחוש להלכה באיזה הלל דלא שכיח ולא שכיח עליה כי אין החיזה והוי מיעוט דלא שכיח כלל משל"ס בעלים שיש בקלוות הללים וגם יש החיזה הוי שפיר שכיח הללה עד שהוא ככל משל"ס שצריך לראות שלא עלה בכל שעה שליטת הראיה ובלא זה שפיר חף אם נשאת תלא :

בו אבל זה וודאי לא מהבדר לומר שיהיה חף אם נשאת תלא מהמת חששא הג"ל שגם כל הנהרות בין הרים והלבון וצביקום ועקלתון ולהרוב נמנע הראיה בכל שעה שליטת עין ולא חלקו לנו חכמים ולא אשתמיט חד מהפוסקים לבדר זה החומרה דבנהר אין היתר רק כששולט הראיה בכל שעה שליטת עין ומבואר הדין בהשבות הגאון מוהר"ח מוולוז'ין במק"ח בענף עין אבות השוכה ד' מאות (ב) והלכה יעו"ש וע"כ הטעם דעיקר החששא חף לדעת הרמב"ן וריב"ש ורשב"א דעדות על שהיה שיעור יציאת הפגש הוא לעיכובא מדאורייתא אבל אינו רק על הראיה במקום הנפילה אבל אחר שנשקע ולא נראה במקום הנפילה שוב רובם למיתה הוא ואם נשאת לא תלא וא"כ נחבאר שהשש השלישי הג"ל שבו חלוי ג"כ חשש הרביעי כנ"ל הוא רק ספק במלתא דרבנן לענין חיבור לכתחילה במשל"ס :

בח ונידון מיני ומינה דכיון דבכל משל"ס אחרי הראיה במקום הנפילה הוי רובם למיתה ומה שאסור לכתחילה לשיטת ר"י הוא רק משום דאיכא מיעוט מלוי הנמלט ברחוק ע"י כרמת ראש כרגע שאין נראה רק בקרוב שיעור רים ושוב עלה לשפת הנהר כאשר הנהר פתוחה בכל רחבה ומפולש לו העלים אכן כאשר מחופה המים בקרה או בעלים לא ימלט ברחוק מקום כי אין גלים משפילים ולא הרמת ראש ואלו הנקבים בקלוות העלים חף הם יהיה מלויים יותר מבחלל הקרה עכ"ז לעומת כל השטח המכוסה בגשר עד שבארשית הסקפה ידמה שהוא בלי חלל כלל וכן אומרים כלם לפי הדמיון [וזהו שביד העד שלא היה בוס חלל כי הדמיון בצירוף שהיה לו מלחה דלא רמיא לדקדק בעת בראה ועושה בעת הסגרה] וודאי הוא שלא שכיחא הסודמנות וההלכה ונחמטע המיעוט ביותר כי חף בל"ז היה רק מיעוט לבד כאשר ע"כ ח"כ לא תלא וחף שהיה מגולה כל הנהר וא"כ לא הוי חו מיעוט המלוי צוודחי ולשיטת ר"י לפי מה שתיירך דאסרו לכתחילה מהמת דהוי מיעוט המלוי הגם מבואר דבמיעוט שאינו מלוי חף אם אינו בגדר מיעוט דמיעוטא רק דהוא מיעוטא דפליגי בזה רבנן ור"מ בעלמא מ"מ לא הוי גזרו רבנן לאסור לכתחילה רק אם יש בה סוג דהוי מיעוט המלוי [עיינן במערכה ב חלק א אלקף הטנן אות (יד)] ולא במיעוט התמא וא"כ הדבר פשוט הוא דאין סברא כלל לומר בחששא הג"ל מהמת שיש חללים בקלוות העלים ובכל השטח הוא כגשר ובאופן שאף בפתוח ממש הוי ג"כ רק מיעוט לבד ושאף במכוסה יהיה הכל מיעוט המלוי זה לא יעלה על לב כלל ובאמת ממהבדר דהוי רק כמיעוטא דמיעוטא לבד ומהמת זה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

ומה גם שרבים יודעים לשוט ע"פ המים והאז לומר חת בנו ואף יאמר שמפילה ע"פ המים יהיה יולא מחזקת חיים וה"כ כמו כן הוא הגופל צימא דסדום שהמים מלוהים וכדפרש"י שאינו מניח כלל לירד הסומה כמו שהוא בן הטבע בכשורי בכל מימות שבעולם ששטה הכל למעלה ולא תהיה למטה ולא יראה בשום פנים שירד הסומה ויאבד מהעין וזוה החופן לכ"ע לא מצעי דאם נשאת תלך חזל הוא ממש בחזקת חי ואין חילוק בין ימא דסדום לשאר מימות ולכן לא היה יכול הגמ' לומר נ"מ זזה ולא קשה תו מידי :

לד ואין להקשות קושי' הג"ל לבאורה רק על מה שפירשו הרמב"ם והר"ח בגיטין שם דספינה שנאצדה שנשברו הכלים והעלים ונשאתה להסגת המים לבד בלי טוּגין ומשיעים והף שלא ראינו כלל נפילת אנשים להמים ולא מחזקת חיים ונחנים עליהם חומרי חיים ומתים חזל צימא דסדום ראוי להיות זזה עדיין בחזקת חיים שאף אם תשברה הספינה עדיין ישומו האנשים למעלה וה"כ למה חינו חומר הגמ' נפקא מינה לענין זה :

לה אבל אחרי צימא דסדום לא מתקיים כלל מה שנאמר יעלו שמים וירדו הסומות כי אין מניח כלל לירד למטה הסומה והף בעת רוח כועה וסער לבן לא יקרה זה שיסברו כל העוגין והיולוגים והמטושים כי שצרות בלי הסשטה הוא ע"י ירידת הסומה ועלי' מהצעת המים ישברו כי אין עולרים היל למלחים להוצילה רק הרוח כוער עליה והמלחים מניחים ידיהם מלעשות מלאכתם במים רבים בעת הזעם כי היא יורדת הסומה ועולה שמימה חזל צימא דסדום לא יקרה כה כי לא תרד כלל בחוביכות המים חף לא בחלק ממנה ויכולים המלחים בעת הזעם מרוחות להוריד היולוגים ועכ"ז לא תשקע ולא יזיקוה מרוחות כי הזוק מרוחות הוא כשם מרחפים בחזק בחוף היולוגים וע"כ כאשר בזמנינו נחחדשו חניות הולכות בלא ויולוגים כלל הנקראים (פארלווא סיף) אינם מסתכנים מרוחות וככה הוא צימא דסדום בכל החניות והף לו יהא אם יקרה צימא דסדום ע"י סיבות רחוקות דלא שכיחה לא קשיא מידי מה שאינו חומר הגמ' נ"מ צמא דל"ם :

לו בנראה לפענ"ד לומר דבר מהודש שאף לשיעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש שצריך לשהות עד שיעור יליאת הנפש מדאורייתא לא נוכל לדעתם להחמיר כדעת מהרשד"ם שלא יועיל הגדה הא"י ע"י שאלה כשכבר אמר במסל"ה כשאינו בחותו מעמד חלה לדעת הרמב"ן ורשב"א וריב"ש מוכרח דאף שלא בחותו מעמד שפיר דמי ואם נראה להחמיר בזה יהיה כהרי חומרי דסתרי אהדדי דהנהג לשיעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש דלריך דווקא שיעידו העדים שסו שיעור יליאת הנפש ומבואר עוד בהרשב"א ומיוחס לרמב"ן ופסק בן ברמ"ה סי' י"ו סעיף ל"ד דאם העיד העד סתמא שטבע חוששין שקורח בן טביעה לשבירת ספינה או נפילה לבד והף דלא שיה שיעור יליאת הנפש ולבאורה הוא תמוה מאוד שאין יפרנסו להא דדביהו דר"ב אינסבה מחמת הגדה הא"י סתמא מאן איכא ב"י האם טבע חסא ולא אמרו רבנן ולא מידי ומבואר שלא דרשו כלל על ענין הטביעה אם שהא הא"י עד שיעור יליאת הנפש וכבר עמד בזה במהריב"ל הובא במראות הנוצחות ס"ק קל"ד ותירך דהש"ם נקיט לשון קליגא ונקיטס ולפענ"ד אין זה כל ישוב דלריך יקרה הגמ' צמא שהוא עיקר ותנאי ובכזה יאמר חכמים הוהו דדבריקס כו' כי נוכל לעשות בנקל ולומר או דאין רריך כלל שהים שיעור יליאת הנפש או עכ"פ נוכל לומר דכשלא ידענו איך ומה ה"י שהעד העיד סתמא דיינין להקל שראה שלא עלה בשיעור יליאת הנפש ובמראות הנוצחות שהתהל ג"כ בהתרת קושי' הג"ל והאריך הרבה באופן שלפי דבריו יתחדש חידושי דינים נגד סתימת הפוסקים ולא ראיתי להאריך בזה ודברי' מבוארי' אללי בעזה"י בקונטר' מו"חד :

לז וער כן נראה לפענ"ד בישוב הקושיא החזקה הזאת אשר יאמר ע"ז שהוא ישוב מספיק ולא יפלא לנו עוד שיטת

וריב"ש שהעדות שמעידין לריך שיעידו על שיעור שהיית יליאת הנפש שאל"ם הוא ספק מה"ת וה"כ הוי מחלוקת הפוסקים הנ"ל מחלוקת בדאורייתא ולריך לריך אחר המחמיר וע"כ הביא כת"ר ראיה מכרעה לשיעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש מגמ' דשבת (ק"ח ע"ב) וע"פ זה העלה להחמיר בענין לשאל מהעדים שלא בחותו מעמד על שיעור יליאת הנפש ולכן שהתהל כת"ר להוכיח מהגדה העדים מסל"ה שכבר הוא מבואר שהעידו בלי שאלה על שיעור ששהו ג' שעות ויפה הוכיח וה"כ במאי דביארתי בחשש רביעי להסתפק בהגדה העד שהוא רק על חלק הגלוי לבד ולא על שעה שליטת עיני בשעה שפרוסים העלים עלי מים הנה כבר ביארתי לעיל אות (בו) דזה לכ"ע רק השטא דרבנן לבד ומדאורייתא מספיק בעדות שראו שלא עלה במקום הנפילה וה"כ שפיר יודה כת"ר ששוב נוכל לסמוך על דעת מ"ב צמא מוהר"ם ובנימוני זאב דיש תיקון בשאלה חף אחרי יוכ ויומים ואיו זמן שפירשו דצריכה ופשוטי ואף יש לי עיון צמא שכתב כת"ר להחמיר כדעת מהרשד"ם לענין עדות ששהו שיעור יליאת הנפש כשאינו בחותו מעמד ולפענ"ד נראה בזה עיוגא מחמת שני דברים :

לא א במה שהכריע כת"ר בין מחלוקת הראשונים שהעיקר כדעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש שצלה שהא כו' הוי ספק מה"ת והוכיח זה בראיה משבת ק"ח ע"ב דליחת ההם כי אחת רב דימי אמר מעולם לא טבע גברה צימא דסדום למאי נ"מ וקשה למה חינו חומר הגמ' דנ"מ אם נפל אדם צמשאל"ם דצימא דסדום חף אם נשאת תלך חלה ע"כ דלריך שהא עד שתלך נפשו ושיהיה מכוסה זה השיעור במים אז אם נשאת לא חלה חזל בלי"ז כן הוא חף בכל מימות שבעולם דאף ח"ג חלה וצימא דסדום לא מתכסה במים וה"כ ליכא לאשכוחי נפקותא הג"ל חזל לדיעות החולקים וסברי דאין לריך בכל מימות שבעולם שיראו העדים שכיסה המים בכל שיעור יליאת הנפש ונפילה לבד יולאת מאיסור ח"א מדאורייתא וה"כ ל"ת היה להגמ' לומר נ"מ דצימא דסדום בזה חף ח"ג חלה והנה זה הראי' וההוכחה שאלי זה יותר משנה בסיותי בזוילגא ובה לל קורתי הרב המאוה"ג וכו' מוהר"ר יעקב נ"י חז"ד דק"ק נימיוין הסמוכה לוויגלה והקשה לי קושיא כת"ר על הפוסקים דסברי דבעינן שיהו העדים שיעור יליאת הנפש מדאורייתא שבל"ז חף אם נשאת תלך :

לב אמרתי לו הוך כ"ד דלריך יש להוכיח מיניה להכריע בין מחלוקת הפוסקים הנ"ל דאף לדעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש יקשה דעכ"פ חף צדלה שהו שיעור יליאת הנפש ילא מחזקת חיים ונחנים חומרי חיים וחומרי מתים כדליתא צפ' כל הגט כאשר עיקר דברי הרשב"א והרמב"ן והריב"ש הוא ליישב מהא דפ' כל הגט הג"ל למה התם הוא בספק חיים ומתים ונפול צמשאל"ם אם נשאת לא תלך וחירו דהתם מיירי בדלה שהו כו' ונפול צמשאל"ם הוא בדשהו ולדעתם ספינה המטורפת צים הוא כשלא טבעה והוי בחזקת חיים וספינה שאצדה הוא כשנטבעה ולא ראינו עד שיעור יליאת הנפש אז נחנין חומרי חיים ומתים בת כהן לישראל ובה ישראל לכהן לא תאכל בתרומה וצימא דסדום שמעולם לא טבע גברא נפול גברא צים ולא ידענו מה היה בסופו הנראה דהוא בחזקת חי ומה גם אם ידענו שהיה סמוך למקום נפילתו דברים שיוכל להנלל ע"י עלים רפסודות או ספינה קטנה כי אחרי שהוא רק למעלה ולא שוקע למטה ישוע חף מי שאינו חומן במלאכה השטה כי האומנות הוא שלא ישקע למטה וה"כ קשה חף לשיעת הרשב"א ורמב"ן וריב"ש למה לא אמר הגמ' נ"מ לענין זה שצימא דסדום הוא בחזקת חי :

לז אבל העיקר בזה דאף זה שנוחנים חומרי חיים ומתים הוא רק שראינו עכ"פ נאבד וכסהו התסום ולא עלה חיקף למעלה כי כסהו המים או גלגלוהו חכן בלא זה יש הרבה נופלים ועולים חיקף וכל אדם יכול לשוט מטעם

חו חף צת"ח הדין כמו צע"ס ואין שום חזקה דהיה קול מעלים חף מעלים הקרובים ולכן כשלא נתוודע לנו ביאור העדוה העד שחמר טבע חייבין שקורה לפילה לבד טביעה ומה שלא חמרו ולא מידי לדביתו דחסה כי אחרי שאנסבה חזקה הוא שדרשה מהא"י ביאור דבריו ודייקה ואח"כ אינסבה ומוכה לפ"ז דלשיעת הרשב"ה ורמב"ן וריב"ש דלריך שיעיד העד ששהא עד שיעור יליחת הנפש ויכל להדרש מהא"י שכבר חמר במסל"ת שיפרש דבריו חף שלא בחותו מעמד לאחר זמן :

מ ואם כן שפיר יוכל להדרש חף עתה שיפרשו דבריהם אם הסבוגנו לראות בשעת ששגט עין שלא עלה מזין העלים ובאם ששם הוא מקום מישור שעה פרסה ד' מילין יבואר לנו שלא עלה בכל שעה רחיה ששולט ביום לפי פשטיות דברי רש"י בהשר ביאתי בעזה"י שיש לפרש לרש"י שהוא בדקדוק ולשיעת הגאון מוהר"ח וצ"ח וקרצן נתגאל מספיק באם ששיעור מיל אחד הוא מקום מישור ואין דבר חולץ בפני הראות ששוב וודאי דאין נפקותא כלל במה שבשטוח עלים יש הללים מניזים יותר מבקרה והיה הסיתר מפולש ביותר :

מא אבן לפי מה שהעליתי לעיל עד אות (ל) ולא עד בכלל חין לורך לכל זה ובכל ענין מותרת האשה ואין לחוש לחשב שלישי ורביעי ויסתייע לזה סתימת הצ"ס והע"ז וסייעתי לעיל גם מרמב"ם וש"ע דלא ביארו עעמה דאגמא דסמקי שהוא משום השפלה גלים לבד שעי"כ צהו צעה שמכסה בקרה שאין גלים בריח האשה ועי"כ דבזה לא לבד באגמא דסמקי אלא חף בנכר הדין כך והוא בכלל מים שיש להם סוף ושפתי חלל הקרה שגפל צו הוא הסוף ושה הדין בנכרות ואגמים ואין חילוק חף אם סמוך היו גדים וגעשה שם הללים רבים וכן חף אם הוא בזימני ניסן שכבר הזמן הוא חס ורק עדיין לא נחם הקרה כאשר יקרה כן בכל שנה שמקודם יבא זמן החס והקרה עדיין מכסה עד יזרח השמש יום אחר יום והעיקר ע"י גשם בוטף ישבר הקרה וא"כ חף שבזמן שכבר בא זמן החוס לא שייך סברה דהיה לריך להיות קול מעלים וחיומים הסכרהי מחמת קור כמ"ש לפני קרתו מי יעמוד אצל כשכבר בא חוס חין זה הוכחה כלל גם ידוע שבסתלת הפפרת השלגים צביחת החוס חלל שפת הנכר נפתח מקודם הקרה ותיקף פתוח בכל שפת הנכר ועכ"ז לא חייבין צה להלל ע"י מהש"ד ומעתה חין עוד שום לד לחלק מעניניו מחמת שום חשב מחשבות הארבעה שדברנו מהם עד עתה ואף שלא נדע זה רק מסתימת רבותינו האחרונים ומסעד סתימת הרמב"ם וש"ע אצל אחרי שיצתה לכל קוש"י ובאתי בעזה"י הכל בטעם נכון ראוי לילך צעה צעקות סתימת רבותינו כנ"ל :

סליק בעזה"י

בישול וסתירת חשש חמישי

והוא מחמת שלפעמים עומד עץ בהלכסון כסולם מוצב ארנה וראשו למעלות המים ואולי נעשה עי"כ מהילה מללת ושמה הוא יותר שכיח מכלל משאל"ם עד שבזה חף אם נשאת תלא וסעיקר מה שבזה יתכן שיביה חף בחריפותא דנהרה מקום שגפל הנעצב וגושאו חריפותא דנהרה :

מב הנה מבוחר ביצמות קל"א ע"א צהא שניכנס אחד למכמור מכמורים צירדן ונכנס לתוך המחילה וסקעה עליו חמה ולא מלא פתחה ושה עליו חזירו עד שתלא נפשו ולמחר זרחה לו החמה ומלא פתחה וצא ומלא הספד גדול בתוך ביתו ואמר רבי ע"ז כמה גדולים דברי חכמים שאמרו משאל"ם אשתו אסורה כו' מזה נוכל ללמוד בהחלט שאף באופן כזה שראינו נכנס לתוך מחילה ש"ד ולא עלה שאם נשאת לא תלא שאל"כ שבזה חף אם נשאת תלא דלא הוי רובס למיתה צה ומה שבמשאל"ם ח"נ ל"ת הוא רק משום דרובייהו לא יובילם המים כלל לתוך המחילה ש"ד שבגובה שפת הנכר

שיעת הרשב"ה ורמב"ן וריב"ש ושסתם כן הרמ"א וביה' דברי הגמ' מדוקדקים בקינורו שהגמ' מספר לנו שהחלת חמירת ח"י שהיה במסל"ת צסתימות טבע חסא ור"י חמר האלקים חכלו כוורי לחסה רק דרך חבל ולער חמר ולא שהיה מצורר כן כי לא הוגד עדיין חף ומה היה טביעת חסא ולא יפלא חף חמר בלשון שבועה כי קא חזינן שהמר האלקים שחכלו כוורי לחסה ומנא ידע שחכלו כוורי או חס כוח שלם עדיין ומה גם שמתבע הים לדחות כל דבר מת להון כדאיתא צפ' המוכר את הספינה (ד' ע"ג ע"ב) יעו"ש ברשב"ם צד"ה ודאחורו מיה ועוד חס חכמים האמינו למסל"ת לענין ענוגה מהמת סברה דדייקה ומנסבה חסא יש מקום מן הדין לענין שבועה שיוכל לשבע שחמת הוא כך (ומזה קשה על דברי הגהת מרדכי סוף החסה צתרה בשם מוהר"מ וצ"ע) אלא עי"כ דרך לעק האלקים על חבל ולער שיוכל להיות שלא יבא חסא חף לקצורה ודביתו דחסה השנה שחמר ע"ד החמת ואזהר ואנסבה ולא חמרו לה רבין ולא מידי כי חזקה גדולה הוא שהף האשה שמתירים לה צ"ד ע"פ ע"א או מסל"ת היא דייקה ערס מנסבה ומחמת כן האמינו רבין לע"א ומסל"ת ואף שלא ידענו חף ומה דדייקה והנה צה דהא"י היה ממכירי בית חסא כמו דחמר מאן איכא ציה חסא כו' ואין יתכן דלא דייק האשה ערס מנסבה לדרום מהא"י חף היה ענין חזיין הטביעה אם לא רחה רק צבירת ספינה לבד ואם ששהא עד שיעור יליחת הנפש ומה גם לדביתו דר"ג דהיה היתה אשת חמר ואמרינן בפסחים ד' ע"ב דחזקה לחבר שאינו יולא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואם שולח וודאי שח"ל לשאלו ולברר יעויין צתום' יסחים שם ע"ב ד"ה לאו יעו"ש ומכש"כ צהא דהיה חולא ומנסבה שחמרו שהוא חזקה לכל אשה חף לא אשה חמר ולכן לא היו לריבים לשאל ממנה חס דייקה על ענין הטביעה ואמרינן דודאי דרשה מהא"י ערס חנסבה ואם היה חומר לה שלא רחה שיעור יליחת הנפש היתה צהא אשת חסא לפני ר"י לספר לו שאין מצורר או לא היתה מנסבה ומה מצוחר שח"ל לשאלו בחותו מעמד דווקא שח"כ חף נוכל לסמוך על החזקה שדייקה ודרשה מהא"י כי חולי דרשה אחרי יום או יומים כי היה דאנסבה הוא לפחות אחרי צ' יום דהמתנה :

לח ומה שהוביה הרי"ף והפוסקים הדין דאין לריך רק שהחלה במסל"ת מהא דפונדקית ולא מהא דעצב חסה כי שם צפונדקית רק הצבי' לבד שבז שהחלת דברים ומצוחר שאף שהחלת הדבר לא היה כלל הגדה מפורשת ממיחה ועכ"ז השוב החלה יחיה מה שיחיה ומנא דעצב חסה לא נוכל ללמוד רק שכשחמר שפיר במסל"ת שמת הבעל ורק לא פירש יפה נוכל שוב לשאל ממנו פירוש דבריו והיה עדיין לנו ספק אם רק שהחיל צדברים לבד ועל כן צחרו הרי"ף והפוסקים יותר להוביה מהא דפונדקית :

לט ומה שלא יכיר דחמרי דהתיר ר"י ואמר דחסא גברה צהא חס איתא דסליק קלא חיה ליה ולא דרש ר"י על ענין הטביעה שאולי עלה תיכף כי לסברה איכה דחמרי דלא משוינן המידה ומחלקין בין ע"ה לה"ח וצת"ח דיינינן מהעדר קול ולא אמרינן דחולי חתיליד ציה מומא שגשחק או חעיקור חלמודים וכדומה הנה לפ"ז לא היה לריך לדרום על ענין הטביעה חולי רק נפל וסליק במקומו כי זה וודאי היה קול צת"ח שודאי היה מצרך צרכה הגומל ציה עשרה וצהו צורצא מרבין ומודיע הנס שנעשה לו והיה מפורסם הנס שנעשה לת"ח כחסא ויעויין צמנחה פ' התכלת (מ' ע"א) ח"ל רצא צר"ח לרצ ולרמו ציה עשרה ונפקו לשוקא ומפרסמא למלתא ע"כ הרי דכל ע"י עשרה מתפרסם וא"כ וודאי דהיה מתפרסם כשהיה מצרך צרכה הגומל ציה עשרה צקרוצ למקום נפילהו וכל זה הוא לסברה שאיכה דחמרי חבל לפי לישנא קמא וכדקיי"ל כן שלא שנה צורצא מרבין ל"ש אינש דעלמא כו' : השוו חכמים מדותיהם ולא חילקו בין איש לאיש ומקום ממקום וחששו תמיד לסעדר קול לחיזו איבה שנעשה חלס וכדומה לכן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

כי ילכו. במורד כמו המים שהולכים במורד חבל שפיר כאשר יוצאו לתוך המחילות שפיר שכיח הללה ש"כ מה נתפלה רבי ואמר ע"ז כמה גדולים דברי חכמים אחרי שבזה האופן שהיה שכיח ההללה ח"כ שכל ענין הללה של מחש"ד משקיעת החמה ומזריחה הוא מלחא דלא שכיחא ולא עלה על לב חכם שיעלה כך ורק חכמי התורה לפי ברות קדשם כל הוגלד וכאשר לפי כן חזינו :

מג ומעתה

נידון ומה הסם שנגנס ממש לתוך מחילה ש"ד הוי רובם למיתה ואם נשאת לא תלא קו"ח בעניניו שאף אם נהום שמזוי מחש"ד מללת חכתי לא ידעו כלל אם עלה וסרס ראש למעלה מהמים ואם השיג מעמד ולא דמי למחש"ד שנטעבו בזה האופן שיסיהם עם מעמד והרמת ראש ואף אם נאמר דבמחש"ד נעשה הפתח רחב וע"כ לא שכיחא שלא ימלא הפתח חבל בעניניו חלוי נהווים רק חלל להרים ראש ולא יכול לעלות וללאת עד חתר אחרי הללה לקרוא בקול לעזר וכדומה אכן לעומת זה יש לדדים רבים דלא שכיחא בעניניו שמה שיזדמן שיטהווה מחילה מללת לדרך תנאים רבים וכן שלמים חדרא שיעמוד עך בחלכסון ראשו למעליה המים שנית שהעלים שבזידה ישיירו מקום להרים ראש לבד וימנעו מלעלותי שליטת שיסיהם לו בזה המקום מעמד לרגלו בחופן שירים ראש למעליה המים רביעית שיסיהם סיבה שיופסק גלגולו בהמים בזה בזה המקום ויניחו לעמוד ולהשיג מעמד. המסית שלא ידום בבוס אופן למחש"ד שהמחילות הולכות למרחוק תחת הארץ ובדרך עקלקלות מאוד וע"כ אף שמבואר בגמ' שם שבנים הים שרנו לכמור מכמורין בירדן ואחד נכנס לתוך המחילה ש"ד וקרה לו מקרה שלא מלא פתחה ללאת וחזירו שהא בשפת הנהר ולא שמע מחזירו קול קורא זה לזה לאמר איכה הו' אנה הפתח ובכל השיעור שהלא נפש לא שמע שום קול וקשב וע"כ חשב שחזירו וודחי מת' ועשאו הספד בביתו על מיתתו ובהכרח שג"כ הולכת המחילה ברחוק עד שנמנע להשמיע קול לעקה החולה לא כן בעניניו שאף אם יהיה השם מחש"ד מללת חגיגה רק מען פעלה למעלה ובאם שהיה משיג מעמד ומרים ראש וודחי שהיה לועק בקול שיושיעו המושיע ומה גם שדע הנענע שהוא מהערל ודיבר עמו שיושיעו ולקה ממנו עשה להניח הסוס ולהפוס בהעלים והחילו יסודים היו עם שלשה שעות וחותרים אחרי הללת נפשות ובאם שהיה שומעים חזיון קול מתחת העלים היו הולכים אחרי הקול שהוא להליל ולא שכיחא יותר ההללה שניצל זה שנכנס לכמור מכורין במחילה של דגים שהיה באופן שהולך חדר בכונה למרחוק תחת הארץ שיש לו עם מעמד יפה ושהלכה בעקלתון ובלבול באופן שבלא אור השמש אין לראות הפתח ואחרי שביחרתו שבכעין עובדא הואת הוי הדין בוודאי שאם נשאת לא תלא כש"כ בעניניו :

מד ונידון

עוד בזה שאחרי שביחרתו בצוה"י לכוון שאף אם נהום שימלא מחילות מלילות לא יפה כוחייהו ולא שכיחא בזה הללה יותר מן מחילות של דגים שנזכר בגמ' אשר בגמ' מיירי אף בנגנס ממש לתוך המחילה ובכר העלתי לעיל בלוח (ב) שכשאין חששא להללה ברחוק משיעור שליטת עין אין חוששין גם להללה בתוך השיעור ע"י מחש"ד כי ההללה ע"י מחש"ד הוא לא שכיחא וגזר חכמים הוא כשיש בזה הסוג אופן שיסיהם מיעוט המלוי כשיטת ר"י ושיעורו וסוכתי זה בלוח ה"ל מהא דהרמב"ם ורבינו ירוחם ושל"ע שלא זכרו כלל בעטם שאסרו חכמים שחששו להללה של מחש"ד ולא כתבו רק בעטם האיסור שמה עלה למרחוק ותמוה הוא שהשמיעו לחכם המוזכר בגמ' אשר נ"מ עובא בזה החשש היכא שיש למורד הנהר סוגר ועולר כמו בבתי הרחיים וכמו דיו"ד בס' ש"ס צ"ב"י בזה השיעור שיש תשובה הר"ף ובמ"ס בזה ומובא בש"ך שם מבוחר דליוירי גם בנהר שיסיהם להמים סוף ובזה אף לכהחילה תנשא ולחששא של מחילה ש"ד אין נפקותא במה שיסיהם סוגר ועולר להמים כי לא ידמה למים שיש להם

סוף דעלמא דלא שכיח בזה מחילות ש"ד ובנהר שכיח מחילות ש"ד ולכן בוכחתי שע"כ שקיימו כשיטת ר"י ואין לחוש לחששא של מחילות ש"ד אשר הוא מחששא דלא שכיחא עד שאמר ע"ז רבי כמה גדולים דברי חכמים וכו' ואם רחוק שלא נראה ולא נשמע ולא עלה על לב שיסיהם הללה ע"י מחש"ד ורק כשיש חששא להללה ברחוק מקום בחיזה זמן סערת הרוח וכדומה שוב השוו חכמים מדותיהם וחששו אף בעת השקטם ובאופן שהולכת שוקעת שאין חששא להללה של עלים ברחוק עכ"ז עדיין יש איסור מחמת חששא להללה של מחש"ד כיון שיש בסוגי ההללה של עלים ברחוק חבל כשיש סוגר ועולר להמים ואין עוד בסוגי השם עלים ברחוק לא חיישינן תו לחששא של מחש"ד כי לא גזרו רק בשים בסוגי מיעוט המלוי כמו שכחז הר"י בעטם איסור במשאל"ס ויגוסס ובכר נתבאר לעיל בלוח (מב) דאף בנגנס לתוך המחילה ש"ד הוי ג"כ מיעוט דלא שכיחא עד שאף באופן שהוא לא היה עולה על לב חכם רק גדולים. המה דברי חכמים שרות ד' דיבר גם ורחו הוגלד שלא היה עולה לחשוב לשום חכם בעולם ועוד כבר נתבאר שוב בלוח (בג) בעניניו עכ"פ אין לחוש ולא שכיחא יותר מהללה של הנכנס במחש"ד ואף רחוק הוא מהדעת יותר וח"כ אחרי שהעלתי וביחרתו לכוון בעניניו אין חשש של הללה ברחוק מקום כמו בדינו של הב"ח בגפ"ל לחלל הקרח ואף קילא בזה ומסתבר יותר מנפול לחלל הקרח כמו שהארכתי לעיל בציוול וסתירת חשבות ראשון ושני ושלישי ורביעי ח"כ אין עוד לחוש לחשש הללה של מחש"ד ולא לחשש החמישי חשש שימלא מחילות מלילות כי חד דינא להו כ"ל :

מה עוד כאשר ביחרתו בצוה"י לעיל לוח (בז) דאף כשהנהר מתעקמת בקרוב למקום הנפילה ובאשר הנסרות בין הנהרים ילכוין וא"כ לא בולע הרא"י אחרי עקמימות הנהר וע"כ לא חילקו והכל הוי אם נשאת לא תלא והוי הכל רובא למיתה וזאת יחייב הדעת הישר שבאופן האמור שאחרי העיקום אין בולע הראיה ושפת הנהר פתוח להללה וגם נמלאים בנהרות מקומות לא עמוקות שיוכל להשיג מעמד הים יתכן בזה המיעוט ההללה יותר ממה שילוייר ההללה כשמכוסה הנהר בעלים מבפני לפפה שבכה"ל לא ישאר אופן לחוש להללה אם לא שיסיהם מחילה מען עקום ולא יהיה יכול לעלות חיקף ולא נשמע גם קול לכן מכמה וכמה לדדים מהמעט בכלן מיעוט הללה ואם בנהר פתוח ומתעקמת הוי רובא למיתה מחוייב שבזה נחמטע המיעוט ולא הוי על כ"פ מיעוט המלוי כי באם שבזה הוא מיעוט המלוי יחוייב שלא יהיה בנהר פתוח ומתעקמת שיש בזה חששה בעלים בקרוב רוב נעבעים רק ספק לבד ואחרי שמאומת מהדעת הישר שאינו מיעוט מלוי ואם כן אין בסוג שהוא כשמכוסה בעלים בשיעור שליטת עין אופן של מיעוט המלוי וכל הסוג הוא באופן שמיעוט הניצל לא מלוי הוא הנה כבר העלתי להלכה דהעיקר כשיטת ר"י ושיעורו דלא גזרו רק בשים בהסוג עכ"פ אופן שילוייר מיעוט המלוי וכשאין בהסוג אופן שיסיהם בו מיעוט המלוי תנשא שפיר אפילו לכהחילה :

מז ומה שיחייב הדעת והסברא הישרה יש בזה לד מעליותא להיות לנו הסלכה בטוחה יותר ממה שיחוייב רק מדרך העיון והראיה כי מה שעולה ע"פ העיון והרא"י מעומק הסלכה יתכן שימלא חזיון קושי' לתירוץ שע"ז היסוד בניו כל הבנין חבל מה שמחוייב מעלמותו מולד סברא המחייבת הדין לא יבועל אם לא כשימלא סתירה מפורשת ויאמר בדרך שאמר זכחים (ל"ו ע"ב) רמי ב"ח לרבי יתחק בר יהודה חי תניא תניא ולפענ"ד דדון הגפ"ל לחלל הקרח שמיירי ב' ס"ה בתשובה שהיה כל הנהר מכוסה בקרח שהסכימו לזה גאוני זמנו מחוייב הדין מן הסברא לבד שכיון שאף בנהר פתוח רובא הוא למיתה וא"ל ל"ה בלי ספק שכיסוי הקרח אף אם איבא חללים בחיזהו מקומות מיוחדות עכ"פ נחמטע הרבה חלק המיעוט הנמלטים ונמנע עוד שיסיהם בזה מיעוט מלוי שבאם שהיה בזה מיעוט מלוי הנמלט יחוייב שבנהר פתוח ממש לא יסיהם

ונעמיק עוד יותר בזה ונחזי חן אף היה נידון אם היה מוריד אדם בחימונו כמטרה לחץ עץ ההוא מהאספוסק לעומת ונגד הלכ ויהי מה הנחבט לעינינו אם תיכף או היה נעשה גוסס ומת עכ"פ מזה ח"כ ועדים היה מתרים להמוריד העץ האם ינקת זה הרולח ממשפט מות בעענה לומר שאולי חין בעץ גדול כזה ובהורדה מאספוסק שידוע שהוא כמאגרא רמה בו' וכאשר כבר נהרג שור אף בשפת הנהר ובי יסופק שלא יהיה בו כדי להמית לאדם כשהולך לעומת לבו ובאופן החבט שראינו שנקרו מאחזיתו בהעלים וודאי היו דנים בסנהדרין להרוג להרולח ואם תאמר שלא לנו זו החקירה ורק מסורה הוא לסנהדרין מומחין המה ידעו בשער ומידת דבר וחבט שיש בו כדי להמית אמת לא כן הוא כי חין מסור רק משפט עלם הדין לסנהדרין אבל משפט האומד שיהיה בהאבן או העץ כדי להמית הוא מסור רק לעדים לבד דהסלכתא וודאי כר"ע (ב"ק דף ל' ע"ב) תאמר אף כל שהוא מסור לעדים וא"כ לפי הגדת המסל"ת מענין הכחא עץ היו אומדים זה עדים ליש בו כדי להמית והיה מתחייב הרולח ע"פ התרחה העדים מיתה דינא דסנהדרין :

עוד ראוי לבאר שכאשר יאומד האבן או העץ שיש בו כדי להמית אם הנחבטים רובם למיתה קיימי ואם ש"כ? בספק הוא עומד ורק מחמת שבסוף עלה שהומת הנהלח לכן מתחייב הרולח במה שזרק אבן שיוכל להמית וכן ה' שמת : והנראה מוכרח לומר שע"כ רובא הוא שימותו ולא שהוא בדרך הספק שבאש שהוא רק מסופק ואין מחוייב שיהיה רוב נהרגין לא ה' הרולח מתחייב מיתה לא מצעי לר"ל (מכות ע"ו) דהתרחא ספק לא בוי התרחא כי ה' התרחא ספק שאולי לא יהי' נהרג זה שיעיל הרולח עליו האבן שהוא וחק הליבא דר"י דסובר דהתרחא ספק שמים התרחא מ"מ ה' נפטר הרולח באש שהי' מסופק שהריגה כדמוכה מהא דתיחא בסנהדרין (ע"ט ע"א) דלרבנן וארז לו וקס עליו הוא פרע לזרק אבן לגו ומקשי הגמ' שם ה"ד תלימא דתיבא ע' א"י ואחד ישראל ציניהם תיפוק ליה דרובא א"י נהבו אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל כנ"ל ועיוין בתוס' שם בד"ה אי נמי דפרשו דגמ' אומר תליבא דמ"ד התרחא ספק שמים התרחא אבל כיון שאינו ידוע צבירור שיבא לידי רתיחה ישראל מקשי הגמ' דל"ל קרא וכמו כן אם נאמר דאף ביש בו כדי להמית בוי הנהרגין ושאינו נהרגים פלגא ופלגא כלומר ספק השקול קשה כקושיית הגמ' ספק נפשות להקל אלא ע"כ דכאשר לפי אומד העדים יש בהאבן או העץ כדי להמית בוי או הנחבטין רובם למיתה או נעשים גוססים שמתים מזה ההכאה ולמיתה קיימי ועכ"פ אם היה אחד מוריד העץ מאספוסק לעומת הלכ כנ"ל ולא ידוע מה עלה הסוף כי ירד תהומה או הלכו העדים ולא ראו יותר פעור המוריד העץ אבל הוא רק מחמת הסברות שכחבו התוס' בסנהדרין (ע"ה ע"א) ד"ה גוסס צידי אדם יעו"ש אבל לולי זאת היה מתחייב המוריד העץ כקושיית התוס' שהקשו שם שיתחייב הראשון שעשה גוסס אחרי דרובא למיתה הוא ובדיני נפשות הולכין אחרי רובא ובאש שאחד הוריד עץ כנ"ל ובא השני תיכף ומיד לאחר הכאה העץ לעומת הלכ וירה חן והמיתו היה נפטר השני כיון שהלכתא כרבנן דריב"ב דבשי"ש בראשון כדי להמית שנעשה גוסס צידי אדם פעור השני וכן היה ראוי לדון בזה מדין רובא שודאי רובים נעשים עכ"פ גוססים ולא היינו מוקמינן ליה בחזקת חי וצריא לא גוסס לחייב מחמת כן להשני שירה החץ ודינא דרבנן דריב"ב מבואר שהוא בין הכהו צבת אחת ובין הכהו זה אחר זה ואף שהכאה של זה אחר זה היה במהירות באופן שלא ראינו בו סימני גסיסה וכן משמע ממה בשנו לשני הדברים כאחד הכהו צבת אחת והכהו זאח"ז? שהכל הוא אף זה אחר זה דומה לבח אחת שלא יש זמן להתבונן יפה אם בא לידי גסיסה ולכאורה למה לא נוקים ליה בחזקת חי וצריא לא גוסס לשיחייב האחרון מיתה דבדיני נפשות הולכין אחר חזקה לחייב להרולח כמבואר בתוס' כחובות

יהיה כלל רובא המתיר דיעבד אם נשאת וכן בענינינו במכוסה בעלים בכל שעה הראות יחוייב ג"כ כנ"ל כמו שבארתי בדברים האלה לעיל באות (מה) אבל בין בחלל שבקרה ובין בענינינו מחמת חיוב הסברה היתרה שלא היו תו מיעוט המלוו ואין בזה הסוג מיעוט המלוו לא ניתרת רק לשיטת ר"י לבד ולשיטת ר"י עלה לנו דרך ההיתר בין בדין הב"ח . ובין בענינינו מחמת שני האדדים כלומר בין מלד דרך העיון כמו שהעלתי בדברי שערבתי בעז"ה ובין מלד הסברה היתרה אבל לשיטת ר"ת חין מועיל כלל סברה הכ"ל כי אף בלא מלוו כלל והוא מיעוט דלה שכיח מאוד ג"כ גזרו וקיימתי דינא דהב"ח אף בדרך העיון והרא"י הכל רק לשיטת ר"י כמבואר בחלק קרה הנורה והעיקר תשובתו בסו' ק"ד לא מתוקמי בוודאי רק לשיטת ר"י : ובענינינו במה שביארתי בביטול וסתירת חשש ראשון ושני ושלישי ורביעי מבואר הכל פנים למעלותא להיתירא יותר מבחלל הקרה שיעלה סברת היתר אף לשיטת ר"ת אבל בביטול וסתירת חשש חמישי הכל הוא רק תליבא דשיטת ר"י לבד ומאן דיתוש להחמיר לשיטת ר"ת היה עדיין לורך לברר שאין מלוו בשטוח העלים מחילות מלילות ויהיה כמו שאמרו לענין מים שיל"ס דלא שכיחא מחש"ד ול"ה בכזה אף לר"ת אבל לפענ"ד נראה דאין לורך לזה דראוי להקל בזה כשיטת ר"י וסייעתו וכמו שביארתי והעלתי לעיל בעז"ה? בטעם ונימוק שהיה שיטה המחוררת בצבלי וירושלמי וששעתי' קיימא הרא"ש והרמב"ם והש"ע והי"ש ומה גם שהוא רק בחומרא דרבנן . שהחמירו לענין לכתיחה לבד וודאי דיש לילך בזה דיעה שהיה לקולא ומי שיחמור לחוש להחמ"י לדעת ר"ת לא ינחו בו רוח חמ"י לפענ"ד :

תם ונשלם סתירת וביטול חמשה חששות

אשר החמשה חששות המה ילאו לחלק בין ענינינו להיתר הב"ח בנפל לחלל הקרה ועתה נתבאר בעז"ה? שאין לחלק צנייהו וניתרת העגונה דנקטינן בה מלד טעמים לשבח שביארתי בעז"ה? דינא דהב"ח הכ"ל בלי שום חשש ופקפוק :

ומעתה אוסיף עוד בטעמים אחרים בהתרת העגונה דנקטינן בה ומה' אבקש עזר :

ויען כי מחמת הכאה העץ אדון ג' טעמים ע"כ חקרא לזה ענף עץ עבות

עוד יש לעיין ולדון בענינינו במה שהעיד העד המסל"ת שירד עץ מהאספוסק והכהו לעומת לבו ועי"כ עקרו מאחזיתו צידיו בהעלים וירד תחתיהם ונעלם מהעין ובזים הקודם ירד ג"כ עץ מהאספוסק והכהו לשור שרלה לשחות מים מהנהר ונהרג השור מכה חבטת העץ וכבר כתב אחי נ"י ע"ז שראוי להקל ולומר כי כמשפט השור כן משפט האדם ולכאורה הוא דברים תפלים לא מתקבלים על הדעת כלל כי לא כל העלים שוות ולא כל הזמנים שוות שלא ידמה הסודרה בזים רוח סועה וסער כיום השקטם ולא כל החבטות שוות ומחבט מאבן אחד שיש בו כדי להמית יש שיומת ע"י ויש שישר בחיים :

מה **אמנם** עכ"פ ספק מיתה יש בזה ומלד המקום מסתבר בענין האדם יותר שיהיה נהרג כי האדם ה' בחריפותא דנהרא שהולך בע"כ לסוס ורובו אבל השור שחה סמוך לשפת הנהר ושמה חין הולך המים במורד ובחזק כלל ורק הירידה מהאספוסק שהוא כמאגרא רמה לבירא עמיקתא פעל החבט הגדול להרוג להשור ובעלים הללו שהנראה שהמה להחורה לחון למדינה (ויוכל זה להחבר) הכל הוא עלים גדולים וכבדים אף הקטן שבהם שיש בהם כדי להמית בין בפגועם בראש כמו שקרה להשור ובין כשיפגעו כנגד הלכ ומה גם שאין ידוע ואולי היה העץ שהכה להאדם עוד יותר גדול מהעץ שהכה להשור וא"כ מידי ספיקא וודאי לא נפקא :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

מנחת אהרן בחשבותו ענף עץ אבות בסי' ה' בחשבותו להגאון מוהר"ח מוולוז'ין הביא שם בשם הגאון פ"י שגזר כדרכו על המתיר בעגונה משום ס"ס ופוגע באיסור אשת איש וקרוי להרבות ממזרים בישראל חו"ה דס"ס גרוע מרוב (והוא בס"ס שאין בשום ספק מהם רובא כמוכן) אכן הגאון מוהר"ח בחשבותו ע"ז בסי' ו' קרוי לסוף דבריו שם כתב דלענין דיעבד תלוי אם נחשב לספק קמא לפחות מפלגא כמ"ס הריב"ש אפשר דאין לדמות ס"ס לרובא אבל לפי מה שכתב מהרי"ט ופד"ה ומקורם ברוך מדברי התוס' בכמה דוכתי דחשיבין לספיקא קמא לפלגא ממש הוי שפיר דרין כמו ברובא דאם נשאת לא תלא ולענין לכתחילה כתב הגאון מוהר"ח דלא תנשא דלא עדיפא ממייעוטא דמייעוטא והף בתרי רובי כדמוכח מדברי התוס' יצמות ק"ל ח' ד"ה ולא היא ל"ש לרובא מרבנן והולך לשיטתו דקבע הלכה מחמת דברי התוס' כ"ל אבל לפי מה שביארתי שהוא רק לשיטת ר"ת ולא לשיטת ר"י ושייעתו ואשר ראו להקל כן אין תו ראי' לאסור לכתחילה :

גב ולפענ"ד

לא נראה כלל לדין דינא דספק ספיקא לענין להחמיר לכתחילה ממה שאסור במיעוטא דמייעוטא לשיטת ר"ת דאחרי שעכ"פ הוא רק מאיסור דרבנן לבד אין ללמוד רק כשלא היה מלינו חילוק בין רובא לס"ס אבל מלינו במידת חכמים שיש עליו לס"ס מדין רובא וכדכתב הרשב"ה בחשבה ומביאו בלשונו הפר"ח ב"ד סי' ק"י ס"ק מ"ט ומאריך בביאורו וז"ל שם להלך לענינו ואפשר דאליס היתירו יותר מרוב דהא רבי יהושע לגבי יוחסין פוסל בחד רובא ומכשר ס"ס ועוד כתב הרשב"ה בת"ה דף ק"ו דלר"ת שהוא רבינו יעקב אף דדבר שיש לו מתירין לא בעיל אפילו בחלף ועכ"ז בספק ספיקא נותרת ומכ"כ לשיטת הרמב"ם דכל ספק דאורייתא אינו אסור רק מדרבנן ח"כ הוי תו מחמת ספק השני ספק דרבנן ואינו ענינו כלל לדין רובא ומיעוטא ואחרי שיש חילוק בין רובא לס"ס ויש לך מעליותא בס"ס להקל יותר ח"כ מנ"ל ללמוד להחמיר בעגונה בס"ס ממה שהחמירו חכמים לחשום למיעוטא והף לשיטת ר"ת דהחמירו במיעוטא דל"ש עכ"ז לא בכל הדברים החמירו בעגונה ואין ללמוד מידת חכמים זה מזה כמו שפשוט להגמ' דאם סימנים דאורייתא דאבדה נותרת בסמינים ציגונים ואין חוששין שמה אחר הוא בזה הסימן והף מדרבנן אין חוששין ובמאי דגזרו והששו גזרו ובמאי דלא מלינו שגזרו אין לא ניקוס וכלמוד מעלמינו לדמות ענינים מה שמלינו חילוק צענים ובשלמה בזה דמיירי התוס' ד"ה ולא היא ל"ש לרובא מרבנן דאף דרובייהו דלרובא מרבנן קלא אית להו עכ"ז הכל אינו דין רק מלך הספק אחד שראינו שפול במשאל"ס ומאי דרובייהו לרובא כו' נחמט המיעוט עוד יותר והוי שפיר מיעוט דלא שכיחא ולר"ת שפיר גזרו להחום למיעוטא נגד רובא אף המיעוט הוא מיעוטא דל"ש וכמו כן בגוסס כמו שכתבו התוס' שם אבל כשיש תרי ענינים משני ספיקוה דאיכא דינא דספק ספיקא מנ"ל לומר דגזרו רבנן בדינא דס"ס ושפיר עולה היתר לפ"ז אף לשיטת ר"ת וכמו שמלינו בהדיא ממה שהבאתי מת"ה דף ק"ו שלר"ת בדבר שיש לו מתירין דלא בעיל אפילו בחלף ואפילו שהוא רובא דאיתא קמן דבזה אף ר"מ ל"ה למיעוטא יעויין בתוס' יצמות קי"ט ד"ה כגון ע' חנויות יעו"ש ועכ"ז בס"ס מתיר לשיטת ר"ת אף לר"מ. שדברי ר"ת הוא ממאי דלא גריס ואחרות באחרות במתני' דערלה פ"ג ועיין בתוס' זבתים ע"ב ע"א ד"ה נחשבנו כו' והסו ר"מ קאמר לה וא"כ יש מעליותא לס"ס על רובא ועל המחמד להחמיר בס"ס בעגונה עליו להביא ראיה ברורה מצבלי או מירושלמי דגזרו בפירוש בס"ס אבל לא יוכל ללמוד ממה שמלינו גזירת חכמים ברובא כי אין לנו רק החידוש שאנו מולאים בפירוש שגזרו :

גה ומבש"כ

בענינינו שכלל ספק איכא רובא להקל ח"כ בזה כ"ע מודי דבספק שרובא הוא להקל מן התורה מותרת ומלך ספק השני אף אם הוא ספק השקול

כתובות (כ"ב ע"ב) ד"ה והבא וביצמות (פ"ח ע"ב) ד"ה והבא ובחולין (י"א ע"ב) ד"ה כגון יעו"ש ופשוט אלא ע"כ דמחמת שבמה שהכרו הראשונים ה' כדי להמית כלומר שיתהווה עי"כ גוסס לכן נידון בחד רובא שמבטל לחוקה הראשונה ואמרין שהיה גוסס ולכן פטור השני וכן הוא כמו בענינו כאשר ה' יורה השני חז' והמיתו היה נפטר והיינו אמרין דהיה גוסס בידי אדם כיון שלפי האומד בעלים גדולים כאלו ובחורדה במורד כמאגרא רמה כו' כמו שהוא בירידת האיספוסק לפי מה ששמעתי וכפי שגראה ממעשי השור והף שהיה סמוך לשפה ומכ"כ שעינינו היה הסורדה בחריפותא דנהרא וזאת אשר עלה לנו שלא לבד שהיה אחר חבטת העץ בספק חיים ומתים אבל היה נידון ברובא למיתה ועכ"פ בגוסס בידי אדם היה נידון ורובייהו מתים לבסוף וגוסס לא יחיה יותר משלשה ימים כמבואר ב"ד סי' של"ט סעיף ב' . וזאת אשר עלה לנו שעי" הכאת העץ ילא מחזקת חיים ונעשה בספק חיים ומתים והף רובא הוא למיתה וא"כ אחרי שירד התומה ונעלם ולא עלה במשך ג' שעות יש עוד ספק שנטבע במשאל"ס וזה הספק הוי וודאי רובא למיתה ואיכא תרי ספיקי למיתה אשר כל ספק מינייהו של מיתה הוי הכל רובא ואיכא ס"ס והף תרי רובי ומעתה נידון בזה בסברת היתירא משלשה פנים א' מדינא דהוי תרי רובי והמיעוט הוא מיעוטא דמייעוטא ב' מדינא דספק ספיקא ג' שאוביח שראוי להתזקן עכ"פ מגפילת העץ בגוסס ובזב הוי שיעור יליאת הנפש מועט מאוד אשר בשיעור ב' מאות חמה וילא הנפש וזה יבורר מהגדת המשל"ת ואפרש ביאור שלשה הטעמים להיתירא :

גא מעם א

דאיכא בזה תרי רובי חדה דבהטען הוי כדי להמית ורובא למיתה כדלעיל ועוד רובא דמשאל"ס נטבעים וא"כ הוי מיעוטא דמייעוטא והוי המיעוט מיעוטא דלא שכיח וכבר ביארתי והעלתי לנכון בעז"ש במערכת שניה בשני חלקיו לשיטת ר"י במיעוטא דמייעוטא כי הוי תרי רובי להיתירא הנה זה ראוי להחשב לסוג לעלמו ולא שייך בזה השוואת מידת חכמים משום לא פלוג כי הוא סוג ידוע בדאיכא תרי רובי הוי תמיד המיעוט לא שכיחא ולשיטת ר"י לא גזרו חכמים רק במיעוט המזוי והף שכתובות מהר"מ מרובינבור"ג ובחשבות הגאון מוהר"ח מוולוז'ין הוכיח מדברי התוס' יצמות (דף קכ"א ע"ה) ד"ה ולא היא שאף ברובא דרובא אסורה לכתחילה הנה שיטת מהר"מ מרובינבור"ג הוא כשיטת ר"ת וגם הדין דמיירי ביה שייך בזה השוואת מידת חכמים ומודה בזה אף שיטת ר"י והתוס' שהוכיח מיני' הגאון מוהר"ח הוא ג"כ משיטת ר"ת וגם בהדין תרי רובא דמיירי התוס' שהוא מה דרובייהו דלרובא מרבנן קלא אית לי' שייך בזה השוואת מידת חכמים אבל בכל תרי רובי לא שייך השוואת מידת חכמים ולשיטת ר"י מותרת אף לכתחילה והעלתי דהרמב"ם והרא"ש וס"ע וע"ש קיימי בשיטת ר"י ושראו כן להורות לקולא כשיטת ר"י ושייעתו וביארתי הכל בעז"ש במערכות הקודמות בטעמים ונימוקים ואין לורך להכפיל הדברים :

גב ולפענ"ד

נראה דאין לריך כלל שיהיה תרי רובא כי אף בחד רובא שהוא משאל"ס ועוד ספק מטעם אחר כמו בענינו שספק הוא שנהרג מהכאה העץ הכל שעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא שהיה כמעשה השור ואין לריך לפנים להחשיב לספק ושפיר ראוי להיות מותרת לשיטת ר"י ושייעתו דבשלמה כשיהיה לריך שיהיה מיעוטא דמייעוטא דלא חייס לה ר"מ יתכן שהיה לריך תרי רובי אבל לשיטת ר"י אף במיעוט שפליגי בה ר"מ ורבנן בעלמא דר"מ חייס לה אבל כאשר אינו מיעוט המזוי שפיר תנשא אף לכתחילה לשיטת ר"י ודברתי מזה לעיל בחלף המגן (י"ד) ובשאר מקומות וא"כ לא הוי תו שמלבד הרובא יש זה עוד ספק פלגא ופלגא וא"כ לא הוי תו מיעוט המזוי צוודאי ותנשא לכתחילה לשיטת ר"י ושייעתו אשר ראוי להקל כשיטת הזאת כ"ל :

גג מעם שני

להיתירא מדינא דספק ספיקא והף שהגאון בעל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

מ

רובא ואף שבעל נודע ביהודה דחה לזה מטעם שגם זה שגבל
 הוא מרובא דעלמא אבל לא זכיתי להבין דבריו בזה כי לפי
 דבריו מאי מקשי הגמ' על הא דרוב וקרוב מעגלה ערופה
 דאזלינן בחר העיר הקרובה ולא אזלינן בחר רובא דעלמא
 ולסברת בעל נודע ביהודה הגם העיר הקרובה הוא ג"כ מרובא
 דעלמא וא"כ אין מתנגד לה הרובא והקרוב בחזקתו עומד
 והן אמת שלא אדע כלל לסברתו לזר ואופן שיחיה רובא וקרובא
 אשר הרובא יתנגד להקרובא וא"כ אין מקום לכל הסוגיא דרוב
 וקרוב אם לא שמפרש הכל דהששא הוא רק לעיר גדולה
 ביותר אבל לא משמע כך פשטיות הסוגיא ויעויין שם ב"ב ב"ב בחוס':

סא ומה שבעודע ביהודה שם הביא ראייה לדבריו הנ"ל מהא
 דבעי רבא בפסחים (יו"ד ע"ב) עכבר נכנס וכבר
 בפיו ועכבר יולא וכבר בפיו כו' ולמה לא נימא דהעכבר
 הוא מרובא דעלמא יעויין בדבריו גלע"ד דאין בזה הראיה
 ממש דהתם טעם אחר הוא דאמרין כאן נמלא כאן היה
 ואף רשב"ג מודה בדכחבו שם החוס' דה"מ מי אמרין דרשב"ג
 מודי משום דרגלים לדבר ויעויין בעודע ביהודה שם תשובה
 מ"ו שמביא שם בעלמנו לך, סברא ולדברי החוס' ומבאר
 סברות לחלק בזה דהוליו רגלו שהלריכו הרשב"א ור"ן וכן הוא
 בש"ע סי' י"ז סעיף ל"ב שיחיה קשור בשלשלת ולא אמרין בזה
 הסברא כאן נמלא כאן היה יעויין בו וזהו אין כאן המקום
 להאריך ואחרי שנתבאר שמהורס יסוד שרלה בעודע ביהודה
 לסייע לדעת הגאון בעל פני יושע שלא יהיה יסוד שרלה בעגונה
 מטעם ס"ס משום דהוי בחזקת איסור ובעל נודע ביהודה אף
 לשיטתו שוב דוחה ומיישב לקושייתו מרשב"א ור"ן והגאון
 מוהר"ם ג"כ לא חש לזה ומבאר דעתו דהפוסקים שמתירין
 ס"ס בחזקת איסור מטעם דספק אחד הוי כפלגא ושוב ע"י
 ספק שני הוי רובא ורובא עדיף מחזקה ודוחה לחזקה :

סב עזר נראה לפענ"ד ברור ותמיכה רבה לי מה שרואה
 הגאון בעל נודע ביהודה ליישב להרשב"א ור"ן דבעי
 קשור בשלשלת ולא התירה מס"ס משום דהוי ס"ס בחזקת
 איסור דשלאמא אם לא היה רק שני ספיקות שקולות אז יש
 לדון בזה אם מהני ס"ס כזה באתחזיק איסורא ואם לא כלומר
 אם הס"ס חשוב כרובא ועדיף מחזקה או דס"ס גרוע מרובא
 ולא עדיפה מחזקה אבל כאשר זה ששלשלו רגלו מים הלא
 הוא נפל ונאבד במשאל"ס שרובם למיתה ודוחה לחזקת ה"א
 וחזקת חיים כמבואר דינה דהם נשאת לא תלה ורק לענין
 לכתחילה לבד דאסרו רבנן אלו דנין וזאת שמלד ס"ס שפיר
 אין לנו ללמוד מגזירת חכמים בס"ס ממה שאסרו ברובא וכאשר
 לזה יבא השאלה וסקושי' שהקשה בעודע ביהודה להרשב"א ור"ן
 שלא יהיה לריך שיחיה קשור בשלשלת ומלד ס"ס יועיל שתנשא
 אף לכתחילה ותיפקע איסורא דרבנן וכאשר מצינו דנחנו
 לו מתירין וא"כ מה חכפת לנו בזה שיש בזה חזקת איסור
 אחרי שיש לעומת החזקה רובא המצטל לכה איסור החזקה
 ואזלי לה ובזאת שהיינו באין לדון רק מלד ספק השני לבד מחמת
 שבלעדו היה רק איסור דרבנן ועתה ע"י ספק השני הוי תו
 ספיקא דרבנן ה' עדיין נופל לנו ספק מחלוקת הפוסקים רבותינו
 האחרונים אם מהני ספק דרבנן באתחזיק איסורא אבל שפיר
 אנו נידון אותו דייני דס"ס ולא יחול כלל איסור דרבנן כאשר
 נאמר שלא מצינו שגזרו רק ברובא ולא בס"ס דעדיפה מינה
 ובהאי ס"ס איבא ספק אחד שיש בו רובא להקל וא"כ לא יזיק
 ליה חזקת איסור כי הרובא דוחה לה וא"כ בזה האופן יודה
 אף הא"ה והע"ז בס"י ק"י ס"ק ע"ו שאסרו בס"ס בחזקת איסור
 והע"ז שם סיים בהדיא לענין עגונה שלא נחיר מס"ס מלד
 חזקת איסור אבל הוא רק בס"ס סתמא ולא בדאיבא בחד
 ספק עכ"פ רובא שדוחה לכה החזקה כי אין בזה שום סברא
 להחמיר ובכרו"פ בסיומן ק"י שם מתיר בעגונה בס"ס והפ"ח
 משיב שם על חומרא דס"ס בחזקת איסור ויעויין בח"ד שם
 שמחלק בין ס"ס במיתה בעל ובין ס"ס בגירושין דבגירושין דהוא

הרי ספק דרבנן הוא להקל ואחרי דהתרתו הוא מלד ספק
 דרבנן ענין אחר הוא מרובא ומיעוטא לבד ומנ"ל ללמוד מהא
 דחששו רבנן ואסרו בספק אחד ברובא ומיעוטא וחששו למיעוטא
 שאינו מנזיל ולא שכיה כי אין זה כלל מזה הסוג ועויין ברדב"ז
 חלק ד' סימן רע"ג דכתב דלדעת הרמב"ם הוי ספיקא דרבנן
 ואפילו לכתחילה תנשא יעו"ש :

גו ואף בס"ס לבד בלי תרי הספיקות מרובא להקל פוסקים
 רבים מתירים ומובאים בק"ע שהתירו אפילו
 לכתחילה והדין עמהם כי אין ללמוד להחמיר בס"ס ממה שמצינו
 שגזרו לחשום למיעוטא דמשאל"ס וגוסס כמו שבארתי לעיל
 בעזה"י ואלה המה הפוסקים שמשאל"ס בק"ע דהתירו אפילו
 לכתחילה מטעם ס"ס בס"י רל"ז ובסיומן רל"ח בשם דברי
 ריבות ובס"י רע"ח בשם תשובת ר' אליה בר חיים ובס"י שג"ו
 בשם הרב מוהר"ר שלמה כהן ובס"י שס"ט בשם הרב מוהר"ר
 יעקב לבית הלוי :

גז ויעויין בתשובה נודע ביהודה מ"ק באבש"ע בחקנת
 עגונות סי' מ"ג שהאריך בדיון ס"ס בהתרת עגונה
 ומבואר שדעתו פשוט ליה דהיבא דהס"ס אינו משם אחד
 דיועיל להתיר אף לכתחילה ולא עלה על לבו שיחיה שייך
 בזה חששא דהחמירו חכמים לכתחילה במשאל"ס וגוסס ורק
 דן בזה מלד דהוי ס"ס בחזקת איסור ומחמת כן רולה מקודם
 לסייע להגאון בעל פ"י שמשגי על המתירים בעגונה מטעם
 ס"ס ממה שקשה על הרשב"א ור"ן בזה דהעלו רגלו אחת
 שפרשו שרגלו היה קשור בשלשלת ולמה לא התירו מדין ס"ס
 שמה נטבע במשאל"ס ושמה רגלו הוא של זה שגבל וע"כ שהוא
 משום דהוי ס"ס באתחזיק איסורא ולא מהני ואף שהרשב"א
 עלמנו מתיר ס"ס אפילו באתחזיק איסורא וע"כ לריך לחלק
 גמ"ש הש"ך ב"ד סי' ק"ו ס"ק ס"ד ושוב כתב בעל נודע ביהודה'
 ישוב לקושייתו הנ"ל מהרשב"א ור"ן יעויין בו ומבאר דלפ"ז
 קם כדעתו הא' שיש להתיר עגו' מטעם דס"ס ואפילו לכתחילה :
גח ומבואר דלא רחי חשש הגאון בעל נודע ביהודה בענין
 ס"ס בעגונה כהאי חששא של הגאון מוהר"ם
 הנ"ל ולא רחי החששא של הגאון מוהר"ם כהאי חששא של הגאון
 בעל נודע ביהודה כי הגאון מוהר"ם לא חש למה שהוא בחזקת
 איסור וע"כ לענין דיעבד לא הסתפק אבל החליט דלא כהגאון
 בעל פ"י וא"ל ל"ת ורק לענין לכתחילה דעתו לדמות לאיסור
 דרבנן במשאל"ס וגוסס ולפ"ז לא היה קשה מידי מה שהקשה
 בעל נודע ביהודה מהרשב"א ור"ן שהלריכו שיחיה הרגל קשור
 בשלשלת ולא התירו מטעם ס"ס כי הלריכו לענין להתיר
 לכתחילה שבה מיירי שלענין דיעבד בל"ז הוא משאל"ס ומר
 הגאון בעל נודע ביהודה לא חש למה שאסרו חכמים במשאל"ס
 וגוסס ובאמת יש טעמים נכונים שאין לריך לחוש לזה לא
 מצעי לשיטת ר"י כמו שהעלתי לעיל בסוף אות (ג) ואף לשיטת
 ר"ת אין ללמוד ס"ס ממה שחששו למיעוטא במשאל"ס וגוסס
 כמו שביארתי בעזה"י לנכון באות (גד) ולכן לא חש בעל נודע
 ביהודה רק לסברא מה שהוא בחזקת איסור ומבואר שגם זה
 לא ה' חש בעל נודע ביהודה ורק מחמת שהוקשה לו מקודם
 מהרשב"א ור"ן ושוב יש לבקושייתו מטעם שבה דהרשב"א
 ור"ן יהיה לריך להקל לעומת האבר שלא יעמא באוכל וליך
 בחר רובא דעלמא וזה האופן לא מהני ס"ס :

גט ולכאורה לענין ספק דרבנן להקל לא לריך לחוש למה
 שנקל בענין אחר בהיפוך וא"כ אף בלא
 דינא דס"ס קשה להרשב"א ור"ן כי אחרי שגבל במים שאל"ס
 לא היה תו רק איסור דרבנן לכתחילה ושוב הוי ספק דרבנן
 אולי זה האבר מזה שגבל וסברא כזו מפורשה ברדב"ז חלק
 ד' סי' רע"ג וכתבתי לזה לעיל באות (גה) :

ס וע"כ נלפע"ד ליישב להרשב"א ור"ן שלא מסתבר להו
 כלל שבאם שלא היה הרגל קשור בשלשלת שיחיה
 נידון בדיון ספק שזה הרגל הוא מזה האיש רק היה נידון
 שהוא ודאי מרובא דעלמא מטעם דרוב וקרוב הולכין בחר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֲלָק א

מעשה המכשיר לא מהני וצמיחת הבעל מהני ס"ס ואף דשם
 בה"ד רובא לומר עוד דבערוה דילפינן דבר דבר מממון כמו
 דצממון לא מהני רובא נגד חזקה ממון כמו כן לא מהני ס"ס
 שהוא כרובא נגד חזקה איסור והנה דברים הללו לא חזין
 כלל כי הלא רובא מהני נגד חזקה ח"א ולא דמי לחזקה ממון
 וברובא דשכיח אזלינן גם צממון כמו שהבאתי לעיל ואף לפי
 דעת הח"ד עכ"פ במים שאין להם סוף דיש בזה
 הספק רובא המחיר בודאי כשיש עוד ספק דיהיה ספק ספיקא
 מותרת אף לכתחילה :

ג ויעלה

לנו דבס"ס בעגונה העיקר דמהני אף להתיר
 לכתחילה דכל הפוסקים שזאת הגאון מוהר"ח
 לא חלקו בס"ס בין לכתחי' לדיעבד וכדמוכח מצעל נודע ביבוא
 מקושייתו מהרב"א ור"ן ששם לענין לכתחילה מייירי ומחמת
 קושייתו ר"ה להוכיח להגאון צעל פ"י שאוסר ושוב תירץ
 לקושייתו וכבר העלתי שאין כלל מקום לקושייתו ולא לראייתו
 והיכא דאיכא רובא בחד ספק עכ"פ אף הפוסקים דהחמירו
 מודו ומכ"כ היכא דאיכא תרי רובא ב' הספקות ויש בזה
 באמת היתר מחמת שני פנים חדא מדינא דס"ס ב' מדינא
 דספק דרבנן להקל וגם מחמת זה הסברא אף להש"ך בכללי ס"ס
 שהחמיר בספק דרבנן בחזקה איסור אבל כששני הספיקות
 רובא הוא להיתירא ומן ספק ראשון נעשה רק איסור דרבנן
 ומאד ספק השני תהיה מותרת לכ"ע ואין מגרע כלל החזקה
 דחלק הספק שלטומת החזקה שהוא רובא הוא עדיפא מחזקה
 וא"כ צעניינו לפי מה שבארתי דיש בשני הספיקות דין רובא
 להקל יש בזה היתר משני הפנים מס"ס ומספק דרבנן אף
 להש"ך דמחמיר בספק דרבנן בחתחוק איסורא ולהחולקים עליו
 הפילו בחד רובא אגי :

ד ואף

שמדעת הגאון מוהר"ח דהחמיר בס"ס לענין לכתחילה
 נוכל להוכיח שגם לא סובר דתהיה מותרת
 כשיש תרי ספיקא מתרי רובא מטעם דהוי ספיקא דרבנן
 להקל דהלא ביאר צענינו שהגידו העדים שראו כי נעבע מה אף
 שהוא עדות על גביהם וגם העלה דמועיל העדות נפילה שמא
 הנפילה הוי דינו במשאל"ס יעו"ש וקרא לזה תרי רובא וס"ס
 ומה שהתיר הוא מחמת שראוהו במשך ב' מאות אמות במים
 וכאשר דנו לגוסס החליט דבמשך ב' מאות אמות ילא נפשו
 צוודאי יעו"ש בתשובה בענף עץ אבות תשובה ה' ותשובה ו'
 הג"ל ולא התיר לא מטעם ס"ס ולא מטעם ספק דרבנן להקל
 כי לדעתו אחרי שהחמירו לענין לכתחילה לחשוש במיעוט דל"ש
 מהפשטת חו גזירתם בכל גזונו וכבר ביארתי לענין ס"ס דמלינו
 במידת חכמים שנתנו עליו על רובא ח"כ אין לנו רק כמה
 שמלינו שגזרו כי מלינו בשארי דברים שקילו ולא חששו כמו
 לענין סימנים ואין לנו אלא חידושם וכמו כן כאמר לענין
 ספק דרבנן להקל שלא נוכל ללמוד ממה שחששו בחד ספק
 אף שהעלוהו להמיעוט לצרף להחזקה לחשוש לענין לכתחילה
 אף במיעוט דל"ש אבל בכלערף שוב עוד ספק שהוי איסורם
 וחומרתם הג"ל רק צדין ספק מאין לנו שלא יהיה להקל ומהא
 דצ'ורבא מרבנן דהוי רובי דרובי עכ"ז הספק רק אחד הוא
 ולא נתחדש ספק אחר וח"כ מג"ל לחדש חידוש חומרת מדעתנו
 בלי שום ראיה והגאון מוהר"ח ראייתו הוא רק מהא דצ'ורבא
 מרבנן כו' וכבר הבאתי דכל הפוסקים שזכרתים לא חששו
 להחמיר לכתחילה בס"ס הלא המה ארבעה המובאים בק"ע
 צעל דברי ריבות ור"א בר חיים ומוהר"ר שלמה כהן ומוהר"ר
 יעקב לבית לוי והכרז"פ צסי' ק"י בבית הספק פסק ג"כ כך
 וכהו בלשוננו ויפה הביא הרמ"א ראיה מר"ת דהתיר בספק
 דרוסה מכה ס"ס דמהני אף במקום דאתחוק איסורא וכן
 עמא דבר וביהוד חכמי ספרדים בחשובתם אשר תמכו יסודם
 בהתרת עגונה וגירושין לשמש בספק ספיקא אף דאתחוק
 איסור ח"א וברוך שבת בהם ובמשנתם ע"כ וגם צעל נודע
 ביבוא לא סבירא ליה דתאסור ס"ס בעגונה מחמת דהחמירו
 במשאל"ס לענין לכתחילה וגם צעל ח"ד צסי' ק"י מתיר בעגונה

כנ"ל וכאח"כ והט"ז צסי' ק"י ס"ק ע"ו דחמירים הוא רק בסתם
 ס"ס ולא בדחתי ס"ס מכה רובא וא"כ צעל דעת הגאון מוהר"ח
 מוולאזין ברוב דדיעות והכרעת הדעת והעיון מסכים לזה
 כנ"ל ולו יהא שיאמר מי שחשוב הדבר לפלוגתא ומחלוקה היה
 ג"כ ראוי להקל כיון שהוא רק מלתא דרבנן שאסרו לכתחילה
 במשאל"ס שומעין להמיקל ומה גם שהמיקלין המה רבים
 ומסתברא עממיהו וזה היתר טעם שני לנו העדפת
 על טעמים הקודמים בין מטעם הא' ובין ממה שהעלתי לעיל
 היתר מדון היתר הב"ח צנפל לחלל הקרח ששני הסתירים
 האלו היה הכל צנוים על יסוד שיטת ר"י ולא לשיטת ר"ת
 אבל לפי טעם דס"ס או ספק דרבנן להקל אחיה שפיר אף
 לשיטת ר"ת והס"ס הג"ל אינו משם אחד דמחמת הכאה עץ
 ונאמר דהוא גוסס מותרת אחר ג' ימים ומחמת ספק טביעה
 ניתרת מיד ואם שנה' שיש לדון מחמת הכאה העץ שנהרג תיקף
 כמו שמוכח מהא דמקסי הגמ' צב"ק כ"א ח' ובסנהדרין דלעבד
 עשרה עפחים והתם לר"ך שיהיה נהרג תיקף ולא רק לאשויה
 גוסס ואר קך לסקלו דלמה נלעזו חנם וע"כ שרובם להיות
 נהרג תיקף הוא ח"כ הוי ג"כ לא משם אחד דע"י ההבטח הוא
 תיקף וע"י הטביעה עד שיעור שיהי' יליאת הנפש :

ה מעים

שלישי יבא להעדפה יתירה שאלרד פנים מסבירות
 בהתרת עגונה דנקטינן בה באופן שיהיה עולה
 אף לדברי הגאון מוהר"ח מוולאזין ולא יהמה ויחוש לצנינו
 כאשר היתירים הקודמים הכל הוא שלא כדעת הגאון מוהר"ח
 כי לא ילא כלל לחלק בין שיטת ר"י ובין שיטת ר"ת וגם מחמיר
 בס"ס כנ"ל ויעלה מורה ופחד להקל נגד זה ואף שאין ראוי
 לעגן לבת ישראל כאשר יעלה הסכס מגדולי הזמן ומה גם
 במלתא דרבנן ואין לנו אלא מה שעינינו רואות אבל למך
 ערך כמוני בכל צעין זה קשה עלי מאוד הסוראס להכריע
 בעיוני נגד חיזה פוסק אחרון ולא ינוח דעתי אם לא כאשר
 אמלא חיזה נד לומר שיודה בזה הדעה המחמרת ולא חדקדק
 כ"כ בדקדוק החזק בזה שאלרד שיודה המחמיר אחרי שלפי
 דעתי אין ראוי להחמיר בזה הדיעה ושכה אתגבג בזה ואומר
 שכאשר נידון מה נעשה מהכאה עץ שירד צמוד מגשר שנקרא
 (איפוסק) שהוא כמאגרה רמה כו' ופגע וסכה לעומת הלב
 ועקרו צע"כ מאחיותו בידו בהעלים הפרושים וכמו שחזינו ציוס
 קודם שנהרג שור שרלה לשהות בשפת הגשר ומכ"כ עתה שהיה
 בחריפותא דנהרא הנה באומד יש בו כדי להמית שרובם הוא
 למיתה וכמו שהוכחנו שאל"כ היה רק התרתא ספק וספק
 נפשות להקל אליבא דכ"ע ויהוייב מהג"ל שעכ"פ מתהווה גוסס
 שרובם מתים צסוף ומתהוייב הרולח עי"כ ולהחליט שנהרג
 תיקף יעמוד לעומת זה חזקה ח"א וחזקה חיים וגם אין לנו ראיה
 שרובם ימותו תיקף ואין לנו ראיה רק על הגסיסה שמת צסוף
 ולזה שנאמר שנעשה גוסס אינו סותר לחזקה ח"א וחזקה חיים
 כי עדיין הוא כחי לכל דבריו ואף לשיטת ר"ת דאמרינן סמוך
 מיעוטא לחזקה להחמיר הוא רק מדרבנן לבד ולא יאמר סמוך
 מיעוטא כו' רק כשמסתעף עי"כ משפט החומר אבל צעניינו אף
 אם נאמר דנעמידנו על חזקה שאינו גוסס עדיין אין לנו כעת
 שום משפט חומרת ומסדין הגמור אין ראוי לילך בחד חזקה
 רק בחד רובא ומבורר לנו כעת שר"ך לדוני צדין רובא ומרובא
 הוא שמתהווים גוססים עכ"פ ושוב כשנפל והורד תחת העלים
 ונאבד ולא עלה הורך לדוניו כמו דין הגוסס שנפל במשאל"ס
 דצ"יר חיותיה ואין משתאה יליאת הנפש רק זמן מועט באופן
 שבמשך שני מאות אמה ילא כבר נפשו כמו שהסכים לזה הגאון
 מוהר"ח מוולאזין בחשובותיו הג"ל ששיעור יליאת נפש משתנה
 לפי כח ובריאת הגוף של זה האיש שנפל וחלוי באומד העדים
 שיאמדוהו לפי כוחו וחילו ואף להקל לענין לכתחילה והסכים
 שם דהגוסס יולא נפשו בשיעור שני מאות אמה שכאשר
 ראוהו העדים שט משך הג"ל וודאי כבר ילא נשמתו ואף דהגוסס
 יחולק בערך ולא כל הגוססים שוים ושמה במאי דמיירי הגאון
 מוהר"ח היה נראה כמת אבל כאשר צעניינו ממה שלא ראו
 העדים

תיקונים והערות בעברי בעיוני בכל דברי בקף תמר
בכל מערכתיו וחלקיו ובענף עץ עבות סיומה דתבר
מגל ועינתי מחדש עם חברים מקשיבים לקולי י"א
ומופלגים יושבי שבת תחכמוני פק'ק יצ"ו

א בחלק מעשי רקם מן אות (ב) עד אות (ה) ביארתי
ישובים לחמישה סדרים על הרמזים בה' יו"ע
שנתקפה בתרתי חדר דהביא לה' דדקף שנית דכתב בזימן
שנים כו' שהוא ספק מוכן וכתבתי שנוסחא מועטת נודמן
לפניו כי בכל הנוסחאות לא כתוב הא דדקף וביארתי שנוסח
שלנו הוא עיקר ומה שנמצא שלטה הוא ספק מוכן מחמת
שנים הם צוה המקום שנמצאו ואין מצורר שלטנו השנים
שהיו ועיוין דדברי לעיל והנה לא התבוננתי כי גם קושייתו
השני' הוא ע"פ נוסחא אחריתא שלא נוסחאות שלפניו כי
בהנוסחא שלנו כתוב הא דהוי ספק מוכן ברש"א שם בזימן
שחורים ולבנים ומלא לבנים במקום שחורים ושחורים במקום
לבנים ומן ה"ה שם מצוה שך הוא אמיתית הנוסחא יעו"ש :

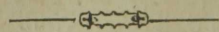
ב ורישב זאת הקושי' להרמזים נחקר נא בהא דזימן
שחורים כו' איך הוא הדין אם לא זימן רק
שחורים לחוד או לבנים לחוד כלומר בקן אחד לבד היו יונים
שחורים או לבנים והקן הסמוכה היתה פנוי' וריקנית ושוב
מלא להקן שבה זימן להיונים פנוי' וריקנית ובחך הקן שהיתה
בעת הזימן פנוי' בה מלא יונים ממש כמנין זימן ובאותו
מראה אם זימן שחורים ומלא שחורים ואם לבנים לבנים ואין
חדש רק שהקן שהיתה ריקנית עתה שוכנים בה יונים כמו
זימן . והקן שהיתה עם יונים עתה היא ריקנית . והנראה
דבזה שפיר מותרים היונים דהלא אף בזימן שחורים ולבנים
ומלא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אומר
הגמ' דקמ"ל דלא נימא איתספוכי מתספך וחזינן דהו' ה"א
לומר דאתספוכי אתספכי ולא הוי ריעותא מה שלא מלא
במקומן דהוא כמו אלו הניחם במזרחו של קן ומלאן במערבו
של קן שכל הוא במקומם ממש וכמו כן אף מחילה המבדלת
בין קן לקן בעליה אחת לא מעכב הילוכם בעת שהיא פנויה
וגיה דמסיק דאתספוכי אתספכי לא אמרינן כי אין רגילין לילך
מקן לקן בזמן נשיונים אחרים הנה בקן השניה מ"מ וודאי שלא
ידמה לזה היכא דלא הניח רק בקן אחד לבד והקן השניה היתה
פנויה ומלא כאלו זימן בקן הפנויה דבזה שפיר נראה דמתרין
כי צוה לא שמענו ממה ששמעינו המתניתין דזימן שחורים
ולבנים ואין לנו חלא מה דנחית מתניתן להשמיענו :

ג ומעתה אף בזימן שחורים ולבנים ומלא שחורים במקום
לבנים ולבנים במקום שחורים דקמ"ל מתניתין
דלא אמרינן אתספוכי כו' מחמת דאין דרך היונים לירד לקן
שבה יושבים יונים אחרים הנה אין לנו הוכחה הנ"ל דכולהו
אחרינא נכו כי יתכן שרק מקן אחד אזלי לעלמא ונשארה
פנויה ושוב הוי לפני היונים שצקן השניה גם הקן הזה במקומם
והולכים מעבר המחילה לקן הפנויה ושיך בהו סברא של כאן
נמצאו כאן היו ובקינס הראשון כשנתרקה מהם באו חדשים
מעלמא וקנינו בה וא"כ לא יש ריעותא וודאית רק בחדא מנהון
ולא נדע מי מהם ולכן לא הוי צוה רק דינא דספק מוכן כמו
שכתב הרמזים ומיושב לנכון בעוה"י :

ד עוד שם באות (ג) במה שנתקשיתי בדברי רש"י כחצות
ע"י ע"א ד"ה דקאתי ליה מרובא דעלמא נחשורר
חד מחבריא ליישב דרש"י מפרש דלא כהרמזים דפירש דקרנא
של ציפורי הוא בפרשת דרכים אבל רש"י מפרש שהוא בחך
העיר מקום וועד מהסיעות וכן בהא דמתניתן שירדה למלאות
מים מן המעיין אף אם המעיין הוא אלל העיר כמו בעין של
אלעזר עבד אברהם מ"מ אחרי שכל בני העיר משתמשין
ממעין הוא כמו העיר עצמה ויודון הכל בחזקה שכלל נמצא כאן
היה וע"כ אין לחוש לרובא דעלמא כמו בעגלה ערופה דשאני
החס דכתיב ופל בשדה ועיוין ברש"י י"ג ע"ב ד"ה חדר
בחורבא **כא** (ח"א)

העדים מסל"ת שלא עלה נוכל לידע צירור שלא עלה בשיעור
ריס אף אם נחשום שיעקר חיפוסיהם היה בחלק המגולה כי
לא עלה ברוחם שיעלה מחמת העלים הפרוסים כנשר מ"מ
בשיעור ריס שהוא שיעור ראייה שיש בה פגיעה היו רואים
בקרחה אף בלי שימת לב ושיעור ריס הוא שני מאות ושלשה
וששים ושלש אמה ובתנאי שבשיעור הסוף אין שם מעכב
הראות שהוא מקום מישור ולא הרים מונעים להרואה . ובאם
שיושאל מהעדים ויאמרו ששפיר ראו אף בחלק המורד שלא
עלה חדם מהעלים וכבר העלתי בעוה"י לעיל מאות (ל) והלאה
דמועיל אמירת העד אינו יהודי אף שעתה אינו רק ע"פ שאלה
אחרי שכבר אמר במסל"ת ויכול לפרש דבריו אף ע"י שאלה
ובאם שכל שיעור שליטת עין אין דבר מעכב וכבר ביארתי
בחלק קרח הנורא שהעיקר שהוא שיעור פרסה וא"כ הוא שיעור
שלא לבד הגוסס ימות אלא אפי' החולי הגמור שהגיעו חלישות
מחמת מכה גדולה וודאי יולאה נפשו וא"כ היה הסיתר מרווח
ביותר ומדין יש לדנו לרוב גוססין כמו שהוכחנו והגוסס
וודאי דבשיעור פחות הרבה יולאה נשמתו וכמו שכתב הגאון
מוהר"ח מוולוז'ין כ"ל . ואביא ראיה לסברתי שצריך לילך
אחרי ההלכת שראוי להחליט מקודם מלד שורת הדין שאז
אין ראוי לחוש למיעוט ואף ששוב כאשר נידון במה שנתהווה
אח"כ ילא לנו נפקותא גדולה במה שהחזקנו מקודם כי אז
לא הוליאנו מחזקה ח"א ושוב שפיר עיי"ב גוליאה מחזקה ח"א
ע"י ההלכת הקודם דהנה איתא במס' קדושין (ס"ג ע"ב) קדשתי
את בתי ואיני יודע למי קדשתי ובה אחר ואמר אני קדשתי
נאמן ואומר שם ר"ג דנאמן ליתן גט כו' וכתב שם הר"ן דאף
שהין דבר שבעררה פחות משנים וע"א דמהימן לומר מה בעליך
ה"ע משום דאיהי דייקא ומנכבא כו' הסם משום דהוא להוליאה
מחזקה אבל זה שמעמידה בחזקתה חלא שאומר שנתקדשה לו
כאמן ע"כ ואף דשוב יולאה בנט ויולאה מחזקה ע"י אמירתו
הקודם אכן כיון שעכ"פ בעת שאמר לא היה זה נגד חזקתה
ונתברר לנו אז שהוא בעלה שוב שפיר יולאה בנט ממנו וכן
באם שבעת אמירתו היה גוסס ולא הספיק לגרשה עד שמת
ניתרת בזוודאי כי אף שהיה גוסס עכ"ז לא היה הגדלתו נגד
החזקה כיון שהגוסס כחי לכל דבר ופשוט הוא ומיניה נלמד
לעניינינו שבמה שלך בתר רובא כפי האומד מהכחת עץ שיש
בו כדי להמית שהוא מרוב הגוססין עכ"פ לא גוליאה עדיין
מחזקה כלל ועדיין לא יש קולא בזה מאומה כי הוא כחי
לכל דבר ע"כ שפיר לדונו שהוא גוסס ושוב הטביעה וההעלמה
מעין ושלא עלה בכל המשך ששלט הראות יתירה מאיסורה
וע"ז מעיד המסל"ת שגוסס נפל ונאבד ולא עלה ככל כי
ראוהו מוכה מעץ שיש בו כדי להמית ושוב נטבע ולא עלה
כנ"ל ולפי דעת הגאון מוהר"ח הנ"ל וודאי ילא נשמתו בשיעור הנ"ל
ועלה שפיר סברא להיתירא אף לדעת הגאון מהור"ח הנ"ל והעיקר
אללי טעמי התירים הקודמים שהמה מדוקדקים לפענ"ד וטעם
האחרון לסניף יחשב ומועיל להשקיט יראת ההוראה בזה ממה
שהגאון מוהר"ח לא חילק כלל בין שיעת ר"ת ור"י ומחמיר
גם בתרי רובי ובס"ס להקל ולא להקל מחמת ספק דרבנן ואף
שבארתי בעוה"י בדברים ברורים וישרים לפענ"ד שראוי להקל
באלו והגאון מהור"ח הנ"ל הורה לנו בדבריו שם שאין ראוי
לעגן מחמת מורא להכריע נגד המחברים והוכיח להגאון
מנחת אהרן שנושא פנים בזה להגאון מהור"ח כי אין ראוי
לשאת פנים ולעגן בנות ישראל וא"כ וודאי דינחא להגאון הנ"ל
להקל אף נגדו באם שיהיה מכרע מלתא ולמי הגון לגדולי הדור
אבל לכמוני אף שהוא רק מלתא דרבנן לבד וגם איננו רק
כעבחי דמתא מחסי' לבד עכ"ז מי אכבי להקל נגד הגאון
הנ"ל ולכן השתפלתי בטעם האחרון ונוכל לומר דמודה בעניינינו :

תם ונשלם בעוה"י חלק תבר מגל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

עליה ולמה אינו מיישב דליתו מתייבש משום דחולה שימלא אנשים מהוגנים ויעשו קדין שאין לחלות רק בחלין יעויין שם במהרש"א שפירש כן בביאור דברי החו"ס שם . אמנם רש"י שם גרים חזותו מוכיח עליו וכן פירש מראיתו ניכר של מי הוא ועכ"ו גרים נמאסה ופירש שמפקירה וא"כ קשה לכאורה לרש"י קושיית החו"ס כמו שביארה המהרש"א אבל לכאורה דברי החו"ס בהוכחתו ה"ל ז"ע דהלא מצוה דדברי החו"ס שם שהיה סברה לכו לומר שמהדין יש לחלות בעוברי דרכים ורק הוכיחו שם מקודם דע"כ דמהדין יש לחלות בחלין דאל"כ בזחים וחרוזים למה חסור ורק הוכחה הגמ' היה מהא דתאניה מותרת שע"כ מתייבש דחושש לאנשים דלא מעלי וא"כ כאשר משני שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו לא יש בזה כ"כ מהחידוש כי גם המקשן ידע ששורת הדין כך הוא שיש לחלות שהוא מן חלין הזית ורק שחשב המקשן שע"כ מתייבש וחושש לאנשים דלא מעלי כי היה להמקשן הוכחה מהא דתאניה מותרת ואת זה עדיין לא השמיענו התרן סילוק זאת ההוכחה וסחם דבריו ואמר שאינו מתייבש כי שופט שלא ימלאנו רק אנשים מהוגנים וידיו שזיתו מוכיח עליו ומה שמתנגד לזה ההוכחה מתאניה נשאר עדיין מעל ומקשי הגמ' זה ח"ס בתאניה חמאי מותרת ושוב כשמשני לזה תאניה עם נפילתה נמאסה כלומר שמפקירה הנה זהו עיקר החידוש מה שנתחדש על דעת המקשן וא"כ הנה להגרסא דגרסינן שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו נסתר רחית החו"ס מעיקרה כמה שהוכיח מתחילה דע"כ דמהדין יש לחלות בחלין מחמת שהוא תחת החלין אבל לא כן הוא דשפיר תו נאמר דהיה ראוי מהדין לחלות בעוברי דרכים אבל גם המקשן העלה על לבו להסברה דחזותו מוכיח עליו לענין שורת הדין דיש הכרה והבחנה שבשדומים לאותם שבחלין שפיר דיינין שהוא מן החלין אבל המקשן היה ליה הוכחה מהא דתאניה מותרת דע"כ דשפיר מתייבש דחושש לאנשים דלא מעלי שלא ידונו לומר שהוא מהחלין מחמת דמיונס ולכן התרן לומר שאני זית הואיל וחזותו כו' כלומר שאינו מתייבש כי שופט שימלאו אנשים מהוגנים ונשאר עדיין לנו מעל הוכחה המקשן מתאניה ומקשה זאת ח"ס חפי' תאניה נמי ומשני נמאסת שמפקירה ומתפרש ממש לזה הגרסא כמו לגרסא זיתו כו' בחופן שנאמר ששפיר אין לחלות בחלין רק מלד חזותיה וה"כ אין מקום לקושיית החו"ס על רש"י [ולפי' יולרך לומר לרש"י דגם בקליעות שייך חזותיה מענין המלאכה שמה מאומן אחד וזהו דלא כמ"ש הסמ"ע בסו' ר"ס ס"ק כ"ג וכ"ד יעו"ש ודו"ק] :

ח וזאת יש לדעת מה הוא הספק ולדדי הסברה שחקרו החו"ס שם אין הוא הדין אם יש לדון שהוא מעוברי דרכים ואם שיש לדון שהוא מהחלין ולפי מה שהעלינו הנה נשאר מחלוקה בזה בין שיטת החו"ס ובין שיטת רש"י שם דהחו"ס העלו דהולין בחלין ולרש"י רק מחמת חזות' אבל הספק בזה אם יש לדון זה בדינא דכאן נמלא כהן היה ואם בדינא דרוב וקרוב דקיי"ל דחולין בחר רובא ואף שכמשייר הרוח להתאניה ונפלת תחתיו הנה הוא כמקומו ממש אבל הספק בזה הוא כי לא ידעינן כלל אם יש חסרון בפירות החלין שיחופש אחר זה שנאבד לומר שזה שנאבד הוא שנמלא כמו בהסוגיא דקבר שנאבד דפלוגי בה רשב"ג ורבנן ואין כאן המקום להאריך וא"כ לרש"י בזה לא דייגינן כלל בדינא דכאן נמלא כהן היה וא"כ לא נוכל להעמיד לדברי רש"י בכתובות רק מטעם דמזוי כמו שהעלתי לעיל והבדל דמזוי לא שייך בפרי שנפלה מהחלין שרק פעם ראשונה ופעם אחת דמונחת בחרך עד יוגבה ודו"ק :

בחלק חלק המגן בזה (מג) הוכחתי מנאי דהקשו החו"ס ריש כל הללמים להא דלא חייש רשב"ג למיעוטא ממה דאמר רשב"ג שבת (קל"ח) כל ששהל ל' יום בחדש אינו נפל וממה דארשב"ג בכורות (כג ע"א) הלוקה בהמה מניקה כו' ומטעם חלב אינו פוער וע"כ דחייש למיעוטא ולא תיראו החו"ס דשאני בזה דריש כל הללמים לדיכא חזקת איסור וע"כ דאין דן הר"י מטעם לירוק מיעוט לחזקת ולכן לפי מאי דמשני שם דבמעוט המלוי

בחורבא דמתא דכתב רש"י וז"ל סחם בעילתה מאחד מבני העיר וכן בצער הנמלא הכל הוא בהנמלא בהעיר ובהא דמלא גדי שחוט בין עזרים לניפורי אחרי שהוא רק גדי שחוט ולא צער מלוח דקאי לאורחא אין לחוש בזה לרובא דעלמא ועין כי בהנמלא צעיר אין לנו לדון רק על אלו שצער אם על הדמים זה ואם על אורחים הנמלאים בחוכה והוא רוב סיעה הסוויס זה ואין לנו לחוש לרובא דעלמא כלומר ממקום שנחשקרו וצאו ואין לנו לחקור איך ומה שמה במקומותם במושבותם רוב כשרים או רוב פסולי' ושאני בעגלה ערופה דהרולה נחשקרו ונייד עומד בדרך ובשדה לרוב ואין זה מושבותו לומר כאן נמלא כאן היה ולכן חנו דנין בו ממקום שנחשקרו וצא לכאן ומיישב בזה תמיחתי האחרונה שם על רש"י ה"ל :

ה והנה על זה כבר נחשקרתני בעלמי וחלתי מזה וקלרתי למניעת האריכות עתה אפרש דעתי שמחמת שלשה דברים לא נחה דעתי בזה הישוב א כי אף אם נחדש שרש"י יפרש בשינוי ממה שפירש הרמב"ם וניישב בזה קושיית' האחרונה שם עדיין לא ילא ידי חובתנו בביאור להבנת דברי רש"י וקושיית' האחרת שם במקומה היא עומדת אבל כמה שהעלתי בעז"ה שם בביאור שיטת רש"י שהיה בחדא שיטתא עם הר"י והרמב"ם והרא"ש בסוגיא דרוב וקרוב בזה נתיישבו דברי רש"י דכתובות הכל לנכון :

ו ב בהא דירדה למלאות מים מן המעיין הנה זה העין למי שרריך למים נוכל לומר שהוא חשוב כמו העיר עלמה וכמקומו ממש הוא מחמת שכל מי שצער כשארריך למים מוכרח הוא לצה ולשאוב מהמעין ואף בזה יש לעיין ברש"י קדושין ל"ה ע"כ ד"ה וירק נמכר חולה לה וז"ל ויש לחוש שמה מירק שגדל בכרם הוא והוי ליה ספק כלאים והלא החס דדרך הגננים למכור על פחה גינותיהם ומשמע דלא ידונו בדינא דכאן נמלא כהן היה ואף מה שנידן בספק כלאים יש לומר שהוא מדרך הקולא שבכלאים מה שאינו מהדין כמו בזה דספק לי ואנא אוכיל ואין כאן המקום להאריך בזה אבל לשון רש"י שכתוב ויש לחוש שמה מירק שגדל בכרם הוא והז"ל ספק כלאים משמע שרק דין חששא וספק בזה הוא ואם כך הוא לא עדיפא מזה המעיין שבחלין לשאוב מפתח הגינה שג"כ הדרך למכור על פחה הגינה ולו יהא ששפיר יודן הנה לשאוב מים מהמעין מאנשי העיר אבל זה שבעל להנערה ששאבה מים לא ידענו כלל אם בץ על דבר מים ויש לראיזה עסק עם המעיין אבל יחקן שנתן עינו בהנערה ומי יודע מה ענינו לשם ולא עדיפא מהיונים שלפני הקן שדרך היונים ללאת מן הקן אל הבליטה המעוטה היולאת ונעשית לזה הכונה שילאו וינחו היונים כדכתב רש"י ביצה דף י"א ונשמע הרש"י מהמשנה ועו"ש ועכ"ז אסורים היונים במלאש לפני הקן וע"כ שאין נידון אף בזה בדינא דכאן נמלא כ"ה ואין נידון זה שבעל להנער' בדינא דכאן נמלא כהן הוי' :

ז ג נראה לפענ"ד דבר חדש בשיטת רש"י דלא דייגינן בדינא דכאן נמלא כהן היה היכא דלא ידעינן אם נחסר ממה שהיה בכאן והראיה לזה יעויין בחו"ס ב"מ ד"ה תאניה דחקרו שם על שורת הדין אם ראוי לחלות בתאניה הנוטה לדרך ומלא תאני' תחת' שהתאנים הנמלא'י המה מעוברי דרכים ואם ראוי לחלות בהמה מהחלין והעלו שם דע"כ דהדין שאין לחלות בעוברי דרכים והוכיחו מהא דזותים וחרובין חסור יעו"ש ושוב הקשו לפ"ו מאי מקשי הגמ' שם לרבה דלמלא לא מתייבש אף לבסוף דלא חייש לאנשים דלא מעלי וחושב שימלאו אנשים מהוגנים שיעשו קדין שאין לחלות רק בחלין ותיראו דקושיית הגמ' מחמת הוכחה מהא דתאניה מותרת וע"כ דשפיר מתייבש וחושש לאנשים דלא מעלי ומחמת זה הוכיחו החו"ס דלהגרסא דגרסינן שאני זית דחזות' מוכיח עליו דע"כ דלריך לגרום תאני' נמסה ולא נמאסת ושיפורש שמפקירה שחם שהטעם בתאניה שמפקירה ליכא תו הוכחה מתאניה דחושש לאנשים דלא מעלי כי מטעם אחר היא מותרת שמפקירה מחמת מאוסותה וא"כ ישאר הקושיא דלמה לי לתרן בעעם הזית דחזותיה מוכיח

המלוי חיישין שפיר הוא אף בדליכא חזקה מסייע למיעוטי וכוז
 שס בלחות (מד) ובלחות (מה) הוכחתי בהיפוך שאף לשיעט
 ר"י ל"ל שרק במקום שהחזקה מסייע למיעוט חיישין למיעוט
 המלוי יע"ש ולא כתבתי שם מאומה ישוב ודחיה להוכחתי
 מהוס' ריש כל הלמ"ס אשר שם ליכא חזקה מסייע למיעוט
 וסתימת דברי הסוס' דריש כל הלמ"ס לא משמע שיה' תלוי
 בלירוף מיעוט לחוקק ובהראיות שהוכחתי בלחות (מה) ולוח
 (מו) יש לדון בזה והוא בזה דהניח זקן או חולה שנוהן לה
 בחזקה שהוא קיים ואין חוששים למיעוט החולים שהם מהים
 וגם לא שני לן בין חולי לחולי ואף חולי המסוכן ביותר רק
 דלא הניחו גוסס נוהן בחזקה שהוא קיים ואף דהמסוכן
 ביותר הוא מיעוט המלוי דמהים ע"כ הגה לזה יש לומר דהוא
 משום דמלערף חזקה חיים להמיעוט והוי הו המיעוט מיעוט
 שאינו מלוי ומה שהקפתי שם מהא שיש חזקה
 אחרת כנגדה שהיתה בחזקה זקוקה ליבס לזה יש ליישב
 ולומר דחזקה לא היה רק שאחרי מיתת בעלה היתה זקוקה
 אבל כאשר אין ידוע ממיתת בעלה ודנין אנו אותה שהוא קיים
 אף עתה לא עומד חזקה יבוס לעומת חזקה חיים כי לא היתה
 בחזקה להיות זקוקה ליבס בעוד הבעל בחיים ובהא דהיה
 לה חמות חינה חושבת ולא חיישין למיעוט זכרים שהוא וודאי
 מיעוט המלוי בזה שפיר יש לומר דמחמת שהחזקה מסייע
 לרובא הוי הו המיעוט כמיעוט שאינו מלוי אבל היכא דהמיעוט
 הוא מיעוט המלוי וליכא שום חזקה לא לאיסור ולא להפיר שפיר
 חיישין והגם שלכאורה אף לפ"י יהיה קשה מה שהקפתי בלחות
 (מג) שם למא שנתקשו הסוס' ריש כה"ל דהל"ה הלמ"ס ערס
 שנתעבדו היה בחזקה היתר והוי שפיר החזקה של היתר מסייע
 לרובא והוי המיעוט מיעוט שאינו מלוי : אכן זה החילוק בין
 מיעוט המלוי למיעוט שאינו מלוי הדשו הסוס' ביבוסם שם
 ומקודם כשהקשו לא נחתי עדיין להק בין מלוי לחינו מלוי
 ולכן שפיר הקבוי ובאמת יש לעיין טובא דמאי טעמא דר"מ
 הסס דחיים למיעוט והלא מסיק הגמ' ביבמות קי"ב ע"ב
 דהיכא דחזקה היתר מסייע לרובא מודי ר"מ דלא חיישין
 למיעוט דמיעוט כזה והיה נראה לכאורה לומר דהגמ' ריש
 כל הלמ"ס לא נחית כלל לבאר מלתא דר"מ לכל האופנים ואזיל
 הגמ' לפי הכ"ה דריש האשה בתרא אבל לפי המסקנא דר"מ
 מודי היכא דהחזקה מסייע למיעוט לפ"י ע"כ ל"ל דהמקומות
 שעובדים חשוב כפלגא כי המה קרוב למחלה כמו בזה דלומר
 הגמ' כ"ב ומה ספינה שרובן לאבד לחינו רוב ממש ודינו
 כפלגא ופלגא ורובן דפליגי על ר"מ בריש כל הלמ"ס הוא משום
 דמעמידין בחזקה היתר אבל לפ"י לא היו מקשים הסוס' מדי
 על רש"י דפליגי על ר"מ מדודים אדודים כי לפי האמת טעמא
 אחריתא דפליגי על ר"מ ולא הוי כלל באופן דליכא רובא ומיעוטא
 רק במקום דהוא פלגא ופלגא ומדין חזקה לבד דחוק הוא
 לומר שהוא רק על פי שקלי וערי דגמרא ולא אליבא דלמא .
 והנראה ביבוס זאת הקושי' דשאני ביה דילתת חמותה שהחזקה
 והרוב חנים בנזק אחד כי הלא יש נשים שיוולדות זכרים ואינם
 מחייבות זיקה שאין להם בנות בלא בנים וכן יש בהיפוך
 שאינם יולדות זכרים וכלותיהם זקוקות ליבס לאח מאב שהמה
 מאשה אחרת ובה לבד אמרינן סמוך רובא לחזקה והוי המיעוט
 מיעוטא דל"ח ליה ר"מ אבל בזה דריש כל הלמ"ס הוי הכל
 בענין אחד שיש מיעוט ללמ"ס העבדים שיואלים מחזקה
 כשרתייהו ורובא נשארין בחזקתייהו שלא נעבדים וכוז לא
 אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דלהוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא
 וא"כ לפ"י שפיר הוי קושי' הסוס' מדרש"ג דרש"ג ולא
 קשה עוד מה שלא תירלו דעמא דרש"ג בריש כל הלמ"ס
 משום דהחזקה מסייע לרובא והוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא
 כי בריש כל הלמ"ס לא שייך סברא הזאת משום שהחזקה
 והרובא הכל ענין אחד הוא ותלוי מדא באידך : וב"מ דחוק הוא
 מ"ש ליישב הראים שהוכחתי בלחות (מה) מהא דהניח זקן וחולה
 נותן בחזקה קיים ואף במסוכן וכתבתי לדחות זה דשאני בזה

דחזקה שליבוס הוא רק אחרי מותו ולא אמרים שהוא בחזקה
 חי עד עתה אמנם הגה מסתימות הדברים משמע שנותנין לה
 בחזקה שהוא קיים וניתרת עי"כ אף אם יהיה נשמע אח"כ שמת
 וודאי ולא יהיה ידוע חימתו ויאמר שהוא בחזקה קיים בעת
 נתינת הגע ובה הוי שפיר חזקה ליבוס נגד חזקה חיים ולא
 חיישין למיעוט המלוי שהמסוכן ביותר מלוי הוא על כל פנים
 המיעוט שמתים ונראה ליישב זאת הקושי' דכיון דבעת נתינת
 הגע לא היה ידוע מאומה כי ע"כ נתנו בחזקה שהוא קיים
 א"כ לא היתה אז בחזקה זקוקה ליבס שיהיה נגד חזקה חיים
 וילתא אז בהיתר ולכן שוב כשנשמע שמת ואין ידוע חימת מת
 אמרינן דהשתא מת וקיימת בחזקה היתרה וא"כ יש לומר
 שפיר דלשיעט ר"י חיישין במיעוט המלוי אף בלי סברת סמוך
 מיעוטא לחזקה וכדמשמע מקושייתם וסתימתם בריש כל הלמ"ס
 או נוכל לומר בהיפוך שיהיה קיים הוכחתי שם בלחות (מד מה)
 ולדחות הוכחתי שם בלחות (מג) מקושיית הסוס' ריש כל הלמ"ס
 ונאמר כך דהגה רש"י דלומר כל ששה"ל יוס באדכ לחינו
 נפל הוא לומר כלל דידיה לכל ענין שיש נפקותא בזה וכמו
 דמקשי שם הגמ' ממאל היכא מהליגן ובאמת יש כמה נפקותא
 באופנים שליכא חזקה מסייע למיעוט כמו לחלל שבת עליו
 ולהיות עליו חונן ולכן הקשו הסוס' שפיר מדרש"ג דרש"ג
 גם מה שהקשו מלוקח בהמה מניקה יש לומר ג"כ כמו שכתבו
 הסוס' בצבורות בהשגתם לר"ת דליכא חזקה אחרת כנגדה
 דהעמד הולד בחזקה שאינו קדוש וא"כ מקשים שפיר הסוס'
 גם מזה מדרש"ג דרש"ג ואחרי שהראיתי פנים לכל דאין
 לנו הו הכרע לשיעט ר"י דחיים במיעוט המלוי אם הוא רק
 בלירוף חזקה ואם שהוא אף בלי לירוף חזקה ויש מקום לומר
 דבזה יהיה פלוגתא דרש"ג ורובן ריש כל הלמ"ס דעמא
 דפליגי בה ר"מ ורובן מפרש שם הגמ' דפליגי חי חיישין
 למיעוטא וטעם פלוגתא דרש"ג ורובן שם לא מפרש הגמ'
 וטעמא לא ידענו מאיזה טעם יחולק לרובן אם יש בידו כדור
 או אם יש בידו כל דבר ובהא שששים בידו כל דבר הוי רק
 מיעוט העבדים א"כ מ"ע דרש"ג הלא רש"ג פליגי ג"כ על
 ר"מ וע"כ יש לפרש וליישב דכשים בידו כל דבר הוי מיעוט
 אבל הוא מיעוט המלוי ושם ליכא חזקה מסייע למיעוט ואדרבה
 שמקודם היה היתר ויען כי במיעוט המלוי שפיר חיישין
 לשיעט ר"י אבל בזה שהחזקה מסייע לרובא סברו רובן דל"ח
 הו אף למיעוט המלוי והעם הו שרק כיש חזקה מסייע למיעוט
 חיישין למיעוט וההלכתא שם כרבנן כמבאר בפוסקים וא"כ
 יעלה כך ההלכה לשיעט ר"י שרק בחזקה מסייע למיעוט
 המלוי חיישין ואם ששפיר חיישין למיעוט המלוי אף בלא
 חזקה מסייע אבל לא כשהחזקה מסייע לרובא דהו הוי המיעוט
 מיעוט שאינו מלוי ורש"ג סובר דחיישין אף בזה למיעוט
 המלוי אבל לית הלכתא כוותי' ודוק בכל זה :

תשובה ג'

בעז"ה תשובה להרב הג' וכו' מוהר"ר הלל הכהן סק' קידאן
הנה כת"ר נ"י בקראו בספר נחלת דוד סימן מ"ז להגאון
 אדמו"ר מוהר"ר דוד טעביל זללה"ס ששאלו הרב הגביר
 המפורסם בחריפות ובקיאות מ' זיסל הכהן ראפצרט ממינסק
 על מ"ש הרמב"ם כ"ב מהל' מעילה הלכה ואל' וז"ל וכן
 חטאת העוף מועלין בה משתוקדשה עד שיהי דמה הוזה דמה
 אין בה מעילה אבל אסור להנות במוראתה ונולתה והנהגה
 בה אחר הויה לא מעל עכ"ל ותמה ע"ז הרב מהר"ז הכהן הג"ל
 דמנ"ל להרמב"ם הא דבמוראתה ונולתה חטאת העוף נמי אית
 בה אסור הנאה כמשפט עולה העוף כי הלא בקרא לא כתב
 והשליך אותה אל מקום הדשן רק בעולת העוף ולא בחטאת
 העוף והשיב שם הגאון אדמו"ר ז"ל דבספרא פ' ויקרא פרשה
 ט' איתא והשליך אותה ולא חטאת העוף ופירש שם בק"ה שלא
 היה משליך מוראת חטאת העוף במקום הדשן הלא אם ירלס
 הכהן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הכהן יאכלה י"ב ואחריו דהספרא הולך למעט חטאת העוף מאותה ש"מ דבלא קך מעוטא היינו למידין חטאת מעולה ובגדרים דף ע"ג ע"א קמבעי אס מפר הבעל לשתי נשיו כחאת ופשיע רבינא שס מזרייתא דפליגי בה רבנן ור"י לענין השקאת סוטה לרבנן אין משקין שני סוטה כחאת מפני שלבה גם בחבירתה ור"י אומר דלא מן השם הוא זה אלא משום שכתוב והשקה אותה לבדה והנה הרמב"ם פסק בפי"ב מהלכות נדרים הלכה י"ד דאדם מיפר לב' נשיו כחאת וע"כ דמפרש דרבינא פשע לה מדרבנן דיהיבי טעמא דאין משקין שני סוטה כחאת משום שלבה גם בחבירתה ולא ילפי מאותה אלמא דרבנן ל"ד אותה כלל והלכה כרבנן והלך גבי הפרה יכול להפר ב' נשים כחאת משום דלא דרשינן אותה וכיון שכן י"ל דהרמב"ם דחה דברי הספרא מהלכה דסתם ספרא דהוא ר"י אזיל לשיטתו דדרש אותה גבי סוטה אבל לפי מה שסובר הרמב"ם להלכה דלא דרשינן אותה שפיר למידין חטאת העוף מעולה העוף אלו תוכן דברי אדמו"ר ז"ל ויעל זה תמה כת"ר כ"י ובא לסתור דבריו בשלשה טענות א' בעיקר היסוד שהניח אדמו"ר דמש"ה פסק הרמב"ם ז"ל דאדם מיפר לב' נשיו כחאת משום דסבר כרבנן דר"י אינו ברור כ"כ דהא בש"ס בסוטה דף ח' אמרינן דאיכא בינייהו בין ר"י לרבנן ברותחת דרבנן ברותחת שרי להסקות ב' סוטה כחאת ואם איתא שפסק כרבנן הו"ל להרמב"ם להביא בפ"ד מהל' סוטה דברותחת שרי ומדלא הביא לזה ש"מ שסובר דהלכה כר"י ועוד דהרמב"ם שס בפ"ד מהל' סוטה הלכה ב' מביא לדרשא דאותה שכתב שם ואין משקין ב' סוטה כחאת שנאמר והעמיד אותה הכהן וכבר הרגיש זה הלח"מ בפ"י מהל' נדרים ומה שחירך שם דכ"ל דרבנן נמי דרשי אותה אלא שלא היה דורשים אותו אלא משום דאיכא טעמא מפני שלבה גם בחבירתה ורבינו הביא הפסוק ולא הביא הטעם תמה כת"ר ע"ז מהא דפ"ד מהלכות פרה הלכה ב' כתב לא רתה פרה ללאת אין מוליחין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שלא יאמרו שחיס שחטו הרי דהביא להטעם ולמה גבי סוטה הביא להפסוק ולא להטעם ולכן דעת כת"ר נוטה דהרמב"ם פוסק כר"י לגבי סוטה ומה שפוסק דיכול להפר ב' נשיו כחאת לא ידענו טעמו ומה שכתב ואלפסר שהרמב"ם היה לו איזה מקור וראיה מאיזה סוגיא שלא תלוי דין הפרה מדין השקאה לב' סוטה או דיש דרך אחר' לפרש הסוגיא דהפשיעו' הוא חף לר"י דמיפר לב' כחא' ויהיה חף שיהיה כוונ' הרמב"ם ז"ל בזה ועכ"פ נסתר בזה כל היסוד של רבינו בספרו הג"ל והגב תמה כת"ר כ"י דלמה פשיע הגמרא בנדרים מזרייתא דסוטה ועפי הי"ל לפשוט ממתניתין מפורשת דפרה פ"ג מ"ז ועיינן ביומא מ"ב ע"ב והניח כת"ר זה ב"ע :

ב תמה כת"ר ביותר על הבנין שזנה אדמו"ר לפי הנחת יסודו הג"ל וכ' כת"ר וז"ל ועוד יותר שאין החלטה לדבר כלל דע"כ לא פליגי ר"י ורבנן במיעוטא דאותה אלא היכא דמתעטינן מאותה למדרש אותה לבדה ולא ב' כחא' אבל חלילה לומר דרבנן דר"י לא דרשי מעוטא דאותה או אותו למעוטי דווקא זה או זו ולא אחר' כי במקומות רבות מלינו דדרשינן למעוטי כה"ג האם נאמר דתלוי הכל בפלוגתא דר"י ורבנן ישחקע הדבר ע"כ :

ג תמה כת"ר דלפי דברי אדמו"ר דלפי ההלכה דקיי"ל כרבנן דר"י לא קיי"ל כהספרא דמתעטינן חטא' העוף יהיה תמוה עובא דהא הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' מעה"ק כתב שם לכל סדר עולת בהמה ועולת העוף וכ' שם שמסיר מעולת העוף המורחה והנוצה ומשליך לב' הדשן וש"מ דס"ל דבחטא' העוף ח"ג להשליך לב' הדשן וכדעת הספרא הג"ל ודלא כד' אדמו"ר ואחר שסתר כת"ר כ"י לישב אדמו"ר משלשה טעמים הג"ל ראה ליישב לתמימה הרב הג' מוהר"ר זיסל הג"ל והנה הרב הגביר הג"ל ראה להגיה בד' הרמב"ם ש"ל מקודם וכן בעולת העוף וע"ז קאמר אבל אסור להנות במורחתה וכמו דמבואר בש"ס סוף תמורה אבל שוב חזר ודחה בעלמו דא"ל הרמב"ם דפ"ב מהל' מעילה הג"ל :

להגיה כן ברמב"ם דא"כ היכא מסיים והנהגה בהן אחר הויה הא בעולת העוף ליכא הויה רק מצוי לחוד וסי"ל לומר והנהגה בהן אחר המצוי לא מעל וע"ז כתב כת"ר שמשום הא לא אריא שגם לענין חטאת העוף לא יחא שהרי הרמב"ם בעלמו בפ"י מהלכות מעה"ק הלכה ז' פסק דמצוי דס חטאת העוף מעכב והרגיש בזה הלח"מ שם ורואה לפרש שם דרבינו סובר דלענין מעילה אינו מעכב וזהו דחוק דמג"ל זה ומזה רואה כת"ר כ"י להגיה ברמב"ם ש"ל מצוי במקום הויה אך מ"מ לא יתכן להגיה בתחלת הכתב דל"ל וכן בעול' העוף דהא מועלין בעול' העוף עד שהלא לבית הדשן רק האמת יורה דרכו דבסוף לריך להגיה לענין דין מורחה ונוצה וז"ל אבל בנותה ומורחתה של עולת העוף אסור להנות בה והנהגה בהן אחר מיתתה לא מעל ע"כ אלו תוכן דברי כת"ר כ"י ואלו ערם אהל לדבר מה שבלבבי בכל הג"ל אבוא למלאות עוד את דברי כת"ר ואכתוב עוד תמיה רביעית בזה והוא כי בספרא הג"ל איתא בזה הלשון והשליך אותה כשירה ולא פסולה אותה ולא חטאת העוף אותה בהשליכה ואין עולת בהמה בהשליכה והלא דין הוא וכו' ע"ש ומבואר דדריש ג' מעוטינן מאותה שאין מסירין מהפסולה לבית הדשן ושואין מסירין של חטאת העוף לבית הדשן ושואין מסירין מעולת בהמה אלא מעלם על גבי המזבח והנה וודאי בזה קיים להלכה דשל בהמה מעלים הכל ע"ג המזבח כדסתם הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות במשפט מעשה העולה ועולת העוף שנפסל שורפין הכל בבית הדשן שבעזרה כמשפט כל פסולי המוקדשין וכמו דסתם הוא ברמב"ם שלא כתב חדוש דין זה במורחה ונוצה וא"כ שפיר קים לן דרשת הספרא דאותה לענין פסולה ולענין עול' בהמה וא"כ קשה דלמה לא נדרוש נמי למעט חטא' העוף ומ"מ או שלא נדרוש לאותה כלל דקיי"ל כרבנן דר"י או שנדרוש הכל כמו שדורש הספרא ועוד ל"ע שגם אם ננקוט כהגהת כת"ר ג"כ לא ינוח הדעת כ"כ ויש בזה מהחולשה כי לריך לעשו' הגהות מרובות וגם להוסיף חיבות וגם להחליף שבמקום שכתוב הויה ל"ל מצוי ומה שטען שע"כ לריך להגיה מצוי משום דמצוי מעכב אבאר להלן אי"ה בסוף דברי דזה לא קשה מידי ולו יחא שנסבול זה הדוחק עדיין לא בא ברמב"ם הדינים מסודרים כי שם מקודם בהלכה ג' כתב לדין מעילה בעול' העוף ועול' בהמה וכו' שמועלים בהם עד שנשרף ויולא לבית הדשן ושזב בהלכה וכו' כתב לדין מעילה בחטאת בהמה ובחטאת העוף וע"ז מסיים והביא לדין המורחה ונוצה שלא נסנין ולא מועלים ואם כוונתו על מורחה ונוצה של עול' היאך הביא לדין זה כאן ולמעלה בהלכה ג' דמיירי שם בדין עול' העוף הו"ל להביא ולמה יניח לבאר משפטו עד אחר שהביא לדין חטא' העוף ובפרט שנתראה שלפי דעת כת"ר דסובר הרמב"ם דמורחת חטא' העוף מותר גם באכילה כהבשר וכן הנוצה מותר בהנאה ח"כ תמוה אמאי לא ביאר זה הרמב"ם והביא לדין מורחה ונוצה השייך לעול' העוף וא"כ דבריו הם בלא סדר כלל ויודע שהרמב"ם סדר ספרו בהשכל' נפלאה ולכן עדיין המבוכה רבה ופותר אין ובפרט בסתירת דברי הרמב"ם בין הפרה לב"ג כחא' וכן השקאת ב"י וכמו שתמה כת"ר והניח ב"ע ולכן לפענ"ד כ"ל לומר דרך אחרת בד' הרמב"ם ז"ל בזה דהנה הרמב"ם כתב בפ"ד מהל' פרה אדומה שאין מוליחין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שלא יאמרו שחיס שחטו ע"כ וא"כ מוכח מדבריו דחמורה שפיר שרי להוליא עמה והיינו כת"ק דר"י בפרה בפ"ב מ"ו וכדאמרינן ביומא דף מ"ב ע"א דמאן ת"ק ר"ש היא דריש טעמא דקרא ואמרינן שם דאיכא בינייהו דאפיק חמור בהדה דלת"ק שרי ועולא מכון למה שפסק בפ"י מהלכו' נדרים דמפיר לב' נשים אבל מה שהשיטת בפ"ד מהלכות סוטה ברותחת שרי וגם מה שהביא שם להקרא והקריב אותה הכהן ולא להטעם עדיין ל"ע ואחר שבארת התמיהות שזכר אבאר בזה שני חלקים חלק אחד ליישב דברי הרמב"ם בהל' סוטה ובהל' נדרים והחלק הב' יבוא לבאר ד' הרמב"ם דפ"ב מהל' מעילה הג"ל :

חלק א הנה בהא דנדרים ע"ג סג"ל דר"י ורצנן פליגי בטעמא דאין משקין ב'סוטו' דרצנן ילפי מסבר'ור"י מפיק לה משום דכתיב והשקה אותה לזדה [פירושו זזה סר"ן והר"ש ז"ל דר"י מפיק לה מהא דכתיב והשקה במפיק ה' והוי כמאן דכתיב אותה] משמע בפשיטות דלר"י אף לאחר שנמחקה המגילה ואינו חסר אלא ההשקה ג"כ אסור לעשות מעשה ההשקה לב' סוטות כאלה דהא מפיק לה מקרא דהשקה משא"כ לת"ק דמפיק לה מסברא כדי שלא יהיה לבה גם בחזירתה והוא כדי שתודה דעמאה היא ולא ימתק השם חסד ובמ"ש שם סר"ן פשוט דזה לא שייך רק קודם שנמחקה המגילה אבל לאחר שנמחקה המגילה דאדרבה אז מאיימין עליה שתתהי וחס אמרה אינו שוחה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה נראה פשוט דמותה להשקות ב' כאלה דמאי קפידא חס יהיה לבה גם בחזירתה עפי עדיף שיסיה לבה גם בה לשחות ואין נמי מדברין על לבה ומסירין סימנה אימת מים המרים ואומרין לה אין המים המרים דומין וכו' חס אין שם מכה אינו מועיל כלום וכמו דליתא בסוטה דף ז' ע"ב ומה שנקט הת"ק בלשון אין משקין היינו דכל סדר המעשה הסוטה קרי התנא בלשון השקה [וגם דאינו שכיח כל כך שיסיה הפסק בין המחיקה להשקה דיוזמן דבהך כך כתבו מגילת סוטה ומחקו בשביל סוטה אחרת בלשון דמזמן אח"כ ב' ההשקות כאלה ומשום דהוי מילתא דלא שכיח לא הולך לאשמעינן דבכה"ג מותר ועוד דאפשר דאסור דרצנן מיהו איכא גם בהשקה כאלה ול"ע זזה] וא"כ מאוד יש לתמוה על הא דלא אמרינן בגמרא דגם זזה איכא בינייהו דלת"ק השקה בעלמא מותר ולר"י גם השקה אסור וזפרע דהא דאמרינן איכא בינייהו רותחת היא סברא מחודשת מאוד ולאמלא שהגמ' נח היה מוכרח לתרץ זה מלך הסברא לא היינו אומרים כן דלרצנן ברותחת שרי דמה בכך דרותחת עכשיו מ"מ אפשר ע"י שתראה שחזרתה שוחה ואינה יריאה מהמים גם אלה תתאמן לזדה ותמעט אלה הרתחה רק מחמת שלא היה להש"ס חלוק אחר ביניהם וזלתי זה ע"כ הולך לחדש סברא זו ולומר דברותחת שרי לת"ק דאל"כ איזה חלוק יהיה ביניהם אבל לפי מ"ש בעו"ה דבאלתה יש נפקותא גדולה ביניהם לענין ההשקה תמוה טובא דעפי הול"ל כן נפקותא ולא ילערך לחדש דברותחת שרי עוד יש שנוי הגירסא בלשון הברייתא סג"ל דנדרים ע"ג הגירסא ר"י אומר וכו' משום שנאמר והשקה אותה לזדה ובסוטה דף ח' הגירסא ר"י אומר וכו' אלא אמר קרא אותה לזדה ולכאורה נוסח הגמ' דנדרים מדוקדק יותר דהא באלתה לא כתיב אותה בכתוב רק משום דכתיב והשקה במפיק ה"א הוי כמאן דכתיב בהדיא אותה וא"כ הגירסא דסוטה דאמר קרא אותה אינו מדוקדק דהא בקרא לא כתיב אותה בהדיא [הג"ה ובתוס' שם ד"ה איכא בינייהו כתבו דהוה מלי למימר ח"כ אשה אחרת שאינה סוטה דלר"ש מותר ולר"י אסור להעמיד אלה שום אשה בשער נקנור וכמו דאמר ביומא מ"ב לענין פרה הדומה דלרבי דאמר אותה לזדה אסור להוליא עמה חמור עיי"ש ולע"ד נ"ל דיל דלא דמי להתם דהתם ניכר הוא בעת ההולאה שמוציאין עמה עוד אחרת ולא מקרי והוליא אותה אבל כאן אינו ניכר כלל עיקר ההקבצה והעמדה והוא רק בשביל ההשקה וא"כ מה בכך שעומדת שם עוד אשה אחרת הא אין מתעסקין עמה כלל שפיר יכול לקרות והקריב אותה והשקה אותה ואדרבה הא'תן בהדיא בסוטה ז' דנשים מחויבות לראותה ומבואר ברמב"ם בפ"ג מהל' סוטה דקבוצ הנשים היה אחרי שמעמידין אותה כנגד המזרח במקום שמשקין אותה והתוס' דס"ל בפשיטות דלר"י אסור להעמיד שום אשה אפי' שלא לזורך השקה וע"כ דלא ס"ל בהרמב"ם דהעמדת הנשים היה בשער מזרח אבל להרמב"ם אין מקום לקושית התוס' וה"ש במאי דלא הזכיר הגמ' רק חילוקא דרותחת (ע"כ הג"ה מהמחבר) לכן מכל הלין הכריח הרמב"ם ז"ל דע"כ הסוגיא דנדרים ע"ג סג"ל מחולק עם הסוגיא דסוטה סג"ל דעיקר הגי'

בברייתא ז"ל כמו דליתא בסוטה סג"ל אמר קרא אותה לזדה וס"ל להסוגיא דסוטה סג"ל דר"י מפיק לה מקרא דוהקריב אותה הכן והעמידה לפני ה' דהתם כתוב בפירוש אותה וס"ל לרצנן דהיינו ר"ש דהטעם דהקפידה התורה שלא יעמוד רק אותה לזדה הוא כדי שלא יהא לבה גם בחזירתה ומש"ס ברותחת דליכא חששא דיהא לבה גם בחזירתה מותר באלתה להעמיד אף שנים דר"ש לשיטתו דדריש טעמא דקרא חבל ר"י דלא דריש טעמא דקרא ס"ל באלתה דלעולם אסור ומש"ס אמר דלא מן השם הוא זה דלא דרשינן טעמא דקרא ומש"ס אמרינן דאיכא בינייהו רותחת אבל לאחר שנמחקה המגילה דאין מחוסר רק השקה שפיר איכא למימר דלד"ה מותר להעמיד שתי נשים דהא גבי השקה לא כתיב אותה ואף דכתיב והשקה במפיק ה"א י"ל דמפיק ה"א לא דריש וכן לענין הפלוגתא דפרה פ"ג משנה ז' דתנן התם לא היתה פרה רוצה ללאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא הדומה שלא יאמרו שחיה שחטו ר' יוסי אומר לא משום זה אלא משום שנאמר והוליא אותה לזדה עכ"ל המשנה שם ואמרינן עלה בש"ס דיומא ד' מ"ג ע"ה דאיכא בינייהו חמור דלת"ק מותר להוליא עמה חמור ג"כ פליגי זזה אי דרשינן טעמא דקרא או לא ושניהם מפיקי מקרא דאותה דאסור להוליא שנים וכדאמרינן שם דמאן ת"ק ר' שמעון דדריש וכו' ור' יוסי לא דריש טעמא דקרא והלך אומר אף בחמורה ורביה לזה דת"ק דריש אותה דהא אמר הטעם כדי שלא יאמרו שנים שחטו ואיסור דשחיטה שנים גם כן למדנו מקרא דשחט אותה וכדליתא בחולין ל"ב וכן על הא דתנן בפרה פ"ד משנה ד' דכל העוסקין בפרה פוסלין אותה במלאכה ג"כ דרשינן ע"ז בספרי והובא בד' הר"ש והרע"ב שם דנפקא לן מדכתיב ושחט אותה ולא שעושה מלאכה אחרת עמה הרי דדרשה דאותה הוא לד"ה רק דת"ק דריש טעמא דקרא ובאלתה גם בשחיטה ומלאכה איכא טעמא רצה דהקפידה התורה שיסיה כוונתו מיוחדת לשם שחיטה הפרה בלזדה שלא יערב בעת עסק הפרה כוונת מלאכה אחרת וכן משמע מרש"י יומא דף מ"ב ע"ב דאיסור שחיטה פרה אחרת ועשיית מלאכה הוא הכל מחד טעמא ואף דרש"י מיירי התם מענין שחיטה פרה הדומה אחרת וזוה אין כאן עירוב מחשבה אחרת דהא גם אחרת פרה הדומה היא מ"מ אין כוונתו מיוחדת לפרה אחרת ולא הויה כוונה שלימה :

הג"ה ואף שהתוס' בחולין דף ל"ב ע"ה ד"ה נשחטת כתבו דבשחט שני פרות כאלה ונכתובין לשחוט לא מפסל משום מלאכה אחרת כיון דשתיבין לשם פרה היינו דעיקר הטעם דאיסור מלאכה לא שייך בכה"ג דהתם איכא עירוב מחשבה אחרת והכא בשניהם מכיון לשם פרה אבל באלתה הכל משום חד טעמא הוא משום דאיכא חסרון כוונה וכמו שכתב הרב הגאון המחבר ז"ל . וקל"ע דמאי מקשה שם פשיטא הא טובא אשמעינן דלא דרשינן טעמא דקרא דלמ"ד דדרשינן טעמא דקרא נשחטת בהמה אחרת עמה כשירה באלתה דהא בכה"ג ליכא טעמא לאיסור וכמו שכתב הגאון המחבר לקמן . וא"כ טובא אשמעינן רצה דהלכה כר' יודא . ויש ליישב דו"ק ע"כ הג"ה מכבוד הרב"ג מו"ה שלמה הכהן נ"י מ"ך דק"ק ווילנא] :

והנה נכתב עכ"פ דהסוגיא דסוטה סבר ע"כ דכו"ע דרשי אותה ולא פליגי רק דת"ק דריש טעמא דקרא ור"י לא דריש ולא פליגי רק בהקבצה והעמדה אבל בהשקה אפילו לר"י דלא דריש טעמא דקרא מותר להשקות ב' כאלה משום דקס לא כתיב אותה בהדיא ומפיק ה"א לא דריש :

והנה

בנדרים ע"ג דקא מיבעיא להגמרא אי מיפר לב' נשוי כאלתה או לא מי אמרינן אותה דווקא או לא דווקא זריך לבאר לכאורה מקום הספק זזה לבעל האיבעיא זזה ונראה לפענ"ד דזה פשיטא ליה לבעל האיבעיא דקו"ל כר"ש דדרשינן טעמא דקרא אך מסתפק ליה חס משוטה דממעטין מאותה דרשה גמורה והוי כמאן דכתיב בהדיא לב' נשים אסור

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

והלך אף דבעינן הפרה ליכא שום טעם לפי שכל חנושי למה אכרה התורה הפרה ב' נשים כחמת מ"מ כיון דהתורה אכרה גז"כ הוא דאף דר"ש דריש טעמא דקרא היינו במקום דמלא טעם לקרא אבל במקום שאין אנו מוילין טעם לקרא ע"כ גז"כ הוא והוא מן החוקים שבתורה שאין אנו יודעין טעמן ע"פ הגלגל או דילמא דדרשה דאוחה לאו דווקא הוא וזימנין דלא אחי לדרשה רק דאורחא דקרא הוא למחני הכי והלכך נהי דבמקום דליכא טעם להמעוט ודאי דרשינן אותה למעוטא מ"מ היכא דליכא טעם כמו בהפרה לא דרשינן ועפ"י הלעה זו יתיישב היעז תמיכה כח"ר דלמה לא פשטה ניהליה ממתני' דפרה הג"ל דתנן שם נמי דמשו"ה אין מוילין עמה שחורה משום שלא יאמרו וכו' אלמא דאוחה לאו דווקא ושם ליכא פלוגתא זזה ולפי מש"כ לא קשה מידי ואינו ענין כלל להאיבעיא דשם ה"ק דאמר שלא יאמרו וכו' י"ל דדריש אותה רק דס"ל דדרשינן טעמא דקרא ולא אכרה התורה רק במקום דשייך גזירה דשמא יאמרו אבל להוילא חמורה דליכא גזירה לא אכרה התורה וכמו דאמרין להדיא ביומא דף מ"ב דמאן ת"ק ר"ש היא דדריש טעמא דקרא אבל לומר במקום דליכא טעם כלל לקרא כמו בהפרה דמבטלין דדרשה דאוחה לגמרי ולא דרשינן ליה כלל משום דליכא טעמא לאכורה לא שמעינן ליה ממתניתין דהתם וכן בצרייתא דאין משקין ב' כוונת כחמת לפי גירסת הצרייתא המובא בסוטה ח' דר"י אמר לא מן השם הוא זה אלא משום דאמר קרא אותה לבדה משמע דמיירי מקרא דהקריב אותה הכהן דכתיב שם אותה בהדיא ג"כ ליכא למפשט מידי דליכא למימר נמי דגם רבנן דרשי אותה רק דהם ס"ל דדרשינן טעמא דקרא כר"ש כדי שלא יהיה לבד גם בחזירתה ונ"מ דברותה ליכא טעמא דקרא שרי בחמת אבל אה"כ דבמקום דליכא טעמא דקרא נמי דרשינן אותה דזה לא מלינו לשום מ"ד דיסבור דלא דרשינן אותה כלל במקום דליכא טעמא לאיכורה אכן רבינא דפשיט ליה מצרייתא הלזו היינו משום דרבינא היה גורם בצרייתא כמו שהובא לפנינו בצנדרים דר"י אומר וכו' והסקה אותה לבדה והיינו משום דכתיב במפיק ה"א והוי כמאן דכתיב אותה אבל רבנן דלא אמרי רק מטעם דכדי שלא יהא לבד גם בחזירתה משמע דלא חיישי רק בהקרבא והעמדה שהיה קודם מחיקת המגילה אבל בהשקאה שהיא לאחר המחיקה דאז ליכא טעמא דכדי שלא יהא לבד וכו' מתירין בחמת אף להסקות ב' כחמת משום דליכא טעמא ולכאורה הא מ"מ הא כתיב והסקה במפיק ה"א והוי כמאן דכתיב אותה וע"כ ל"ל דרבנן סברי דבמקום דליכא טעמא דקרא אמרינן דאוחה לאו דווקא בחמת ולא דרשינן ליה כלל והלכך בהקרבא והעמדה שפיר ס"ל לרבנן דאסור להקריב ב' כחמת משום דשם איכא טעמא דקרא אבל בהשקאה דליכא טעמא דקרא לא דרשי אותה והלכך שפיר פשיט רבינא מזה לענין הפרה נמי דליכא טעם לקרא לא דרשינן אותה ואמרין אותה לאו דווקא משום דסתמא הלכה כה"ק דדרשינן טעמא דקרא וממילא שמעינן מרבינא דאין חילוק ברות' לאינה רותחת דכבר כתבנו לעיל דהא דמחלק הגמ' בין רותחת לשאינה רותחת אליבא דרבנן לאו משום שהסברה פשוטה לחלק בזה דאדרבה מ"ד הסברה הדבר נוטה יותר דאין חילוק וכמ"ש לעיל בעז"ה רק משום דלא מלא הש"ס חילוק אחר בין ר"י לרבנן ע"כ היה מוכרח הש"ס לחלק עכ"פ בחילוק הזה אבל לרבינא דיש חילוק ביניהם דלר"י גם בהשקאה אסור לב' כחמת ולרבנן ההשקאה בעלמא מותר הו"אין מוכרח לומר דברותה שרי וממילא דרינן להסברה דאין חילוק בין רותחת לשאינה רותחת ומעתה נתבאר היעז כל פסקי הרמב"ם בכל המקומות הג"ל והיינו דהרמב"ם ס"ל בפשיטות להלכה כה"ק דר"י דדרשי טעמא דקרא ולכן בפ"ד מהל' פרה כתב הטעם דאין מוילין וכו' משום שלא יאמרו וכו' והיינו כר"ש דדרשינן טעמא דקרא וכמו דאמר שם ביומא דמאן ת"ק ר"ש הוא דדריש טעמא דקרא ובהלכות נדרים פ"ב ה"ד פסק ג"כ דאדם מפיר לב' נשוי

כחמת והיינו בפשיטותא דרבינא מצרייתא דדרשה דאוחה לא דרשינן רק במקום דליכא טעמא אבל בהפרה דליכא טעמא לא דרשינן כלל ולכן בפ"ד מהל' סוטה פשהב"ה שם דדרשה דאוחה הביא שם הפסוק דהעמיד אותה הכהן [והוא ע"ס ו"ל והקריב אותה וכמו שהגה שם צל"ד] והיינו משום דבהעמדה והקרבא איכא טעם דלא יהא לבד גם בחזירתה אבל בהשקאה דליכא טעם דהא כבר נמחקת המגילה לא דרשינן לאוחה כלל וכה"ק דר"י ולא הולך רבינו להביא הטעם דממילא כיון דלא הביא רק קרא דהקריב ממילא אכן ידעינן דבהשקאה שרי דאי היחא דבהשקאה נמי אסור הו"ל להביא ב' פסוקים קרא דהקריב וקרא דהשקאה וחילוק אחר ליכא בחמת וכמו דס"ל לרבינא וחילוק הגמרא דסוטה ח' דמחלק בין רותחת לאינה רותחת נדה מהלכה לפי דברי רבינא ולפיכך לא הביא הרמב"ם חילוק זה כלל ובחולין ל"ב ע"א גרסינן אמר רבא וכו' נשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן פרה פסולה והוא ע"כ ממויעט דאוחה ולא ב' ולכאורה ל"ע כיון דנשחט בלא כוונה ליכא טעמא דאכורה דבשלמא בב' פרות איכא טעמא כמו שכתבנו לעיל דאין הכוונה מיוחדת למזות פרה זו וכ"ש בשחט בהמה אחרת של חולין או חך דלעת עמה דוודאי אין הכוונה מיוחדת כיון שפוסק במלאכה אחרת אבל בנשחטה שלא בכוונה ליכא שום טעמא לאכורה ו"ל דרבא סובר בחמת דלא דרשי טעמא דקרא וס"ל בר' יוסי דיומא ד' מ"ב דאין מוילין עמה אפילו חמורה אבל הרמב"ם סמך לדברי רבינא דהוא בתראה דס"ל להלכה כה"ק דר"י דדרשינן טעמא דקרא ועפ"י עולה לנו הירוך מספיק לדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות פרה אדומה הלכה י"ח דפסק שם בחמת דנשחטה עמה בהמה אחרת כשירה דלא כרבא ותמה עליו הכ"מ דהיאך פסק ה"ך דברי הגמרא דהא רבא אמר בהדיא דנשחטה בהמה אחרת פסולה והולך לדחוק שם דאפשר דהרמב"ם היה לו גירסא אחרת בגמ' אמנם לפמ"ל בעז"ה ד' הרמב"ם ברורים ואזיל לשיטתו דפסק בהלכות נדרים דאדם מפיר לב' נשוי כחמת וע"כ דבמקום דליכא טעמא דקרא לא דרשינן אותה וא"כ ה"ל גבי פרה אדומה לא דרשינן אותה רק במקום דליכא טעמא כגון בשחט בכוונה או בב' פרות אבל בנשחטה בהמה אחרת עמה כשר ורבא דאמר פסולה ס"ל כר"י דלא דרשינן טעמא דקרא ולית הלכתא כוותיה בזה וא"ש הכל בעז"ה יתברך :

חלק ב

בחלק הזה נתבאר בעז"ה עפ"י היסוד שהגחנו בחלק הראשון דהרמב"ם פוסק הלכה כר"ש דבמקום דליכא טעם להמויעט ממעינין לאוחה ובדבר דליכא טעם לא ממעינין יתיישב בזה דברי הרמב"ם בהל' מעילה הג"ל דפסק דלא כהספרא הג"ל ואף דב' דרשות האחרות שדריש בספרא למעט עולת בהמה ולפסולה צוודאי כהלכתא הם ואין בזה שום חולק מ"מ דדרשה דממעט חטאת העוף י"ל דלא דרשינן משום דהתם איכא טעמא ובחטאת העוף ליכא טעמא וכמו שאבאר בעז"ה לקמן והספרא דדריש גם בחטאת העוף משום דהתם ספרא ר"י דלא דריש טעמא דקרא והבאתי ראיה לזה לקמן מהתוספתא דמעילה דמוכח שם ג"כ דעת הרמב"ם ודלא כהספרא ונהי דמורחה וגולה של חטאת העוף אינו נשלך לבית הדשן מ"מ באכילה וודאי אסור ולא נהנין ולא מועלין ואיישב בזה לד' הרמב"ם לנכון ע"פ הדך שהתעורר אדמו"ר בספרו נחלת דוד עוד אפשר להספרא והתוספתא בגוונא אחרתא בצופן דלא פליגי אהדדי ויהיה עולה מזה ג"כ יישב נכון לד' הרמב"ם ז"ל הג"ל וזה החלי בעז"ה הגהה כבר הבאתי לעיל לדברי החו"כ וז"ל והשלך אותה כשירה ולא פסולה אותה ולא חטאת העוף אותה בהשלכה ולא עולת בהמה בהשלכה והלא דין וכו' עכ"ל הרי דדריש החו"כ מאוחה תלתא מעועי הנה ראוי לברר אם בכל המק מעועי דדריש החו"כ מאוחה איכא טעמא ובכרז ועפ"י ע"י אחי החו"כ אליבא דכ"ע וגם ר"ש מודה בזה או דילמא דליכא בחמת טעמא

טעמא

עממא בכל הכך מעוטי חך דהתו"כ אחי כר' יוסי דפרה הג"ל דדרשינן מאותה למעט אף דבר דליכא עממא משום דסבר כר"י [וסתם ספרה ג"כ ר' יהודה ואילן לשיטתיה בזה] דלא דריש עממא דקרא בכל דוכתא וא"כ לדידן דפסקין כר"ש וכמו שכתוב לעיל חליצה דהרמב"ם ז"ל לא קיי"ל בחמת הסתורא כטניס הג"ל והנה זה פשוט דזה אינו עולה על הדעת לומר כיון דלפי הסברא לא מצינו לפי קולר שכלנו טעם וסברא בכל הני דרשות למעטינהו והלכך ע"כ תליא בפלוגתא דר"י ור"ש דזה וודאי ח"א לומר וכו' לומר כן כלל דמתן חשוב ומאן ספין האידינא אחר חתימת התלמוד לומר בדבר שנשנה בצרייתא או בשום מקום בצדדי חז"ל בלי שום חולק לומר מסברת עלמיינו דתליא בחיזה פלוגתא ואם דלפי חולשת דעתינו לא נראה לנו טעם וסברא בדרשה זו מ"מ אפשר הם היה להם טעם וסברא בזה ואנחנו לא נדע והנה בכל מקום דמצינו דדריש במשנה או בצרייתא וגמ' מאותה למעט ולא מצינו שום חולק בזה אין ראוי לנו לדון מעלמיינו שאין בזה טעם לומר שלר"ש לא ממעטינן זה ואם לנו לא נראה טעם הוא רק מקולר ידיעתינו ואנו אין לנו רק מה דאנו מולחין בצדדי הגמרא בפירוש דתליא בפלוגתא אבל במקום דסתמו ולא מצינו בצדדי חז"ל חולק בזה חזקה שהיא חליצה דכ"ע וא"כ בגד"ד כיון דמצינו בת"כ דדריש מאותה ג' מייעוטינן ולא נמלא בצדדי חז"ל חולק בזה חזקה דהוא כהלכתא וחליצה דכ"ע ומסתמא איכא בכל הכי ג' צבות טעמים למעט אותה :

אמנם לפע"ד נראה להוכיח מהתוספתא פ"א דמעילה דפליגא על התו"כ הג"ל וס"ל בחמת דחטאת העוף שזה לעולם העוף לענין מוראה וגולה דאינו נאכל דכמו דבשר העולה נקרב ע"ג המזבח ומתקבר בזה והמוראה והגולה לא נקרב ע"ג המזבח ה"ל בחטאת העוף שצברה נאכלת להכניס והבעלים מתקברין אבל לא המוראה וגולה שלא נהניס בהם ולא מועלים וכמו שאבאר והנה זה לשון התוספתא פ"א דמעילה העוף שמיאח את דמה יולא מידי מעילה הנולה והמוראה מועלין בה עד שתלא לבית הדשן עד כן לשון התוספתא שם והנה זה פשוט דהתוספתא מיירי בעולת העוף [ולענ"ד נראה שצריך להיות עולת העוף שמיאח את דמה מועלין בה עד שתלא לבית הדשן הנולה והמוראה יולא מידי מעילה כל"ל בחוספתא לענין דעתי עד כאן בגמ' ב]. שאין בה רק מינוי לחוד ופירוש התוספתא הוא כך דלאחר שמיאח את דמה המוראה והגולה יולא מידי מעילה מיד וזהו שמסיים המוראה והגולה כלומר בזה אמרתי שאחר שמיאח לא מועלין אבל בה כלומר בכל צברה מועלין בה עד שתלא לבית הדשן והנה תוספתא הלא הוצא בגמרא צדוק המורה ורצה להוכיח מזה דמותין גם בהגהה משום דנעשה מלואה ואף דהם מן הנקברים ומשני דיאלו מידי מעילה קאמר אבל בהגהה אסורים עוד איחא בתוספתא דמעילה ביאת תורין ומוראת העוף וקרבות [כ"ל דל"ל של קרבות ור"ל שהם של קדשי מזבח] לא נהנין ולא מועלין המקדים תורין לדק הבית מועלים צביייהם וג"ל דהכי פירשו דר"ל דבקדשי מזבח שווה דין הצביים לדין המוראה וגולה ואין מועלים בהם אבל בקדשי צדק הבית מועלים צביייהם והא דאמר דמוראה וגולה אין מועלין פשוט דאייירי לאחר הזאה ומינאי והנה גם זה פשוט דלענין צביים אין נ"מ בין חטאת לעולה וזהו דאמר של קרבות לכלול הכל אבל בדין המוראה וגולה לפי ה"א ש"ס דתמורה שם דר"ל דמותין בהגהה גם לכחלה משמע דיש חילוק דלכאורה קשה שיחך הוה ס"ד דמותר בהגהה דהא בצרייתא זו מבואר להדיא דלא נהנין וע"כ דהיה סבר לחלק בין חטאת לעולה ואדרבה דבעול'קיל טפי מחטא' בדין זה דבעולה דמלוותה בהשלכה לבה"ד הוה ליה דבר שנעשית מלואה דהא תה"ד גופא חי לאו דאיכא קרא בהדיא דאית בה מעילה ה"א דמותר משום דאין לך דבר שנעשית מלואה ומועלין בהן ולכן מדייק שם מצרייתא

ומעתה יהיה עולה לנו כל פסקי הרמב"ם ז"ל לנכון ומסודרים הכל בסדר הראוי והיינו צפ"ו מה' מעשה הקרבות שכתב שם משפט מעשה עולה וכתב שם נמי דין הסרת המוראה והגולה ולהשליך אותה אל בית הדשן ככתוב בחורה אבל צפ"ז דשם כתב לסדר מעשה החטאת לא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

אקורקבן ובני מעים דאע"ג דבשר ניסו מ"מ איצטרך חנא לאשמעינן משום דאיכא אינשי דלא אכלי וכן אמרינן בגדרים ד' נ"ד דקרבים לאו בשר ואוכליהם לאו בר אינשי וכ"ש בקרבים של עוף קטן כחורים [ועי' בזו"ד סו"ק ק"א בע"ז ס"ק י"א ובש"ך שם ס"ק י"ד בשם המהרש"ל] וא"כ זפק שגרע מקורקבן ובני מעים בודאי הדבר פשוט דאינו בר אכילה כלל ובאובל מזפק של נבלת עוף טהור נ"ל ברור דאינו מטמא בגדים אצית הבליעה ולכן כתב הרמב"ם בפ"ז מה' מעשה הקרבנות דחטאת העוף אין למזבח אלא דמה והשאר נאכל לכהנים ולא ביאר דין המוראה משום דסמך עלמו על מש"כ בפ"ק דהלכות מעילה דמוראה ונראה לא נהנין ולא מועלין ומש"כ דהשאר נאכל לכהנים לא קאי רק על השאר הבשר הראוי לאכילה אבל מהמוראה ונראה לא מיירי כלל :

ובפ"ב מהלכות מעילה בהלכה ג' כתב לדין עולת העוף שמועלין בבשרה עד שחלא לבית הדשן ולא הוליא מוראה ונראה מכלל זה משום דממילא משמע דסן אינן בכלל דהא כתב עד שחלא לבית הדשן והם אינן נשרפים ע"ג המזבח ואין מוליחין אותם לעולם לבית הדשן ושם כתב בהלכה ו' דבשר חטאת העוף אחר הזית דמה ילא מידי מעילה והנה כבר הצאתי לעיל דהקשה הלח"מ בפ"ז מה' פסולי המוקדשין הלכה ז' דכיון דהרמב"ם פסק שם דמיאוי חטאת העוף מעבד הו"ל לפסוק כאן דאינו יולא מידי מעילה עד לאחר הזאה ומיאוי כיון דמיאוי מעבד ודחק ליישב זה ולבסוף נשאר בקושיא אכן לענ"ד נראה לי דיש ליישב זה בפשיטות דהנה במעילה ד' ח' בתום' שם ד"ה מילא דמה [וד' התום' שייכים שם על מתני' דד' ט' ע"א] כתבו דגבי חטאת העוף נקט הוזה משום דחטאת העוף איכא הזאה ומיאוי וכו' ומשמע בהדיא מדבריהם ז"ל דרז לא הגיה במשנה הזאה ומיאוי דבמשנה עלמה ז"ל כמו שהיא לפנינו הוזה דמה לבד רק דרז שנה לחלמדין דבעי נמי מיאוי וככלל הכל בלשון הזיה דמתני' ודלא כפרש"י דפירש דרז דאמר דמיאוי חטאת העוף מעבד תני במתני' גס מילא ולפי דברי התום' ח"כ לזה וא"כ י"ל דגם הרמב"ם ס"ל כן דבלשון הוזה נכלל ג"כ מילא ונקט הרמב"ם לשון המשנה וכמו שהוא הפי' בד' המשנה כ"ה הפירוש ג"כ בדברי הרמב"ם והעיקר הדין דמיאוי חטאת העוף מעבד כבר פסק ליה רבינו הרמב"ם ז"ל להלכה בפ"ז מה' מעה"ק ולכן לא הוצרך לאשמעינן זה שנית גם בהלכות מעילה :

ואחר שכתב רבינו דין מעילה בבשר עולת חטאת העוף חזר ושנה לן דין המוראה והנראה של שניסם כי באמת דינס שווס לענין זה וכמו שנשנים יחד בתוספתא ה"ל דבשניהם לא נהנין ולא מועלין במוראה ונראה והכוונה בתוספתא בעולה אחר מיאוי דמה ובחטאת אחר הזיה ומיאוי למ"ד דחטאת העוף מעבד וכמו כן נקט הרמב"ם וסיים בפ"ב מה' מעילה הלכה ו' וכן ז"ל ברמב"ם אבל אסור להנות במוראה ונראה והנהנה בהן אחר מיאוי והזאה לא מעל כל"ל וקאי בין לחטאת ובין לעולה ומש"ה נקט מיאוי בחטאת כדי להבין דמיאוי קאי על עולת העוף דאי לחטאת המיאוי הוא אחר הזאה ולא קודם ולכן כתב בחטאת המיאוי ור"ל דהנהנה בהן בעולה אחר מיאוי או בחטאת אחר הזאה [ור"ל הזאה ומיאוי דבהזאה נכלל גם המיאוי וכמש"כ לעיל] לא מעל כל"ל ברור כוונת הרמב"ם והמדפיסים טעו בכונתו וחשבו דהרמב"ם לא קאי רק אחאי דסליק מיניה דהיינו חטאת העוף ולכן השמיטו לחיבת מיאוי דהא בחטאת כשכתב דין המעילה לענין הבשר לא הזכיר מיאוי גבי חטאת העוף וזה דבר שא"ח שרמב"ם לא יביא רק דין מוראה של חטאת העוף ודין מוראה עולת העוף דהוזכר בצרייתא בסוף תמורה ישמיט לגמרי אלא וודאי כמש"כ בעז"ה וגם ז"ל ברמב"ם שם ואסור להנו' במוראה' ונראה כל"ל ומש"כ לפנינו ברמב"ם במוראה ונראה ט"ס הוא והוא ג"כ מד' המגיהים הטועים בכונת רבינו וחשבו דלא קאי רק לחטאת אכן באמת הדבר ברור כמו שכתבתי בעז"ה :

והנה

לא כתב שם שישליך לבית הדשן כי זהו מצוה הנאמר בעולה אבל בחטאת לא נאמר מצוה זו ומ"מ אין בה מצוה אכילה לכהנים וכמו שביאר זה בה' מעילה דלא נהנין ולא מועלין וכמו שאבאר להלן אי"ה והגם שרמב"ם ז"ל כתב שם דאין למזבח אלא דמה והשאר נאכל לזכרי כהונה אין להוכיח מזה דס"ל דגם המוראה נאכל דהדבר פשוט דר"ל דהשאר נאכל לכהנים מה שדרכו לאכול אבל מהמוראה ונראה לא איירי דנראה וודאי אינו בגדר אכילה ומוראה נמי לא אכלי אינשי ועי' רש"י זכחים ד' ל"ה ע"א ד"ה מוראה וז"ל דלא חזי לאכילה דפירשא בעלמא הוא' הלאך מחשבה ידידי' לא מפגלה ומיהו היבא דנחפגל העוף ע"י דבר אחר כיון דאיכא אינשי דאכלי חייב עליה כרת ע"כ ומבואר מפירש"י דמיירי במוראת העוף וכן פירשו בתום' ודלא כדעת הרמב"ם שאביא לקמן בסמוך אי"ה [הג"ה ועיין שם בתום' דהקשו על פירש"י דבתום' פירש הטעם דפיגל במוראה לא נחפגל האלל משום דפירשא בעלמא הוא' דהפי' חזיח כשאר בשר אינה מפגלת את העוף דמוראה אצית הדשן ואין בה אכילת אדם ולא אכילת ימוצח וכו' ע"ש ולבאורה מוכח מד' התום' ז"ל אלו להדיא דסברי דגם במוראת חטאת העוף אין בה אכילת אדם דאל"כ איכא לפרש דברי רש"י דמיירי בחטאת העוף והיינו כדעת הרמב"ם ז"ל הנ"ל אכן ז"ע דבתום' שם ד"ה פיגל בחלל כתבו ובעולה מיירי שקודר להסיר מוראתו בנוצתה וכו' עכ"ל משמע דבחטאת העוף ח"כ להסיר משום שנאכלת לכהנים וא"כ שני דיבורי התום' אלו נראים כסותרים זו את זו ול"ע ובאמת דד' התום' ז"ל אלו ז"ע בלא"ה במאי דהוזכרו לחוקמי בעולת העוף דווקא דאף אם נימא דבחטאת העוף מיירי וגם נסבור דהמוראה נאכלת כמו הבשר מ"מ הא אין דרך לאוכלה וחדע דלא חשיב צביה דף ז' רק דקורקבן ובני מעין דמטמאין צבית הבליעה משמע דזופק לא מטמא צבית הבליעה וא"כ יתכן שפיר שמסיר להזפק עם מיעוט הושט שפלטתו הסכין וגם צעיקר ד' התום' שכתבו לפרש דאלל שהזכיר ר' אלעזר בגמ' היינו בשר שפלטתו הסכין יש לעיין דא"כ מהו אלל דמתני' דלשם דחנן שם דאין הייבין על האלל משום פיגול ונתר ועמא וכן אם חישב על האלל לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ לתקומו כשר ואינו חל פיגול כלל ואם נפרש דמתני' מיירי במרעקא דגרע עפי מ"מ עדיין תקשה לר' יוחנן בחולין דף קכ"א דס"ל שם דהפי' מרעקא נמי מקרי אלל ומאטרפין לעמא עומאת אוכלין ולמה אינו חל עליו פיגול ול"ע ויותר ל"ע דברי הרמב"ם בפ"ד מה' פסולי המוקדשין הלכה ז' ובפי"ח מה' אלו הלכה כ"כ וכג' דנראה מבואר שם דפסק כר"א בדין השליל דאם פיגל בצבה נחפגל השליל ובדין מוראה ואלל פסק כסתם מתניתין דאלל אינו מפגל ואינו מתפגל ולא הביא דברי ר"א כלל ולבאורה הו"ל למפסק כר"א דהא לא מינו לשום אמורא דפליג על ר"א בזה ואולי שלא היה גורם כלל בד' ר"א פיגל בחלל נחפגלה מוראה וז"ע על נושאי כליו שלא דברו מזה אמנם לפירש"י דפירש דאלל היינו גידי נוואר אחיא לנכון ד"ל דמתניתין מיירי בצבחה דקשה ואינו ראוי לאכילה ור"א מיירי בחלל של עוף דרכיך וחזי לאכילה וכמו שכתבו התום' בחולין ד' קכ"א ד"ה מרעקא ומש"ה ס"ל לר"א דאיכא פיגול בחלל אכן להתום' והרמב"ם תקשה עובא דהיאך אמר ר"א דפיגל בחלל נחפגלה מוראה הא במשנה אחא להדיא דפיגל בחלל כשר ול"ע ע"כ הג"ה :

ואף שרמב"ם בפ"ד מה' פסולי המוקדשין הלכה ז' [ועיין שם גם בפ"ח הלכה כ"ב] מפרש להך דמוראה דצרייתא דלא מפגל היינו הקרום שחתה העור וקרי לה מוראה ובצבחה קמיירי מ"מ בודאי מודה הרמב"ם שהמוראה של עוף דהיינו הזפק דלאו בר אכילה הוא ואף דקורקבן ובני מעים אכלי שאר אינשי דהא אחא צביה ד' ז' ת"ר וכו' מן הקורקבן ובני מעיין עמא ובגמ' אמר שם מידי דהוה

כמו ב' ב"ד אבל אחרי שיש מחמירין להניח ג"כ לשל ר"ת וזה לא נמלא מי שיחמיר שיניח שני זוגות תפלין אחת נכתבת כתיבה תמה ואחת כתב וועלים אלא ע"כ שאין קפידא כלל באלו השניים וכן מבואר בהדיא בתשובת הרא"ש כלל שלישי סימן י"ח שכתב בסוף סימן הנ"ל וז"ל ולורת האותיות אינם שוות בכל המדינות הרבה משונה כתב אר"נו מכתב הארץ הזאת ואין פסול בשנייה הזה רק שלא יעשה הסי"ן חית"ן כפי"ן בית"ן וכפי שמבואר בגמרא עכ"ל :

ולענין ואנוהו דאמרינן בשבת קל"ג ע"כ התנאה לפניו במלות כו' עשה לפניו כו' סוכה נאה כו' בלבלר נאה וכו' כו' ב' ב"ד אלא כו' ה"ה נראה לכאורה שזה משתנה לפעמים לפי מה שחשוב נאה בזה המקום כדמיון שירים נאים שזוה"ל שצמקומות שחביב וחשוב לפניהם לבע לבן לריכוס להתנאות בשירים לבנים וצמקום שחביב להם לבע אחר או מזויר וכדומה לריכוס להתנאות כפי דרכן וכן יתכן גם בענין כתיבה תמה וכתיבה וועלים כשנתנות בארצות שונות שגשתנה משגוי דרכי הלבלרים אשר עיקרי התמונות כשירות הן ובשום של זה כשל זה רק בתכונת החובי הקוים הוועלים קצות הקוים בעגולה ושל תמה בדבוע וזויות חדות ההרגל שצבל ארץ וארץ מחשב זה לנאה להם וע"כ שומרים כל אחת ואחת כפי הרגלן ודרכן :

ואר תקשה עלי שהלא רש"י בסוכה ריש לולב הגזול פירש טעם פסול ביבש שהוא משום ואנוהו וא"כ מוכח דואנוהו שווה הוא בכל המקומות אבל זה אינו שודאי שהיבש הוא השווה בכל המקומות לגרעיותא דהרי יעיל יופי הפרי וכן בלולב שצריך אגד משום ואנוהו גם כן אין שייך להתחלק בשני המדינות אחרי שהאגוד וודאי נאה יותר משאינו אגוד ואף מה דבעי אגד אינו להתחילה לצד אבל היבש הוא מגונה וע"ז ועל כיוצא בו אמר הכתוב הקריבנו נא לפחתך כו' ומתורץ בזה קושיית החוס' ריש לולב הגזול שהקשו לרש"י דפירש יבש פסול משום ואנוהו מהא דבאגד דאינו רק להתחילה משום ואנוהו ולמה פסול ביבש אפילו בדעבד אכן לפמ"ש ח"ש דשפיר מחמת ואנוהו מפסל המגונה והמאוס אפילו בדעבד ואגד הוא רק לפאר בהאגוד :

ויעויין בשבת קל"ג צ"לויס שאינם מעבדים את המילה דמביא שם הגמ' לאנוהו דהתנאה בסוכה נאה כו' בלבלר נאה והתם הכל הוא רק לענין להתחילה והגם שיש ל"י קטנים מ"מ כיון דאין ברוב גובה והקפיה זה שפיר לא מקרי מאוס רק דאינו מהודר כן לריך לומר לרש"י והגם צ"לויס שאינם מעבדים אין בכלל מאוס רק שהנימול באין ל"יין כלל בכל סביבה בשום זה הוא הדור כי הוא מלאכה מהודרת וזה וודאי לא משתנה בשום מקום אבל בהא דשיראים נאים לכרוך לספר תורה איך ומה יהיה לבע ומזויר השיראים וודאי תלוי בצמקומות מה שחשוב בזה המקום לנו ותפארת וכן י"ל דגם בכתב וועלים וכתיבה תמה כן וא"כ אם אדם אחד יהיה צב' מקומות שונות וס"ת יהיה עמו יפה הוא שיהיה בשני הכתבים שצבל מקום יהיה לו כהנאה בזה המקום :

אמנם דקדקתי בתמונות ששלח לי הסופר וחזיתי פרט אחד שנמשך בכתב וועלים שצדפוסים שלנו שינוי מכתובה תמה שלנו והוא צנונין כפופים שכתובה תמה ראשי הנונין כמו ראשי הזיינין הקו באמצע וצוועלים הוא כמו הוויין הקו מהלך וחושב הסופר שזהו משגוי מנהגי כתיבה וועלים שיהיו הנונין וויין אבל זה אינו ובספר לדוד אמת שמבואר בו כל הדברים שבהתמונות שבתמה ושצוועלים ובאות הנון כפוף ופשוט בשניהם שווה שהראשים כמו זיינין בין בתמה ובין צוועלים ודרשתי על זה לסופר מומחה שכתב ג"כ לס"ת בכתב וועלים והוא היה בארץ החיים צירושלים וראה גם לכותבי ספרדים מהוועלים ואמר לי שכלל כותבים הנונין כפופים הראשים כוויין וזהו ג"כ שצבל הדפוסים כן :

(ח"א) **בג**

והנה השלמנו ציבור דברי הרמב"ם ז"ל ע"פ דרך שהראה לפנינו אדמו"ר בספרו נחלת דוד שהספרא אחיה כר"י דסתם ספרא הוא ר' יהודה והרמב"ם לשיטתו דפסק כר"ש ויסודו החזקתי ובניינו תקנתי והשלמתי והניח לי מקום להתגדר בו וכבר אמרו דדברי תורה נמשל לדד שכל זמן שאדם הוגה בהן מולא בהן טעם : ידו הדו"ש מלו"ג וכו' אברהם שמואל במו"ה יהודא זללה"ה בראסיין

תשובה ד

נדרשתי מסופר אחד מובהק דק"ק ווילנא לחוות דעתי בענין כתיבת ס"ת בכתב וועלים יען שצקשו ממנו כמה גזירים מפורסמים דק"ק הנ"ל וגם ממקומות אחרים שיכתוב להם ספרי תורות בכתב וועלים והסופר הנ"ל הוא באמת ספרא רבא בישראל ובקי ואומן מאד גם בכתובה כתב וועלים לכתוב בכתב מיושר ונאה ומהודר מאד כידוע ורואים לקיים בזה מצות ואנוהו התנאה לפניו במלות וכדאמרינן בשבת קל"ג ע"כ עשה לפניו וכו' ס"ת נאה וכו' והנה יען אשר מקום התחות דהסופר הנ"ל הוא בק"ק ווילנא עיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים יוסף ה' עליהם כהנה וכהנה ובפרט כבוד הגאונים הגדולים רבני המו"ך דק"ק הנ"ל ה' עליהם יחיו הם אריות בתורה מפורסמים נשם ולתפארת בישראל וראוי הייתי להיות נחבא אל הכלים ולחיות דעה בזה עד אשר נדעה ונרדפה לדעת מה דעתם הגדולה בזה כי עליהם מוטל הדבר לדון בזה כפי גדול חכמתם הגדולה בזה וכאשר יאל הדבר מאתם להכשיר או לפסול כן יקום וכל דצריהם ח"ל חיזוק אך לפי שדנתי ממכתב קדשו של הסופר הנ"ל כי כבר הסכימו גם כבוד הגאונים רבני המו"ך דקסילתו להכשיר כתב וועלים רק שצקש מאתי להיות סניף לאריות לאצטרופי בהדיהו יען שיש איזה חגשים בקסילתו המפקפקין בכתב וועלים . לכן נעתרתי לבקשתו הטובה ודרשתי מהסופר הנ"ל שישלח לי כת"י כתב וועלים ונראה לתמונות האותיות ואדע פרטי מלאכתם ואשים עין בזה ושלח לי הסופר מכתב צ"רוף כתב ידו וזה לשונו במכתבו . אל כבוד מעלת ידיד ה' ועמו הרב כו' הגאון מוהר"ר אברהם שמואל כ"י ולכל אשר אתו ולכל המסתופפים בכל תורתו שלום שלום וכו' עולה . אחד"ש ושלום תורתו ידידנו הרב מוהר"ר מאיר קלעצקר כ"י הודיעני במכתבו לשלוח לכת"ר ח"ב תמונת האותיות שאני כותב והם מבוארים בספר לדוד אמת מהגאון אולחאי ז"ל וכותב בשם הרח"ו בשם הר"י ז"ל שלשני התמונות תמה וועלים יש להם יסוד ע"פ קבלה וכן מבואר בפע"ח פ' י"ג משער התפלין ומלאתי דבר אדוני ולוטה בזה ח"ב כ"י אנה אדוני להחיש תשובתו למענו ית"ש ולמען תוה"ק כי קשה כה סבל עלבונה של תורה ובחסדו יבאר בדבריו שגם להתחילה אוכל לכתוב משום ואנוהו כי אין לך הורדה מקדושתה אם נאמר שאינם כשירים רק בדעבד יקבל החו"ש מאד"ש כנהד"ש וכנפש המשתחוה מרחוק מול הדת כבודו לבי הירש באדמו"ר מוהר"ר אהרן מוולאזין י"ו :

תשובה בעזה"י

הנה זאת פשוט דאין חופן לומר שמה שנהגו הספרדים בכתב וועלים ואנו בכתובה תמה יהיה זה מחמת שגפל וויכוח בעיקר קבלת התמונות האותיות ובהא זה הסכסוך מחמת גלות ועלטול ושגוי הסופרים שאם היה כך היה חובה לכ"א להניח שני זוגות תפלין כי היה ספק בדאורייתא . וחזינן שהגם שהעיקר להלכה בהנחת פרשיות כשיטת רש"י מכל מקום יש מהמחמירין שמייתים גם לתפלין של ר"ת וכן לו יהא שכל אחד מהכתות ספרדים או אשכנזים חשוב ליה כברי מחמת קבלתו ואין בזה משום לא התגודדו דהוי

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

והנה

לפע"ד היה נראה שאם הנוהגין כפופין ראשיהן כמו ויין פסול הוא כמו שאכתוב בסמוך ועמדתי משתומם על המראה והשמועה כי זה הוא מהדקדוק המוכח מגמרא ולא ידמה לשאר שינויים שזכר הרמ"ם בתשובה כלל ג' סי' י"א שאינו מתיר רק שינוי שבמדינות אבל מה שמוכח מהגמ' אף שאינו מאלו שאומר הגמרא בשבת דף ק"ג ע"ב אלפין עיינין ביתין כפין כו' מ"מ כיון דמוכח שפיר מהגמרא לורה האות שך וכן הוא וודאי בלי שינוי מנ"ל להתיר והראיה שראשי הנוהגין לריך להיות זיינין ולא ווא"ו הוא מאי דאומר בבביתא ק"ג הנ"ל וכתבתם שחאה כתובה תמה שלא יכתוב כו' ויין יודין . יודין ויין . זיינין נונין . נונין זיינין . כו' ע"כ ואינו אומר ויין נונין נונין ויין ע"כ שהווי הארוך אינו נון כי הנון אינה רק אם הוא כיוון ארוך המקל באמצע ולא מהלך וא"כ אף אם הווי יהיה ארוך מבואר הוא שהוא רק ווי ולא יעשה צנון וא"כ מוכח הוא צנון פשוט דפסול אם יכתב אותה המקל בצד ימין כמו וי"ו כי ווא"ו הוא ולא נון" ועל זה הדקדוק עמדו הרמב"ן בחידושו לשבת והרשב"א שם והר"ן שם והרמב"ן האריך עוד לדקדק מהא דדרשו הדרדקי שם דף ק"ד ע"א והוכיח מדרשותיהם בדקדוק איזה תמונות וסיים בסוף כל דבריו וז"ל ומשני ש"ר ליוזבר ככ"ז כתיבת ס"ה ותפילין ומזוזות לפיכך כתבתי דברים הללו שכל העושה בצלור אותיות פסול וכו' ע"ש ובהגהות מוהר"י אורין עייין כתב על זה זהו דבר חדש והפוסקים כתבו דזיעבד כשר בשאינו דומה לצורת אות אחר אף ששינה צורתה ע"כ ולפע"ד וודאי אם יהיה עוקן הו"ד בצד שמאל לצד ולא בצד ימין או באמצע כמו זיין ק"ר יהיה פסול כי אין זה תמונתה כלל וע"כ אף דאין אומר הגמרא שלא יעשה זיינין יודין ורק ויין יודין וכן הו"ו הארוך הוא רק ווא"ו ארוך ולא נון" פשוטה וזוה כ"ע מודו ואף אם נאמר דמאי דדרשו הדרדקא הוא רמזים על התמונות כהנהוג אז וכמו שהמקובלים כתבו שיש רמזים לכתיבה תמה ולכתיבה וועליש אבל זה שהיוד אינו כזיין ק"ר ולא הו"ו הארוך נון" פשוט מוכח הוא וודאי דהו"ד שמקלה באמצע הוא רק זיין ק"ר וזיין מתקרי וכן הו"ו הארוך וי"ו מתקרי וא"כ הנו"ן פשוט שמקלה מהלך פסול הוא ומיניה נידון גם לנו"ן כפופה כי אין שום חילוק בין הכפופה להפשוטה אלא שזו כפופה וזו פשוטה ואם יכפפה תהיה כמו הכפופה וכמ"ש בספר התרומה סוף הלכות תפילין בתמונת אות כ"ף יעויין זו ופשוט הוא ומאלו המוח מה ששנשכחו זה כל סופרי כותבי וועליש ויראתי לומר שכל ס"ה תפילין ומזוזות הנכתבים הנוהגין כפופים כוויין כפופים פסול הוא כי כבר דשו ביה רבים ולד סברת היתר לא אדע ונפלא ממני ועכ"פ לכתחילה וודאי לריך לדקדק . מאתי אברהם שמואל במוהר"ר יהודה זללה"ה :

מסופקת דאולי הוא כהלל ועייין מ"ש העור סי' תע"ה שכתב וז"ל כתב אחי הר"ר יחיאל כו' ובעל המנסיג כתב וכו' וכתב עוד הרובה לקיים מצוה מן המובחר לא יסוח עד אשר יעשה כריכה כהלל כדי שתעלה לו צרכה מצוה ומרור לכריכה כהלל דהא משום דלא אחמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדין לחומרא כתרוייכו ה"נ לענין הצרכה לריך למועבד שיטלו לשניהם וצשיחת חולין לריך ליוזבר אבל עול צרוך לא הוי הפסק ע"כ :

ויעיין

צט"ז שם ס"ק ז' שכתב על זה וז"ל ולכאורה היה נראה שאם הפסיק בין הצרכה לכריכה ש"ר לריך לחזור ולברך (בלשון הע"ז אחת ולברך המוליא ואכילת מצוה ונראה שזה וודאי טעות סופר וז"ל על אכילת מצוה ועל אכילת מרור) כמו בסי' קס"א סעיף ווא"ו דהא אמרינן בגמ' השתא דלא אחמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדין כחומרא דתרוייכו אלא שהעור כתב הרובה לקיים מצוה מן המובחר לא יסוח עד שיטעה כריכה משמע דזיעבד אין לחוש לחזור ולברך עד כאן לשון הע"ז :

ועיין

עוד בצאורי הגר"א ז"ל סימן הנ"ל ס"ק ע"ו על מה שכתב השו"ע לדינא דהעור וז"ל ומשיבך כו' כדי כו' כתב ע"ז ע"ז דהא להלל לא ילא אלא צו והוי הפסק ע"כ מבואר שמסכים להע"ז ולהלל לא ילא באכילה הקודמת מצוה לחודא ומרור לחודא ומ"מ אף לפי זה מה שרצה הע"ז לומר שיחזור ויברך קשה הלא יהיה זה ספק צרכה שאולי כבר ילא דלימא הלכתא כרבנן . והנה בספק קרא ק"ש פוסק הרמב"ם בפ"ג מק"ש דקורא בצרכות ועיין ברבינו יונה בפ"ג דצרכות בסוגיא דספק אמר אמת וליצי ומסיק שם בשם מורו דחוזר ואומר בציוס הצרכה גאל ישראל בשם ומלכות משום דהוי ספק תורה ומציא שם ראיה מהא דאמרינן בשבת דף כ"ג דמשו"ה אין מצרכין על הדמאי משום דהוי ספק של דבריהם ומשמע דהא אם הוי ספק של תורה לריך לברך [וע"ש בגליון מה שחמה ע"ז] וא"כ לכאורה הא דכתב הע"ז והגר"א דאם סח היה לריך לברך מספק דאולי כהלל והוי השיחה הפסק רבונס לומר לענין צרכה מצוה שהמצוה היא דאורייתא אף בזמן הזה חמנ"ס הא ליתא דכיון דצו"ה הוי מרור דרבנן כבר ילא וודאי באכילת מצוה לחודא מה"ת אף להלל בלי שום ספק ולא עדיפא ככריכה עם מרור מן המרור עצמה שאינה רק מדרבנן וכשאל כל שוב מרור לחודיה שיואל לרבנן הוי זהו הכל רק ספק דרבנן ומספיקא א"ל לברך דרבנן :

וא"כ

כמו כן אם יאכל כזית אחד בכל יום ולא יקיים אכילת מרור רק אליבא דרבנן אין יברך בכל יום על המרור מספק דהא להלל אינו יואל באכילת מרור כלל בלא כריכה והוי צרכה לבעלה :

אבן

בשו"ע סימן תפ"ג מבואר דאף שאין לו רק כזית אחד מצוה המשתמרת לשם מצוה שמצריך על המרור לחודא והכזית מצוה מניחו לאכול באחרונה ומצריך עליה על אכילת מצוה הרי דמצרכין על אכילת מרור אפילו אי לא נפיק בכריכה דהלל וא"כ לכאורה דברי השו"ע הנ"ל אלו הם דלא כד' רבינו יונה הנ"ל דהא לרבינו יונה בספק דצרכיהם א"ל לברך ומיכה יש ליישב זאת דז"ל דרבינו יונה לא כ"כ רק כמו בגוונא דהתם שהספק הוא אולי אמר כבר הצרכות וזוה אמרינן דצרכותן ספק להקל ואמרינן שכבר ילא ואין מחויב עוד אבל אם לא קיים עדיין כלל למצוה צוודאי רק שהספק נופל אם מקיים באכילה זו להמצוה דרבנן או לא צוה שפיר אמרינן ספק דרבנן להקל ויואל שפיר הך דרבנן כשעושה כחד ושפיר יכול לברך על זה ג"כ כיון שיואל צוה וראיה לזה מהא דצרכות ד' כ"ז דאמרינן שם השתא דלא אחמר הלכתא אי כרבנן או כר' יודה מי שחפץ לעשות כרבנן להשתפל מנחה אחר פלג המנחה עושה או כר' יודה להשתפל מעריב קודם הערב עושה ולא הוי הצרכות של התפילה

שאלה ה

מי שאין לו רק שני זיתי מרור בליל פסח אם יאכל כזית אחד בלילה הראשונה והשני בליל שני ולא יעשה כורך כלל או שיאכל בלילה הראשונה לשניהם לקיים ציוס ראשון כדין הראוי לעשות מספיקא דרבנן והלל :

תשובה

לכאורה כיון דאמרינן בפסחים ד' קט"ו ע"א דהשתא דלא אחמר הלכתא כרבנן או כהלל מצריך על אכילה מצוה ואכיל והדר מצריך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מצוה וחמ"ס בהדדי בלא צרכה זכר למקדש כהלל נראה לכאורה דלריך לקיים המצוה כתיקונה ולאכול הכל בלילה ראשונה ומצוה הבאה לידך אל תחמינה ובפרט דיוס טוב שני לא הוי רק דרבנן וי"ע ראשון הוא דאורייתא :

עוד אם יחלק ויאכל רק כזית ציוס אחד יהיה הצרכה

שורת עמודי א"ש חלק א

והטור שכתב רק מלוא מן המובחר עולה יפה כמו שכתבתי להב"ח דהכונה בגמרא דשמיענו דח"ל לברוכי משום שהוא רק זכר למקדש ולא נחקן כלל ברכה על זה ומדוקדק הלשון שמלוא מן המובחר כו' כדי שתעלה הברכה גם להכריכה משמע הא' חס' היא מפסיק לא היה עולה הברכה ועכ"ל אין בזה עכוב מחמת שהוא רק זכר לבד כמו שבארתי לעיל ויש לומר שאינו דומה לסח' בין תקיעות דמיושב לדמטומד שהמה מישך שיך להדדי שהתקיעות דמטומד הוא העיקר כחקון לתקוע על סדר הברכות ולמה תוקעין מקודם דמיושב לערבב השטן ושיעלה לרלון יותר תפלה דמטומד והתקיעות וע"כ הוי שפיר חדא מלוא אבל במרור להלל לא שייכא כלל להדדי והיה יכול לאכול כורך לבדו חף בזה"ל והיה עולה בין למלות חכילת מרור ובין למלות זכר למקדש כדמובח כך מהא דאומר הגמרא שהא' שצריך לאכול מקודם מרור לחודא הוא משום דלא' אתמר הלכתא כהלל וכמבואר בן בחוס' ור"א"ש ור"ן ואביאם א"י"ה לקמן ומ"מ כאשר חכיל מרור לחודא יאל מלוא דרבנן חף להלל כי בזה"ל מלוא דמרור אינו תלוי בכריכה וא"כ מה שבושה אח"כ זכר למקדש לא הוא תשלום הקודם והיה שפיר הפסק חס' שח' כמו בשה בין תפילה לתפילה משום דהוי שתי מלות ומ"מ אין צריך למיסדר ולברוכי מחמת שלא הצריכו חכמים כלל ברכה מה שהוא רק זכר למקדש לבד :

זזה אין להקשות על הט"ז והגר"א שבחס' שלהלל מאי דעביד בלי כריכה לאו כלום הוא ואינו יולא חלל בהכריכה ושע"כ השיחה הוי הפסק בין הברכה להחלת המלוא וש"כ"ב למה לא יהיה הפסק חכילת המרור לחודא אכן מסתבר דכיון דמאי דאובל מרור לחודא הכל הוא כדרי מלות מרור מחמת הפסק אי כרבנן אי כהלל וצריך לנאח ידי שניהם לא גרע מהמפסיק בשיחה בדברים הנוגעים לסעודה שאין הפסק ופשוט וגמלא צפר"ח סי' תע"ה שנתקשה בזה ולפע"ד פשוט הוא כמו שכתבתי :

זזה אשר יאל לנו שלדעת הב"ח צבאור הטור שס' המנהיג ושכן עולה נכון מדוקדק כדברי הטור ונכון יותר גם בסוגית הגמ' לכאורה כל עיקר כריכה היה רק בזמן שבהמ"ק קיים כשהיה פסח אבל עתה מלות מרור הוא לחודא והכריכה מינה רק לזכר אשר לזה לא חשבוה רבנן לברך ע"ז וא"כ לפי"ז היכא דלית ליה רק שני זתים מרור ראוי היה לאכול בכל לילה מרור לחודא ויקיים בשניהם מלות מרור בין לרבנן ובין להלל ולח' יחסר לו רק מלות זכר למקדש כהלל דחיובא אינו כחיוב מלות כזית מרור ראשון של ליל ב' שבליל ב' מברכין עלה ועל הזכר לא מברכין כלל :

ואף למה שדומה המ"א לתקיעות דמיושב ומטומד שלפי הוראה זה צריך לברוכי על הכריכה להלל חס' לא ברך קודם מ"מ מה שאובל מרור בלחוד מקיים בה מלות מרור דרבנן ורק לא עושה זכר למקדש אליבא דהלל וא"כ הכל יפה יותר שיאכל בכל לילה רק כזית אחד לבדו ולרבנן סגי בזה ולהלל ג"כ יאל בחיוב מרור דרבנן ויחסר לו רק מלות זכר דרבנן שהיה ראוי אליבא דהלל ממה שיאכל גם לכריכה בליל ח' ויקיים זכר למקדש שהוא אליבא דהלל אשר הזכר הוא כספק דרבנן ובליל ב' לא יקיים כלל בין לרבנן ובין להלל כן נראה נכון :

אבל להט"ז לא יולא כלל להלל בלא ברכה וא"כ חס' יאכל בליל ח' וב' רק כזית אחד מרור לחודא לא יעשה רק ספק חס' קיים דרבנן בכל לילה ולכאורה חף לא יהיה יכול לברוכי כיון שהוא עושה רק הספק ומיהו כבר כתבתי שמבואר לענין הברכה הסיפק ששפיר מברכין חף על מרור לחודא כדאיחא בש"ע סימן תפ"ב ומשמע דלא כהט"ז לענין הברכה אבל בעיקר הדבר כיון דהגר"א מסכים לכאורה להט"ז ולהלל לא יאל רק בכריכה ח"כ במרור לחודא ביום ח' לא יהיה יולא להלל וא"כ אפשר דיותר ראוי לעשות גם הכריכה ביום

או ברכות סק"ש ברכות לבטלה משום דבתפלה דרבנן מקילין ואם כן הוא הדין לגד"ד :

ובהא דסה בין חכילת מרור לכריכה שהבאתי דעת הטור שרק מלוא מן המובחר שלא להסיח אכן דעת הט"ז ושכן כתב בהגר"א שצריך לחזור ולברך אבל בינותי בהמ"א שס' ס"ק ח' שכתב וז"ל ואם סח ח"ל לחזור ולברך (ב"ח) עסי' תקל"ב ס"ג ע"כ וחזיתי במחלית השקל שמביא בשם הב"ח דמפרש בטעם הטור דחף להלל הכריכה אינה רק כשיש פסח וכורך פסח מלוא עם מרור וכשאין יכולים לקיים כן לא קפדינן בברכה והמ"א סיים טעם אחר שמדמה לסח' בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמטומד שא"ל לחזור ולברך :

והנה כאשר מבואר בט"ז והסכם הגאון ר"ח שלהלל לא יאל כלל שלא בכריכה מבואר שדעתם דלא כהב"ח אלא דלהלל המרור שהיה דרבנן תקנוה כמו שהיתה אז בזמן המקדש בכריכה עם מלוא עכ"פ ויחכן שכל עיקר תקנתא דרבנן הוא מדין זכר למקדש וכמו שהיה נחלל אז כן הוא עתה שהלל גם בזמן הבית גם מי שהיה עמא או בדרך רחוקה או ערל ובן נכר שאינו אוכל בפסח אבל מ"מ אוכל במלוא ומרור כדאיחא בפסחים ק"כ ע"א ע"ג [וצרמ"ס פ"ע מהלכות ק"פ ה' ה' וע"ג ומביא רק לענין ערל שאוכל במלוא ומרור ולא מלאתי שיביא לענין עמא ובדרך רחוקה וגם ערל היחל בדין שלוקה הערל כשאובל מהפסח שנאמר כל ערל לא יאכל בו וסיים בו הוא שאינו אוכל אבל אוכל הוא מלוא ומרור והיה חיפשי לפרש בו שרק שמוחך לאכול ואינו לוקה אבל מ"מ אינו מחוייב וכן בטמא והיה בדרך רחוקה יש לומר דאינו חייב רק במלוא לבד כמו בזה"ל אכן מסוגיא דפסחים ק"כ ע"א לכאורה לא משמע כך וצ"ע] ודבר זה חס' להלל בזה"ל מלות מרור בכריכה דווקא צריך תלמוד ופשטיות הגמרא ד' קט"ו ע"א דאמר השתא דלא' אתמר כו' מברך וסדר מברך על חכילת מרור ואכיל וסדר חכיל מלוא וחסא בדי הדדי בלא בלא ברכה זכר למקדש כהלל ע"כ משמע כהב"ח שמה שאובלין מרור לחודא הוא מלוא דרבנן לעלמה לא זכר למקדש גם לכאורה מיותר הוא מה שאומר סדר וכו' בלא ברכה זכר למקדש כי מהיכא חיתי שיהיה חייב בשני ברכות ולא יעלה ברכה שברך מקודם על המלוא לחודא שיעלה גם אליבא דהלל כשיעשה הכריכה לכן משמע מזה דבאמת כבר יאל אליבא דהלל ושפיר הוי מלוא לחודא ומרור לחודא זה מדאורייתא וזה מדרבנן ועוד עבדינן כריכה להלל ענין אחר זכר למקדש שמוכר שבזמן המקדש צריך לעשות כך והוא כחיוב חדש דרבנן והיה הכו"א שיהיה צריך לעשות ברכה על חיוב הנוסף מדרבנן ולזה אומר כי ח"ל ברכה לזה מחמת שהוא רק לזכר לבד ולא נחקן ברכה על זה כן עולה נכון הסוגיא כדברי הב"ח אבל קא חזינן דהט"ז לא פירש כך והסכים עמו הגר"א וצריך וודחי תלמוד :

ומאי דסיים הגמ"א שדומה לסח' בין תקיעות דמיושב למטומד שגוערין בזה שסח' ואין צריך לברוכי לכאורה זה דלא כהטור שכתב רק מלוא מן המובחר ובתקיעות גוערין בזה שסח' כדאיחא ברב אלפסי סוף ר"ה בשם ריש מתיבתא דהוי כאלו שח' בין תפלה של יד לבין תפלה של ראש דעבירה היא שחזרין עליו מעורכי המלחמה וכ"ש שבתקיעות הוי כשה באמצע המלוא יעווי"ש וכן סתם בשו"ע סי' תקל"ב וא"כ משמע דסובר המ"א שסבל הוא חדא חף להלל וכבר החל בה במה שאכל המרור לחודא והוא כמו שהביא מקודם לדברי הב"ח דזהו המלוא דרבנן גם להלל ורק שוב צריך למעבד כריכה כמו שהיה בזמן המקדש ודמי לתקיעות דמיושב ודמטומד וזה הטעם עולה חף חס' היה צריך לברך על זכר למקדש כי כבר חלה הברכה וגפער אבל חס' שכה מלברך יברך כמו בתקיעות שאם לא ברך על מיושב הנראה דשפיר יברך על דמטומד וזה אינו כמו שרציתי לפרש בגמרא אליבא דהב"ח ויהיה לא כדברי הטור ודלא כדברי הט"ז והגאון ר"ח הנ"ל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

ח' ללאת ביום ח' אליבא דכ"ע ומלוה שבה לידך אל תחמינה
 ומ"מ אף לפי"ז שפיר נוכל לומר דיותר טוב ליקח בכל לילה
 כזית אחד ויאל בכל לילה אליבא דרבנן דכיון דמרור דרבנן
 יולא בזה וכמו בזה דיכול להפיל אחר פלג מנחה או
 מעריב משום דלא אהמר הלכתא כו' כדאיתא ריש ברכות
 ול"ע בזה כי חזינן דבזה החמירה הגמרא ללאת בין לרבנן
 ובין להלל ואם כן אפשר דיותר טוב ללאת בליל ראשון גם
 אליבא דהלל :

ונחזי חנן חיך הוא ראוי להיות ע"פ הנראה מרבנותיו
 הראשונים בצאור זו הסוגיא ונבאר בעז"ס כל
 השיעוה שבפרושא דגמרא והוא הנה ברשב"ס ובר"ן מבואר
 דהכורך היה פסח מזה ומרור כלם שלשה כאחד אבל מדעת
 הרמב"ם פרק שמיני מהלכות חמץ ומזה הלכה וא"ו מבואר
 שסובר שרק להמלה ומרור היו כורכין והיו אוכלין בהתחלה
 אכילה ואח"כ אוכלים להוציא בכדי שיסיה הפסח נאכל על
 השובע ואח"כ אוכלין להפסח לחודא אף אליבא דהלל ודעת
 הרמב"ם יחיד הוא לפי ההשקפה שגם בחום ק"כ בד"ה
 באחרונה מבואר שפירשו כהרשב"ם ור"ן והו דלא כמ"ם
 הפר"מ במ"ז סימן תע"ה ס"ק ז' יעווי"ם ודאי השבועה בדבר
 חדה מהא דהתוס' ק"כ הנ"ל שניה שכדברי התוס' שהביא
 הפר"מ כתב גם הר"ן והר"ן כתב בזה בהדיא דכורך הוא
 עם הפסח וכן יש להוכיח מדעת הר"ם פ' ע"פ סימן ל"ד
 שהביא גם להרשב"ם שפירש דלפיקומן הוא זכר למזה הנאכלת
 בכריכה עם הפסח והגם שמקשה שם ע"ז אבל לא הקשה
 שם מטעם שהמלה נאכל קודם סעודה והפסח אחר הסעודה
 כמו שהוא לשיעוה הרמב"ם אלא ע"כ דשפיר מפרש כהרשב"ם
 ותוס' ור"ן שכורך הוא שלשתן ביחד וזהו ג"כ דעת הרשב"ד
 בהשגתו שכתב שהסדר לא דייק וכן פירשו הלח"מ שם :

עוד נבאר השיעוה דדעת וטעם הלל ורבנן והוא שיעוה
 הרמב"ם וכן הוא שיעוה המאור הוא כך דהלל סובר
 דיותר בין בכריכה ובין שלא בכריכה והגם שאין זה מבואר
 ברשב"ם ומאור ורק שבדייתא סוברת בשם רבנן כך אבל
 כן יש להוכיח מהא דרב אשי מתקיף לר' יוחנן דמוכיח
 מהבדייתא שרבנן פליגי על הלל ור"י לא אמר במאי פליגי
 ואם איתא דהלל הוא רק כריכה אולי ע"ז אומר ר"י דפליגי
 רבנן על הלל שמתירין בין בכריכה ובין שלא בכריכה אלא ע"כ
 דגם להלל הוא בין בכריכה ובין שלא בכריכה וסובר ממש
 כהבדייתא והו שכתב הרשב"ם בד"ה והשתא כו' וז"ל והא
 רבנן דבדייתא מודו להלל דכריכה נמי שפיר דמי ע"כ
 וכונתו נראה דלולי זאת היה נריך להיות הלכתא כרבנן
 דהמה רבים אף מחמת שרבנן הבדייתא סברי כמו הלל הו
 רבנן ורבנן ולא ידוע חו כמאן הלכתא כרבים הללו או
 כרבים הללו ומוכח דע"כ רבנן דבדייתא סברי ממש כהלל
 ולכן יתכן דהלכתא כהלל וא"כ באם שט"כ אנו עושים גם
 כריכה זכר למקדש כהלל משום דאז היה כן מלוה לכתחלה
 להלל ע"כ דכמו כן גם לרבנן דבדייתא סברי כך דאל"כ לא
 היה נריך לחוש דהלל ולכתחלה המלוה בכריכה הוא בין
 להלל ובין לרבנן דבדייתא וקבלה היה בידם שיש רבנן דפליגי
 על הלל (יעוויין בדברי המלחמות כשמעתיק מקודם לדברי
 המאירי שכתב כך ובמאירי עלמו לא מבואר כ"כ) ושלזה
 אומר ר"י מנ"ד הקבלה ואפשר דהכוונה דר"י דמאי דאומר
 הבדייתא יכול יהא כורכין כו' כדרך שהלל אוכלין מוכח דזולת
 הלל היה שלא היה אוכלין כך וא"כ ודאי איכא רבנן דפליגי
 עליו אמנם לשון של ר"י דאמר חלוקין עליו חביריו משמע
 שהוא רק יחיד וכל חביריו פליגי עליו והיה הלכתא כרבים
 לזה בא רב אשי ומתקיף ומוכיח שגם רבנן דהך בדייתא
 מודו להלל והו רבים ורבים וא"כ אין מדוקדק מה שאמר
 ר"י שחלוקים חביריו ומשובש רק מעט ללישנא דר"י וטוב
 הוא יותר מלשבוש ממש להבדייתא ולא קשה כ"כ קושיא
 התוס' ד"ה אלא וק"ל :

ושיטת התוס' שם דפלוגתא דרבנן והלל הוא הכל רק
 בלכתחלה לבד דלשניהם יולאין בין בכריכה ובין
 שלא בכריכה אלא דלהלל מלוה לכתחלה בכריכה ולרבנן
 שלא בכריכה ומשמע כך מדבריהם שכתבו וז"ל והלך לרבנן
 דמוקי קרא דדיעבד שמעינן דבעלמא מצטלות וזאת וודאי
 שיסיה שייך לכתחלה ודיעבד בדאורייתא הוא רק כשיש שני
 מקראות המורות כך כי לא מנינו רק בקדשים שנריך שנה לעכב
 והנראה דבזה כתיב על משמע כרוכים ויאלוהו משמע אפילו
 כ"א לעלמו זהו עממא דהלל בין לרשב"ם ומאירי ובין לשיעוה
 התוס' דמפרשי לכתחילה הוא כרוכין ודיעבד אף בלא
 כריכה ולרשב"ם לרבנן לא דרשו כלל מעל על כריכה והק
 איאלו אותו מבואר שהוא שלא בכריכה וממילא אסור בכריכה
 כי מלוה מצטלות זו את זו והלל שפיר דרש מעל ואפשר
 שמה שמלוה אין מצטלות זו את זו מהבא שמעינן דכיון
 דיולאין דדיעבד אף שלא בכריכה ועל כל זה מלוה לכתחלה
 בכריכה ש"מ דאין מצטלות זו את זו ועוד דהנה התי על
 אינו מיותר לדרשא דכרוכין דהא איתא בפסחים ד' ק"כ על מלוה
 ומרורים בזמן דאיכא פסח יש מרור מרור כו' יעווי"ם ועכ"ז
 אף דלא מיותר למאן דסבר על ממש (סוטה ד' ל"ז ע"א
 ובשאר מקומות) וודאי הוא הבאור בכריכה ואף מאן דמפרש
 על בסמוך לבד ועוד יותר לר' יוחנן דס"ל בפסחים ס"ג
 דלא בעינן על בסמוך מ"מ אם העל הוא על האכילה ממלה
 ומרור בהכרח הוא אף אם יהיה רק עכ"פ בזמן אחד הוא
 רק אם יאלו כאחד והו חלוק מוכרח דהפלוגתא דעל ממש
 או בסמוך או לא בסמוך הוא רק כשאין מיותר העל ושט"כ
 למאן דאמר על לא בסמוך אף הליה אין מעכב כדאיתא
 בפסחים ד' ס"ג ע"כ ורק בשאר מקומות כמו במערכה
 ולבונה מנחות ד' ל"ז ע"א וברכה על הר גריזים הו לרבי
 על בסמוך ויעוויין מזה בחום' פסחים ס"ג ע"כ ד"ה לא יעוויין
 ברמב"ם פרק ג' מהלכות תמידין ומוספין ה' ז' ובכ"מ שם
 דהרמב"ם פוסק כרבי דעל בסמוך ומ"מ וודאי אף לרבי אסור
 להיות דבר חוץ בין בגדי כהונה לבשרו אפילו נימא אהת
 חולצת וכמבואר בפסחים ד' י"ט ע"א וברמב"ם פ"י מהל' כלי
 המקדש הלכה ו' והוא ממה שנאמר על בשרו ולבשם והטעם
 נראה דהעל מיותר וא"כ ע"כ על ממש לכ"ע :

ובזה יבואר דברי תשובה הרשב"ה המיוחסות להרמב"ן
 שאלה רל"ג שכתב שם שאפילו בשל יד אין נוהגין
 אותה ע"ג אונקלי משום לך לאות הא לא"ה שרי אבל בשל
 ראש אלו היה כתיב לטעפות על בין עיניך היה במשמע
 שלא יהא דבר חוץ וכדדרשינן במלנפת ושמת המלנפת על
 ראשו שלא יהא דבר חוץ בינו ובין ראשו וכן מעל רגלו ולא
 מעל דמעל יעוויין שם וקשה לכאורה דהלא בשל יד כתיב
 שפיר על ירך וא"כ בלא לך לאות אסור הליה אבל במ"ם א"ש
 דשאני בעל בין עיניך שהעל היה מיותר וכן במ"ם על בשרו
 ולבשם מיותר התי על בשרו לגמרי וכן מיותר במלנפת שאף
 אם היה כתוב ביחד עם הנאמר קודם ולקחת את הבגדים
 והלבשת את אהרן את הכתונת כו' ואת המלנפת וכמו בהקרא
 דכתיב ואלה הבגדים (כ"ח פסוק ד') חושב גם להמלנפת
 בהמה אבל על ירך לא מיותר הוא וא"כ לרבי דעל בסמוך
 אף החליה הו כאלו אינה יעווי"ם ודוק :

ונתבאר דבהא דכתיב על מלוה ומרורים ויאלוהו שהתי
 על לא מיותר הוא כנ"ל מאי דאמרו דלריך
 דווקא כריכה הוא משום דנאמר דקאי על האכילה שלהם וע"כ
 רבנן סברי דכיון דכתב ויאלוהו משמע כל אחד לעלמו לא יש
 עוד מקום לדרוש על כריכה ונאמר שפיר דווקא כ"א לעלמו
 משום דסברי מלוה מצטלות זו את זו ועל למעוטי בזמן
 שאין פסח דפגור ממרור והלל סובר דאין מלוה מצטלת זו
 את זו וע"כ הגם שהעל לא מיותר הוא מ"מ שפיר יודרש
 על בסמוך עכ"פ והסמיכות על אכילה הוא והגם שכתוב שם
 (בהעלותך ע' פסוק י"א) יעשו אוהו על מלוה ומרורים כדמוכח
 ממה

סברי דמנות מצטלות ח"כ מהא דכתב על חין רחיה רק שמתי
גם בצרכיה שלא יצטל ובלא בצרכיה ח"כ קרא אלא דהקרא
הוא לענין לכתחלה דמנוה שיהיה צפ"ע כן ל"ל לדעת החוס'
שכן נלמד מהקרא כי מיותר הוא צל"ז :

וב"מ יש להקשות על זה דדילמא שפיר צל הקרא להוסיף
שגם צפ"ע שרו כי צל"ז היינו אומרים דמה שהתירה
התורה בצרכיה והגם שמנות מצטלות זו אחת זו שהוא משום
דכך היא עיקר המנוה כיון שנאמר שהוא דווקא בצרכיה
לעכובא ע"כ שפיר חין שייך שיצטל זה לזה :

והנראה לפע"ד דשיעור הרמב"ם הוא כשיעור החוספות
חבל כמו שהעליתי לדרבנן חין מעליותא כלל
לצפ"ע ושיהיה שקולין בין צפ"ע ובין בצרכיה ואביא ללשון
הרמב"ם ז"ל וז"ל בפרק ח' הלכה ו' ואח"כ כורך מלה ומרור
כאחת ומצטל בהרוסת ומצדך צל"ז אשר קצ"ו על אכילת
מלה ומרור ואוכלין והא כל מלה צפ"ע ומרור צפ"ע מצדך
על זה צפ"ע וחוזר ומצדך על זה צפ"ע ואח"כ מצדך כו' על
אכילת הזבא ומצדך כו' על אכילת הפסח ואוכל מגופו של
פסח כו' צוה"ז כו' ומצדך על אכילת מלה ומצטל מרור
בהרוסת ואוכל וזו מלה מד"ם וחוזר וכורך מלה ומרור
ומצטל בהרוסת ואוכלין בלא צרכיה זכר למקדש :

ויעויין בלח"מ שם שנתקשה למה לא כתב מקודם גם
בזמן שהיה פסח לאכול בלא כריכה ובצרכיה ללח"מ
לרבנן ולהלל ותיקן שפ"כ כן כוונתו יעויי"ם ומבואר שאין
זה כלל כוונתו בדבריו חבל הנראה דמפרש הרמב"ם כשיעור
החוספת ורק חולק בזה שלרבנן חין קפידא כלל מה יעשה
לכתחלה וע"כ כתב הרמב"ם מקודם בסדר המעשה שיעשה
כריכה ויולא ידי שניהם וזה הוא הדרך הישרה לרבנן גם כן
ומבואר מהדברים שכתב חילוק דיני כריכות שבצרכיה מצדך
צרכיה אחת לשניהם והא צפ"ע מצדך ב' צרכיה וח"כ אחרי
שאין לרבנן מנוה לכתחלה לאכול כ"א צפ"ע אסור לגרום
צרכיה שאינה כריכה וע"כ בין להלל ובין לרבנן ראוי לחחו
בצרכיה באם שיש ביכולתו לאכול שניהם כאחד - ושוב כתב
חופין שיוולא גם כן כשאוכל כ"א לעצמו וודאי שיש שאין ביכולתו
לאכול שניהם כאחד כגון זקן וכדומה וזה עושה ג"כ שפיר
בין לרבנן ובין להלל בלא כריכה כי יולא ידי שניהם ומצדך
כל אחד לעצמו כנלע"ד נכון בדעת הרמב"ם - ודלא כסלח"מ
הג"ל וגם דלא כהפר"מ במשפלות זהב ס' תע"ה ס"ק ז' ועייין בו :

ונחזי חין להשיעות השלשה שבארתי עולה הכל אליבא דהלל
ששפיר יולאים בין צפ"ע ובין בצרכיה ומנוה דאורייתא
לכתחלה בצרכיה ורק לרבנן מתחלק להשיעות כל אחד כשיעוריה
והיינו להרשב"ם לרבנן רק צפ"ע יולא ובכורך לא יולא משום
מנוה מצטלות זו אחת זו ולהתוס' יולא חף בצרכיה היבא דלא
הוי המנה רשות כי מנוה חלו לא מצטלות זו אחת זו כי גלי
לן קרא בזה ומ"מ לכתחלה צפ"ע ולהרמב"ם חין קפידא כלל
לרבנן בחיזו מהם :

ולפי"ן וודאי כשים לו רק שני זתים ראוי לאכול בכל לילה
כזית אחד בלא כורך ויולא לרבנן וודאי חף להלל
ג"כ כי בזמן שבהמ"ק היה קיים יולאים צפ"ע חף להלל :
ורק אם יש קלת יותר מצ' זתים בזה לפי מ"ש התוס' זבחים
ע"ה ע"א ד"ה חלא וכן צד"ע ע"ה ד"ה אמרו שבמעט
יותר לא שייך שיצטל משום דעעס כעיקר וכמבואר בזה
דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו עעס חטים
יולא י"ה צפ"ע ומה גם מרור דחריפא שהחריף יסיב טעמא
טפי לא מצטלי להמלה רק פורתא ועכ"פ בחלק ששים ויותר
מה שמצטל חף על ידי כל מילי ולא פחת המלה במרור
רק חלק ששים צוודאי והא כן בעודף זה שפיר דמי ומה
שהקשו שם צדף ע"ה ד"ה אמרו לק"מ דשפיר יש הוכחה
מהלל שאם איתא שסובר שמנוה מצטלות זו אחת זו לא יש
מעלה בכורך ומה גם לשיעוריהו אדרבה נהפוך הוא שהיה
מעליותא **כד** (ח"א)

ממה דכתיב (בה י"ב פ' ה') ואכלו את הבשר כו' וזהו שכיון
הרשב"ם צד"ה יאכלוהו כ"א צפ"ע שכל מדלא כתיב יאכלו אותו
ואנא חמינא דאפסח קאי דכתב לעיל ואכלו את הבשר ע"כ
ולכאורה היה להרשב"ם לנקוט מה שנאמר מקודם בזה הפסוק
ועשה פסח לה' בחדש כו' יעשו אותו על מנוה כו' חבל
אם נדרש מהקודם מהא דכתיב על לענין כורך והוא רק
אם קאי על אכילה שלהם שאל"כ לרבי דקיי"ל כך על צמורך
הוא וזאת שידון מסיפא דקרא הלא כתב יאכלוהו חין משמע
כאחד וע"כ הזכיר הרשב"ם לואכלו את הבשר שצפ"ע ראשון
שבפרשה צל וידענו דיעשו אותו על מנוה וכו' אכילה הוא
וכאשר להלל מנוה חין מצטלות זו אחת זו שפיר יתפרש האי
על על אכילה הסמוכה לענין לכתחלה ויאכלוהו לענין דיעבד
חבל חו בעלמא מנוה מצטלות זו אחת זו לא דרשינן כלל
מעל על אכילת סמוכות כי לא מיותר העל - הארכתי בזה לתרן
בשני תופנים לקושיית החוס' צד"ה אלא שהקשו וא"ה מני"ל
דסבר הלל דחין מצטלות דילמא שאני הכא דגלי קרא ותרתי
לשני הקושיות לקושיא ח' דלמה לא ישבש להצרייתא וכו'
קושיא הג"ל וזהו העיקר הקושיות שתיקן יישוב בדברי
רשב"ם ומאירי :

והתוס' שהקשו על רשב"ם וסברי דלדידהו ניחא להלל
צ"ע לכאורה דכיון דהאי על לא מיותר הוא כדאיתא
צדף ק"כ שכל למעט מרור צוה"ז וח"כ מאין מוכח שבלכתחילה
מנוה בצרכיה ואפשר לומר שאל"כ כיון שמנוה חין מצטלות
למה היה לריך ליאכלוהו לרבות כ"א צפ"ע כיון שהעל לא
מיותר ממילא הוה מותר בין ע"י כריכה ובין צפ"ע ואפשר
שמפרשי שפיר כמו שפירשתי להרשב"ם דאף אם על אינו
מיותר מ"מ משמע על צמורך ומוכח דלכתחילה כריכה :

ואפשר לומר צדף אחר דשפיר האי על מיותר דלענין
מרור שאין נוסג בזמן הזה נוכח ללמוד מהא
דכתב צפ"ע צל (פרשה י"ב פסוק ח') ללי את ומנוה על מרורים
יאכלוהו חף דצפ"ע חף ק"כ יליף מקרא דעל מנוה ומרורים
היינו כן היה סובר הש"ס מתחילה חבל כאשר תיקן שם מלה
מיסדר ביה קרא בערב תאכלו מנוה נלמוד מעוט למרור מהא
דכתיב ללי את ומנוה על מרורים יאכלוהו ולרצ אחא צר
יעקב שם דמעט גם למנה מתהפך הדרשות דהא דכתב ללי
את ומנוה על מרורים יאכלוהו הוא לרבות כריכה ולהרשב"ם
אפשר שמשום זה כתב הקרא צפ"ע דורות שלא כמו צפ"ע
מנרים שצפ"מ הוי רק כרובים ששם כתב ללי את ומנוה
על מרורים יאכלוהו מדוקדק הוא האי יאכלוהו דאזיל על
ללי ומנוה ששניהם המה שיהיו נאכלים עם המרור ולא היה
יכול לכתוב שם יאכלו אותו חבל כל מה שמתחבכים הלל
ורבנן הוא רק על פסח דורות הגם שכתוב ביה חוקה ומשפט
כמו צפ"מ מ"מ לענין זה שיהי הכתוב וכתב שנית ובשינוי
על מנוה ומרורים יאכלוהו וזל בהאי על למעט מרור
בלא פסח או בזמן הזה וגם כתב על מנוה ומרורים
יאכלוהו והיה לריך לכתוב בזה יאכל אותו ועל כן צל לרמוז
זה צפ"מ ענמו וזה צפ"ע ולהלל דמנוה חין מצטלות זו אחת
זו נדרש האי על הגם שלא מיותר הוא והוא על צמורך
ולכתחילה כמו צפ"ע מנרים ולרבנן דמנוה מצטלות זו אחת זו
לא דמי כלל לפסח מנרים ששם היה כך המנוה חין שייך בעול
חבל בזה דיוולאים חף זה צפ"ע וזה צפ"ע ושייך שפיר דין
בעול לכן לא נוכח לומר דעל צמורך הוא ומיושבים שני השיעות :

וזאת שדקדקו החוס' לפרש צדבנן שלדידהו רק דיעבד
יולא בצרכיה ולכאורה הוא מיותר בהסוגיא ופשעיות
דברי רבנן שאומרים אפילו זה צפ"ע ענמו כו' לא משמע שיש
שהיה מעליותא יתירה בצפ"ע ענמה ולא בכרוכות ויש ליישב
דטעמא דהתוס' דאם איתא דרבנן סברי דחין חלוק כלל בהו
לא היה לריך למאי דכתיב יאכלוהו לרבות צפ"ע שכיון שרבנן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

וּלְבָן

נראה לכאורה דלולי רק באוכל מלא מחטים ואורז כזה שפיר יש ג"כ חשיבות להממש גם כן דחמים מצרכין עליו המוליח דסעיד ואף בנתערב ברוב אורז מ"מ יסעוד הלכ מחמת החטים שיצואו בחוך המעיים וגם טעם הוא כעיקר ויש טעמו וממשו והתוס' שם לא היקשו רק מהא דמרור דרבנן יבטל למלא דאורייתא וזה שפיר יש לומר דחששו רבנן אולי יאכל כזית מלומלס ולא יקיים חיוב דאורייתא אבל בהיפוך המלא דרשות יבטל שפיר לממשו של מרור ולא יקיים חיוב אכילת מרור וממשו וטעמו דהא באסורין אין לוקין על טעמו ולא ממשו אכן בסוגיא ע"ז דטעמו וממשו אסור ולוקין עליו לא נמצא חלוק אס הסיחך הוא פת ואדרבה ממשרת לענין טעם כעיקר הוא כששרה פתו ציין ואס נמי מסעד סעיד לא מסחבר לחלק בהכי לכן נראה שפיר דיואלין אף במרור בדאיכא יותר מכזית ואף דאכיל עם מלא רשות :

שאלה ה

נהיגי עלמא שכל הבט"ב נותנים כה והרשאה לב"ד לרק למכור לחמלס וכלי החמץ והסדרים שמונח בהם החמץ ומבארים בהרשאה שיכולים לעשות כל הקנינים שיראו הב"ד ואח"כ מוכרים הב"ד לאינו יהודי בקנין כסף להקרקעות ומתנים שיעיל הכסף אף בלי שטר כי חוששים אולי שטר כזה אינו קונה כיון שאינו כמשפט הערכאות ודינא דמלכותא שיוכתב הכל (בחקט) ומכל מקום נותנים שטר לחלומי מילתא והחמץ בעלמו"מ מקנין ג"כ בכסף וגם בתורת קנין חזר שמונח בהסדרים שנמכר לא"י או ששכר לא"י בתורת שכירות כי ספק הוא אם קונה א"י בכסף או שקונה במשיכה גם מקנים בקנין אגב לחלומי מילתא ובקאג"ס בכלי של הא"י כד"ת ומתנים שיהיה קונה כל קנין וקנין לבדו ויש להקשות טובא לכאורה דמה יועיל קנין בכסף במה שמקבלין ב"ד מהאינו יהודי בעד המשלחים שהמה הבט"ב כי הלא איחא בתוספות ב"מ דף ע"א ע"ב ד"ה בשלמא סיפא לחומר וז"ל תימא אמאי לא הוי רבית גמור כשהעמידו אלא ישראל אפילו מקבל הנכרי רבית שהרי נעשה ישראל שני שלוחו של ראשון לקבל חובו מידו של נכרי וז"ל דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במילתא הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל חבירו דהכי אס הים מפקיר מעותיו הים יכול לזכות לחבירו השתא מיהא שהנכרי אינו מפקירו אלא בא לזכות מעותיו למלוה ע"י זה הלוח אין לו כח לזכות שא"כ היה ישראל המקבל שלוחו של אין יהודי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לאינו ישראל ובי"ל להיות מותר אפילו העמידו אלא ישראל חי לאו דלחומרא אמרינן דיש שליחות לאינו יהודי עכ"ל התוס' שם וא"כ ב"כ צידדו דידן דאינו יהודי הקונה להחמץ וחדרי החמץ אינו מפקיר להכסף שרוצה לקנות בהם אלא רוצה שהב"ד השלוחים יזכו במעותיו בשביל המשלחים ונמצא שהב"ד הם שלוחים של אינו יהודי ואינו יהודי הא אינו יכול לעשות שליח ונמצא דלא זכו כלל בעלי החמץ לכסף הקנין וכמו כן לא יועיל ק"ם שעושין שהרי הא"י חפץ להקנות סודרו לבעלי החמץ ע"י הב"ד ומשהו להם שלוחים והרי קיילין דאין שליחות לא"י [ועיין תוס' קדושין דף ע"א ד"ה ואשם] וא"כ ליכא קנין כסף וקנין אג"ס ואם נמצא דהשטר אינו מועיל משום דאינו עשוי כדון ערכאות ודינא דמלכותא וא"כ לא קנה חדרי החמץ כלל וממילא תו ליכא כאן לא קנין חזר ולא קנין אגב קרקע כיון שלא קנה הקרקע וא"כ בטלה המכירה מכל אד :

תשובה

הנה הנראה לכאורה מד' התוספות דלשם הא דאמרינן דלחומרא יש שליחות הוא שהאין יהודי עושה שליח לישראל

מעליותא לחכול לכתחלה בפ"ע כמו שהוא לרבנן ודוק בזה כי הוא פשוט וברור אמנם לשיטת התוספות באוכל כורך ויותר מה מכזית הגם ששפיר יולאים אף לרבנן אבל לא יולאים מלוא לכתחילה לרבנן ויש לומר דזכו שראו לפרש כך ברבנן שיהיה א"ש למה הצריכו לדין לחכול ב' זתים מרור כזית בפ"ע וכזית בכריכה ולמה לא יתקנו שיאכלו רק כורך אף שיאכלו יותר מכזית ודוק בזה • ולהרשב"ם ורמב"ם לריך לומר דתקנת חכמים הוא הכל אף אם יהיה האכילה כזית מלומלס וגם אולי יהיה קשה לחכול יותר על השטור ומ"מ היכה דאין לו רק כזית אחד ויותר מה לרשב"ם ורמב"ם נכון יותר לחכול בכורך ואלא ידי שיהיה אף לכתחלה אבל להתוס' יהיה זה רק להלל ולא לרבנן ולמה יאכל יותר מכשיעור ולא יהיה בזה תועלת יותר אם יאכל כזית בפני עצמו שיהיה לרבנן לכתחלה ולהלל כדיעבד :

אמנם

שיטת הרמב"ן במלחמות שרב אשי רק מתקוף להא דחומר מקודם שלרבנן מלאת מבטלות אלא דלא פליגי כלל בזה ופלוגתתם שפיר בהא דמלא ומרור ולהלל יולא רק בכריכה דווקא ולרבנן ציין בכריכה וצין בפני עצמו הכל שזה רק כשחל מלא כמו לדין הוי תו רשות ואין יולאין לרבנן ולהלל יולאים ולפי זה השיטה אם יאכל כזית מלומלס בפני עצמו לא יולא כלל אליבא דהלל וכן הוא אם יפסיק ציין אכילת מרור בפ"ע לכורך ועולים לכאורה דברי הט"ז ודברי באורי הגר"א רק לשיטת הרמב"ן לבד והוא תמוה ואין סברא כלל שהגר"א יכתוס דבריו מה שאינו עולה רק לשיטה חדא וגם מרים סימן תפ"ב מוכח שמברכין על כזית מרור כשאוכל בפ"ע :

וע"ב

נראה לי לבאר בדעת הגר"א שיהיה עולה אף לשיטת הרשב"ם ותוס' ורמב"ם • דהנה יש לעיין מאי האי במה שעושין כריכה זכר למקד' כהלל הלא גם להלל וצומן שביחמ"ק היה קיים אם כבר אכל מלא ומרור זה בפ"ע וזה בפ"ע ילאו י"ח ואין עוד שום מלוא לכתחלה ומאי זכר למקדש הוא ולכאורה היה לריך לעשות בהיפוך לחכול קודם כורך כהלל ואח"כ מרור בפ"ע אך הטעם מחמת שבהכרח לבדק על מלא בזה"ז ועל מרור ברכות מיוחדות וזה לא היה צוהמ"ק רק כשאכלו כל אחד בפני עצמו ויהיה זה כסתירה למעשי המקדש כאשר יצרך ברכות מיוחדות ויאכל כורך חייב סמוך להבכרה והגם אם היה ההלכתא כהלל לא היינו חוששין לזה אבל עתה שעושין ללאת ידי כלם בחרו באופן שיהיה סמוך המרור בפ"ע להבכרה שבפ"ע אבל עדיין תקשי דיש בזה חסרון גדול שמתבטל עי"כ כל הזכר למקדש כהלל ה"ל :

וע"ב

ל"ל שעיין התקנה הוא שאכילת המרור כשאוכל בפ"ע הוא בדרך ברירה ותנאי שאם הוא ברבנן יולא בזה ואם הוא כהלל יהיה יולא בהכורך. והוי כמתכוין שלא ללאת שיש דעות שלא יולא אף אם מלאת אין לריכות כוונה וא"כ שפיר אס יהיה סח ציין מרור וצין כורך להלל הוי כסח ציין ברכה לאכילה וזה מיושב דברי הט"ז והגר"א ושפיר מודו באוכל רק כזית אחד מרור בלא כורך שיולאים אף. להלל וגם לשיטת הרמב"ן אם יש לו מותר על כזית יהיה יולא ידי כלם כשיאכל כורך לפי מ"ש התוספת (בזבחים ע"ח וע"ט) כנ"ל ואם כן יוספק לנו רק אולי הוא כשיטת התוס' ואינו יולא לרבנן רק כדיעבד ולרשב"ם ורמב"ן לפי הנ"ל יולאין בה אפילו לכתחלה ציין לרבנן וצין להלל :

והנה

זה שכ' שלהתוס' דזבחים הנ"ל דלא מתבטל כשים יותר מהכזית שכן הוא גם אם אכלו כורך לרבנן מלאחי בעוזה"י בפ"מ באשל אברהם (סימן תע"ה ס"ק ה') שכתב כן אכן תמוה הוא שכל הסוגיא דידן יהיה רק כשאוכל כזית מלומלס ובשלמא לשיטת התוס' בארתי לעיל לנכון אבל לשיטת הרשב"ם ורמב"ם וודאי קשה דלמה לא תקנו לחכול מה יותר מכזית ובכורך כי אף בל"ז קשה ללמלס ואיך ימנע שלא יהיה העדפה חלק ששים ולעינין מרור דחריפא וודאי סגי בהנ"ל :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

מח

מחמת שקך אמר לי ישראל הראשון וחושב שעי שמקיים כמו שאמר לו המלוא יופער מחוב שעליו וספיר זה ישראל המקבל חינו זוכה רק בעד עלמנו כשמקבל ממנו מעות שלו והוי הא"י רק כשליח מיישראל הראשון שיתן לו כסף שלו ולא הוי רצית רק לחומרל בלבד . וא"כ בענינו דיווע הא"י שהב"ד מקבלים הכסף לא בשביל עלמנו רק בשביל כל בעלי החמץ ושצוה זוכים ומזכים בעד כולם ושע"כ נחבאר בהשער וכן מדברים עמו בע"פ שינוכה הסך שנתן והמותר זוקפין עליו במלוא חוסך שנתן ינוכה לפי ערך מהכלל כפי שעולה על כל סחד וכשנותן הא"י לישראל שזוכה לישראל בעד הישראל אחר שפיר זוכה לישראל בשביל ישראל אחר ועולה נכון לשיעור הרמב"ן והריעב"א והתוס' דגיטין ורש"י והג"ה בב"מ שם לדעת התוספות בב"מ שם שחולקין על דין זה הוא דעת יחיד נגד כל הקד רבנותא :

והנה הקושיא שהביא הגאון מהרע"א ז"ל הג"ל בשם חתנו הובא גם בב"ב במסד"ק בחלק אה"ע סימן ע"ו בשם מחותנו הגאון ובתשובה ע"ז שם כתב הגאון בעל נר"ב על זה וז"ל ומה שהביא מתן גט זה לעבדי דבר זה מביא לידי גיחוך וכי שליח המשחרר הוא והלא חינו אלא שליח העבד להיות זוכה לו שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות הוא ע"כ ויעויין בס' קלות החשן סי' קפ"ב שהלדיק למחותנו של הגאון נר"ב מחמת דמוכה בן מהתוספות דב"מ דף ע"א הג"ל דהוי ככה"ג שליח של המוכה יעויין ש' חכן בחמת לפי מ"ש בעו"ה דהרשב מפרישים חולקים על התוספות הג"ל נהי דגיחוך ליכא כיון דעכ"פ קושיא הג"ל יש לה מקום לפי דעת התוס' דב"מ הג"ל אכל מ"מ זה מה שהחליט הגאון בעל קל"ה"ח כהתוס' הג"ל זה חינו כמו שהוכחתי שרוב פוסקי' חולקים על זה וכמש"כ בעו"ה :

שאלה ו

נידון גם שהיה ערעור שתיבת **אדם** נכתב הרלת בחק תובות

להרב הגאון המפורסם וכו' מו"ה יצחק אביגדור נ"י אב"ד דק"ק קאוונא יצ"ו .

יקרת מכתבו הגיעני ביום אחרון בדבר הגב"ע נידון גט אשה שנתגרסה מכבר וגם כבר נשאת לאחר זה כחלי שנה שלא עליו ערעור מרב אחד שמלא בתביעת אדם גרר ותיקון והיה נראה שהיה חק תוכות שהגרידה היה בתחיתו של ד' והמסדר השיב שהתיקון היה במ"ס שסיים מתחילה להמ"ס בחמלע שיטה ואח"כ גרר הדופן שמאלי וסיימו בסוף שיטה ונעשה ע"ז גביית עדות מהסופר והעד שעמדו באותו מעשה והעידו בסתימות שלא היה חק תוכות ולא ביארו איך ומה היה התיקון גם נראה מהג"ע שהמתקן לא היה הסופר רק העד השני שעל הגט ולכן כתב כה"ר נ"י אלי לשלוח אחרי העדים הג"ל ולעשות גביית עדות כדת וכו' והנה בתחילת ההשקפה הדבר רחוק לומר דהיה התיקון והגרר במ"ס דא"כ היה יכול למלא להמ"ס דיו ולעשותו מ"ס גדול וכמו שה"א למדך ולא היה קפידא בזה ועפי נראה דהיה הגרר בה"ד ומ"מ אין זה כ"כ הוכחה ואומדנא דאפשר דלא התבונן לתקנו באופן שכתבתי ובהיות שהחקירה והדרישה בזה הוא קשה מאוד ראיתי להציע לפני כה"ר נ"י חיוה דברים בזה אולי יתיישר הדברים בעיניו . והוא כיון שהאשה הזאת כבר נשאת

נראה לפי עני' דעתי שראוי להקל ושלח לרצות עכ"פ בחקירה ודרישה שלצדד הדבר לבעל להלעז קשה הוא מחמת שהסופר ואפשר גם עד השני והמסדר בודאי קבלו שכר בעד הגט ואם עשאוהו חק תוכות באופן שיפסל ראוי להס להחזיר השכר ונועין המה כאשר יעידו להכשיר וגם לגרעו ולפסלו יהיה מהימן ובאם שנחוש לדיעות המחמירין שאף לדין דכתבין כר"י ודין כו' למדך להתנסבא וגם שארי לשונות

לישראל שזוכה במעותיו בשביל ישראל הראשון המלוא ולא שהאינו יהודי נעשה שליח מהמלוא ליתן לישראל השני כי כל עיקר דהו"ך לחדש דלחומרל נעשה שליח היינו שיחווה כסף הנכרי כסף של ישראל שזוכה הנכרי על ידי ישראל השני ובלא זכיות הכסף ישראל השני בשליחות הנכרי בעד המלוא הראשון הנה לדעת התוספות הוי הכל כסף הא"י ואם כן אף אם הא"י יהיה חסוב שליח של ישראל הראשון מ"מ לא יהיה הלוואה רק בכסף של הא"י וכתיב את כסףך לא תתן לו בנשך ואין חזרה על כסף של הא"י כ"ס לדעת התוספות אבל רש"י ז"ל שם בד"ה ואם העמידו אלא ישראל חסור כתב וז"ל ואע"פ שקבלם זה מיד הא"י מבוט דא"י שלוחו של ישראל ושלוחו של אדם כמותו וכן כתב שם עוד בד"ה שאתר זה ומשמע דחינו מפרש כפירוש התוספות אלא מכיון שישראל אומר לא"י ליתנם לישראל בשביל חובו וישראל השני יוליחם לגררו וזוכה בהכסף בשביל עלמנו וזוה נפער הא"י מחובו ואין לוקח שהא"י יעשה שליח לישראל לזכות המעות בשביל ישראל הראשון ולא חסוב כלל לישראל שמוה לישראל שליח לקבל חובו מיד הא"י כי זה לא היה שייך רק אם היה מלווה לגבות החוב וליתנם לו אבל זה אורה לקחת המעות לגררו ורק הא"י נעשה שליח לישראל וכן הג"ה שם פתב ג"כ בדברי רש"י וא"כ לפע"ד אין חדוש דין של התוספת הג"ל מוכה מהסוגיא הג"ל ומ"מ אין הוכחה ברורה מרש"י והג"ה דפליג על הודש דין של התוספת הג"ל כי לא מלינו שהדיח מי שיפגלו על סדרת תוס' הג"ל ואין לנו לחדש מחלוקת בלי ראיה :

אמנם הנה הגרע"א בתשובותיו סי' קע"ד השיב לחתנו שהקשה על הא דתנן בפ"ק דגיטין דהאומר תן שער שרור זה לעבדי דאם ראה לחזור לא יחזור הא אין שליח לדבר עבירה דהא המשחרר עבדו עובר בעשה יעו"ש שכתב לרצון דס"ל דזכות הוא לעבד ומשו"ה חינו חוזר דתן כוכי מ"מ לפמ"ס התוספות דמליעא הג"ל דהוי ג"כ שלוחו דנותן עדיין תיקשי דכיכא נעשה שלוחו דנותן הא אין שליח לדבר עבירה וכתב שמד' התוס' בגיטין דף י"ג ע"ב בד"ה במעמד שלשתן נראה דחולקין על יסוד זה דהא כתבו דהא"י כיון דזכיה ליכא גם ע"י מעמד שלשתן לא קנה ואע"פ כ"ל לשם בפשיעות דא"י הנותן שאמר לישראל מנה לי בידך תווכו לפלוני ישראל במעמד שלשתן דקנה לישראל ומשמע דאפילו בדרך זכיה קונה ע"כ יעו"ש וא"כ כיון דמלינו דיש מחלוקת בדין זה בדברי התוספות עלמנו דסתרי אהדדי א"כ פשוט הוא לומר שגם רש"י והג"ה קיימי בשיעור התוס' דגיטין :

עוד בב"מ בב"מ שם מביא בשם הריעב"א ז"ל דכ' וז"ל וחומרל זו אומר רבינו דחומרל בעעמא הוא פי' חשבו חכמים שזימנין שהא"י יתן לישראל זה האחרון שזוכה בהם לגמרי בשביל ישראל הראשון לא מפני שליחותו בלבד שאמר לו תנס לי אלא אפילו בלא"ה שפורע לבע"ה וסומך ובעוה על ישראל המלוא שיקבל בפרעונו ולא ילך עמו בעקפין ובזוודאי דא"י שזוכה מעות לישראל על ידי ישראל זכה בהן אוחו ישראל דכי אמרינן דא"י לית לי זכיה היינו שאין לו יד לזכות הוא בשביל ישראל או שאין לישראל זוכה לא"י אבל בזוודאי מוכה הוא לישראל על ידי ישראל ומשום דזימנין הוה הכי ונמלא ישראל זה זוכה לישראל הראשון שהלוא לו מעות של א"י כשיקבלם והוה ליה ישראל ליה מישראל ברצית אסרו חכמים בכל ענין ואפילו כשהא"י נותן לישראל בשליחותו של ישראל הראשון ועל דעת להפער ע"כ :

והנה דברי הריעב"א בשם מורו לריך באור קל"ה והוא שצאח שהיה הא"י אומר בפירוש לישראל המקבל שזוכה בהכסף בשביל ישראל המלוא וא"כ אחרי שזוכה בקבלתו לישראל הראשון יואל לישראל השני לגררו מחמת שקך אמר ליה לישראל הראשון הוי הלוואה ברצית ממש אבל משום דהברייתא משמע שרק סתמא נתן הא"י לישראל המקבל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

סימן חלק רמ"ה וכן הוא דעת העמוד ובספר התרומה והמרכי וכן העלה הרמ"ה בתשובותיו סי' קכ"ז קכ"ח קכ"ט וק"ל וכן יסד הרמ"ה בש"ע ריש סי' קכ"ו יעווי"ש ומעשה נחזי חנן באחרונים שהחמירים המה הב"ש והתורה גיטין לבד אמנם המתירין חלו המה :

א הג"פ בסי' קכ"ו ס"ק ל"ו האריך והעלה להלכה כשכבר נתגברה צנע בלא והרי את כו' והוא מקום עיגון דניתר צנע הנ"ל :

ב הפר"ח בסי' קכ"ו ס"ק ב' כתב שגם הרמב"ן מודה כשיש שארי לשונות צנע ומבואר שם שמיקל וגועה אחר דעת הרמ"ה בתשובותיו :

ג בגמ' מקושר צדפים שצדפוס הוא צדף ס"ח והוא לסדר הגמ' אות ק"ג מאריך ג"כ והעלה להקל את ניסת שלא תנא :

ד יש לדקדק בדברי הגר"ח שצדים סימן קכ"ו הניח לדברי הרמ"ה שם ולא כתב ע"ז מידי ובסעיף מ"ה ס"ק מ"ה כתב לטעם הראשונים שלא היו כותבין ולטעם ר"ת שתקנו לכתוב כתב שהנ"ל זיכמות צסס ר"י באר טעמו דלהתנסבא צצ"ד לבד אזלינן בחר טעם ושלא צצ"ד אזלינן בחר לישינא שהוא נשואין ולא זנות ויעווי"ן זו והוא ממש כדברי הרמ"ה בתשובה סימן קכ"ה שבאר שם שהנ"ל צסס ר"י רק לכתחלה היא יען כי הוא מצעלי התוספות ולפירושה לדברי ר"ת הוא אשר ר"ת כתב שאין להוליא לעז על הראשונים רק לכתחלה תקן ר"ת לכתוב ומזה שלא הביא הגר"ח רק לזה לבד ומבואר שמפרש הרמ"ה שהנ"ל צסס ר"י לא היא דעת הרמב"ן וה"כ אין זכר לדעת הרמב"ן בדברי הגר"ח וגם לא כתב לעיין בדברי הב"ש כדרכו של הגר"ח בשארי מקומות ש"מ שרק מה שהביא הוא עיקרי בזה ואינו חס לדברי הרמב"ן כלל ומבואר מזה להיודע ומדקדק בדבריו וצדק חבורו ואין להאריך בזה :

ה בנודע ביהודה מהדורא קמא חלק אה"ע סי' פ"ה צנע שנטשטש צדק הלכו ונשתנה הריש מן מותרת לחיה וכתב שם הכל בצרות להתיר ובסוף סברה אחת וכלם שייכים צעניניו כמו שבאחר ולהסברה האחרונה שזה מעלה ההלכה ביהר באף החלק ומחמיר בלא כתב כלל והרי את מותרת מ"מ בכתב וגמחק ערס המסירה מודה ואבאר דלפ"ז גם כשהרי את כו' הוא צחק חוכות ג"כ כן וא"כ כ"ע מודו צנידון דידן ותוכן דברי קדשו שם שינן שהמתירים מחליטים להתיר והמחמיר הרמב"ן מסתפק לבד וספיקתו אי הוה שור זנות אשר זה ג"כ רק ספיקא דאיביעיא והוה ס"ס ומבואר עוד שהרמב"ן שמחמיר הוא רק בכתבו הצעל או סופר מפומיה וכשהצעל מערער בזה סובר הרמב"ן שיש להחמיר שתנא אף אם נשאת - ובמהד"ת בחלק אה"ע סי' קי"ג מחוק לזה עד שרולה לומר שם דלא פליגי רמב"ן ור"ת ואף ר"ת מודה כשמערער הצעל ומה שאין להוליא לעז על גיטין הראשונים הוא משום דלא היה ערעור מצעלי הנשים ולפע"ד זה אינו נכון צדעת הר"ת שהרי כתוב בתוספות גיטין כ"ו ע"א ד"ה ונריך ע"כ אין להוליא לעז על גיטין הראשונים משום שמאריבין לכתוב כמה לשונות צנע דחשיב כמו הרי את כו' ומדללי לכל הלשונות שזולה והרי את בחדא מחתא משמע שלא יש מקום לצעל לערער על לשון להתנסבא כו' שהוא מן הלשונות שזוכר שהלא יש עוד לשונות ועל כלם אומר שדומים לוהרי את כו' וכמו שבוהרי את לא יכול עוד לערער גם צמה שאמר להתנסבא כן השוים שארי לשונות ומשמע שאין כל ד' ערעור בלהתנסבא כמו שאין ד' ערעור על שארי לשונות ועל והרי את כו' כן נראה פשוט צדעת ר"ת כמו שלומדים זו כלם ובפרט הרמ"ה בתשובותיו וזרים סימן קכ"ו שבוהרי את הוא רק שופרא דשערא לכתחלה ולא שיהיה זו צורך לבד וכל הצעל לערער ורק זאת נלמוד מדברי הגודע ביודה לפי הנ"ל שבשלא כתב הצעל צעלנו או הסופר מפומיה ומערער הצעל אף להרמב"ן כשר :

לשנות שהמה כמו והרי את כו' ומ"מ הוי כמו את מותרת כו' מחורף גמט מהמת דלהתנסבא משמע נשואין דווקא והוא שור זנות דקמצעי בגמרא בזה וכדעת הרמב"ן ומזכרת הסברה צנ"י יבמות פ' האשה רבא צסס ר"י שכתב לחלק בין התורה צ"ד להנשא דזנות בכלל דאזלינן בחר טעמא אבל צעל אזלינן בחר לשון בני אדם לפ"ז הוא חשש פסול דאורייתא ולכן כתב הרמב"ן שאף אם נשאת תנא כמו שהביאו הב"ש צסימן קכ"ו ס"ק ל"ו וכן בתורה גיטין צקולר פסקיו ולפע"ד אין ראוי להחמיר כמותם להוליא מצעלה כי המתמירים מהצטלים צמעוטס לעומת המקילים כאשר אזכור להלן צעוה"י :

ואף אם רק נאמר שנהמיר להאריך גט כדי ללאת ידי המחמירין אבל לא נחמיר עליה להוליא מצעלה וכמו צפסולי דרצנן וכמבואר בש"ע סי' ק"ג והוא מפסקי מהר"א סימן קי"ח שכתב שאף שאין מלקין על היחוד משום לעז אבל בזה שיש תקון לבנים דלהבא עדיף עפי לתקום והגר"ח שם ס"ק ז' הראה מקור לזה מהא דגיטין (פ' ע"ב ופ"ו ע"א) דהניח שם דהמביא גט ממ"ה ונתנו לה ולה אמר צפ"ג וצפ"ב ינא והולד ממזר דברי ר"מ וחכ"ה כו' כיצד יששה יטללה הימנה ויחזור ויתננה לה ע"כ :

אמנם אין להדש רק צמה שמנינו שהוא פסולי דרצנן וממה שלא יוליא מצעלה לא יש לעז כ"כ על הקודם מחמת שיאמרו שכן היא תקנתא דרצנן שרק מחוייב לתקן על הבא מה שיש ציכולת כי באם שהיה תקנתא גם על עבר וחשובה ח"ל מדרצנן היו מוליאין אותה וזוה שחוזר ונתנה לה הנה מתבאר שזו שזה הגט כשר היה מעיקרו שכבר ניתן זה עלמנו ורק שלא ניתן צפעס ראשון כהקון חכמים שיאמר צפ"ג וצפ"ג ובפעס השני ניתן כהקון וזוה שהוא מתקון דרצנן שפיר יאמר מדלח הוליא ח"מ שלא תקנו שתאמר אבל צעניניו שמאין דמחמיר סובר שהוא מתורף הגט ואף אם נאמר מדלח הוליא ח"מ שמת מינה שרבו המתירים מכל מקום כאשר חזו שחששו למעוט האוסרים הנה לדידהו היא מדאורייתא ואיכא לעז ומנינו צמת בחוך ל' ונתקדשה לכהן שלא תחלוץ ולא חייבין לתקן מעוטא דנפלים מחמת חשש חלוץ לכהן שהוא רק מדרצנן וחשש זיקא הוא לאו ויעווי"ן בתום יבמות כ"ד ע"א ד"ה וספק מה שיצבו למאי דספק חליצה מותרת וה"כ ודאי שקשה למה לא תחלוץ ובארו שהוא מחששא שיאמרו שלא מנא ספק הצריכו לתלוץ רק קים' להו דהוא נפל ויש חששא שלא יאמרו שחלוץ מותרת לכהן וחזינן מזה שהרבה חששו בזה וכן אין מלקין על היחוד משום חשש לעז ואין לנו להעלות הכרעה בזה רק או להחמיר שתנא כשנשאת או להתירה בלא גט :

ומצאתי בתשובות תועפות רח"ס סימן ס"ג תשובה מהגאון מ' אהרן משה טויבש שכתב שם שלא ישר צענינו להאריך לאשה שנתגרשה צנע שהיה כתוב זו והרי את מותרת לכל אדם להצריכה גט לקבל מחדש וכתב שם לענין דברי מהר"א הנ"ל שלל"ע והאריך קלת מזה וינא מכל הנ"ל שכשנחמיר הוא רק שתנא אפילו ששנשאת וזה ודאי לא מסתבר לע"ד :

והנה בין צראשונים ובין באחרונים רבו המקילין על המחמירים כי המחמיר צבראשונים הוא הרמב"ן וברמב"ם אין הכרע כמו שהאריך בזה בתשובת הרמ"ה סי' קכ"ז וקכ"ט וק"ל והרמ"ה החליט צדעת הרמב"ם דלא כהרמב"ן ואם כך הוא הרמב"ן הוא דעת יחידי צראשונים ולו יהא שגם הרמב"ם יהיה כשיטתיה מ"מ הנה ובי לא נאמן הר"ת (גיטין כ"ו ע"א ד"ה ונריך) צעדוהו שעד זמנו לא היה כתוב צניטין והרי את כו' וכמו שכן הוא צטופס רש"י דף פ"ה ע"ב וכן הוא צטופס הרי"ף כפי עדות הראשונים הרשב"א והעמוד - ור"ת שחדש לכתוב מודה דאין לעז על גיטין הראשונים ומתבאר הגט צמה שמאריבין לכתוב כמה לשונות צנע דחשיב כמו הרי את כו' וכן פסק הרשב"א צחדושו שם ובתשובותיו

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

מט

ונתפס במאמר והשלים סופר אחר ומאריך צוה צמה שהחמיר הח"מ שלא יכתבו שנים • ומסיק שם דאף הח"מ לא כיון לאסור ומאריך צוה • ובסוף מזכיר לדברי הנוב"י הל"ל ומסיק להחיר אף אם יש הקפד בסופר אחד אבל צוה שכבר נכתב למסך להתנסבא כו' ומקיל צוה אף לדעת הרמב"ן מטעם כיון שעכ"פ ידוע דעת הבעל שלא כיון לשייר זנות ;

והנה לפע"ד יש לעיין בהא דמחליט בעל נוב"י דתלוי זה בפלוגתא דר"מ ור"א • ואי לא בעינן מוכח מחוכו ועדי מסורה כרתי מספיק שידעו עדי מסורה בזמן הכתיבה איך היה כונת הבעל בהתנסבא ואי לא היה דעהו לשייר זנות מתכשר גיטא כי לכאורה מה צדק שהיה בדעת הבעל להחיר אף בזנות מ"מ כיון דכתיב וכחז לה ספר כריתות החובה שיצורר בהספר בני ידיעה חלונית ענין הכריתות ובלא ישייר מידי • וכלן שאין הכרע מהספר מחמת שהספר מדבר בלשון בני אדם ובלשון בני אדם להתנסבא הוא לנשואין ולא לזנות • ואף אם נאמר דאיכא דקרי הכי • ואיכא דקרי הכי מ"מ לא מצורר הוא הכריתות • אחרי דאיכא דקרי לה רק נשואין • ולא שמעינן מר"א רק הכא דענין הכריתות מצואר הוא רק לידע מי כורת למי זה שפיר מתבאר ע"י עדי מסורה דכתיב ונתן בידה ומספיק כשיצוא הצרור ע"כ • אבל שיעיל לשון ספק בהכריתות עלמה ודאי לא ואם כך היא החובה שיהיה מצורר הכריתות בדרך הגט נראה דבעינן דוקא בכח שמתכשר ביה גיטא ולא בחק תוכות • ולא במחק ערס הנתינה :

ולכאורה דבר זה תלוי במחלוקת כי לדעת המרדכי ר"פ כל הגט צדס ר' יואל הלוי שכתביה

שם האיש והאשה צנט כשים עדי מסורה אין זה מדאורייתא • ולפי"ז ודאי דאין שום ראיה ממה שלר"א מועיל עדי מסורה במגרש לאחד מנשוי דשאני הסם ישלא קאי כלל ע"ז וכחז לה ספר כריתות • אלא שיצורר הכריתות לצד בספר ומי כורת למי מתבאר ע"י הנתינה כדכתיב ונתן בידה וכן מוכח מתוס' גיטין כ' ע"א דלר"א שפיר מתגרשת מדאורייתא בלא שם איש ואשה • אבל לדעת הג"א צדס א"ז • ומצינא הב"י צטור סימן קכ"ט וכן מלאתי בהדושי הרשב"א לקדושין דף ע' ע"א על הא דאר"ג כתב לה על הנייר או על החרס בחק מקודשת לי שכתב ח"ל • לישנא קייטא נקט הכא כו' דהא שטר קדושין מטער גרושין ילפינן והסם צעינן שיכתבו שמותיהם צנט ומדאורייתא היא משום דכתיב ספר כריתות ספירת דברים הכורתין בינו לבינה • ובאין שמותיהם מפורשים צנט אין מוכח מתוך הגט שיהיה גט כזה כורת בין ראובן זה ללוא אשתו • וכחז שם דהא דמכשיר בכחז על הנייר או על החרס ר"א הוא כו' ע"כ הרי מצואר מדבריו שאף לר"א דעדי מסורה כרתי מ"מ לריך שמות איש ואשה מדאורייתא ומ"מ כשכתוב השמות הגם שיש לאסתפקוי אם הוא אשתו הגדולה או הקטנה דזה שפיר כגי לר"א צעידי מסורה • וא"כ לפי"ז שפיר קיים דברי הנוב"י שכיון שיכול להפרש להתנסבא גם על זנות ומתבאר לעדים שכן כיון הבעל שפיר מתכשר גיטא :

ומעתה נאמר שיש להעמיד התירא דהגאון בעל נוב"י דדין ס"ס ספק כהרמב"ן או כהפוסקים החולקים עליו שהמה הרבים • והאל"ל כהרמב"ן דמתמיר • אחתי אולי דדין כהג"א והתוספות והרשב"א • וגם להפוסקים דאכרי ס"ס בחוקת אסור • מ"מ צוה באמת יש עוד ספק כי שזור זנות הוא רק איבעיא דלא אפשרי :

עוד יש לומר צוה סברא ב דכיון דבלשון צ"ד דאולי בחר טעמא הוי זנות בכלל להתנסבא • ורק הספק בהבעל שכותב בלשון צ"א • אבל כיון שכתב כדת משה וישראל • חלה בפירוש בדעת צ"ד • וע"כ חשיב שפיר ספר כריתות והגם שאין למידין משיטה אחרונה ואין גובין ע"י שיטה אחרונה אף אם מעידין העדים שלא היה זיוף בשיטה (ה"א) **כה** אחרונה

ועוד כתב שם סברה צוה וזו היא שקראתי סברא אחרונה שכיון שעכ"פ צ"ד דחזינן בחר טעמא בכלל גם זנות • ובבעל רק חששא הוא אולי כיון לשייר זנות כי נשואין ממש קאמר • ולא יוספק זה רק כשמעיקרא נכתב רק להתנסבא ולא נכתב הרי את כו' אבל כשמעיקרא נכתב גם והרי את כו' ונתקלקל אח"כ שפיר ידענו שלא כיון לשייר זנות • והוי בכלל להתנסבא כמו שהוא צ"ד וזה לריך צאור כי לר"מ שריך שיהא מוכח מחוכו ע"י עדי חתימה לא מספיק מה שהיה מוכח בעת החתימה ולא בשעת הנתינה כמו אם היה נכתב דורות • ושזב נמחק ערס שנמסר להאשה • וא"כ לכאורה קשה עובא צמה בלע צמה שהיה נכתב והרי את כו' והיה מצורר שהבעל כיון צמה שכתב להתנסבא אף זנות בלשון צ"ד • אבל אחרי שנמחק ערס הנתינה שזב בעת הנתינה לא מצואר אם להתנסבא נשואין הוא ומשייר זנות • או יש צו בכלל זנות • ואין לומר דנקרא שפיר מוכח מחוכו מחמת שיש להבין ממה שנכתב והרי את מותרת לכל אדם כיון שאין לו צאור שע"כ שנעשה אח"כ או בטעות סופר דלר"מ דלריך להיות מוכח מחוכו וע"ז קאי מאי דכתיב וכחז • לכאורה היה לריך להיות ההוכחה ע"י כתב שמתכשר צו גיטא • ובאם שתלוי בפלוגתא דר"מ ור"א ח"כ לר"א דעידי מסורה כרתי יספיק מה שאומר הבעל בעת מסירת הגט להאשה בכלל לשון הרי את מגורשת ממני מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם • וא"כ הרמב"ן לא אחר רק כשלא נאמר צוה הלשון או צנט ע"י שליח ואין ראוי לעדי המסירה איך ומה אמר הבעל להשליח צנת מסרו ובהרשאה מקוימת שפיר מתכשר :

אכן מתבאר לנו דעת הנוב"י צוה צמה שכתב במהד"ת סי' קי"ג שזוכר שם למ"ס במ"ק דכשידעינן שלא כיון הבעל לשייר זנות הוה מתכשר • ועכ"פ כשיכתוב בהרשאה שאמר בעת שמסר לשליח שבהגט תהיה מותרת לכל אדם מזה מתודע שלא כיון הבעל לשייר זנות ליכא למיחש למידי זולת לר"מ דעידי חתימה לא מהני • אבל במקום עגון קוי"ל כר"א • ורק יש לדחות שלא יועיל כשידענו אחר הכתיבה כו' יעוי"ס • וע"כ סבוכר ששאני היכא דמתבאר מתוך הגט עלמו מהיכא שמתבאר אח"כ ושפיר היכא דמתבאר מהגט בעת הכתיבה אף שנתקלקל ערס הנתינה • אבל עכ"פ ידעינן צצורר דעתו בעת הכתיבה ויחכן שצזה שפיר תלוי צמה שבמקום עגון יש להקל כר"א דעידי מסורה כרתי כיון שידוע לעידי מסורה צצורר דעת הבעל בעת הכתיבה • והגראה מדלח דבר מזה כלום במ"ק ורק במהד"ת דבר מזה שלר"מ לא מהני • משמע דדוקא במאי דמדבר במהד"ת לענין היכא דלא נכתב כלל • ורק ממה שאמר בשעת המסירה הרי את כו' הסם לר"מ לא מהני אבל היכא דמוכח מתוך הכתיבה שרק שנחדש אח"כ ונטשטש הכתב שפיר אף לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי כשר הגט • והגם שאינו כתב הראוי לגט • והגם שאם כך היה צדס האשה והאיש היה ודאי פסול או בעל • אבל צוה כיון שאחרי הידיעה בדעת הבעל שזב כתב שפיר למסך להתנסבא כו' גם על זנות כמו שכלול בלשון צ"ד • יש להכשיר וכמו שעל זה היסוד צנה לדבריו במהדורה קמא :

ומעתה הגראה לפענ"ד שגם צענינונו שייך טעם הג"ל שאף אם תיבת אדם הדלית הוא כתב מחק חוכות ולא שייך צו וכחז ספר כריתות דוכחז ולא יחקק אבל שפיר הוי כתב לענין שבת ומתבאר שפיר דעת הבעל שלא כיון שזור זנות וא"כ שפיר מתקיים וכחז ספר כריתות צמה שנכתב צנט למסך להתנסבא לכל צבר שהוא כמו והרי את כו' וזה היתר א שיאמר שצזה האופן כ"ע מודו ולא נלטרך לילך אחר הכרעת רוב דעות :

ומצאתי בחשונת תועפות רא"ש סי' נ"ח שהוא מהגאון הג"ל שהחיר גט שהסופר כתב עד והרי את

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשְׁחֶלֶק א

אחרונה. והוי רק כמלוא ע"פ אבל בגט הנמסר ע"י עידי מסירה אשר מתבשר אף בלא עדי חתימה. ורק שאין מועיל לראיה וע"כ מיקרי שפיר ספר כתיבות כי מזכיר שפיר ענין הכריתות ויעוין צ"ב לעור סימן ק"ג מ"ש בשם ר"י וז"ל שאין לפסול כשכתוב ודין די יהוי בשיטה אחרונה. אלא דוקא בגט שהאשה מביאה לב"ד שיתירוה להנשא ע"י שמה הוסיף אבל בגט שהבעל נתן להאשה או לשלוחה ואינה משמרתו אלא לראיה אפילו בעידי מסירה היינו מתירין אותה אפילו עיקר התורף בשיטה אחרונה:

עוד אני אומר היתר ג' שכל החשש הוא באם שעי' התיבה שנכתב בחק תוכות מתבטל המכוון שבה לרבות האי והרי את מותרת בו. אכן אם היה באופן שאף בלא זה התיבה יש לרבות כפי המכוון שפיר כ"ע מודו דכשר. וכמו שכתוב בנז"י מהד"ת שם דאם היה חסר תיבת מותרת ולא ה' כתב רק והרי את לכל אדם היה מתבשר אף להרמב"ן. וכמו כן בענינינו. נחזי אכן לו יהא שהיה חסר תיבת אדם כיון דכתב והרי את מותרת לכל. שפיר יודה דגם בלשון זה יש לרבות אף זנות כי בא לרבות היתרה בכל גווני:

והגם שנוכל לומר שלכל אינה לכל מי מגזרין. רק שהיה מותרת לכל ענינים בלומר בין כדרכה בין שלא כדרכה. והכל רק אלו שזכר מקודם שהיה מתנסבא להון ובדרך נשואין קאמר. אבל ע"כ אף בלא רבוי שלא כדרכה ממילה היתה ניתנת במה שכתב מותרת להתנסבא וכי שבקית ופטורית ותריך לה. ואף אין לריך לבאר זה בדרך שלריך לכתחלה לטפויי לשופרי דשטרא שלא יטעו ב"ד עושים כמו דאיתא צ"ב ס"ט ע"ב לריך למכתב קנה לך דקלין והולין וליגין ואע"ג דכי לא כתוב הכי קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא. ופירש"ס לחשש צ"ד עוטיין יעווי"ש ובגט לא הלריכו לבאר בפירוש שלא כדרכה שלזה לא מועיל כלל והרי את מותרת לכל אדם. וע"כ דאין לורך בזה כלל לשופרא דשטרא וא"כ אף כדכתב רק והרי את מותרת לכל לא נאמר שהוא לרבות לשלא כדרכה אבל יאמר שליטנא יתירה לטפויי אתא וכדאיתא בכמה מקומות צ"ב שדרשנין לישנא יתירה לטפויי בין לדרוש מלישנא יתירה לטפויי זכות המוכר ובין לדרוש לטפויי כשמדבר מטובה הלוקח שהוא לטפויי ולהוליה מהמוכר. והוא דף ס"ג ע"א ודף קמ"א ע"א. ע"מ או חוץ מדיוטא עליונה שלי שהוא לטפויי זכות המוכר ששייר להולאת זיוין בו' יעווי"ש. ועוד דף ס"ג ס"ג ס"ג דואלין מלרנאה ויעוויין ברש"ס שם. ועוד דף קל"ח כראוי לו ודף קל"ו ע"א אקנה וקנינה מיניה שם הכל נידון מלישנא יתירה לטפויי לזכות יותר להלוקח. וכמו כן ראוי לומר בענינינו שיהיה את מותרת לכל בא לרבות גם זנות. ואם נאמר ששיך בזה משנה ממשבט שבטעו חכמים. אבל הרי כבר נאמר למסך להתנסבא לכל גבר. ולברר שלא לנשואין קא מכוון בא לרבות גם זנות וכמו שהבאתי דברי הנז"י מהד"ת שבוהרי את לכל אדם בני שיודה הרמב"ן בזה:

ובזה הוא כש"כ מכל הני דזכרתי דדרשנין מלישנא יתירה לטפויי כי לכאורה בזה דע"מ שדיוטא עליונה שלי יש מקום לומר אולי לא כיון רק לברר בפירוש לשופרא דשטרא ולהוליה ולרבות זכות המוכר אשר הספק לברר מספיק להעמיד מחשש צ"ד עוטיין ואף אם נאמר שבאמת לא מועיל זה רק להחזיק בחזקתו הראשונה אכן בזה דאמר תנו בו' כראוי לו הכל אין מזכיר בזה לשון הסולל ולרבות כל מילי רק לשון יתירה לברר הוא ומייתורא לברר דיינינן זכות המקבל מתנה. ובענינינו דכתיב לשון המורה על רבוייה שבה לרבות הכל כמ"ס והרי את מותרת לכל ודאי דלריך לומר שבה לרבות מה שלא היה יודעין או מה שהיינו מסתפקין בו ולא שיהיה רק מה שאין נכנס כלל בגדר הספק וכמו שהוכחנו שאל"ל לרבות שלא כדרכה אף לשופרא דשטרא:

ויעוין צ"ב לעור יורה דעה סימן רי"ח בשם הריב"ש

והרמב"ן דבנותן מתנה לחבירו לא דומה לנודר שלריך פיו ולבו שוין אלא כל שהלשון מתנה כולל הולכין אחריו. וזה הטעם דבעינן תנאי כפול ובלא זה התנאי בטל והמעשה קיים. וא"כ כמו כן בגט שלריך תנאי כפול כל שהלשון כולל יותר. הולכין אחריו וזהו טעם גיטיין הראשונים שלא היו כותבין והרי את כו' והומכין על להתנסבא שהוא לשון שמהני צ"ד. או על שארי לשונות שבגט הכולל הכל: ויעוין צ"ב בגיטיין שהקשה על הרמב"ן דמלריך והרי וכו' ופוסל בדליכא מחשש דשיור זנות שהרי ליכא לשון מפורש שלא שייר הפרת נדרים וירושתה אלא ע"כ שאין לריך לשון לברר שלא שייר ועיין בו ואומר הטעם שאין לריך. כי לריך לשון אחר כל הכולל יותר וטעמא דהרמב"ן הוא דלישנא של להתנסבא שבלשון בני אדם הוא נישואין קרוב שמורה על שיור זנות וע"כ כתב שקרוב הדבר שאף אם נשאת תלא. ור"ת וכל הראשונים שזכרתי לא סברו כך רק שבאמת כולל גם לזנות ורק לחששא דצ"ד עוטיין תיקן ר"ת דיש לכתוב כמו שאומר צ"ב ס"ט ע"ב דלריך למכתב ליה קני לך דקלין והולין וכו'. ואע"ג דכי לא כתב קני אפ"ה שופרי דשטרא הוא. וזהו שכתב ר"ת דאין להוליה לעו על גיטיין הראשונים משום דאיכא הרבה לשונות בגט שהם כוללים הכל. ולריך לריך אחר לשון הכולל ורק כשמזכרין הוא שופרא דשטרא. וזהו שלא דמי להא דאית דף ה' ע"ב נמלא אהה מוליה לעו על גיטיין הראשונים ששאני בזה שרק מוסיפין לשופרא דשטרא לברר ומאריבין בגט יותר בלשון מכופל אשר בל"ז יש כמה לשונות כפולות בגט בשנוי לשונות. אמנם אף להרמב"ן איכא דכתב והרי את מותרת לכל דכא להוסיף לשון הכולל ודאי שלריך לריך אחר הכולל יותר והכופל הוא רק לכלול גם שלא בנשואין ומג"ל לחדש שהרמב"ן יחמיר אף בזה:

עוד אני תמה בזה הענין שכל הראשונים והאחרונים שדברו בטעם שיהיה לריך להרי את וכו' ואף שכותבין למסך להתנסבא כו' ודממו מהמת שלהתנסבא בלשון ב"א נשואין הוא והולרכו לחלק מלשון צ"ד שכולל גם זנות וקשה למה לא נאמר שכאשר כתיב למסך להתנסבא לכל גבר די תלביין כו' שאינו מתירתה רק כשיהיה ברלוגה למעט אונס שמי שאיננו יעבור באסור א"ל ואפשר שגם ממעט נשואין באונס באומרת רולא אני. והגם שאין מועיל רולא אני בקדושין מתקנת חכמים מ"מ לאו דינא גמיר הבעל לידע תקנת חכמים וממעט בדבריו בין נשואין ובין זנות באונס [ואפשר שלזה יהיה כונת הלבוש בזה שדבריו תמוהין וכמ"ס צ"ג פ"ב בזה ויעוין בלבוש ודחוק לפרש בו גם זה וק"ל]. ודוחק לומר שבזה האופן לא יהיה איבעיא דשיור ולא תחשוב שיור:

ומה שנראה לומר בזה דאחר דכתב להתנסבא ועכ"פ נשואין ודאי הוא וממ"כ אם הוא דינא גמיר שאין אשה מתקדשת בעל כרחא אין לריך למעט אונס כזה ובאם שלא גמיר דינא וחקנתא דרבנן ופ"ת"ה כמו שהוא מדאורייתא הועיל בכפיה ורולא אני הוי. תו מה שאומרת רולא אני רלון חסוב ולא ממועט במה שאומר דתיצבין אלא ע"כ לא להכי כיון ולא בא למעטי כלל דתיצבין רק שאומר שהיא תשלוט בעלמה וברלוגה ואנש לא ימחה כו':

אמנם כשכתוב גם והרי את מותרת לכל שהיא בא לרבות. ולשלא כדרכה אין לריך כנ"ל ובאם שלהתנסבא אף זנות בכלל יוכרה לומר שבה לרבות אונס. ואף אם להתנסבא רק נשואין היא ובה לרבווי לברר נשואין גם שהיה מותרת לכל אדם בזנות אבל מ"מ הנה לא אומר לשון דתיצבין. וממילא נכלל גם אונס וא"כ אין בענינינו אף חשש הנ"ל: **בל** זה ערכתי מה שנלע"ד בזה. ובאתי להליע לפני כת"ר חולי יתישרו דברי שקשה להחמיר אף אם יעלה הברור שהיה חק תוכות ולא נכתב מלה אדם כדת. ועכ"פ עתה שהעידו עדים בדרך כלל שלא היה חק תוכות. ודרשתי על ר' שלמה שהוא אומן גדול וכתב מוזות ותפילין וגיטיין פעמים רבות

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

רבות והוא מופלג ויקר וקשה להעלות על הדעת שלא ידע ענין חק תוכות ועכ"פ רחוק הוא . וגם על פי מה שהועד לי במסל"ת ג"כ שהיה החקון כמו שאומר המסדר . ולכן אפשר שיוסכים כח"ר לדעתי שראוי למועם מלהרעים עולמות כי העדים צרחוק מקום . ויתפרסם מאוד כשיושלח אחריהם . והצבור על ידיהם להוציא לעז לפענ"ד לה יועיל מחמת שהסופר לקח שכר . ואפשר שגם ר' שלמה לקח שכר וגם כאשר נראה ע"פ עדותם שיגידו לגרוע להוציא להאשה מצעלה הנראה לכאורה (לא עיינתי בזה כלל מחמת העורר) לעשות גביית עדות כוזב פני האשה דווקא . וזאת כבר מלתי אמורה שזאת שדעתו הגדולה לא מסכמת לדברי הג"ל ארחה לעשות הגב"ע הכל בדרך היותר אפשרי באומים וכד"ת :

תשובה מהרב הגאון מוהר"ר יצחק אביגדור נ"י

בעזה"י . הגני נושה בנהר שלום לאהובי ידידי ה"ה הגאון חריף ובקי חכם השלם במדותיו מדות תרומיות המפורסם כש"ת מוהר"ר אברהם שמואל ג"י ובאל"ש וי"ר

גיה"ק הגיעני לנכון יום אחרון כי יעבור . ומרובי ערדותי אין פנאי לפני לבא בארובה . אך בקצרה אומר כי רואה אני אשר מעכ"ת רוצה לפרוק מעליו עול הדרישה והחקירה בזה ונפל בצרבתא . לקבל עליו עול מזוי דדין . ולהכריע בין ההרים ואנכי לא כן עמדי ואיני מהתוקעים עצמי לדבר הלכה . כי מיראי הוראה אני צפרע בא"ה החמורה ואם אמנ : כי עדין לא עיינתי בזה עיון הראוי כדלי להורות למעשה . אמנם ראיתי צראשית ההשקפה שיש בזה ענין עמוק ורב מיד פניתי אל"ע ללד אחר אולי אוכל לעמוד על עיקר הענין שאין בזה שום חשש אסור ולא נלעך לכנס צפרעה דחוקה ולא למעייני אפילו שיבא מכשורי . והוא דרך ישר ונכון ליראי ה' וכל מה שאפשר למועם אל"ע מלעמוד בקשרי המלחמה וללאות ידי כלם טפי עדיף . ולדעתי אחר שהרב מקראו עיקר ערעורו הוא עפ"י מה שמע מהסופר ר"ש . מעתה אם אומר הר"ש הג"ל בפני ב"ד שלא היה חק תוכות . ושנתקן בצווי הצעל ואולי יאמר ג"כ שהסופר שכתב הגע תקנו בעלמו הרי יאלנו ידי חובת כלם ואם יחסר אחת מהנה . אז נחכם בדבר על איזה ענין נלעך להכניס אל"ע בעומק דדין . לזאת אם יודיעני מעכ"ת שרצונו להכניס אל"ע בזה . אז אשלח לו את הג"פ גם המכתב מהרב דקראו . והוא ישלח שם אחר הסופר ר"ש וישמע מפיו . ואם אין רצונו בזה יודיעני ג"כ ואדע איך לפנות :

ולמען לא יהיה מנחבי ריקס אמרתי לרשום בקצור מופלג מה שעלה על רעיוני בדיון זה צראשית ההשקפה והעיון והנה אמרתי למעכ"ת שחפס צמושלם . אשר הרמב"ן הוא יחיד בדבר גם הביא מן האחרונים המקילים בזה . אמנם דעת האוסרים שם אחר הדלת וכן לא יעשה אמנם לדעתי הרבה אוסרין בזה . הן מן הראשונים הן מן האחרונים והנה המעיין בתשובת הרשב"א סי' אלף קס"ג . ובתשובת הר"ש ריש כלל מ"ו יראה מצואר דס"ל דהרי את מותרת הוא מן התורף [הן אמת דהמעייין בתשובת הרשב"א סי' אלף רמ"ה יראה ה"פך מזה עיי"ן] . גם המדקדק בדברי הר"מ בפ"א הלכה ד' והלכה ז' . ובפ"ג הלכה ז' והלכה י"ז יראה ג"כ דס"ל דהא"מ הוא עיקר התורף וכמ"ש ב"י לדעתו . וכן הסכים לזה הגאון מהרש"י מפאדווה בתשובת הרב סימן קכ"ו וקכ"ט . גם הע"ז בקכ"ו ס"ק א' וס"ק ל"א חלק על הרב . והסכים לפסול אפילו בדיעבד עיי"ש . וכן הוא דעת הב"ש שם בס"ק ל"ו . ועיין עוד בצ"ש שם ס"ק ז' וס"ק כ"ז גם הרב מליסא בספרו תורת גיעין שם בס"ק כ"ה כתב בפשיטות דאם לא כתב הא"מ תלא עיי"ש ואזיל בשיעת הב"ש . ולא הזכיר

כלל דברי הג"פ בזה . וכן נראה דעת הלבוש סכ"ז דזהו גופו של גע . והרי כל הג"ל הם מארי דפסקי אשר אנחנו נגריים אחרים בכל חלקי הש"ע ובתראי נינו . ובאמת דבזה דברי הרמב"ן בחידושי לגיעין לזקו מאוד דבכ"ד בש"ס לא זכר רק לשון זה דהא"מ לתורף עיי"ש . גם הר"ן הביא דברי הרמב"ן בזה ולא חלק עליו . ולפי הנראה הסכים עמו ומדי דברי בו לא חוכל להמנע מלהודיעו מה שנתקשתי בזה בהשקפה ראשונה . במ"ש הפוסקים העעם דלא מהני להתנסבא לכל משום דלא משמע רק נשואין ולא זנות . והן מנותחין הוא איבעיא דלא איפשטא . וכאשר ראיתי בן תמסתי . דלכאורה י"ל בזה טעם נכון והוא דידוע בכ"מ שנאמר בתורה איש ממעמינן קטן . וכ"מ שנאמר אדם מרבינן אפילו קטן ועיין בעירובין דף ג' ע"א ובגדה מ"ד א' ובנגעים רפ"ג . גם זאת ידוע דכ"מ שנאמר בתורה איש תרגם אונקלס גבר . והנה הר"ן צפרק המגרש כתב דלע"ג דכתב הא"מ כו' לריך לכתוב ג"כ להתנסבא לכל גבר . דזול"ל הוא שלא התירה רק שתייה פנויה ומותרת לכל ולא שתגשא לאחר ותאמר לכלם עיי"ש . והוא מדברי הרמב"ן בחידושי שם והנה בין אם נאמר דאיכא קפידא בזה אפילו בדיעבד . או נאמר דאינו רק לכתחלה [עיין ג"פ בזה] עכ"פ עתה דכתבין להתנסבא כו' שוב צע"כ לריך לכתוב ג"כ הא"מ לכל אדם דכיון שכתב מתחלה להתנסבא והיינו היתר נשואין שתגשא לא' ותאמר לכלם . אי"כ צע"כ ז"ל אח"כ לכל גבר והוא איש בלש"ק דבקטן ליכא נשואין . וכיון דכתב לכל גבר אי"כ הרי משמע דווקא לגדול ולא לקטן והרי בחון מקדושי קטן לדעת הר"מ ורוב הפוסקים איפשטא בעיא דלא הוי גע כלל . ועי' בש"ע סי' קל"ז ס"ב הביא דעת הר"מ בכתב . ודעת ר"ח בשם יש מי שאומר וע"כ הולכנו לכתוב בגט אח"כ והא"מ לכל אדם . והיינו דאפילו לקטן היא מותרת . ועי"כ לא הזכר כאן רק לשון מותרת . דאין נשואין לקטן והרי כ"ו לפי הנראה נכון ומדוקדק מאוד . וזה נפל כל דברי מה שפלאו האחרונים . בענין ס"ס דתנן חון מנותחין הוי ספק בעיא דלא איפשטא . אמנם חון מקדושי קטן לדעת הר"מ וסיעתו אין כאן ספק כלל . גם לפי האמור תיבתאדם נלך למאוד . והוא עיקר התורף בזה עוד חשבתי למשפט אשר לדין יש עכוב בזה לכל הפוסקים והנה ידוע מה שנתקשו בזה הגאון מפאדווה והרב במה שכתבין הגע מקראו לה"ק ומקראו ארמי . וכל התירוים הגאונים בזה דהו הבאים אחרים . רק הסכימו לתירוך הג' של הרב של"א רק בדבר המעכב שלא יהיה מקראו בלשון זה ומקראו בלשון זה . אבל בדבר שאינו מעכב אין קפידא בזה . אמנם הגאון מפאדווה הקשה ע"ז מוזמן דכתבין בשני בשלישי . וסי"ל למכתב בתנין או בתלתא והרב השיב לו דזמן אינו רק מדרבנן עיי"ש . והוא תמוה מאוד דבכ"ד בש"ס הזכר הזמן שהוא מהתורף . ובצ"כ ז"ל כמ"ש הב"י בס' קס"ז דאלמוסו רבנן כדאורייתא והובא בצ"ש שם סק"ו והדק"ל . ועוד ק"ל ממ"ש הרב בס' קכ"ו ס"ל ובס' קכ"ט ס"ז שלא יכתוב בר פלוני רק בן פ' והרי בן הוא בלש"ק . וא"כ יותר נכון שיכתבו בר פלוני שהרי כל הגע כתוב ארמית . וכבר עמד הג"פ ע"ז ולכאורה י"ל בזה . דתיבת בן שייך לשם אביו ואינו מעכב בגט כמ"ש סי' קכ"ט ס"ט עיי"ש . אמנם נראה דזמן הקדמונים שלא היו כותבין בגט הא"מ והיו סומכין עמ"ש להתנסבא כו' . היה כותבין באמת כל התורף בלשון אחד וכמבואר ברי"ף הנוסח צפרק המגרש שכתב פ' בר פלוני . גם בזמן כתיב במנינא דרגילנא למימנא ביה כו' שהוא הכל ארמי . ובזמן הימים כתוב ק' וכן . וי"ל דבאמת היה כתוב בתנינא או בתלתא וכדומה . אולם אחר שזא ר"ת וסיעתו והוסיפו לכתוב בגט הא"מ כו' שהוא בלש"ק ושבו לא בעינן לאסמוכי עמ"ש להתנסבא . שינו גם הזמן ושם האשה לכתוב הכל בלש"ק . וכמו"ש בתה"ד ס"ס רל"ג עיי"ש ולפי"ז לדין אם לא נכתוב הא"מ פסול גם לדעת הקדמונים דאם באנו לסמוך עמ"ש להתנסבא . הרי יהיה

שׁוֹת עֲמוּדוֹי אִישׁ חֶלֶק א

כמו שנראה מדבריו אבל כאשר חזיתי שלא נעלם הים דברי הר"ן הנ"ל מהרמ"א . והוא מביאו בתשובה קכ"ח . ולומד בדבריו שהוא רק מביא לשיעור הרמב"ן . ולא מכריע והשווה אותו עם הה"מ שהמה המביאים לדעת הרמב"ן . והמחמיר הוא רק הרמב"ן בעלמו ועיני"ש בדבריו . ועפ"י כחצ צס"ו ק"ל שהרמב"ן הוא יחיד בדבר . וע"כ לא ראיתי להאריך מה שנראה מהר"ן עלמו שמחמיר בהרמב"ן . כי לחלוק בזה על הרמ"א מה הוא כי ראיה ברורה אינה ורוב המחמירין יהיה איך שיסיה ותפסתי בזה הקלור . ולקמן אבאר בארוכה דעת הר"ן ממה שלכאורה נראה מדבריו בפ"ב דגיטין על דברי הגמרא אר"י א"ש והוא ששייר מקום התורף וכחצ הר"ן תורף גילוי של גט מקום האיש ומקום האשה והזמן ע"כ ומשמע שזה רק תורף ולא והרי את ודברי תשובת הרשב"א חלק רמ"ה :

והנה דעת הרמב"ם נטה כתר את ידו להכריע שהוא סובר בהרמב"ן ודלא להכרעת הרמ"א בתשובותיו עוד כחצ כתר שמכרשב"א סימן אלף קס"ג מבואר שדעתו בהרמב"ן ושהו סותר לדבריו צסימן אלף רמ"ה שגם אני זכרתי במכתבו גם הביא לתשובת הרא"ש ריש כלל מ"ה שכתב בדברי הרשב"א צסימן אלף קס"ג הנ"ל ומזה נטה דעתו לומר שרבו האוסרין ג"כ בזה . וכ"ז הוא דלא כדעת הרמ"א בתשובותיו שזכרתי לעיל שדעתו שהרמב"ן יחיד בדבר . וגם מוהר"ש פאדווה שם בתשובה לא מלא סיוע לדברי הרמב"ן כי אם הרמב"ם לבדו ובוזה היה עיקר ההוכחה שם בתשובה . ואם לא כן עמדי רק שהעיקר שהרמב"ן הוא יחיד בדבר וכדעת הרמ"א הנ"ל ואפרש שיחתי בעז"ה :

וזה לשון הרשב"א בהדושו דף כ"ו ע"א צד"ה אריך שינת אף מקום הרי את מותרת לכל אדם בהרבה מקומות . נראה שהיו רגילין לכתוב לשון זה בגיטין . וכדאמרין נמי לקמן פ"ה ע"א . גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם . ואמרין נמי בגון שכתב הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה . וכן הנהיג ר"ת לכתוב בגיטין . וכ"כ הרמב"ם ז"ל בנוסח הגט בספרו אבל בעופש גיטין הראשונים לא נמלא כן וכתבו בחוספות דמ"מ אין להוילא לעז על הגט שאין כתוב בו . שהרי מאריכין בו בלשונות מושילות שעומדים במקום והרי את מותרת לכל אדם ועוד שהרי כתוב בגט למסך להנסבא לכל גבר דהצבין עכ"ל . מבואר שדעתו כדעת ר"ת שלכתחלה אריך לכתוב ושכן היה הנהוג אף בזמן הש"ס אבל רק מנהגא לבד הוא ומחיתין דאומרת גופו של גט האמל"א . לאו דווקא בזה הלשון ממש אלא בכל לשון גירושין שפיר דמי . גם מבואר בו שאף אם כתב למסך להנסבא שפיר דמי ולא אמרין דהוי שויר זנות והגם שלקמן צדף פ"ה מביא לשיעור התוספות ולשיעור הרמב"ן ולעמיה אבל דעתו כדעת התוספות לעיקר . וכאשר נראה כן גם מדבריו שם כאשר אבאר אי"ה להלן . ולכן קצר כנאן שכתב דרך הלכה ודרך קלרה . והשמע לדעת הרמב"ן :

עוד מדבריו כאן נפשו . איך הוא דעתו בשיעור הרמב"ם ואיך היה גירסתו בהרמב"ם . אשר בזה מתעלמים מהר"מ מפאדווה . והרמ"א זלה"ה ורובים להוכיח בדברי הר"ן והס"מ איך היה הנוסחא צרמב"ם . וודאי דלא היה להו הדושי הרשב"א לגיטין או אשתמטתיה מנייבו דבריו אלו כי בו מבואר שהנוסחא בהרמב"ם היה כתוב גם והרי את מותרת כו' . ושחים שמענו מדברי הרשב"א שכלל זאת אין הוכחה מהרמב"ם שזה לעכובא הוא . והשווה הרשב"א לזה עם זה שהיה כתוב כן בנוסח הש"ס ולא לעכובא הוא ור"ה כמו כן הנהיג . ולא למפבל אם שנה ולא כתב ואין להוילא לעז על גט שלא נכתב כן . ולא לדון שום צד הוכחה מדברי הרמב"ם ושיסיה לעכובא דבעד . ודאי שדקדק יפה בכל המקומות בלשונות הרמב"ם . וגם להלן צדף פ"ה שהאריך שם גם בפלפולא וסברא . ולא חש לכתוב רק לשיעור הרמב"ן דמחמיר ולסברות החולקים עליו ולהרמב"ם לא זכר כי סובר שאין מדבריו ראיה והוכחה

יהיה התורף צב' לשונות וס"ה פסול . זהו העולה על רוחי בהשקפה הראשונה לפום רהיטא . אולם עדין לא עיינתי בזה עיון הראוי להוראה זו . כי כל חפני ותשוקתי שלא אלמערך להורות בזה . וכמס"ל ולא באתי להודיע רק טעמי וגמוקי מה שלא רליתי להורות היתר צוסיחאני עושה בזה כל טדקי דאפשר למנוע א"ע מלהורות באסור חמור בזה ובפרט שרואה אנכי שיש בזה עיון עמוק ורצ' גם צמה שנסאת הרבה יש לפקפק בזה . שהרי הרב מקראו כתב להרצני המ"ן דקהלכנס . זה ערך ד' שנים שיזכירו את האשה שלא תנשא עד שיאלא ההיתר בזה . גם פה היה האשה הנ"ל זה משך צ' שנים ויותר והשנתי לה שלא אוכל להורות לה עד אשר אשמע דברי הרב מקראו . ומעתה על מי סמכה להנשא . וה"ה מזיזה והרבה יש להאריך בזה צמה שנחלקו הראשונים צגי' הו ר"מ דיבמות בקדש וכנס ואין להאריך וידו דו"ש ומלפה להשובחו בעז"ה :

תשובה להרב הג' הנ"ל

בעז"ה יום ד' א"ך אדר תר"ך ראסיון יצ"ו

ישוב שלום שנית לכבוד ידידי עוז . ה"ה הרב הגאון חריף ובקי משנתו זך ונקי . עמוד הימיני . מפורסם לגאון ולתפארת י"א מרבים כטהור"ר **יצחק אבינדרור** ג"י אב"ד דק"ק קאוונא יצ"ו

מכתבו שנית הגיעני לנכון שמחתי בהענין אשר העיר כתר . ועתה אדבר ראשונה מה שהתלונן כתר עלי שחפסתי בפשיעות שהרמב"ן הוא יחיד בדבר . וגם הבאתי להאחרונים המקילין בזה . ולדעת האוסרין שמתו אחר הדלת וכן לא יעשה ידע ידידי שהלילה לי לנטות צנטיית דעתי . להמשך אחר ההרגל וההיתר ולקבון להמתירים . ולהחלל מלחפוש אחרי האוסרים כי אני מיראוי הוראה וחוזר אני על כל הצדדים האפשריים לפי מעוט חילי . ומה גם הלא ידעתי שלכת"ר כל רז לא הניס ליה . כל דברי הראשונים והאחרונים ומה צלע אם אהדל אני מלהביא להאוסרים ואבאר בעז"ה צטעס ונימוק ששקלתי את ידי וקלרתי צמה שראוי לקרר . והעיקר כי לא רליתי לבא מהמכריעים צמה שנוכחו צו רצותיו הקדמונים . כמו צמה שנחעלמו מהר"מ מפאדווה והרמ"א ז"ל כי מי אני לבא בזה האופן ולבקש הכרעה להלכה שיקובל דברי בזה הסוג . אבל לא באתי רק לברר שרבו המתירים על האוסרים צין צראשונים וצין באחרונים . וליך אחר רוב לא יקשה עלינו כאשר זה החוק ניתן לנו מסיני . וגם חזרתי על כל צדדים שיאמר שאולי מודים כ"ע צענינו . וצשני הצדדים האלו יקל מעלינו מאוד ההוראה צאם שהדברים ישרים יש ע"ז תליית תנאי אם יתישרו צעיני כתר . לזאת חדלתי בקלח מקומות . אשר ראיתי מוחלט לרצותינו בהצנת מי מהראשונים והגם שהייתי נצוך בזה לא הבאתי מה שנראה לי איזה מצוכה ועתה כאשר ראיתי שכת"ר נטה ידו לברר דברי הראשונים אפרש גם אני שיחתי . ואברר שכל דברי מדוקדק . הנה יעויין בתשובת רמ"א ס' ק"ל צראשית דבריו שכתב שם וז"ל לא אבוא בארוכה כו' . אך אמנס אחרי דברתי כו' שהרי את כו' . אינו מעכב צגע כלל לדעת רוב הפוסקים והרמב"ן הוא יחיד בדבר זה לא נמלא לרוע הגט כמוהו כו' ע"כ הרי דהחליט כן הרמ"א שהרמב"ן הוא יחיד בדבר ומהר"ש מפאדווה התעלם שם בדעת הרמב"ם והרמ"א לא הודה לו ומה שיש מצוכה בדעת הרמב"ם כבר זכרתי שם . ולבד שיעור הרמב"ם קיים עפ"י ידברי תשובת הרמ"א . ולכן אף אם היה מקום להתלונן בזה לא עלי התלונה . אמנס לדעתי מדוקדק לנכון שכל הראשונים פליגי על הרמב"ן כאשר אבאר בעז"ה . ורק בזה הייתי נצוך ונטה גם דעתי . שהר"ן פרק המגרש שהביא לשיעור החוס' ולשיעור הרמב"ן שדעתו מסכמת שם עם הרמב"ן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

לכתחלה • וסיים בנוסח טופס רש"י ומעתיקו • ומחמת שהוא
בנוסח הרמב"ם ושכן היו כותבין בזמן הש"ס ע"כ כתב כמו
כן גם בדף כ"ו והביא שם לחקנת ר"ת לענין לכתחלה • וכל
זה הוא פשוט וברור לכל מעיין ומדקדק יפה בדברי הרשב"א
בחדושו בכל המקומות :

ועתה

אבוא לדקדק ולבאר דברי הרשב"א בתשובותיו סי'
אלף רמ"ה שזה לשונו ומה ששאלת מהו שיקרא תורף
מסתברא שהוא מקום האיש ומקום האשה והזמן • ואע"ג
דאמרינן עלה בגמרא • אר"י אמר שמואל ונריך שיניח אף
מקום הרי את מותרת לכל אדם • ואמרינן נמי גופו של גט
הרי את מותרת לכל אדם מ"מ נוכל לומר דלא הוי בכלל
תורף • ובטופסי גיטין הראשונים לא נמצא הרי את כו' • מ"מ
אף לבשתמלא לומר שרריך • יהיה מכלל חורפו של גט עכ"ל •
ולכאורה תמוהין דבריו כי כמה מבטל למאי דאמר רב יהודה
אמר שמואל שרריך להניח מקום הרי את כו' • ומפורש שגם
זה רריך לכתוב לשמה • גם כמה מבטל למה ששינוי שגופו
של גט הוא את מותרת לכל אדם כו' • ומאי מסעד למה
שבטופסי גיטין הראשונים לא נמצא הרי את • כי בודאי בלא
לשון גירושין אינו גט ושע"כ חומרת מתניתין שגופו של גט
הוא הרי את כו' • וטעם טופסי הראשונים שלא כתוב בהם
ה"א משום שמאריכין בהרבה לשונות הדומות לזה • ומתניתין
לאו דוקא קאמר הרי את כו' • אלא כל לשון הדומה לו
המועיל לגירושין • וזהו שאמר רב יהודה א"ש שרריך מקום
להרי את כו' • הכוונה שלא מספיק למקום לשם האיש והאשה
והזמן לבד רק רריך עוד מקום לחיזה לשון גירושין עכ"ל
אם הרי את מותרת • ואם לשון הדומה לו • אבל ח"ך חומר
הרשב"א שמספיק לתורף • רק שם האיש והאשה והזמן לבד •
ואין זה ענין כלל לטופסי גיטין הראשונים שאין בהם לשון
ה"א כו' • אבל יש בהם לשונות מגירושין ופשוט :

וליישב

ולבאר להג"ל יש להבין מקודם הא דהרי"ף וכן
הרא"ש השמיטו להא דאמר רב יהודה אמר
שמואל רריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם
ובר"ן שם כתב שלפיקך השמיט הרי"ף ז"ל משום דלא אתמר
אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב טופס • אבל אין דקיי"ל
כר"א דלא מכשיר לכתוב טופסי גיטין רק בשאר שטרות ולא
בגיטין • ח"כ אפילו טופס לא שרי ע"כ :

והנה

זה הישוב אינו עולה רק להר"ן לשיטתו שפירש
בהסוגיא • (כ"א ע"ב) דאין כותבין במחובר לקרקע
כתבו במחובר תלשו חתמו ונתנו לה כשר דפירש שם בגמרא
דכ"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף • כתבו לטופס
ותלשו כו' כשר • וכתב שם הר"ן דרק במחובר כשר בדיעבד
כשתב לטופס לבד דלא שכיח כולי האי • אבל בכותב טופסי
גיטין שלא לשמה אף דבעבד פסול יעווי"ש • והוא כדעת
הרמב"ן שם • וא"כ לפי"ז אין נ"מ במימרא דר"י אמר שמואל
דלריך להניח מקום והרי את מותרת כו' כיון דלדין אף דבעבד
פסול אף בטופס • אבל הרא"ש לשיטתו ושכן הוא דעת הרשב"א
בחדושו ששפיר גם בכתיבת טופסי גיטין שלא לשמה דינו
כמו במחובר ובדיעבד שרי • לפ"ז הקושיא על הרי"ף והרא"ש
שהשמיטו להא דאר"י אמר שמואל ונריך שיניח מקום הרי את
כו' עדיין במקומה עומדת • כיון שג"מ לענין דיעבד • ומאליתי
ביש"ש בגיטין פ"ג דין ג' שכתעורר על הרי"ף בזה וישוּבו
אינו מובן :

ולכן

נאמר ביישוב דברי הרי"ף והרא"ש דקנה הכ"י
בתשובותיו (בדפוס לבוב הנמצא אחי הוא בדף ל"א
ע"ד והג"פ בסו' קכ"ו ס"ק ז"ג מביאו ומליין כמו שהוא
בדפוס שלו בדף ס"ט) תמה על האומר שהטופס כלו אינו
מן התורה דאם כן אם לא כתב אלא התורף בלבד דהיינו
שם האיש והאשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם יהיה
כשר מה"ת וזה דבר אשר לא יעלה על הדעת • שאם אין
שם חתיבות קושרות הענין ואומרות שהוא מגרש • היאך תתגרש
ב"ח (א) כו

והוכחה יותר מהש"ס וכמו שכתב בן הרמ"א שאף אם היה
כתוב בנוסח טופס הגט שלו אין ראייה דוחה לעכובא • וגם
ממאי דחפס בשארי מקומות להרי את גופו של גט ולתורף
אין ראייה • ואדבר ואפרש להלן אי"ה באר היטב וכעת לדקדק
מדברי הרשב"א באתי ודאי שאחרי שהרשב"א לא ראה להוכיח
מלשונות הרמב"ם מידי להחמיר מאן נפיש חיליה להכריע נגד
הרמ"א בתשובתו במקום שהרשב"א מסייעו • ואלו היה הר"ם
מפאדווה רואה דברי הרשב"א אלו וודאי לא היה חולק על
הרמ"א בזה והיה מבטל דעתו נגד דעת הרשב"א :

וזה

לשון חדושי הרשב"א (בדף פ"ה) והיכא דכתב למחך
להתנסבא חי נריך למכתב נמי והרי את מותרת לכל
אדם בהא מילתא אפגו רבוותא ז"ל איכא מאן דאלריך כי
היכא דלשרי לה בנות דלהתנסבא משמע דלא שרי לה אלא
להנשא כו' • וי"א דאין רריך דלא אמרו חוץ מנותין פסול
אלא בשייר בפירוש חוץ מנותין • אבל מסתמא כי שרי לה
בין לנשואין בין לנות שרי לה והביאו ראייה מדתנן ביבמות
פ' האשה רבה הורוה להנשא והלכה וקלקלה חייבת • שלא
התירוה אלא להנשא ואמרינן עלה מאי קלקלה אלמנה לכה"ג
לומר שלא התירוה אלא לנשואי היתר כו' ולהתירה לכה"ג
בכלל דלכל גבר דתלביין וכו' אבל הכס דבב"ד שרי לה
מסתמא כי דינא לא היה אנפשייכו נשואי אסור וכו' אבל בעל
מסלק בכל כו' • ועוד אם איחא דבלישנא דלהתנסבא איחא ביה
שירא אמאי נקט רבי יהודה כי האי לישנא כו' • אלא דבהא
איכא לדחויי דאדרבה היה הנותנת דמשום דאיערך למכתבא
הרי את מותרת כו' • לא אלתרכא ר"י עוד לתקונא אלא
למחך להתנסבא לכל גבר דתלביין • אבל חי לא הוה רריך
הוי נסיב רבי יהודה לאשתרווי לכל גבר דתלביין • ועוד
ראיה דא"י הרי את מותרת • דהא כתיב ביה ודן די יהוי
ליכי מנאי גט פטורין וספר תרובין ואגרת שבוקין • והוי ליה
כמאן דאמר ה"א מגורשת וגרסינן בקדושין ה' ב' כו' הרי
את מגורשת הרי זו מגורשת ונסידור הגט של רש"י ורז
אלפס ז"ל אינו כלל • והרמב"ן נראה מהמחמירים עד
דכתב קרוב אני לומר שאם נשאת האל שזהו גופו של גט •
והרמב"ן ז"ל [ג"ל והרמב"ם ז"ל דאי הוא הרמב"ן מאי רבותא
הוא שכתב בנוסחו אחרי שמחמיר כ"כ כ"ל וגם ח"ך לא היה
מביא הרשב"א לנוסח הרמב"ם • כיון שחש להביא סדרי
נוסחאות מרש"י ורי"ף • וכמו שבדף כ"ו שכתב שהרמב"ם ז"ל
כתב בטופס שלו לשון זה אלא וודאי דל"ל והרמב"ם ז"ל
ופשוט הוא] כתבו בנוסח הגט שלו ובוודאי קך היו רגילין
לכתוב בגיטין • וכדאמרינן בפ' כל הגט ונריך להניח אף
מקום ה"א מותרת כו' • ואמרינן לקמן פ"ט ע"א כגון דכתב
ה"א מלמטה ומותרת למעלה וזהו נוסח הגט שכתב
רש"י ז"ל • פטרית יתיכי עכ"ל הרשב"א שם :

ומבואר

גם מדבריו אלו שהוא מקיל דלא כהרמב"ן
ואשר ע"כ כאשר כתב לג' טעמי היתר שהוא
סברת המתירים ובצאו להיתר השני אשר זה לא מוכרח הוא
לדעתו כתב תיכף מה שנראה לו שאין זה ראייה ושוב שינת
חזר לדרכו וכתב להיתר ג' • ומבואר שסברת היתר הראשון
שהוא שלהתנסבא לא הוי שיעור זנות כדמוכה מיבמות ואף
לא שיעור אלמנה לכה"ג • וגם סברת היתר השלישי שכותבין
בו הרבה לשונות המועילות זה שפיר יציב ונכון וקיים לו •
ועפ"ז לעיל בדף כ"ו לא כתב רק לשני הסברות שנתיישרו לו •
והקדים שם לאחרונה שהוא מסברת החוספות שזוכרים שהרבה
לשונות המועילות יש • ושוב כתב גם לסברתו הראשונה
שכאן שלמחך להתנסבא הוי כמו והרי את מותרת • ולא
חושש שלהתנסבא יהיה שיעור זנות • ולא זכר מזה עוד שם
ושוב הביא למה שהיה כתוב בטופס נוסח הרמב"ם ושכן
היו רגילין לכתוב בזמן הש"ס והוא רק שיוכל להיות נכתב

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

בו כו' יעווי"ש . ולכן נאמר בזמן המשנה היו התיבות הקושרות לשם האיש והאשה לא מועילות שתתגרש בהן . רק אני פלוני כו' הנני אומר לאשתי פלונית הרי את . ולכן בלא הרי את אין כאן כלל דין גט ולכן לפי כוונת הגמרא בדף פ"ו אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית . כל זה אינו לשון גירושין המועיל . כי הוא רק ספור כמו המשפר מה שהיה מכבד . ואודיתא לבד הוא והאורח שיהיה ספר כריתות ספירת דברים בלשון הוה הריני מגרשך . הרי את מגרשת או משולחת או הרי את לעלמך . או הרי את מותרת כו' . כדאיתא בקדושין ה' ע"ב . וזרמב"ם פ"א מגירושין הלכה ד' . והכל בלשון שהוא אומר לה צעת שהוא פוערה וכדומה . ושע"כ הרמב"ם בפ"ד מגירושין הלכה י"ה י"ט הוסיף בזה שכן אמר כ"א מהן לאשתו ליכי די תהוין כו' וכל עופסי הגט יעווי"ן בו :

ומחמת

שחין במלות הקושרות ספוק לגירושין . ע"כ אר"י אמר שמואל שלריך להניח מקום להרי את מותרת . וכן תנא גופו של גט הרי את וכו' . אבל לפי עופסי שלנו . תיבות הקושרות המה ממש לשונות גירושין . וכן הוא בטופס רב אלפסי . ויש גם מקור לכעין זה בדף פ"ה ע"ב דאיתא ת"ש דאתקין רבא בגיטא חך פלוני בן פלוני פטיר וחריק ית פלונית אתתיה דהוית אתתיה מקדמת דנא מיומא דין ולעלם ואלו ודין לא קאמר כו' יעווי"ש . ולשון הזה עדיין לא עלה להועיל לגירושין אמנם הר"ן כתב שהאי ליטנא לאו דוקא ולריך שידבר הוא כהסיה אגא אנדרלתי כו' פטרית וחרוכית יחיכי ליכי . ומזאת התפשט הנהוג שמלות הקושרות לשם האיש והאשה יהיה הכל בלשון המועיל לגירושין ועפ"י נתיסדו עופסי גיטין הראשונים . ולכן כאשר הרי"ף והרא"ש חין דרכם להביא רק דינים הנהוגות אשר הנהוג שנתפשט . ומה גם אם הוא נכלל בתקנת רבא הג"ל . ויש לו יסוד להנהוג שיהיו קשרי הדברים שמקשר הענין שם האיש והאשה במלות המספיקות לגירושין . וכאשר אומרת מתניתין כותב עופסי גיטין לריך שיניח מקום האיש והאשה כו' . הכוונה עם קשורי דברים המקשרים להענין לכן שפיר אין עוד לורך למימרא דר"י אמר שמואל דאמר שלריך להניח גם מקום להרי את כו' :

אבל

הרמב"ם ששונה תמיד לשון הגמרא חך שאינם נהוגות לכן הביא הא דארי"ה"ש דלריך שיניח חך למקום האשה והזמן והרי את מותרת ונקט בלשון המשנה גופו של גט הוא את מותרת כו' . והוא כשקשורי הדברים בשם איש ואשה אין עוד בהם לשון גירושין . ובנוסף הגט הוא כהך דאיתא ביבמות קט"ו ע"ב בהאי גיטא דאשתכח בנהרדעא יעווי"ש . ועוד יותר מדוקדק ומועיל לשון גירושין ויש בו הרבה לשונות כפולות המורות הכל לגירושין . וע"כ למה לא יהיה בהכפל דברים גם לשון שהיו רגילים בזמן הש"ס ושנויה במתניתין ומ"מ אינו מעכבים כלם . ובדעבד באחת מהם משחרי ואבאר עוד להלן לדברי הרמב"ם פ"א ה"ד :

והנה

מלאתי ביש"ש לגיטין פ' ג' סי' ג' שעמד על הרי"ף שלא היה להשמיט . להא דארי"ה"ש שלריך שיניח מקום גם להרי את כו' בזה שדעבד כשר עופס כתב חס"ו . ותיריך משום דבטופס הראשונים לא היה כותב והרי את מותרת כו' . יעווי"ן בו ופבר הקשיתי ע"ז שהלא טעם עופסי הראשונים שלהתנסבא הוי במקום והרי את וכן כתב ה"ש"ש בעלמו . וא"כ אבתי לריך שויר לזה שיכתוב להתנסבא לכל גבר כו' . שהוא תיבת והרי את מותרת ולפי מה שבארתי בעזה"י עולה נכון ומיושב כהוגן :

ועתה

אבאר לדברי תשובת רשב"א שהשיב לשאלו לידע האידנא מהו תורף והשיב שאינו רק מקום האיש והאשה והזמן . והכוונה במלות הקושרות שלנו והגם שר"י אמר שמואל אומר שהוא מתורף ולרמב"ן גם עתה כן אבל מסתברא שאינו כן וכמו שבטופסי גיטין הראשונים אינו והרי את כו' :

ומספיק מה שבה חלוף זה שארי לשונות המועיל לגירושין וא"כ הרי ישנם בקשורים שם האיש והאשה וסיים שם שהשו אל דעתו כדעת הרמב"ן ויבוסף חך לפי"ז שאולי כיון שטכ"פ יש לשונות מועילין לגירושין כג"ל והרמב"ן דמחמיר הוא רק לאפוקי מלהתנסבא שהוא מהתופס שנכתב שלא לשמה ובמחומר וחש"ו וא"כ אולי מועיל כמו כן והרי את כו' במחומר ושלא לשמה וחש"ו כי מתקן הקלוקל מלהתנסבא ובקלקולו כן תקונו לזה אומר הרשב"א דלא הוא וזהו שאמר בסוף שמ"מ חך לכשתמלא לומר שלריך שפיר הוא בכלל תורפו של גט ונתבאר לנכון בעזה"י בלי גמגום ומלאתי בפר"ח סי' קכ"ה ס"ק ל"ט שעמד על דברי הרשב"א הג"ל וגשאר בתימה . ואומר ע"פ מה שנטה דעתי לדעה כח"ר שסר"ן מסכים עם הרמב"ן שהוא פליג על סיומו של הרשב"א הג"ל וסובר שאף לרמב"ן מתכשר בתיבת והרי את כו' כמו כל מה שהוא טופס ולא תורף וע"כ כתב בהסוגיא כ"א ע"ב בסוגיא דמחומר שחורף הוא רק שם האיש והאשה והזמן ממש כראשית דברי הרשב"א הג"ל ועולה זה ביותר נכון כפי מה שכתבו האחרונים . בטעם חומר הרמב"ן שהוא חשש מערעור הבעל . ושפיר לא יש ערעור חך כשנכתב והרי כו' בנכתב במחומר ושלא לשמה כמוכין . ולפי"ז כמו כן בחששא שבגיטא דין שנכתב אדם בחק תוכות ג"כ כשר לשיטת הר"ן הג"ל :

ולפענ"ד

נראה לבאר פנים מסבירות אשר יעלה מדוקדק יותר מה שהרי"ף והרא"ש השמיטו להא דארי"ה"ש לריך שיניח גם מקום הרי את כו' אבל הרמב"ם הביאו וגם מה שהרי"ף ורש"י השמיטו בטופס שלהם והגם שיש לשונות רבות כפולות בגירושין ולהרי את השנוי במתניתין לא חשו שיהיה ג"כ בתוך לשונות גירושין ולה משפט קדימה לכאורה וכמו שהרשב"א בחדושיו בשני המקומות בדף כ"ו ובדף פ"ה מסעך לנוסח הרמב"ם שכתב בו והרי את כו' . וכן הוסיג ר"ת מונה שגראה שהיו כותבין בזמן הש"ס דבמתניתין קטני גופו של גט הרי את כו' עוד אומר בגמרא כגון שכתב הרי את מלמטה ומותרת למעלה ולא בהיפך חדלו רש"י והרי"ף . ואומר מקור נכון לכל הג"ל ושיהיה תלוי בחלוקי פירושים בגמרא והוא :

כי הנה איתא בגמרא פ"ה ע"ב איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן ופירש"י כלומר הלכה כר"י או כרבנן ת"ש דאתקין רבא בגטיי חך פלניא בר פלניא פטר וחריק ית פלונית אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיוס דגן ולעלם . ואילו ודן לא קאמר ולטעמין כולהו מי קאמר חלא בעינן ה"ל בעינן מיומא דגן לאפוקי מדר' יוכי כו' ולעלם לאפוקי מדעבי מיניה רבא מר"כ כו' יעווי"ש . ופירש"י כולהו מי קאמר שאר לזכרים כגון די תהוין כו' . מי איכירם רבא בתקנה ע"כ עוד פירש"י חלא חע"ג דלא איכירנאו רבא בעינן לכחבו ה"ל ודן בעינן ומיאו רבא לא הוהך לתקן חלא חלו כדמפרש ואזיל . מן יומא כו' לאפוקי מדר' יוכי כו' מבואר מסוף דברי רש"י שמה דנקיט ואזיל לפרש יומא דגן לאפוקי מדר' יוכי תשלום תירולא הוא שלפי מאי דמשגי שלא כיון רבא בתקנתו ובלישנא למעט שלא נכתב יותר א"כ היה קשה למאי נקט ללישנא ע"כ משני שהוא מכין בלשנא לתקן לאפוקי מדר"י ולאפוקי מדעבי מיניה רבא מר"כ יעווי"ן בר"כ שג"כ פירש כמו רש"י . וחא דפירש"י בהקושיא דלטעמין כולהו מי קאמר כל שאר דברים הנכתבים כגון דתהוין וכו' ויעווי"ן ברשב"א בחדושיו שכתב וז"ל ולטעמין כלהו מי קאמר חלא בעינן פירש דכא חייבא הרי את מותרת לכל אדם לריך לכ"ע עכ"ל . ולכאורה חקן הרשב"א בדבריו יותר מרש"י דרש"י חפס בדבריו כגון דתהוין כו' והא דתהוין אינו חלא מטופס השטר אולי באמת לתקנת רבא הוא ללא לורך ואם שאנו כותבין דילמא רק אנו מאריכינן יותר ואין זקן בהאריכות . אבל לא לעכובא חבל מהרי את כו' בדפירש הרשב"א מקשה שפיר שבלא זה אינו גט ומוכרת שרבא קאר . ולכאורה יאמר שגם רש"י כיון לזה במה שסיים וכו' וקשה שרש"י היה

הוא גם ודין כו' כדי שיהיה ידים מוכחות ויעוין בנדרים דף ה' ע"ב וצריעב"א גיעין (כו' ע"א) שפירשו בדיחא שר"י ח"ש לריך להניח מקום גם לוהרי את מותרת שלר"י לריך גם לודין וכתב הר"ן שם שר"י לא רצה לעייל נפשיה בפלוגתא וקילר וזהו שמקשה שפיר ואילו ודין לא קאמר שלא יש תקנה לודין וע"כ שאין לריך בו ובחס שהסופרים יכתבו לודין הרי יש בו כמה לשונות מגירושין . ולא יש לורך בתקנתא דרבא [ומדוקדק שאומר ואילו ודין לא קאמר אבל הרי את שפיר קאמר] ואומר הגמרא ולטעמך כלבו מי קאמר כלומר להטופס די תהוין כו' כדפירש"י [ולא כהרשב"א שהוא וברי את כו' כי רבא החליף לגופי' של גט שהוא וברי את כו' על לשון גירושין במילות הקושרות שם האיש והאשה] ומודית גם אתה שהכונה בתקנתא דרבא שהיה כתב עוד כנהוג או ברלון וא"כ שפיר נאמר שכוונתו שיכתוב ודין כר"י אשר לר"י הוא גופו של גט שלרריך בו ומספיק בו כלומר אין לריך ג"כ לוהרי את כו' . וא"ת שא"כ מה הוא תקנתא דידי לזה מתרץ ומפרש והולך שבה למטעמי דר' יוסי ודעתי רבא מר"ב ועולה בעו"ס באור הגמרא ודברי רש"י לכוון :

ועתה

נחזי שאם ההלכה כרבנן דלא צעי ודין וכמו שכן סוברים רבנן פוסקים ואף מאן דלריך לודין הוא רק משום דסובר דהוא איבעיה דלא אשטעא . אבל מ"מ יש ספק ג"כ אולי הלכתא כרבנן ובחס שההלכתא כרבנן שפיר קיים כמו דר"ה לשפוע בדברי תקנתא דרבא שמחמת ההלכתא כרבנן עולה אף מה שמבואר בלשון התקנה חדוש לשון גירושין במלות הקושרות לשם האיש והאשה הכל בכונה מיוחדת שכן דוקא יתנהגו הסופרים וכאשר יסופק לנו ומה גם אם יבורר לנו שההלכתא כרבנן אין לזוז מתקנתא דרבא לפי הכלל שהחליף לגופו של גט שהיה כתוב בו וברי את אחרי שם האיש והאשה והזמן בלשון פטיר ותרין שיהיה זאת למלות קושרות שם האיש והאשה בכדי שלא נלעך להא דאר"י ח"ש (כו' ע"א) להניח מקום מיוחד לגופו של גט שהוא הרי את וכו' . לכן הרי"ף ורש"י כתבו לעופם במלות קושרות לשם איש והאשה באופן שהוא ממש לשונות המועילות להסגרם בו לרבנן דר"י . והחמירו עוד גם לכתוב לודין אם מלך ספיקא דדינא . ואם שעכ"פ שופרא דטערא הוא כאשר יהיה ידים מוכחות בגט וכו' אין לורך לוהרי כו' והגם שהוא לשון המשנה . אבל בין אי הלכתא כרבנן הרי החליף רבא כבר בתקנתו דידים ובין אי הלכתא כר"י החליף ר' יהודה בעלמו אבל בין אי הלכתא כרבנן ובין אי הלכתא כר"י החליף ר' יהודה בעלמו ועכ"פ אין קפידא לפי הכלל אחרי דהגמרא סבר דרבא החליף כנ"ל וכבר חלף והלך נוסח השנוי במתניתין במה שהחליף רבא לגופ' של גט ומתחלף בלשון לפי מקומו כמו כן . וגם ח"ש מאור מה שהרי"ף והרא"ש השמיטו להא דאמר ר"י ח"ש לריך שיעית גם מקום וברי את שזה היה קודם תקנתא דרבא ורבא תקן שלא נלעך לזה ומיוסד ההשטת על פי הגמרא :

אכן

כאשר רבא נקט בלישנא רק לשון גירושין ולא בדקדוק שיהיה ממש ספר מקנה . וכמו שכל הר"ן וז"ל ת"ש דאתקין רבא בגיעין איך פ' בר"פ פטר ותרין האי לישנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה צעי לריך שידבר הוא כדאמרינן בהכחא גיעא דאשתכח בנהרדעא אנדרילוכי בנהרדעא פטרת ותרוכית עכ"ל ומאי דהאי לישנא לאו דוקא כי רבא חדש שיהיה צוה לשון גירושין וזה משמיענו . ואיך יהיה בלשון הוא שיהיה באופן הטוב . ולפ"ז נאמר שגם בדף פ"ו ע"א דאומר הגמרא אנו פלוני ב"פ גרשנו נשותינו פלונית וכו' . הכונה ג"כ שהלשון יהיה שמגרשים עתה לנשותיהן ולא דוקא הוא . ובלשון הוא כדרך שתקן רבא . אכן ברמב"ם הגם שנוסח שטופס כתוב בלשון המועיל ממש כמו בעופם ר"י ורש"י . מ"מ צפ"ד מהל' גירושין הל' י"ח והלכה י"ט מבואר למדקדק בדבריו שמפרש שממש בלשון הזה נכתב ומה שרריך שיהיה לשון המועיל לגט

לו למנקט לוהרי את שמוה הוא עיקר הקושיא ולא די תהוין וכו' שהוא תוספות לבדו וגם סיומו דסיים וכו' יתכן שהוא רק דתהוין רשאה ושלטאה בנפשייכי למחך להתנסבא לכל גבר די תלביין . ובמתניתין בלישנא דודן הוא שהוא אחרי וברי את כו' . ולפי"ז אין מרומז כלל במילת וכו' שצ"ס . וע"כ דלרש"י הקושיא שפיר מהנהגו אשר גם בימי אב"י ורבא היו כותבין וכמו שאב"י אומר שם האי מאן דכתב גיעא כו' ומפרש לכל מלות שמדידתהוין והגם שאב"י אומר גם לא לכתוב ודין אלא ודן וסובר דלריך לכתוב ודן . מ"מ ל"ל שפסוק היה להגמרא שאומר ולטעמך כו' . שאין הכרח שרבא צא לתקן לעקור את כל הטופס אשר חזינן הדיפך שהיה נכתב גם בזמנו . ולפי"ז ל"ע למה לא יקשה דרבא מיניה מן וברי את והוא עדיף עד שלא לריך אף הגמרא לתפוס לשון כולו שכולל עוד דברים אחרים בהקושיא שהוא כיבודה ועוד לקרא כי הקושיא מן וברי את וכו' מרפסן איגרא ויאמר דקארי לה מאי קארי לה ומאי קסבר שהיה רבנן אומרים דגופו של גט הוא הרי את כו' ור"י אומר ודן וקמיבעיה לן אם כהלכה כרבנן או כר"י ואיך יעלה בדעתו לפשוט ממאי דאומר רבא בתקנתו לישנא דגט . אבל ודן לא קאמר דש"מ דהלכתא דלא כר"י רק כרבנן אחרי שאינו אומר גם ללישנא דרבנן . ומאי הוא חזי למפשט כך ודלא לאידך גיסא מדלא קאמר וברי את ש"מ הלכתא דלא כרבנן רק כר"י . וזה קושיא חזקה בגמרא עוד יש לדקדק למאי דמפרשי רש"י ור"ן דמבאר הגמרא והולך לתקנתא דרבא שהוא לאפקוי מדר' יוסי ולדבעא רבא מר"ב אשר זהו הכל סיומו של התרין ולטעמך כל הכל אשר משמע שלפי ה"א היה התקנה למטע דר' יהודה דלא צעי ודן ולכאורה אין לזה הכנה שמאי שייך בזה עבר רבא תקנתא דיעתוב איך כו' פטר ותרין כו' דמשמע שמתקן איך לכתוב . ולא מעוטא קאמר שאם מעוטא קאמר היה לו לומר האי מאן דכתב גיעא לא לכתוב אלא איך אנה פטיר ותרין כו' . ויותר קשה למאי רצה למיעבד תקנתא ומה צ"ע אם איזה סופר יכתוב גם לודן ויהיה ידים מוכחות מפורשות והרבה מאריכין בגיעין ואין מוחה ולא היה לרבא רק לומר הלכה כרבנן :

ולכן

אומר בפירושא דגמרא ושיעלה פירש"י מבואר לכוון שבה"א שרואה לפשוט מתקנתא דרבא ומלישניה הבין שחדש התקנה היה מאי שמקודם היה נכתב גופו של גט אחרי שם האיש והאשה והזמן ומלות הקושרות לא היה כלל לשון גירושין רק איך אנה פלוני הנני אומר לך אנתחי פלונית והיו מסיים אח"כ מה שאומר . והוא ה"א מותרת שזה היה לשון הרגילים כמו שאומר במתניתין גופו של גט הרי את כו' . וכן אומר בגמרא הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה ומחמת שלא היו כותבין גופו של גט רק אחרי שם האיש והאשה לכן הולך רב יהודה ח"ש בדף (כו' ע"א) להוסיף ולבאר על מתניתין שלא נטעה בה במה שכתוב הכותב עופסי גיעין לריך שיעית מקום האיש והאשה והזמן שבו לבד מספיק אלא שלבד זאת לריך להניח מקום לוהרי את מותרת ומתנית' קארה לרוב הפשיות ורב יהודה ח"ש באר שלא נטעה ולחששא דספרי דלא גמירי כ"כ ורצו למשנה ולא לגמרא . ויחשבו שתורף לא היו רק מה שנוסח במתניתין ולא יותר ויתירו הקולות שהמה בטופס ולא בתורף כמו בלשמה ובתלוש וכתיבת חש"ו ממש בכל הכתוב אחר שם איש והאשה . ולכן תקן רבא דבר גדול שגופו של גט יהיה במלות הקושרות לשם האיש והאשה ושיכתב תמיד דוקא בזה האופן וממילא לא יהיה עוד תקלה כנ"ל ויספיק ממש כמו ששינוי במתניתין דלריך שיעית האיש והאשה והזמן אשר הכונה הוא עם מלות הקושרות להענין כנ"ל . אכן לא נוכל לומר דזהו הוי התקנה רק אם הלכתא כרבנן אבל אם איחא דהלכתא כר"י לא מועיל עוד מאי שיהיה מלת הקושרות לשון גירושין כי גופו של גט לר"י

שְׁרֵת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

גופו של גט גם נשם האיש והאשה וקשורי הדברים ומה שכתב הרמב"ם בפ"ג ה"ו וכן בשארי מקומות שהרי את מותרת הוא חורף הגט הכל הוא לפי עופסים שלנו. רק מביא לדינא דגמרא כדרכו בכל מקום ושם לשון אחר כדומה לו הוא כמו הרי את מותרת זה כבר השמיענו בפ"א ה"ד ולא היה צריך להכפיל עוד והוא פשוט וברור ואם איתא שסובר בהרמב"ן שלדיקן עכ"פ מעכב והרי את מותרת כו' מחמת שכתוב ודין להסגסגה על מה סמך הרמב"ם שגבין מדבריו חדוד דין כזה כי מה שבטופס שלו כתוב גם לוהרי את מותרת כו' אין שום הוכחה. כי כמו שמוסיפין וכופלים כל לשונות המורגלות כמו שהוא בתרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל ולשון הרי את לעצמך המוזכר בגמרא דכולהו איתנהו בהגט כמו בן הרי הוא את מותרת כו' שנסנה במשנה ויהיה מפורשת כל הלשונות וגם שיחיה בתרגום ובלשון הקדש והגם שהרמב"ם סובר בפ"ד ה"ח שאם היה הגט מקלחו בלשון אחד ומקלחו בלשון אחרת פסול ואם נאמר שארמית ולשון הקדש שני לשונות חשובים. וכמו שהכריע כת"ר לפי"ו מוכח וודאי שהרמב"ם שכתוב בטופס שלו לוהרי את מותרת כו' בלה"ק. ושאר הגט כולו בלשון תרגום. שעל כרחק שהרי את מותרת בטופס שלו הוא רק מיותר ואינו מגופו של גט כלל ולא עליו רמז הרמב"ם בשום מקום שגופו של גט הוא הרי את מותרת כו' או שהוא מן החורף וברור הוא לפי"ו. ואף אם נאמר דארמית ולה"ק בלשון אחד יחשב לענין גט וכמו שאוביח א"ה בר"חיות ברורות מ"מ לא יאמר שום מראה ורמזיה מהרמב"ם הנאי שילעך להרי את מותרת. כו'. כי בטופס הגט יש בו הרבה לשונות וכמוהם בן הוא (ובפ"א ה"ד) באר בהדיא שבכל הלשונות באלו שזכר ובכיוצא בהן מתגרשת. ומאי שסיים שהרי את מותרת הוא גופו של גט. כבר הוכחתי בין לשיטת הר"ן בהרמב"ם ובין לפירוש הלח"מ שלא בא כלל למטעם שארי לשונות שזכר ובכיוצא בהן ולכן וודאי ברור כשמש בלה"ק. שהרמב"ם אינו סובר כשיטת הרמב"ן.

ולכאורה יש עדיין מקום לומר ששפיר יש לפרש שהרמב"ם בא (בפ"א ה"ד) לרמוז לנו ע"פ שיש הקפד לכתוב לזה הלשון הרי את מותרת כו'. ובה למטעם להלשונות הקודמים. והוא כי רש"י ור"ן כתבו על מתניתין שבדף (פ"ה ע"א) וז"ל עיקר כתב הגט כך יכתבו בו. ומשמע לכאורה שמתניתין שנה לנו איך יש לכתוב והגם שפשוט הוא אף לפי"ו לבה למטעם שא"ל ודין. או למטעם להלשונות שלא מועילות כמו אינו אישך כו' הגמרות בקידושין ה' ע"ב אבל חולי אמר מי שהרמב"ם סובר שהמשנה שונה לנו שדוקא יוכתב לזה הלשון שקבעו חכמים. ושכזה יהיה כתוב דווקא בהגט. והגם שבטעם הנתינה יכול לומר באיזה לשון המועילות הנזכרות בקידושין (ה' ע"ב). והגם שהרמב"ם כתב (בפ"א ה"ד) דאף אם כתב לאלו הלשונות שבמס' (קדושין ה"ג) ה"ז מגורשת. אבל כוונתו שהוא מן החורף כך וכמו שהתפרש להלח"מ כך. ומ"מ רבנן תקנו שלגופו של גט יהיה זה הלשון הרי את מותרת כו'. ושלוה כיון במאי דהוסיף וסיים שם שגופו של גט הוא הרי את מותרת לכל אדם. והוא שבגמרא שלנו כך צריך להיות זה הלשון דווקא. והנה אף אם היה מקום לומר כך אינו סברא לומר שהיה זה לדיעבד. כיון שהרמב"ם כתב מקודם שהרי את מותרת. וגם מאיזה טעם יהיה כך. ובאמת כל זה אינו כי אין מקום כלל לפרש הכוונה במתניתין במ"ש גופו של גט הרי את מותרת כו'. שגזר זה משפט הלשון שיהי' נכתב ולא שיקי' משארי לשונות

כי הגה"ה
לא אחדל מלפרש הגמרא בדרך חדש שלא דרכו בה הר"ן והרשב"א. ודי לנו כאשר בזה יתרון הגמרא מהתמיהה והדוחק שכתבתי בפנים שלא יאמר עכ"פ תמוה להרמב"ם כמו שכתבתי בפנים שגם הרמב"ם לא מפרש כפירש"י. ואומר בזה שנתקשו הראשונים מאי דנדרים משמע שדקדק ר"י הוא להוסיף תיבת מנאי. ובסוגיא דגיטין משמע שדקדוקו הוא תיבת ודין. ולזה נאמר לפרש בהסוגיא דרבא שפיר תיקן למנאי בזה שהטיל לשון ציבושין בין שם האיש והאשה ובעיה דגמרא הוא לפי מאי דכתבין ע"פ תקנתא דרבא אש יא נורק עדיין לודין. ומכאן ממאי דמשמע דרבא דקדק לתקן גם בראשית דבריו ולא לבד סימא דידיה מיומא דק ועלמא. ומאי תקן ע"כ לשלל נעקד לודן די יהוי ליכי מנאי. ואין נמצא תקון רק למנאי לבד וזהו שאומר ואלו ודין לא קאמר. ומשני ששפיר אף לרבא צריך גם לודין די כו'. ואם תאמר מאי היא תקנתיה נאמר דרק סימוא לבד הוא מיומא דק ועלמא ודוק בזה

ותיקון. בא הרמב"ם שם ומבאר שכתב גם לכי די תסוין כניל וכל הטופס ומדבא להוסיף ולתקן הנחסר ולא תיקן ללשון גירושין ש"מ שממש האי ליפנה נכתב וח"כ כמו כן יתפרש גם בהא דתקנתא דרבא אשר רק אח"כ חומר בלשון מקנה וכיון שעכ"פ לא הוי לשון המועיל כמו שהוא ח"כ ע"כ מפרש בהרשב"א ולא כפירש"י רק שמקשי הגמרא וליעמך כולוהו מי כהיבי שהוא והרי את כו'. והסברה לקבל הדוחק הגדול שחמוה מאוד מאי היה דעת הה"א* ודקארי לה מאי קארי לה ול"ל למימר בשנויח כולוהו שהוא לשון כולל כמו בוסרי את לבד נסתר לגמרי כמו שהארכתי לעיל ולפי"ו לא בא כלל רבא בתקנתא דידיה להחליף גופו של גט ולשנות ממה שהיו רגילין בה בזמן הש"ס. וע"כ שפיר כתב הרשב"א בחדושו בטעם שכתב לכתוב גם לוהרי את לכתחלה בדעת ר"ת מחמת שכן נמצא במשנה ובגמרא והיו רגילין בזה בזמן הש"ס ואחרי שכופלין ומאריכין בהרבה לשונות שלא נלרכו בהכפלתן למה יושמע ללשון שהיו משתמשין בו בזמן הגמרא וע"כ שפיר נמצא כן בטופס הרמב"ם וגם הרמב"ם לשיטתיה כפי מה שפירשתי שהוא דלא כמו לרש"י ור"ף ושכן באר הר"ן בתקון לשון רבא אלא שרבא לא כיון כלל שיחיה לשון מועיל לגירושין בין שם האיש והאשה ולא נשתנה כלום בזה וח"כ הגם שבטופס הרמב"ם יש שפיר לשון מועיל לגירושין בין שם האיש והאשה מ"מ אינו כ"כ מתנאי משורת דינא דגמרא ונשאר שפיר קיים מימרא דר"י ח"ש (כו"ע"א) ושפיר היה מחוייב הרמב"ם להביאה בספרו שמביא לכל דיני הש"ס העולים למסקנא להלכה וגם עפ"י כתב בהלכה י"ז שם לענין כתיבת הש"ו. וכן בפ"א הלכה זי"ן לענין מחובר וכותב הכל כלישנא דגמרא שחורף הוא שם האיש והאשה והזמן והרי את מותרת כמו שעולה על פי דברי רשב"א הכ"ל ופשוט הוא :

ומ"ש הרמב"ם בפ"א ה"ד כשמבאר למה שכתוב וכתב לה ספר כריתות וז"ל כינא כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת. הרי את לעצמך הרי את מותרת לכל אדם וכיוצא בזה הענין ה"ז מגורשת וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ע"כ ודבריו צריך באור מאי בא לחדש על הקודם כי הוא כבר כתב להלשונות המועילות אשר באיזה מהן שכתב הרי זו מגורשת ואחרי שהיא מגורשת באחת מהלשונות ודאי שכל אחת מהן הוא עיקר הגט ועיין בלח"מ שם שבאר שדעתו שבה לבאר שמן החורה בזה לבד מספיק אף בלא שם האיש והאשה ושם האיש והאשה והזמן סובר שהוא מדרבנן. ולפי"ו ודאי שדבר גדול בא להשמיענו בסיומו וגם לפי"ו לא בא כלל לומר שדווקא בלשון הרי את מותרת כו' מתקיים גופו של גט אבל הכוונה בכל מה שזכר מקודם ובכיוצא בהן ומדברי הר"ן בגיטין פ"ה שכתב שהרמב"ם פוסק כרבנן. ודלא כר' יהודה הנראה שהוא מפרש לזה כפשוטו כמו שהוא במתניתין דגיטין פ"ה שתיק אומר גופו של גט הוא ה"א מותרת כו' וא"ל ודין כו' לשיחיה ידים מוכיחות. ולפי"ו ג"כ לא בא למטעם לשון אחר ובאיהו לשון מהאומר ובכיוצא בהן משפט אחד הוא וא"כ ודאי כשיש לשונות רבות אף בקשורי שם האיש והאשה ומה גם אחרי כן שהוא ממש כאותם הלשונות פטרית ותרובית יתיבי ליכי. על ספר כריתות תרגם אונקלוס גט פטורין וביונתן בן עוזיאל שטר תירובין ופטרית הוא כלשון שלוח ותרובית הוא לשון גירושין וכשאלומר יתיבי ליכי די תסוין רשאה ושלטאה בנפשטי. הוא כהרי את לעצמך ויש שלשה לשונות של הרמב"ם והרי את מותרת וכו' הוא לשון רביעי ברמב"ם וסיים אח"כ ובכיוצא בהן ה"ז מגורשת וח"כ ודאי דלכתיבת טופס שלנו כבר יש

הגה"ה
לא אחדל מלפרש הגמרא בדרך חדש שלא דרכו בה הר"ן והרשב"א. ודי לנו כאשר בזה יתרון הגמרא מהתמיהה והדוחק שכתבתי בפנים שלא יאמר עכ"פ תמוה להרמב"ם כמו שכתבתי בפנים שגם הרמב"ם לא מפרש כפירש"י. ואומר בזה שנתקשו הראשונים מאי דנדרים משמע שדקדק ר"י הוא להוסיף תיבת מנאי. ובסוגיא דגיטין משמע שדקדוקו הוא תיבת ודין. ולזה נאמר לפרש בהסוגיא דרבא שפיר תיקן למנאי בזה שהטיל לשון ציבושין בין שם האיש והאשה ובעיה דגמרא הוא לפי מאי דכתבין ע"פ תקנתא דרבא אש יא נורק עדיין לודין. ומכאן ממאי דמשמע דרבא דקדק לתקן גם בראשית דבריו ולא לבד סימא דידיה מיומא דק ועלמא. ומאי תקן ע"כ לשלל נעקד לודן די יהוי ליכי מנאי. ואין נמצא תקון רק למנאי לבד וזהו שאומר ואלו ודין לא קאמר. ומשני ששפיר אף לרבא צריך גם לודין די כו'. ואם תאמר מאי היא תקנתיה נאמר דרק סימוא לבד הוא מיומא דק ועלמא ודוק בזה

ע"כ דנקט והרי את שהוא מהגמ' וס"ה לשאריו לשונות הבאים תמורתו. ואפילו אם נאמר דגם בלמך לדד הוא כלשון נשואין ח"ש מאי דנקיט והרי את המוזכר בגמרא ושעולה חף להרמב"ן ומה לי התם לעייל בפלוגתא. אשר אין לאורך שם ואין להאריך בזה כי כבר הוכחתי ובררתי דעתו מחידושו ותשובתו בס' חלק רמ"ה. וגם אין כ"כ חובה לתרץ הסתירה חף חס הים מחמת שהיה נישנית פעמים ובה בפלפול כי כמותה כתובה בתשובת המיוחסות להרמב"ן שלא קמ"ה ונראה בעליל שדפסת באתה מהנה דרך השמטה מהשנית כי לא יתבאר שני כתבי משיבי תשובה שיכתבו בלשון אחד ממש ויוספק לנו חס הוא מהרשב"א ואם הוא מהרמב"ן וזאת שהוא עולה לדעת הרמב"ן לדד יאומת לנו שהוא משל הרמב"ן אכן כבר בארתי לכוון שעולה גם להרשב"א ואין בזה כלל סתירה:

ועתה אחרי בארתי בעז"י שיטת הראשונים אדעה במה שהתלונן כת"ר עלי שלא הבאתי לכל האחרונים המחמירים ואומר שהנה לדעת הב"ש ותורת גיטין שמעתיק בקלורו לדברי ב"ש כבר הבאתי גם אני ומה שבה בדברי כת"ר נוסף עוד דעת הטורי זהב ודעת הלבוש. הנה ספר הטורי זהב לא נמלא אחי כלל ולא צבית המדרש והייתי מלמער על העדרו ממני ושז נודמן שהשגתי לזמן מה אחרי כלותי דברי שם ומלאתי שהוא מחמיר וראיתי שהוא בדבריו כמכריע כמדעת עלמו מחדש סברה דידי שע"כ יש להטערך והרי את משום דלהתנסבא לא משמע רק נשואין ויש שיעור זנות וחדש הוא אחר ואינו זוכר לכל מה שיעקר המצובה הוא מחמת שמוכח מייבמות פ' האשה רבה הורה להנשא ששם מבואר להיפוך ושאריתו הראשונים והרשב"א בחדושי גיטין פ"ה. והכריע שם מחמת זה דלא כהרמב"ן. וגם הני"י ביבמות בשם ר"י כתב מה ולא לאסור דיעבד קאמר רק לפרש לדברי ר"ת כמו שצארו כן הרמ"א בתשובתו וכן כתוב בנאווי הגר"ה כמו שהוכחתי במכתבי הקודם. וע"ז יאמר אולי אם היה רואה לדברי הרשב"א בחדושו ולהנמוקי יוסף והראיה מייבמות הוה הדר ביה:

וספרי הלבוש בעז"י נמלאים אחי ולא רציתי לדבר ממנו במכתבי הקודם רק זכרתיו בהעברה שע"פ קושייתי דאלו הוה שיעור אונס משום דאומר דתצבין אשר בזה אפשר ליישב דברי הלבוש שהתמה הוא וכבר תמה עליו הג"פ בסיומן ל"ו ודחאו ממש שרק במאמר המוסגר כתב דלא כמו שכתב הלבוש ס' ק"ו דמה שלריך הכי את מותרת כו' הוא להסיר לאחרים שישאו אותה יעויין זו. ובאמת הוא מחדשות לא נזכר כלל בראשונים כי כל הראשונים שדברו בטעם החומרא הוא רק משום דלהתנסבא הוא שיעור זנות והלבוש בזה יחיד הוא כי לא נמלא לה בראשונים ולא באחרונים כי לא זוכר לו מי מהאחרונים שהנראה שלא ניהא להו בחדשותיו שאין זכר מזה בראשונים ומחמת זאת לא רציתי גם אני להאריך ולהביא אמנם כאשר נתרלה לדון מיניה נראה דע"כ שהוא מהמחמירים שהגם שכתב בסעיף כ"ז שלריך לכתוב והרי את מותרת לכל אדם שזהו גופו של גט שמותרת לכל אדם כו' ואע"ג דכתב להתנסבא כו'. לא משמע מיניה שהוא מתיר גם לאחרים. ומפרש בשיטת הרמב"ם במ"ש בפ"ה ה"ד שגופו של גט הוא הרי את מותרת כו'. אכן הנה הלבוש בר"ש סיומן קכ"ו שם לפיך אמרו חז"ל שהוא כשר בכל כתב ובכל לשון שיכתבו ובלבד שיחא משמעו וענינו שמגרשה לפוערה ממנו ולהתירה לכל אדם כגון הרי את מותרת כו'. או ודן די יהוי ליכי מנאי גט פטורין וכו' וכו"ג ע"כ ומבואר שמפרש במתניתין דתנא גופו של גט הרי את כו' ר"י אומר ודין כו' שלר"י שכתוב ודין ח"ל לוהרי ורק דפליגי שלרבנן בזהרי סגי ולר"י בודין סגי וע"כ כתב הלבוש כגון ה"א כו' או ודין כו' ובמתניתין בדברי ר"י בלשון של ודין די כו' מסיים למקד להתנסבא לכל גבר כו'. וע"כ שאין חששא בלהתנסבא שלא מתיר לאחרים

שישאוה

כז (ח"א)

כי הלא כמו כן שונה במתניתין עוד בסופא גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעלמך. ולפי הני"ל יהיה ג"כ הפירוש שרק לאחר משני הלשונות יש לכתוב ולא לשאריו לשונות המועילות וזה ודאי אינו כי הלא בגמרא שם ודף (מ"ג ע"ב) על הא דתניא המוכר עבדו כו'. הרשב"ג ד"א שלא כתב עליו אונס אבל כתב עליו אונס וכו' שחרורו מאי אונס ח"ר שעת דכתב ליה לכשתצרח ממנו אין לי עסק בך ויעויין ברמב"ם (פ"ה מהל' עבדים ה"ג) וז"ל כילד בשטר כתב לו על הנייר או על החרס ה"א בן חורין. או ה"א לעלמך או אין לי עסק בך וכל כיולח בזה בענין זה שזה הוא גופו של גט שחרור ומבואר שמה שאומר הרמב"ם שהוא גופו של גט אינו תנאי למטע דרכי הלשונות המועילות. אבל הכוונה שבה הסוגין הוא תוכן השטר או שזה עיקר השטר [ולפירוש הלח"מ שבה למטע. גם לזמן ושם ח"ש ואשה שמדאורייתא ח"ל גם בגט אשה ח"ש שכמו כן הוא בגט שחרור עבדים. ובגט אשה רבנן הריבוי שם ח"ש ואשה וזמן ובשטר שחרור לא מלינו שחקנו רבנן ונשאר כדין הורה. כי אין זכר ברמב"ם דיני שטר שחרור שיהיה לריך שם האדון ושם העבד ולריך לעיין להדיעות שסוצרים שבאשה הוא מדאורייתא מתנאי ספר כריחות שיצורר מי נכרת ממני ויעויין בלשון הרמב"ם פ"ו מהלכות עבדים גט שחרור לריך שיהי עיני דבר הכורת צינו לבין אדונו ולא ישאר להאדון זכות זו וקשה לי להשיעות הסוצרים דאורייתא בגט אשה הוה לריך להיות כן לכאורה גם בשחרורי עבדים ולא זוכר מזה בש"ע יו"ד הל' עבדים. וז"ל מהסוגיא (דגיטין ע') בהא דשזה גיעי נשים לשחרורי עבדים ובמאי דמקשה שם והאיכא כו' ובמאי דמשני שם כי קתני פכולא דרבנן כו' וזאת שיש הלוק בהנ"ל בדאורייתא ח"ש יוחר מאי דלא מקשה מזה. ולכאורה קשה לחלק ול"ל הטעם דבגט אשה דווקא צעין שיכתוב השמות משום דכתוב כריחות וז"ע בזה]:

ועולה מוכח גם מהא דאומר הרמב"ם בגופו של גט שחרור שאין קפידא באיזה לשון וא"כ ודאי שלא גלה לנו הרמב"ם בשום מקום שיהיה תנאי בגט שיטערך לכתוב בו והרי את מותרת ולא שאר לשו' המועילות אלא דשפיר שזה ליה כל הלשונות שזכר בפ"ה ה"ד וכל כיולח בהן ומתכשר גיעת להרמב"ם בטופס שלנו בלא והרי את ובקטורי דברים מבס ח"ש ואשה כפי הכתוב בטופסים שלנו הוי החורף חף בלי והרי את כן הוא להרמב"ם ומכש"כ להרי"ף וכן הוא להרא"ש ז"ל מדהשמיטו להא דאר"י ח"ש דלריך שיניח מקום והרי את כו' וכמו שבארתי:

ומעתה אבאר לדברי תשובת הרשב"א חלק קס"ג שלפע"ד אין בה סתירה לדעתו בחדושו ותשובתו חלק רמ"ה הני"ל. כי כבר בארתי שלהרשב"א הוא כמו להרמב"ם שחדש זה שיבוא קטורי דברים משם האיש והאשה בלשון המועיל לגירושין. הוא רק בנוסחאות שלנו ולא שהוא ע"פ יסוד מגמרא מתקנתא דרבה. ולכן תפס בחלק קס"ג במוסלם דאי לא כתב להתנסבא דמתכשר בהרי את מותרת לכ"א ומציא ראייה מגמרא דר"י ח"ש אומר שלריך מקום לוהרי את ואינו אומר שלריך מקום לוהתנסבא. הנה כתב דרך הצרורה והמבוררה שאף לפי הנוסח שבזמן הש"ס מותרת וגם תפס יפה זו האופן בכדי להוכיח מהש"ס ומזה האופן שהיה בזמן הש"ס ראוי ליה להזכיר. וממילא ה"ה שלנוסחא שלנו מתכשר בשאריו לשונות שהמה כמו והרי את. והגם שאין בהם לשון שיהיה כמו להתנסבא לכל גבר די תצבין. וע"כ ל"ל בדבריו שם כך שהרי כתב שם שאפילו אם היה חסר כל התיבה אין אני רואה בזה פסול שהרי יש בו והרי את מותרת כו' ע"כ וכבר מבואר מדבריו ובחדושו לגיעין פ"ה ע"א שכל עיקר טעם הרמב"ן דמתמיר הוא רק שלשון להתנסבא הוא שיעור זנות. אבל אי לא כתב זה התיבה רק למקד לכל גבר דתצבין וליכא שיעור זנות ודאי דמתכשר בשאריו לשונות. אלא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הוא חשש שייערער הבעל שכוון לנשואין ומתכשר ספיר הגט בלא הרי את מותרת לאפוקי מערעורו של בעל אין קפידא אף צב' לשונות וכמו שהוכחתי מהר"ן כזה לענין מחובר . אבל הרמב"ם כתב בכל מקומות שהתורף הוא וסרי את מותרת כו' . ויוכרח לומר שהוא חס לא כ' לשון גירושין. גט :

ויעיין עוד בריעב"א לגיטין דכ"ו ע"א על מתניתין דהכתוב עופסי גיטין לריך שינית מקום האיש מקום האשה וכתיב שם וז"ל . וה"ל לשאר תורף הגט כגון הרי את מותרת לכל אדם . וכגון ודן די יהוי ליכי מנאי ע"כ . וכעין זה הוא בר"ן לנדריס דף ה' ע"ב והוא אי קי"ל כר"י משמע דבהכי מתכשר אי הניח לוהרי את מותרת לכל אדם שהוא לשון גירושין וגם לאלו התיבות ודן די יהוי ליכי מנאי . צכדי שיסא ידים מוכיחות . ומה שהרי את מותרת לכל אדם הוא בלה"ק . ודין הוא בלשון תרגום לא אכפת לן . חס לא שגדחוק לפרש בדבריו שהכוונה או לרבנן והרי את כו' להודיע או לר"י ודין די יהוי ליכי מנאי וכל מה דמסייס ר"י ומסתימת לשונו לא משמע כן :

ובטעם שמתכשר גיטא בעירוב לשון הקדש וארמית כי טעמו של הרמב"ם דפוסל מדרבנן בנכתב בשני לשונות משום דספר כריתות משמע אחד ולא שנים והגם שהוא על כוונת אחד . אבל צ' לשונות נראה כצ' ספרים ובאמת חזינן שהתורה אית בה מלה ארמית . ואחא מרבנות כו' . וכבר נזכר זו הסברה והא כתיב לקח את ספר . והרבה כתובים שקורא להתורה ספר . וע"כ או שארמית ולה"ק כאחד כינאו או שיודין בחד רובא :

ולפענ"ד נראה ממ"נ . חס נדון על התחלת לה"ק ותרגום הנה אמרו שאדס"ר בלשון ארמית סיפר דכתיב ולי מה יקרו כו' . והוא מחערבות לה"ק וארמית . ואם נידון כמו שהוא מתפשט בדורות וזהו העיקר וידוע שכלל הלשונות מתערב על ידי שינוי המדינות וערבות מגולים וכדומה ויש בהם מתערבות לשון עם אחר . ולא עולה על הדעת שפוסל גיטא כשנכתב בלשון המורגל והגם שהוא משני ותמורות במדינות כיון שעכ"פ כל הקוראים היודעים בלשון המדינה שהוא מציינים בו אין פסול להרמב"ם אלא חס אשר למקרי בו לריך לשני מיני אישים משני מיני אומות . או שריד ימלאו להמבין לדבר עם עם זה . ועם עם זה ומחמת כן שהוא מוכן להתקריא לשני עמים דווקא ע"כ הוי בשני ספרים . ח"כ כאשר גלו ישראל לבבל ונתערב להם לשונם הקדש בלשון ארמית . חזר לבני ישראל תערובות משני הלשונות להיות בלשון אחד . והגמ' תלמוד בבלי כלה היא מערבוביא משני הלשונות . ולכן לא חדלו מלכתוב אף בגופו של גט וה"ל מותרת כו' . מעורב מארמית ולה"ק ולכן שנו במתניתין והרי את כו' בלה"ק וסמך לודין כו' בלשון ארמית . ועתה כאשר טופס הגט כלה הוא נודע לכל סופרי ודייני ישראל וחדא נוסחא לכלל מציינים כל בני ישראל בכל הנאמר בהגיטין . ואין לריך למיקרי לגיטין לשני אישים משני אומות ועם ישראל בעלמא המה חשובים לעם נכבד אשר במה שהמה מורגלים ומציינים לשון אחד יחשב . ולא לזה כיון הרמב"ם שפוסל צ' לשונות וכמו שהוא בעלמא בטופס שלו הביא לוהרי את מותרת לכל אדם שרובו הוא לשון הקדש . כן נלפע"ד נכון למי שלבו רופף בטעם הרמ"א שתלוי ברובא דמינכרא או שלה"ק וארמית כחדא כינאו מלך חשיבותא וקרבותא . ומנאחי בג"פ ס' קכ"ז ס"ק ז' שהביא כעין זה בשם מהרי"ק והג"פ שם משיג עליה . ולפע"ד כיון מהרי"ק לשברא הואת שכתבתי . וח"כ אין בהשגת הג"פ בלום כן נראה נכון לפענ"ד :

וסברא הואת שכתבתי הוא רק לישב מנהגינו שהזמן בלה"ק ובשם האיש והאשה כן הוא בלה"ק ומתקרי הוא ארמית גם קשורי הדברים הוא מארמית . וישבתי שכאשר נחפסע לשון הגט בכל בתי דינים ומה גם חס רבא דחקן לשון

שישאוה וכשנראה ליישב הסתירה בהלבוש יהיה ל"ל שמ"ש בסעיף כ"ז כוונתו הכל לנקוט בלשון הגמרא והרמב"ם וסובר שרק לכתחלה לשופרי דשערא בחרו לכתוב לגופו של גט גם לוהרי את מותרת שלא יטעה הטועה שמתיר רק לה להנשא ולא לאחרים שישאוה והוא ע"ד שאומר רב יהודה (צ"ב ס"ע ע"ב) דלריך לכתוב כו' . דקלין ותאלין והולין כו' ואפ"ה שופרא דשערא הוא ע"כ וסובר שגם זה נכלל במ"ש הרמב"ם שם על כל הלשונות שזכר שם וכיוצא באלו ה"ז מגורשת וסובר דיעבד מגורשת ולכתחלה לריך לברר גם זה החשש הרחוק שכתוב בסעיף כ"ז וח"כ יהיה הלבוש בכת המתיירס אבל כאשר דברי הלבוש בכללו לא מצורר לנו ולא זכרוהו האחרונים ע"כ חדלתי מלהביאו גם אף להסברה שכתב הלבוש בסעיף כ"ז לא יש למפסל גיטא דידן דדיינינן ביה דכתוב ביה ספיר והרי את מותרת לכל כיון שלדידיה אין לריך להתירה עוד באיזה נד . ורק לא נכתב התירה על זולת הנה ע"כ במ"ש וה"ל מותרת לכל מתירה גם על אחרים :

ועתה אדבר במה שנתעורר כת"ר אשר הגיטין שלנו לא נכתבו רק בלשון הקדש שבו כי לא נתישרו ציינו התירולים השניים שכתובות רמ"א שהוא מחמת שארמית ולה"ק אחד הם או מטעם שברובא הניכר לשון אחד הוא מתכשר אף חס מעוטא לשון אחר וכ"ז הוא דחוק . מקודם אומר שלפי דברי כת"ר בשם האיש והאשה כשים למי מהם שני שמות הוה לריך לכתוב ראובן הנקרא שמעון שרה הנקראת רבקה וכדומה כי בלא זה יהיה ככתוב גט אנה ראובן שמעון כי נקרא בשניהם יחד ולמהרי"ק בשרש ל"ח דעתו פשוט שפוסל בלא מתקריא יותר מהסווא דהיה לו צ' שמות א' ביחודה ואחד בגליל וגרש אשתו שביחודה בשם דבגליל לבדו דפסול ופשוט ליה כבעיתא בכותחא דכ"ש הוא כשכתב לשם שביחודה ושגליל בלא מתקריא אלא שריך לכתוב דווקא עם דמתקריא כדאמר בתלמודא אנה צר הריא דמתקרי אימרא . וכדעת מהרי"ק כתוב בשו"ע צס' קכ"ט סעיף י"ד בשם יש מי שאומר . ואין כאן המקום להאריך בזה . ולפי"ז הרי מתכשר כל גיטין שלנו בלשון תרגום . עוד דכבר הבאתי מחשבות צ"י ושהביאו הג"פ צס"מ קכ"ו ס"ק ל"ז . והפ"ח צס"י קכ"ה ס"ק ל"ט ששם איש ואשה וזמן וגם הרי את מותרת כו' . בלא מלת הקושרות להענין לא מתכשר גיטא בלל וקשורי העינים הוי מהתורף וכל הגיטין מלות הקושרות לשם האיש ואשה והזמן ולה"ל כו' הכל הוא לשון תרגום . ומבואר הכל דהגיטין שלנו מתכשר בלשון תרגום . עוד שחזינן שהמשנה שמונה לנו גופו של גט שהוא הרי את מותרת לכל אדם הנה זה לא הוי בלו לשון הקדש שתיבת הרי אינו לשון הקדש . דבלה"ק הוא הנה ובתרגום אונקלוס על הנה הא ובדניאל ארי ומזה הוא בלשון גמרא הרי והוא הכל ארמית ואם נאמר שגם בלא הרי מתכשר גיטא . ח"כ חולי גם בלא אדם מתכשר . וכל זה אינו כי ממה שאומר ר"י ח"ש לריך שינית מקום לוהרי את מותרת לכל אדם משמע דחס לא שייך לכל אלה מקום . ואף למלה אחת מהן פסול גיטא . והרי הוא ממלות הקושרות להקודם . וכמו שכתב הב"י שמלת הקושרות הכורתיים ומהתורף הוא . וע"כ ספיר לריך להניח לוהרי . ומה שהרי הוא תרגום ואת מותרת לכל אדם הוא לשון הקדש לא איכפה להגמרא כלל . גם מהר"ש מפאדווא שהוא מקשה להקושיא על שהגירושין הוא מלשון הקדש וארמית . ולא קבל לתירוצא של הרמ"א . הלא שואל רק מה הוא הטעם . ומודה שע"כ יתכשר גיטא לא לבד מהסווא אבל שמוכרח לשיעתיס מהרמב"ם כי הוא סובר שלהרמב"ם הוי והרי את מותרת כו' . הכתוב בטופס גט הרמב"ם לערובא כשיעת הרמב"ן . וכל נוסח הטופס של הרמב"ם הוא ארמית . והרמב"ם הוא סובר דפסול הגט הוא בשתי הלשונות . ומהסווא אין ראייה כלל . כי חולי העיקר כהראצ"ד וסיעתו המכשירים בשני לשונות . אבל מהרמב"ם קשה חס לא שנאמר שמה שריך וס"א הוא מחמת שלהתנסבא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

נד

הויה • ואז יהיה קדושו שׁוֹר ממש • ומ"מ יוספק חולי לפי מאי דקמבעי שׁוֹב אי שׁוֹר זנות הוי שׁוֹר אפשר דגם בקטן הוי שׁוֹר • וזה הספק הוא רק להרמב"ן אבל לכל הפוסקים שסברי שהוא כמו זהו התיורו להנשא • דסובר ר' יוחנן דאומרת אהון שׁוֹתון פנויה • ולהרשב"א יותר עדיפא צבעל שאף לא שׁוֹר אלמנה לכה"ג ולפי"ז ודאי דאין מקום לכל הספק הכ"ל :

אבן

לפע"ד נראה דאף להרמב"ן לא יש חשש שׁוֹר זנות רק כשהוא להתנסבא בלא והרי את • וע"כ הגם שלא זריך לברר בפירוש שלא משׁוֹר חוזה שׁוֹר • ומספק חוזה לשון גירושין סתם כמו שכתב הרמב"ם פ"א מהל' גרושין הלכה ד' • אבל מחמת שהיה לו לכתוב לאשתריא לכל גבר וכתב להתנסבא וכל לרזן שהוא כמפרש שׁוֹר זנות • אמנם כשכתב גם להרי את מותרת כי דפירש לשני הסדדים בפירוש בין לזנות ובין לגשוואין • והגם שתאמר עלי' ע"כ ולפי"ז לא יש דיוק עוד ממה שכתב להתנסבא ולא לאשתרווי • דהרי כתב מותרת שהוא לאשתרווי • ובזה שפיר יודה הרמב"ן דאין עוד חשש שׁוֹר זנות קטן • ומג"ל לומר שהרמב"ן יחמיר אף בזה :

וב"ז

הוא לפי דקדוק כח"ר שגבר הוא מעוט לגדול כמו שדן הגמ' מעוט מאיש • אבל מהרשב"א בחדושו פ"ה ע"א משמע שלא חשש כלל בזה • כי כתב וז"ל • ועוד אם איתא דבלישנא דהתנסבא אית ביה שׁוֹר • אמאי נקיט ר"י כהאי לישנא לנקט לישנא רוחא דכולא ביה ולימא דהוי רשאה ושלטאה בנפשייהי ותשתרי לכל גבר דתלביין • אלא דבהא חיבא לדחויי דאדרבה היא הנותנת דמשום דלריך למכתב הרי את מותרת לכל אדם לא מלערכא עוד לתקוני אלא למך להתנסבא לכל גבר דתלביין • אבל אי לא הוי לריך • הוי נסיב ר"י לאשרויי לכל גבר דתלביין עכ"ל • הרי שמבאר ליישב לשיטת הרמב"ן ואומר שאי לא הוי לריך הוי נסיב ר"י לאשרויי לכל גבר דתלביין • ולא היה חושש למה שאם היה כתוב לאשרויי לכל גבר • שנאמר שהוא שׁוֹר קטן • ויהיה עכ"פ שׁוֹר זנות דקטן • וכן לא חושש למה שמסיים די תלביין שהוא רזון ולא חונס ויהיה שׁוֹר זנות חונס • וקשה לומר שלא דקדק ונחת לזה • כי אף שיחת חולין דכוותיה לריך תלמוד • ומה גם מדבריו שמדבר בעיון הלכה • ואפשר שסובר דלא חשיב כלל הכך שׁוֹר הכ"ל • או שרק כאשר זהו להתנסבא לבד שאין לך לדון בזה הלשון לפי ההשקפה • ומה דקדק לתפוס פרט מהכלל • דלאשתרי הים כולל הכל • ולכן יש לומר דאולי כוון לשייר • אבל בדתלביין יש לומר שהוא למען חפץ לומר ואנש לא ימחא כו' לכן דקדק ג"כ בכך שנגד רזונה לא יעמוד איש לאמחויי להי ולריך עיון בזה כי דקדוק שהוא דתלביין רזון ולא חונס מפורש ממש הוא :

ומה

שנתעורר כח"ר והקשה על מ"ם הפוסקים צעטס דלא יהיה מהני להתנסבא לכל גבר כו' • משום דמשמע רק נשואין ולא זנות • ושׁוֹר זנות הוא צעיה דלא אפשר • ושע"כ דנים בזה האחרונים רק בדון הספק לשיועיל לס"ס ותמה כח"ר כי לכאורה יש טעם יותר נכון דתרגום של איש הוא גבר ואיש הוי מעוט לקטן • ושׁוֹר קטן • וגם להר"ן שכתב במ"ם להתנסבא כו' • שלא נאמר שמתירה לכל אדם רק לזנות לבד שלא לגשוואין ע"י הנשואין תאמר עליו • ואם כך הוא ודאי • שואין לגדול הוא דאין נשואין לקטן • ולכן שלא יהיה שׁוֹר קטן לרוב הפוסקים שׁוֹר ודאי לריך לכתוב והרי את מותרת לכל אדם שאדם כולל גם לקטן :

ואומר

שכל כדון ושכן דומה לזה מה שעמדתי במכתבי הקדום דתלביין הוא רזון ולא חונס כל אלה שאלוין ופרקינן בכדי לעמוד על טעם רבותינו הראשונים • אבל להלכה לא נוכל לחדש דבר כיון שהראשונים כלם לא חשו בזה • ואברר צעטס שלא חשו לזה • כי הגם רש"י פירש על הא גיטין (פ"ה ע"א) חוץ מקדושי קטן מהו וז"ל חוץ מקדושי קטן חוץ • מפלוגי וקטן הוא ע"כ • הוסיף לבאר שלא נאמר שכן אמר חוץ מקדושי קטן כי זה ודאי לא הוי שׁוֹר דאין קדושוין לקטן • ולא ממעט בזה דבר אחר רק כשיקדם מי שהוא צעת הקדושוין קטן • ולא כשיקדם שהוא גדול • אבל האיבעיא הוא רק באופן שכתב רש"י שאמר חוץ מפלוגי בן פלוגי • ואינו ידעינן שהאי גברא הוא כעת קטן ומועיל השׁוֹר שאותו פכ"פ לא יקדשה בגדולתו אבל כעת אינו בר הויה וזה קא מיבעיא • אם כיון דסתא לאו בר הויה לא הוי שׁוֹר או דילמא כיון דאחי לכלל הויה ומועיל עכ"פ לזמן דאחי הוה שפיר שׁוֹר • וא"כ בזה שכתב צעטס להתנסבא לכל גבר • לא משׁוֹר לשום קטן שלא יקדם כשיהיה גדול ורק כאשר מדבר מנשואין • אומר גבר שהוא גדול • כי אין קדושוין לקטן • ויעיין עוד בהסוגיא בחזן מן הגולדים וא"י ועבר שהכל הוא • למה שמשייר כשיולד העובר וכשיתייר האיני יהודי וישתחרר העבד ופשוטו :

ורק

אי זנות הוי שׁוֹר • ונאמר כחששא של הרמב"ן להתנסבא נשואין קאמר ולא זנות אבל כשכתב עוד והרי את מותרת לכל • ובא לישנא יתירה לטפויי לרבות זנות כמו שדנתי בזה במכתבי הקודם • בזה יש עדיין לומר חולי לא התיירה לזנות רק לאזו שמדבר מהם מקודם • שהוא גבר חרגום מאיש ולא קטן • ונשאר שׁוֹר זנות בקטנותו בזמן שאינו בר הויה • ויוספק לנו אי חשוב שׁוֹר • יסא ספק חדש כי בגמרא לא קמבעי רק קדושי קטן משום דאחי לכלל

ובדברי ה"א על חיבת איש שבמקרה מלינו סתירות בכמה מקומות דכ"פ כי תשא (ל"ב פ' כ"ח) והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו תרגם אונקלוס וקטילו גבר ית אחוסי וגבר ית חבריה ואנש ית קריביה • ושם ל"ד פסוק ג' ואיש לא יעלה עמך • ואנש לא יסק עמך • ובנלביים כל איש ישראל תרגם אונקלוס כל אנש ישראל • ובתרגום לקהלה בהרבה פעמים מתרגם על אדם אנש • ובצראשית (ב' פ' כ"ג) • כי מאיש לקחה זאת תרגם באונקלוס ארי מצעלה נסיבא דא • ולא מתרגם ארי מגוברא • וכן בהא דכתיב ואל אישך תשוקתך • וכן בויאל (כ"ט פ' ל"ב) כי עתה יאהבני אישי כן ירחמיני בעלי • המעט קחתך את אישי • הוציר דדברים ית בעלי ובפ' וירא ואיש אין בלחך תרגם גבר אין בלחך ואף שהוא גם כן מדבר מענין זוג ובאש שהיה בדרך הלחך שאיש הוא דווקא גדול ולא קטן • ואדם הוא ג"כ קטן • וזמן שאיש הוא לא אשה • בלי ספק שלא יתרגם המתרגם על שניהם אינש ובשיקר דרש דאיש ולא קטן • בעירובין (ג' א')

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

כן ביחזקאל המראה שראה לתכלית הנראה בהנהגה העליונה ואומר ועל דמות הכסא במראה אדם עליו מלמעלה ואין לתאר זה חילוקים ותוארים מיוחדים אחד לזכר ואחד לנקבה כי לא יאמר על הנקבה דומה וכן כתיב ויקרא את שם אדם הרי דמללים שניהם כאחד בזה השם גם לא יש בזה השם אחר שיורה על רבים אדמים והטעם הוא כמו שצארונו שיהיה לכללות מין האנושי ועיקרו על שרש כללות מין האנושי שנשמת הכל הוא אומר אחד שצארו חכמים ז"ל צארו גוף . וע"ז אמרו עד שיכלה כל הנשמות שצנוף . ומזה נמשך הערבות ושנואר חסד לחלף דור ומשתלש העונש על שלשים ועל רבעים והכל הוא מלד שכל הנשמות וסדורות ושלובם הוא נמשך מאור האומר המתואר באדם . ובזה יבואר מה שהתרגום צריש לציב תרגם הא דכתיב שם כל איש ישראל כל אנוש ולא תרגם כל גבר כי הסם ידבר מהערבות וכי כולם כאיש אחד וידוקק התרגום כמוצן גם כבוד אצו ואם נדמה כביכול לכבוד המקום וכן המורה והכבוד יחויב לכל עלול ומסובב לעומת עלתו וסבתו והקב"ה הוא עלת כל העילות וסבת כל הסבות כלם וכן הבן הוא מסובב ועלול מאצו ואמו ולא ככל הנבחה והחיה שרק הגופות מסובבים הבנים מאבותם לא כן זה האדם שהסילוב הוא מפאת הנשמות . לכן יש בהם כבוד ומורה צעם . וזהו שתרגם בזה דכתיב (שמות ל"ב כ"ז) איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו שהוקשה לו שהיה לכתוב קרובו אחר אחיו לכן מפרש שכל דכתיב מאחור הוא יותר מעלה שמקודם איש לקום להרוג את אחיו היא לא לפלא יחשב כדאיתא במדרש מי יתקן כחה לי כו' האחים שוגאים ז"ל קין והבל ויקם קין כו' . יעקב ועשו הנם עשו אחיך מתנחם לך להרגך . יוסף והשבעים לכו וגהרגו אלא כחיה אח כחה משה לאהרן . והענין שצבצב זהוהמת הנחש נהרצה הנעיות והסתגדות בצחות האדם ומתחלק בהבנים תמלא בהם הסתגדות . ורק משה ואהרן נעשרו מזוהמת הנחש מכלי וכל אין בהם פרוד . וא"כ בכל האחים טבע שצחקי הניגוד יפריד בין האחים כשמתגדלים וע"כ הוי ריע אהוב יותר קשה להרגו . ומה שאומר עוד שלא נמצעו בני לוי מלהרוג אף איש את רעהו ועוד יותר מכלם להרוג לאצו ולאמו כמו שאומר בצרכה האומר לאצו ולאמו לא רחיתו הגם שאצו הוא אצו אמו מ"מ הכל משלובי הנפשות ויחוייב המורה והכבוד מלד שרשי הנפשות . וזהו שאומר עוד ואיש את קרובו . וע"כ דקדק התרגום שצארו ורעהו תרגם לאיש גבר . אבל באיש את קרובו תרגם ואנוש ית קריב' . שאנוש הוא תרגום מאדם שאדם מורה על אורז ושלובי הנפשות . ובתרגום קבלת במקומות רבות מדבר מאדם שהוא דומה לבהמה כמו שאומר כי במקרה האדם כן מקרה הבהמה . וזה האדם העוסק בהצלי העולם יעמל תחת השמש ולא בצורה שמאירה כשמש לכן תרגם באלו גבר ולא אנוש . כי אנוש הוא תאר לאדם הכללי והשואל בדרך שאלה לאדם הפרטי למה שאנוש הפרטי הוא נקרא עולם קטן דומה לאדם הכללי ושליעת כחו גורם להכריע להכלל . אבל לא יכון כ"כ לבא אף בשאלה לאדם הנמשל בבהמה כי תאר אדם באמת הוא על הנפש . ולכן שינה שם התרגום ותרגם גבר :

עֵתָה

אבאר לשם אנוש שהוא גם כולל למין האנושי אבל זה נקרא כדור אנוש שנחמטע הכלל והדמות והוא שם גרוע ביותר . יעוויין בצארו הגר"ה למשלי (ח' פסוק ד') הכל יותכן שהוא ע"ש החולי כמ"ש אנוש לשבך כי נחלש ונחלה על חולי הנפש מהסתברות החומר ודבוקה באשה במחשבה ובמעשה כרצון החומר ומחמת שהוא ג"כ שם כללי להמין אין תאר כזה ליחידה נקבה שלא יאמר על הנקיבה אנושה . אמנם כאשר מזה המדרגה בא הפרוד בדעת ובמעשה

(ג' ה') אומר איש איש לרבות טינוק בן יום ה' נראה לחין זה דבר החלט שאיש גדול הוא שידמה כאלו נכתב שני פעמים לשון גדול . שהיה מורה לכאורה על הפלגה בגדלות . כמו שהיה בן עשרים ויותר . ומוכה מפסחים ז"ל ע"כ דאומר א"כ נכתוב רחמנא לפי אכלו מאי איש ש"מ כו' . ומשמע שלולי שהאיש מיותר לא הוי נדרוש מעוטה דקטן מאיש . ואפשר דבשאר מקומות דריש ממאי דלא כתיב גבר (ולכן אי"ה יבואר יותר זה) ובדרך כלל דרכי הדרשות של הגמרא לא ידוע לנו . ובהא דכתיב משפטים (כ"א פ' ל"א) כתיב או בן יגח או בת יגח לרבות קטן וקטנה שלא כאמר דווקא גדול וגדולה משום דכתיב מקודם (פ' כ"ט) והמית איש או אשה . הרי דאשה ג"כ ממעט לקטנה . ומ"מ בזה דכתיב תלא (כ"ד פ' ה') כי יקח איש אשה וכתב לה ספר כריתות וכל הנאמר שם לא שנה לן אם היא גדולה ובין אם קטנה קבל אביה קדושין ובכל זה מועיל גירושין לקטנה וכל הדינים הנאמר שם . וכן הא דכתיב שם פסוק ה' כי יקח איש אשה חדשה לא ילא בצנח לא נשמע חלוק בין לקח גדול' ובין לקח קטנ' שקדשה אביה:

ומבואר

שהוא הכל רק מדרכי הדרשות שנמסרו למשה מסיני ומסר בע"פ איך לפרש . ובאיה מקום יודרש ואיש ואדם ואנוש וגבר ובן אדם הוא חמשה שמות של אדם עי' בצאורי הגר"ה משלי והוא משמות נרדפים . כמו ששון נהלה שמחה רנה חדוה גילה . ויש בתרגום נרדפים ובשינוי לשון וודאי שיש לדדי הצאור דרכי הבדלה לאיה הוראה לרמוז על ענינים גדולים בהמקומות שנכתב במקראי קדש . וכדחזיקן דמפסל ס"ת אם יחולף . ומ"מ בדרך הפשע יבא לתפארת הלשון שינוי השלשונות . ולכן ימלא ממש בדבר אחד שינוי לשונות תמורות כמו לא יחליפנו ולא ימיר . ולא מסיים ואם יחליף או המר ימיר כי מקודם אומר רק בלשון כפל לעבור צב' לאוין . ולא שהיה מתחלק פעם לאו זה . ופעם לאו זה ומעשה גם איש ואנוש ואדם וגבר ובן אדם יבא להכוהב שטרות או אגרות (שאנוס בסוג תורה) כשיבא ככפל ישנה לתפארת המליכה מאדם לאיש וכדומה . ולכן גם בגט שרואה להכפיל שם השם לכל גבר דתלצוין ואנוש לא ימחה נקט פעם אחד גבר ופעם שני אנוש לתפארת הלשון ולא ניתן לדרוש דרשות כמו בתורה ונביאים וכתובים :

ולא

אחדל לבאר מה שנראה לפענ"ד לבאר בגדרי ההבדל בגדרי הבדלי שמות האדם הנמלאים בלה"ק ובתרגום באופן שיעלה מדוקדק ומיושב כל המקומות שזכרתי שהתרגום משנה באיהו מקומות וודאי שיש בזה טעם לבאור הענין . וגם יבואר שאין מקום כלל שימועט קטן מגבר . והגם שהוא מתרגם כן לאיש שבלה"ק הוי מעוט לקטן . והתרגום היה מוכרח לתרגם כך לפי צאור הענין ושלא לשמור שהיה שייך דרשת חז"ל למעט קטן והוא :

הנה

בלה"ק יש חמשה שמות לאדם ארבעה עלמים והחמישי שאל ומורכב והוא אדם אנוש גבר איש הרי ארבעה ועוד חמישי שאל ומשוקף משני תיבות בן אדם ויעוויין בצאורי הגר"ה למשלי (ח' פסוק ד') ובתרגום אינם רק ארבעה ושתיים סמה מיוחדים ועלמיים ושנים רק שאלים ומורכבים משני תיבו' והוא אנוש גבר הרי שנים ועוד שנים בר אינוש בר נש הרי עוד שנים משותפים כל אחד משני תיבות ומבואר שהוא מושאל ואפרש מקודם ענינם בלה"ק . למה יש לורך בחמשה תוארים וודאי שיש הבדל ביניהם ואיה הוראה מיוחדת והוא :

אדם

הוא שם נכבד ביותר . והוא שם לכללות מין האנושי מראשיתו ועד אחריתו . ונקרא בזה השם אדם"ר שהוא מקור לכל הסדורות והאישים . והעיקר הוא למה שנשמת כלם מתואר בזה . ונשמת אדם"ר היה כלול ושרש לכלם . ונקרא

הבה"ה

ובדיון כסא מלך מורה על שמה המקום מתפשט הנהגה המדינה ובכל פרטי הנהגה יש מערה מיוחדת וכוללת כן יבא להסברה שכל פרטי הנהגה עליונה תהיה למפרט זאת תורה האדם שנשמתו היא עליונית וגופו מאדמה ומורזת ושולטת מכל העולמות ואין כאן המקום להאריך יותר :

בין

ומעתה אבאר לשם "חיים" הוא שם להפרטי וזה השם לבד
 נמלא תאר גם לנקבה כמ"ש בצראשית לזאת
 יקרא חשה כי מאיש לקחה לזאת ע"כ יעוצו וגו' ויש מזה התאר
 גם לרבים אישים ואין ברבים בזה תאר לנקבות רבות כי תואר
 נשים מוזן שהוא מאנושי שעל הזכרים אנשים ועל הנקבות
 נשים שהגון והשין מאנוש הוא וזאיש אין נון כלל ולבאר
 ענין שם איש ואשה וחימת ראו להקרא בזה השם הנש
 הוא כשיגיעו לזמן שהמה בני דעה שמחויבים במלות ויש
 להם דעה וחיל לקנות ולהקנות ומבואר שהקרא חומר ועם
 לשם הנקבה שנקראה חשה ועל הזכר אינו חומר ועם
 ומוחלע שכן ראו להקרא להזכר בתאר איש ולבאורה לא
 ידוע כמה יחולק שהזכר יבא עליו תאר איש בעלם ולא
 בדרך הסכמה כי בל"ק הכל הוא בדרך החיוב לא בדרך
 הסכמה וזאת שהיה בדרך הסכמה לא יחוייב ההסכם באיש
 יותר מבאשה אבל למה שהכל הוא מדרך החיוב וזאיש
 יש בו מה שיחייב שיהיה ראוי להקרא בזה וחומר בבאור
 זאת כי הגמרא חומר בסנהדרין ל"ג ע"א אין איש חלה
 הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה יעוי"ש והענין שתאר איש
 הוא על העילה והסבה המסבב ופועל שהפעולה והחולדה
 ממנו הוא וז"ל מי הוא שראוי להיות מתואר בזה השם .
 הוא הקב"ה שהוא עילת כל העילות וסיבת כל הסבות ומחויב
 הוא האדנות והשליטה וזהו שהרגם על ה' איש מלחמה מריה
 דנלחין ויען כי כתיב בצריאת האדם ויאמר ה' נעשה אדם
 בצלמנו כדמותנו וענין הללם והדמות עיקרו הוא למה שהאדם
 בצחירתו ומעשיו שולט בעליונים ובתחתונים שכלם מונגסים
 ע"י ה' לזו על יד ימינו ולכן ע"ז הדמיון יתואר עליו
 בדרך השאלה תאר איש כי הוא בעילה לשלוב בהנהגה וכמ"ש
 כל שחח רגליו וכמו שפירש בנפש החיים ענין ללם והדמות
 ומ"ש מלאכי אלהים עולים ויורדים בו וידוע הוא וזאת
 הראשון נולד דעת והגון לשליטה הכל וכו"מ ויניחהו בג"ע
 לעבדה ולשמרה ודרשו רז"ל לעבדה זו מ"ע ולשמרה זו מלות
 ל"ה אבל כל הנולדים עדי יגיעו לכלל דעת אינו מחויב במלות
 כלל מה"ת וכשנעשה גדול ומחויב במלות אז מגיע שיחול עליו
 שם איש כי אז בא למדת השליטה הזכרת וזכו איש ולא קטן
 אבל על גבר לא נדרש כך כמו שבארנו לעיל שבא לו זה השם
 מזמן הסריון ומחמת שהאיש הוא סבה להתחלת היות הנקבה
 כי היא אחת מאלעותיו ומיוחדת לו ע"ד החיוב שיהיה הוא
 שליט בה למה שהיא ממנו נזרה לתכליתו ולא ידמה ענין זוג
 האדם לזיווגי הברואים ולכן חומר שלזאת יקרא חשה כי להאשה
 ג"כ יש בחירה ושליטה וכל זה מבטלה בא לה ושע"כ יעוצ
 כו' ודבק באשתו כו' כלומר שענין הזוג שלהם חיוב הוא
 ומזה נמשך שיש להאיש קנין באשתו ע"י נשואין שהיא מיוחדת
 רק לו לבעיל ואימת יש לו זה הקנין כאשר יקרא בשם איש
 כמו שהיה אדם ר צעת שלוקח אחת מאלעותיו ונבנה לו האשה
 אשר מזה נמשך שעבוד האשה לאיש מה שאינו כך בכל הבע"ח
 כי האשה מיוחדת לבעלה וזרים לא יבואו עליה אבל האיש
 מותר בנשים זולתה ושע"כ יקרא האיש גם בל"ק בעל כי הוא
 שליט

ה ג ה

נראה לבאר בפסוק הכתוב ריש בא בשאלת פרעה מי ומי ההולכים וזאת
 פנימם לא כן הגברים כו' כי אותה חשה מבקשים כו' ע"כ כי מחויב שליטת המלך לבלי להניח להצות להרוג ולבד לבניהם ולבנותיהם .
 ואם יהרגו האב או האם לבניהם והגם שפסגם להדריכם שיתנהגו בדרם נקום ונקם האב וזהו שאמר פרעה שבאשר זה האופן לילך המדברה דרך
 ג' ימים מקום לא עבר איש ומלא המדבר מנחשים שרפים ועקרבים וחיות מויקות ולא חשב שילכו מזוייטים כי איך יניחם בך ואולי ימרו וכלי כלי זין
 הרעה מעותד נגד פניהם שודחי כמה ימותו ע"י המזיקין ולכן אמר שאין זה רצון ה' כי איך יאמר ה' לו שיעשה כך לבלי להשגיח על הטף שלא
 יזקו ויומתו ע"פ רצון אביהם ואמתם ולמחות אין חובה עליו אחרי שזה המה מבקשים בעצמן אבל על הטף חובה עליו לבלי להניחם שיוזקו ע"י אביהם והוא מבואר :
 עוד יש לבאר יותר ממה ששם איש היה מחויב לו מקודם שזה התאר הוא למה שיבואו החולדות בסבתו והוא העילה לנאחזו כי יש להבין איזו
 כוונה בגמרא יבמות דף ס"ג ע"א מ"ד זאת הפעם ע"כ מעמי ובר מבשרי מלמד שבא אדם על כל בהמה וחי ולא נתקרה דעתו עד שבא
 על חיה והוא פלאי עוד יש להבין במדרש בשעה שאמר הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת ח"ל נעשה אדם ח"ל אדם מה עיניו ח"ל
 חמתו מרובה משלם הביא לפניהם בהמה וחיה ועוף ח"ל זה מה שמו ולא היו יודעין העבירן לפני האדם ח"ל מה שמו ח"ל זה שמו שור זה שמו
 חמור זה סוס זה גמל ח"ל וזאת מה שמך ח"ל אני נאה להקראות אדם שנבראתי מן האדמה ואני מה שמי נאה לך להקרא ה' שאתה ארון לכל
 אמר הקב"ה אני הוא שמי שקרא לי אלה"ר חזר והעבירן לפניו זנות זנות אמר לכל יש בן זוג ולי אין בן זוג וללמד לא מלא עזר כנגדו כו'
 יעוי"ש ולבאורה לא דע הפלגת החכמה לקרא שם לכל ה' מהברואים כי באיזה שם שיהיה נקרא ולכל מין יהיה שם אחר ויבן מיני הברואים
 איש איש למינו וע"כ שענין מעלת השם הוא שיהיה מורה על תכונתו וח"כ באש שיש מלאכים על כל מין ומין כמו שיש על כל עשב ועשב וכמו
 שנראה שפירש"י לפרק שירה שהמלאך הממונה אומר לזה למה שע"י זה הבריאה יבא גילוי הכבוד כמו שהוא בהקרא שמביא בפרק שירה אס כן יש
 מלאך

בין האישים יש בה תאר לרבים "אנשים" ובתאר הרבים המורה
 על איזה קבוצת חלק מהחלקים קטנים מזה המין האנושי .
 וכשיפרד לחלקים יוכל להתחלק ג"כ איש מאשה וימלא ג"כ
 הפרוד מזה שלא תהיה עוזרת לבעלה רק מנגדתו ולכן יש
 תאר מחלק בין זכרים רבים ובין נקבות רבות לזכרים
 אנשים ולנקבות נשים :

עתה

אבאר שם גבר עיקרו הוא על ההתגברות ומכל
 הברואים שבארץ הוא המתגבר על כלם כמ"ש כל
 שתה כו' ובמין האדם עלמו הזכר הוא המתגבר וכובש להאשה
 כמ"ש ורדו וגו' וכבשה חסר שהאיש כובש להאשה ובהכרח שמעבד
 צריאת העולם הוא וניתן בה ההתגברות בבה המין האנושי
 ובהזכר ביותר אשר הוא יקרא בעלם גבר כי לו ניתן
 הגבורה להתגבר על כל הברואים למיניהם ועל
 מין נקבה שבאדם וכן בזמן הסריון כאשר אז גזר
 אס יהיה חלש או גבור חלק הגבורה שבמין הזכר בכלל הוא
 ג"כ צעת שיבוא הגזר שיהיה הסריון זכר וזהו שמתרגם
 התרגום למ"ש חיוב והלילה אמר הורה גבר ולילה די אמר
 אהבתי גבר ומבואר שאינו מפרש כפירש"י שנראה מפרש"י
 שפירש על הפועל הסריון שהוא האב אבל התרגום פירש
 על העובר הזכר ואז צעת הסריון נקרא תיבף גבר כי
 עבד ההתגברות שבבה הזכר צעת הסריון יבא מדוקדק זה
 השם שיחול צעת הסריון ממש וגם מבואר שע"כ לא ראוי
 שיהיה זה התואר גם בנקבה שהיה נקראה גברה כי אין
 לה חלק הגבורה על כל וזה התאר רק למי שלו מיוחד זה
 הכח להתגבר על כל מיני הבריאה כי הוא שולט גם על
 הנוקבא ואמרו ששש כמו בנקבה ובצבע הנקבה להיות
 מתשופי כח ובדרך השאלה יבא לחלק הגדול כאשר הוא ראוי
 ללאת בלבה ולעבוד עבודה צדה וצבית בהנהגה ושליטה
 ומחמת שיחולק גם הנקבות הגדולות להיות שולטות על
 הקטנים האם מייסרת ומדרכת לבנה ואף שהוא זכר גם
 שולטת צבית ומשרתי הצית שומעים לה לכן יבא תאר זה
 בין לזכרים ובין לנקבות כמ"ש פרעה (בא) לכו נא הגברים
 כו' שהוא כולל בין לזכרים ובין לנקבות הגדולים והגדולות
 השולטים בהטף להדריכם בעבודת המקום וכמו"כ יבא
 בשאלה על איזה חשה שולטת תאר גבירה :

ומחמת

שתאר גבר עיקרו על הזכר יבא לו זה השם
 מן זמן שהורחו אמו והיה עובר בירך אמו
 וגדל הוא וה' עמו לכן לא ימוטע מגבר הקטן וגם
 מחמת שהשאל גם לנשים שיגיעו לגבורות שיתוארו בתאר
 גברים כנ"ל וכמו כן בכל אופן שבא מחמת חזק הגדלות
 על הילירה כמו שהמניק אין לו גבורה לילך וללעוד כחפלו
 וכעלתו וכאשר נגדל בא לו זה ההתגברות לכן הצרכה אשר
 הכין מלעדי גבר מזכרים כלם גם הנשים גם הקטנים
 שמחכיבין אותן ולא נמלא נוסח מיוחד לנשים אף להדיעה
 הסוברת שאין מזכרין בה"ש אס לא נתחייב בהן וכדעת הב"י
 באו"ה סי' מ"ו סעיף ח' וברכת מלעדי גבר מזכרין אף
 הנשים והקטנים כמו שכן הוא עמא דבר :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הוא כלה בלשון תרגום וסיומא בלשון הקדש ויבואר לנכון בעז"ה ועולה מדוקדק מה ששינה התרגום שצ"מ תרגם לכן אדם צר איננו וליחזקאל צר אדם ודו"ק :

ומעתה

אחרי צאתי בעז"ה לכל חמשה שמות אדם - אנוש - גבר - איש - בן אדם - באורם והבדלם בלה"ק עתה אבאר איך יתורגם בארמית והנה שמות מיוחדים בארמית רק שנים המה לאדם איננו ולגבר גבר והיתר הוא רק מדרך השאלה ושחופי תיבות לאדם איננו כי אנוש הוא מדריגה הפחותה בקדש ומרמז לכללית ובתרגום היא עליונית ממקום שפוסק בלה"ק משם מתחיל הארמית וגבר לגבר כי הוא מורה על התגברות וענין שיהיה כן גם בארמית ולאנוש שהוא שם הכללי והפחות לא נמצא בתרגום ונשאל לזה צר נש ולכן אדם צר איננו כי איננו וגם אנוש הוא דבר וגם הוא נוקבא כי היא ע"ד נפתח גבורתם ע"ש לקיחת אלע ובשר מדוכרא וכן בלה"ק נקראות נשים ובתרגום נשיין ומורה על תשות כח של נשים למה שהיא רק בעלול וחלק נפרד מהזכר ופחותה במדריגה ואנוש לעומת אדם בלה"ק הנה באדם חין תאר כלל לנשים ובאנוש יש ע"ש במספר רבים שנקראות נשים ולכן לכן אדם שהוא מורה על חלק מהאדם הכללי שהוא גודל המעלה ואין בו תאר זולת לא לאשה יחידה ולא לרבות תרגום צר איננו ואנוש הוכרח לתארו ג"כ בצר מ"ד שצא צדור אחר הוא צדור אנוש - והוא עכ"פ חלק מאנוש שבתרגום שהוא מורה כמו אדם שהוא שם לכל הדורות כלם כאחד ומאנוש עד יתוקן במקודם יבא לזה החלק תאר אנוש ולחלק נחשב בערך הכלל כולו שהוא כל הדורות על כן תרגם לשון צר נש חלק מהכל וגרוע עד שיש בו תשות כח לנפש וגברה החומר שהיא הנקבא ומתחלק לרבים ולרבות והוא מבואר למזין :

ולשם

כשהוא מדבר מענין שצדור הזוג שהיא משועבדת להזכר כשקונאה כשהגיע לדעת והיא ניקנית לו או מתרגם בעל כן תרגם במקום עיקר הנחת שם איש ואשה שהוא לענין הכלל ותרגם לדא יקרא אחתא כי מצעלה נסיבא דא וכן ביאהבני אישי וכן בהמעט קחחך את אישי אבל בכל זולת זה הוכרח לשאול שם להזכר תאר גבר שהוא מגבר שזה נופל צעת הסריון שיבא הגזר שיהיה זכר כנ"ל וגם צבנות לוע שלא חפלו ולא דרשו נישואיו רק זכר צבנות תרגם ואיש חין בארץ וגבר לית בארעה ואף המקום דממעטין מאיש קטן לא מלא שם לתרגם בארמית בתאר שיורה ע"ז כי בעל הוא רק כשהוא עכ"פ אדון לדבר שמדבר והוכרח לתרגם גבר כמו על גבר ומדוקדק בנט שלכל גבר הוא תאר לכל זכר ושוב אומר ואנוש לא ימחה בידיכי כל הנכנס תחת תאר הכללי שהוא אדם שכולל איש ואשה :

וזאת הנה"ה

מלאך מיוחד לכל מין ומין וגבוה גבוהים עליהם - וכן נראה ממה שלהחיות ארבעה שבמרכבה יש פני נשר ואריה ושור שהוא מורה על שהמה שלוחים להשפע אלוקים למין החיה והבהמה והעוף וא"כ לא ידעו המלאכים לקרוא שמות להם :

עוד ראוי להבין פשט המקרא צמ"ש ויאר כו' ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו : ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים - ולכל חית השדה ולאדם לא מאז עזר כנגדו ויפל כו' ע"כ והנה ממש לראות מה יקרא לו מוכרח לדרש המדרש שהוא בכדי שידעו המלאכים גודל חמתו - כי לפני המקום הכל גלוי וידוע ונפיו וכן זהו שסיים לגודל ההפלה שכל שיקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו מכון כאמיתתו - אמנם מה הוא זה שאומר עוד ויקרא האדם כו' ובאותו הכתוב כמנו מסיים ולאדם לא מאז עזר כנגדו החיל בקריאת השמות וסיים הנמשך מזה שבקראו שמות להם לא מאז עזר והוא כדברי המדרש שאז העביר לפניו זוגות זוגות וקרא להם מה שיש להם זוג : ואין מובן מהו מיטך שיך לקריאת השמות עוד צמ"ש וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה כו' הפסיק בתיבת האדם בין לו ובין נפש חיה - וכן היה לרין לכתוב וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם כו' :

שליט צוה בהאשה מלך יצירת האשה חלק מהאדם לשתיהם מוכנת לו לזה התכלית הגדול להוליד תולדות מין האנושי להמשיך אורות הנפשות מיוצר הנשמות המתואר בתאר גוף אשר המה מאוחדים משורשם שכלולים בשרש נשמת אדם"ר אשר ע"ז אמרו חין משיח צ"ד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ואומר שמה שנקרא כל מי שיש לו דבר קנוי לו בתאר בעל כמו בעל השור נקי וכדומה הוא רק שאל משם האיש שנקרא בעל לאשתו ולכן התרגום אונקלוס תרגם במשפטים על בעל אשה בעל אנתח ועל בעל השור מאריה דתורא כי בצעל אשה הוא השם כהנחתו למה שהיא נולדה להיות מיוחדת לבעלה ומחמת שצ"כ הוא אדון עליה צוה לכן יקרא גם אדון השור צוה התאר והוא מבואר :

ומחמת

שעיקר שם אשה הוא להיות שנוצרה להיות מיוחדת לאיש ותהיה קנויה לו לזה ואימת יכולה היא להקנות א"ע הוא כשהגיע לכלל דעת כמו חיה צעת יצירתה וע"כ זה התאר ראוי להקרא כשהיא גדולה וגם אז יש לה ג"כ כח לשלוט במעשיה בעולם ומכרעת לכף זכות ולקף חוב כידוע :

ויען

כי עיקר שם איש ואשה הוא להכנת הזוג והצורה ע"כ הושאל גם לכל דבר המיוחד להיות חוצרות כמו ציריעות וקרשים והגם שאין שייך בהם דעת גדול ודעת קטן ומ"מ יתכן שרומזות על זוגי האדם וכמו בכרובים דכתיב שהוא איש אל אחיו ודרשו שהיו כמעורות איש ואשה ונקרא אחיו למעלת האהבה כמ"ש לא זו מחצבה עד שקראה אחותי ואין להאריך צוה :

ועתה

אבאר שם "בן אדם" זה מורה על חלק הפרטי מכללות זה האדם שבארנו לעיל וכבר בארנו ששם אדם הוא שם נכבד ולכן נקרא הנביא יחזקאל בתאר הוה צן אדם ושיכל התרגום שרק עליון תרגם צר אדם אבל על הזולת תרגם צר איננו והגם שאיננו הוא תרגום מאדם אבל לאדם"ר עצמו יבא אף בתרגום שמו כמו שהוא בתאר אדם לגודל ערכו שקרא לו המקום זה השם והוא היה אז בגודל ההשגה ואח"כ כשהטעם מחילה מהגשם בכל ד' יסודותיו ע"י אכילת עץ הדעת המורכב מד' יסודות וקשורם צהבור טוב ורע ונתגבר ד' קליפות שמתארים הנביא שקודם הגיע לנבואה מעשה מרכבה ראה רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת וגבה לו סביב וכמבואר בשערי אורה שהיא כערלה ג' שנים והרביעי גנה הוא רצעי מתחלל על הקדש ומשם יבא לשון תרגום שהוא מקום חצור לקדש ומתחלל בקדש מקודם דבר אדם"ר משותף לשון הקודש ולשון תרגום אבל כשהרצעי נאסר ע"י חטא אדם"ר לא מזדקקים המלאכים ללשון תרגום ועיון מזה בשל"ה הקדוש במלה שמורה בפירושו למה שכתב לחמה עניא

מלאך מיוחד לכל מין ומין וגבוה גבוהים עליהם - וכן נראה ממה שלהחיות ארבעה שבמרכבה יש פני נשר ואריה ושור שהוא מורה על שהמה שלוחים להשפע אלוקים למין החיה והבהמה והעוף וא"כ לא ידעו המלאכים לקרוא שמות להם :

עוד ראוי להבין פשט המקרא צמ"ש ויאר כו' ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו : ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים - ולכל חית השדה ולאדם לא מאז עזר כנגדו ויפל כו' ע"כ והנה ממש לראות מה יקרא לו מוכרח לדרש המדרש שהוא בכדי שידעו המלאכים גודל חמתו - כי לפני המקום הכל גלוי וידוע ונפיו וכן זהו שסיים לגודל ההפלה שכל שיקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו מכון כאמיתתו - אמנם מה הוא זה שאומר עוד ויקרא האדם כו' ובאותו הכתוב כמנו מסיים ולאדם לא מאז עזר כנגדו החיל בקריאת השמות וסיים הנמשך מזה שבקראו שמות להם לא מאז עזר והוא כדברי המדרש שאז העביר לפניו זוגות זוגות וקרא להם מה שיש להם זוג : ואין מובן מהו מיטך שיך לקריאת השמות עוד צמ"ש וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה כו' הפסיק בתיבת האדם בין לו ובין נפש חיה - וכן היה לרין לכתוב וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם כו' :

ואומר שני הקדמות והשניות לבאור הנ"ל א' מהידוע שבכלי מראה השעות יש שמות מיוחדות לפרטי הכלים שבה צדמיון מקום שמונת בה מאסר ברזל ארוך ודק ורחב קנה ומתגלגל לרוב דקותו ונקרא (שפראזיגע) - ונקרא המקום שמונת בו תיבה (בל"א קאשטין) גם יש אופן קטן שמונת צפ"ע במקום מיוחד ומוגבל ונקרא (ששיגרעדיל) - גם המקל המראה השעות או הרבעים נקרא (וויזער) ולכל אלו השמות מבואר הטעם וע"כ לא יורה השם משים הראשונים שזכרתי על פעולה הנמשכת ממנו בכללות כלי המראה שעות כי נקראת - כי התיבה הנקראת קאשטין יקרא כך אף אם לא יהיה כלל קבוע בכלי המראה שעות למה שהוא מקום שיכנס ויוסגר בה (השפראזיגע) - והאופן הקטן שנקרא שטייג רעדיל הוא רק כשעומדת קבוע במקומה ואף בזמן שלא יסובבו האופנים מכלי המראה שעות ורק עומדים מ"מ היא עומדת במקום מיוחד לה וראוי להקרא שטייג רעדיל - מהמת שהיא עומדת במקום גדור הנקרא שטייג אמנם המקל הנקרא וויזער הוא שם האמת כמו שהוא פועל כאשר סובבים האופנים ופועלים בדקדוק שיצאו צדון ותכלית הנראה שיודע השעה והרגע ע"י חיון מזה המקל שהוא יראה בצבצבו והלובו באיזה מקום יהיה רגל דרובו בכל רגע ורגע - ומעתה כאשר כל הבריאה כולה שמים וארץ וכל חולדותיהם כאחד ממש נבראו שכלם יוציא לתכלית הנרצה ומשובב הכל כאחד ושצ"כ יקרא המקום מ"ד שהוא לעולמו ששם יהיה המורה על כל ההויה כלה ממש וככל סדר המשכה צהיה שהוא הבריאה ובהויה שהוא כל גלגלי העיניים מראשית הבריאה עד קץ כל הדורות - וביהיה שהוא התכלית הנרצה מהכל לזמן התחיה ואדם"ר - שידע לקרא לזה השם הגדול והגורל ודאי שפשה בכל הבריאה עליונים ותחתונים בשלובם וקשורם בבריאה ובהויה בהמשך הבריאה ובתכלית הנמשך בכלל ובפרט ומאין נפשה כ"ל הוא ממש מבשרי אחזה כו' - כי נעשה

מפיו שלא היה חק תוכות וסיתה תוצעת משפט שרואה להנשא ע"פ חזקת היתר שנתגרשה ב"ד וגם שוב שנית היתר ה"ד אחר ואומרת שאינה חפילה להמתין על דרישות וחקירות חדשות או ישנות ורואה לקיים כמ"ש לא לתוהו בראה כו' ואינה רואה להתענג עוד יותר שזה רב הזמן שנתענגה מהערעור באיזה כח נעכז עליה ומאי גודל דאסורא היה רמיא עליה וע"כ איני מזין מה זה שייך לקדש וכנס שזכר כת"ר וכת"ר ק"ר לי בזה וגם לא עלה הכתב שם דאובל למקריה יפה ושערתי שמזכיר מהחלוקה בקדש למינקת המזכר בחוספות יצמות ל"ו ע"כ ד"ה ולא שס ר"י מאורליינס ובש"ע אבטע"ז סי' י"ג סעיף י"ב וברמ"א שם ואולי כיון לענין אחר ויעויין ב"ל סי' קי"ג מזה :

ולא יתמה כבודו מה שנתעוררתי לדבר טרם ברור העדים ולהכריע במה שיש בה ספיקות ושע"כ כתב שמדת יראת הסוראה לבחור מקודם בנקלה אולי יעלה הגב"ע לעובה אבל באמת כי אם לו שיהיה נקל לגבות גב"ע בזמן קרוב לא חרדתי החרדה הזאת והיתי זריו לעשות הגב"ע כמבוקש אבל כאשר יתמסמה זמן טובא וע"א לא ידוע עדיין כלל ואחי האשה הגיד לי שכבר נפרשה האשה ע"פ גזירת כת"ר ודואגים מאוד שלא התענגה על בעלה בסבת זאת וגם מי יודע אם יבורר מהגב"ע ואולי לא יזכרו בדקדוק מחמת רב הזמן כי ארכו הימים וכשיודע לבעל שיש לעז על הגט הקודם לנשואיה ולא עלה הברור הגם אם לא נמלאו ממנו אחרי העיון במשך ונתיירו לו מ"מ יהיה לבו רופף ותהיה נמאסה לו וחוששין האחים שלא יעלה מזה גרושין . וגם הפרישה עלמה לזמן קשה מאוד ואומרים שלע"ע היא נפרשת מבעלה ואומרת עמאה אני ולא מגדת לו הענין ויריאים כשיודע לו מי יודע מה שיעלה בהענין וע"כ וודאי שיש פנים לכאן ולכאן וגם אני מיראי הוראה ביותר מחמת מעוט ערכי ובכל זאת ראיתי להאריך בזה מחמת שחובה על כל בר אוריין לתור אחר עומק הדין עד מקום שכה שכלו מגעת ולברר כל לדדי הספק בזה והבוחר יבחר הנלע"ד כתבתי בעזה"ש :

שאלה

איך לכתוב שם אשה טובא בנטי . כי הנה ראיתי לאיזה רבנים מסדרים שכתבו בנטי לשם אשה הנ"ל טאבא . באלף אחר הטית אם נכון הוא כך לכתחלה ואם אינו אלא בדיעבד :

תשובה בעזה"י

הנה ב"ש"ם בשמות נשים בלות עיית כחוב עויבא . וכתב ע"י הגאון בעל טיב גיטין בליון ור"ו וז"ל בתשובה כתבתי שלפי הברת מדיניתנו אין לכתוב יוד אחר הוא"ו רק יש לכתוב טובא בלא יוד ובאלף לכתוב גם כתבתי שלפי הברת

הגה"ה

נעשה בלם ודמות של מעלה להיות מעוהד לפעול במעשיו ע"י רגון של מעלה בכל הבריאה כלה כנפש הפועל חיות ותנועה בכל האברים ושע"כ יקרא האדם בחאר נפש חיה . ולכן לא יפלא שידע לקרא שם לכל החיה והעוף בהתבוננו בדרך הל"ל בפרטי הכוחות למיניהם ובמה שנמצא בו ולחללית הגרסה בהשור והחמור אם יושמר מכלאים ומהקרבנות אשר במזבח ואחילת הקרבנות . והשמירה מדם וחלב ועבודה בשבת ומזכר ב"ח וממה שנתבצר בעורה ס"ח ושהמשכן במדבר יולכוהו פרים ובפלשתיים וישנה הפרות וכדומה רבות אבל המלאך הממונה עליו לא יודע רק בחלק ההוא לבד ולא בכללות הבריאה ולא פועל רק בחלק לבד . וזהו טעם נכון למה שנתנים רשות זה לזה כשמקדישים כלם כאחד ביראה לומר שירה הכלולות מלא כל הארץ כבודו . כי הוא רק משתוף מעשי כלם ונתבאר טעם למה שלא ידע לקרוא שמות רק זה האדם ושקריאת השמות הוא מחמת שהוא המשביר ומשפיע לכל הנוול והממשך והחללית כי ע"כ מתואר הוא בדמות ובתאר איש אשר אמרו אין איש אלא הקב"ה ונתבאר ענין מה שאמר שצא על כל בהמה וחיה . והענין כאשר נעוה לקרוא שמות החבונן בעצמותו ובכחות השפע לכל פרט מהנבראים ובהנולד משולב הוא עמם משמירת המלות החלוי בכל אחד ובחלוקי הכחות יקרא אז שם :

הצעה ב' כאשר האדם בסבת הל"ל יקרא נפש חיה שהוא המשביר לכל העולמות עליונים ותחתונים . ויש הבדל שבזוגי עליונים הכל הוא זוגים תמידים לא יפרדו וזוגים תחתונים הם נפרדים ומתחברים לקיום המין ונשמת האדם שהוא זוג אדם וחיה אשר על שניהם כאחד כתב ויקרא את שם אדם . המקום קרא להם כאחד בזה השם על שם נשמתם (והוא לבד מה שקרא אדם לעצמו מחמת שהוא מן האדמה) שעל זה רומז דמיון שראה יחזקאל דמות אדם על הבטח . וזהו מעין זוג עליונים וכן נבראו בו שרופים כללים כאחד ושיסכים להיות גם כחתוננים ויפטרנו אז טוהו המקום לקרא שמות ומתין ידע הוא כאשר התבונן למה שהוא איש משפיע לכל הנוול וכל הנמשך לכל הבריאה וזו העביר לפניו זוגות . וראה שאין זה בר ולא יתכן אם לא שפטר אז ימיה אותם גם בזה ושע"כ קרא לה חיה היתה אם כל מי כלומר כל הברואי משה שהולידו היה נבטחה ואז נתקבר דעמו . והכן בזה כי מתיישב הכל בעזה"י :

וזאת חזיתי שאין ידוע לכת"ר מה שהיה כאשר שלח הרב דקראו למורי דפה (זה ד' שנים קודם היותי פה אבל ידוע הוא דרך כלל בפה) כי אז עיקר ערעורו היה מה שהעד חתם בשם שנקרא לתורה לבד ולא בחניכחו ודרשתי מדיין אחד בפה ושאלתי מה היה הערעור ואמר לי בזה"ל שכמדומה לו שהוא העד חתם אברהם וערער למה לא חתם גם לשם אבא ומחמת רחוק זמן לא זכור בדקדוק אבל חלילה אז מערעור חק תוכות ויהיה לפלא זה בעיני המורים ויהיה מחכו על זה הערעור ומחמת כן מתלוננים מאוד אחי האשה על הרב בקראו למה לא ערער אז זאת ואומרים אולי נחחדש זאת אח"כ ומי יודע ממה נעשה הגרר ואין להם אומן בכל דברי הרב דקראו ואומרים שהוא מעליל כאשר ראה שלא מלאו דבריו מקום בעיני המורים דפה"ק ובעת הביא אחי האשה את מכתבו הראשון לפני אמר במסל"ת בזה הלשון שבנשואיה אני החייב שכאשר הבאתי הגב"ע שהעידו והכחישו לדברי הרב דקראו שאמר בשם הכופר שהי' חק תוכות וידעתי שגם הלעז שרצה הרב הג"ל להוציא מחבטל הוא והוכחש אמרתי לאחותי שהנשא שכבר הבאתי ג"ע המכחיש לדברי המעורר והגם שכת"ר אמר שימתנו עדי יתראה פנים עם הרב דקראו אמר שאנחנו מחויבים בזה ומה להם להמתין במה שיחדש דברים עוד המערער אשר לדעתם חפץ בעלילה לבא עליהם ומחמת שחדש ערעור שנית וכו' ולענין שורת הדין אינה מחויבת האשה להאמין לערעור כזה עד מפי עד ואף לעד ממש ד"ק מפורסם לא מחויבת להאמין ומה גם בעד מפי עד שרק קול שמועה שמע וכמו שנסמע מהעד מפי עד בדרך כלל שהיה חק תוכות כן נשמע עתה הסיפוף שהגיד עכ"פ העד הראשון בתורת עדות וגם עוד עד שני והוסר כבר גם כח הלעז וי"ק מחמת שלא בארו העדים כ"כ ואולי לא יודעים ענין חק תוכות אבל רק מפי העד הא' נשמע וכדרך שצא הלעז כן הלך ורק ממה שניכר דברים הניכרים ענין הגרר שתחת הד' ואומדנא נקראת . הגם לעומת זה יש כבר אומדנא גדולה שהגיד אחד במסל"ת אשר עמד וראה ואמר שרצה הסופר לעשות גמר הטיבה לא בסוף שיטה והוזהר ע"ז והשלים עד בשיטה שהוא ממש כדברי הרב המסדר ומי יודע אימת נעשה הגרר אחרי שער זמן טובא משך איזה שנים עד ילא זה הלעז והאשה כבר הותרה כי נתגרשה ב"ד גם שנית הותרה כשצא הערעור מחתי' העד בשם שעלה לתורה לבד ודאי דקדק אז הרב המערער בהגט שהגיע לידו וכ"ש הוא מהמבואר בש"ע י"ד סי' י"ח סעיף י"ג שבזדק הסכין אף רק קודם שחיטה לבד שהגם שזריך לכתחלה בדיקה אחר שחיטה שמה נפגמה בעור ומ"מ אם נאבד ושזב נמלא פגום דאמרינן אולי שבר עלמות ולאו אדעתיה :

ונתתי איך היה אם אף בעת הוליא הרב המערער להלעז ממה ששמע שהוא רק עד מפי עד ומה גם אחרי זאת שעכ"פ הוגבה הגב"ע שאמרו שני עדים וגם זה שהוגד

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ללמוד היתרה לנט הנשלח מפאריו • שהיה כתוב שם פרידה פרידה בשני יודין המורה על נקודת פחה פראיידה ... וכחצתי שהוא רק שם המשתנה במצטע המדינות שבפאריו מדברים וקוראים לכל אשה שזה השם בפת"ח ובהרים הויד • ויכשר דיעבד והוא עגון גדול כמוכן אחרי שבעלה היה בפאריו וכדיעבד דמי והשיג עלי אדמו"ר וש"כ בתשובתו שם סימן י"ט • ופירש להרמ"ח שהוא רק בלא יש שינוי בהנקודות וחתה הנקודה עלמה נדבר בשינוי המקומות יעיין בו ולא זכיתי להצין דבריו בזה כי הלך ברמ"ח מפורש הוא שהשינוי במדינות הוא מענדיל ומנדל וכן ליב ליבל וכו' הכל הוא שינוי בהנקודות ושעל כן לא שום הכתיבה בהמדינות שבמדינה אחת כותצין מנדיל ולא מענדיל • וע"כ שאף לפי הברתם הוא בסגול ולא בפחה וע"כ כותצין בעי"ן :

והמעם דמכשיר הרמ"ח דיעבד נראה לפע"ד שהוא מחמת שידוע הוא שהשינוי הוא מחמת שינוי המדינות ולא שנתנה האישים שלא יש במדינה אחת שיהיה נקרא זה מענדיל וזה מנדיל • כן היה בזמן הרמ"ח [ועתה שנמצא מענדיל ומנדיל במדינתנו וודאי דפסול אף דיעבד וק"ל] והוא כמו בזמניו שם מרדכי ומרקוס שבמדינתנו קורין מרדכי ובאשכנז מרקוס • ובשיבוא איש ממדינתנו לאשכנז ויאמר ששמו מרדכי יקראוהו כלם מרקוס ולכן השנוי הוא מפחה המדבר הקורא או הכותב שאם הוא ממדינתנו יקראו ויכתבו רק מרדכי • והאשכנזי יקראו לפעמים אף יכתבו מרקוס • ולכן כשנכתב בגט על מרדכי מרקוס ונכתב מקום העמידה שהוא במדינתנו מה יוכל לשפוט הקורא רק שהכותב היה איש אשכנזי • ולו יהא שלא היה אשכנזי רק שנה א"ע להתנהג בזה הכתיבה כמו איש האשכנזי • מה לנו בזה שיש שינוי בהסופר שלא יצין הקורא שהוא ממדינתנו וידוע שהוא ממדינת אשכנז • אבל האיש המגרש ידוע הוא להקורא שנקרא במדינתנו מרדכי ובאשכנז מרקוס • וכמו כן הוא מה שמייירי בהם הרמ"ח דמכשיר דיעבד :

ולכן בענייניו באם שהיה מפורסם ששם עובא יקרא במדינה אחרת עאכא היה זה דומה לדינא דהרמ"ח • ולפי דברי אדמו"ר גם בזה פסול אבל לא אצין דעתו בזה ולא עמדתי על כוונתו • ולפי ההשקפה נראה דדיעבד יוכשר לפי דברי הרמ"ח • אבל כאשר אין ידוע כלל להעולם (לד מי שראה בטיב גיטין) שמשנתה זה השם במדינה אחרת • וגם לא ידמה כ"כ לפרידה פריידה שהוא באור לשמחה • ומשנתה לשון אשכנז גם על שמחה שבמדינתנו אומרים פריד ובמדינות אחרות פרייד • ולכן מוכן הוא לכל שזה הוא ... שינוי שמשנתה במדינות גם השם • אבל שם עובא שהוא באור בלשון אשכנז לשם עוף היונה והשמעת הויד במדינתנו ששם עובא הוא ממש כהשינוי בבאור עוף היונה שבתרגום ר' משה דעסויר ליונה הוא עויבע וכן הוזה השם לאשה ככותב ב"ש ובמדינתנו עתה על עוף היונה אומרים עוב ולא עויב כי אין מרגישין לשם יוד • וככה הוא גם בשם האשה עובא ונשאר הבית בסגול כי רוב השמות סיומם הוא כך כמו גאלד שהוא באור לזב וקוראין גאלדה גיע הוא באור לעוב וקוראין גיעא • והוא מתפארת השם לנקבה ועכ"פ ידוע הוא לכל ששם אשה עובא הוא כשם עוף יונה • ושע"כ נקראים בנגעו עויביל • אבל עאכא אינו כלל מזה הסוג ולא נקרא עוף היונה בזה ולא ידוע מזה • ואף שצמם שמייירי הרמ"ח בשם מנדיל ומענדיל הנה מנדיל הוא באור לשקדים וענין אחר הוא ועכ"ז כשר דיעבד אם שינה • וכמו כן אף אם עאכא אינו באור לעוף היונה אף אם יודין בידוע ומוכן שהוא רק שינוי במצטע מדינות שפיר יש מקום לדון בהיתרה לענין דיעבד ומקום עיגון אכן ז"ע אם נחשב לידוע מה שיחידים שראו בע"ג יבינו ואולי דומה לכתב שם שאין ידועים בו ביותר שהוא השם פורחא דפסול דיעבד • ויש לחלק דהתם

הברת מדינתנו עאכא באלף אף שהעולם רגילים לכתוב עובא צויו באגרות ובשטרות • לפי שמנהג אבותיהם בידיהם ואין מדקדקין כ"כ בזה שהמצטע מתחלף מומן לזמן • ומ"מ בגיטין יש לדקדק ע"פ הברתנו עאכא באלף ואם רגילה לחתום צויו כותצין כן ומן הסתם לכתחלה יש לכתוב בא' עאכא • ואם כתב עובא צויו כמנהג מקדם כשר דיעבד עיי"ש עכ"ל :

ומזה שפטו המסדרים לכתוב עאכא אבל עעות הוא לפע"ד כי מבואר בדברי טיב גיטין הנ"ל שבמדינתנו נשתנה בשני דברים • א' בין בקריאת העולם ובין בכתיבת שטרות ואגרות והוא חסרון הו"ד שאין מצטין עוד בהרגש יוד אחר העית והא' או עי"ת חלף • שנית נשתנה רק בקריאת העולם ולא בכתיבת שטרות ואגרות • והוא שבקריאה נשתנה הט' שבצטע בנקודת קמץ עאכא • ומאז היה שורק גדול עובא ולכן מאז וכן נהוג * * * עתה בכתיבת שטרות ואגרות * * * כותבים והא' אחר העית הבאה על הוראת נקודת מלאפוס או שורוק גדול • ולפי הקריאת העולם שכן לריך לכתוב לכתחלה הוא באלף אחר העית כי האלף מורה על נקודת הקמץ :

ובן הוא מבואר עוד במ"ש שם קודם להנ"ל באות וליון ה' בסופו וז"ל ואין לחוש שיקראו גם עאכאל בקמץ כמו קריאת עאכא ע"כ הרי מבואר שבמדינתנו מצטין לשם עאכא העית בקמץ • ונשתנה גם בענין הנקודה של עי"ת ממה שהיה לפני כתיבת הב"ש בזמנו ובמקומו שאז היה בשורוק גדול ועתה בקמץ :

אכן ידוע הוא שבמדינתנו לא נשתנה נקודת העית בקריאה ואין אומרים בקמץ ורק מצטין בשורוק גדול ולא נשתנה במדינתנו ממה שהיה בזמן הב"ש • והא"כ וודאי דלריך לכתוב כמו שהוא ב"ש בוא"ו אחר העי"ת ולא באלף ואין לדמות במדינתנו כשכתוב עאכא בא' שיוכשר עכ"פ דיעבד כמו שכתב בעל טיב גיטין על מדינתו שכשר דיעבד אם כתב עובא דשאני התם דע"כ כתב כמו שכותצין על דרך נהוג הקודם עובא ומשונה במדינה בעל טיב גיטין קריאת העולם מהכתיבה ולכן דיעבד כשר כנהוג הכתיבה וידוע הוא לכל שזה השם שנקרא עאכא נכתב בשטרות עובא • ושכן נכתב בגט ושפיר כשר דיעבד • אבל במדינתנו שלא נקרא ולא נכתב בשטרות ואגרות עאכא • רק יש שכותצין עובא ויש עויבא בשנוי שנשתנה שנשמע הברת הו"ד נשאר ליחידים שכותבים כמו נהוג הקודם • אבל לענין מה שהיה מאז והא' אחר העית לא נשתנה כלל • ומה שהיה מקדום ומה שנכתב ונקרא עתה הכל הוא באופן אחד • ואין יוכשר גע שיוכתב בהקריאה במדינה אחרת באוסטרייך שאין ידוע זה רק להרואה בספר טיב גיטין ששם נשתנה בקריאה לנקודה אחרת ואינו לא מקום הנתינה ואף לא מקום הכתיבה • ובמקום הכתיבה והנתינה אין קורא ואין כותב בשטרות ואגרות ואין חותם • ומעולם לא היה נקרא או נכתב זה השם בזה המקום ולא נשתנה ממה שהיה מאז לענין נקודת העית • ולכן נראה לכאורה דשינוי גמור הוא שיופסל אף דיעבד :

ומה שיש לדון דה היתר לענין דיעבד הוא ממ"ש הרמ"ח בסי' קכ"ט בסופו וז"ל כל כנוי שמשנתה מכה לשון הכתיבה כגון ליב לייביל כו' • או בכנוי מענדיל שיש מדברים מענדיל כו' הולכין אחר לשון בני אדם במדינה שנותנין בו הגע • ואין להקפיד בזה איך נמצא השמות והכנויים כחוצים כי כל אחד כתב כפי לשון מדינתו • ולכן כו' אמנם כו' מ"מ דיעבד אם שינה באחד מאלו הדברים כשר דיעבד עכ"ל הרמ"ח הרי דמכשיר דיעבד בשינה וכתב כמו שהשם הוא נקרא ונכתב במדינה אחרת :

וכבר כתבתי לאדמו"ר וש"כ הרב הגאון נ"י מוהר"ר דוד בעבייל מרא דאתרא דק"ק מיגסק בעל המחבר ס' בית דוד • והדפיס אדמו"ר לדברי בספרו הנ"ל בסיומן י"ח

יש ב' שמות ברותה מדינה • ולא בזה שלא יש כלל במדינתנו הנקראת טאצא ו'ע :

עוד יש מצובה בזה השם שלפי הקריאה שלנו מאריכין ההברה ביותר בין עית לבית • וגדמה קלת כמו אלף ארוכה וגנובה קודם שנסמך להבית והוא כמו **שׁוֹאֲבֵע** הבית דגושה מקודם נחה שנוח עליה • העית והאלף הנדמה ומסיימין בסגול וכב' כפולה כמשפט הדגוש • ויש שגראה כמפסיק והנה הוא רק על האלף • והב' רק סגולה **שׁוֹאֲבֵע** • ולכן יש לעיין אם לריך לעשות ע"ז הכרה בכתיבה חזיה אות אם א' ואם אות אחר • וא"כ יש מקום לדון שאף אם נכתב טאצא יהיה נקרא העית בשורוק גדול והא' יהיה נחה וחסר והא"ו והא' כתב חסר במקום שלריך להיות מלא כשר כמו שכתב בב"ש סו' קכ"ע ס"ק מ"ה :

אבל לפע"ד כל זה אינו כי כשישפוע על זה הקורה הוא רחוק אל כ"ע שהאלף יבא לנקודת קמץ על אות הקודם • עוד שבחמת לא ינוח האלף לעולם ורק העיין ינוח כמו אם העלם ועליומו • והעיין הוא בחמת להבקיאים להבדילה מן האלף הצטא אחריתא ולא נשמע כך כשאומרים טווא באריכות קול הברה הנדמה רק מעט לאלף ואף האלף ממש שנגשת יותר לא יבא בה השוא נח • ולכן נמנע גם לכתוב עיין שורה שינוח אחר העית טועבא • כי העיין הוא הברה אחריתא • גם כי לא יבין הקורה בזה וישפוע כהנהוג שיבא העיין על נקודת הסגול ויקרא טועבא • ולכן אין חופן לעשות סימן אות בכתב להרות על זה " " הקול והאם כן לריך עיין לכאורה בזה :

ולכאורה היה חופן יותר טוב בזה ללאת מהמצובה הזאת ולכתוב עייבא כמו שכתוב בב"ש שכן היה מקדם והונה כך זה השם • ויש שכותבין כך כנהוג מקדם ויהיה עכ"פ נכתב כפי הכתיבה ע"פ הנהוג מקדם • אשר כמו כן כתב בעל טיב גיטין במדינתו שאם כתב טווא דכשר כנ"ל : **ולכאורה** יבא השאלה על דברי טיב גיטין הנ"ל • דהלא בשם שרה ושרקה טווא בב"ש בשמות נשים אות ב' שלמהרש"ל והע"ז אם ניתן מעריסה שרקה פסול אף דיעבד אם כתב שרה • והב"ש הכריע שם להכשיר דיעבד היכא דאין שינוי בהנקודות כמו שרה שרקה • אבל לא בשרה שירקה שיש שינוי בהנקודות מורה דפסול אף דיעבד יעו"ש ושם שרה הוא ידוע לכל שנמשך ממנו שם שרקה שיעקר הנחת השם הוא על שרה אמנו הנחובה כמה פעמים בתורה וזכרה תמיד כפי כל ויכול לעמוד הקורה יותר בזה על מקור שחולב השם לא כן בשם טווא וטאצא • שכשניתן שם טאצא מעריסה ויוכתב טווא • והוא בנקודה אחרת משורק לקמץ לריך להיות פסול לכ"ע :

והיה אפשר לומר דאחר דאין בזה רק שינוי נקודה לבד אינו דומה לשרה שירקה שרה שעריל שיש שינוי בהנקודות וגם אריכות יותר • וא"כ היה יולא לפ"ד במדינת אוסטריין שקורין כלם טאצא והכתיבה היה טווא שבוה יש שינוי בין בנקודה ובין מקור לאריכות • שצטויבא נחוסף הברה יו"ד והוא בשורוק העית וצטאצא אין הברה והרגשת יו"ד והעית בקמץ בזה פסול לכאורה אף דיעבד • ובמדינתנו שקורין טווא ויוכתב טוויבא • הוא רק כשם שרה ושרקה ותלוי בפלוגתא של המהרש"ל וע"ז ע"ס הב"ש ולהכרעת ב"ש כשר דיעבד • ועכ"פ לא לכתחלה וא"כ אין תקנה טווא כ"כ לכתוב לכתחלה טוויבא • כי למה יכנס לכתחלה כמה שיש עכ"פ פלוגתא ומחלוקת הפוסקים אף לענין דיעבד ולכתחלה כ"ע מודי דלא וכי אם צביל שמאריכין הקול נעשה לכתחלה קל לתפוס רק מה שהוא כשר אליבא דב"ש לבד • ולא למהרש"ל והע"ז והיה לריך לכאורה ב' גיטין ללאת מהמצובה באחד טווא ובשני טוויבא • אמנם הנראה בטעם שהתיר בעל טיב גיטין בכתב דיעבד טוויבא • הוא מחמת שלא דומה לשרה שרקה • ששם יש נשים שנקראות שרה ויש שנקראות שרקה

אלו צטויבא כלם נקראות במדינתנו טאצא וכלם נכתבות בשטרות ואגרות טווא וידוע הוא לכל כך • ולכן אין נפקותא בזה בין נקודות שות ולא שות וכשר שפיר דיעבד אחרי שידוע שכלם נכתבות כך באגרות ושטרות ושאותם עלמם נקראות טאצא ונכתב בנע כמו שכתב כלם באגרות ושטרות וא"כ לפי"ז שפיר יוכשר גם צעניינו כשיכתב טוויבא ואף שהוא רק דיעבד ולכתחלה יש לכתוב כהקריאה אל שקשה לכתוב כהקריאה מחמת שאין חופן לברר אריכת הקול שהוא כעין אלף ארוכת ונחה :

אבר לאו כ"ע כתבו טוויבא • ויש שכותבין טווא ויש טוויבא וא"כ למה לנו לתפוס טוויבא שזה הוא וודאי אינו כהקריאה כפי כל ורק בחלק מהכותבים אגרות • ולמה לא לכתוב כמו חלו שכותבין טווא שמתחברא שהוא גם כהקריאה ורק שמאריכין יותר וכן נראה לי שבמקום שהוא תנועה גדולה אין קץ להאריכות ומאריך הקורה כפי האורך והענין וכמו א"ר למהרש"ן שהקורה יאריך בטעם הפזר והתלישא ונדמה כמו שאומר אל"ף ארוך שמנגן בו הפזר והתלישא א"ר למהרש"ן ולא יש שום אות ע"ז • ורק למה שהוא תנועה גדולה • ואף שהפזר הוא תנועה קטנה אל הטעם יאריך להתנועה ואין לזה זכר בהמגילה • ומכש"כ בטווא שיבא הוי"ו להוראת נקודת שורוק גדול שא"ל שום אות על אריכות הקול ויקרא הקורה כנהוג בשם עוף היונה ובשם האשה הנקראת כעין זה עוב שם העוף היונה והוא ג"כ באריכות קול הברה עד ינוח בהבית וכן בשם האשה :

ולא נכון לכתוב טוויבא שכיון שיש עכ"פ נשים שנקראות עייביל ויש טווא וכשיראה הקורה שכתב טוויבא שיכתב שיחשוב שהיה מעיקרא שמה עייביל וע"י געגוע נשתנה קלת וכתב טוויבא ומחמת זה אינו דומה למ"ש הע"ג בשם טאצא אם נכתב טווא שהכל הוא בלא הרגשת יו"ד :

והנה שאלתי למורי הגאון וש"כ נ"י אין יש לכתוב שם הנ"ל במדינתנו ואמר שלריך לכתוב טווא כמו שכתבתי ואמר שהמסדרים טאצא בא' מחמת שנמשכים אחרי הכתוב צטיב גיטין • ואינם יודעים להשיב לב לחלק מצטא מדינתנו שע"כ אינו כמו שהוא במדינת בעל טיב גיטין • אינם יודעין צטיב שמות גיטין וראויים לגערה • והחונן דעת יחוננו דעת וצינה • מאתי אברהם שמואל במהור"ר יהודא זל"ה בראשיין :

שם „דוב" אם כתבו חסר וא"ו הגם שכתב"ן נמלא רובם חסרים • מ"מ בנע יש להחמיר ליתן גע אחר אם לא ניסת • ואם ניסת ל"ע :

מסדר אחד בעל זכר יחוסף • הנהיג לסדר שם דוב דב חסר וי"ו וטעם שכל דוב שבמקרא המה י"ד ומשם שמונה חסרים וששה מלאים • ולריך ליתן בחר רובא : **ואמרת** לו שלא עוב עשה שרלה לחדש למען התפאר בחידושו • ולמה ישנה מכל העולם ויבטח בחכמתו וחידושו ראיתו אינו כלום • כי במקרא הוא רק על דוב היער כתוב ולא על שם אדם • ורק אם הוא במקרא משמות האדם • כמו בשם בנימין שרק י"ו מלאים והשאר חסרים הוא אות דעיקר הנחת שם בנימין חסר הוא והמלאים באו לדרשה באלו המקומות • וכן צהיפוך ברוב מלאים החסר לדרשא כמו צעפרון שחסרון הוי"ו יורה על פתיחותו כדפירש"י בחיי שרה פסוק ע"ז • ותמיד מורה המלא על היתרון • והחסרון על חסרון וכמו שיסד הפייט מלא דפתי וחסרה שנת גאולי • וכאשר רוב חסר ומעוט מלא הוא הוראה שהיתרון הוא רק בכל הפעמים שכתב מלא • ואמרת דרך הלל שזאם שהיה מרגש חית הדוב להדובות יפה הוא מה שסדר חסר אל האדם כאשר כלם כותבין וחוסמין מלא הנה בחרו במלא המורה על יחרון המעלה וקבעו קל לשם אדם תמיד רק

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

כשׁאומרת כן בתוך כדי דבור אה"כ נתנה אמתלה לדברים ובר"ן בכתובות שם בשם הרשב"א ובענין ד' ס' קפ"ה בשם רמב"ן ורשב"א ובש"ע שם סעיף ג' דבראור לזבשת בגדי נדחה לא מועיל אמתלה וכח שם הש"ך בס"ק ה' העעס דכיון דהיה די לה הדבור ולמה עשתה המעשה ע"כ אינה נאמנת אבל באי אפשר בענין אחר מהני אמתלה גם במעשה וא"כ לפי"ז בעניינינו שרק אם היתה פעם אחת נשואה אף שנתגרשה הנה שוב הולכות תמיד בצגדי נשואות א"כ מזה העעס מהני שפיר אמתלה אף לאחכ"ד :

(ב) ומיהו עדיין יש לעיין כי שאני באמתלה דהתם דעוקר לחזקה מכל וכל וכמו כן אם היתה אומרת שמחמת שהיא גדולה ורבת בשנים היתה בושה לילך כהכתולות כי חרפה הוא לה ובאמת לא היתה נשואה מעולם או מחמת שהולדה וולד בזות הליבשה א"ע כן ודאי שהיה מהני ואפשר עוד לאמר שחלוק עניינינו מאשה שיש לה בעל ולזבשת בגדי נדה שזה שפיר הוי חזקה בלא אמתלה כי האמתלה לא יעלה על לב הרואה אבל אשה רבת בשנים שמוזן לעין כל שחרפה הוא לאשה באלו השנים להיות לזבשת כהכתולות וחסיה לור לכל רואיה וכל כדן בבואה למקום שאין מכירין לה נאה לה שחלצת בגדי נשואות ותסיר החרפה מעל פניה וא"כ לא הוי חזקה כ"כ מראשית וזוה יתכן שאף לה"ע ז' בס' א' ס"ק כ"ב דסובר דלא כהש"ך הג"ל אלא אף באי אפשר לה בדבור בלא מעשה לפי אמתלה שלה ג"כ אינה נאמנת אבל יתכן שהוא רק במקום דהאמתלה לא היינו ראוין לדרן מעצמינו בלתי הגדחה ונחזוק כבר לנו ע"י מעשה שעשה כדן חזקה לא כן היכא דראוי לעלות על לב כל אדם שכן הגון לעשות המעשה אף אם אינו כן מחמת חרפה ובושה לא יש חזקה כלל ולא אלימא המעשה הזאת מדבור לבד ויתכן אף גרועה ופחותה היא וסברה גדולה לחלק בין ילדה לזקנה וכי יתכן שפגועה בת חמשים וששים שנה תלך בלבושי הכתולות הגם שלא ניסת כלל לאיזה סבה וזה ודאי לא מסתבר וכמו כן אף צבת יותר משלשים:

(ג) ואין לומר שמחמת שרוב נשים באלו השנים המה נשואות וכשם שעד אחד לא מהימן נגד חזקה כמו כן נגד רובא אבל זה ודאי אינו כי מה צריך שרוב נשים נשואות המה אבל יש מעוט הפגועות והגם שלנו אין ידוע אבל היא אומרת שהיא מהמעוט והמעוט לא בעל רק כשמעורר ושפיר יכול אף ע"א לברר ויש לי לה סמוכין וראיות ואין זה צריך לפנינו מחמת סתומת הגמרא והפוסקים דבאומרת א"א הייתי וגרועה אני נאמנת מחמת הפה שאסר בו' ולא מחלקין בן ילדה לזקנה לומר דזקנה היתה אסורה בלא פיה מחמת שרובא המה נשואות ולא התא נאמנת לומר גרועה אני אבל שפיר מהימנא כי הרוב לא מוזק להמיטעו כשמעורר המיעוט ע"י מי שידע וא"כ לא נוכל לומר בהאשה הזקנה הבאה במקום לא מכירין בלבושי נשואות להחזיקה בא"א מחמת איזה פנים לא מחמת שכלו רוב נשואות כי בזה ודאי שיש לה נאמנות לומר שאינה א"א והיא גרועה או אלמנה ואם מחמת שעכ"פ נתחזקה לנו מלבושיה שהיתה באיזה פעם מאז נשאת לאיש שאל"כ היתה באה העירה בלבושי הכתולות כי מאין לנו זאת כי אף אם לא נשאת מעולם לאיש הגון וראוי לה ולכל מי שיש לו צבת פנים להסתיר ולהסתיר החרפה הגדולה הזאת אשר כלם יתנו עין בה בדבר פלאי . ודאי אף שצביל יותר משלשים חרפה גדולה היא כשלא ניסת מעולם ואין דומה כלל להמלצשת עלמה בצגדי נדחה ומכלמת א"ע ושלא לכבוד הוא לבושי הנדות ורק מההכרח מלצשת הנדה א"ע באלו הצגדים :

(ד) אמנם מחמת שהזין שבספר אדמו"ר בגאון בעט"מ ס' בית דוד בס' כ"ב שזכרו כח"ד סתם הדברים ולא נחם לחלק בין ילדה לזקנה ופשוט ליה שדומה זה להחזקה נדה בשכנותיה ע"כ ראוי לחפש הסתרים אחרים : והנה

רק כן ולא נמנא כלל מי שיקבע לו שם דוב לכחוב ולחתום חסר וכי האדם הוא חיה השדה שימנא בו תכונותיו וחסרונותיו שיחויבו לקבוע לו שם בחסרון כרוב שמות החיות ופשוט הוא :

גם דב חסר יתכן שבלשון חרמי יורה על האבז בחולין נ' ע"ב סניא דיבי ופרש"י מאום וכחוס ואפילו לזאבים : **ואף** במקום דאיכא דחותמין בוא"ו ורובא שלא בוא"ו הולכין אחר החתימה של כל אחד ואחד כמו שהוא חותם . וזוה כ"ע כחזי וחתמי בוא"ו וכך קיימו וקבלו וצחרו דדוב מלא וודאי שהוא טעות לכחוב צגט חסר ויכא דכחב להמלא חסר יעויין בג"פ ס' קכ"ט ס"ק קכ"ה וז"ל ואם משפט השם מלא וכחבו חסר יראה דהגט פסול ואפילו הוא שעת הדחק דהרי כתב הר"ש בן הרשב"ך אם כתב שם עירו ועירה בבלבול כגון שבמקום תוניס כתב תנס פסול וכו' . ועוד היה נראה ללדד להקל דאפילו על החסרון הוא"ו אין להקפיד בדיעבד ומה שהקפיד רשב"ך בעיר תוניס שכתבו תנס משום דיש עיר אחת ששמה תנס וכן כתב מהרש"ש דף ק"ג ע"ב יעווי"ש : אמנם אני חקרתי ושאלתי לאנשי ארנות המערב ואמרו לי דליכא אלא עיר אחת ששמה תוניס . וכיון שכן מה שפסל בו' בעבור חסרון הוא"ו דכתב המלא חסר ועיין מהרשד"ם דכתב להקל על מ"ש העיר אישקופייא בלא יו"ד אחר האלף וגם עיין בתשובה מהר"י הלוי כ' להקל בשם העיר לופאנטי בלא יו"ד אחר הלמד ע"כ ומבואר מזוכה בזה אם כבר דיעבד במלא שכתבו חסר :

אכן צביאור הגר"א ס' קכ"ע על הא דכתב הש"ע שם הילל בו' וכחב הרמ"א וכן יש לכחוב בכל כיוולא בזה העפ"י שדינו לכחוב חסר אין מוזק אם כתבו מלא וע"ז כתב הגר"א וז"ל שאין מעכבין חסרות ויתירות כמ"ש דחילצין תלתא יודין שאע"פ שאין דינו כן ועיין תוס' מנחות ל"ב ב' ד"ה כתבה ע"כ . ולפענ"ד דלא דמי להא דהרשב"ך דשאני בעיר תוניס ותנס הגם שדרש שבמערב ליכא עיר תנס מ"מ הרי אמרו חיישינן לב' שוירי . והגם שלא ידוע ואף מאן דסובר דל"ה לב' שוירי . מ"מ היכא דיחזי הקורא שכתב תנס יאמר דע"כ דאינו העיר שבמערב ויש במזרח או בצפון או בדרום עיר אחרת דומה וצגיניו שנקראת תנס . דאל"כ למה נכתב חסר אבל בשמות אנשים כהילל וכדומה . לא שייך זה ושפיר דומה לדיתהוין בו' . ובלא חשש טעות לא מוזק חסר ויעויין בשו"ת גאוני בתראי ס' ג' בתשובה שמהגאון ר' יושע בעל מגיני שלמה שכתב לענין שהנהגו לכחוב ע"ש החול המכונה וכתב דמתקרי הגם ששייך גם ע"ש חול דמתקרי מ"מ הרואה שינוי מהנהגו . יאמר שהוא מחמת שזה שם החול לבד ניתן לו מקודם ואה"כ מחמת חולי ניתן לו שם אחר הקדש . ולכן נכתב דמתקרי וא"כ כשידע שזה המגרש אינו כן אומר וידין בשינוי השם וכמו כן יש לומר בזה שכל דובער כותבין וחותמין בוא"ו וכשיראה שהוא חסר יאמר שעכ"פ הוא שינוי השם מחולי שהדרך שבדוקין צספר ועלה כשפתחו לספר תנ"ך שם דוב החסר ולכן חותם כן ושם הראשון נשתקע וכשיראה שזה חותם בוי"ו ידן בשינוי השם . או שידן שהוא זכר גם לשם זאב וע"כ הוא חסר . נאום אברהם שמואל :

תשובה

להרב המובהק חו"ב בו' מוהר"ר משה מ שקוד וויל

(א) הנה שאלת כח"ר קרה לי כבר בשינוי קלח היינו שהיה לאשה מפולין כתב פעור מז"ד ולא היה מקוויים ובצאה לפה לא אמרה מאומה ואחרי איזה ימים או שבועות אמרה שהיא פגועה ונסעה להביא פעור והביאה להנ"ל ודנתי בזה לאומרת א"א הייתי וגרועה אני נאמנת ולדיעה הראשונה בסומן קנ"ב סעיף וא"ו אשר כתב הב"י בלשון חתום דרך פסק הלכה דנאמנת לומר גרועה אני והכוונה בכל ענין ואף בלא עסוקים באותו ענין ואח"כ כתב בלשון וי"א דדווקא

תשובה חין כאן מחלוקת לחשה זו ומותרת להנשא דמעשה צ"ד הוא זה מה שכתבו מקדויה שהרי אמרו נהגרה צ"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם ואין זה לשון עדות ועוד כי יסודא ח"ן הוא רב שבעיר ומשה חו"ן הוא חכם וזקן והס הם הצ"ד אשר נהגרה צפניהם ואעפ"י שכתבו בחו"ע גמורה לאו דווקא אלא לחזק הדבר כתבו כן ולא שהם עדים שהרי אמרו נהגרה צ"ד שלנו ואעפ"י דלא כתיב ביה במוחב תלתא וכו' סתמא דמילתא הכי הוא ולא חששו לכתוב לפי שסמכו על סוף הלשון וחתמו חרי מגו תלתא כו' וגדולה מזו אני אומר שאפילו היו עדות ממש כאשר תשבת יש להחירה ולסמוך על האומרים דעדות כוז כשירה לפי שכיון שבאה בחזקת גרושה אלא שאבד גיעול גלוי מילתא בעלמא הוא וסגי בעדות כזה אעפ"י שהוא מפי כתבם וחו דמילתא דעבידא לאגלווי לא משקרא ואי משום דלא הזכירו שם המגרש כיון שאמרו שהיא מותרת לכל אדם תו ליכא למיחש למידי עכ"ל הרדב"ז העתקתי דילמא לא גמלא אתו ובעניניו הוא העד הראשון משמע שהוא מהמסדרים כמו שכח כי אני הייתי מתעסק בענין הזה וגם כתב אל יפלא בעיני הרואים אשר האב"ד לא בא עתה על החתום חדעו כי כמוס הטעם ומדאגה מדבר ומוזן שבידיעתו והיה ג"כ באותו מעמד וכמו שכתב כך עד השני השמש ונאמן שחוסה בידיעתו והיה לו טעם שלא היה יכול לבא עה"ה ומוזן הטעם קלת וא"כ אפשר יש ג"כ לדון שהוא כמעשה צ"ד וחתמו חרי מגו תלתא והגם שכתב הראשון אשר אני מעיד בדבר הוא לחזק הדברים וכמו שכתב שלראיה צה השמש ונאמן מעירו עה"ה צ"ד חוסה הקהל מעירו וא"י ניכר בסאקי והכל הוא לברר ביותר י"מ שיוכל ופע"כ בחרו בהשמש להיות שלישי ולא בדין זולתו מחמת שניכר ח"י בסאקי :

ויש פנים לדון שהוא לשון עדות ולא דרך מעשי צ"ד וכן מורה יותר אבל ממה שכתבו שהיא בידיעת הראב"ד ושלח צה עה"ה מעט כמוס מדאגה משמע שהוא בדרך צ"ד כי עדים המעידים מה שיודעים המה ובאים בכתב שיהיה במקום פיהם למה יאמרו שהוא בידיעת הראב"ד וי"ע צה :

ובאמת גם בעובדה דהרדב"ז הרבה יש פנים לדון שבאו בדרך עדות להעיד מה שנעשה מעשה צ"ד שלהם והמה ראו כל המעשה ולא נבין כלל הנחת הרדב"ז שמוכיה ממ"ש נהגרה צ"ד שלנו ובכאלה להחליט אם הוא חשובה מעשה צ"ד או תורת עדים ויש פנים לכאן ולכאן מי ראו להכריע ומאן ספין להכריע רק הגאון הרדב"ז בענינו ולא כמונו בעניניו ונבין אני צה :

והסברא שכתב הרדב"ז בסוף דמילתא דעבידא לגלוויא לא משקרי שייך גם בעניניו ולכאורה תמוהים הדברים הלל רק במיתת הבעל אמרו שבמילתא דעבידא לגלווי כו' ונאמן ע"א ומפי כתב וכמו שכתב כן הרמב"ם צפ"ג מגירושין הלכה כ"ע בטעם נאמנות ע"א ועד מפי עד ומן הכתב מטעם שאפשר לעמוד על צוריו שלא מפי העד ואין העד יכול להשמע אם הדבר אמת כגון זה שהעיד שמת פלוני ועיי"ש אבל בגירושין לא מהימן ע"א ועד מפי עד וכמו כן לא מהימן מפי הכתב :

והנה כבר זכר מורי הגאון כ"י בשפרו בית דוד והביאו כת"ר שחדש לחלק במילתא דעבידא לגלווי בין מקום שיכתב שיצורר ובין מקום שבידינו ודאי לברר שצמקוס שבידינו ודאי לברר שפיר מהימן ע"א מהדין וזה קורא גלווי מילתא בעלמא וכתב שם שהעלה כן בתשובה והוכיח בראיות ברורות מהרמב"ם וסמוכים לזה מהש"ס :

והנה התשובה הזאת ישנה תחת ידי כי כתבה אלי ועיקר יסודה שמיא צבס הריב"ש שהיה לו גירסא אחרת מגרסתיו ברמב"ם (פ"ד מהל' יבוס וחליא הלכה ל"א) שגרסתיו שם משא"כ בשאר עדות של תורה וגרסת הריב"ש הוא וכן הוא בשאר עדות של תורה כו' ועיי"ש ומבואר שם שלכל

(ה) והנה מה שמחיר דעה הראשונה באבן העזר סימן קנ"ב סעיף ו"ו לפרש דבריו שגרושה אינו אף לאחר זמן והמקור לזה הדעה הוא בהרב המגיד פרק י"ב הלכה א' וגסתייב מדברי הרב ר' יחיאל ומשמע ששוים המה אחד טעם וזוה שהביא הרב המגיד בשם ר' יחיאל כתוב בטעם הדבר דכשאומרת א"א הייתי משמע דעכשו פנויה היא ועיין זו ובאמת כן הוא המורגל לפרש מחמת שהייתי לשון עבר הוא ולא לשון הווה ויש להבין לפי"ז מה אומר במתניתין בטעם הדבר שהוא מחמת הפה שאמר הוא הפה שהחיר הלא אף ערם שהחירה לא ידענו איסורא כי הייתי מאז קאמרה ולא עתה ולריך ליישב פע"פ ידענו שהיתה מאז א"א והגם שאמרה הייתי כמו נהחייתי מ"מ יש לפרש שנשאת מאז לאיש וממילא ע"כ באיסור על עלמא היא ובשאלמרה אח"כ גרושה אני ידעין דכיונה גם על איסורא על עלמא שסייתה מאז ולא עתה וא"כ יש לומר דדוקא צוה ששוב כשפירשה אחר כדי דבור או עסק באותו ענין הנה צפירשה נתגלה לנו שעוקרה בחוך כדי דבור ובאותו הדבור ובענין עלמו שסייתה הייתי מאז ולא עתה וזוה שפיר מועיל אבל בעניניו שכשאומרת אח"כ שנהגרה מאז ומה שהיתה לובשת לבנים הוא מחמת שמאז נשאת חכן מקודם בעת שראוה מלובשת בהנשואות חזקה היה לנו שנשאת לאיש ושובר לזה בחוך כדי דבור או אותו ענין שהוא ההלכה לא ידענו מזכרר אף לפי פירושה עתה כי אז לא רמזה לנו דבר ע"ז ולא דומה לאומרת א"א הייתי שמפרשה שרמזה לנו בלשון עבר ועוד יש לי ארוכות צוה וגם יש עוד לחלק :

אבל למדתי מסתימת דברי העור צסימן קנ"ב דככל גווי נאמנות להכוסף דברים ולבאר הקודם ואף אם אמרה ציום פלוני ובזמן פלוני ובמקום פלוני היה חופתו ושז היה חומרת שלאח"כ נהגרה שפיר נאמנת אף בלא עסקים כלל באותו ענין כי לא זוכר כלל העור רמז בדבריו לסברה שזכר הר"ר יחיאל וצ"י צבור לא נחשורר לחלק בין דעת העור לדעת הר"ר יחיאל והרב המגיד ומוזן דעיה הראשונה שצ"ע הוא ג"כ דעת העור וכמו שצטלתי דעתי לעיל שילחתי לחלק בין ילדה לזקניה מחמת סתימת דברים ודעת אדמו"ר הגאון בעל בית דוד כ"י ככה מצוטל מה שנתעוררתי לומר דעת ר' יחיאל וה"ה מחמת סתימת העור ויאל לנו שהוא תלוי שפיר צפוגתא צ"ע והדעה הראשונה בלשון סתום נשנית ודעה המחמרת נשנית בלשון וי"א ומעתה אחרי שהביאה שער רחיה מצ"ד רק לא נתקיים אשר קיומא דשערות רק מדרבנן הוא שומעין להמיקל וראוי לסמוך על דעה הראשונה בשו"ע ועפ"י זה דנתי להקל בעובדא שקרה לפני כו' אמנם כ"ז הוא צהיה לה כתב מצ"ד ולא כן בהענין דנקטינן צי' שאינו רק משנים שכל אחד מעיד לעלמו בכתובתו וחתמתו ושייך צוה מפייהם ולא מפי כתבם ותלוי זה במחלוקת הפוסקים לר"ת בתוספות יבמות ל"א ע"ב ד"ה דחזי וצ"ב ל"ט ע"ב ד"ה מחאה כל שהעדים לא אלמים וראוים להגיד מועיל אף מפי כתבם אבל להחולקים עליו אף במדבר לא אלם לא מועיל מפי כתבם וכתב כן הצ"ח צח"מ סי' כ"ה סעיף י"א והרמ"א כתב דכן וסגיין ולא כיש מי שמכשירין כו' :

והנה כעין זה בתשובת הרדב"ז חלק א' סי' קס"ח וז"ל שאלת ממני ידידי על אשה מקודשת שהיתה בחזקת שהיא מגורשת אלא שאין שם עדים שראו הגירושין ואין בידיה גט כי אצדה ואני עכבתי אותה מלהנשא עד שנשלח לקנדיא לדעת אם היא גרושה וכתבו שם וזה נוסח הכתב ראשי אלפי ישראל וכו' ראינו להגיד ולהודיע לכת"ר בחזרת עדות גמורה אף בהחזרה הזאת היא מגורשת אשר נהגרה צ"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם כשאר צנות ישראל הפנויות והמתורות בלא שום פקפוק וכו' ואתה הנה כתבת כי עדיין היא באסור כי הוא מפייהם ולא מפי כתבם וצאלנו לפלוגתא דרבנותא :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הגדת עד במקום חזקה הנה גם לפי דברי העד הוא מוליך מחזקה הראשונה לא כן במעוט ורובה שמאי דלזלינן בחר רובא הלא רק בלא ניכר ומעורב ולא אם ניכר המיעוט וא"כ גם אם אללנו אין ידועה אבל להעד ידוע ומבורר המעוט וזוה שפיר מהימן ובעז"י יש לי לזה סמוכין וראיות ומבואר במקום אחר וכבר נזכר לעיל ג"כ מזה קצת ודו"ק :

והנראה כיצוב דברי הטורי אבן כי חזינן שלא חלקה הגמרא לומר שהיה האשה נאמנת לומר נהגרשתי במקום פלוני שהיא במקום שיוכל להתגרר ואדרבה משמע ביצמות ק"ו ע"כ דאף במעשה שהיה שהלכו עשרה בני אדם מן הקליר ונשך נחש לאחד מהם ומה ובאת אשתו והודיעה לב"ד ושלחו ומלאו כדבריה וצאיתה שעה אמרו האשה שאמרה מה בעלי תנשא ומשמע שאף מעשה דקליר קודם שחדשו חכמים תקנתה בעגונה לא היתה מהימנה האשה אף כמו אחת מעשה שודאוי היה יכול להתגרר כי היה בקרוב ממש ועשרה בני אדם היו גם ואף בכזה רק במיתת הבעל מהימנה האשה וע"ה ועד מפי עד כו' אבל בגירושין לא יש אומן והטעם כי כן ממדת חכמים להשוות המדה ולא לחלק בין מקום למקום וזמן ועינן כי תלוי בשכיחה שיירתא ואין לזה שיעור להגביל ולב"ה קודם שחזרו היה התקנה בצאחה מדינה והיה הכל במדה משוערת ודווקא אחר התקנה שתקן במיתת הבעל שבזה דייקא טובא ואין יחודש כעת כעין התקנות לב"ה קודם שחזרו במיתה שיהיה כך גם בגירושין ואף לב"ה קודם התקנה לא היתה נאמנת אף באותה מעשה דקליר :

ותשובת ב"ש יוכיח שאמרו שיהיה דווקא בצאה מקליר חטים ולא מקליר שעורים הרי שלולא התקנה לא היתה מהימנה ושאני ביולא ונכנס בכותו או בא"י שבזה המדה מבואר לכל בכל זמן שלא נתעלם מעיניו שיוכל להיות נחפס כנגב ונראה שאף הרדב"ז לא אמר רק מדרך סניף כי במקום דבאמת הוא עבדה לאגלווי מדין תורה עכ"פ היו ראוי שיאומן ולכן דברבן שהשוו המדות יש לנעות אחרי סברת לקולא ואפשר שלפן יש לסמוך על דעת ר"ת שמיקל בעדות ע"פ כתב וזוה הוא מיושב הנהוג שזכר אדמו"ר ובהטעם דעבדה לגלווי מחמת הפאלטין שעכ"פ הנהוג שני עדים בכתב ולא ע"פ האשה עלמה מחמת דיאומן ע"ה באסורא במילתא דעבדה לאגלווי כסדרת מורי כ"י אבל ודאי שאין לחדש בזה מעלמינו לעשות תקנה חדשה בגירושין בצאחה מדינה כמו שהיה לב"ה קודם שחזרו במיתה רק שבמה שמד"ה היה ראוי ליתן אומן שפיר יש לסמוך על ר"ת וע"כ לא נוכל לומר רק בדרך זה לבד שהלא הרמב"ם בסוף פרק י"ג מגירושין כתב לסברתו שמחמת סמיתת הבעל אם הוא שקר אפשר לעמוד על בריו לא הקפידה תורה בזה שיהא לזה ב' עדים ובכתב ונאמן אף עד אחד ועד מפי עד ומבל"ת וסיים גם שהאמינו חכמים כו' כדי שלא תשארנה בנות ישראל ענוות וכבר בארנו שהכונה שמחמת חומר א"ה היה ראוי להחמיר יותר מדין תורה אלא מחמת תקנת עגונות הקילו והניחו על הדין וא"כ במקום שלא מלינו שהקילו חכמים ראוי להחמיר יותר מבשאר אסור ומלינו שלא הקילו רק במיתה בעל ובגירושין מפורש שלא מהימן ע"ה ולו שיהא שיש אופן שגם בגירושין יוכל לגלווי וגם נאמר שבכל אסור מהימן ע"ה במילתא דעבדה לגלווי אבל אחרי שלא נתקנה תקנה להקל הנה הוא כקודם התקנה במיתה הבעל ואין נאמנות עכ"פ מלך חומר א"ה א"ו לא נוכל לקיים דברי הרדב"ז ושכמו כן הוא סברת מורינו רק שמחמת שהוא עבדה לגלווי הוא רק חששא דרבנן וע"כ נוכל לסמוך על ר"ת : **ומעתה** נאמר שאף לפי דעת הגאון בעל טורי אבן נוכל ג"כ לומר שמחמת שהוא מילתא דעבדה לאגלווי לא יהיה עוד אסורה מדאורייתא עכ"פ ושזב נוכל לסמוך על דעת ר"ת להקל כי הנה התוס' בכתובות כ"ב ע"ב ושם עוד בדף כ"ו ע"ב בד"ה אין יעווי"ש כתבו שע"כ ב' אומרים נהגרשה וז' אומרים לא נהגרשה והבא עליה באשם תלוי

שלכל עדות שלפחות בין לעדות ממון בין לעדות איסור נאמן אשה ועבד בדבר העשוי לגלות ואפשר לידע אמיתית הדבר שלא מפיסה ולריך לומר מה שסיים גם הרמב"ם ע"ו כענין שבארנו בסוף הלכות גירושין והוא בעדות מיתת הבעל ולפי דברי אדמו"ר לא דומים ממש המה הם בסוף גירושין הוא מחמת מילתא דעבדה לגלווי וזוה במקום שיוכל ודאי להתגרר הוא גלווי מילתא בעלמא אבל משפט אחד להם וע"כ דימס הרמב"ם : **וראיותיו** מש"ס חולין ס"ג ע"ב באומר של עוף פלוני טהור דנאמן ועוד מע"ז מהא דאמרין כל ת"ח שמורה ובה אם קודם מעשה שומעין לו כו' אמר להו הרי שמואל ובית דינו קיים ופירש"י גם דמילתא דעבדה לגלווי לא משקרי אינשי ומהא דר"ה כ"ב ע"ב כי אהא עולא כו' ולא מיבעיא עולא דגברא רבה הוא אלא אפילו אינש בעלמא נמי מהימן מ"ע כל מילתא דעבדה לאגלווי לא משקרי וכתיב גם ששינה הגמ' באיזה מקומות בלשון ואמר על גלווי מילתא בעלמא מילתא דעבדה לאגלווי והוא באלו שבדינו ודאי לבדר כשנראה ולא יוכל להשמע והאריך בזה בגודל ורחב בינתו וזוה העלה ליישב מה שנהוגים לחתום שני עדים להעיד על גבי אשה שנהגרשה בב"ד פלוני ומחמת שעתה יש פאלטין (בי דואר) ויוכל להבדר תמיד וחדש לחלק זמנינו מזמנים הקודמים ועפ"י יתיישב דברי הרדב"ז כי בענינינו מקנדיה להעיר שהיה השאלה הרי מלוי עוברים ושבזים ובעבדה לגלווי בודאי כשנראה לבדר א"ל שני עדים כדין ממש ושלא יהיה מפי הכתב ונאמן אף עד אחד ומפי הכתב ונתחוק דברי אדמו"ר בראיה שהבאתי מהרדב"ז :

אמנם מדי מחלוקת זוה לא נלא כי מבואר מדברי טורי אבן להגאון בעל ש"א בחידושו למס' ר"ה דכ"ב ע"ב בד"ה כי אהא עולא שמפרש שלא מהימן רק בקידוש לירחא שהוא עדות של חסר לא על מלא דלא פסיקא לן בזה דבחדש אלול רובא מלא וכמו דאין נאמן ע"ה באחזוק אסורא כן לא נאמן במקום רובא דרובה וחזקה רובא עדיף ומה דהולך גם לסברא דמילתא דעבדה לאגלווי הוא משום חומר מועדות וכתיב גם שהרמב"ם לא סבר כך כי אזל לעעמיה בפ"ה מהל' אישות דנאמן ע"ה באחזוק אסורא ואין דעת כל המפרשים כן זהו הוכן דבריו ומבואר דאף במקום כזה דיכול להתגרר ביותר בנקל כי כל זה מתפרשת ממילא אחד מהצירו ועיר מעיר אימתי היתה יוהכ"פ וסוכות ואם ימלא שנוים יודרש מב"ד ע"י שליח ושיירות ועכ"ז לא מהימן ע"ה וכמו כן לא מהימני שני עדים בכתב :

והנה זכינו לאורו של באורי הגר"א לח"מ ובתוב בסיומן ל' בסופה בשם לקוט מכתבים וז"ל אין חילוק כו' ר"ל אע"ג דבדבר אסור ע"ה נאמן במילתא דעבדה לאגלווי כמ"ס בפ"ב דר"ה כ"ב ב' כאן אין חלוק מדאבעיא להו ביצמות ק"ו ע"ב ולא פשיט ממתניתין שאין האחין נכנסין על פיה עכ"ל ומבואר דאין מפרש בר"ה כ"ב ב' ה"ל כמו שמפרש הטורי אבן אלא דמחמת דעבדה לגלווי באסורא שפיר מהימן ע"ה אף דבלא עבדה לגלווי לא היה מהימן כמו במקום דאיכא חזקה או רובא והוא פלוגתא בין גאוני ארץ אשר כלם כאין נגדם ומי יכריע :

והנה הסברא שמתח מחמת שיראה שיוחפס לשקר מלינו שאף הא"י מהימן ביולא ונכנס ומרתת אולי יוחפס שנגע ביין ואף אף לו אם יש לו חשש שיוחפס כמו (ע"ז כ"ט א') בחמריו ופועליו טעוין עהרות אפילו הפליג יותר ממיל כו' ואף במקום חזקה כמו בכותי שוחט ביולא ונכנס חולין ג' לאב"י דיעבד ולרבה אפי' לכתחלה וא"כ לכאורה למה לא יאומן ע"ה במקום דיוכל להתגרר בנקל בדרישה וחקירה והיה נראה מאוד כדעת הגר"א אבל כבר כתבתי שלא בדינו להכריע בן הרים גדולים :

ואפשר לומר דטעם הגר"א דבזה שפיר מהימן ע"ה כי לא שייך כלל רובא וחזקה רובא עדיף ששאני

לדדי, המתירים והגם שכבר הראיתי פנים מסבירות להסירה
 מחמת שעיך חזקה מלבישת בגדי נשואה לא נראה חזקה
 כ"כ בנשים גדולות וגם לדדתי מחמת שכתבו שהראב"ד לא
 בא בעלמו עה"ה מחמת טעם כמותו ובידיעהו חתמו שיהיה זה
 מעשה ב"ד אבל בכ"ז ל"ע וקשה ההכרעה לכמותי וגם עבור
 מילתא דעבדא לגלויי קשה ג"כ להחליט אמיתותו ויולא עכ"פ
 מאסור דאורייתא אבל אחרי שהסמ"ע הכריע להקל בת"ח אף
 להוציא מהמוחזק חו נוכל להחליט שזו לסיפוקא פלוגתא דרבוותא
 ויותר דין ס"ם הנ"ל אף אם נאמר שיש בזה חששא אסור
 דאורייתא ומה גם שהראב"ד פנים לומר שהחששא הוא רק
 באסור דרבנן ובזיווף הסבירות שהתעוררתי לומר שבגדולה לא
 היה כלל חזקה לאסורא ומה גם איזו פנים לדון שהוא מעשה ב"ד
 וע"כ ראוי להסירה להנשא ומה גם כי היא עניה ושעת הדחק :

ויען כי בארתי סיוד הסותר תלוי על דברי הסמ"ע
 הנ"ל ויש לי בזה מהעיון ולפע"ד ל"ע דבריו מאוד
 ויש לי בזה דרך חדש בעזרי אשר לפע"ד הוא דרך ישרה
 ועפ"ז יולא משפט אחתא דא בהיתרא אף לשיעור רש"י וסיעתו
 שפליגי על ר"ת אכן אין למידין מחידוש שיחדש כמוני מיעוט
 ערך בחכמה ובמדע ויראה מה שלא יש זכר לזה ברבותינו
 זללה"ה ורק נאמר בזה יקבל שכר על הדרישה שנתחדש חדושי
 אורייתא ויקבל שכר על הפרישה כי אנו רק ראינו ליתן בעקבי
 דברי רבותינו זללה"ה ולראות את הגדויותנו להלכה על
 משכנות ספרי רבותינו :

אבל זאת חומר שלא נכון להחמיר משני פנים היינו
 שנתמיר מחמת קושיית ושללות על המהברים רבותינו
 זללה"ה וילמא לנו משאלותינו מצוכה וגם כשיראה לנו פנים
 מסבירות להלכה לפי מיעוט דעתינו נאמר שג"כ ראוי לפרוש
 מזה ולבעל דעתינו כי נאמר בזה שראוי להסיר בדרך ממ"ל
 אם יבטל דעתינו הרי מלאנו מקום להוכיח בפנים מסבירות
 להיתרא ע"פ דברי הסמ"ע הנ"ל ובאם שנפשו מדעתינו
 מחמת מה שאעורר על דברי הסמ"ע הנה כמו כן לעומת זה
 אבאר מה ששפיר ראוי לקיים מה שהביא הסמ"ע בשם מורי
 הוראות להקל בת"ח בעדות ככתב ושלח ב"ד ואשר עפ"ז גם
 בענינינו יהיה הך היתרא לכ"ע :

ואומר מקודם לריך לבאר מה שפדש הסמ"ע בת"ח שלא
 להעריחס ליתן אבל ישלחו בכתב ידם הנה אם
 יש עלה זו קשה בשבועות ל' ע"ב דאיתא שם דלורבא מרבנן
 דידע בשהותא וזילא ליה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר
 לאסהודי קמיה לא לזיל ורק באסורא חין חכמה וכן בש"ע
 פסק שם בסעיף ה' ומזוהר שם שגם בזמנינו יש לזה הדין
 ת"ח וקשה חדא למה ככתב הסמ"ע שלא ראו לערוה לה"ח
 משמע שהיה זיכולתינו להעריחו אבל לא ראו חו יש להקשות
 לכאורה דאם יש עלה לשלוח בכתב למה סתם הגמרא בשבועות
 ואמר סתם לא לזיל ורק באפרושי אסורא מחויב ולמה לא
 אמר העלה שישלח בכתב ויהיה שוה בין בממונא ובין באסורא :

אבל שני הקושיות הנ"ל יתוראו כאחד בעזרי שהנה
 בעדות לריך שני דברים אחד מפייה ולא מהכתב ב'
 שלריך להעיד דווקא בפני הב"ד ושיעור ר"ת לריך דיהיה
 בשני הענינים ראוי לבילה מחמת כי יכולים הב"ד להכריחו
 להעיד שיעיד בפני הב"ד ולכן אף שלא בא לפני ב"ד ולפניו
 רק שלא עדותו בכתב עכ"ל מהני ואין לומר ששפיר לא חשיב
 מה שיש זיכולת ב"ד להכריח בדין מה שכתב אם לא יגיד
 בו' ראוי לבילה אם שחשוב בפני הב"ד מה שהכתב קוראים
 הב"ד לפני הבע"ד זה אינו כיון שהתורה אמרה מפייה ולא מפי
 כתבם וכל עיקר מה שיועיל הכתב הוא רק מחמת ראוי
 לבילה ואם כן לריך שיהא ראוי להיות הגדה צפה בפני
 הבע"ד ובאם שאינו בזה האופן לא הוי ראוי לבילה ולא
 הוי שזב בהכתב כלום ומה יועיל מה שהכתב יהיה בפני
 הבע"ד

למוד (ח"א)

תלוי ולא קאי בחטאת והעד הבא עליה יהיה בחנק משום
 דחזקה דדייקא ומנסבא מנרע לחזקה חשח חיש ומה שדייקא
 החס הגם שאין עומד שם כלל להחזרר אבל חוששת אולי
 יופסלו עדי הגירושין ע"י פסול או הזמה וזהו חששא דלא
 שכיחא כלל ועכ"ז מבעל לחזקה ח"א והוי ספק השקול והבא
 עליה באשם תלוי לבד ומה נאמר שבמקום שבבדא לגלויי
 ויכול להחזרר הנה בזה שייך ודאי יותר סברא חזקה דייקה
 ומנסבא והגם שלדעת הט"א בשאר אסורין לא עומד חזקה
 שחושש מחמת שבבדא לאגלויי שיאומן במקום חזקה או רובא
 וע"כ כתב שלא מסימן העד רק על חסר חדש חלול ולא
 על מלא אבל שאני החס שעכ"ז כאשר נידון בספק כמו שהוא
 באשם תלוי ב"ב וב' בגירושין לא יאומן ומה גם שהחס הוי
 רובא וחזקה ורובא עדיף אבל באשם מחמת חומר שבסופה
 אלים חזקה דדייקא ומנסבא וכמו דחזינן שנאמנת לומר מת
 בעלי ואף אם שם עומד שיבורר ממילא תמיד כשיבא הבעל
 וע"כ תקנו חכמים שיאומן תמיד ובגירושין לא ישתווה תמיד
 עכ"ז היבא דשכיחי שייכתא ובקל יכול להיות מזוור ועומד
 להרוב שיבורר השקר כשאומרת שבמקום שהיתה דרה עד
 עתה היתה מוחזקת וידועה לפגויה גרושה ויש נוסעים לשם
 הרי עומד להחזרר מאוד ועכ"פ מדין תורה יפה חזקה
 דדייקא ומנסבא בזה כמו במיתת הבעל במדינת הים שהרחיק
 נדוד וכמו שיאומן הכותי בזולא ונכנס דמרתת ועומד חזקה
 דמרתת נגד חזקה שאינו זכוח ושפיר חין עוד רק מדרבנן
 לבד מחמת השוואת המדות או מהומר ח"א ושפיר נוכל לסמוך
 על דעת ר"ת :

ומצינו שכתב הסמ"ע בסיומן כ"ח ס"ק מ"ב וז"ל וראיתי
 נוסהין ממורי הוראה שלא ראו לערוה הת"ח ושלחו
 לו לכתוב עדותו בכתב ידו ולשלחו לב"ד וכן נ"ל מאחר
 דלר"ת וסיעתו אפילו בלא ת"ח מותר לעשות כן עכ"ל ואחרי
 שמיקל הסמ"ע בת"ח לסמוך על ר"ת וסיעתו ואף להוציא ממון
 מהמוחזק מכש"כ שתקנת אשה להסירה ראוי יותר להקל
 ממה שיהיה לכבוד הת"ח ובהכרח שאין דין ת"ח ממש שנפטר
 ללכת להעיד בעדות שהוא להפריש מאסורא (שבועות ל' ע"ב)
 וכאשר נוכיח א"י להלן שא"כ לא היה מועיל לכאורה
 אף לר"ת וגלריך ח"י"ה בזה ומה גם אם נאמר כמו שכתבו
 מדברי הרדב"ז ומדברי מורי נ"ל ועוד סמוכין מהסוס' כחובות
 כ"ב וכ"ו ע"ב הנ"ל שאין עוד בזה רק אסורא מדרבנן לבד
 שקיל יותר ודאי מלהוציא ממון מחזקה שנוכל לסמוך על דעת
 ר"ת וסיעתו :

וגם כאשר אף לו נאמר שראוי לנקוע דעת ר"ת וסיעתו
 ומחלוקת הפוסקים וספיקא דדינא הוא מ"מ יש להקל
 בענינינו בדין ס"ם שאולי כדעה אחד באבן העזר ס"ו ק"ב
 סעיף ואל' ונאמנת האשה בעלמה לומר שמה שהיא מלוכשת
 בגדי נשואה הוא מחמת שמאז נשאת לאיש ופגויה היא באמת
 וכמו בא"ח הייתי וגרושה אני ואף אם הוא כדעיה הב' שם
 שדווקא בתוך כדי דבור נאמנת אולי כר"ת דעדות בכתב
 מועיל ומהני ס"ם בפלוגתא דרבוותא שמקילים בזכה הפוסקים
 אבל בלא דברי הסמ"ע הנ"ל הנה משמע מהב"י והרמ"א בסיומן
 ק"ם סעיף א' שהכריעו דלא כר"ת שע"כ לא חששו כלל למה
 שיבואו בדרך שני דיעות ויהיה נ"מ במקום שהוא מסייע
 להמוחזק כמו עד לפעור משבועה וכדומה ובאם שנדחה דעת
 ר"ת והיתה חשובה כדעת יחיד לבד לו נדון עוד בס"ם וגם
 אף אם נאמר כהסברא מחמת שהוא מילתא דעבדא לאגלויי
 הוי חו רק דרבנן עכ"ז היה קשה להקל כדעת ר"ת באם
 שהב"י ורמ"א הכריעו דלא כוותיה ואף שהרדב"ז כתב דמהימן
 בעבדא לגלויי הנה הט"א כתב שהיה פלוגתא דרבוותא
 וחושב לדעת ר"ת כמו לדעה החולקת וע"כ כאשר מחמת
 בעבדא לגלויי יולא מאסור דאורייתא ובדרבנן שומעין
 להמיקל אבל אנו לריכיס ליתן אחר הכרעה הב"י ורמ"א גם
 ברדב"ז יש לדדים עובים אחרים וכונתו לסמוך שזב על

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

יעקרו בזה ולמה לא יתקנו שהב"ד הג' יתנו מעשי ב"ד .
 ויעוין ברמב"ם פ"ד מיבוס וחליצה הל' כ"ט שכתב וז"ל גט
 חליצה שאנו כותבין לה אינו אלא מעשה ב"ד כו' הרי דקרי
 לה מעשי ב"ד ושוב שם בהל' ל"א כתב דמעדין עליו שלשה
 או שנים מן השלשה או שנים שראו החליצה ותמוה הוא
 לכאורה וסבור הייתי לתרץ דהרמב"ם חזיל לשיעוריהם בפ"ב
 מסנהדרין הלכה יו"ד דמדון תורה מותר אפילו לאחד לדון
 רק מדברי סופרים שנים שדנו אין דיניהם דין ויעוין שם בב"מ
 בשם הרשב"א שכתב שלפ"י יוחא הא דאכשרינן תרי צפוזבול
 וא"כ איפשר כמו כן כשר גם צעור חליצה אבל דחוק הוא
 דלמה יכשירו בזה אחרי שהחליצה הוא בג' . וגם לפ"י
 יחולק התירוצ' להרמב"ם מחמת זה דשנים היו ג"כ ב"ד ולהר"ף
 ורש"י מחמת תירץ שתירץ לחלק בין חליצה לגט כו' .
 ובאם שנמצא דרך ואופן שיחיה עולה לכלם הוא נכון :

הבע"ד והוא פשוט וברור . ועל כן לריך לחלק זה ממה
 דאמרין (ב"ק מ"ה ע"א) דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו
 וכאשר בעליו ערק ליה לאגמא לא נוכל לגמור דינו ולא
 גובין עדות ולא אמרין שחשוב ראוי לבילה מחמת שנכריח
 המעריק שחובה לבער הרע ולעשות דין ברובא שכיון שלא נגמר
 דינו עדיין ויכול לשוטטו קודם שנגמר הדין ומה שחובה על
 ב"ד וישראל לדין ולסקל לא חשוב ראוי לבילה וע"כ לא מועיל
 עוד לשלוח כתב ידו והגמרא עיקר הדין משמיטנו שמה
 נמשך ענין העדות וק"ל שבמומנה לא מחויב הת"ח ליתך
 וממילא לא מהני כתיבת ידו ובאכורה מחויב ויתכן שוב
 גם בכ"י באם שיספיק להפריש בזה מהאסור והסמ"ע מיידי
 בת"ח שאינו גדול מהב"ד ושור או קטן הוא וספיר מחויב
 ליתך להעיד וע"כ יכולים אף להרשות להעיד בכתב לשיטת ר"ת
 שחשוב תו ראוי לבילה כנלע"ד :

אבן

לפנ"ד דאחרי דהסמ"ע מודה שבלא ת"ח לא עבדין
 עובדא כר"ת ואף אם העד הוא עד מסייע להמוחזק
 למה ישנה הדין בת"ח להקל כדעת ר"ת ואף להוליה מהמוחזק
 ומה בכך שרולים הדיינים לכד הת"ח ומאפי האי דכתב הסמ"ע
 שכן כ"ל אחרי שלר"ת וסיעתו הוא אף בלא ת"ח כי שאני לר"ת
 וסיעתו מסוברים שהיו עדות ודאי בהכי אבל לא לדין
 דעכ"פ מידי פסק פלוגתא דרבותא לא ילא וצפרע כי הב"י
 ורמ"א סתמו דלא כר"ת ואף נוכל להוליה ממון באופן שהוא
 ספיקא דדינא וכי בשביל הכבוד שרולים לכד להת"ח יאבדו
 ממון הנחבט שלא כדן אבל המוליה יבקש מהת"ח שיבוא
 להגיד עדות בפני החובע וצפה כדן וכמ"ש המוליה מחבירו
 עליו הראיה ולא על ב"ד שיעשו וייתור בזה מדעתם ולכאורה
 הוא תמוה מאוד ואין מתקבל על הדעת כלל ולריך הדבר
 תלמוד ליישב דברי הסמ"ע ואני צער ולא אדע :

(3) קשה קושית הקלו"ה בס' ק"ח ס"ק וזו"ו מכחובות
 כ"ד ב' דאיבעי להו מהו להעלות משערות
 ליוחסין ומבואר שם דאי חתמי אכולה מילתא כלומר על מה
 שהוא כהן שפיר מעלין והקשה מזה לכל השיטות שזולת ר"ת
 הלא היו מפי כתבם וחותם שם ליישב בדוחק וסיים שם
 ועדיין לריך ליישוב :

(2) במ"ש שם העור בס' כ"ח וז"ל כתב רש"י שאין העדים
 יכולים להעיד עדותן בכתב וישלחו אותו לב"ד
 כדאמרין מפיסה ולא מפי כתבם . וכן יראה מדברי הרמב"ם
 שכתב דין תורה שאין מקבלין עדות אלא מפי עדים . אבל
 מד"ם שחותבין דיני ממונות בעדות שצטער אע"פ שאין
 העדים קיימים כו' אבל ר"ת הסיר שישלחו העדים כתבם
 כו' . והקשה שם הב"י מהרמב"ם פ"ע מעדות גבי אלם כתב
 העטם לריך להעיד בפיו או שיחיה ראוי להעיד כו' הרי
 דסובר כר"ת דצראוי להעיד ג"כ מהני . ומה שתירץ שם
 דעשות הוא בהרמב"ם וכו' ז"ע דה"כ מי הכנים זה ברמב"ם
 וגם מהא דהשמיט העור בס' ל"ה לתיבות אלו אינו ראיה
 דיש לומר דהעור קילב דברי הרמב"ם משום דלדין אלם אין
 לורך לזה ומספיק לענין פסק הדין מ"ש שריך להעיד בב"ד
 בפיו ולזה אין פה להעיד וזה הסיוס שברמב"ם שכתב
 בנוסחאות שלנו או שיחיה ראוי להעיד הוא ללמוד למקום אחר
 שלא באלם . ולכן באם שנוכל ליישב להרמב"ם וגם להעור
 ע"פ הנוסחא הנמצא אהנו לא אכפת לנו כלל במה שמשמיע
 העור בס' ל"ה :

(7) קשה למה כתב העור בשם רש"י שאין העדים יכולים
 להעיד עדותן בכתב וישלחו אותו לב"ד . ולמה
 לא שנה לנו בקצור שאינם יכולים להעיד בכתב והיה משמע
 שבין הוא לפני ב"ד ובין לשלוח לב"ד ולא נעלם ממני שיתרץ
 זה בדוחק שמחמת שיהיו עללים ליתך ע"כ שלחו בכתב אבל
 אם הוא בב"ד למה לא יגידו בפיהם ומ"מ הלא יתכן שהחלו
 ר"ל שעדיין מללו בפיהם בקושי . ונח לו לכתוב ורואה לכתוב
 עדותו לפני ב"ד שלפניו וא"כ יפה הוא יותר אם היה רש"י
 מקצר ואומר שלא יכול להגיד עדות בכתב . וכולל זה בין
 ששלח הכתב ובין שהוא בב"ד ומוסר עדותו בכתב :

ונאמר ב"שוב כל הכ"ל ששפיר מודה רש"י להרמב"ם דמדבר
 ולא אלם כשהיה מעיד בכתב היה שייך הסברא
 דכל הראוי לבילה כו' . אבל כיון שאמרה תורה מפיסה ולא
 מפי כתבם לא היה תו מה שקוראין להכתב בב"ד בפני הבע"ד
 עדות בפניו ומה שמחויב העד מחמת לא יגיד וכו' . הנה
 יתכן שקודם שהוא לפני ב"ד לא חל עליו עדיין זה הלאו דאם
 לא יגיד כו' . ורק מלד השבת אבידה וכדומה לריך ליתך לב"ד
 להעיד ודומה להכובע עדותו באופן שלא הולך כלל לב"ד כמו
 שמערק לאגמא השור שמאוס לדונו בסקילה . ומצטט לעשות
 המאוס ומוגע הדין שיוזן וכמו כן מוגע זה העד ובב"ק ד'
 כ"ה ע"ב תניא הוידע עדות ואינו מעיד פטור מדיני אדם
 וחיוב

אפם לפנ"ד נראה לקיים פסק הסמ"ע ולא מטעמים רק
 מחמת שלפנ"ד נראה לחדש בהענין דברים כאשר
 אבאר ואדקדק מקודם באיזו ענינים (א) נתקשיתי זה כששה
 שנים ושאלתי להרב הגאון מוהר"ר יחזקאל הלוי ראב"ד דק"ק
 ווילנא ז"ל ולהרב המאו"ג מ' בללאל הכהן נ"י מו"ל בוויילנא על הא
 דמשמע מדברי הרדב"ז הנ"ל שגגירושיין פסול לעדות מפי הכהן
 מהא דיבמות ק"ע"א גבי חליצה ומיחון אמר רבא אמר ר"ה חולטין
 אע"פ שאין מכירין כו' לפיכך אין כותבין אה"כ מכירין ורבא
 דידיה כו' לפיכך כותבין כו' ופה"י עדים הרואים החליצה
 ע"כ . ש"מ דמועיל ראיה מעדים שראו וכן הוא בר"ף ורמב"ם
 פרק ה' יעו"י"ש ותירץ ע"ז הרב הגאון מ' יחזקאל הנ"ל
 שיש חלוק בין חליצה לגט שמחמת שבחליצה הוכרח לחכמים
 לעשות תקנה שיכתב שטר וע"כ כל שנים יכולים לכתוב ולא
 נתישב ישובו צעיני וצעיני הרב המאו"ג מוהר"ר בללאל
 הכהן הנ"ל מחמת שמה בכך שבחליצה היה הכרח אבל כ"ל
 שחליצה הוא בג' ועשו אלו הג' מעשה ב"ד ולא שייך בזה מפי
 כתבם כי רק ב"ד לא דנים ע"פ עדים בכתב כגזירת הכתוב
 כמה שנאמר ע"פ שנים עדים יקום דבר ומקיימי הדברים
 הם הב"ד וכן הוא פשוט ברדב"ז שצמטסה ב"ד מהני לכ"ע
 ושוב הייתי בק' מיינסק ושאלתי לאדמו"ר הגאון מ' דוד בעל
 המחבר ס' בית דוד והשיבני כמו הרב הגאון מ' יחזקאל הנ"ל
 ועתה כשהוליה לאור ספרו הנ"ל כתב כן בספרו בסימן כ"ב
 וסיפרתי אז בשו"ב ממינסק ליד ידי הרב המאו"ג ר' בללאל כ"י
 מה שבישישים חכמה ואמרתה בעלה דעתינו לעומתם אמנם
 ודאי שהוא תירוצ' לא מרווח ומהכרח יקובל הדוחק ואומר עוד
 אף אם נסבול הדוחק לשיטת הר"ף וסיעתו וקיימנו בשיעוריהו
 ששטר הוא מדין תורה אבל לשיטת הרמב"ם בפ"ג מעדות
 שאין לשטר מקום כלל מדין תורה רק תקנו רבנן שלא
 תגעול דלת בפני לוין א"כ יתיר אסור דאורייתא חזקת
 אסור יבמה לשוק מחמת שתקנו חכמים בחליצה שטר והגם
 שלפעמים עוקרין רבנן בתקנתם לקדושיין ונאמר שג"כ בזה
 בהכרח עקרו לקדושיין שקדש או המת אבל על מה ולמה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

ס

בספרים • ולכן כל חדושה כדון הו"ל להסמ"ע לבאר ובעטם מורי הוראה שזכר הסמ"ע וודאי שנוכל ליישב בזה :

ונחזי עוד בעדות אשה הנס לענין דרישה וחקירה הוא פלוגתא דר"ט ור' עקיבא סוף יצמות דר"ט סובר שהא כדוני נפשות ולריך דרישה וחקירה ור' עקיבא סובר דכדוני ממונות דמיא ואין לריך דרישה וחקירה • ויש לעיין איך הוא לענין עדות אשה בכתב • הנה מלך עדות להחיר אסורה לא יש נורך כלל עדות צפה דוקא וכמו דאשה נאמנת בספירת נדחה מחמת שיש צידה לעבול ואינה בחוקת רואה האם לריך בזה לתנאי עדות ממון ונפשות לגבות העדות ב"ד וציוס דווקא • כי כל תנאי עדות מדרישה וחקירה להקים דבר מפייהם ולא מפי כתבם אינו רק במה שנידון בסנהדרין כגון דיני ממונות או נפשות וכן מצוהר בהדיא ברמב"ם בפ"ג מעדות דבהלכה ח' כתב דאחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה • ובהל' ד' כתב דין תורה שאין מקבלין עדות לא כדוני ממונות ולא כדוני נפשות אלא מפי העדים שנאמר ע"פ שנים יקום דבר ע"כ מצוהר שהוא רק דווקא גבי עדות ממון ונפשות • ולא בעדות אסור ולא קשה תו מידי קושיה בעל קלות החשן מהא דכתובות דמעלין משערות ליוחסין ואף שהוא מפי הכתב כי עיני העלאת ליוחסין אינה לא עדות ממון ולא עדות נפשות ובעדות אשה להחיר אסורה היה שפיר מותר ג"כ אף בכתב רק שמה נלמה גבית כחובה וע"כ הוי כדוני ממונות • ואף דגם בממונה עקרו באמת רבנן לדינא דלריך עדות בפניו • במקום לורך והכרח כמו בעדיו הולכין למדינת הים • ויש דיעות שסוברים שבעדוה חמיר מהכי • וגם יש דעות שדבר מצוהר מותר אף לכתלה מכל מקום זה לא עקרו חכמים שיועיל עדות בכתב באלם ולכן בנשתתק דבדקין לעדות (גיטין ע"א) חירלה הגמרא שהוא לעדות אשה • והוא רק על מיתת הבעל כמו עד אחד ועד מפי עד • וע"כ מותר בזה אף לאלם בכתב והגם שהיה יכול להרץ דלעדוה היינו להחיר אסור כמו לומר על עבל שלו שחרם • אבל הגמרא רבותא משמיענו שאף בעדות אשה שהוא כממונות ובממונה אין עדות לאלם בכתב • אבל בזה הקילו חכמים להאמין על מיתת הבעל אף בכתב • והוה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות גירושין בעטם ע"א וכו' ומפי הכתב שהוא מהקולות שהקלו חכמים ללא השארינה עגונות • ומחמת שעומד להחזיר ולא יוכל העד להשמע יעו"ש ולכן אף הנשתתק מותר לעדות אשה בכתב • אבל להיות עד על חליצה וגירושין לא מהימן האלם להעיד בכתב כי הוא כדוני ממונות שעי"כ יבא לגבות כתובתה • ושיסיה ראוי להגיד צפה הוא לעבובא אף בממונה אבל לא חלמים שפיר מעידים עדי ראיה החליצה בכתובת ידם דכל זמן שהעדים יהיו חיים וקיימים ומדברים שפיר מועיל • כי עקרו רבנן לדין עדות בפניו בממונות במקום פסידא • ואין ראוי שתהיה כבולה לבלי תנשא כאשר תהיה במקום אחר • ולבעל ממה שכתוב לא לתהו בראה • אשר כופין לשחרר חצי שפחה כו' • וגם הענין חליצה נעשה בפרסום כמו שצריך למלוא בי חמשה • והוא מילתא דעבידא לגלוייא וחשיב כדבר מצוהר שמוחר אף לכתלה לגבות שלא בפני בע"ד • ליי"א שברמ"א סימן ק"ו סעיף ע' • ומה גם ליי"א שבדיעבד מהני שלא בפניו • וע"כ שפיר כותבין שנים שראו את החליצה ומועיל כל זמן שהן קיימין • ולא כשטר שתקנו חכמים משום נעילת דלת שזכרו הרמב"ם ספ"ג ה"ד כמו שבאר שם ששטר מועיל אף אם לא קיימים העדים • אבל לזה אין דין שטר רק כמעשה ב"ד הוא ועדי ראיה מועיל עכ"פ כשהם קיימים וא"ש הא דכותבין עדים שראו החליצה • שמוצא ברש"י ברי"ף וברמב"ם שמועיל שנים • והגם ששטר חליצה שאנו כותבין הוא מעשה ב"ד • ויפה יותר כי מועיל אף אם קיימים הדיינים עדי ראיה שנים הוא ג"כ בעודם בחיים וקיימים ולרש"י ורי"ף ורמב"ם הכל מחד טעם הוא ובישוב מרווח בע"ה :

וחייב כדוני שמים והתם אף בשאינו מעיד ב"ד • ואין שיסיה מסתבר מאוד שכשאינו העד ב"ד לא חשיב ראוי לבילה כיוון שבזה האופן שהעד אינו ב"ד בזה המעמד לא ראוי להעיד ומחמת זה הטעם כתב רש"י דאין יכול לשלוח העדות בכתב כי מה שכתב יהיה שם ב"ד ולפני הבע"ד הלא אמרה התורה מפייהם וכו' וכשהוא שולח אינו ראוי לבילה וכו' • ומחמת כי הוא מילתא חדתא חפשתי אם ימלא מי אומר כך ובעוה"י כן הוא פשוט להגאון בעל כנסת יחזקאל בתשובה סי' פ"ב שהוקשה לו דמ"ע לא יסבור רש"י סברה דראוי לבילה אין צילה מעכבת ותירץ כנ"ל מחמת שהוא שלא בפני הבע"ד • ונסתייע לזה מדברי הריב"ז במכות ובעוה"י יש לי ספר ריב"ז על מס' מכות וחפשתי בו ומלאתי בפירוש בדף ו"א על הא דשלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן ועיי"ש ויש שם לדון בדיעהו בדיעה רש"י • אבל מצוהר שמדקדק בזה שכתב רש"י ז"ל ישלחו עדותם בכתב יעויין בו ולדעה כנסת יחזקאל וודאי אם היה בפני הבע"ד שפיר הוי יכולים אף לכתוב • ולפ"ז ח"ס בפשוט הא דלומר הגמרא בשבועות ל' ע"ב דבאסורה מחויב העד לילך להעד ופשוט • אבל האלם אף בפני ב"ד לא מועיל כתב שלו כי אינו ראוי לבילה מלך הגדתו • והוה שהרמב"ם סובר שפיר כשיעת רש"י וכדסתם בפ"ב מעדות שמדין תורה אין מקום לשטר רק אם היו העדים קיימים וחיים אבל במה שמוציא השטר לב"ד אינו כלום כיון שאין העדים ב"ד ומצארים אם צפה ואם בכתב שהמה מעידים על הכתב בשטר כמו שכתב בו • אבל בפ"ע מעדות גבי אלם כתב הרמב"ם שפיר בעטם האלם שהוא מחמת שצריך להעיד בפיו או שיסיה ראוי להעיד בפיו • כי אינו בר עדות אף בפני ב"ד ובזה מי שהוא ראוי להעיד בפיו שפיר מעיד ופשוט שא"ש לפי הנ"ל אף לשיעת רש"י ולא קשה מידי תו על הטור סי' כ"ה שכתב שהרמב"ם הוא כרש"י ולא לריך לשמש הספרים :

והנה בענין עדות בפניו הקילו חכמים בעדות ממון במקום פסידא כגון שעדו חולים ולריכין לילך למדינת הים • ולא כן הוא בזולת זה וכמו בשור הנסקל כשמעריק בעליו השור לאגמא לא יכולים ב"ד כלל לגמור דינו של שור וודאי כדוני נפשות לא יוגבה עדות מעדים חולים • או הולכים למדינות הים וכדומה • וע"כ שבממון הקילו כמו שהקילו שא"ל דרישה וחקירה • ורק לכתלה גובין בפניו דווקא והוא רק מחששה שבפניו יגידו יותר האמת • וע"כ כתב הרמ"א בסו' ק"י סעיף ע' שי"א דבדבר הכרוך שאין בו חשש כמו לוואה מקבלין חפילו שלא בפני בעל דין יעווי"ש והוא מטעם הנ"ל שעקרו חכמים באמת בממונות לתנאי שגורה התורה שיעידו בפניו וכמו שעקרו לדרישה וחקירה ועייין עוד ברמ"א סעיף י"ד שהביא שי"ח ואומרים דאם נתקבל העדות שלא בפניו כשר בדיעבד יעווי"ש • והוא מטעם הנ"ל והסוברים דמעכב בדיעבד הכל הוא היכא דהיה אפשר להעיד בפניו שלא נעשה כמו שתקנו חכמים שלא הקילו בלא הכרח :

ולפ"ז היה עולה נכון כהכרעה סמ"ע שהת"ח ישלחו עדותם בכתב מחמת שבדוני ממונות אף לשיעת רש"י ורמב"ם דאין לשלוח עדות בכתב • הוא רק שצריך לקבל עדות בפניו כשאין עכוב מבעל דין חולה או עדים חולים וכדומה • וגם בדיעבד שפיר הוי עדות לדעה החולקים ואין זה רק מחששה דלכתלה לבד שיעת רש"י ורמב"ם • גם בדבר מצוהר אף לכתלה מועיל • וא"כ יתכן דבת"ח דאין לחשוך לשקר שיסיה לריך שיעיד בפני הבע"ד מחמת חשש רמיה וכדומה יתכן שפיר שא"ל כ"כ אף לכתלה ולשיעת ר"ת וסיעתו וודאי דיכול להעיד בכתב וע"כ שפיר יש לסמוך בזה לקבל עדות בכתב ודו"ק בזה כי עולים לפ"ז דברי הסמ"ע מלודקים רק מחמת שהוא לא פירש דברי ה"ב"י בטור סימן ק"ח • כמו דמוכח מהא דהקשה מהרמב"ם פ"ע מעדות • וגזר דעעות סופר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

ועולם היתר דחתה דנקטין זה מחמת הדידים שבארנו בעז"ה ויעיין נא כבוד תורתו בכל דברי הלה. וכאשר יסכים לדעתי מותרת האשה להנשא בלי פקפוק מנחי אברהם שמואל ז"ר יהודה ז"ל :

ועל

דבר הקושיא אשר הקשיתי בדברי רש"י דפירש בטעם דר"ט שע"כ הוא הנפשות משום דהבא עליה הוא בחנק. שא"כ גם עדות נדה הוא כעדי נפשות כי האוכל עכל או הבא על הנדה חייב מלקות ואפשר לומר שודאי מעיקר העדות להחיר להאשה הוא רק כעד על שאר האורין. ובדחתחוק בעינן ז' וכן היה ראוי גם בזה ז' וחכמים הקילו בע"ה ומתורה לא לריך בזה לא דו"ח ולא מפיהם דווקא. כי כל זה הוא רק מהגלו עדי ממונות ונפשות שהתורה גזרה רק בהם. ולא כן הוא בעדי האורא וכמו שמבאר ברמב"ם פ"ג מעדות ושע"כ מעלין משטרות ליוחסין וכמו שהארכתי וזאתי בעז"ה לעיל והוא ברור לפע"ד. אבל מחמת חומר ה"ה החמירו רבנן בעדות אשה. ולגלג ששקדו על תקנת עגונות ראוי להחמיר בה יותר האפשרי. ומ"מ לא יחמירו חכמים בלי עיין וטעם כלומר שמה שפסול בעדי גט או חליה עד הלס שאינו יכול להגיד צפוי הוא מחמת שדיומם רבנן לעדי ממונות. ומטעם שיש להם סמוכין לזה שיש בזה סרך ממון שע"כ תגבה כתובתה כן הוא לר"ע ולר"ט חף במיתת הצעל שבו הקילו יותר ומותר חף האלם ומ"מ דו"ח לריך כי הטילו בזה רבנן דין עדי נפשות והכל משום חומר ה"ה החמירו בעלם ההגדה. וג"כ מחמת פמך שע"כ יולא דין נפשות כדפירשתי והכל הוא רק מהחמרה דרבנן באסור ערוה ובשאריו האורים לא שייך זה רק כדן תורה לבד שבאמת הוא לא ממונות ולא נפשות כי להחיר האשה לנו דנין. וילא מזה שטיקק עיני שלריך בעדות אשה לא במיתת הצעל מפיהם ולא מפי הכתב הוא רק מדרבנן ומדאורייתא מעיד חף האלם בכתב ולשון ודאי דדרבנן נוכל לסמוך על דעת ר"ה דהמדבר יכול להעיד בכתב וק"ו בן בנו של ק"ו ממה שהקיל הסמ"ע בממונות שיעיד הת"ח בכתב. וזה הטעם הגון הוא להחיר אשה בעדי גירושין כותבין וחותמין בשטר שראו הגירושין מאתי אברהם שמואל במסור"ר יהודה זל"ה מראיין :

עוד יש לבאר כי הנה המשנה למלך פ' י"ג מגירושין הלכה כ"ח הביא בשם הרמב"ם שסותר לדידה בסיומן ק"ג דפסקו הגאונים דאין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה דלדיני ממונות מדמין להו. וה"ה לכל דיני קדושין וגירושין אבל בסיומן רס"ו כתב דאף למ"ד דעדי נשים צעו דרישה וחקירה. היינו עדי מיתת הצעל אבל בעדי גיטין וקדושין לכ"ע לא בעי דרישה וחקירה ע"כ :

ולכאורה

היה מקום לדייק מהרמב"ם הסיפוך משני האופנים. הלא שגם למחן דסובר דלא בעי דרישה וחקירה הוא רק במיתת הצעל שעומד להתברר מעצמו כשיבא הצעל אבל לא בגירושין וכמו שלא מסימן ע"ה בגירושין כי הרמב"ם שם הלכה כ"ע השוה כאלהת עד מפי עד ודרישה וחקירה ועד בכתב ובכולם כתב הטעם מחמת שהוא דבר שאפשר לעמוד על זריו שלא מפי העד ואין העד יכול להשמע ומשמע דבמקום שאין עומד להתברר כ"כ כמו בגירושין. ומה גם בקדושין שאם לא אמר שפלוגי קדש לפלוגי בפניו. מי יכחיש ומתחייבם שלא התעורר מאומה המ"מ על דברי הרמב"ם :

ולישב

לדברי הרמב"ם נאמר שבאמת מלך עלם העדות לא יש לורך בשני אלה דרישה וחקירה ומפיהם כי דרישה וחקירה ומפי העדים הכל הוא רק הנאים דיוני ממונות ונפשות. ובאסורא לא שייך זה אבל הא דלריך ז' עדים זה שפיר שייך באסורא דחתחוק אסורא ואין בידו. ומה גם בדבר שבערוה לריך דווקא ז' עדים כשרים אפס שמחמת חומר היה ראוי לחכמים להחמיר בזה כמו דיוני נפשות וזה הפירוש הנכון כמה שאומר הגמרא דר"ט סובר כיון דקא שרינן ה"ה לעלמא כדיני נפשות דמי. כלומר ראוי להחמיר שיהא בזה כל תנאי דיני עדי נפשות (ורש"י פירש שם דהבא על ה"ה בחנק וקשה עובא לפ"ז צעד המעיד על עכל שהורס תרומתו יהיה ג"כ כדיני נפשות שהעובר צמוד והתראה לוקה. וכן עד ספירת נדה ומקרא מלא נאמר וספרה לה לעלמה ולע"ג לפע"ד). אבל ר"ע סובר דמחמת תקנת עגונות לא הוטל זה החומר. ורק די כמה שהוטל משפע דיני ממונות מחמת שיש עכ"פ סבה שנוגע לזה המעשה עלמה לגבות כתובתה. ואחרי שבעלו חכמים בממונות דין דרישה וחקירה לא יש בעדות נשים זה החומר מדרישה וחקירה וקס אדינא שבאמת הוא רק כעד באסורא שאין שייך דין דרישה וחקירה ודין מפיהם ולא מפי כתבם. והנה הגם שמלך עלמנו לא שייך אבל עכ"פ נתנו בזה חומר דין ממונות ופסול האלם להעיד אם לא במיתת הצעל שזה הוה חף עד מפי עד ובמסל"ת. ולהעיד זריא ולא אלם בכתב שפיר הוא ראוי לזילה. והגם שהוא שלא בפני בעל דין אבל כי גם בממונה בעלו באמת לדין עדות בפניו שע"כ במקום פסידא או בעינן מזכיר לאיזה דיעות. או דיעוד לאיזה דעות אין קפידא. ומכש"כ בעדות אשה שרק לגזירת הכתוב הוא לבד שהוטל זה דין ממונות. ופשוט הוא שע"כ כותבין ז' עדים שראו החליה ומועיל שפיר כשהעדים קיימים. והגם שלא יהיה כדיני ז"ד כמו שהארכתי וזאתו מילתא בעמא בעז"ה. וכמו שפסקו כן רש"י והרי"ף והרמב"ם כו'. ומעשה גם בגירושין לא נלרך מפיהם דווקא ולא חף בראויים להגיד צפיהם ומעידים בשטר שפיר מהני כ"ז שהמה בחיים ומעמידים אותם בחזקת חיים כמבאר בגיטין דף ע"ה. ומועיל שפיר חף לרש"י ורמב"ם ועדיפא זה ממה שכתב הסמ"ע בת"ח בממונה שמעידים בכתב ושולחים. כי בעדות אשה באמת הוא רק על עדותו באסורא ומדרבנן לבד הוטל דין חומר ממונות. וודאי ששייך יותר לסמוך על שיטת ר"ת. הגם אם היה בגדר פלוגתא דרבוותא לבד ולאיזה טעם נקל בממונות עלמם. ומה גם שבארנו אשר לשיטת רש"י הוא לא לעכובא ורק לכחילה בעלמא. ובפרט במקום מניעת פריה ורביה שמשחררין לחני שפחה כי במקום פסידא הקלו רבנן חף בממונה גופא

מערכה א

פה

ידובר מהיתר שלוח גט ע"י פאטע הנהוג עפ"י מתירים גדולי חקרי לב ששקדו לתקנת עגונה וסדרו קך הצעל עומד במקומו ומוסר גט לשליח הולכה ובהרשאה ובעדים ובקיום ז"ד שבאותו מקום וממניחו לעשות שליח בחריקאי (ואף ע"י פאלט לשליח שבמקום אחר זה לא נבחר בהתשובות המתירים אבל כן נראה ראוי לפע"ד) ושליח שליח עד מאה שלוחים. וזה השליח אומר צ"ד שם בפני נכתב ובפני נחתם וממנה לפני הצ"ד. הג"ל לשליח חיש הידוע לו בשמו ושם אביו שהוא במקום האשה ומלטרף הרשאה שניה מקוימת מצ"ד הג"ל. וגשלה הכל ע"י זי דוהר הנקרא פאטע וכשיגיע ליד שליח השני אומר שם צ"ד שבמקום האשה שליח שליח ז"ד חני ומוסר להאשה וחתעורר בזה שיש לי מהעיון בזה ואחלק דברי לשלשה ומהשם אבקש העזר :

חלק

א' בדבר שהצ"י סימן קמ"ה סעיף ל"ה הכריע להקל לשלוח גט על ידי כותי ולמנות לשליח בכתב מפני שהכותי אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא. והוא דלא כבה"ג שמחמיר ופוסל מלידת גט בזה. אבל הר"ש והר"ן והעפור חלקו עליו והרמ"ה שם חושש לסכנת בה"ג. וכתב שלא ראה נוהגין כבה"י והמתירים בהשבותיהם בחרו בדעת הצ"י ולהקל במקום עיגון לשלוח על ידי הכי דוהר כנ"ל. ולע"ד אבאר שלא ראוי לסתור דברי הרמ"ה ואפרש באור נכון ואמיתי בעז"ה בדברי בה"ג שיתיישב חמיהת הר"ש והעפור והר"ן. ומכל מקום יעלה לפ"ז דשילוח על ידי הכי דוהר קילא

יש לסמוך על דברי הרא"ש והר"ן . והחיר בעל אמונת שמואל בעובדה ידידי שזא בכתב חבל ע"י ישראל . והמחיר"מ הוסיף שבמקום עיגון יש לסמוך על ר"ת והרא"ש דגם ע"י אינו יהודי יש להחיר . וכמו שכתבו שכן נהגו באשכנז ולרפת . וכן כתב אמונת שמואל בשם הרדב"ז שסמך על הר"ת והרא"ש ור"ן והגהת אשרי בשם ראב"ה ואביו רבינו יואל והרדב"ז כתב שאין לבו נוקפו בזה ע"כ :

(ב) ואומר מי אכני לערוך מערכה בפרט הזה . ובכל זאת החורה היא נחנה במדבר מקום הפקר שרשות לכל אחד לעיין בה . ובאם שנידון בזה מחמת שיש גאוניס גדולים המתירים הרא"ש והר"ן והעיטור וראב"ה בראשונים וכן מאחרונים שהזכירם בתשובת מהרי"מ כ"ל . לעומת זה מי זוערי המה הבה"ג שכל דבריו דברי קבלה . וכתב בשם רב חנינא גאון שהוא כתב בשם רבנן בתראי . והרמ"א שבז"מ אכן פסקין הלכה כמותו ואחר מנהגיו אכן נמשכין בז"מ . והוא חשב לדעת גדולי הראשונים הנ"ל . וכתב דלא ראה נוסחים כהמקילין ואין ספק דלא כתב כך משום שנהגין תמיד למנות שליח בפניו דלמה ימנו לשליח בכתב וע"י כותי ולא ראינו כזה אין מציאין ממנו דאיה כלל . אלא דכוונתו דאף באין אופן למנות שליח בפניו . כי הוא במקום רחוק ואין אופן להשיג שליח שילך לשם . ואם היה אופן למנות שליח במקום האשה ושלא בפניו היה מקום נקל לגרש ע"כ . ונמנעין מזה ולא חוששין מעולם לתקנת העגונה . ונוהגים היפך המנהג שכתבו ר"ת והרא"ש שהיו אז באשכנז וספרד ובדור האחרון חששו לדעת בה"ג והראשונים הנ"ל . והנראה בטעם המתירין האחרונים שהקילו נגד דעת הרמ"א . הוא מחמת שמסתבר להו עממיהו של הרא"ש והר"ן . ולכן בתשובת מהרי"מ הנ"ל ובתש' אמונת שמואל לא כתב בזה חידוש טעם וראיה להמתירין הרא"ש והר"ן נגד דעת בה"ג והראשונים הנ"ל כי מספיק מ"ש הרא"ש והר"ן בטעמים חוקים שאין לריך עוד סעד אחר אבל אני אומר אדרבה מחמת גודל פשיעות סתירתם לדברי בה"ג והתמיהה גדולה מטענת הרא"ש והר"ן והעיטור עד שיעיד זאת כי לא נדע כלל יסוד דברי בה"ג והראשונים ואיך שיהיה כ"כ זרים באין מציין ופותר עד שאין שום החללת הבנה בדברי בה"ג וא"כ לא נוכל כלל לדון להקל נגדם דכל זמן שלא נבוא על אמינת הכוונה כי רק אחרי כן אז נחכים אבל לא קודם וזה לבד מספיק לטעם המנהג של הרמ"א שצחר להחמיר ולחוש לדעת בה"ג ורבנן בתראי :

(ג) הנה בשירי עהרה מהג' ר"ש קלוגער בקונטרס שקראו תיקון עולם חתר לפרש לדברי בה"ג בדרך דחוק ורחוק ולא מתקבל על דעת לב מציין . וזה הוא סבה שהמליץ ע"כ להקל נגד דעת בה"ג ור"ח ורבנן בתראי ומחמת שכל דבריו בזה קשים לקבלם וקשה לבאר אקצר מזה רק איזו הערות ארשום למטה בהגה"ה בעוה"י (א) :

ולפער נראה נכון לחדש דרך ישר וברור בכוונת בה"ג בשם ר"ח ורבנן בתראי וציא מקודם למ"ה הר"ן

קילא משילוח על ידי סחם כותי ושי"ל שזוהו אף הרמ"א מודה שמוחר :

חלק ב' אבאר כמה שהמתירים הקילו אף כשאין ניכר לנו חתימת העדים והדיינים וסומכים על קיום ב"ד שצטרפות ועל הרמ"א סוף סימן קמ"ב בשם התשב"ץ ובנו הרשב"ש שהקילו בשלא אמר השליח בפ"ג ובפ"ג ובהגע יש קיום ב"ד . ואין ניכר לנו חתימת הדיינים . ובזה יש לפענ"ד הרבה מהעיון כי החולקים על התשב"ץ רבים המה וגדולי האחרונים לא סמכו ע"ז כלל . ובעיקר דברי התשב"ץ אהעורר לבארו באר היטב ושליפי הפסק וההלכה שבחו"מ סי' מ"ו לא נוכל כלל לסמוך על סברת התשב"ץ כי אינו עולה לשיטת פסק השו"ע שם ואבאר שמחמת כן יובן להמעייין בצאורי הגר"א שמהדש בזה מקור וסברת מהתוס' אשר התשב"ץ לא סבירא ליה כלל זה . ומ"מ יעלה שפיר ג"כ לדין . אבל אחתה שאיך שיהיה לא שייך רק לעיין קיום הגע לבד שהאמינו חכמים לשליח שיאמר בפ"ג ובפ"ג . אבל בעינינו שלבד קיום הגע . הנה עיקר שליחות השני לא ידענו רק מההרשאה השניה ובלא קיום אין סברא להחיר וזהו ל"ע מאוד על המתירים :

חלק ג' מה שיש מהעיון שכל עיקר יסוד היתר דין הרמ"א סוף סי' קמ"ב הנ"ל הוא מה שקיום שערות הוא רק מדרבנן וזהו שפיר כן הסת' אבל בעינינו יש מקום גדול לדון שהקיום בזה הוא מה"ת ונסתר כל היסוד מעיקרו ואף שגם שזוהו נהעוררו המתירים ולידדו בזה בסברת היתרא אבל לע"ד יש בזה הרבה מהעיון ויקשה מאוד היתר בזה :

חלק ה' ידובר בזה מהמבואר בש"ע סימן קמ"א סעיף ל"ה משלוח גט ע"י כותי וממנה לשליח בכתב ב' דעות בזה ב"י ורמ"א והוא דדעת בה"ג בשם רבנן בתראי פוסלין מלידת גט כ"ל . והרא"ש והר"ן והעיטור תמחו מאוד על סברת בה"ג ומכשירין ואבאר בעוה"י לסברת בה"ג אשר יאמר עליו כי הוא זה . וע"פ זה אדון בשלוח ע"י הכי דואר הנקרא פאלע :

(א) הנה ב"י לעור סימן קמ"א ובש"ע הוא בסעיף ל"ה הובא שני דיעות בדין שלוח גט ע"י כותי וממנה שליח בכתב בה"ג בשם רב חנינא גאון בבל רבנא וזכרם רבנן בתראי פוסלין מלידת גט כ"ל והחמיר כוותיהו הרמ"א בסימן הנ"ל שם . וכתב שלא ראה נוסהין להקל אבל הרא"ש והר"ן והעיטור תמחו על בה"ג בשם גאוניס הנ"ל . ומציאם הב"י בעור שם והכשירוהו ופסק כן העור והב"י שם . ונעה אחר זה המתירין לשלוח ע"י כי דואר במקום עיגון דלא לחוש להרמ"א ולמנהג שכתב כ"ל מחמת דתמיהת הרא"ש והר"ן והעיטור על בה"ג חוקים מאוד . ואין פותר לדברי בה"ג בשם הגאוניס הנ"ל שיהיה פתרון מתקבל ונכון ויעויין בתשובת מהרי"מ סי' ל"ג דכתב דפשוט שבמקום עיגון אין לחוש להרמ"א ושכן כתב בתשובת אמונת שמואל סימן יו"ד דבמקום עיגון

הגה"ה

(א) בחקון עולם מהג' ר"ש קלוגער כתב ללדד להחירא דאף דהכי דואר הוא אינו יהודי מ"מ יש לו דין שליח מחמת דאמרינן לעיין אין שליח לד"ע דחצר דע"כ מותיב בזה הוי שליח לד"ע . וכמו כן גם לענין דמעטין לאו בני ברית משליחות הוא דווקא אם אינו בע"כ אבל אם בע"כ מועיל דחצר הוי ג"כ לאו בני ברית אבל משום שבע"כ מוחיבין ביה והוי שליח וכן בהנחת על כי דואר אינו תלוי ברעון הנוסע והמוליך אלא בע"כ מחוק המלך מניחין ומחוייב להוליכו יעויין זו . ולפע"ד תמוה הדמיון דהחצר הוא רשותו של בעל החצר והוא בני ברית . גם החצר אינו בגדר כלל בחירי ורלוני והאי כי דואר הוא בחירי ובזר בכך מרעונו להיות עובד בני דואר וגם אם יעבור חוק ענוש יענש לבד גם החצר דנייד אינו שליח רק בכפות והאי כי דואר מהלך הוא . עוד מבאר שם לדברי בה"ג-במ"ש דהלכה כר"א דעדי מסירה כרתי דכמו דקיי"ל כר"ש דבשמות מובהקים דנכרים לא גזרינן דילמא אחי למשמך עלייהו משום דניכר שהמה נכרים וכמו כן גם בזה ניכר שהוא א"י ואינו בר שליחות ולא אחי למטעי שהוא שליח ע"כ . וקשה שלפירושו למה הוצרך בה"ג לסיים לזה דקיי"ל כר"א דרק הסת' מחמת שלא ימכרו על עדי החתימה שניכר שהמה א"י ויחון בעדי מסירה . וזהו ע"פ שיטת ר"א דעדי מסירה כרתי אכל מה נפקא מזה לענין א"י דאינו שליח . וע"י תירך דה"ק דכיון דעדי מסירה כרתי לא ימקך ליתן ב"ד"ד ויש לחוש לפעות אבל אם לא עדי מסירה כרתי . ויחון ב"ד"ד לב"ד עושין לא חיישינן ומחמת שלא יחון ב"ד"ד לכן אוסר בה"ג לכחלה שלא לשלוח ע"י א"י ולמנות על ידי שליח בכתב וכתב שרק אם נשאת לא חלא ע"כ . ויפלא על באור מאמר זה בבה"ג דהבה"ב נקט כמו שהוא בגמרא לענין דברי ר"ש דמיקל מחמת שירד לשיטת דר"א וכוונת בה"ג כמו כן להקל בשליח ע"י א"י מחמת דקיי"ל כר"א ודלא כמו שרצה לפרש דלחומרא קאמר ובעיקר דבריו אין הבנה דמאי תלוי זה ב"א דעדי מסירה כרתי שלפ"ז לא ניתן ב"ד"ד דלשו לר"מ דעדי חתימה כרתי תריך דווקא מתינה ב"ד"ד כללו ש"ד אין בציאורו ענין ודו"ק :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הפוסל חף צדיעבד . ועיווין צזכחים ק"ה ע"ה דאומר שם מחוסר יליחא כמחוסר מעשה ומחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה (3) . וכמו דיליחא מחמת שנוי רשויות המחייבות לשנות ולהוליא חסוב מעשה כן סברי רבנן קדמאי בממנה שליח ע"י א"י שניתן לו שהוא יוליכנה וימסור מידו ליד האיש שיתמנה לשליח ע"י כתב לזה והוא רק כשיתרצה או בזה כשיצוה לו הגט והמכתב ואחרי שיתרצה יהיה לו דין שליח והיו כשינוי רשות מבעל להא"י ומא"י להשליח ולפי"ז אין טענת הרא"ש ע"ז טענה כלל דנאי דמעשה הא"י הוא רק במעשה קוף בעלמא מ"מ הא ודאי דהמחוסר מעשה קלייט ותלישה מהמחוסר חף אם יתלוש הקוף הוי הכל מחוסר מעשה הפוסל ופשוט :

אבל (ה) רבנן בתראי סברי דמעשה נטילת הא"י מיד הבעל והמסירה ליד השליח לא חשיב מחוסר מעשה לא מציעיא לשיטת הרשב"א וסייעתו דפליגי על הרמ"ה הנ"ל וסברי דכשנכתב בתלוש ואח"כ נעשה מחוסר ונתלש וניתן לא חשיב מחוסר מעשה הפוסל א"כ גם בזה יש לומר כך . ואפילו לשיטת הרמ"ה הנ"ל מ"מ יש לומר דדווקא במחוסר מעשה בגוף הגט כמו במחוסר שבלא תלישה נמנע הנתינה או פוסל אבל בזה חף כשנתן הבעל ליד הא"י שיתנו לזה שרואה בו שיחיה שליח הנה בכל עת חף כשהוא ביד הא"י יכול הבעל ליעול ממנו בחזרה וליתן לאחתיה לכן לא הוי מחוסר מעשה הפוסל :

אבל (ו) לכתחלה אמרו רבנן בתראי דלא מנסבינן לה ואמרו שדומה לה"ה דר"ש דאמר כלם כשירים וירד ר"ש לשיטתיה דר"א דאמר עדי מסירה כתיב וכמו כן בזה כשינתן ע"י עידי מסירה הוא כשר לר"א ומ"מ לכתחילה לא מנסבינן לה וע"כ דסברי רבנן בתראי דהעדי חתימה שבגט לא חשיבי מעשה עוד עדים והוי כמזויף מחוסר דמודי ר"א דפסול וכל פסול רק לא מנסבינן לה ואם נשאת לא תלא ועיווין ברמז"ס (פ' יו"ד מגירושין הל"ב וצפ' א' הלכה י"ז וצפ"ב הלכה י"ז וצפ"ג ה"ח) ועיווין בת"ה סימן רכ"ח וצ"ה"ש גיטין פ"ק סימן יו"ד . ומבואר לך דמזויף מחוסר לר"א פסול דלא מנסבינן לה ואם נשאת לא תלא אבל עיקר דבר זה לריך בחר למה זה כך לרבנן בתראי דפסלי בזה לעדי החתימה :

ואומר (ז) דה"ג ור"ח בשם רבנן בתראי סברי כשיטת הרי"ף בהמגרש והרמז"ס צפ"א מגירושין הלכה ו'ו דאף דקיי"ל כר"א דעידי מסירה כתיב מ"מ אם עבר ונתן גט שחתום עליה ב' עדים ונתן בינו לבינה בלא עדי מסירה ה"ז כשר הואיל ועדים כשירים חתומים בו :

וייש להבין שהלא לר"א ודאי עיקר הגירושין אשר לריך שיהיה דוקא בפני עדים היא נתינת הגט לידה שע"כ הוי מעשה הגירושין וכדכתב הרמז"ס שם הלכה י"ג וז"ל ומנין שיתנו לה בפני עדים הרי הוא אומר ע"פ שנים עדים כו' יקום דבר כו' יעו"ש ולשיטה הנ"ל קשה צמאי דס"ל דעידי חתימה לבד כתיב צדיעבד ובהם לבד חף בלא עדי מסירה סגי לשיטה הנ"ל בין לר"מ ובין לר"א ואף יועילו העדים אם אין עדותן על עיקר הגירושין שהוא הנתינה ליד האשה דווקא וקודם זה אין דבר והנלע"ד דהא דאין דבר שבערווה פחות משנים צעין שנים על עיקר הדבר וכמו דלריך כמו כן עדים בקדושין וע"כ ל"ל לשיטת הרי"ף והרמז"ס הנ"ל דעדי החתימה הוי כמעידים כאשר יהיה הגט ביד האשה או שלוחה שחזקה וודאי שהגיע לידה כהלכה

בשם בה"ג הנ"ל ומ"ש הרא"ש והעיעור בתמיהותם ואח"כ אפרשו בעזרי"ה לנכון אשר יאמר עליו כי הוא זה :

כתב הר"ן בספ"ב גיטין וז"ל כתב בה"ג צעו רבנן קמיה דרב חנינא גאון בכל רבתי דא"י לא הוי שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט . מהו למיכרכי בחד מנא ומימר לא"י אמטו האי מנא לישראל פלוגי ולחזיה לאחתיה ואמר להו רבנן לא ונתן בידה או ביד שלוחה אבל א"י לא דבעינן דכי נפיק מידה דבעל לידא דאתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח קבלה דשווייה אתתא גופא דקאי במקום אתתא גופא אבל ביד א"י לא ורבנן דהשתא אמרי הע"ג דאתתא א"י לביעה אי יכבי לישראל והוא ישראל יהבית לאחתיה צעדי מסירה לכתחלה לא מנסבינן לה משום דכתיב לאו בן ברית הוא (ואף אינם יהודים שבזמנינו אינם בתורת גירושין שלנו) ואי אנסבא לא מפקינן לה משום דר"ש דתנן ר"ש אומר כולם כשירים . ואמר ר' זירא ירד ר"ש לשיטתיה דר"א דאמר עדי מסירה כתיב וקיי"ל כר"א ע"כ . וכתב הר"ן ע"ז ולא ידעתי מאי שייטא דר"א הכא . והרא"ש כתב על דבריו בה"ג הנ"ל ודבריו תימא דודאי אם עשה הבעל את הא"י שליח ואף שמינה הוא את הישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לא"י וגם אינו בר כריתות אבל הכא כיון דלא עשה כותי אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל בכתבו את ישראל שבאותו מקום שליח למה יפסל הגט וכן נוהגים באשכנז ע"כ . וה"ה הביא בשם העטור דכתב דלר"א מכשיר אפילו לכתחלה מסתבר דהכי נמי אם נהגרשה תינשא לכתחלה צעדי מסירה ע"כ :

והנה הקושיות על בה"ג הם עלומות כמו שכתב הר"ן דמאי שייטא דר"א הכא והוא כהין פתרון לדברי בה"ג גם פשוט הוא כמ"ש הרא"ש שכיון שרק הכותי מעי' לישראל אחר שתישראל הוא השליח מעשה האיני יהודי הוא מעשה קוף בעלמא וזה הוא תמיהה קיימת בין לרבנן קדמאי ובין לרבנן בתראי גם קושיות העטור חזקה מאוד חף לפי דברי בה"ג הגם אם לא נדע מאי שייטייה דר"א הכא לו יהא ששיטייה הכא כמו שתלה בה"ג בשם רבנן בתראי בדברי ר"ש ושיורד לשיטתיה דר"א הלא ר"ש ור"א מתירין אם נתגרשה שנתנא לכתחלה ולמה החמיר בה"ג בשם רבנן בתראי שלא מנסבינן לה לכתחלה ורק אם נשאת לא תלא ודאי דלריך תלמוד להבין מה ראו רבנן קדמאי (והגם שזה אין נפקותא כ"כ לדיונה מחמת דהבה"ג כתב דרבנן בתראי לא סבירא קך מ"מ כוונת דעתם לריך להבין) ומהו דעת ודברי רבנן בתראי דהבה"ג הביאם להלכה :

והנראה (ד) לע"ד בצאור דברי בה"ג הנ"ל רבנן קדמאי דאמרו דבעינן ונתן בידה דכי נפיק מידה דבעל או שלוחו לידה דאתתא או שלוחה אבל ביד א"י לא ופסלי חף צדיעבד . טעמיהו כמו דפסול מחוסר קלייט בין כתיבה לנתינה ולדעת הרמ"ה מוצא צטור סימן קכ"ד שאף אם נכתב בתלוש ונעשה מחוסר אחר הכתיבה פוסל מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה וכמו כן הוי חסרון מעשה אם באמצע בין כדנפיק מיד הבעל או שלוחו יש חסרון מעשה עד יצוא ליד האשה או שלוחה מחמת שנתן הבעל או שלוחו ליד א"י שהא"י ימטיה ליד האשה או שלוחה והא"י אינו בר שליחות שיהיה מפעולת דין שליח שהוא במקום הבעל אלא רק מעשה קוף בעלמא אשר בלא זה המעשה לא יגיע ליד האשה או השליח של הבעל שיתן להאשה והוי חסרון מעשה באמצע

הג"ה

(ב) בזה דזכחים ק"ה אומר ילא זה שמחוסר לקיחה הבאה ונתינה חשיב הבאה מעשה . ועיווין בהקדמת ספר גט מקושר שהקשה מהא דנזיר על כל גט הנשלה ממקום למקום דהוי מחוסר הבאה בין כתיבה לנתינה ואני הארכתי בזה במקום אחר ובארחי והוכחתי דמחוסר מעשה הוא דווקא במעשה חסובה וכמו דאמר בזכחים ק"ה ע"ה מחוסר יליחא כמחוסר מעשה ומחוסר קריבה אינה כמחוסר מעשה ומ"מ מעשה היא אבל לא חסובה דחסרונה יהיה פוסל ופעולה היא יהיה מה שיהיה ואף בנטילת לולב ומיניו אומר מדאגבתי ילא וחשוב עשה מנאו ונזיר רק דרוש מקרא דכתיב רק שני פעולות לבד ולקח ונתן ש"מ דשלמים הוא ולא פתח אהל מועד ממש דבזה יש שלש פעולות לקיחה הבאה נתינה ודוק והארכתי בזה במקום אחר :

באופן הנ"ל שנמסר לגוי שימסרו לפלוני ושיתמנה בכתב לשליח
 כי יש בזה הרבה דברים מחששות הנ"ל וסודותא לא חשוב
 אם לא בחזקה גמורה אשר הסיפוך לא יתכן אם לא בדרך
 זר ורחוק מאוד דלא שכיח כלל כמו שיאבד הצעל להגט
 וימלאו האשה וכדומה מאי דלא שכיח כלל זה לא חייבינן וחשוב
 עדות ולא בהנ"ל ונתבאר הסברה שמחולקין רבנן בתראי
 הנ"ל והר"ן :

(ט) ומבואר לפי"ז דהא אם הצעל היה מוסר לקוף ממש
 או לשועה וחרש שפיר מודה הר"ן דאף
 אם הגיע ליד הנשלה והוא ימסרו להאשה בפני עדי מסירה
 לא תנשא בו לכתחלה ואם ימסרו בלא עדי מסירה אינו גט
 כלל כי בזה צעל ודאי סודותא דעדי חתימה על ענין המסירה
 שנמסר כהלכה אבל הר"ן דהשיג על הב"ג וכתב דלא
 עשה הר"ן רק מעשה קוף בעלמא משמע דאף אם היה
 הצעל מוסר בן לקוף או לשועה והיה מגיע להנשלה כשר
 הגט אף לכתחלה הנה הר"ן לשיעוריה חזיל ועעמיה
 ונימוקו עמו דהר"ן דבפ' המגרש סימן ז' פליג על שיטת
 הר"ן והרמב"ם הנ"ל וסובר דהעדי חתימה אינם כלל עדים
 רק על זה שלא זייפה להגט ור' מאיר דאומר עדי חתימה
 כרתי הוא רק שמה"ת צעינן דוקא עדי חתימה ומעידים שלא
 זייפה והעדים הנ"ל הוא מגוף ספר הכריתות לר"מ ומ"מ
 אינה ניתנת אף לר"מ אם לא שיהיה עדים אחרים על המסירה
 להגט לידה ולר"ח דעדי מסירה כרתי הוא דמה"ת עדי חתימה
 אין לוקח בהן כלל לא מעלין ולא מורידין כי בלא עדי מסירה
 אינו גט אף אם יש עדי חתימה וזהו בין לר"מ ובין לר"ח
 ורק לר"מ מה"ת נריך גם לעדי חתימה ולר"ח רק מפני תקון
 העולם ותיקון העולם הוא כשעדים חתומים על הגט או
 חולין דבא לידה כדון בעדי מסירה שהוא ראוי שלא זייפה
 להגט אבל אם יצורר שלא היה עדי מסירה אינו גט בין
 לר"מ ובין לר"ח ולפי"ז שפיר תמה הר"ן דמה צריך שהציאו
 הר"ן להשליח שזה אינו אלא כמעשה קוף בעלמא ואף אם
 יקרה שהקוף יציאו להשליח והשליח ימסרו ע"כ בפני עדי
 מסירה כשר הוא ולפי"ז אינו ענין כלל למזוייף מתוכו דמז"מ הוא
 שעדי החתימה פסולים להעיד על זה שהמה עדים שלפי הנ"ל
 אינם עדים רק שלא זייפה האשה להגט וע"ז שפיר הוי עדים
 הגם שמסר הצעל להקוף ולא נחבעל ע"כ עדות הזאת שלא
 זייפה ועולה מדוקדק הר"ן לשיעוריה וזה"ל בשם ר"ח גאון
 בשם רבנן בתראי לשיעוריה הר"ן והרמב"ם הנ"ל והר"ן
 לשיעוריה הקשה שפיר והר"ן הגם דקים בשיעוריה הר"ן
 והרמב"ם אכן מחולק הוא בהסברה לענין שלוח ע"י ח"י דסובר
 דאף בכל זאת חשוב עדים אף על המסירה ולכן הקשה שפיר
 על שלוח ע"י ח"י מאי שייטה דר"ח הכא :

(י) אמנם העטור שהציאו הב"י דהקשה על הב"ג דלר"ח
 מכשיר אף לכתחלה בעדי מסירה ע"כ אין מובן
 לכאורה דבריו ודעתו בזה דממ"ז באם שקיים בשיעוריה הר"ן ודלא
 כהר"ן והרמב"ם מאי נ"מ אם הלכה כר"ח ואם כר"מ ולא שייטה
 כלל בזה מילתא דר"ח אובא דסובר כהר"ן והרמב"ם והעדי חתימה
 מעידים בין לר"מ ובין לר"ח גם על המסירה וע"כ מדתלה
 בדעת ר"ח דעדי מסירה כרתי שמע מיניה דאינו סובר כהר"ן
 ולא חשיבא עוד העדי חתימה עדים על המסירה וא"כ
 הוי שוב כמזוייף מתוכו ומודה ר"ח דפסול ולא תנשא לכתחלה :

(יא) וצריך לומר דסובר דמ"מ לא דמי למזוייף מתוכו
 דכמזוייף מתוכו מעיקרה חתמו בפסול אבל
 בזה חתמו בהכשר גם בעדותם יש בלוחו עדות על שני
 דברים חדא דאינו מזוייף שלא זייפו האשה שנית דחשוב
 ממילא עדות גם על המסירה וזהו נחחדש אח"כ ע"י שמסר
 הצעל לח"י שאינו עוד עדות על המסירה ודוקא לר"מ דעדי
 חתימה כרתי הוא חסרון לפי שיטת הר"ן והרמב"ם שיהיה
 בעדותם עדות גם על המסירה כנ"ל וליכא בזה אבל לר"ח
 דכתיב

מיד צעלה או שלוחו מחמת שחתמו בעוד היה ביד הצעל
 ולא יגיע ודאי לידה או שלוחה כי אם על ידי נתינה מצעלה
 או שלוחו לגרשה באופן המועיל :

ויעויין בהר"ן בהמגרש שם דהכריע כהר"ן והרמב"ם
 הנ"ל ובאר בהדיא כמו שכחתי וז"ל שם דהוי
 לה עדי חתימה כעדי מסירה שהרי הגט יולא מתחת ידה
 בעדים הללו ובידוע שהצעל מסרה לה נמלא כאלו הם עממם
 מעידים על המסירה עכ"ל . ונחזי אהן שענין הדעות הנ"ל
 הוא רק מחמת חזקה משמירת הצעל או שלוחו שהוא כמוהו
 שקבל עליו זה שיקויים בהגט כמו שנלטווה מהצעל וימסרו
 להאשה ע"פ הדברים שאמר לו הצעל ודאי דסומרו ולא ישונה
 מאיזה תנאי או דבר שזוכו הצעל והוי שפיר כמעידים העדי
 חתימה על המסירה שנתקיים כדון וכהלכה אבל אם הצעל
 היה נותן הגט ליד קוף או חרש שועה וקטן שאינם בני
 דיעה ובעלי שמירה כלל ויכולה האשה להשיג הגט מידם ולו
 יהא שהקוף או השועה היה מוסר להגט עם המכתב בכתב
 מינוי שליחות ליד השליח מ"מ האם בזה האופן יש עוד עדות
 מעדי החתימה שנמסר הגט ליד האשה כדון וכהלכה ואדרבה
 באופן זה נראה ודאי שנתצטל ענין העדות על המסירה ואף
 אם השליח ימסור להגט בפני עדי מסירה יהיה רק עדי
 המסירה לצד עדים על זה שנמסר להאשה או שלוחה כדון
 וכהלכה אבל העדי חתימה שבגט בודאי צעלים כיון שתיקר
 עדותם לריבוע שיעידו גם על המסירה כנ"ל וככהאי גוונא
 אין כן עדות על המסירה והוי שוב הגט כמזוייף מתוכו
 דמודי ר"ח דפסול ואי מינסבא לא מפקינן לה כנ"ל :

ובה"ג בשם ר"ח גאון ובשם רבנן בתראי סברי דכמו כן
 הוא גם בשולה ע"י ח"י הגט מוכרך במנה
 דימטו לישראל פלוני דימסר לאתתיה שעי"כ נחבעלו ג"כ
 סודותא דעדי חתימה על המסירה שנעשה כהלכה כי הר"ן
 לא קבלו בתורת שליחות ולא ניתן לו כלל לשליחות שיהיה
 במקום הצעל והחזקה מהשמירה שיקויים בו כהלכה נחבעל
 ג"כ כי אין ידוע כלל אם ימלאו הגוי הלזה שנשלה לו שימסרו
 לידו וגם אם ימלאו וירגה למסרו שמה לא יתרגה להיות שליח
 אלא יאמר להח"י אין לי חפץ בזה החזר למי שנתן לך והח"י
 יאמר למה לי להחזיר בחזרה אמסרו חגי להסתתא ואם שלא
 ימלאו כלל יתכן שימסור למי שימלא מצני ביתו ואף לקטן
 או חרש ושועה ואומר שימסרו לאביהם והם יעשה בהנשלה
 כחפץ לבדם והוי הכל צעול לעדות שהעדי חתימה יהיו
 כמעידים על המסירה שנעשה כהלכה והוי כמזוייף מתוכו ולכן
 לכתחלה לא תנשא ואי חנסבא לא מפקינן לה משום דקוי"ל
 כר"ח דעדי מסירה כרתי ור"ש לא מכשיר אף לכתחלה רק
 בשמות מובהקין דאינו חשוב כמזוייף מתוכו אבל בשמות
 שאינם מובהקים לא תנשא ואם נשאת לא תלא ובענינים הללו
 הוי בשמות שאינם מובהקים דאין שום לך הבנה מהגט
 מהסודות שנתחדש אחרי הכתיבה שנמסר לגוי כנ"ל וברור
 הוא לפע"ד בכוונת הב"ג בשם ר"ח גאון בכל רבתא בשם
 רבנן בתראי :

(ח) והר"ן הגם שהכריע כהר"ן והרמב"ם ובאר בעלמא
 להא דהוי עדי החתימה מעידים גם על
 המסירה כנ"ל מ"מ לא עמד בזה על כוונה הנ"ל בזה"ל
 וכתב וז"ל ולא ידעתי מאי שייטיה דר"ח הכא והנראה דסברתו
 דענין העדות מעדי החתימה על המסירה הוא מדרך חזקה
 דחתי מכת רובא דעל דרך הרוב לא יגיע ליד האשה אם לא
 שנמסר לה כהלכה וסובר הר"ן שכמו כן גם שנמסר ליד
 גוי דימטי לפלוני דימסר לאתתיה מדרך הרוב הוא שאם
 יהיה הגט ביד האשה דנמסר לה כהלכה אבל אין זה מוכרע
 כ"כ ורבנן בתראי הנ"ל סברי דלא על זה האופן חשוב עדות
 לענין הנ"ל ואין חשוב עדות כי אם כשהיה הגט רק ביד
 הצעל או שלוחו שזמירים בו לעשות כדאין הצעל אבל לא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

כמו חשש דנפילה ואבידות הצעל ושחמלאו האשה וכדומה וכמו דבזה חשב סהדותא על המסירה להאשה כמו כן בנשלח על ידי הכי דואר ושפיר מודה הרמ"א כי גם לבס"ג ור"ח גאון צבל רבתיא ורבנן בתראי ג"כ לא שייטא להא דר"א ולכן שפיר דמי לשלוח ע"י כי דואר ולמנות שליח בכתב כנ"ל כן נלע"ד :

אבל הוא דווקא כשיוכל להחזיק עידי הדיינים מקיימי הכרשאה אבל במה שנהגו להחזיר אף בלי קיום יבואר חומר הענין בשני סימנים שלהלן :

סימן ב

בוה יבואר כאשר בנשלח ע"י כי דואר ממרחק רב נמנע לקיים חתימת העדים או הדיינים • ובחשבות מהרי"מ ותיקון עולם מתירים גם בזה ע"פ הרמ"א סוף סימן קמ"ב בשם החשב"ץ • ודברי נודע זיהודא מה"ת וע"ז אחמה שלפי דבריהם אין לך היתר על ברור מנוי שליח השני שכל עיקרו לא נודעו רק מהרשאה השניה והיא אינה מקיימת לנו ולפי דבריהם לא נוכל ללמוד לענין זה מידי בשם החשב"ץ הנ"ל כאשר אבאר במילתא בטעמיה :

שוב אבאר דנראה מכל האחרונים שלא היה להם ספר החשב"ץ עלמו • והמעין בחשב"ץ עלמו יראה שדך אחר לו ועפ"ז יעלה לך היתר גם בענין הנ"ל :

ושוב אבאר שלפי פסק הריב"ש דפסק כן הרמ"א בחו"מ סי' מ"ו סעיף ז' נסתר יסוד היתר החשב"ץ • ושע"כ בצבורי הגר"א כתב סברה אחרת ע"פ התוס' דכתובות שזה לא הוי בכלל סברה של החשב"ץ ופנים הדעות הוא ועפ"ז חוזר הדבר שבצענינו ליכא סברה דהיתרא :

הנה עוד מקילים המתירים בחשבות מהרי"מ ותיקון עולם בנשלח ברחוק מקום ע"י הכי דואר אף שלא נוכל לקיים חתימת העדים והדיינים • ותמכו יסוד ההיתר על מ"ש הרמ"א בסוף סימן קמ"ב שבמקום דחק ועגון ושליח הביא גט מקויים בו עדי החתימה אע"פ שאין מכירין חתימת הדיינים • והשליח לא אמר בפ"ג ובפ"ג סומכין על הקיום מחמת דמה"ת עדים החתומים על השטר כמו שנתקרה עדותן צ"ד דמי והוא מב"י בשם החשב"ץ :

ויעויין צ"ז שם שכ' שחמה מאוד על החשב"ץ והרמ"א דהלל דמחמת זה הטעם דהוי כנחקר עדותם צ"ד לא הקילו משום עגונה רק שהשליח יהיה מהימן לומר בפ"ג ובפ"ג • ואם לא אמר ונתן ולא נעל ממנה לומר בפ"ג ובפ"ג ונשאת תלא שהגט פסול • ולר"מ הוי הולד ממזר א"כ כאן שהקיום לריק קיום מדרבנן למה יהיה מותר כל שאינו חוזר ונוטלו ממנה מה לי קיום חותמי הגט עלמו מה לי חתימות דייני הקיום וסיים שם הע"ז כמדומה שאין כאן לסמוך ע"ז למעשה :

ויעויין עוד בהגהות חדשות לסמ"ק יוס רביעי סימן קפ"ד שהוא מהגאון ר"י לייטלעש שמביא בשם הר"י בן לב ח"ב שאלה ח' שלא ראה לסמוך על החשב"ץ הנ"ל אף לעשות סניף להקל • וכתב דהא רוב מנין ורוב בנין מכל הפוסקים דחו זה מהלכה ופסקו דמעשי צ"ד לריק ג"כ קיום יעויי"ש • ויעויין עוד בספר ישועות יעקב בסוף סימן קמ"ב דהחמיר דלא כהרמ"א בשם החשב"ץ ע"כ :

והנה הגאון צעל נוב"י מ"ת סי' קל"ו משיב לשואלו דבר על שהקשה על הרמ"א שמיקל בגט מקויים אף שאין מקויים לנו חתימת הדיינים • ולמה בסוף סימן קמ"ב פסק דאשה שיש לה מעשה צ"ד שנתגרשה ולא כיכר ח"י צ"ד דאסורה להנשא • ולא הגיה שם הרמ"א מיד להקל במקום עגון • ויישב צעל נודע זיהודא שם בשני אופנים חדא דלא הקיל הרשב"ץ רק בגט עלמו דחששו בזה רבנן לתקנת עגונה במקום דקשה להחזיק ואיך תגרש ולא במעשה צ"ד שנתגרשה שקשה

דבעדי מסירה לחוד סגי כשר ואין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם והוא רק לכתחלה ודבעד היכא דלא הוי מזוייף מתוכו כשר להסתכסכא אפילו לכתחלה והטעור סובר דלא חשיב מזוייף מתוכו כמו שצאתי בטעם סברתו ועולים דברי הראשונים הכל כהוגן בעזה"י :

(ב) ומעתה נראה העולה לפי הנ"ל דמה שכתב הרמ"ש דמעשה ח"י אינו אלא כקוף צעלמא ומוכח דאף אם היה זה ע"י קוף או שועה וחרש היה ג"כ כשר • אכן כ"ז הוא רק הרמ"ש גשיעתיא אבל להרי"ף והרמב"ם וכן הר"ן דקיים בשיעתיא הנה הגם דאין סובר כהב"ג לענין ח"י אבל ע"כ מודה לענין קוף או חרש ושועה ולהבטע"ע בין צא"י ובין בקוף עכ"פ לכתחלה לא • רק אם כבר נתגרשה תנשא בו :

(ג) ולפי לריק עיון בהב"י שצסימן קל"ג מיקל בשיעתיא הרי"ף והרמב"ם ודלא כהרמ"ש ומתיר אף בעדי חתימה לחוד דבעד וע"כ דעדותם הוא קיים אף על המסירה כנ"ל ולפי"ז בנמסר לקוף ודאי לכתב עוד סהדותא על המסירה ומעתה קשה על הב"י לשיעתיא איך צסימן קמ"א סעיף ל"ה כתב כהרמ"ש ממש וכתב במסירה ושלוה ע"י ח"י שכשר מפני שהח"י אינו עושה אלא מעשה קוף צעלמא ומתיר צא"י מאותו טעם שפשוט לו היתר בקוף והוי דבריו בזה עם דבריו שצסימן קל"ג תרי קולי דסתרי אהדדי :

(ד) ואחרי שצארנו שלפסק הב"י שמיקל בשיעתיא הרי"ף והרמב"ם ואף הרמ"א לא פליג שם רק חושש להחמיר לדעת הרמ"ש ומביאו ליש חולקין יעויי"ש ומעתה לא נוכל עוד לדון לקולא אף בנמסר ונשלח ע"י ח"י רק כשנחליט כהר"ן דפליג בסברה לכתב על הב"ג בשם ר"ח גאון צבל רבתיא ורבנן בתראי ומי יכול להכריע במילתא דהלוי בשיקול הדעת וסברה לחוד ובמקום שגדולי רבותינו הראשונים שכל דבריהם דברי קבלה וצאם שגלרף דעת הטעור הנה הטיעור קיים בעיקר הסברה בשיעתיא ורק פליג בדבר אחר שסובר דלא דמי למזוייף מתוכו ועל כל פנים לכתחלה אסור לגרש בו להטיעור וא"כ הר"ן יחיד הוא בסברתו ועולה לפ"ז נכון מאוד מה שהרמ"א החמיר וכתב שלא ראה נוהגין כך וכבר צאתי שע"כ שהוא אף במקום עגון לא נוהגין כך והמנהג הוא מנהג ותיקין לשיעתיא הרי"ף והרמב"ם דהעיקר כוותיבו להלכה צסימן קל"ג ואין ראייה כלל מהרמ"ש שכתב שצאשכנז וספרד נוהגין להקל כי לשיעתיא דפליג על הרי"ף והרמב"ם עולם ודאי נכון מנהג המקילים ולא לדין דהעיקר לנו כשיעתיא הרי"ף והרמב"ם ובפרט כמו שצארנו שהב"ג ור"ח ורבנן בתראי קיים בשיעתיא וכן הטעור סובר כך כנלע"ד נכון וברור :

(ט) אמנם אחרי שחזינו שהר"ן מחולק עם הב"ג ור"ח ורבנן בתראי הנ"ל אם כשנמסר לח"י שימסור לישראל פלוני ושה פלוני ימסור להאחתיא אם נתבעל ע"כ עדי החתימה שיהיו כמעידים גם על המסירה או לא שלהב"ג ור"ח ורבנן בתראי צעל הסהדותא מחמת שלא דמי לסתם גט שביד צעל או שלוחו שחוקה כשהוא ביד האשה שנמסר כהלכה ולא אמרינן שחא נפל מהבעל או שלוחו ומלאו האשה מחמת דזה לא שכיחא מאוד אבל בנמסר לח"י ולא ידוע אם יקבל ממנו השליח להגט ולהשליחות וישאר ביד ח"י יחבן שפיר שהח"י מעלמו יאמר אקיים המבוקש שימסור להאשה או אולי ימסור הח"י לחיזו קטן מב"ב של הנשלח כי לא ימצאו וכדומה אבל הר"ן סובר דכיון דעל דרך הרוכ כשיהיה ביד האשה חזקה שצא לידה כהלכה וחשיב שפיר עדות גם על המסירה שהוא כהלכה מעתה נאמר כל למעט בצלוגתא טפי עדיף ובנשלח ע"י כי דואר מחמת חוק המלוכה והזמירות שצזה רחוק מאוד שיבוא ליד האשה שלא כהלכה וחזקה גדולה שייגיע ליד הנשלח והוא ודאי ישמרו אף שלא יראה בהשליחות והחשש שיהא שנוי ושיגיע ליד האשה שלא כחורה הוא רחוק ודאי

כ"ב ליישבה בדרך אחר . גם הא שבש"ע סוף סימן קנ"ב הוא ג"כ בתשנ"ך עלמו בח"א סי' קע"ג . ומה שכתב הרמ"א בסוף סימן קמ"ב הוא בתשנ"ך ח"ג סי' ע"ז וח"כ קושיית השואל שבנ"ב שתמה על הרמ"א שלא הגיה גם בסוף סימן קנ"ב אינו קושיא כלל על הרמ"א רק על התשנ"ך עלמו שלא יספור לדידה ולריך להעמיק יפה בדברי התשנ"ך ויבאר להמעייין ואכתוב לזה להלן ולבעל הגהות חדשות שבסמ"ק סימן קפ"ד היה לו שפיר ספר התשנ"ך כמבואר ממה שכתב שגראה דברי התשנ"ך בח"ג סימן כ"ב סותר למ"ש בסימן ט"ז (יש איזו טעות סופר בליוני של הגהות חדשות ואינו כותב מדוקדק והמעייין יפה יראה שאין שום סתירה בתשנ"ך) :

גם בהגהות חדשות הנ"ל כתב וערצב לדברי התשנ"ך עם סברת זנו הרשב"ם ושגם התשנ"ך דמיקל הוא מעט שסומך על הגדולים שסוברים דקיום ב"ד לא לריך קיום כלל וסיים בזה בלשונו שם וכמו שהביאו החו"ס' בפ' שני מכתובות גבי עד ודיין דמלטרפין מהתוספתא דשביעית דאין מעשה ב"ד לריך קיום . ואף שרוב מגין ורוב בנין מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל חולקים ע"ז . וכמ"ש החו"ס' שם דשאני גבי פרוזבול משום דנאמן לומר פרוזבול היה לי ואדך . וכן הרשב"א ז"ל כו' והר"ן ז"ל כו' והפוסק גדולים דחו לזה הסברה וכן הטור ושו"ע בח"מ כו' מ"מ כתב התשנ"ך כו' . דגנע יש לסמוך על מקלח הגדולים שסוברים שא"ל קיום כו' יעו"ש . ומבואר בדבריו דיסוד טעם התשנ"ך שיה עס דברי זנו הרשב"ם שסומכין דלמעשה ב"ד כה יפה שא"ל קיום מחמת ההוכחה מהתוספתא דפרוזבול . ודלא כדחיית החו"ס' ושארי ראשונים בכתובות שם דפרוזבול שאני . וזה יסוד היתר שכתב התשנ"ך מהחו"ס' דפרוזבול . כתב כמו כן בבבאורי הגר"א סוף סימן קמ"ב בטעמו של הרמ"א שמיקל בכתשנ"ך :

אמנם המעייין בתשנ"ך עלמו ובהגהת זנו הרשב"ם בח"ג סימן ע"ז ובמ"ש הבי"ב בסו' קמ"ב (בדפוס סלאוויטא הוא בדף קנ"ה ע"א) בשם תשובת הרשב"ם יראה לעינים כמה סתירות לכל הנ"ל (א) שלא התשנ"ך עלמו מוחלט הוא דמעשה ב"ד לריך קיום ומוכיח כן מבבלי ומירושלמי משלשה מקומות ומדחה להסוכה מהא דפרוזבול [התשנ"ך מביא הכל בשם הירושלמי דשביעית והעתיקו כן הבי"ב וכן בבבאורי הגר"א ולא מלאחי בירושלמי לפי השקפתי והתוספות מביא בשם תוספתא דשביעית וכן הוא בתוספתא שם] מחמת הוכחתו משלשה מקומות מהירושלמי וגם מבבלי מהא דכתובות והביא בשם הרמב"ן דפירש להא דפרוזבול בדרך אחר ובאופן דליכא שום הוכחה כלל . וכתב שם שאף להר"ן והרמב"ם דפרשי להא דכתובות בדרך אחר ואין ראייה עוד מבבלי מ"מ מודו דמעשה ב"ד לריך קיום . וטעמו ע"כ מחמת דכתב שם דמעלמו מוכרע כן . וגם מחמת השלשה ירושלמות שהביא שמבואר בהם דמעשה ב"ד לריך קיום . וסובר התשנ"ך שאין שום חולק בדבר ומה שהסיר בקיום מב"ד לעידי הגע ואין ניכר לנו חתימת הדיינים באר בח"ג סימן ע"ז טעמו . וכן בסימן כ"ב הסיר והכל לא מטעם דיש סוברים דמעשה ב"ד א"ל קיום . ואף בעדים לבד סגי וכן כתב זנו הרשב"ם דלדעת אביו אף בעדים סגי ובעל דעתו נגד דעת אביו :

(ב) **אף** הרשב"ם כשראה לומר דנסמוך על הפוסקים דסברי דקיום ב"ד א"ל קיום אינו רק הרי"ף והרמב"ם דפירשו בהא דכתובות דעד ודיין מלטרפין בדרך אחר שלפ"ז אין מוכח מידי . וסגן בזה כי נראה מדבריו דהבין כן בדברי אביו התשנ"ך . ואין זה כלל דעתו אלא דגם להר"ף והרמב"ם קיום ב"ד לריך קיום ומוכרע כן מסבירא ומהשלשה ירושלמות שהוכיח ולהראיה מפרוזבול דחו מחמת דהרמב"ן מפרש לה בדרך אחר ומ"ש בהגהות חדשות הנ"ל בשם התשנ"ך והרשב"ם דהסוכה הוא מפרוזבול ושיש מקילים מחמת זה וזהו דעת התשנ"ך והרשב"ם , זה אינו כמבואר להדיא להמעייין בדבריהם :

(ח"א) **לב**

שקשה לקיים שהיא מקריה . שניה כתב דלרמ"א הוקשה קושית הט"ז ולא ראה הרמ"א לסמוך על הרשב"ך רק בקיום ב"ד על עדי הגע דהקילו בזה רבנן להאמין להשליח שהוא ע"א שיאמר בפ"ג וכו' ולכן מהני קיום מב"ד שאינו מקוים דעכ"פ מה"ת הוי כנחקרה עדותם ב"ד וחשוב עדות מה"ת ועדיף מע"א שאין מועיל מה"ת יעוין בו :

ומחמת דגודע ביהודה מתרץ בהנ"ל לקושיית הט"ז . וגם שבבבאורי הגר"א סוף סימן קמ"ב כתב באור וטעם לדין הרמ"א בשם הרשב"ך ולא חלק ע"ז להחמיר משמע דמסכים להקל במקום עגון מזה סמך בתשובת מוהרי"מ סימן ל"ג הנ"ל להקל גם בנשלח ע"י הבי דוהר ורק חשש למה דלא דמי לדינו של הרשב"ך דהתם הוי הקיום מב"ד על הגע עלמו . ושם בנשלח על ידי הבי דוהר כתוב בהרשאה שהשליח אמר בפ"ג וכו' ואולי אינו גע זה הנזכר בהרשאה כמו שכתב הרמ"א בסימן קמ"ב סעיף א' דהרשאה לא מיקרי קיום והוא מהריב"ש סימן שי"ה והאריך בזה במהרי"מ ללמד להסיר במקום עיגון ע"כ :

ונתבאר חולשת דרך היתר בזה ובי האוסרים רבים וסברת המיקל קלישתא . ורק מחמת חשש עיגון גדול נטה להקל מעט הנ"ל :

(יז) **וקשה** לי טובא אחרי מהמהרי"מ מיקל ולא חשש להט"ז וכל המחמירים מחמת דנכון בעיניו דברי הנוב"י שמתרץ לקושיית הט"ז ולקושיית השואל מהא דסוף סי' קנ"ב בש"ע אוסר לאשה שיש לה כתב מב"ד שנתגרשה ואין ידוע חתימת הדיינים ויישוב דברי בעל נודע ביהודה הוא שרק לענין קיום גע לבד דהקילו רבנן על ידי שליח שאומר בפ"ג ובפ"ג וכמו שבהתשנ"ך שהביאו הבי"ב לומד כן בדרך קו"ח דכש"כ שהקיום מועיל שמה"ת עדיף מע"א ולכן בכתב מב"ד שנתגרשה דלא מלאנו שיאמינו רבנן לע"א לא מהני חתימת ב"ד כשאין מקוים לנו . וא"כ לא נוכל לדין על פי זה רק לענין קיום עדי הגע לבד שמועיל קיום מההרשאה וגם שההרשאה לא מקוימת לנו . אבל לזה דהשליח שיתמנה ע"פ כתב הרשאה השניה שמב"ד ע"פ שליח הבי דואר לא ידוע לנו כל עיקר כה שליחותו כי אם מכתב הנשלח הנ"ל אשר אין ידוע לנו חתימת הדיינים . ואין להסיר לזה אם לא על ידי קיום שיתקיים לנו דווקא כמו בכתב ב"ד שנתגרשה שבסוף סימן קנ"ב . וא"כ נסתר יסוד היתר של מהרי"מ הנ"ל . ומוכח ע"פ דברי נודע ביהודה הנ"ל שאין מקום להסיר מנוי שליחות עפ"י כי דואר בלי קיום והוא ברור לפע"ד :

ואין לתרץ ולומר דשאני בהא דסוף סימן קנ"ב דיש ריעותא מה שאין הגע בידה . חדא כיון שמתרץ בזה לקושיות הט"ז א"כ לא מזה הטעם הוא אלא דבמקום דליכא סברה הקו"ח הנ"ל לריך דווקא קיום :

עוד דהלא זה הנכונ שב"ד לוקחים הגע מיד האשה וקורעים אותו ונותנים לה שטר פטור הוא מסידרי הקדמונים וברדב"ז כתב טעמים למנהג הזה . ומ"מ סתם בש"ע בסוף סימן קנ"ב שאסורה הנאשה להנשא בלי קיום . והגם שלפי המנהג ליכא שום ריעותא מה שאין גיעה בידה . וזה שעלה שנסתר היתר מהרי"מ הנ"ל . ומוכח מנודע ביהודה היפך המתירין בשלוח ע"י הבי דואר וכלי קיום כלל :

אחרי שהקשיתי על מההרי"מ לשיטתיה שסמך על יסוד דברי הנוב"י מעשה אבאר שהמתשנ"ך עלמו מוכח דדעת אחרת לו בזה ושפ"ז יש ללמד דרך היתר :

אמנם לפע"ד נראה דהט"ז ובעל נודע ביהודה ומהרי"מ הנ"ל דברו הכל רק מה שראו בדברי התשנ"ך שהביאו הבי"ב לטור קאור מדבריו . וספר התשנ"ך עלמו לא היה להם וקושיית הט"ז סגים בה התשנ"ך עלמו בח"ג סימן

ומחמת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֵלֶק א

עדותן ב"ד - וכמו כן ב"ד או עדים המעידים בשטר
 שעשאתו שליח לקבלה וע"י קבלתו נהגרתה חס היו לפנינו
 והיו מרמזים לנו או כותבין באופן שאינו עדות מה"ת מ"מ
 בעדות אשה שפיר הוי עדות כדליתא זמי שחזו . [התשב"ץ
 מפרש שגם בעידי גט כן ואינו כן דעת הרשב"א ורמב"ן]
 מכש"כ אם כתבו באופן שיש להם מה"ת דין עדות ומה שרריך
 קיום הוא רק מדרבנן . וכתב עוד שם על זה וז"ל ואע"ג
 דרבנן אלריכו לומר לשליח הגט בפ"ג ובפ"ג שאני התם שיש
 תקנה בדבר כיון שהשליח הוא המביאו יעמוד עליו . אבל
 בשטר שליחות הנשלה אל השליח יש לסמוך על העדים
 החתומים שנעשה כמו שנהקרה עדותן ב"ד מה"ת ע"כ ומבואר
 דמתלק בין שטר שליחות קבלה שאין ביכולת רק על ידי עדי
 הרשאה ובין שליח הולכה לענין קיום הגט דכיון דיש ביכולת
 שהשליח יעמוד ויראה והלריכו רבנן שיאמר בפ"ג וכו' ושוב
 אם לא אמר לא נעשה כחקון רבנן ופסול . וע"כ דמהאי עממא
 פסק התשב"ץ בח"א סי' קע"ב דלחין מועיל לאשה כתב מ"ד
 שנהגרסה מחמת שסס מדינא דגמרא ח"ל תקון עגונה בזה
 דהגט ניתן להאשה לראיה בידה . ורק נהוג חדש הוא שקורעין
 לגיטה קס אדינא דקיום ב"ד לריך קיום כן נראה נכון
 וזכור בהתשב"ץ :

והעולה

להלכה לדעת התשב"ץ בדבר שהיה לריך כן גם
 בזמן הגמרא כמו בשליח לקבלה . שע"כ גם
 בזמן הש"ס היה לורך לשטר בעדים על השליחות . ח"ל על
 העדות קיום והוא מקולות עדות אשה דליתא זמי שחזו דאף
 ברמיזה ומפי כתבם ומפרש התשב"ץ שהוא גם בעדי גט
 ולומד קר"ח מזה שא"ל קיום אבל בעדות אף מ"ד שנהגרסה
 שבזמן הש"ס אין לורך בזה מחמת שהגט ניתן לאשה שיהיה
 בידה לראיה לא שייך קולא שהקילו רבנן בעדות אשה מחמת
 תקנת עיגון וקס בזה דין שהוא בכל מקום . וכמו שהוכיח
 מבבלי וירושלמי וגם כתב שמעלמו קו מוכרע הדבר שמעשי
 ב"ד לריך ג"כ קיום ונלמד זה דקס על הדין שבכל מקום
 ושאין עוד בזה מקולות אשה דמפרש התשב"ץ בזה דמי שחזו
 שהקילו ברמיזה ומפי כתבם . ומזה לומד בקר"ח שבשני עדים
 בלא מקויים עדיף עפי . אכן מדחזיקן בשליח הולכה שהלריכו
 חכמים לומר בפ"ג ובפ"ג מעמא דיכול לעמוד ולראות ולהעיד
 אין בזה מדין קולת אשה ואם לא אמר לא סומכין על
 עדי הגט בלי קיום ולא תנשא ולר"מ הוולד ממזר מדרבנן
 וכמו כן הוא במעשה ב"ד שנהגרסה שלא היה לורך בזה
 בזמן הש"ס ומה שלא היה הכרח ולורך קס על הדין ואף
 עתה שנשתנה מחמת המנהג שנהגו לקרוע להגט אין חדוש
 מחדש הדין והכל הוא כמו שהוא הדין בזמן הש"ס :

ומ"מ

התשב"ץ בח"ג סימן ע"ז היקל בגט הנשלה ע"י שליח
 להולכה ובהגט היה קיום מ"ד והשליח לא אמר
 בפ"ג ובפ"ג ואביא בקורר לדבריו שע"כ יחברר טעמו
 גימורקו וזהו הדין שהוא ברמ"א בש"ע סוף סימן קמ"ב
 שהוא יסוד עניינו מקודם שם האריך הכל כשיעתיא בח"א
 סימן קע"ג ובח"ג סימן כ"ב דמוכח מבבלי לפירש"י ומג'
 מקומות בירושלמי ה"ל דמעשה ב"ד לריך קיום ודינו שיה
 לעדים שהלריכו חכמים קיום ודווקא קיום ע"י ב' עדים
 ושוב כתב דמ"מ יש להקל בגט המקויים וז"ל אלו נמסר
 קיום בודאי אינה מותרת להנשא אפילו ע"א מעיד שהב"ד אמרו
 לו שהוא מקויים שלא הסירו ע"א אלא באומר בפ"ג ובפ"ג . אבל
 מה שאפשר לומר בהיתר אשה זו כיון דקיי"ל דל"ח לשמה כרבא
 וכמו שפסק הרי"ף ז"ל וכו' ולא הלריכו לומר בפ"ג ובפ"ג
 אלא כשאין עדים מזויין לקיימו ואם עדים מזויים לקיימו
 מתירין אותה בגט זה מעתה גט זה שבא מקויים כשר הוא
 אפילו תאמר שקיום ב"ד בשטרות בעלמא לריך קיום זה
 יחבאר ממה שאומר שאם הב"ד חתומים בקיום היו בפנינו
 ונשחקקו ואינם יכולים לדבר ורמזו לנו שהגט הוא מקויים
 היינו

(יט) ומחמת שנתעוררתי בזה על גדולי רבותינו האחרונים
 לומר . שמהם שלא היה להם התשב"ץ ומהם
 שהיה להם אבל אחר העיון אינו בהתשב"ץ כמו שכתבו .
 ושגם בנו הרשב"ש לא דקדק יפה בדברי אביו התשב"ץ . ומי
 אנכי לדון נגד גדולי רבותינו זללה"ם . ולכן החובה להביא
 לעיקר דברי התשב"ץ בזה בשלשה תשובותיו בח"א (סימן
 קע"ג) ובח"ג (סימן כ"ב וסימן ע"ז) והגהת הרשב"ש שם ושכתב
 בתשובה שהביאו הב"י בסימן קמ"ב ה"ל . והוא בתשב"ץ בח"א
 סימן קע"ג הוכיח שם באשה שיש לה כתב מ"ד שנהגרסה
 ואין ידוע לנו חתימת ב"ד דאסורה להנשא מחמת דקיום ב"ד
 לריך קיום . והשיג על זה באורך וכתב דמוכח כן משני
 התלמודים מבבלי מהא דתשובות כ"א ע"א מהא דעד ודיין
 מנערפין ומדבעי לירוף ש"מ דאף חתימת ב"ד לריך קיום .
 ומסירושלמי דר"ה פ"ה ושכן הוא בירושלמי דזה בורר והביאו
 ג"כ החוס' והר"ן בכתובות שם דליתא התם האור דדיינים
 מהו שיהא לריך ב"ד רב הושיעא ושמואל חד אמר או יתקיים
 בכתב ידי העדים או בכתב דדיינין . ואחריתא אמר אפילו
 בכתב עד אחד ודיין אחד ועוד מירושלמי גיטין דליתא הכי
 קרא ערער על חתימת ידי העדים או על חתימת ידי דיינים
 אם רלה לקיים בכתב ידי עדים מתקיימים ידי דיינים
 מתקיימים ואני אומר אפילו בעד אחד ודיין אחד מנערפין .
 וכן הוא הסכמת הרמב"ן בחדושו גס הר"ח והעטור הביא
 לפסק הלכה לירושלמי דר"ה זה בורר ה"ל . וכתב שם
 התשב"ץ עוד דהחוס' הוקשה להם ע"י מירושלמי דשביעית
 [כבר כתבתי דהוא תוספתא בשביעית ואינו בירושלמי] דהניח
 דלחין מעשה ב"ד לריך קיום . מ"מ יש לדחות מחמת דתלמודא
 דידן . ובאמת אין מחלוקת בדבר זה כלל וברשב"א מחלק בין
 ב"ד קבוע לחין קבוע ואין זה החילוק כלל . ועל הקושיא
 ה"ל כבר תירצה הרמב"ן דהכי הוא בירושלמי ה"ל [כבר
 כתבתי דהוא תוספתא ובירושלמי לא מנארתין ר"י אומר
 פרוצול המקושר הדיינים חותמים מצפנים והעדים חותמין
 מבחוץ אמרו לו אין מעשה ב"ד לריך קיום . ופירש דס"ק שאין
 לורך לב' חתימות אלא הדיינים מצפנים כשאר פרוצול הפסוט
 או העדים לבד מבחוץ כמקושר . ואין זה כלל ענין לקיום
 מעשי ב"ד . והדברים מוכרעים מעלמם כמו שחשנו לזיוף ידי
 עדים למה לא נחשש לזיוף ידי ב"ד . והרי"ף פ' גט פסוט
 והרמב"ם ז"ל בפ' ד' מעדות פירש עד ודיין מנערפים בדרך
 אחר ואין הוכחה עוד מגמרא שלנו . ומ"מ הדין הוא אמת
 מעלמו דקיום ב"ד לריך קיום ע"כ . וכוונתו פשוט בזה
 שכתב שמן הדין הוא אמת שאף להרי"ף והרמב"ם ה"ל לדידהו
 אין הוכחה וראיה מ"מ מודו שפיר גס הרי"ף והרמב"ם בזה
 דמעשה ב"ד לריך קיום מחמת שהדין אמת מוכרע מעלמו
 כמו שכתבנו לעיל ובפרט שהוכיח כן משלשה ירושלמות ה"ל .
 ומוכח כן כמו שכתבנו מהתשב"ץ דסובר דאין שום חולק בדבר
 דמעשה ב"ד לריך קיום . ושעל כן אומר שם להאשה שבידה
 כתב מ"ד שנהגרסה ולא ידוע חתימתם וזהו הדין שש"ע
 סוף סימן קנ"ב והוא מהתשב"ץ עלמו :

ועוד

בח"ג סימן כ"ב שם בכתב שליחות קבלה מהאשה
 ובקיום ב"ד . ולא ניכר לנו במקום שמקבל הגט
 להשטר שליחות ומוכיח שם מקודם דאין מועיל הקיום מ"ד
 כשאינו ידוע לנו חתימת הב"ד ומוכיח הכל מבבלי ומשלשה
 מקומות בירושלמי ה"ל ובדבריו ה"ל . ושוב מתיר מ"מ בזה
 אף בלי הקיום מ"ד ואף בחתימת העדים לחוד כגי לדדיא
 ויסוד הסירו כתב שם שלומד כן מדברי הרמב"ן והרשב"א
 סוף יבמות על הא דכתב הרי"ף שם דבמלאו כתוב בשטר
 איש פלוני מת דקיי"ל דכשר ללא צענין מפייהם ולא מפי
 כתבם כדליתא זמי שחזו דבעדות אשה ח"ל מפייהם ולא מפי
 כתבם . וחמכו שם על הרמב"ם דכתב שרריך שיכירו לחתימת
 העדים שכיון שהקלנו שלא נלעזק מפייהם שהוא דבר תורה
 כש"כ שנקל בעדים חתומים על השטר שמה"ת הוא כנחקר

הלכה ב' דאשה המולאה גט שאינו מקוים תנשא בו וזוה
 יש רבותא יותר דלמה לא תקנו רבנן שתקיים פעם אחת
 על כל פנים ויעווי"ש בפרק ז' דהאר"י הרמב"ם בטעם
 הדבר שם והראב"ד פליג שם בפרק י"ב ויעווי"ן בה"ה שם
 בפ"י והרמב"ם שם כתב להסביר דמה"ת הוא כנחקר עדותן
 בפ"ד ומדלא זכר להא דהתירו מפי כתבם לא קשה על
 התשב"ץ דהתשב"ץ בנה יסודו על הרשב"א והרמב"ן סוף
 יבמות דהשיגו על הרמב"ם והרמב"ם לשיעוריה ודאי דהולך
 להוסיף בטעמים ויעווי"ן בש"ע סימן קמ"ב סעיף י"ג וסעיף
 י"ד ובסימן קנ"ב סעיף ע' :

ואם תאמר הגם דמלויי שאם לא אמר בפ"י ובפ"ג שיתקיים
 בחותמוי אבל תאמר דלכתחלה לריך דווקא שיאמר
 בפ"י ובפ"ג וזהו לכו תיקון חכמים אבל לא שלכתחלה יהיה
 קיום חותמוי שלא ידועים לנו כאן רק שמה במקום שכתב
 הגט לכו מחמת דמה לי חתימת עדים ומה לי חתימת ב"ד
 שלא ניכרים וידועים במקום הנתינה לזה הקדים התשב"ץ
 לסבירא דבא"י במקום שמלוי לקיימו לא להריכו כלל לומר בפ"י
 ובפ"ג ונשאת בלי קיום הרי דמחמת שבדיעבד ואף אם הבעל
 יערער יהא מלוי לקיימו לא חששו כלל לכתחלה לתקן בזה
 הרי דלא התמירו בלכתחלה יותר מדעבד ובדעבד אם נתקיים
 והשלוח לא אמר בפ"י ובפ"ג והאשה רוצה להנשא במקום שלא
 ידוע לחתימת הדיונים שפיר שריא להתנסבא מחמת שנעשה
 כתיקון חכמים וכמו שכתב התשב"ץ בשליח לקבלה דאף
 לכתחלה הוי סמכין על עדים שלא מקויימים מחמת שגם
 בזמן הש"ס לא היה יכול להיות תקנה בשליח לקבלה לעמוד
 ולראות וכמו כן לא היה מה לעשות בזמן הש"ס לקיום הגט
 אם היתה האשה ברחוק מקום שאין מכירין לחתימת המקיימים
 ואחרי דאין חלוק בין לכתחלה לדעבד גם לכתחלה שנעשה
 הקיום במקום כתיבת הגט חשוב שכבר נעשה כתיבת חכמים
 כן לריך לפרש לדברי התשב"ץ :

(כ) ואחרי שצארו שיטת התשב"ץ שסובר שזמן הש"ס
 היה נלרך לזה באם שנעשה על דרך הזה כמו
 בשליח לקבלה ח"ל לקיים לעדים שבשטר שמועיל מה"ת
 מעתה לפ"י לזון גם בהנשאל ממקום רחוק שאין עוברים ושבים
 מלויים ושע"כ מחמתה שלוח שני במקום האשה ע"י כתב
 שמו"ד שבמקום הבעל וזה הידיעה והברור שזה שבמקום
 האשה יהיה שליח ליתן להאשה הנה גם אין דרך אחר רק ע"פ
 הרשאה מ"ד וא"ל קיום להתשב"ץ ושריא אף שלא ניכר לנו
 חתימת הב"ד :

(כא) והנראה דבנו הרשב"ם לא ראה למ"ש התשב"ץ
 בה"א סימן קע"ב הג"ל כי מחמת שהתשב"ץ
 בה"ג סי' ע"ז וסימן כ"ב שהגם שחוזר מקודם על יסוד
 דבריו שבה"א סימן קע"ב הג"ל ומוכיח מבצלי מכתובות
 מהא דעד ודין מלטרפין דקיום ב"ד לריך קיום וכתב שהוא
 לפירש"י ולא לפירוש הרי"ף וגם מוכיח משלשה הירושלמות
 ומדחה מחמת זה להירושלמי דשביעית והוא באמת תוספתא
 בשביעית (ובירושלמי לא מלאחי) וחשב הרשב"ם שלהרי"ף
 קיום ב"ד ח"ל קיום ולכן כתב סברא דהתירא שבמקום דחק
 סמכין על שיטת הרי"ף הג"ל ואם לו ראה לדברי התשב"ץ
 ח"א בסו' קע"ב הנה מצואר שם שאין בזה שום חולק
 וגם להרי"ף דלא מוכח מהא דעד ודין מלטרפין מ"מ מעלמו
 הוא מוכרע דקיום ב"ד לריך קיום וגם מחמת שכן מוכח
 עכ"פ משלשה הירושלמות והא דשביעית לענין פרוזבול לא
 חש לה כלל מחמת דהרמב"ן בחידושו פירשו בדרך אחר נכון
 והבאחי כבר דבריו לעיל ולא זכר אף למ"ש הסו' בכתובות
 לדמות הראיה בדרך אחר משום דנאמן אדם לומר פרוזבול
 ה"ה **מבנו הרשב"ש** **סי**

היינו מכשירין אותו ח"ע"ג דשאר עדות דעלמא צעין מפיסה
 ולא מפי כתבם בעדות אשה הקילו משום עגונא כמו שזכר
 בפרק מי שאלחו וכיון שאם היו הב"ד צפנינו ונשתתקו ולא יכלו
 לדבר וכתבו לנו שהיא מנורסת היינו מתירין אותה ולא חששנו
 למה שאמרה תורה מפיסה ולא מפי כתבם עכשיו שהם
 חתומים בו ומה"ת הוא כשר משום דעדים החתומים על
 השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בפ"ד ורבנן הוא דאלר"ך
 משום עגונא נקל להתירו שאם באסור דהיינו מפיסה ולא
 מפי כתבם הקלנו כ"ש שנקל במה שחייבו חכמים והוא
 שגרך קיום על הקיום וח"ע"י שגט שאינו מקויים אלו לריכים
 לעד שיאמר בפ"י ובפ"ג [ועטם זה ביאר בהדיא שם בסימן
 כ"ב כמו שהבאחי לעיל בשמו משום דהשלוח יכול לעמוד
 ולראות ולהעיד] אם בגט נכתב הקיום נעמידנו על חזקתו
 ועפי עדיף גט מקויים שלא נתקיים הקיום מע"א לומר בפ"י
 ובפ"ג ודבר זה למדתיו מדברי הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שהם
 כתבו בירושלמי שהביא הרי"ף סוף יבמות נמלא כתוב בשטר
 איש פלוני מת דקיי"ל כמ"ד דכשר דלא צעין מפיסה ולא
 מפי כתבם מה שהיה דפרק מי שאלחו ואמרו שאפילו אין לנו
 מכירין חתימת העדים היא מותרת ותמחו על הרמב"ם ז"ל
 שכתב שגרך שיכירו חתימת העדים ואמרו שאפי' מפיסה ולא
 מפי כתבם שהוא דבר תורה הקלנו כש"כ שנקל בעדים
 חתומים על השטר שנעשה כמי שנחקרה עדותן בפ"ד דבר
 תורה ולא נחמיר בקיום דאלר"ך רבנן כו' יעו"ש עד כאן
 הנלרך להענין : *

והנה מ"ש בסוף שהוא עיקר יסודו מה שלמד מהרמב"ן
 והרשב"א דסוף יבמות לענין מיתת הבעל דלמדו
 קו"ח ממאי דהותר בזה מפי כתבם דכש"כ שמוחר בלי קיום
 כל זה כתב כמו כן בסימן כ"ב שם לענין שטר שליחות קבלה
 כמו שהבאחי לעיל ושם לא נלרך עוד לסברות אבל בזה שהוא
 על ידי שליח להולכה שביאר כן בסימן כ"ב דע"כ הריכו
 חכמים שיאמר בפ"י ובפ"ג ולא סמכו על עדי הגט בלי קיום
 מקו"ח דלדעתו התירו גם לענין גירושין מפי כתבם אבל
 מחמת דיכול לעמוד ולראות ולהעיד השוו לעדות דעלמא
 ולא השתמשו בקולא דעגונא שהיה ראוי לסמוך בלי קיום
 עדי הגט ולכן בזה בסימן ע"ז שהוא בשליח להולכה
 שלא אמר בפ"י ובפ"ג הקדים מקודם סברות אחרות והאר"ך
 לבאר שגם הקיום שנגט חשוב שנעשה כתיבת חכמים מחמת
 שבמקום שמלוי לקיים לא להריכו כלל לומר בפ"י ובפ"ג
 ומתקנת חכמים הוא שיהא אמירתו בפ"י ובפ"ג חשוב כמו
 קיום וא"כ הרי זה הגט נתקיים ואם תאמר הרי כל קיום
 לריך שיהיה מקויים לנו אכן לענין זה מיהדר דינא דאם
 בפ"י ובפ"ג מע"א מהני כש"כ שעדיף מיניה קיום שלא נתקיים
 מהדר הדין דילמוד מדברי הרשב"א והרמב"ן סוף יבמות
 הג"ל והגם שבנו הרשב"ם בהגהותיו לח"ג סימן ע"ז הג"ל
 הקשה דאם באנו להאמין לעדות הב"ד בלא הכרת חתימתן
 ח"כ אף בלא קיום ב"ד יספיק בהעדים שחותמין על הגט
 ואף בשאר גיטין לא נלטרך לומר בפ"י ובפ"ג אבל סברת
 התשב"ץ כמו שכתב שם בסימן כ"ב דמחמת שיכול השליח
 לעמוד ולראות הריכו חכמים לומר בפ"י ובפ"ג והקילו שאף זה
 שאינו עדות מה"ת יהיה חשוב קיום וכמו כן אם לא אמר בפ"י
 ובפ"ג שיתקיים בחותמוי ואם אחר הקיום תהיה האשה במקום
 שאין ניכר חתימת העדים להדיינים מ"מ שפיר שרי להתנסבא
 מחמת שעיקר הדין בגיטין דמועיל מפי כתבם לשיעוריה כש"כ
 דמועיל עדות בלי קיום ותיקון חכמים הרי כבר נעשה ומסכים
 מאוד עם שיטת הרמב"ם פ"ז מגירושין הלכה כ"ד ופ' י"ב שם
 (* ה ג ה "ה

אלו נמלא בשטר שנתגרסה פלונית היה הגידון דומה לראיה אבל בזו אין שום אחד מעיד על גירושיה ואם באת להאמין לב"ד בלא הכרת חתימתן
 ח"כ אף בלא קיום ב"ד חלל בעדים שחותמין בגט יספיק ואף בשאר גיטין לא נלטרך בפ"י ובפ"ג : ועוד שהרשב"א ז"ל כתב דהא דמקילין
 בהכי דווקא בשאר עדות משום דדייקא ומנסבא ומילתא דעבידא לגלויי אבל בגיטין לא ו"ע וי"ל דיון שע"פ דרכו של הרי"ף אין הירושלמי חולק
 על גמרתיו וסובר שמעשה ב"ד ח"כ קיום וכדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק כמו שאמרו בפ"ק בנדה : שלמה בן הרב ר' שמעון זלליה ע"כ :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

היה לי ונאבד כי לא חש התשבץ להרחיב כלל כי נראה לו עיקר כפירוש הרמב"ן ואף שיהיה לא מוכח מהא דפרוזבול אם כפירוש הרמב"ן ואם כדחיית התוס' ואין לו שום דרך להוכיח לפירוש הר"ף דלא יהיה מודה דקיום ז"ד לריך קיום ושפורש בשלשה הירושלמות שהצויאם התשבץ ולכן העיקר ודאי כמ"ס התשבץ דכ"ע מודו בזה ואף הרשב"ש בהשגחה שהצויאם הר"י בעור סימן קמ"ב ביטל דעתו לדעת אביו והנראה דמפני היראה מכבוד מורו אביו זלה"ה כתב כך ואם היה רואה מ"ס אביו בסימן קע"ב לא היה לו כלל ה"א כדרך היתרו הג"ל :

עוד הנראה דאם היה רואה במה שכתב אביו בה"א סי' קע"ב והחליט שם כך דאשה שיש לה כתב מז"ד שנתגרשה דלא תגשא בלי קיום הנה לפי"ז מה לי אם להאשה כתב או אם שלחה שליח לקבלה הוא כך שאין לו הגע רק שלח כתב מז"ד שקבל להגע ונתגרשה האשה וכבר בארתי טעמו של התשבץ בזה דסימן קע"ב מחמת שבזמן הש"ס היה הגע ביד האשה לראיה וכמו כן היה נשאר ביד שליח הקבלה הגע וימסור השליח להאשה באיזו זמן שתראה לראיה ולכן נראה הכל מזה שלא ראה הרשב"ש לדברי אביו התשבץ בה"א סימן קע"ב :

גם מ"ס התשבץ בסימן כ"ב הג"ל בטעם שהלריכו רבנן שיאמר השליח בפ"ג ופ"ג שהוא רק מחמת דיוכל לעמוד ולראות ולהעיד וזה מעיקר יסוד החירו בשליח לקבלה גם מיסוד החירו מחמת שלמד מדברי הרשב"א והרמב"ן סוף יצומה דלמדו לענין עדות בשטר שאינו מקיים שפלוני מה שלמדו מקו"ח דכשר מפיסה ולא מפי כתבס ומזה דן כמו כן בגיטין עד שהוכרח לתרץ הא דהלריכו לומר בפ"ג ופ"ג משום דיוכל לעמוד ולראות כנ"ל ומתחמת שהר"ן במי שאחזו והרשב"א שם כתבו בשם הרמב"ן לזה שהצויאם התשבץ שכתב בסוף יצומה הג"ל ומפורש התם דלא למדו קו"ח לענין שלא לריך קיום כנ"ל מהא דכשר ע"פ כתבס רק לענין פדי מיתה ומטעם דהוחזקו משיאין ע"פ עד ע"פ שפחה וסיימו בהדיא וז"ל ולא דמי לגע דצעי בפ"ג ופ"ג דהכא לתתא דייקא עפי ומנסבא ומילתא דעבידה לגלויי והדין סברא עדיפא עפי הילכך אפילו בע"א מפי כתבו שאינו מקיים משיאין ע"כ ומבאר במקור הדברים שלמד התשבץ מזה שהוא הרמב"ן והרשב"א דלא כמ"ס התשבץ ונהרס כל יסוד היתרו :

והנה הרשב"ש בהשגחתו המובא ב"ב סימן קמ"ב כשראה לומר היתר חדש דבמקום עיגון כדאי הר"ף לסמוך עליו להקל כנ"ל הוקשה ליה לדידיה דהלא בחו"מ סי' מ"ו פסק דמעשה ז"ד לריך קיום ומשמע דלא חשג לשיטת הר"ף ותירץ הג"ל לזה דבח"מ פסק כנ"ל הוא רק מה שהוא קולא לכתוב לזד ע"כ :

(כג) ולפעד לא נכון לומר כך דסתמת הח"מ נראה דבכ"מ שהלריכו רבנן קיום זה הקיום לריך ג"כ קיום והא דהלריכו רבנן קיום הוא אף במקום שהוא חומרא לכתוב וקולא לכתוב כדמוכח ב"ב דף כ' ע"ב ת"ש סמפון כו' יתקיים בחותמו יעווי"ש בתוס' שם במ"ס שם וז"ל ועוד ביד הלוח פשיעא דכשר ע"י קיום ע"כ הרי דווקא ע"י קיום נפטר הלוח ע"י השובר אבל בלא קיום גובה המלוח בשטרו המקויים ועיין שם בשיטה מקובלת בשם הראב"ד וז"ל ואם בשי"א מתחת יד לוח פשיעא דצעי קיום ע"כ הרי מבואר כך ועיין בחו"מ סי' ק"ח סעיף ו"א ויעיין בצאורי הגר"א שם וע"כ הטעם דחכמים עשו בלי קיום כמי שאינו כלל וחשוב כודאי וזהו שלר"מ אם לא אמר בפ"ג וכו' הולד ממזר ולא אמר ספק ממזר אלא ע"כ דפסלוהו כאלו אינו גע כלל ודו"ק :

(כו) ולפעד נראה לומר בזה שלבד מה שמבואר בכל הרחשונים ומהם הוא גם הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן הג"ל דבגיטין אין מועיל עדות מפי כתבס אלא אף במקום שמועיל מפי כתבס לא היו לגמדים הרמב"ן והרשב"א מזה קו"ח דמועיל עדים בשטר בלי קיום אלא רק מחמת שבצעי מיתה הצעל מועיל אפילו מפי שפחה וא"י מסל"ת כמו שסיימו הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן הג"ל והוסיפו כך בדבריהם כשבארו להקו"ח הג"ל וכתבו להא דהחזיקו משיאין ע"פ שפחה דהכא אשה דייקא עפי ומנסבא והוא מילתא דעבידה לגלויי כי לולי זאת יש לדחות הקו"ח הג"ל כי הא דהלריכו רבנן ב"ב קיום הוא מחשש זיוף ושקר מעיקרא והא דפסלה ההורה עדות מפי כתב הוא רק מגזירת הכתוב לזד ושע"כ לשיטת ר"ת אם אינם אלמים כשר על פי כתב משום דראוי לזילה הוא וא"כ יתכן שפיר דבמקום דכשר מחשש עגונה או מטעם אחר מפי כתבס ולא חשו רבנן שם לגזירת הכתוב הנה באמתה הענין מהעדאת העדים ליכא שום חששא וע"כ מהני אבל כשהעדות בשטר הוא בלי קיום נשאר חשש זיוף כמו בכל מקום ומג"ל דכשר בלא קיום חכן אחר דבעדות מיתה הצעל מסימן אפי' שפחה ואפילו אינו יהודי במסל"ת אשר בשאר מיני דאסורא אין בזה דין עדות אף לחוש להחמיר ואינו נאמן האיני יהודי במסל"ת לאסור ומאי דהימנו רבנן צעדי מיתה הצעל בעבד ושפחה וא"י מסל"ת הוא מחמת דעבידה לגלויי ודייקא היא עובא עד דמנסבא וצבייל זה הוא חשוב למבורר ולא מלד שמבורר לנו העדות מעלמם ולכן שפיר למדו הרשב"א והרמב"ן בזה קו"ח שיכא מועיל עדות בשטר בלי קיום אף שחששו חכמים בכל מקום לחשש זיוף ושקר מעיקרו הנה אם רבנן האמינו על דייקא דידה ומחמת שהוא מילתא דעבידה לגלויי אף במקום שאינו עדות מה"ת כש"כ דיאומן ע"י דייקא דידה מחמת שהוא מילתא דעבידה לגלויי במקום שחשוב העדות מה"ת :

(כז) והנה הרשב"ש בהשגחתו המובא ב"ב סימן קמ"ב כשראה לומר היתר חדש דבמקום עיגון כדאי הר"ף לסמוך עליו להקל כנ"ל הוקשה ליה לדידיה דהלא בחו"מ סי' מ"ו פסק דמעשה ז"ד לריך קיום ומשמע דלא חשג לשיטת הר"ף ותירץ הג"ל לזה דבח"מ פסק כנ"ל הוא רק מה שהוא קולא לכתוב לזד ע"כ :

אחרי בארתי לכל דברי התשבץ ושלפי"ז יש מקום ללדד סברת היתר במנוי שליח ע"י דואר מעתה אבאר שאין סברא ואופן להורות בדברי התשבץ בזה כי עיקר יסוד טעמו וראייתו נסתר לפי פירוש הרחשונים וביותר נסותר לפי פסק הרמ"א בח"מ כהריב"ש דקיום כשר ע"פ כתב :

(כד) והנה הרשב"ש בהגהותיו לח"ג סי' ע"ז הקשה יפה על דברי אביו על עיקר יסוד סברתו והוכחתו מהא דבעדות אשה מהני עדות כתב וצרמיה כמבואר במי שאחזו וכתב התשבץ דמה אם היו הב"ד לפנינו ומרמזים שנתגרשה מהני כש"כ שמועיל עדותה במעשה ז"ד בלי מקויים לנו שעכ"פ מה"ת הוי עדות וע"ז כתב הרשב"ש וז"ל שהרשב"א ז"ל כתב דהא דמקילינן בהכי דוקא בשאר עדות משום דדייקא ומנסבא ומילתא דעבידה לגלויי אבל בגיטין לא וז"ע ע"כ :

ומובן שהרשב"ש שחשב שרק הרשב"א פירש כך ומיניה לזד קשה לי וע"כ כתב בהשגחתו שמוכח ב"ב סי' קמ"ב הג"ל דמצטל דעתו נגד דעת אביו וסמך להקל בדברי אביו וחשב שאפשר שהיה להתשבץ ראייה מרחשונים רבים דפירשו להא דמי שאחזו דמפי כתבס כשר בעדות

והנה ראשית דבריו כמו שהוא בהשג"ך שהביאו הב"י אפשר שלא היה לו ספר השג"ך וסוף דבריו שליון לחוס' כתובות בשם ירושלמי . [גם בבאורי הגר"א כתוב בשם ירושלמי וכבר כתבתי שלא מלאתי רק בתוספתא וכן הוא בתוספות שלנו] דפרוזבול הקלו ג"כ בזה . זה אינו כלל מטעם השג"ך כי השג"ך כתב שאין מזה ראיה מחמת פירוש הרמב"ן שפירשו בדרך אחר ממש . והחוס' כתבו דרך אחר לדחות הראיה מירושלמי [אז בתוספתא] משום דשמי פרוזבול דנאמן לומר פרוזבול היה לי וגאבד וכתבו שם דאפילו למ"ד אינו נאמן מודה הוא ללא בעי קיום ע"כ ונראה המכוון בדבריהם שאף למ"ד דאינו נאמן מודי שענין פרוזבול קילא עפי כלומר הגם שקיום שערות דרבנן . וגם פרוזבול הוא רק קולא מדרבנן . אבל כאשר חזינו דאיכא מ"ד וכן הלכה דנאמן לומר פרוזבול היה לי וגאבד חזינו דיש בה לך קלות ואף למ"ד דאינו נאמן מ"מ מודו דיש בה לך קלות לענין זה עכ"פ דל"ל קיום ב"ד קיום . וזה רואה הגר"א ללמוד כמו כן בגט שליה להולכה ולא אמר בפ"י ובפ"ג ויש בו קיום ב"ד מדחזינו בזה לך קלות שהקילו חכמים שיהיה השליח נאמן לומר בפ"י ובפ"ג (והגם שלא שייך כאלו הסברה דאיכא במיתת הבעל דהאשה דייקא עפי והוא מילתא דעבירה לגלווי) מחמת תקנת עגונא . ומחמת דמס"ת הוי כנחקר עדות ב"ד כמו כן יש לסמוך על קיום ב"ד שאין ידוע לנו שזה עדיפא מה"ת משליה שאמר בפ"ג ובפ"י . וגלמוד שפיר מפרוזבול לפירוש החוס' דבמה שהקלו חכמים א"ל קיום ב"ד קיום . וזהו סברה חדשה אינו כלל מדרך השג"ך . כי השג"ך עשה יסוד למודו מדברי הרשב"א והרמב"ן סוף יבמות וע"פ דעתו שגם בעדי גירושין כשר מפי כתבם ואין לזה זכר בבאורי הגר"א . ולו יהא שהגר"א מדעתיה דנפשיה וסברתו וראייתו מהחוס' הנה וודאי נוכל לסמוך ע"ז :

(ב) אבל סברתו וראייתו אינו עולה רק לענין קיום עדי הגט דהקילו בזה חכמים שמהימן לומר השליח בפ"י ובפ"ג . ובזה מועיל גם קיום מ"ד שאין ידוע לנו . אבל לא בבאורי עדות מגירושין כמו שפסק וסתום הוא בסימן ק"ג סעיף י"ב שאשה שיש לה כתב מ"ד שנתגרשה אינה יכולה להנשא בו עד שיכירו חתימת יד ב"ד . וא"כ הדין דברי הראשונים שכאשר נשלח גט ע"י זי דואר ממקום רחוק באופן שנשלח הרשאה שניה מ"ד . שאחר שנמקום שהשליח שני נותן הגט להאשה לא ידוע לנו חתימת ב"ד אינו יכול להיות זה שליח ואין האשה מתגרשת על ידי שתיה מותרת להנשא אם לא כשיקויים לנו חתימת יד ב"ד גם יסוד הסברה דהתירא לפי דברי הגר"א הוא לפי דברי החוס' (כתובות כ"א ע"א) לפי פירושם בהא דפרוזבול אבל לפירוש הרמב"ן שהביאו השג"ך שהוא ענין אחר לא קיים יסוד היתר . ומ"מ כיון דעיקר דין קיום מדרבנן הוא נוכל לסמוך על המיקל . אבל לענין שליחות השני אין שום דבר להקל :

(ג) הנה יש לדין עוד אף לענין הגט עלמו לבד ענין השליחות יען כי כל יסוד סברת הרמ"א בסוף סימן קמ"ב דסומכין על קיום שמ"ד אף שאין ידוע לנו הוא משום דמס"ת כמו שנחקר עדות ב"ד . אבל באם שהיה הקיום מה"ת היה לריך אף הקיום ב"ד קיום מה"ת כלומר או חתימת העדים או חתימת הדיינים . ובשנינו יש לדון אם הקיום הוא מדרבנן או מן התורה ומלאתי בתשובת מהרי"מ הג"ל שנתעורר בזה והביא שם בשם הרב הג' מוס' שלום מפרוזבול דלומר דגם בזה הוא רק מדרבנן . אבל בשו"ת פני אריה סימן כ' פשוט ליה שהוא מה"ת והמהרי"מ הכריע להקל והכרעתו רק בזוויכוח בסברה אחד . והסברה הוא רק בדבר שהוא מוחש ונראה לעין בענין המנהג בני דואר וכדומה ותמתי מאוד . דאין נוכל להקל בהכרעת סברה אחד אף אם היה מחספך הסברה לכה ולכה . ומכש"כ שנתראה **לג** (ח"א)

(כז) ואוכיח בראיה שע"כ ל"ל כך דרך בשביל טעם הג"ל דנו דין קו"ח הג"ל דהלא לדברי הרמב"ן הג"ל כתב גם הר"ן במי שאחזו שם כ"ל והריב"ש בתשובה סי' ת"ג (ומביאו הב"י בחו"מ סימן מ"ו) כתב שדן לפני מורו הר"ן דמקויימן עדות בשער אפילו מפי כתב וא"ל מפיסה . ופסק בן ברמ"א בח"מ סימן מ"ו סעיף ז' וא"כ למה לא נידון בזה דין קו"ח הג"ל דכיון דכשר קיום מפי כתבם שאין מועיל מה"ת כש"כ שיהיה כשר הקיום מ"ד שהוא עדות מה"ת . והגם שהקיום אינו מקויים לנו וזה אינו כמו דפסק בחו"מ סימן מ"ו סעיף מ"ז דקיום ב"ד לריך קיום יוכנו דהוכיח כך השג"ך בראיה מצבלי לפי פירוש רש"י ומשלשה ירושלמות וכתב שגם מעלמו מוכרע כך שקיום ב"ד לריך קיום והשג"ך שדן קו"ח הג"ל אף לענין עדי גירושין אולי לשיעטתיה דמוכה מדבריו בח"ג סי' ע"ז במ"ש שבאם שהיו הב"ד מרמוים לנו שהגט שחתומים בו העדים זו היא חתימתם היה חשוב קיום כדמוכה במי שאחזו דבעדות אשה מהני מפי כתבם כו"ע"כ ומוכחמזה דבשאר קיום אין מועיל קיום רק מפיסה ולא מפי כתבם . וזהו דלא כהריב"ש הג"ל ולפי זה א"ש הא דהוכיח דבכ"מ קיום ב"ד לריך קיום כי לא מהני לדידיה גם מפי כתבם וליכא תו קו"ח שדן השג"ך . אבל להריב"ש שדן כן לפני מורו הר"ן . וכן פסק הרמ"א כ"ל שמקויימן בכל מקום מפי כתבם . ומ"מ קיום ב"ד לריך קיום על כרחק דאין למידין קו"ח ממאי דכשר מפי כתבם דלא יהיה לריך קיום . וע"כ טעמא דמילתא דמפי כתבם הגם שאינו עדות מה"ת . אבל הוא רק מגזירת הכתוב לבד . אבל קיום הוא לחשם זיוף ושקר וענין אחר הוא . ומ"ש הר"ן במי שאחזו בשם הרמב"ן להך ק"ו שלא ילערך קיום מכש"כ ממה שכשר מפי כתבם הוא רק במאי דמיירי לענין מיתת הבעל דמהמת הסברה דדייק היעב ושהוא מילתא דעבירה לגלווי נאמן אפילו שפחה וכדכתב בן הר"ן בשם הרמב"ן וכן הרש"בא כתב שם כך כן נלע"ד ברור ומוכרח להלכה שאין אופן כלל להקל מטעם השג"ך :

אחרי העליתי שאין אופן להקל מטעמו של השג"ך אבאר ש"ל שזו שבאורי הגר"א באר בטעמו בדרך אחר שאינו כלל בהשג"ך בכדי שיהיה עולה טעם זה גם לדין להלכה . אכן לפ"ז הדר דברי הראשונים שאין עולה זה לענין מנוי שליחות השני על ידי זי דואר בלי קיום :

(כח) והנה אחרי שבארתי סתירת יסוד היתר השג"ך שמה שפשוט היה לו דמה שכשר מפי כתבם בעדות אשה הוא אף בעדי גירושין ועל זה בנה סברת ולמוד התיור וזה אינו כלל דרך רבותינו הראשונים רש"י ור"ן והרמב"ן ורשב"א ורי"א דכלם פירשו שהוא רק בעידי מיתת הבעל ולא בעידי גירושין . עוד הוכחתי שכל דרך היתר השג"ך אינו עולה רק לשיעטתיה דסובר דבכ"מ קיום אינו מועיל מפי כתבם אבל לדין דפסקינן כהריב"ש כמו שפסק הרמ"א בחו"מ סימן מ"ו סעיף מ"ז דבכל קיום כשר מפי כתבם . אין מקום כלל ללמוד היתר השג"ך וקשה זה לכאורה על פסק הרמ"א באה"ע סוף סימן קמ"ב דכתב בהשג"ך להקל בגט שעליו קיום מ"ד ושליח להולכה לא אמר בפ"י ובפ"ג וסומכין על הקיום שמ"ד הגם שאין ידוע לנו חתימת ב"ד מחמת שמה"ת הוא כנחקר העדות והוא מההשג"ך ח"ג סימן ע"ז :

אבל נאמר שע"כ בבאורי הגר"א שם באר טעם אחר מה שאינו כלל בהשג"ך . והשג"ך אינו סוברו כלל והוא דבבאורי הגר"א שם כתב וז"ל וי"א כו' . דמס"ת כו' כמ"ש ג' א' ולא גרע גט מקויים שלא נחקיים בחתימות ובפ"י ובפ"ג דהקילו משום עגונא שם . ועיין חוס' דכתובות כ"א ע"א ד"ה עד כו' בשם ירושלמי דפרוזבול הקלו ג"כ בזה ע"כ :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

כלל ענינו של השׁר הממונה צבי דואר רק לקבל מכתבים . ולשלחם למחוז חפלי בעליהם אבל אינו כלל מצקר בשטרות הנשלחים מוסגרים בהמכתבים או בקאנווערטין מה כתוב בהם ומי ומי הכותב. ומי המס החתומים לעדים . ואף אם הם מצקר וידע הכתוב לא יצין ולא ידע אם מזויפים חתימות העדים או אמיתים כי אין לו שום הבנה בכתבים שלנו . ואינו דורש כלל מהמוסר לו אם זהו של המוסר או אחר נתן לו להניח על הפאסט . ואינו פותח כלל חכרין מכתבים המוסגרים וחתומים ואינו מצקר רק כשמשלחים כסף וסיגנאליעם כי מחוייבים להעמידם במנינם . וודאי שזה השׁר לא ידע ולא יתעורר משפט אם ישלה מי שטרות בעדים מזויפים . ואין זה חשש פחד מאומה למזויף וה"כ וודאי הוא כמו שכתב הגאון בעל פני אריה ונסתר כל יסוד היתר בנט הנשלה ע"י צי דואר כשאין מקויים לנו בחתימת צ"ד הידוע לנו דווקא . והכל הוא מחמת דברי הש"ך שציינו מ"ו ס"ק הנ"ל שצטער הנמלא לריך קיום מה"ה כנ"ל . וכדברי הש"ך סתום הוא כן בחארוגים שם באו"ת ובצטער משפט וצפ"י לגיטין (דף ג' ע"א) :

והנה צפ"י שם עמד שלספוסקים דסברי דאפילו באו העדים ואמרו שאין זה כתב יד אפ"ה לא מהימני העדים מדאורייתא . ואיך שייך זה סברה דמרתתו לזייף משום שהוא מילתא דעבירה לגלוי דברי כזר גלוי הוא מהעדים המכחישים לפנינו ואין לנו מאמינים להם . ולכן כתב הפ"י דלסקן פוסקים ע"כ אינו מטעם החוס' דכתובות דמרתת מזויף שמה יכירו צ"ד זיפו . אלא מגזירת הכתוב הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים ונתת אותו בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים . ואיך יתקיים בחותמיו לימים רבים שכבר הכל נשכה ואין מכיר ומקיים וע"כ שמה"ה א"ל קיום והניח זה בצ"ע . והנה לכאורה לפי דברי הפ"י היה קשה על הש"ך בסימן מ"ו שם שמבאר בו שנטע דעתו אחרי דעת הפוסקים הנ"ל דהעדים בעלמם אינם נאמנים שאין זה כתי' ורק שכתב שאין מוכרע לו יעו"ש ומ"מ פשוט להש"ך שם דבנמלא שטר קדושין ואין מקויים אין חוששין לקדושין משום דהקיום הוא מה"ה . אמנם לפעד"נ דאף להחוס' דכתובות שע"ו היסוד סמך הש"ך זללה"ה ה' דמרתתו לזייף שלא יכירו צ"ד חתימתן אינו משום שהעדים יבואו ויגידו על חתימתן . כי אם כן הוא איך הוא אם אחד מוליה שטר בעדים שכבר מתו . אלא שירא מזויף שיוכחש צ"ד מאחרים שמכירים לח"י העדים ומחמת כן חשוב כאלו נחקרו עדותן צ"ד בזמן הכתוב צטער שאז היו חיים וכאלו הגידו אז . ולכן דעת הפוסקים הנ"ל שאף אם מכחישים ואמרו שאין זה כתב יד אינם נאמנים דהוי כאלו כבר הגידו שהוא כתב יד ואין חוזרים ומגידים ופשוט ולק"מ קושיות הפ"י :

אמנם לפענ"ד נראה מדברי הרשב"ם צ"ב דף ק"ע ד"ה אין לריך לקיימו דכתב וז"ל שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא כתבתיו לא היה לנו לחשוד את זה הלוקח כן שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזויפים אלא שהחמירו חכמים להלריך קיום היבא דמערער כו' . ומדכתב הסברה לזה שמה"ה א"ל קיום מחמת שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזויפות משמע שאינו משום דמרתת שלא יוכר צ"ד זיפו כי ענין מרתת שייך אף בכותים הראשונים אבל לשון לא נחשדו מורה שהוא מחמת חזקה כשרות ולא משום דמרתת שלא יתפס בשקר . אלא וודאי כוונתו דבזה החזקה קיימו כללות ישראל בחזקה כשרות הזאת דלא מזויפי ולהרשב"ם שפיר אף צטער הנמלא רק שהוא כתב ישראל ועדים חתומים בו אין לחוש למזויף מה"ה . וז"ל שהגם אם יתכן איזה מעוט דמעוטא דלא שכיח א"ל לחוש לזה מה"ה . וכמו דלא חששה הסורה למעוטא דעדי שקר ואולי חתמו בשקר משום דהוא מעוטא דלא שכיחא אין חוששין מה"ה אף בממונא [ועיווין צפ"י גיטין שם דר"ה מקודם לפרש צרש"י דכתב דלא חזיק אינם לזיפי שהוא מדין רובא דלא מזויפי ודחה לזה

וודאי דברי הגאון בעל פני אריה . ולכן לריך וודאי לעיין בזה ואפרש שיחתי :

יעויין (לג) בש"ך חו"מ (סימן מ"ו ס"ק ט') דכתב דצטער הנמלא ואין מוליהו אדם שיהיה מרתת אולי יכירו צ"ד אם הוא מזויף לריך קיום מה"ה דמה דאין ציד שום אדם לא שייך לומר דלא חשיד לזיפי לכן כתב הרמ"א בא"ע סימן מ"ב סעיף ד' במלאו כתוב צטער פלוגי קדש פלוגית ועדים חתומים בו כל זמן שאין הצטער מקויים אין לחוש לקידושין ויסוד ראיית הש"ך הוא ממ"ש החוס' בכתובות ז"ב ע"ב ד"ה דינא וז"ל שם ואל תתמה א"כ לא שבקת חיים לכל צריה שהרי מה"ה א"ל שם שטר קיום דעדים החתומים על הצטער נעשה כמי שנחקרה עדותן צ"ד . ואפילו גזלן מוחזק שהוליה שטר אין נראה לי שלריך קיום דלא אמרינן החתים עדים שאין מעלמו דאע"פ שהוא חשוד על הממון . מרתת לכתוב שטר מזויף פן יכירו צ"ד זיפו ע"כ . הרי דרך כשאדם מוליה שטר שיש בזה סברה דמרתת מזויף פן יכירו צ"ד בהזיף אבל צטער הנמלא דיתתא להך סברה צעי מה"ה קיום ולא חיישינן אף לקדושין צטער הנמלא שאינו מקויים . וכשצ"ה ע"י צי דואר אם יניח מי על הצי דואר על שם אחר כתובות ושטרות מזויפין אין שייך זה מרתת דמה בכך שכתוב שפלוגי הוא השלח . אחרי שבצי דואר אין מוטל כלל לידע מי הוא שמניח על הצי דואר אם זה הוא ואם אחר הוא . ומי שיחפון לזייף ולסגור בתוך (קאנווערט) ולהניח בתוך התיבה שכלם משליכים ומניחים שם מכתביהם הסגורים בתוך (קאנווערט) . אין מצקרין כלל וכל הקאנווערטין הנמלאים שולחים להמקומות הרשום עליהם מלמעלה . ואף הנשלה (סעראחאויה) יכול המזייף להסגיר במכתב ולשלוח ע"י מי שאינו יודע כלל מה שמה ואין מצקרין צבי דואר אם לא כשנשלה כסף או סיגנאליעם מחמת שמחוייב הצי דואר להעמיד במנינם . אבל מכתבים שבהם שטרות וכדומה אין לו לדעת מה המס . גם אינם מציינים כלל אלו הממונים צבי דואר כהצי יהודים . וודאי שאין מקום דהמזייף יהיה מרתת ודומה לשטר הנמלא שלפי דברי הש"ך לריך קיום מה"ה כן דנתי מאז ערס ראייתי זה בחשבות מהרי"מ שכתב צטעס הרב הג' מ' שלום מפרווינא ד"ל דגם צבי דואר מרתת . וצטעס שו"ת פני אריה דכתב דפשוט ליה שבצי דואר המקבל הכתבים סגורים וחתומים מכל אדם המביאם ואינו משיס על לב כלל דאף אם נתברר בכוף שסם מזויפים א"ל שתחלה לעולם צטעס מי ילא הרעה הזאת . וודאי שכל אדם יכול לזייף כמה מכתבים ולשלחם ע"י צי דואר ע"כ והמהרי"מ כתב ע"ז שאין דבריו מוכרחים . וכאשר האידנא דנעשה כתוב צטערי הצי דואר יוכל להתברר היטב ואמרינן בזה לא חזיק אינם לזיופי . הגם שנראה בזה דלא שייך כ"כ לא חזיק אינם לזיופי . הגם שנכתב כן בצטער הצי דואר מי ומי ששלח מ"מ מי ומי יתפס בשקר . והגם אם יתברר אח"כ דאוחס אנשים לא שלחו רק אחר שלח על שם מי יתפס בשקר דלא ידעין מי הוא האחר בשלמא היבא שהוא ציד אחר אמרינן לא חזיק אינם לזיופי דאח"כ יתברר ויתפס בשקר משא"כ צנידון דידן מ"מ נראה שגם צנ"ד לא חזיק אינם לזיופי כולי האי ולמסור על הפאסט דבר שלא היה רק לשלוח צטעס אחר דיכול להתפס בשקר תיכף צעת שלוח על הפאסט וידין במשפט כראוי להעוברים או להמזלזלים בחוקי הממשלה צפרט צדבר דאושא מילתא כו' יעו"ש :

והנה כבר כתבתי שיפלא צעיני איך נתפס קולא בצברה מהתפסה לכאן ולכאן במה שהוא נוגע לדאורייתא . וצפרט כי הסברה שלהקל קשה מאוד לקבלה . ומה גם להחליטה להקל ולפי הידוע בזמנינו פשוט הוא דהעיקר כדעת הגאון בעל פני אריה ומה שכתב הגאון מהרי"מ דשייך מרתת מזויף מחמת דיוכל להתפס בשקר צעת השלוח על הפאסט וידון במשפט כו' הלא ידוע לפי מה שהוא בזמנינו שאין זה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

אבן לפי מ"ש בצאור שיטת החוספות ושגם הרש"ס ורש"י שוים עם שיטת החוס' ולכ"ע אף בשטר הנמלא בשוק ל"ה מה"ת למוזיק דהוא מיעוט דל"ש דלא חיישינן וסברה דמרתת הוא רק כשמוציא לשטר מוחזק בגזלנותא ובכל גווני ח"ל קיים מה"ת ועולה הכל לנכון :

(לו) ויעיין במהרי"ק (שרש ע"ד) שהוכיח לדבריו שאפילו בטוען מוזיק ח"ל קיום מה"ת . וכחז שיעיד על זה שלשה עדים והביא לפירש"י ולהרשב"ם ולדברי חוס' כתובות הנ"ל . והש"ך בסיומן מ"ו ס"ק ע' הביא לדברי מהרי"ק ולהפירושים רש"י ורשב"ם והתוספות . והחליט הש"ך שבשטר הנמלא בשוק לריך קיום מה"ת מחמת דברי התוספות דכתבו לסברה דגזלן וודאי מרתת שלא יוכר זיופו ב"ד . ומתנימא שמהרשב"ם וודאי נראה דהוא כן ומשמע דחושב הש"ך בהיפוך מדברי שרש"י ורשב"ם קיימי בשיטת התוספות כפי שלמד הש"ך בהתוספות ולפע"ד נראה ברור דהרשב"ם ליכא לפרושי כלל דמחמת סברה דמרתת קאמר ואדרבה גס שיטת החוס' יש לפרשו דמודו דבשטר הנמלא ג"כ ח"ל קיום מה"ת :

(לז) ויעיין בש"ך שם שמתוך למה שהקשה הרב רבי אביגדור בהגהת מרדכי סוף קדושין למה שחששו חכמים שלא יחפה על בת אחותו ומאי הועילו דיחוס עדים מוזיפים ומה"ת ח"ל קיום . וכחז ע"ז הש"ך דמהאי טעמא עלמו שמה"ת אין לחוש לזיוף דלא חשידי בכך אין לחוש שיעשה זיוף משום חפוי בת אחותו . והנה לפי פשוט דברי רשב"ם שכתב שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מוזיפות והוא מחמת חזקת כשרות דלא חשידי בזה לא יודק. זה לעטם שחששו חכמים דים לחשוד אחת שמחמת שיחוש על חיים של בת אחותו יעשה שקר בנפשו . וכיון דכן הוא למה לא יעשה שיקרא דזיופה וע"כ דרק מחמת דמרתת שיכירו זיופו . די"ל דזהו ג"כ מטעמא דהולכרו החוס' להוסיף ולומר שאף בגזלן וודאי יש סברה דמרתת וכו' . ועולה נכון כאשר נפרש מהרשב"ם יסבור גם לסברת החוס' ושהחוס' יסבור לסברת הרשב"ם שלפ"ז עולה הכל כהוגן :

(לח) והנה בהא דירושלמי סוף יבמות שהביא הרי"ף שם והרמב"ם בפ"ג מגירושין מלאו כתוב בשטר מת איש פלוני בן פלוני או נהרג פלוני כו' . ופסק כמ"ד דמקיל דמשיחין את אשתו וכתוב ברמב"ם שלנו ונדע שהוא כתב ישראל וברמב"ן סוף יבמות והביאו הריטב"א שם . והר"ן זמני שאחזו והרשב"א שם ובסוף יבמות והשב"ך בח"ג סיומן ע"ז וסיומן כ"ב דלהרמב"ם דווקא כשהוא מקוייס והרמב"ן והרשב"א חלקו על זה וכתבו דכיון דאקילו בעדות אשה בעדות מפי כתבם שהוא מדאורייתא כש"כ בקיום שהוא רק מדרבנן ומה"ת ח"ל קיום דהוי עדות בעגולה אף בלי קיום ע"כ ומוכח מזה דאף בזה דמלאו כתוב בשטר דג"כ הקיום אינו מה"ת וזהו ראייה ברורה לפענ"ד :

(לט) ומהרמב"ם אין להוכיח בהיפוך דהא דהרב המגיד פירשו לפי גירסא שלנו שכתב ברמב"ם ונדע שהוא כתב ישראל דבא לאפקוי . שלא יהיה כתב כותי דמסל"ת מהימן ולא בכותב לפי חומו . גס אף לפי מ"ש הרמב"ן והריטב"א בשם הרמב"ם דהלריך שיהיה מקוייס ולא חש ללמוד ק"ו מהא דהאמינו עד מפי עד ומפי שפחה ויש לומר דסובר הרמב"ם דכל עיקר מה שכתוב בשטר פלוני מת לא חשוב עדות דהוי מפיסה ולא מפי כתבם דלא חשוב עדות בשטר רק כשהמתחייב כמו הלוה או המוכר אומר להעדים כתבו וחתמו ותנו ואין זה שייך בעדות מיתת הבעל וא"כ כשאינו מקוייס הגס שקיום בכ"מ הוא מדרבנן מ"מ בזה דהוי עדות רק מפי כתבם ואינו עדות מה"ת ובאינו מקוייס הוי תרתי לריעותא ולא מלינו דאקילו בכזה . ועוד י"ל דהוכיח מן הירושלמי שם דמביא סיעתא למאן דאוסר מהא דתניא יפה כה העדים מכה השטר שהעדים שאמרו

לזה מחמת דהוקשה ליה דבמומנא לא אזלינן בתר רובא . אבל לפענ"ד נראה עיקר צפירות רשב"ם ורש"י כמו שכתבתי דאינו רק מיעוטא דל"ש הוא דיהיה חזיק לזיוף ושלם יהיה לו אף חזקת כשרות הזה ובמעוטא דל"ש לא חיישינן אף במומנא וכמו שכתבתי [ומבואר כך באב"ע"ז ברמ"א (סיומן י"ז סעיף ל"ה) ובצאורי הגר"א שם ס"ק ע"ז . ועוד באב"ע"ז ברמ"א סיומן ק"ס סעיף ג' ילדה ספק נפל נועלת כתובתה וב"ש שם ס"ק וכו' ובצאורי הגר"א שם ס"ק י' . וע"כ לריך לפרש כך דהא דמה"ת הוי כנחקר רק מדיון רובא דשכיח הוא אבל איזו מעוט יש דאל"כ לא היו מלריכין רבנן קיום ופשוט והא דהוי רובא דשכיח מוכח מרשב"ם דע"ז קס חזקת כשרות דישראל ולא נחשדו כי חס מעוט דל"ש דח"ל לחוש לזה מה"ת . וא"כ אף בשטר הנמלא אבל הוא כתב ועדי ישראל ל"ה למוזיק . וברש"י גיעין ע"ה כתב בזה הלשון דלא חזיק חניש לזיפי ולשון הזה סובל ג"כ לפרשו דאין לחוש חזיקת הניש הזה וברש"י חשידי חנישי כלומר מעוט דל"ש הוא שהיו חזיפי ברשע כזה ובפ"י ראה לפרש כך ברשע ודחה לזה הפירוש ואין בדחיתו ענין כמו שבארתי בטעם הדבר דל"ה למיעוט דל"ש . וברשב"ם וודאי דהפירוש כמו שכתבתי ואחמתה שהש"ך צס"ו מ"ו שם הביא לדברי הרשב"ם לראיה לענין אחר מדבריו שם . ולא דקדק ממנו לפרשו ששיטתיה הוא דרובא לא נחשדו ברשע כזה ולא משום סברה דמרתת שלא יתפס בשקר ושלפי דברי הרשב"ם אף בנמלא שטר הוא כך :

(לד) ואף בהוכחת הש"ך מהתוספות יש לדין דאפשר לומר גס התוספות מודו בהתם ח"ל לחוש למוזיפי דמעוט דלא שכיח הוא דיכא נחשדים בכך . וכמו שנראה כך מהרשב"ם הנ"ל ורק גס זאת ראו התוספות להוסיף דאף מי שיעינן ביה שהוא ממיעוט בעל זרוע מוחזק בגזלן והוא מוציא בשטר לעדים מ"מ מן התורה הוי כנחקר עדותן מחמת דכיון דע"כ לא הוחזק לנו במוזיק לשטרות אמרינן דמרתת לזיוף שלא יתפס בשקר וסברה דמרתת שייך אף באינו מוחזק בכשרות . וכוננת התוספות בדבריהם לתקן הא דהתם בגמרא דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן ב"ד והסתיומת נראה בכל גווני הוא (חס לא במוחזק למוזיק לשטרות כיון דהתחזק במוזיק וודאי דאינו נאמן ופשוט) . ולכן עולה נכון לפי הנ"ל דבכל גווני ממש הוא בשטר הנמלא ואין בעלים ידוע הוי כנחקר עדות מה"ת משום דל"ה שהוא ממעוט המוזיק כי לא נחשדו ישראל בזה . ול"ה למעוט דל"ש ואם יש להשטר בעלים . אף חס מוציא השטר מוחזק בגזלנותא מ"מ מה"ת ח"ל קיום דאף החשוד לגזול אין חשוד לזיוף דמרתת שלא יתפס בשקר ב"ד . ועולה יותר נכון לפ"ז התימת הגמרא והגם שהחוס' ורש"י ורשב"ם לא פליגי ובחדא שיטה קיימי :

(לה) ובוזה יתיישב לנכון מה שהניח בקא"ה בסיומן מ"ו ס"ק ד' ב"ע והקשה מדברי החוס' עלמו שם ושכן כתב הרמב"ן וב"י פ"ק דגיעין דהקשו אם טוענין ליתמי וללקוחות מוזיק למה אמר שמואל מלא הקנאה בשוק יחזיר ול"ה לפסידא דיתמי ולקוחות . אלא ע"כ דבליתא ללוה לא טענינן מוזיק שגם ליתמי וללקוחות לא טענינן מוזיק ואם איתא דבשטר הנמנא דלא שייך סברה דמרתת שלא יתפס בשקר לריך קיום מדאורייתא והלא שטר הקנאה הוא בין ילוה ובין לא ילוה ולא לריך שהמלוה יאמר שהוא אבדו אלא מהדרינן להמלוה מחמת ששעבד הלוה ח"ע אף חס לא ילוה . ולמה לא נאשם שהוא מוזיק והמוזיק הניחו בשוק והחוס' והכ"י הא מייירו באינו מקוייס . גס הקשה שם למה יחזיר לשטר הקנאה באם שבזה לריך קיום מה"ת יש לחוש שלא יקוייס כמו הקיום שריך מה"ת שהלא מקיימין אפילו שלא בפניו יעויי"ש בקלות שהניח דבר זה ב"ע :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

הטעם לנו מורשה ולא להם. הויה גזילה כשעוסקים אף דלא מחסרים מחורה שלנו ותורת ה' תמימה. וכזה דומה ענין העתקת ספר הלבע אף שלא חסרו והחזירו. עדיין מה שהעתיק גזילה אלנו ומחויב לקיים והשיב את הגזילה אשר גזל אבל כאשר אין ללמוד מאגדה. ואף כי הרמב"ם קבעה להלכה לריק זה תלמוד ולכן חבקק שישיבני ע"י מוקדם דבר ברור להלכה ובטחוני במדת טובו ואקלר. והיה זה שלום. ידידו החפץ בהללחתו ומלפס לתשובתו.

שמעון במהור"ר יהודא לייב וצל"ה רב ומ"ץ דק"ק אופינא :

תשובה בעזה"

יקבל השלום מאדה"ש כבוד ה"ה הרב המובהק וכו' במהור"ר שמעון נ"י רב ומ"ץ דק"ק אופינא :

הדבר פשוט שאין לחייב להגבז רק להשיב מה שגנב. אבל לא לשלם מאומה בעד שנהגה שהעתיק ספרו וגם וודאי שאינו מחויב להחזיר ההעתק להגזול. כי המטלטלים הגזולים או הגנבים והשתמש בהם הגנב או הגזול לא מחזירים רק מה שגנבו או גזלו לבד אבל זכו בהריוח. והוא מתקנת השבים כמבואר בגמרא ובש"ע חו"מ סי' ס"ג. והענין שהוא מתקנת השבים מבואר בסמ"ע שם סי' י"ג וז"ל וכן אם עשה זה הוא מלאכה תקנו שלא יוליאו מידו שכן בדנחית בתורת גזילה. משום תקנת השבים אלא משלם כעין גזול ע"כ :

ומה שכתב בשם רב גדול שחייב בזה בחטלומין. יתכן שהוא מחמת החזר ריקן לשלם בעד כל שווי ההשתמשות אף בכחש החזר ריקן לשלם בעד כל שווי ההשתמשות יעוי"ש. ואין ספק כי כאשר השתמש בהעתקה ימלא חסרונות דלא הדרה כשחורריתא וכדומה אבל דברי הסמ"ע הללו תמוהים מאוד כי במטלטלים הגזולים לא משלם לעולם בעד שכן השמוש. וכבר השיגו בנתיבות המשפט שם והוא פשוט וברור ולכן לא מחוייב לשלם רק שומת פחת דשחורריתא לבד ויותר לא כי קגאה לענין זה מתקנת השבים :

ומזה שכתבתי בטעם הדבר שהוא מתקנת השבים כמו שהבאתי בשם הסמ"ע. הנה דעת לגזול נקל שאין עוד למד לעניניו מהא דא"י העוסק בחורה דחייב משום גזל ואף דלא מחסר לנו כי גם זה שהעתיק הספר עשה מעשה גזילה. אבל לא יש עוד בזה מצוה דהשבה שנלעוו ישראל להשיב את הגזילה. כי פערובו רבנן והפקר ב"ד הוא מפני תקנת השבים :

עוד הא דדריש בסנהדרין לנו מורשה ולא להם. וגזילה הוא כשעוסקים בחורה אף שלא לוקחים לתורת ה' מידנו שיהיה כגזול דבר מהזולת ולא ידמה רק בדמיון שמוכרין הקהל לעזר היין ואסור לזולת לעסוק ולהריוח במכירת היין ובאש שמוכר ומרויחגזול לחבירו שחבר לעזר היין. והגם שלא גזל ליינו של חבירו ושלן ומכר ומחמת שלא גזל לשל חבירו מאומה לא שייך בזה קנין גזילה. כלומר כשגזול חפצו של חבירו אף שמשחמש ומרויח בו. וישנו בעין ומחזירו אומר לו הרי שלך לפניך. אז אף אם אוכזר להחפץ משלם כשעת הגזילה או כשעת הוצאה מהעולם. והריוח שמשחמש בה שלו הוא וקגאה כשגזלה לענין זה. אבל בזה שלא הריוח ביין של חבירו שגזלו ולא מזה לנו דנין. רק שהוכר לחבירו הריוח שלא יעסוק וירויח זולתו. ולכן בזה שפיר מחייב ומה יש בזה מתקנת השבים וכמו כן התורה דכתבי לנו מורשה ודריש הגמרא לנו ולא להם וודאי שהוא קנין המועיל שיכנו החורה שאסור לזולת לעסוק בה ושהעוסק ומרויח בלמוד החורה גזול לנו. בזה לא שייך כלל דין קנין גזילה מטלטלין ותקנת השבים ולא שייך זה אף אם היה ישראל ששייך בו תקנת השבים :

מת פלוני כו' משיחין את אשתו מלאו כתוב בשטר מת פלוני ר' אומר אין משיחין את אשתו. יפה כח השטר מכח העדים שהמלוה את חבירו בעדים גובה מנכסיו בני חורין בשטר גובה מנכסיו משועבדים. וכאזר הרמב"ם דהלא הא דגובה בשטר ממשועבדים אינו רק בשטר מקויים ש"מ דמיירי הכל במקויים. וכן הא דכתוב בשטר מת פלוני במקויים הוא ובה לבד פלוגי והלכה כהמיקל. ומפי כתבם הוא רק מגזירת הכתוב ולא שיש בו חשש יותר שהוא שקר מעיקרו ובעגונה סקילו רבנן בזה אבל לא באינו מקויים דהוא מחשש זיוף ושקר מעיקרה והגם דחשש זיוף הוא רק חשש מעוטא דלא שכח. אבל יש לומר דהלא הגם שהקילו בעגונה בעד מפי עד ומפי שפחה מ"מ לענין זה החמירו יותר בעגונה לחוש למעוטא דל"ש כמו כנפל למשאל"ס והוא מחמת סמוך מעוטא לחזקת א"א וא"כ אין ראייה כלום מה שדנו הרמב"ם והרשב"א ללמוד קו"ח מן מפי כתבם לענין שלא לחוש למעוט מזוייפים. וזה אשר ילא לנו שמהרמב"ם ורשב"א מוכח שפיר דאף בשטר הנמלא א"ל קיום מה"ת ומהרמב"ם אין ראייה על הסיפק ובמקום אחר אי"ה אבאר בדעת הרמב"ם באופן אחר ואין להאריך בזה יותר :

(מ) עוד יעויין בגיטין ל"ו ע"א רב יוסף אמר אפילו תימא לר"מ התקינו שיהא עדים מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם כדתיבא בראשונה היה כותב אני פלוני עד כו' ויעוי"ש ברש"י ד"ה מפרשין שמותיהן וז"ה כדתיבא וקחזינן דאף בראשונה היה העדות כנחקר מה"ת ואף שלא היה ידוע כלל מי הוא החותם ומאי מרתת איכא כי אין יותפס ב"ד בשקר אלא ע"כ דמ"מ ל"ח מה"ת לזיוף דלא חשידי אינשי ברשע של זיוף וכדברי הרשב"ם ועולה לנכון אם נאמר דגם החס' מודו להרשב"ם וכמו"ש דאל"כ קשה איך היה בראשונה עדות בלא מפרשין שמותיהן כלל ואין לומר דמה"ת אינו כמי שנחקר עדות רק כשבעה"ט אומר אלו ואלו העדים א"כ בראשונה לא היה שטר מה"ת כשירש מו"יא לשטר שירשו מאביו והוא אינו יודע בהעדים לא היה בהשטר ממש מה"ת בלי קיום. וכן אם המלוה או הלוקח לא היה יודע למי חתם הלום או המוכר לא היה לו דין שטר מה"ת בלי קיום וזה וודאי רחוק מהדעת לומר כך ובקרא (ירמיה ל"ב) כתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים וא"כ מה"ת היה מועיל להשטר לדורי דורות וש"מ מה"ת א"ל קיום אף כזכר. ואינו עולה נכון רק כשברת הרשב"ם וא"ש אם גם החוספות מודו להרשב"ם :

שאלה

מאת הרב המובהק וכו' מהור"ר שמעון אבד"ק אופינא יצ"ו.

ע"ד איש אחד שלמד מלאכת הלביעה והפריו כסף רב ע"ז. והיה לו ספר כתוב כל פרעיו הסממנים וסדר המלאכה מהחל ועד כלה. ולמד ממנו מלאכת הלביעה והנה איש אחד גנב לספר הנ"ל והעתיקו כדמחו ונלמו. ולמד ממנו מלאכת הלביעה והחזיר אה"כ להספר לבעליו. וחבשו בעל הספר בדין שהו"יא הולאה רבה ע"ז. וגם הוא ירד לאומנתו. וחובע שיחזיר לו גם להעתק :

והסתפק הרב רבי שמעון הנ"ל. וכחז וז"ל ויש לומר שאולי חייב להחזיר ההעתק אף שלא חסרו והחזיר הספר לבעליו. כי הנה איתא בסנהדרין דנ"ע ע"א אר"י א"י שעוסק בחורה חייב שנאמר חורה לזה לנו משה וגו'. לנו מורשה ולא להם ופירש"י ז"ל ואיכא משום גזל. ופריך ולחשביה גבי שבע מלות בני נח. מ"ד מורשה מגזל גזיל לה. מ"ד מאורסה כנערה המאורסה דבסקילה ע"כ וברמב"ם בפ"ה מה' מלכים ה' ט' פסק כן ופי' הכ"מ שמתחייב מיתה מחמת גזילה ומחמת נערה המאורסה יעוי"ש. וא"כ לפי

והנה זה וודאי לא עשה מאומה לה היוק ביד ולא גרמי ואף רחוק הוא מגרמא . כי הוא לא הכניס לשדה שלו באמצע שדות חצירו . ושדות של חצירו המה מרוחקים משפת ימי בראשית . ועכ"ז אחר שעי קנינו ורכשו יבא גרמא לשל חצירו . הוי שפיר חסרון לחצירו שיתחייב מחמת כן בעד ההנאה לשלם :

אבל

אכתי יש לחלק דעכ"פ היה הכל גרמא דהיזיקא באותו ענין עלמו שמתנהג חצירו . ונהנה חצירו בחסרונו משא"כ בנד"ד שהחסרון הוא במקום אחר שממעט פרנסת חנות חצירו שבמקום אחר ואינו זה הענין עלמו :

ומ"מ

יש לדייק מלשון הגמרא ב"ק שם דאומר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה היוקו דמשמע שאם היה עושה לו קלת רעה ע"י השימוש אף שלא היה מחסרו ולא היה מזיקו היה ג"כ מתחייב וכמו כן בענינינו שאף שבהחנות שהשתמש הדר לא חסר ולא היוק מאומה . אבל לבעל החנות עשה רעה רבה שמיטע פרנסתו וגם מיטע שווי דירת חנות השני של חצירו . כי השווי הדירה הוא כערך הפרנסה שבאותו מצוי ובשיתוסף חנות ונמשך הפרנסה ממנה מתמעט שווי שכר דירתה :

ועדיין

יש לדחות קלת הראיה מהגמרא שהכוונה בגמרא שאומר וכי מה עשה לו שאינו כמו המקיף והניקף שגורם לו הקיפא יתירה וכן פירש בת"ה יעוין בו . והכל הוא באופן שמה שעושה לו הוא באותו ענין עלמו שמרווח . שגרם לו היקף יתירה . והוא נהנה מאותו ההקפה ולא כשהנהגה והעשיה לחצירו היא בענינים מוזדלים . שיואל לחצירו רעה במקום אחר :

וצ"ע

כי סתימת לשון הגמרא שאומר וכי מה עשה לו משמע דאף שיהיה לא טוב לו המעשה חשיב זה חסר וצריך הדבר תלמוד :

ונראה

לפע"ד שחלוי הדין בשני הדיעות שבש"ע סימן שכ"ג סעיף ז' הג"ל לדעת החוס' והרא"ש והרשב"א דביש חסרון מועט מתחייב בכל מה שנהנה והזיק דמתחייב אף על מה שנהנה שלא מחסרונו . והטעם נראה דכיון שעכ"פ יש לזיז חסרון בהקפה לא גרע מדר בחצר חצירו וחצירו מוחה שלא ידור . שחייב אף גדלה קיימא לאגרא דהמחאה הוי הקפד הנראה . וכן ביש חסרון אכן סהדי דהיה מוחה אם היה יודע ובאלו מוחה דמי . וחד טעם לכו שהכל הוא כשהקפדה ידוע מחוייב לשלם זה בעד הנאתו . וה"כ ה"ג כשמגיע עיי"כ חסרון פרנסה בחנות השני וודאי שמקפיד מאוד על זה . ואכן סהדי שהיה מוחה בזה שיהיה יודע . וכן בהשתקת ספר הלכע :

ואף

שים לומר דאכתי יש לחלק דשאני ביש חסרון מועט שעכ"פ החסרון המועט הוא באותו דבר שנהנה חצירו . אכן אחרי שהוא רק חלק קטן ומלער והחייב הוא בעד הכל ע"כ דאין זה המתחייב . ורק בהקפד הליא מילתא כן נראה ומסתבר . אבל לשיעת הרמ"ה מוצא בנ"י ובש"ע שם הוצא ג"כ זה הדיעה דלא מתחייב רק כסף החסרון לבד . לפ"ז שפיר לא תליא בהקפדה ורק משלם מה שחסר חצירו . אבל כשזה הענין לא הוי החסרון אפשר דפטור :

והנראה

לפע"ד דהחוס' בד"ה אה גרמת הולכים לשיעתה שסוברים דמתחייב בעד חסרון מועט כל הכיוק ולכן היו יכולים לפרש דלא כרש"י ומתחייב בעד מה שגורם היקף יתירה הגם שגרם הסיקף יתכן שהוא מועט מאוד כגון ששדה האמצעית היא קטנה מאוד . ושדותיו המה גדולים הרבה . ואף אם יתנו לפי ערך השדות לא הוי כערך גרם הסיקף כידוע זה להיודע בחשבון . אלא ע"כ דבגרם מועט מתחייב בעד הכל כפי מה שנהנה ומלאתי בת"ה שפירש כן יעוין בו וה"כ לא קשה מה שהקשיתי לעיל מה שהוא רק גרמא לשיעת החוספות כי לזה השיטה ע"כ בקפידא תליא מילתא ומסתנה לפי השיעות ומחלוקת שני הדיעות הג"ל :

גם אף לפי מה שהשב כה"ר לדמות לגזילת חפץ . מאין מזכיר לו שקדושת התורה היא כמעטלעין שנגזלים ולא כקרקע שאינה נגזלת ואין להאריך בזה וודאי שאינו דומה לענינינו מכמה טעמים :

ומה

שים מהשאלה בזה שהרי גזול הא"י שעסק בתורה לפי הדרש שלנו מורשה ולא להס הרי לא חיסר לנו והוי זה נהנה זה לא חסר . והיה אפשר לומר אחרי שהתורה מוחה בהם . הוי כהדר בחצר חצירו וחצירו אמר לו לא ולא יאל דחייב כמ"ש בסיומן שס"ג סעיף ו"ו . ויעוין עוד כעין זה בב"ק (דף כ' ע"ב) הקדש שלא מדעת כהקדש מדעת דמי ועיין בחוס' שם וק"ל :

ומעתה

נעתיק מענין לענין ואדבר איך היה אם הטובדא היה בגוונא אחריתא באופן דלא היה שייך בזה קנין גזילה ותקנת השבים היינו דלא נתכוין לגזול . והוא שאחר אמר בשקר על ספר הלכע שהוא איך ששלו הוא . ואינו מקפיד על מי שיחפון להעתיק ממנו וללמוד זה האומנות ומרשה זה לכל . ושמע אחד לזה והאמין לדבריו והעתיק ממנו בהם לבדו . ושוב בא בעל ספר הלכע בעלמו ולוח איך ששקר ענה בו אחיו . ויביא ע"ז רחיה או שהיה ברשותו וחזקתו וחזקה שכל מה שברשותו של אדם הוא שלו ולועק אשר היה לו הולאה רבה ע"ז ובשילמד הזולת וישתמש במלאתו הוא חסרון לו . וחובע שעכ"פ ישלם מה שנהנה :

ואין

לדמות זה למ"ש החוס' במרובה (דף ס"ט) ד"ה נתנו דמתחייב הנוהן במשיכת זה שנתן לו לשמירה או לזכורות בנו . ונאמר גם בנד"ד שנחשב מה שלקח המועט להספר כמו שלקח המועט בעלמו . ויהיה קנוי לו להמעט בדיון גזילה ותקנים השבים ככל דין מעטלים הנגזלים הנקיים מהקנת השבים שאין משתלם רק כשעת הגזילה אבל באמת לא דמי להתם כלל דהתם אמר בפירוש שנותן לכהן משא"כ בנד"ד שלא נתן כלל ורק אמר שאינו מקפיד על הלוקח ומעתיק ושוב כשזה האומר לקח לו והעתיק לא נחית הוא בתורת גזילה . גם לא אדעתא דאגרא ותלוי הדין בזה שנאמר שהוא כזה נהנה זה חסר חייב לשלם בעד ההנאה שהיה לריך ליתן שיורשה לו להעתיק . ובאם שנאמר שזה דלא מקרי חסרון פטור . ובאם שחצר מה להספר שהעתיק ממנו כי היה חדש . ומחמת ההעסקה שהעתיק ממנו אינו חדש וגיכר כשהרריתא דאשייתא מאיזו דיו וכדומה ולפי מ"ש החוס' בב"ק (דף כ"ה) ד"ה ויהבי וברא"ש שם דכשגורם חסרון מועט מתחייב בכל מה שנהנה מתחייב וודאי גם בזה כך . ולדעת הרמ"ה ומוצא בנ"י שאין משלם רק כפי מה שחצר גם בזה כך הוא ומוצא ב' הדיעות שבש"ע ס' ס"ג סעיף ז' יעו"ש :

אכן

אם לא קלקל כלל הספר שהעתיק ממנו . בזה אני מסתפק אם מה שגרם לו הפסד כשישתמש זה שהעתיק באותו אומנות . אם חשוב הוא חסרון לשישלם עיי"כ מה שנהנה . ודומה זה לדר ומשתמש בחנותו של חצירו שלא מדעתו שאינו כלל בעעיר והחנות לא קיימא לאגרא . אבל לבעל החנות הזאת יש חנות אחרת בזה המצוי שיושב שם קבלנותו או שותפו וכוחר מסחרו . וכאשר עוסק זה הדר שלא מדעת בחנות השני מגרע להפרנסה מחנות השני של חצירו . אם חשוב הוא זה נהנה זה חסר דמתחייב או לא ונפל הספק אף בזה וגדר הספק הוא אם זה נהנה זה חסר חייב הוא רק כשנהנה זה מחסרונו של זה . אבל כשהנהגה הוא מהחפץ שלא מתחסר הבעלים פטור . ואף דנמשך חסרון במקום אחר הוא זה רק כגרמא לבד . או דילמא כיון שיש קפידא להבעלים בזה שעל ידי גרמא דידיה יש להם היוק הוי שפיר זה נהנה וזה חסר :

והנה

יש להוכיח מהא דאמר הגמרא בב"ק (כ' ע"ב) אה גרמא לי הקיפא יתירה . ולפי מ"ש החוס' שם דמתחייב שדה האמצעי הסיקף מבחון גדול יותר מדאי יעו"ש .

שורת עמודי איש חלק א

הם רוחים שמחוייבים ליתן לחפירת הצור כגדי שיהיה להם מים. וא"כ היה ציד הזוכה גזל כל חלקי הקטנים :
ואם נאמר שלא זכו כלל המשופים שנתקבץ מהם הכסף כי כסף לא קונה רק מי שפרע ואם היה נשקף החפץ עדיין הוא הפסד המוכר. וחייב להחזיר להם המעות ואימתו זוכין כאשר נעשה הגורל זוכה הזוכה מצעל החפץ שהחייב א"ע ליתן בעד מעוט הכסף שקיבל זעיר זעיר מכל אחד ואחד שאם יזכה יתן לו החפץ. והוא מדין הסומתא כנהוג שאחר ההגרלה ליכא שום חזרה. אבל עדיין שאר גזל מעות הקטנים ציד המוכר וחייב להחזיר להם. וכל זה רק מעטות המוכר ויהיה כל הענין הסומתא קנין בטעות. אברהם שמואל :

שאלה

בכל אלו שנאמר דלית בהו דינא דבר מיצרא . אשר הטעם בהו משום דהמצרנות יהיה רעת המוכר . איך הוא אם אומר המוכר אי איפשי בתקנתא דידי ומחילנא לרעתי ויהיה להמצרן . אם אז הוא להמצרן או שבזה האופן שיש רעה להמוכר לא תקנו כלל דין מצרנות וזכה כבר הלוקח והוא שר הלוקח :

תשובה

הנה בש"ע סו' קע"ה סעיף כ"ג זכה דמעות של לוקח טובים משל מלרן או של המלרן לרורים וחתומים כתב הרמ"א וז"ל . וה"ם בכל דבר שיש פסידא למוכר לא תקנו בזה זכות למלרן ע"כ . ואחרי שכתב שלא תקנו בזה . א"כ הנראה דאין תלוי עוד ברלון המוכר :

אכן

זה אינו . ומבואר בצ"י צטור שם שכתב וז"ל ומשמע דה"מ כשהמוכר חמר שחפץ במעות הלוקח ממעות המלרן אבל אם אינו מקפיד בכך המלרן מכלקו ע"כ ופשוט הוא שאחרי כל עיקר רעת המוכר הוא מה שהמעות של המלרן לא טובים כ"כ והמוכר מוותר לו זאת מה לנו בזה ונחזי אכן איך היה אם המוכר היה אומר שלהמלרן יחזיל לגביה או מוחל לו כל המעות . למה לא יהיה יכול למחול או ליתן במתנה :

אמנם

כל זה הוא רק במה שחייטין לרעת המוכר שיהיה לו בסוף כאשר יהיה השינוי. מהלוקח להמלרן שיוגרע אז זכותו ממה שהיה נשאר חלל הלוקח. בזה שפיר תלוי ברלון המוכר שיכול למחול בגירעון ופחת זכותו. ויכול אף למחול כל המעות מכירה להמלרן. אבל אם מה שמחשב על דין מלרנות מחמת רעת המוכר צעת המכירה כשיהיה לזה דין מלרנות. כמו במוכר שדה רעה כדי לקנות שדה יפה למכור ברחוק ולגאל בקרוב שחששו שמה בנתיים שיוודע למלרן יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות. או במוכר כדי ליתן מנת המלך או שמכר לקבורה וכדומה בכל אלה ובדומה לזה. אין תלוי כלל אחר שקנה הלוקח שיאמר אני מתרלם שיהיה להמלרן כי עתה אין פסידא עוד לו. דמ"מ חכמים חששו לפסידתו הקודם. ולא מיבעיא אם כבר גאל בקרוב. או סלק מנת המלך וקנה רכבי קבורה במעות הלוקח שבו נסתלק חשש פסידא. ומה לו עוד במה שיחזור המלרן מעות אחרות ללוקח. אלא אף אם עדיין לא גאל בקרוב ולא סלק מנת המלך מ"מ מחמת שחזינן שלא חלקה הגמרא או הפוסקים בזה הנראה דאין לחלק בזה. תדא שהנה יתכן שמחמת חיוה השתנות הוא שנסתתה הקבורה וגבאי המלך פסק מלדחוק עוד. ולכן עתה לא קפיד המוכר. ומקודם רע היה לו מפחד דוחק גבאי המלך וחוב שמועל עליו הולאת קבורה. ומתו מועל לפניו וזריו הוא לדבר מלום. וכן הלריך למזונותיו אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. ולכן מקודם היה מקפיד ביותר ועתה שיש לו פת בסלו לא מקפיד. וזה שייך בלמת כלל

אמנם כאשר נדקדק זכה דמקיף דוודחי אין נפקותא בקפידה המקיף שאף אם אומר בזהדי דהוא מקפיד עכ"ל ר"י יוסי דווקא בגדר ניקף והטעם דלא דמי לדר בהלך חזירו ומוחה דלא ידור זע"כ של חזירו בלי תשלומים וממני מחאתו דהוי ליה ללאת כשמוחה חזירו אבל זה שבדוחיו באמנע דאינו יכול ללאת. ולכן כשזה נהנה ולא חסר פטור ובדחסר חייב כדגרס ליה היקף יתירה וע"כ שהוא מטעם אחר נגעו בזה שזה נהנה מחסרונו של זה ועכ"ז מתחייב אף בעד כל מה שנהנה שהוא יותר מחסרונו של חזירו. ועל כרחק דענין אחר הוא מה שמתחייב אף יותר ממה שחסר לחזירו. ויתכן דאולי ג"כ זהו טעמא בשחרוריתא דאשיתתא דמתחייב בעד כל מה שנהנה שהכל הוא מטעם אחד. ודווקא כשהחסרון הוא בזה שנהנה ובענין אחר לא ידענו. וכן יש לומר בהיפך שאין ללמוד מהשיטה הסוברת שלא מתחייב רק כמו השומא דשחרוריתא דאשיתתא לצד דשאני הסם דלא מיחה ומנא ידעינן דיש לו קפידא כאשר זה ישלם לו פחת השחרוריתא דעל יותר מהזיקו שפיר יתכן דהיה מוחל שנהנה חזירו. אחרי דאין לו עוד חסרון. זולת מה שנפחת משחרוריתא דאשיתתא וזה ישלם לו אבל בנד"ד שהסקפד הוא הסקפד גדול שנתמעט פרנסת חנותו ע"כ. או שיעסוק זה במלאכה הצביעה שבלא זה היה רק אומן אחד בהעיר ואחרי שהוא הסקפד גדול וידוע אכן סהדי דוודחי היה מוחה וכמו דהיה מוחה לפנינו דמי ומודו כ"ע דמתחייב לשלם בעד ההנאה וכפשיטות לשון הגמרא דלומר מה עשאו. דמשמע דאם עושה לו רעה מחייב לשלם בעד ההנאה. ול"ע בזה. מאתי הטרוד והנחפו אברהם שמואל במסור"ר יהודא זללה"ם מראסיין :

שאלה

נהיגי עלמא שאחד מקבין להגריל חפין שלו במקח שקוצב ואף ביוקר גדול מאוד. ומקבין להגורלות מגדולים וקטנים. אם יש בזה חשש אונאה וזול :

תשובה

לפעד"נ הדיכה שמקבל גם מקטנים וקטנות ואחרי הקבוצ ערס שנגרל יש לזה לכאורה דין חפץ השייך בשותפות לכל אלו שנתנו חלקם להמגריל. וענין הגורל א"כ הוא שכן נהרלו ויעויין בסימן ר"ז בריש סעיף י"ג במשחק בקוביא כשמעות מונחים על הדף לית בזה דין אסמכתא אכן מ"מ הוא וודחי מדין ריבוי ומחילה וכ"ז לא שייך בקטן וקטנה דלאו בני מחילה נינהו ואם המה לא הגיעו לעונת הפעוטות וודחי דלא יוכל לזכות הזוכה בחלקם. ואף אם הגיעו לעונת הפעוטות שתקנו רבנן שיהיה מכירה ומתנתם קיים משום כדי חייו. ובמתנה דאי לא עבד ליה נייחא נפשיה לא היה נותן. וחשיב שפיר תיקון חייו שימלא מי שיעשה לו נייחא נפשיה. אבל בענין נתינת מעות על הגורל דלא שייך סברא דנייה נפשיה. וגם ענין הזכיה רחוק הוא ביותר מריוח. ואין זה תיקון לחייו מחמת שאולי יזכה הוא בגורל וספק רחוק הוא מאוד :

וגרולה

מזו אמרינן בצ"ב (ד' ה') הכל לכריא פתיח כו' . ר"ש רמא כריא חדתי איתמא ח"ל רב ששא ודילמא לא מידויל. ח"ל משקל שקילנא מינייהו ואי לא מהדרנא לה ניהלייהו. הרי אף שמוכרה להם להכניס בספק ולהסתתף בהולאת כריות הצור כיון שאין להם מים. וגם הוא דבר מזוי ביותר למלוא מים. ובכל זאת אם לא נמלא מים מחויב למיידר להו והגם שהתם מכריחין לנו אותם ליתן ובעניינינו מתרלין ממילא. אבל מה צדק כי הוא ברלונם במקום דאין שייך דעבדא להו נייחא נפש שע"כ נותנים. וא"כ כשצב עלה שלא זכו לא טוב הוא רלונם הקודם ממה

למקניה מנייה והכ"י כתב כן בעור בשם הג"ח ומבואר
הענין שהג"ח שמביאו הכ"י משום דלא גרע מהנהו ליידי
והנהו שרי ואיזל ואע"פ ואייתי זוזא דלא נטרינן ליה
ופשע ליה להחמדה שלמה שם דחד דינא לזה ע"ס הא דאמר
איזל ואע"פ ואייתי זוזי דכמו דההיא חס המוכר אומר שרואה
להמתין ואינו מקפיד ע"ז דלא אבד המלך את זכותו כמו
כן גם כגמלך המוכר עם המלך ואמר לא צעינא ומכר
לאחר וכו' עושה המלך שהוא רואה בהשדה והמוכר מסכים
שיתן להמלך הוא של המלך וכתב שם בחמדה שלמה
שאף שלכאורה יש מקום לחלק דלא דמי להנהו ליידי והנהו
שרי דשם נתחדש הענין אחר המכירה ובשעת המכירה
זכות המלך בשלימות לכן יש לומר דתלוי שפיר דעת
המוכר אבל בהא דגמלך בצן המילר קודם המכירה להשני
ואמר לא צעינא ליה ומשום טובה המוכר נסתלק דין מלכות
י"ל שכבר זכה בו הלוקח אמנם ראיה ברורה דאין לחלק
בכך מהא דכתב רש"י בענין מכר כל נכסיו שאין בו
משום דינא דבר מילר שזהו כמו הנהו ליידי והנהו שרי
ובג"ח והביאו הסמ"ע כתב שלפירש"י חס נחרצה המוכר
למכור להמלך מסלקו ללוקח והענין שזו עיקר הענין
לטובה המוכר הוא ואף שקודם המכירה לקח הלוקח בהיתר מכל
מקום כיון דעיקר הענין הוא משום טובה המוכר
חס המוכר מרואה חס"כ ליתן להמלך זוכה המלך וכמו כן
הוא כגמלך המוכר שעיקר הענין הוא משום טובה המוכר
חס אומר חס"כ שחפץ בהמלך וכל לסלק להלוקח ע"כ

זהו חובן דבריו שם ופסק כן להלכה :

ולפני

החילוק בין דרעת המוכר מתחדש חס"כ ובין
היבא דהרעה הוא בזמן המכירה הוא חלוק
ברור וקיים בלי שום פקפוק והענין פשוט הוא שכיון שזו
הזמן שחשש הרעה הוא אז בידו למחול ולוותר וא"כ חס
הרעה בזמן המכירה אז חס יאמר ללוקח ערם שימכור חס
יזכה ממך המלך לא היכפת לי מהני ואם לא אמר אז
יקנה הלוקח מה לנו עוד בדברי המוכר ובחש שחשש רעת
המוכר הוא חס"כ בעת שיחפץ המלך ליקח מיד הלוקח
יכול אז למחול ומוכרה כך לחלק שחממת זה כתבו הגהות
שלפירש"י כך הוא וכן האריך הכ"י בעור שגלו זה במחלוקת
הראשונים לרש"י וסייעתו יכול המוכר לומר שחפץ בהמלך
ולא הראש"י וסייעתו לא יכול עוד לומר מחמת שלרש"י הוא הרעה
בעת שהמלך רואה ליקח ולהראש"י וסייעתו הרעה הוא בעת
המכירה וא"כ הגם שכתב הגהת אשר"י והביאו הכ"י בענין
כשגמלך המוכר בצן המילר ואמר לא צעינא דהוא משום דלא
גרע מהנהו ליידי והנהו שרי ואיזל ואע"פ ואייתי זוזי הנה הוא
רק בענין ההקפד שמקפיד המוכר בהתממה דומין זה לזה
אבל ודאי שבהנהו ליידי והנהו שרי בהתממה והמתנה
הוא בזמן שיקח המלך מן הלוקח ויכול אז לומר שאין
מקפיד בהתממה אז אבל בהא דגמלך כו' ואמר לא צעינא
הוא התממה והתממה בעת המכירה ולכן אחר שמכר ללוקח
מאי מהני מחילת המוכר ולפענ"ד הוא ברור ואמיתי . מאתי
אברהם שמואל במוה"ר יהודא זללה"ס מראשיון :

שאלה

מהרב הג' חו"ב מוה"ר י' שלמה אב"ד ר"ק ליקעווא :

ברבר שכתב הש"ך בסימן קע"ה ס"ק למ"ד ש"ע לדינא
באחד שמכר קרקע שלו לבנו ובא בעל המילר
לסלקו אי יכול לסלקו דהבן יכול לומר דזהו יותר ישר ועוב
שאני מחזיק אחוזת אבותי ולזה הדעת נוטה לכאורה ו"ע
עכ"ל והנה בספיקא דדינא כתב הרמ"א שם סעיף מ"ה שאין
מוציאין מיד הלוקח ולכן לריך להיות כן גם כן כיון שהטעם
הש"ך ב"ע ובפרט שכתב מקודם שזוהי הדעת נוטה :

אכן

בכל דבר הנחוש שהאדם מלעטר כשאין לו מוכן כפת בסלו
ולא מהימן עתה לגרוע להלוקח שיאמר לא הייתי מלעטר
מעיקרה ולא הייתי מהיר לגאול בקרוב ומרואה הייתי שיקח
המלך מיד הלוקח . ומכיוצא תיתי יהיה לו נחמנות עתה במה
שאין בידו והוא בחזקת הלוקח . חס לא כשהיה אומר ערם
מכר ללוקח שאם יחבטך המלך אינני מקפיד ויקוב הדין
ביניכם כזה שפיר הוא של המלך כולפענ"ד :

ובזה שצאתי הבדל בענין רעת המוכר חס הוא בעת
המכירה אין בידו חס"כ לומר שיהיה של המלך .
ובחש שהרעה הוא חס"כ בעת שיבול המלך מיד הלוקח יכול
לומר אז שיהיה של המלך . יבואר בזה דברי הכ"י בעור סי'
קע"ה בחות כ"ד שצ"ח שם הכ"י שיש בין שיטת רש"י ורמב"ם
והג"ח בשם ח"י . ובין שיטת הר"ם וה"ה בשם העיטור ורמב"ן
ונמוקי יוסף בשם הרשב"א והר"ן בהא דמכר כל נכסיו לאחר
שאין המלך מסלק ללוקח שלרש"י וסייעתו שהטעם שיש רעה
להמוכר כזה לא יקנה השאר שינשך את ידו כשבידו .
לפי"ז חס רואה לקנות כל הנכסים או שהמלך רואה ליקח
הכל או שהמוכר מתרצה שיקח מלרני אחד ולא היכפת ליה במה
שיתכן שעי"כ ינשך הלוקח את ידו מיתר השדות יש כזה
שפיר דין מלכות . אבל לשיטת הר"ם וסייעתו הטעם הוא
רק שחממת שאין מצוי אדם שיקנה כל נכסיו ביחד הלך
כשנזדמן לו אין לו להודיע להמלך שמה בחוק כך ימלך
הלוקח . ולפי זה חשש הרעה הוא בעת המכירה לבד וחששו
לזה ולא תקנו בזה דין מלכות ולא יכול המוכר לומר חס"כ
שמתרצה במלרני אחד וכן לא יועיל מה שיאמר המלך שיקח
כל השדות וכן לא יועיל חס ילאו כל המלרנים כלם בענינת
מלכות ליקח לכל השדות וסיים שם הכ"י דנקטינן כהראש"י
וסייעתו ולכן סתם בש"ע סי' ל"ו וכתב בהדיא ואפילו חס
המלך ג"כ רואה לקנות כל נכסיו בכ"מ שהן אינו יכול
לסלקו והסמ"ע שם העתיק לטעם העור שהוא קרוב
לדברי הר"ם הרי דפי' לדברי הש"ע שהכריע כשיטת
הראש"י וסייעתו וש"כ בס"ק ס"ד כתב לדברי הג"ח דלפירש
רש"י חס ילאו מלרנים כלם וערערו מסלקים ללוקח ואם
המוכר מתרצה חע"פ דאינו כ"ח מלרני אחד מהם נמי
מסלקינן ליה והעתיק כן בשם ד"מ :

וראוי לידע שלא כיון הסמ"ע שנפסקו כן להוציא מיד
הלוקח כי אף שבד"מ הביא לדברי הג"ח מ"מ בש"ע
לא כתב הרמ"א נגד התימת הש"ע ונמשך אחר הכרעת הכ"י
בעור וסתומתו וסתומת הרמ"א בש"ע ונקטינן כדעת הר"ם
וה"ה בשם העיטור ורמב"ם וכו' בשם הרשב"א והר"ן . ולו
יהא שהוא מחלוקת הפוסקים בלא הכרעה ודל מהכא הכרעת
הכ"י בעור וסתומתו וסתומת הרמ"א בש"ע הנה כבר כתב
הרמ"א בסעיף מ"ה וז"ל וכן במקום שהפוסקים חולקים אין
מוציאין מיד הלוקח הואיל ומוחזק (תה"ד סימן שכ"ו) מיהו
לכתחלה יש למכור למלך עכ"ל ומבואר שלענין לכתחלה
אין שייך הג"ח שיוצא בין שיטת רש"י וסייעתו לבין שיטת
הראש"י וסייעתו הנ"ל כי הפלוגתא הוא רק לענין דיעבד
לבד ואחרי שהוא רק לענין דיעבד לבד ודאי שאין להוציא
מיד הלוקח ואין נפקותא מינה כלל בדברי הסמ"ע הנ"ל
לענין הלכה :

הארכתיו בזה כ"כ יען כי ראיתי שהגאון בעל נתיבות
בסעיף ל"ו העתיק במאמר אחד למה שכתב
הסמ"ע בס"ק ס"ג בענין הדין שנסעיף ל"ו שהוא
מהטור ע"פ שיטת הראש"י וסייעתו וגם למה שכתב בס"ק
ס"ד בשם הגהת אשר"י וק"ל בהעתיקו ולא זכר כלל שהוא
נובע מדעות חלוקות וסתם כן להלכה אכן כבר הוכחתי
שזה אינו והאמת יעיד על אמיתתו :

עוד חזיתי בדברי הגאון בעל חמדת שלמה בחלק חו"מ
סימן ה' שהאריך בדיון ששאל המוכר להמלך ואמר לא
צעינא לה שפסק העור בשם הרמ"ה וכן הוא בש"ע שא"כ

שורת עמודי איש חלק א

אבן מילתא דמסחפקא ליה להש"ך יש להוכיח בראי' ברורה מדברי תשובת מיימוני ספר קנין סימן ל"ג שכתב וז"ל ששאלת אם יכול רחובן ליתן לבנו או לחתנו שיהיו יו"ד זקוקים בקרקע ששוק"ם זקוקים ושבו מוכר להם שאר הקרקע אם יכולים לסלק המלרנים מכח המתנה נ"ל אם לא מוכר להם השאר ביוקר כ"כ כדי מה שנתן להם או נעשו שותפין ועדיפא מן מלרנים כדפרישית אבל אם מוכר להם השאר ביוקר ומבליע להם אותם יו"ד זקוקים שנתן להם לערומי קא מערים כדאמרין זבין גריווא בי מלעי אי עידיית הוא אי זיבורית הוא זביניה זביני ואי לא לערומי קא מערים עכ"ל. הרי מה שהקונה היה בן זה שמכר לא דן בזה כלל שנאמר שידחה לבן המייר אלא אי לערומי קא מערים הבן מייר מסלק להבן מהקרקע שקנה מאביו ויעוין עוד בתשובת ז"ח הישינות סי' י"ג שמביא להך תשובת מיימוני ובמה שכתב הכ"מ שם בדבר הטענה הרביעית כו' ומבואר בו ג"כ קד יעווי"ש ונראה דאשתמיטתיה לאדוניו הש"ך ז"ל הא דתשובת מיימוני וראוי לפשוט מזה ספיקותא דהש"ך שלא יהיה נידון עוד בספיקא דדינא אלא שראוי לפסוק שבן המייר זוכה בזין להוליא מיד בן המוכר ע"כ מהרב וכו' ר' שלמה הנ"ל :

תשובה בעוה"י

לפעד נראה דאין להוליא מיד הלוקח כשהוא בן של המוכר והגם שודאי נראה נכון כמו שכתב כת"ר שמתשובת מיימוני הנ"ל נפשט ספיקותו של הש"ך אמנם נראה ברור שכל עיקר הספק אין מקום כלל לדיעה הראשונה שבש"ע שם שכתב שה"ה אם מוכרה לבן אותו שקנאה הוא ממנו שאין המלרן יכול לסלקו כי לפי"ז נראה ודאי דכל שכן הוא שלבן המוכר עלמנו שאין יכול המלרן לסלקו כי זה שקנאה ממנו כבר הופקע זכות קנינו מאז ומ"מ רק מחמת שמהא היה לו זכות בה זזה הזכות שמהא עומד וקיים הוא גם לבנו ומצטל דינא דב"מ ומכ"כ זה המוכר עלמנו שלא פקע הזכות ממנו עד שמכר לבנו שבודאי זכות שלו מועיל לבנו שאין דוחסו הב"מ וכל עיקר ספיקא דהש"ך לא יכול להיות רק לדיעה השני' שבש"ע שכתב השו"ע ויש מי שחולק במכר לבן שלפי"ז יש לדין בבן המייר עלמנו שבזה יש לומר דעדיף הוא מבן שקנאה המוכר ממנו מחמת שהוא מחזיק עי"ז שלקה מאביו בלחיות אבותיו וכדכתב הש"ך וזה לא שייך בבן זה שקנאה ממנו שכבר פקע לחיות אבותיו מזה השדה בזמן שמכר להמוכר והגם שדברי הש"ך מלויין על דיעה הראשונה מ"מ ברור הוא לפע"ד שטעות הדפוס הוא והליון לריך להיות על דיעה האחרונה וא"כ הגם שיפה פשט כת"ר מתשובת מיימוני אבל ח"כ גם צעל תשובת מיימוני סובר כצעלי דיעות החולקים שהוא דיעה האחרונה בש"ע שמוצא בשם יש מי שחולק במכר לבן זה שקנאה ממנו שלפי"ז גם בבן המוכר עלמנו כך אבל מחמת שלדיעה הראשונה שבש"ע ובפרט ששנאה הש"ע בלשון סתום שה"ה בבן אותו שקנאה הוא ממנו שאין המלרן יכול לסלקו ודאי שכן לריך לפסוק שאין להוליא מיד לוקח בן שקנאה ממנו וכמו בן וודאי שאין להוליא ג"כ מהלוקח בן המוכר עלמנו כן נלע"ד אברדם שמואל במוהר"ר יהודא זללה"ה מראשיין :

נשאלתי מירידי הרב הג' חריף ובקי וי"א בסיק שמעתא ע"פ עומק הלכה מו"ה **יחזקאל** אב"ד דק"ק ווארנאווא יצ"ו בעובדא שהי' בעיר הגל' והוא

בחיים עדנה הוא בן מאה ועשר שנים צערך הלא הוא הראוי לירש לבנו ר' ישראל אהרן ואף שר' שמעון הכהן יאל לדעת מ"מ לענין הנכסים שגפלו לו בבאן שלא ידע מהן דינם כנכסי שבו ונאם דשכח סבא ר' שמעון הנ"ל יש יורשים הראוי לירש ארבעה בנים בני אחיו של המנוח ר' ישראל אהרן וארבעה בנים הנ"ל שנים מהם גדולים ושנים מהם יתומים קטנים וא"כ אפילו אם היה העובד הכל קרקעות הרי זה דומה להא דב"מ (ל"ט ע"ב) בהא דההוא סבא דהויא לה חלחא בנתא אישכחא חיה וחדא בנתא שביבא חדא מינייהו ושכחא ינוקא כו' להך שמעו דשביבא סבא אמר חביי כו' רבא אמר מיגו דמוקמינן אפטרופא כו' והלכתא כרבא ולכן כיון דמקיס אפטרופוסו להיתומים הנ"ל ניקוס גם להגדולים הנ"ל אבל לא למסור לא להגדולים דלמא שכיב סבא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן ולמסור ליתומים הנ"ל אם הם צעלי דיעה דלמא לא שכיב סבא ואין מורידין קטן לנכסי שבו והגם שכבר הגיע לגבורות ובגיטין (כ"ח ע"ה) אומר רבה דהמניע לגבורת חיישין הלא רק חיישין קאמר וכדמובא מדברי הסו"ם ז"מ (ל"ט ע"ב) ד"ה דלמא שביבא סבא דהקשו מהא דגיטין דנותנים בחזקה שהוא קיים ותינו דמייירי בהגיע לגבורות ומבואר שם דמספקין אם שביבא ואם לא שביבא וש"ע"כ לא נחתינן בידי דלחתי' דלמא שביבא סבא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן וגם לא בידי דינוקא דלמא לא שביבא ולא נחתינן קטן לנכסי שבו ועוד דכל גדולי הפוסקים בה"ג והר"ף והמ"ג ורמב"ם ורמ"א ורמ"ב"ן פסקו כאביו ולא חילקו כלל בין הגיע לגבורות או לא ונותנים חמיד בחזקה קיים וכן סתם בש"ע הלכות גיטין סימן קמ"א סעיף ס"ח וכן כתב להדיעה החולקת בלשון וי"א וא"כ הדיעה הראשונה הוא עיקר ומ"מ הש"ך ביו"ד בסוף סי' רמ"ב גם החולקים הוא הרמ"ה המוצא בעור שם ולא כתב רק שלכתחילה לא נתקן לה הגם אם הגיע לגבורות אבל אם נתקן הנשא אף לכתחילה ומבואר דהעיקר להלכה כאביו ואף הראב"י לא כתב רק דיש להחמיר כרבא וישן כי היורשים הביאו מאיזו רבנים שערכו להם קונטרס שיתון להם מחמת שכבר הגיע לגבורות והאריכו עוד בהענין בטעמים זרים האריך הרב ר' יחזקאל הנ"ל לבאר מה ששנו הרבנים הנ"ל הכל בלא היטב ואין להאריך בזה :

והעובד הנ"ל אינו כלל מקרקעי רק שפרט על נפוחים שיוכל לגבות בהם סך כסף ובמצטלעין אין מורידין קרוב לנכסי שבו כמבואר בה"מ סי' רפ"ה סעי' ז' ואף שמבואר שם ס"ה בהגה"ה בשם מוהר"מ פאלדאווא שהקרוז יכול להיות אפטרופוס כמו אחר במצטלעין הוא רק שיהי' נאמן לב"ד וישמרם כמו האחר הגאמן ובה המה עניינם ודלים ואף אחד מהם התפאר בליומים שיעליל אם לא יומסר להם לחלק ויש לחשוש מהיזק על עלייתו ועפ"י דין אין למסור להם וכמו דסתם כך בש"ע סי' ר"פ בהגה"ה והיא מזה בראובן שילא בנו למד"י ואין יודעים אם הוא חי או לא אין אחי לראובן יורדין לנחלה בנכסי לראובן שמוקמינן בנו על חזקה שהוא חי ע"כ ולא השמיענו הרמ"א שום חילוק בזה בין אם הגיע לגבורות אם לא ע"כ חוק דברי הרב השואל שראיהו להעתיק קיומו לבד מה שהאריך לספור דברי הרבנים בשאר דבריהם ועוד חזיה פרטים שאיכיר להן בתשובתי א"י :

תשובה בעוה"י

חלק א יבואר בו שכל עיקר חיוב ב"ד לעיין בנכסי שבו הוא רק מדין השבת אבידה ולכן אם יש חשש קרוב שיוגרם הפסד לב"ד מחמת שמפחיד המפחיד אין על הב"ד חיוב השבת אבידה זו :

(א) **הנה** כל עיקר חיוב של צ"ד לעשות בנכסי שבו כמבואר בגמ' ופוסקים יסוד הענין הוא ממלוח השבת אבידה ולכן אחרי שמפחידו מוכני האח הגדול שיגרסו לו ולב"ד חשש היזק ממון שנראה לפי הענין כי קרוב הוא פטורים עוד ממלוח השבת אבידה כדאיתא בב"מ ל"ב ע"א אין שם צ"ד צפני מי יתנה שלו קודם ובסנהדרין ע"ג ע"א מבואר דהשבת גופו לריך אף למיגר אגורי אבל השבת ממון אינו רק למערה בגוף אבל לא בהולחת והיזק ממון :

(ב) **ואם** חאמר שאני סתם דהפסד ממון הוא ודאי אבל לא במה שיש רק חששא קרוכה בלבד עוד סתם פטור הוא מלהזדקק אבל צעניינו כבר נטלו הב"ד השטרות לידם וחילוק זה ישנו בזין זקן ואינו לפי כבודו דפטור מהשבת אבידה ואם הסחיל אומרים לו גמור והן אמת שלהרי"ף והרא"ש רק בצע"ח דנקעי נגרי ברייתא לבד אכן להרמב"ם אף בכל מילי אומרים לו גמור ויעוין בש"ע סי' רס"ג סעיף ב' וברמ"א שם ובסמ"ע ס"ק ג' ובט"ז שם :
אמנם

ר' ישראל אהרן ז"ר שמעון הכהן שנק חל"ח ואין לו בנים לירשו והי' יותר מכן ששים ואביו ר' שמעון הכהן החזיק נדוד ועיגן לאשמו ולבנו ר' ישראל אהרן הנ"ל בהיותו כן שנה ונאבד זכרו מאז ועד עתה ולפי השמע' הי' אז ר' שמעון הנ"ל כן חמשים שנה ונאם שהוא

שגרמי אינו רק קנס' מדרבנן וא"כ מג"ל שיהי' במסירת השטר למאיימים הג"ל דין איסור לפני עור אחר שאין במסירת השטר יותר מגרמי חכן כל עיקר איסור דלפני עור הוא רק גרמא שנותן מכשול בדרך ושם יתקל העור מעלמו כהילוכו בדרך ואף בגרמים רחוקים מאוד אסור כדאיתא בע"ז (י"ג ע"ב וי"ד ע"ה) אסור למכור לא"י אלטרובלין וכו' ופטורות חז"ל ומזבן לאחרינהו ומקטרי אמר חז"ל אלפני מקפדין על לפני דלפני לא מקפדין ע"כ. הרי דאילו היינו מקפדין אלפני דלפני ה"י גם זה אסור והגם שחשש רחוק מאוד הוא דמי יימר דמזבן ומי יימר דמקטרי ובחולין (ג"ג) שולח אדם ירך לא"י כו' שמקומו ניכר ע"כ ולולי שמקומו ניכר ה"י אסור והוא ג"כ מהשש רחוק דלמא יאכלנה לישראל ובסמ"ג לאוין סי' קס"ח כתוב שהוא בכלל לאו דלפני עור כו' אבל בריע"ב אלע"ז שם הקשה דהלא הוי כלפני דלפני ותידן שהוא שאלו מלוויים שלא יוגרס ע"י שלא יעבור ישראל עבירה ולולי קושייתו הג"ל דהוי כלפני דלפני ה"י ניחא דאסור משום לפני עור והגם שחשש רחוק מאוד הוא ויעוין בפסחים (מ' ע"ב) דלרצ"ה דעבד בחישה יעו"ש :

(ז) אמנם איסורא דלפני עור הוא רק בדקאי בתרי עברא דנהרא ולכן בענייניו שאנו רואין שמודיעין להם שאינו כחורה והמה מאיימין גם אמרו לו שגם אם היתומים מאיימת בך וע"י עלילות ודאי דנקל להם לעשות כחפץ לבבם ומסתברא לכאורה דדומה לקאי בתרא עברא דנהרא ול"ע בזה גם אם לא נתייר גם עפ"י טעם הג"ל הרי חובה להודיעם האיסור וחלוי יש מהם א' או שנים חרד וירא ישר חלקו מונח כשורת הדין :

חלק ג בו יבואר שכל עיקר הדין אינו רק ממצות השבה דרבנן והיורשים אין עוברים כלל איסורא כשירדו ואצדד להקל בפנים מסבירות :

(ח) והנה יש לעיין בעיקר הדין שחייבים צ"ד לראות בתקנת נכסי שבוי אשר הוא מדין מלות השבת אבידה אם היא מדאורייתא ואם שמדאורייתא מלות השבת אבידה הוא כמה שלא יהי' נאכד מצעלים ממש אבל בנכסי השבוי הרי הנכסים ישרו ורק יהי' שוממים וגם המעלעלין הרי הם חלל אדם אחד רחוק או קרוב ואף אם ישמשו וימכרו ויאכלו אם יבוא השבוי יתצע מהם ואינו דומה לאבידה שבקרא :

גם יש לעיין אם יש לך ספק אולי מת ואין להנכסים עוד מרייהו הראשונים אבל הוא של היורשים ורק מחמת דראוי להעמיד בחזקת חי ואעפ"כ ספק יש בזה והחזקה מחייבת להדין לא מצררת כעדים וגם אולי חף אם הוא חי יש נייחא לבני אדם שיהנו יורשים מנחלתו ולא יהי' נחלתו מייאשת לבני יתנו יורשיו לעולם והוי כס"ס אולי מת מחמת חיזה שמועה או לך אחר והגם שדין החזקה חזקת חי מחייב לילך אחר החזקה ונאמר עוד ספק אולי הוא נייחא חף להחיים ואם חף בזה אם ישתמשו היורשים יעבורו על לא תגזול או לא ואומר בתרי ספיקות הג"ל :

(ט) יעויין בתשובת מהר"מ לובלין סי' י"ב ומסתיומת דבריו שם נראה שלא שם לבו לחלק בין השבת אבידה שבקרא ובין הא' דצ"ד מחוייבים בתקנת נכסי שבוי וכן הנפקד אם הפירות אבודין שמוסרין צ"ד. והנראה לכאורה שהכל הוא ממצות השבת אבידה שמה"ס :

(י) אבל לפע"ד דזה אינו אלא שהוא רק מתקנת דרבנן וגם בספק השני נראה ג"כ שאין היורשים עוברים על לא תגזול ועליהם אין כל מלות השבת אבידה חף מדרבנן ואוכיח מראיות בעזר של מעלה. יעויין בחוב' יבמות (ק"ו ע"ב) ד"ה שאין ומבואר שדעתם שחף לשמואל דהלכה כותיה שחף בלא שמשו שמת מורידין קרוב לנכסי שבוי שיהי' עובד כאר"ס ואובל הפירות הוא שלא שמשו ע"י ע"א אבל עכ"פ נשמע שמת ע"י קול בעלמא כמו בגיטין ששמע פלוני

לה (ח"א)

(ג) אמנם כדאיתא הפסד ממון ואף במקום חשש שנראה שהוא קרוב להיות פטור והראי' לזה מהא דמבואר בע"ז חושן משפט סי' שמ"ח סעיף ז' והוא מתשובת הרא"ש כלל ס"ד סי' א' בסופו ומבואר בעור שם בעובדא שראובן ראה לשמעון נכנס לבית לוי וגנב חפץ א' ובה אותו חפץ ליד ראובן והחזירו לשמעון כתב הרא"ש שאינו יכול להצבע ולהוציא ממנו ולא דמי לשומר אבידה דלריך להשיבו ליד בעלים כיון ששמעון הומר שמן הדין נעלו מבית לוי יהיה שמעון עוין עליו כל ימיו ואם יתפוס שמעון משל ראובן לא היה מחזירו לו אין ראובן חייב להצילו בממונו ע"כ וביאור דבריו שהגם שאין מחייב הדין שיזכה שמעון כמה שאומר שיש לו תביעה עליו דאם איתא שכן הוא מהדין הגמור לא היה לריך הרא"ש לטעמו שיהיה עוין עליו כו' אבל רק מחמת ששמעון הומר כך שיש לו תביעה וחושב שיש לו זכות ושראובן המחזיר גורם לו הוצק לכן הוי שפיר האומר שיהיה עוין לראובן כל ימיו עד שיתפוס ממנו ובמה שיש אומדנא מחשש הוצק אינו מחייב דין השבת אבידה ואין עליו חיוב כמה שמחזירו ליד שמעון וכן הוא ממש בענייניו ופטורים הצ"ד ממצות השבת אבידה ואין עליהם חיוב כשיחיו להיורשים ליקח השטרות והגם שיעשו זהם מה שיעשו ושלא כחורה :

חלק ב בו ידובר שמחמת שהוא שלא כחורה הרי יש לדון בזה אם יש בזה אסורא דלפני עור ובמה שיש אסורא דלפני עור הוא אף במקום חששא דהיזק ממון :

(ד) והנה כהא דתשובת הרא"ש הג"ל החזיר כבר ראובן לזה שכפר ועבר על לא תגזבו אבל בענייניו אנו דנין להחזיר לאותם שמאיימין ושרול"ס לעשות שלא כחורה ובהחזרה להם אנו הגורמים להם שיעשו כרונם לעבור על דין חורה שיקחו מעות שאינו שלהם עפ"י הדין הרי יש בזה אסורא דלפני עור כו' והו חומר יותר ממצות השבת אבידה דמצות השבת אבידה הוא רק בדליכא חשש הפסד ממון אבל אסורא דלפני עור הוא חף בהפסד ממון וככל איסורי חורה שאסור לעבור אם לא בחשש סכנה כנאמר וחי זהם כו' ולריך ישוב הדעה בענין האיום שמאיימין מה הוא ואולי אינו רק חשש הפסד ממון לחוד :

(ה) ונחזי אכן בענייניו כמה הוא חששא דלפני עור אם בהחזרת השטר עלמו ואם כמה שיבואו לגבות בו ויעברו אז על איסורא ולכאורה השטר הוא של הלוה שהלוה נותן שכר הסופר וכשמשלם הלוה מחזירין לו השטר ומ"מ מוכח דקודם שמשלם השטר שייך להמלוה לשימושו כדאיתא בצ"ב (ע"ו ע"ב) דמקמי וכי לאור עפ"י ללוותו הוא לריך ח"ל אין לאור ולזור ומבואר שם דחף במוכר המלוה להשטר לאיהו ושיעבודי' קנוי גם השטר עלמו לאור עפ"י ללוותו ויעוין עוד בצ"ב (מ"ט ע"א) דאומר שם אין לאור ולזור ומוכח דיש בו ענין הקפד שלמי יהיה שייך לאור עפ"י ללוותו וא"כ איכא איסור גניבה או גזילה חף בהנייר עלמו :

אכן צ"מ (דף ז' ע"ב) אומר וכי לאור עפ"י ללוותו הוא לריך ונראה דהוא מחמת דלא ידענו שם אם יש לו לורך בו ומסתמא זר הוא שיהי' לו לורך הזה לאור כו' וא"כ אפשר ללדד ולומר בענייניו חף אם נעמיד להסבא בחזקת חי ואינו יודע מזה שיש לו שטר הזה שגפ"ל בירושחו ושיקפוד בו בשימוש לאור כו' ולכן אפשר שלא שייך שיעבורו כשיקחום להשטר מחמת שראוי להשתמש בו לאור כו' גם הלא המה לא ישתמשו בו ורק שבו יגבו החוב וכשיגבו שייך השטר להלוה וא"כ לא יעברו רק מה שיגבו בו ואז יעבורו על לא תגזול בשמושם בכסף הגבוי :

(ו) ולכאורה הלא חף שורף שטרות חבירו אינו רק גרמא והש"ך העלה בח"מ סי' שפ"ו שהעיקר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

יש להעמיד בחזקת חיים חלף שכל עיקרו חינו רק מחקתה דרבנן וגם היורשים עדנחתי לחבול הפירות וגם הקטן דיכול להכחיש להנכסים ואין לנו בזה ומורידין לנו להם אף לכתחילה להג'ל מחמת דים עכ"פ ספק (לולי החוקה) חולי מת והוא שלהם ויש מלות השצת אצידה כשמוריד להם לשלהם וגם יש לד סגרה דךך דרך הוא נייחא של בני אדם שלא ישארו הנכסים שוממים שלא יחנו היורשים ואם לא יחנו בנשמע שמת אף אם השמועה יתכן שקרית אבל א"כ אף אם יחי' אמת עכ"כ ימות בחיזה פעם ויתכן שלא יבורר עפ"י עדים שנים ורק ישמע קול פלוני מפלוני כו' ומינו שאין רוח חכמים נוחה בהעברת נחלה וכן נוחה רוח חכמים שיהנו היורשים בנחלת מורשים ולכן מה שהוא מנוח רוח חכמים הוא רגון ב"ח הכשרים החפלים במה שהוא מהמלוה שצוה רגון חכמים נוחה (א) :

(יב) והנה החשבון ביאר גם בסתירת הרמב"ם פ' ז' מנחלות שבה' ח' כתב שאין היורשים יורדין לנחלה עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישן אבל אם שמעו שמת או שא"י מל"ת שמת לא . והוא כמו דמבואר בכתובות (ק"ז) שדוקא ב' עדים שהוא ראיה ברורה ופס' דה' כתב שאם שמעו שמת השבוי וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותה אין מויליחין מידם אבל היואל לדעת ושמעו בו שמת וירדו יורשיו כנ"ל מויליחין מידם עד שיביאו רא' שמת מורישן ע"כ . הרי דבשבוי אף בשמיטה בלי ראיה ושמיטה בלי ראיה הוא קול נשמע בלבד ואין מויליחין מידם . וישב שהוא כמו שצריך לומר להנ"י ביישוב סתירת הגמ' הג'ל דבה"א הוא לשיחיו נחלין שומכרו ובה' ד' רק לחלוק ויחבלו הפירות מהשדה :

ומ"ש הרמב"ם בה' ד' וירדו יורשיו לנחלה ה"ם דאפי' לכתחילה מורידין באופן הג'ל וכמ"ש קך החוס' ב"מ (ל"ח ע"ב) ד"ה היורד דה"ם דאפי' מורידין לכתחילה כו' ונקט הרמב"ם כלשון שבגמ' יעוין בו וזיואל לדעת ע"כ דמעמידין כדין דאין בשמיטה ענין שיוצו בזה היורשים אף כבר ירדו וגם רק ליהנות מהפירות מחמת שאנו יודעים שאין רגון הבעלים שיהי' ליורשיו נגיעה ערס ימות ויפס' הים לו שיהי' שדותיו שוממין ולא יחי' בזה יד קרוביו אבל השבוי אף אם לא נשמע שמת מורידין אותם לעבוד השדות ושיאכלו הפירות אבל לא להקטן . ובאם שנשמע שמת מורידין אף לנחלה לחבול הפירות ואף להקטן שאמרינן שניחא להשבוי שיהי' לד נחלה כשישמע שמת שאל"כ לא יחי' להם נחלה לעולם :

(יג) ויעויין בחשבון שפירש בזה בהרמב"ם כמו שפירשו ה"ם שאין חילוק בין מקרקע למטלטלין לענין שאם נשמע שמת מורידין למטלטלין לכתחילה והגם שבמטלטלין לנחלה הם יאבדו לגמרי כי שפיר אף למכור לא מוחין להם וכתב בטעם שאובר הרמב"ם קך מחמת דלא תייטינן לנחלת נכסים שאין להם אחריות אם ירדו לה יורשים כששמעו בו שמת ע"כ . והכל הוא רק בשבוי ולא זיואל לדעת כי השמיטה אין לה ענין בעיקר הדין . ומ"מ בשבוי שלא ידעינן שנפשו געלה ציורשיו שיהנו מנכסיו בחייו ויתכן שזה הוא חפלו שכשישמע שמת יהנו היורשים במטלטליו ואם יבוא ויהי' ביכולת לגבות מהם יגבה מהם ואם לא לא ונייחא לי' יותר בזה ממה שאם יהיו המטלטלין ביד אחר אף הנאמן והבעות אבל אל"כ יתכן אף בשמועת אמת ישארו ביד אחר לעולם לדורי דורות

פלוני מפלוני, ופלוני מפלוני והלכו להם למדה"י יע"ש והאי קול בעלמא אין בו כח עפ"י הדין להוליד ספק ממש וכמו דמבואר בגיטין פ"ט ע"א) בעולה אין חוששין לה נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה ובפרט בזה ששמעו כנ"ל שמת וחולי אותו פלוני שמע רק מ"י ואף באופן שאינו מסל"ת ואפשר שיכוד השמועה הוא מהניקוט ששכיב להוא קמלא ואסיקו לי' בשמי' וקברוהו וספדוהו (יבמות קכ"א ע"ב) אבל כיון דמ"מ נשמע קול שפלוני מת יש בו ספק מה וכמו שאומר בגיטין (ב' ע"ב) מת חברך אשר כלומר האמן ולפ"ז הספק ראוי להיורשים ליהנות מהנכסים או מורידין הקרוב לנכסי השבוי ומוכח דקודם זה לא ואין לנו לריכס לחוש לתקנת נכסי השבוי שיהיו שוממים ויהי' היוק בהנכסים . והנה שיטת החוס' לא נזכר אף בב"י בעור ח"מ סי' רפ"ה וכתום הוא בעור וס"ע דמורידין קרוב בנכסי שבוי ואף אם לא נשמע כלל שמת מ"מ מהחוס' יש ראיה לענינינו כנ"ל ולשיטת החוס' קשה הא דאומר בב"מ (ל"ח ע"ב) מדרשב"ג נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי כו' והרי אף מ"ד דמורידין כו' להחוס' הוא רק בשמעו ע"י קול הג'ל שמת ורשב"ג לא מיירי בב"י וע"כ לריך להיות דמדמה הגמ' זל"ז מחמת שהפקד יש לו לשקוד בטובת הפקדון יותר מ"ד ועכ"פ שמענו מיני' דב"ד היכא דשמעו שמת מיהת מורידין ודחוק . ויעויין בש"מ דה"ם מדרשב"ג כו' מה שכתב בשם הרמב"ן ורשב"א ור"ן ומ"ש עוד בשם הרע"ב"א ולשונם בזה מורה שמתקתא שתקנו קך הוא וכמ"ש שרק מדרבנן הוא יעו"ש :

(יד) וגדולה מזו כתב הג"י בב"מ (דף ל"ט ע"ב) להוף שמעו דשכיבא סבתא וז"ל משמע מהכא דאפי' בקול בלי רא' ברורה מוקמינן לקרוב בנכסי בודאי יורש ולא חפוטרופס והא דיהבא לי' בידא דינוקא כדפרישית מפני שהוא יודע לפקח בעסקיו ומעשה כש"כ לגדול דמורידין אותו ולא חפוטרופס עכ"ל . הרי דעפ"י שמועה מקול בעלמא שודאי מן הדין אין בקול בעלמא להוליא מחזקת חי . וכמו שהוכחנו מהא דגיטין (פ"ט ע"א) בעולה אין חוששין כו' וגם מהסגרה קך הוא ורק מל"ד ספק שעכ"פ יתכן להיות קך כמו שאמרו חברך מית אשר כלומר האמן מוקמינן ליורש ודאי לנכסי ומורידין אף להקטן בנכסי השבוי מה שאינו מהדין להוריד קטן בנכסי שבוי אבל הוא מחמת דאיכא לאסתפקי חולי השמועה אמת ולכאורה יפלא :

ויעויין בחשבון ח"ה סי' ע"ה נמשך אחרי דברי הג"י הג'ל והוקשה לו דאיך מוקמינן בודאי יורש מחמת שמיטה קול בעלמא והרי איתא בכתובות (ק"ז ע"א) בניו ובנותיו דאי בעו למיחא לנכסיו בעד אחד לא מלו נחתי ע"כ . והוא סתירה מפורשת להא דב"מ דשמיטה לבד דשכיבא סבתא חוקמה בנכסה בודאי יורש ולקטן אחתוהו וכש"כ לגדול . ולכן תירץ ומוכרח הוא קך לדברי הג"י הג'ל שזה דכתובות האי דמייירי שם לירד לנכסיו למכור ולזון בדמי המכירה לאשהו ובניו ובנותיו ולירד למכור הוא רק ברא' ברורה בשני עדים כהדין אבל למחתייהו שיאכל הפירות כמו שאוכל ועושה היורש הודאי ושלא לשקוד עוד לתקנת השבוי שלא להוריד לקטן דעכ"פ יספק חולי אמת הוא דשכיב השבוי ויאכלו היורשים ואף הקטנים לפירות שיתכן שהוא שלהם . קן מוכרח לומר לדברי הג"י הג'ל ובאם שהי' בזה מלות השצת אצידה מה"ת איך נפטרנו ע"י שמיטה קול ומה שמהדין

הגה"ה

(א) כתבנו בפנים שהוא כמלוה מחמת שהוא זה שנוח רוח חכמים קך כונתו ליישב בריות שלא יוקשה על הסגרה שכתבתי שאולי בזה רגון הבעלים אף אם חיים שכשישמע שמת יהנו היורשים ואף השמועה יהי' שקרית . ולכאורה שמועה שקרית לא מקפי אדעתיהו דב"א ואף אם הי' ידע שיאל במקומו שמועה שקרית שמת הי' ליחה לי' שיהנו היורשים מהטעם שכתבתי אבל הוא רק ביחוס שלא מדעת דקיי"ל כבב"י דלא הוי יחוס וכמו שכתבו ענין זה החוס' בב"מ (דף כ"ב ע"א) ד"ה מר זוטרא לא אבל עיי"ש אמנם יעויין בב"י לעור י"ד סי' ש"א ובהגרא"ה שם ס"ק ע"ה בתורם שלא מדעת ובה' ע"ב ואמר כך' אלל ימות נמלא ימות תרומתו תרומה אף שלא עשאו שליח ולאבני יחוס שלא מדעת לא הוי יחוס אבל במזה כדקא יתיחא לי' שאני יעו"ש . יעויין עוד במחנה אפרים בה' גזילה סי' ב' שהוכיח שם דהרמב"ם לא אובר כהחוס' בב"מ הג'ל ובאשר עיקר דברי בפנים יבוצב הכל למ"ש החשבון והרב המגיד צביאור דברי הרמב"ם וא"כ הרמב"ם לשיטתיה לק"מ אבל ביארתי בפנים באופן שיש בזה מהמלוה שיהיה א"ש אליבא דכולי עלמא ובפרט שצריך זה לדברי הג"י ויהי' א"ש אף אם הג"י יסבור כחוס' :

זוה הוא דבעינינו הגם שהספק אם הוא חי או מת חזקת חיים שלו מחייב שמדין מעמידין אותו על חזקתו אבל בהלכה עוד לזה כשנשמע שמת אולי או ניהא הוא שורש השבוי ירד לנחלה לחלק ולמכור ואף המטלטלין מטעמים הנ"ל וירש היולא לדעת שיהי' עכ"פ לו לא הנאה מה שיטבור כארס ויהנה בהפירות מותרים שפיר היורשים של השבוי למכור המטלטלין והקרקעות ולהיות לו כסלו אם לא כשיבורר שסקר ה' השמועה שמת או יחזור לדינו :

ונתבאר בראיות שיסוד הדברים הוא רק מתקנתא דרבנן וגם כשים ספק מה שאולי מת ואולי ניהא ליה כנ"ל אין להיורשים חיסור לא תגזול ולה"ה הוא רק כשירדו היורשים מעצמם בנכסי השבוי למקרקעי ולמטלטלי לחלק ולמכור אבל לכתחילה אין מורדין והוא רק מדרבנן הוא בהשבת אבידה וע"ד חיוב בספק אבידה כלומר דאם הוא מת או שיש ניהא כמה לבני אדם שיהנו ויחלו היורשים . ליכא בזה שאין מורדין מהשבת אבידה ורבנן תקנו כך כי השולא דדינא לא מצורר בזה כ"כ כן לר"ך לומר ע"כ בין להשבת"ך ובין לה"ה ודברי התשב"ץ בנזים על יסוד דברי הנ"ל הג"ל ומפרש כך בשיטת הרמב"ם ומוכרח לפ"י ברמב"ם כמו שכתב אבל לה"ה מתפרש הא דשמעו דשכיבא סבתא דשמעו מב' עדים וכן מפרש הריטב"א מובא בש"מ :

(טו) ומעתה נחזי אין בעינינו שנאבד זכרו מאז ה' בנן חמשים עד עתה שעבר כבר שיבה וזקנה וגבורות והפלגה תשעים ומאה ובספק מיתה בזה אם הוא כמו הספק שבקלא בעלמא פלוני מפלוני וכו' והלכו למסד"י וכדומה ואם שיש בעינינו ספק פחות או בהיפוך שהוא יותר שכיחא מיתה מבקלא כנ"ל :

ולענ"ד דודאי בעינינו הוא עדיף ושכיח מיתה ודאי יותר מבקלא כי בקלא הנ"ל לכ"ע אין בו ענין מהדין הגמור נגד חוקה הראשונה וכמו שאמרנו בניעין (פ"ט ע"א) בעולם אין חוששין לה ואם תאמר שאני הסס דמכחשת בבתי אבל הרי בינא לדעת ונשמע שמת ואף אם ירדו מעצמן וחלקו המטלטלין והגם שהסס מוחזקין מוליאין מידם בין לה"ה ובין להשבת"ך דשניהם מודים מדכתב הרמב"ם בה' ד' לדינו בנשמע שמת ולא חולק בין קרקע למטלטלין ש"מ דאף במטלטלין קאמר ואם איתא דיש בקלא ממש כלומר שנאמר דרובא דקלא בנשמע שמת אמת הוא וא"כ הרי לא ה' שיקף אף חזקת מרא קמא כיון דלהקלא ליכא מרא קמא בעולם והיורשין המה מארי מ"מ מוליאין מידם והגם דבממונא להו"יא לא אזלינן אף בחר רובא המסייע להו"יא וזוה אין מוליאין נגד הקלא ש"מ דאין בקלא ענין משורת הדין הגמור וחזקת חיים במקומה הוא לכ"ע אבל בהגיע לגבורות ואף אם נחן הגט בזמן הגבורות פליגי עכ"פ רבה ואב"י ולרבה הייטינן דמת והוי בספק חיים ומתים והמקרה והחוש מוכיחים מדכתוב ימי שנותינו כו' שבעים שנה והוא סהס ב"א ושע"כ אומר בסנהדרין (ג"ט ע"ב) דכל שנותיו של דואג ל"ד ושל אחיתופל ל"ג וע"ז כתיב אנשי דמים כו' לא יחלו כו' וברש"י שם חזי ימיו של אדם ל"ה דכתיב ימי שנותינו שבעים שנה ע"כ . וכתיב ואם בגבורות שמונים שנה הרי דמישועא הוא דחיים בגבורות ולו יחא שנאמר שהוא רובא שהוא לחזקה כמו שכתבו החוס' בנדה (י"ה ע"ב) ד"ה מישועא דרוב תינוקת מעפחין הוא מה"ה שיה לחזקה והוי ספק מה"ת יעו"ש אבל כשעבר גם זמן הפלגה תשעים ומאה דזה ודאי לא שכיח יותר וכ"כ חידוש הוא עד דמתרן הגמ' אליבא דרבא כיון דאפליגי אפליגי ולזה התירון הוא ע"ד הזרות מאד ואין שיהי' עכ"פ לא מלוי הוא אף כמו בגבורות אלו שאינם כסתם ב"א המתים משבעים ועד שמונים ומועשים המה . הנה מהס הוי עוד רק מישועא שחיים יותר מתשעים ובפרט יותר מק' ובהלכה הוי ודאי רובא ממש דעדיף מה"ת בכ"מ אף יותר מחזקה וטעמא דאב"י דמעדיף כ"כ לחזקת חיים עד שאין חולק

זרות והגלגל חוזר ויהי' עני הוא או זרעו וגם ישכח של מי הוא ויוון בדין חזקה שכל הגמלא ת"י אדם הוא שלו וירשו יורשי השלים ויועבר הכספים המטלטלין הנ"ל לאחרים ממש וכ"ז הוא רק כשנשמע שמת ויש ספק אולי מת ואולי ניהא ליה בהנ"ל וכס"ס הוא ומורדין לכתחילה ליורשים למטלטלין שיסתמשו אף שמתאבדים ע"י זה השימוש או שימכרם אבל לא ביולא לדעת כנ"ל :

(יד) אכן ה"ה והביאו הסמ"ע סי' רפ"ה ס"ק א' שפרש בהרמב"ם ש"מ"ש בה' ד' בנשמע שמת וירדו לנחלה לחלק הוא דווקא בירדו לכתחילה אין מורדין והא דמורדין קרוב בנכסי שבוי אף לכתחילה הוא רק שיטבדו כארס ויחלו הפירות אבל לא לנחלה לחלק ולהחזיק כשלהן אף למכור אך אם ירדו מעצמן לנחלה ואף למכור אין מוליאין מידם וביולא לדעת מוליאין שלא יהי' בתורת נחלה לחלק ולמכור וכתב המ"מ דמ"מ מעלין חד דרגא כשירדו מעצמן שיהי' עובדים עכ"פ כארס ואוכלין הפירות כמו שבנכסי שבוי מורדין בזה לכתחילה וביולא לדעת דביעבר יעו"ש . וגם כתב ה"ה שגם אם ירדו בנכסי מטלטלין של השבוי לנחלה ולמכור אין מוליאין מידם יעוין בו ובסמ"ע ובביאורי הגר"א שם :

ומזה דכשנשמע שמת היולא לדעת וירדו יורשיו לנחלה מוליאין מידם ומעלין להו דרגא . מוכרח דהכל הוא מדרך תקנתא דרבנן כי כל עיקר מלות השבת אבידה לעיין בנכסי השבוי הוא רק מתקנתא דרבנן ותקנו בדרגות כרונס דאל"כ אם הכל מעיקר הדין קשה ממ"י אם יש לדין אף קירדו מעצמן דהשמועה שמת סקר הוא ומחמת שלר"ך להעמיד בחזקת חיים כמו שמחייב הדין דחזקה שהוא מה"ת א"כ אין מעלין ל' דרגא של יורשי שבוי יורשי שבוי שאני שאמרין שניהא ליה שלא יהיו נכסיו שוממין ושיורשיו יעבדו ויהנו מפירותיה אבל היולא מדעת אבידה מדעת הוא כי אין רלגו שיהי' ליורשיו נגיעה - בנכסיו בעודו בחייו ואין מקום לדרגות בזה . גם אם מהדין הוא בחזקת חיים אין מניחין להיורשיו שימכרו מטלטלין או יסתמשו בהן עד שיוקרעו וכדומה הרי עובדים על לא תגזול ואם המה אינם עובדים על לא תגזול מחמת השמועה שמת והמה יורשים למה מוליאין מירשי היולא לדעת כשירדו לנחלה . ולכן נלע"ד דהמה לא עובדים על לא תגזול מחמת הספיקות שמה מת ושמה ניהא ל' שירדו וימכרו המטלטלין ויהנו אף שהוא חי מחמת שא"כ לא יבוא לעולם לידי הנאה דמי יומר שיהי' עדים שנים כשימות . וביולא לדעת יש ג"כ ס"ס ספק מת ואף אם הוא חי אולי ניהא ל' עכ"פ שיהנו באופן שיטבדו כארס ויחלו הפירות עכ"פ אבל זה ודאי לא שימכרו והוא מדרך שולא דדיינא שראו לתקן תקנותיהם כהישר בעיניהם ולא יפלא שמקלינן באיסור לא תגזול ואם מן הדין הוא למה אין מורדין להס לכתחילה כשנשמע שמת מחמת ס"ס הנ"ל וע"כ שאנו אין מורדין להס מחמת שיש בזה מעין השבת אבידה ומדרבנן הוא לשקוד על תקנות נכסי השבוי והגם שיש בזה לדדי ספק כיון שמעיקר הדין ראוי לדיינו בחזקת חיים אבל היורשים אין לחוש להס כמו שאנו חוששין ממלות השבת אבידה כי המה שאני שאם מת או שניהא ל' כנ"ל הרי הוא שלהס ומלות השבת אבידה אינה כשע"כ יגיע היוק לו בממונו ולכן היורשים אינם מן השס בזה ואיסור לא תגזול עיקרו הוא רק בגזילה ודליות יעוין בתומים בקיטור כללי תפיסה שהוא קיטור ת"כ מס' כ"ג עד סי' מ"ג ומביא שם בשם הכה"ג שביא בשם גדול אחד שהקשה למה אמרו ספק איסורא לחומרם ספק ממונא לקולא לכתב והרי איכא בזה ספק איסורא דלא תגזול יעו"ש שמישב התומים שם שעל תנאי זה נאמר הללו דלא תגזול שהוא רק בודאי ולא בספק דהמע"ה יעו"ש והאם שולא חסור לגזול כמה שספק הוא לו אבל איסור דלא תגזול שמה"ת ושמויב מה"ת בהשבה הוא רק בודאי ולא בספק ואם הפס אין מוליאין אפי' מדרבנן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

והוכחתי דכל עיקרו של זה דאין מורידין הוא רק ממצות
 השבת אבידה מדרבנן לבד ובמילתא דרבנן ושעת הדחק גדול
 כזו סמכין על היחיד חף היכא דפליגי רבים כמו שאמרו
 פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק יעויין בש"ך י"ד
 סי' רמ"ו בכללי איסור והיתר ובג"פ בכללים סי' ואל"ו יע"ש
 ובפרט שמסתבר שבענינינו יש יותר מל להקל עד שגם ה"ס
 וסייעתו יודו בזה כג"ל :

והנה כתב התשב"ץ שם וז"ל זה ג"ל בענין זה והוא דעת
 הרמב"ם ז"ל אבל ראיתי בהאחרונים ז"ל בהסכמה
 אחת במטלטלין דחיישינן לכלוי קרנא לא חשבינן ליה ודאי
 יורש ודבריהן תלוין ואין להם על מה שיסמוכו וגם הרשב"א
 ז"ל כתב כן בלשון אפשר ובש"כ שאם ראונו לסמוך עליהם
 בנידון הזה תלקה מדת הדין בכך שישארו הנכסים האלו
 ביד הנפקדים לעולם ועוד אם אמרינן בשמועה קלה כגון
 קלא וכיוצא בו לא אמרינן בשמועה חזקה כמו שהדברים
 הם נראים שאין לחוש עוד שישובו לביתם וכל כהאי גוונא
 יש לנו לסמוך על דברי הגאונים ז"ל שדבריהם דברי קבלה
 ועל כיוצא אמרו כדאי הוא ר"ש לסמוך עלי בשעת הדחק
 ואין לך שעת הדחק יותר מזה כו' ואם לב אדם נקפו בזה
 וירא שמים ירצה ללאת ידי שניהם יש למאול דרך שיבואו
 הנכסים ביד היורש ויאלל פירותיהן באחריות נכסי שאחד
 מאוהביו דמשפי נכסי' שאם יבוא השבוי הזה שיהיה קרן
 קיים על נכסי אותו איש והשתא אכיל היורש פרי ולא כלי'
 קרנא לשבוי הזה אם הוא קיים או יהא קרקע ויאלל
 פירותיו כו' ע"כ :

ובאם שנעשה כתקנה זאת ובפרט שנקח קרקע צעד כל
 הכסף ושיקבלו היורשים הגדולים והקטנים כ"א
 חלקו בריוח והקרן יסי' קיים זהו ודאי משבחה יותר
 דבזה האופן יש יסוד יותר וגם יש בזה שלש נדדים להקל
 הדא חף אם הפירוש בהרמב"ם כמו שפירשו ה"ה ושכן נראה
 ודאי עיקר וכמו שהסמ"ע הביאו ובפרט שביאורי הגר"א בס"ק
 א' מבארו וכן משמע לפע"ד מלשון הרמב"ם שם בה"ה שלא
 מוסרים הב"ד למטלטלין שיופקדו כי אם כשיודע או כשיבואו
 ושיודע משמע בידיעה וודאית בשני עדים ולהתשב"ץ נריך
 לפרש שידוע חף רק כשישמע ע"י קול שמת ולפירוש ה"ה
 אין לנו מל לכתחילה נידד להיורשים לנכסים ובפרט למטלטלין
 שיכלוס חכן דברי הנ"י ודעתו מבוארת שעי' קלא בעלמא
 נחתינן להיורשים ואף לקטנים כמו בזה דסתתא דכאשר
 שמשו שמת הורידו חף להינקה לחלקו : שנית אולי הפי'
 בהרמב"ם כהתשב"ץ ומורידין שפיר לכתחילה כמבואר לעיל :
 שלישית חף אם הפירש כהרב המגיד מ"מ כיון שאם ירדו
 היורשים מעלמם אין מוליחין מידם ואנחנו אין מורידין
 ע"כ שהוא מחמת דהסברות מסופקות לנו ואם בשמעו לבד
 מסופק ובפרט אולי לא יתח בזה מחמת דעכ"פ יוכל להתברר
 להרוב אם הקול אמת או שקר אבל בענינינו שהסברות
 יותר חזקות להקל ואם אפשר להתברר בשום פנים כפי
 שהוא עתה שפיר נכון לומר דמודו כ"ע דוירידו חף
 לכתחילה אבל למסור להם השערות שיקחו להם הכסף הוא
 רק משני נדדים האחרונים הנ"ל וכבר כתבתי דהספק אולי
 כהתשב"ץ פ"י הרמב"ם הוא ספק קטן מטעמים הנ"ל :
 וזאת קולא בענינינו יותר מזה דהתשב"ץ דשם ה' מופקד מהשבוי
 אלל הנפקדים והרי קבלו הנפקדים עליהם חיוב שמירה ואסורים
 מדין התורה למסור לאחר ושישתמש או יאלל האחר כ"ז
 שמהדין השבוי בחזקת חי' וע"כ התשב"ץ בהיתרי' מתיר
 לאמר שעפ"י דין הגמור לריבים המה ליתן להיורשים והגם
 שרק מחמת קול שמת וחזקת החיים מחייב מדין תורה
 לומר שהוא חי והרי הם שומרים כמאלו אבל בהצטרף מה
 שניתח בכך שיותן להיורשים ולא יעבור נחלה ומדין ס"ם
 כג"ל והא דכתב התשב"ץ ראי' ממ"ש כדאי ר"ש לסמוך עליו
 בשעת הדחק שיהיה זה בדאורייתא ג"כ הוא דבר מחודש וכמבואר
 בש"ך

חולק וכמו דסתמו הראשונים והאחרונים דפסקו כאב"י ולא
 חלקו בין זקן לזקן ומשמע דאפי' אם נתנו לשליח להגט
 קודם שהגיע לגבורות ועד שבה השליח ליתן הגט להאשה
 עבר זמן זקנה וגבורות והפלגה מ"מ נותן בחזקת שהוא
 קיים ועדיף כ"כ החזקה לאב"י נגד רובא הנ"ל ודבר זה
 בעעמא דאב"י לריך תלמוד ולא מלאתי בדברי רבותינו הראשונים
 והאחרונים שיפרשו לנו ואדבר בזה להלן ה"ה חכן רבא
 עכ"פ פליג על אב"י ולא מהשב לחזקת חיים רק כשארי חזקות
 ובהגיע לגבורות הרובא הוא כמו החזקה ומסופק אם חי ואם
 מת וכמבואר בתוס' ב"מ (ל"ט ע"ב) ד"ה דלמא שכיבא סבתא
 ומיני' בעבור גם זמן הפלגה ולא ידענו אם הפליג בזה הוי
 רובא גמור ודאי ועדיף מהחזקה ונדבר בזה א"ה להלן . הרי
 דיש עדיפות בזה עכ"פ מקלא הנ"ל דאין בקלא מעיקר הדין
 ענין כלל ורובא הוא מהלמד מהתורה והתורה חישבה לענין
 וגם הסברא שספק חשוב הוא אם מת כמו שרובם מהים
 והחיים יותר ממאה לא ימלא אפי' באלף אלפים ומיעוטא
 דל"ג הוא ודאי והחזקה ג"כ משתנה בסתם ב"ה בשבועים
 ובעלי הגבורה בשמונים ובדרך הפלגה ממש הוא בני תשעים
 ומאה ומעלה וקא חזינן דזה כששים שנה ולא חפץ או שלא
 יכול המענן לאשתו ובניו להודיעם ומסתיר א"ע מהם חף
 אם הוא חי ורחוק הוא שיבורר עוד יותר משבוי שנשמע שמת
 שידענו משבייתו ובזה ח"ה שמועה ממנו אם באתה ואם
 בשקר ואם בזה קאחזינן דיסופק אולי יתחא לב"ה שיחזיקו יורשיו
 בהנחלה ושלא יעבור הנחלה מהם וייתחא הזאת של ב"ה הוא מה
 שרוח חכמים נוחה מזה וממדת המלצה או החסידות הוא
 כש"כ ה"ה בענינינו ואם כן אם היו יורדים מעלמן ומחזיקין
 למטלטלין ומשתמשין חף אם יאובד ע"כ או ימכרו בין
 להתשב"ץ ובין להרב המגיד אין מוליחין מידם וא"כ ליכא
 ודאי לפי זה בזה חששא דלפני עור חף אם ה' הדין דלאנו
 אין מורידין אותם לכתחילה והיינו מוכרחים להורידם מחמת
 חשש החיים הנ"ל כי ענינינו שאין מורידין להם הוא ממצות
 השבת אבידה מדרבנן כג"ל ואם היוב השבת אבידה חף
 מדאורייתא במקום פסידא וחף בהחשש פסידא כמו שבארנו
 לעיל ולהיורשים עלמם ליכא כלל ענין מצות השבת אבידה
 כג"ל וגם לא עוברים כג"ל על לא תגזול מחמת ס"ם אולי מת
 ואולי יתחא לי' ואף אם חי . ולהתשב"ץ הנה מורידין לנו אותם
 חף לכתחילה שיכולין לעשות במטלטלין כבשלהם חף למכור
 והכל הוא מחמת דין הס"ם הנ"ל ויש לומר שבענינינו מודה
 חף ה"ה מחמת דודאי כל עיקר סברת החילוק לה"ה שאנו אין
 מורידין אותם לכתחילה ואם ירדו מעלמן יורשי השבוי אין
 מוליחין מהם ורק מיורשי היוצא לדעת שפיר מוליחין :

וע"כ ביוצא לדעת ברור לנו האומדנא שלא נייחא רוחי'
 ורנונו להורידו יותר ממדרגיה אחת שיהיה עובד כהרים
 ויהנה מהפירות אבל מדרך נחלה ובפרט מטלטלין שלא למכור
 שפיר מוליחין ובשבוי להורידו לנחלה ולמכור המטלטלין הוא
 כמסופק השודא דדייני ברלון ב"ה ולכן אין לנו מורידין ואם
 ירדו אין מוליחין וכיון דע"כ הטעם הוא משום שמסופק
 השודא דדיינא בנשמע בקלא שמת . שאין בהענין מדינא . חכן
 בעבר זמן שיבה וזקנה וגבורות וגם זמן דהפלגה ולא
 ידענו מאז ועד עתה והסתיר א"ע ממקום מולדתו ואשתו
 ובניו ולא רצה שידעו מאז ועתה קרוב יותר ודאי שמת
 כרוב גדול מאוד שמתים ולא חיים בזמן הפלגה ואף אם הוא
 ממשועטא דמיעוטא שחיים הרי הוא עומד בדעתו הראשונה
 להסתיר א"ע ממולדתו ואם שאין זיכולתו להודע ולהודיע ולכן
 הוא השודא דדיינא בזה יותר ויותר שנייחא יש בזה לאנשים
 שיהנו וינחלו נחלתו היורשים שלו ולא יעבור הנחלה לעמיון
 ומעוטא בזה יותר ודאי שלא יבורר עוד ממה שהוא בנשמע
 בקול בעלמא שמת ואם החס בספק ראוי לידון הכא יותר
 בוודאי ושפיר יש לומר שאף לה"ה יסי' בזה כמו להתשב"ץ
 שבמטלטלין מורידין חף לכתחילה ובפרט כאשר ביארת

ובלי ספק כי רובא דרובא לא חיים כ"כ - כדמוכח מקרא וכמו שמעיד המוחש ע"ז - בקרא כתיב ימי שנותינו כו' ואם בגבורות כו' הרי דסחם ז"א ימי שנותיהם לשיבה שבעים יעוין מ"ק וע"כ בסנהדרין מוכח מהא דאנשי דמים לא יחלו כו' דדולג ואחיתופל לא חיו ל"ה שנה שהוא מחליט משבעים וכמבואר שם ברש"י - וא"כ בעלי הגבורות מיעוט הוא והרוב מצעלי הגבורות עלמם מתים משמונים ועד תשעים (לשיעת רש"י ותוס' ז"מ (ל"ט ע"ב) ד"ה ודילמא שכיבא סבתא ועוין בקרבן כהנאל גיטין פ"ג ל"ג ל"ג אות י"ב) - ומתשעים ועד מאה הוא בדרך הפלגה יתירה - עד לאומר הגמ' ואז"ל כיון דאיפליג אפליג הרי שהוא ע"ד הזרות ממש - והנראה דאז"ל חין מחולק זה במה שהוא מוחש שהוא בהפלגה יתירה רק לא סבור הא דכיון דאיפליג אפליג - וגם להחוס' דיומא הג"ל אף רבה דסובר כיון דאיפליג אפליג מ"מ מודה לאז"ל בעיקר הדין דמעמידין בחזקת קיים - ואף אם עבר זמן גבורות וזמן הפלגה - ולא חיישינן כלל להך רובא להחמיר ואוכלת בתרומה ומקריבין להטעתא - ולא נדע על מה ולמה עדיפא הך חזקה מרובא הג"ל שמוכח מקראי ומגמ' כג"ל וגם החוש ישיב ע"ז שלא נמלא אפילו אחד בחלפי אלפיס שיסה בן מאה ויותר - וטעמא דזה לא ידענו ובכ"מ קי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף (קדושין פ' ע"א ובשאר מקומות) ומלינו בתוס' נדה (י"ח ע"ב) ד"ה מיעוטא דרובא דרוב טיעוקות מעפחין אינו רוב גמור שיסה עדיף מחזקה וע"פ שזה הוא לחזקה - אבל שיסה חזקה עדיף לא מלינו ורבותינו הראשונים והאחרונים לא ביארו לנו זה מאומה ולא נדע עיקר טעם שזה וכסומים נחשבנו ותורה היא אשר ללמוד אזו לריכוס :

(ב) ואומר שלא ימלט אחד משני לדיים ואופנים - אופן אחד שאולי הוא מחמת שיש איזה חסרון להך רובא הגם שהוא רוב גדול והמיעוט הוא כמיעוטא דמיעוטא - אבל החסרון מוליאו מדין רובא שמה"ת ולא אזלינן בתרי' - אופן שני שיש איזה מעלייתא בחזקה חיים שעולה על רובא דהג"ל והחובה לחפש אחר כל אחד מהלדדים הג"ל :

(ג) בענין הרובא שמתים עד ק' וודאי הוא רוב גדול - ורק זה יש לדון בו כשנאמר דהמיתה בחדם הוא ע"י פעולה - למ"ש בשבת (נ"ה) ח"ר חמי חין מיתה בלא חטא הרי יש בסיבת מיתתו של אדם האדם בעלמא ואף למאי דמסיק שם לדברי ר' חמי בתיבתא - מ"מ חין נפסק חיות האדם מעלמו אלא ע"י מלאך שנשלה מלאך המות שגזר של מעלה לתחויי הנפש כדאיתא במ"ק ק"ח ע"א - ובע"ז ק' ז' אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים והרבו כו' ועיפת מרה כו' ממנה מה כו' ובלא עובדה ממלאך המות או מאדם או חי' או נחש הממית וכדומה היה חי האדם - וא"כ אם יחיה האדם הרבה הגם שמועטים שיחיו בגבורות וצפרעו יותר ממאה מ"מ הוא מחמת שלא עלה גזר של מעלה ולא נשלח מלאך או סיבה אחרת להמתו - והרובא שמתים קודם הוא שפגע בהם המלאך או הסיבה מעשה שהמתו ודומה לזה מלינו בגבורות ריש פ"ג - דמקשי שם הגמ' להך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות כו' אמר רבא מחוורתא ר' ישמעאל כר"ש סבירא ליה דחיים למיעוטא - רבינא אמר אפי' תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלוי במעשה אבל רובא דתלוי במעשה לא ומבואר דהיכא דרובא תלוי במעשה והמיעוט לא תלוי במעשה לרבא (בתוס' יבמות קי"ט ח' ד"ה ר"מ מביא רבה ונכתב הג"ה ב"ד רבא) לרבנן אזלינן בתר רובא - ולרבינא אף לרבנן לא אזלינן בתר רובא ולא נחבעל המיעוט לעומת הרובא - ולכן כשנאמר שגם מיתת האדם חשיב הרובא תלוי במעשה ולא המיעוט - הי' איתא דברי אביי דלא יחלק בין הגיע לגבורות או לא כרבינא - ורבה (וכמו כן בגיטין בגרסתינו ובסר"ן רבא) סובר דאין חילוק שפיר הוי רובא חשוב ולכן אומר דאם הגיע לגבורות לא - והגם

בש"ך יו"ד סי' רמ"ו בכללי איסור וסיתר ועוין בג"פ בכללים סי' וא"ו שהאריך בזה אכן בענינינו שאינו רק מדין השבת אבידה שב"ד מחוייבים מדרבנן להשגיח על נכסי שבוי ובדרבנן ודאי דסמכין אף על דיעה יחידית במקום הדחק: עוד שם כתב החשב"ן שאף לולי סברת היתר הג"ל אם ירלו הנפקדים להחזיר חין למחות להם דמה אם בערוס חמורה התירו מחמת סברא דהאשה דייקא ומנסבא כש"כ בממון דהנפקדים דייקו ויחזו יעוין זו : ולע"ד לא מסתבר דמה דאמרו דהאשה דייקא ומנסבא מחמת חכמים ומחמת חומר שצופה ויראת האשה מחשש איסור ערוס רבה הוא ואף נוכל להוסיף לומר דהנפקדים דייקו - גם מה יהי' דייקא יותר מב"ד עלמם ואשה שאני שמחזרת מאוד בחקירות ודרישות וידיעתה בתכונת בעלה והן אמת ששם בדרך שני שכתב שם מאריך לומר שהב"ד ראויים לדון מחמת הדיוקים שצפרעי המאורע שודאי מה וב"ד דנין מה שבלבם ברי וחזק והאריך בזה לפ"ז חין לורך לומר שהנפקדים דייקו - גם לפי זה רק בב"ד דניס עפ"י מה שבלבם ברי וגם בזה כתב הרמב"ם בה' כ"ד ומסנהדרין משרבו צתי דינים שאינם הגונים כו' יע"ש ובש"ע ח"מ סי' ע"ו אבל בזולת ב"ד מעולם לא יש ענין לאומדן דעתם : והא שכתבתי שבענינינו אינה רק ממלאת השבת אבידה דרבנן כג"ל לכאורה יש לדון בזה דבשלמא ערס שלקחו ב"ד להשטרות לידם שפיר מדאורייתא היו יכולים להניח להיורשים שיקחו להשטרות המת אשר השטרות המה ממרנים וכל מולאם גובה בהם והגם שיסה' גובין בהן חין אחריות הזה מדאורייתא אבל אחר שהגיע לידינו הרי המאחדם או מוסרים להחפץ לעשות בהם כחפצו הרי זה חייב מדין תורה מדין מניק ממון של חבירו :

אבן הגה אף השורף שטרות חבירו אינו חייב רק מדין דגרמי והש"ך צסי' שפ"ו האריך לבאר דבעיקר שגרמי רק קנסא ומדרבנן ואפילו מאן דסובר דגרמי ממונא הוא אכן גרמי הוא רק בשורף להשטר שעל ידי מעשיו נעשה תיבף ברי היזקו אכן בזה שרק מוסר הוא להיורשים ולא נעשה לע"ע היזק ברור ובאם שאנו מסופקין שהמוריש חי יתכן שיבוא ערס יגבו בו או אף אם יגבו ולא יכלו עדין ויבוא ויכולים להחזיר ולכן לכולי עלמא חין בזה מניק דאורייתא : היוצא מדברינו הג"ל שכל עיקר חיוב ב"ד הוא רק מדרבנן ועל היורשים ליכא כלל חיוב הזה ואינם עוברים בזה על לא תגזול וליכא במסירתא להם איסור דלפני עור הא חדא - שנית היתר נכון לפענ"ד לקנות בעד הכסף קרקע שיסה' מתקיים הקרן ושיכרו לכתחילה ליטות מהפירות אף הקטנים ולסמוך בזה שהוא רק מדרבנן על שיעת הג"ל לבד שארי לדיים היינו שיעת החשב"ן בהרמב"ם וגם אולי מודה בזה גם ה"ה - שלישית לדדי סברת היתר למסור להם השטרות ע"פ שיעת החשב"ן ולירוף סבר' שאולי מודה בענינינו ה"ה ובייעוטו ואף אם לא נסמוך על זה לחוד יועיל על כל פנים לזירוף גדול למה שאכתוב דרך היתר חדש במערכה שניה בעזה"י :

מערכה שניה

(ה) יש להבין בהא דתנן (גיטין כ"ח ע"א) המביא גט והניחו זקן או חולה ניתן לה בחזקה שהוא קיים בת ישראל כו' אוכלת בתרומה בחזקה שהוא קיים השולח חטאתו כו' מקריבין אותה בחזקה שהוא קיים ולאז"ל שם ושפסקו כך רוב גדולי הפוסקים אף בהניחו ועבר זמן זקנה וגבורות והפלגה - ובירושלמי אפי' מתים שנה מעמידין לעניני הג"ל הכל בחזקה שהוא קיים ולמ"ש החוספות בזומא (נ"ה ע"ב) ד"ה והתנן אף רבה שאומר בהגיע לגבורות לא הוא רק ברישא מחומר א"א ומעיקר הדין וכן הוא בקנים סיפא הג"ל הוא בחזקה קיים

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

והגם דרבה רק חוששין קאמר וכדמוכח מהא דכתבו התוס' ב"מ (ל"ט ע"ב) דילמא שכיבא סבתא דמתרמי שם בהגיע לגבורות וחששו שם לשני הלדדים דילמא שכיבא ודילמא לש"כ. יש לומר שהא כמו שכתבו התוס' בנדס (י"ח ע"ב) ד"ה מיעוטא דיש רובא שהא מס"ת שום לחזקה. וא"כ שפיר לרבה בדאפליג הזמן ולא ידענו אם חי הוא עד דאפליג דוודאי הוי הרובא יותר גדול דכזה שפיר רובא עדיף מחזקה והוי בחזקה דשכיב והוא מתורץ בזה ונכון :

(ד) אמנם יש להוכיח מהתוס' מכמה עממים דלא סברי כן. והוא הדין דהתוס' ביבמות (ק"ט ע"א) ד"ה ר"מ היה הקשו שם דלמא לא מוקי כרבנן והא דרוב נשים מתעברות ויולדות הוא רובא דתלי במעשה. ותיירו דתתי כרבה דלית ליה ההוא שנוייה דרבינא הנ"ל ח"כ אין חשוב תלוי במעשה אלא ממילא הוא מה שאדם נזקק לאשה ע"כ. והרי אף שנאמר שממילא הוא מה שאדם נזקק לאשה אבל העיבור הוא מגזר של מעלה וע"י מלאך וליה שמו (נדס י"ו ע"ב יעו"ש) וא"כ דמה שנעשה ע"י גזר של מעלה וע"י מלאך לא חשיב תלוי במעשה וכמו כן כאשר רובא דרובא מתים עד זמן הפלגה הוי רובא דלא תלוי במעשה ורובא ממש הוא דבשאר דברים רובא כזה וודאי עדיף מחזקה והכא דחזקה עדיפה לא ידענו עעמא :

(ה) שנית יש להבין בדברי התוס' יומא (נ"ה ע"ב) ד"ה והתן שם על קושיה הגמ' לרב דימי דאומר מפני התערובות משום חטאת שמתו כו' והא תנן השולח חטאתו כו'. ומשני הגמ' דהוא משום חטאת שמתו בעליה וודאי. וע"ז הקשו דהלא בגיטין אומר דבהגיע לגבורות ומאי הקשה הגמ' דשפיר הוא מהשם תערובות מאלו שהגיעו לגבורות. ותיירו דאין לחוש דלא שכיחא הוא חי נמי דבגיטין רק מחומר ח"א כו' יעו"ש. והנה לפי דעת הפוסקים דמהמת דהגמ' אומר בגיטין תיובתא ההלכתא כאזיי ודלא כרבה. לפ"ז אין מקום לכל עיקר קושיות התוס'. דהגמ' מקשי ומשני שפיר לתרומי אליבא דהלכתא דלית הלכתא כרבה ואין חילוק בין הגיע לגבורות או לא ומאין פשוט להתוס' דרב דימי יתורץ ע"פ דברי רבה דלא קי"ל כמותו להלכה ולכן הנראה לפע"ד דוודאי שיעת התוס' ביומא דהלכתא כרבה. ומקשי שפיר דלמא לא תירצה הגמ' אליבא דהלכתא כן נלע"ד ברור דעת התוס' והרמ"ה שכתב שיש להחמיר כרבה. הוא או שחשש לזה השיעור או שהוא כמסקנת התוס' שרבה רק מחמיר מהמת חומרא ח' וכמו שהחמירו במשאל"ם לענין לכתחילה וכן בילדה ומת תוך ל' שתהלוך לכתחילה. ואם נשאת לכהן לא תלא מהמת רוב נשים וולד מעלי ילדן :

ואחרי דלפי זה ההלכתא כרבה גם כהא דבכורות הנ"ל רבה (כלומר דתלוי בגרסתו הכא והתם רבה או רבה וע"כ רייתי לפרש לעיל דאזלי לשיעתו הנ"ל) לא סובר לחלק בין תלוי במעשה או לא. אבל רבינא שם דהוא בתרא וראוי להיות הלכתא כוותיה מחלק שפיר בזה. ובין דהלכתא כרבינא הוי מוכרח לפי הנ"ל דהלכתא כאזיי בגיטין ובפרט למ"ש התוס' ביומא שם בתירוץ האחרון אף רבה שם בגיטין מוד' לאזיי בהטאת שמקריבין בחזקת קיים אף בהגיע לגבורות ולפמ"ש בטעם שלא חוששין ברובא מהמת דהוא תלוי במעשה כו'. ח"כ יהיה רבה כותר לשיעוטיה בבכורות דלא סובר כרבה וגם אם בבכורות הגרסא רבה ובגיטין רבה עכ"פ יתודש שלשה פלוגתות דלרבה שפיר חיישין אף בהטאת ובאכילת תרומה ולרבה עכ"פ מחמירין רק בח"א. ולאזיי מקלין אף בח"א ומחודש הוא ואין זכר לזה בדברי התוס' אלא ע"כ דהא דמוקמינן בחזקת קיים ול"ה לרובא דמתים בהגיע לגבורות לא מהטעם דהרובא הוי תלוי במעשה :

(ו) שלישית בחולין (ט' ע"א) לא בדק (כלומר בסומנין אם נשחטו רובן) מאי כו' עריפה ואסורה

באכילה ויעויין ברמב"ם פ"א משחיטה. ה' ח' דכתב הרי זו נבילה ופאי' השוחט זרין ומסיר. ויעויין בח"ט שכתב דמשמע מהרמב"ם שהוא מה"ת ויעויין בו. וע"כ שהוא מטעם דהוי רובא דתלוי במעשה והמיעוט הוא שלא נשחט הרובא ולא נעשה המעשה. ושפיר להרמב"ם שינויה דרבינא בבכורות הוא לענין דאורייתא. דמדאורייתא לא אזלינן בתר רובא דתלי במעשה. אבל התוס' בחולין שם כתבו וז"ל ואסורה באכילה משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושרי'. מדאורייתא לא החמירו לעשות נבילה ע"כ. ומבואר דאף מ"ד שהוא נבילה החמירו אף לענין שיהיה נבילה. ומבואר דהתוס' סברי שהוא רק מדרבנן. ותיורו של רבינא בבכורות דלא אזלינן בתר רובא דתלי במעשה הוא רק להחמיר מדרבנן. וא"כ לשינויי בטעם דמקלין בגיטין להעמידו בחזקת שהוא קיים. ול"ה לרובא מתים בבכורות משום דהוי כרובא דתלי במעשה. כי גם רובא דתלי במעשה סברי התוס' שרק מדרבנן לבד אינו רוב. והוא רק להחמיר ולא להקל אלא ע"כ דלא מהמת זה הטעם הוא. גם מבואר הוא בהתוס' דיומא הנ"ל דשיהיה מי בגבורות הוא לא שכיחא כ"כ עד דתיירו בזה דאין כפרה לגמ' לחוש לזה. ואף שהוא לענין לכתחילה ומכ"ש דבעבר גבורות ובפרט אם עבר הפלגה דהוא רק מיעוט דלא שכיחא כלל שיהיה חי בכזה. ולא מלינו חסרון ברובא שלא ללך בתר הרוב הגמור כ"א רק זה הרובא דתלי במעשה. דפליגי רבא ורבינא כו' וא"כ ע"כ דהוא מטעם שיש איזה מעלה בחזקת חי ולא נדע מהמעלה וגם לא נמצא כלל חזקה דעדיפה מרובא :

(ז) והנראה נכון בישוב זה דוודאי רובא עדיף מחזקה חדא כמבואר בקידושין (דף פ' ע"א) וביבמות (ק"ט ע"ב) ויעויין בתוס' חולין (י"א ע"א) ד"ה מאה הא מלתא דאמרו רבנן זיל בתר רובא. שהקשו וח"ת כיון דאמרינן זיל בתר חזקה כש"כ בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף וי"ל דלרב אחא בר יעקב בעי דלא קים ליה חזקה מקרא. ולמאי דמפרש רבינו חיים דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא אלא ילפינן מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא ח"ע"ג דליכא חזקה כנגד הרוב. דאוקי גברא שמוין עליו בחזקת עמא ע"כ. הרי דהתוס' עלמס פירשו מקודם הכל וצאופן שמה דרובא וחזקה רובא עדיף הוא מסברא ורבינו חיים פירוש שאינו מסברא רק בלימוד הנ"ל :

ונפרש עוד למ"ש התוס' בנדס (י"ח ע"ב) ד"ה מיעוטא דרוב תינוקות מעפחין הוא רוב שאינו גמור. והוא שום עם חזקה ומס"ת בספק השקול הוא איך הוא עולה לשני השיעוטים הנ"ל :

ונראה לפרש לשיעור התוס' בעלמס דמסברא הוא. דענין הסברא הוא כך דלמוד מקרא דאזלינן בתר חזקה וגם דאזלינן בתר רובא ואין לחלק בין רוב גדול לקטן וכדאמר דאיתא מרישא של עולה דלמא נקב קרום של מוח. וכן למ"ד משבירת עגס בפסח דלמא נקב קרום של מוח. וכן למ"ד דילמא נפקה חוט השדרה ואף שלא ראינו גוררת רגליה וכדומה. וכל אלה לא שכיחא עריפות ואף כל עריפות שזולת עריפות הריאה צבחה וחי' לא שכיחא ולא נריך לברר ולבדוק כ"א כבדיקת הריאה. וא"כ בהנ"ל הוי הרוב רוב גמור. ולמ"ד דלמוד מעגלה ערופה או למ"ד מפרה אדומה. ולמ"ד משעיר המשחלח. הוא דלא חיישין בהם לשום עריפות אף לעריפות הריאה. ולכל העריפות כולם יחד משכיח יותר ועד דחייבו חכמים לבדוק הריאה והוי בזה הרוב לא רוב גדול וגמור כמו למ"ד דילפינן מרישא של עולה ומאלי'. ומשבירת עגס בפסח. וע"כ דאין לחלק בין רוב לרוב. דאל"כ קשה למ"ד דילפינן מרישא של עולה ומאלי' ושבירת עגס בפסח מנ"ל דאזלינן בתר רובא בעריפות הריאה שרק מדרבנן ולכתחילה נריך לבדוק. אבל אם נאבדס הריאה כשירה דאזלינן בתר רובא. אלא דכיון דילפינן דאזלינן ברובא דליתא קמן כמו ברובא

נקב קא שחיע חכן לפי ה"ל ח"ש דרלס להוכיח דעדיפא קך רובא מחזקת הטמא :

(יב) אמנם יש לתרוי לקושיט בעל נו"כ דלא שייך כלל צפיה אדומה תרי חזקות יען כי כבר מלא כשנשחטה החזקה טבורה מעומאה נבילה ושוב בשאנו דנין על הזאה שעל הטמא . ליכא עוד רק רובא וחזקה אחד והוי רובא עדיף מחזקה חף שהמיעוטא שכיח בעריפות הריאה וגם בצירוף כל שארי עריפות מ"מ קך רובא עדיף . ולפ"ז שפיר נובל לומר דתרי חזקות עדיפא מרובא ואף חס המיעוט לא שכיח כיון דעכ"פ רק רובא ומיעוטא דילפינן מקרא דאזלינן בחר רובא ובחר חזקה תרי עדיפא מחדא ויעוין בערוזין (ל"ו) ע"א :

(יג) ומעתה נאמר דזכו עטמא דנותנים להגע בחזקת חיים ואוכלת אשת כהן בתרומה בחזקת קיים . ומקריבין לחטאתו בחזקת קיים . ולאביי דקיי"ל לרוב הפוסקים כותים . ולהתוס' דיומא ל"ה ע"ב ד"ס והחזינן להא"י שס חף רבה מודי מעיקר הדין שמעמידין בחזקת קיים ואף חס עבר גבורות וזמן הפלגה דודאי המיעוט הוא משום דאיכא תרי חזקות חזקת חי וחזקת האשה שהיא בחזקת ח"א עד נתינת הגט לידה וקבלתה וזאת היא חזקתה הראשונה שהיא ח"א ושע"י גט פטורין תפטר מאישה ומהיבס . ואין לומר שהייתה בחזקת זקוקה ליבוס ואסורה לשוק בלי יבוס או תלינא דהלל לחזקה ה"ל שמועיל קבלת גט לשתייה נותרת ופשוט הוא לפענ"ד . ויעוין צפ"י לגיטין שס ד"ה גמרא כו' דכתב שס דהאשה בחזקת איסור לשוק עומדת ולפענ"ד תמוה הוא וצורר ומסתבר כמו שכתבתי . וכן אשת כהן אוכלת בתרומה מחמת שני חזקות חזקת חיים וחזקת שהיא מותרת לאכול תרומה וכן בחטאת חזקת חיים וחזקת החטאת בכשרותו להקריבו ורבה דאמר דבגבורות היישינן לתירוץ הא"י שביומא שס הוא משום חומר ח"א ומדינא תרי חזקה עדיף מרובא חף דהמיעוטא לא שכיחא . ולתירוץ קמא שס וכן הוא דעת התוס' צ"מ (ל"ט ע"ב) ד"ה דילמא כו' לרבה הוי ספק חיים ומתים משום דהמיעוטא דחיים בגבורות לא שכיחא . וכדכתבו קך התוס' ביומא שס ומיעוטא דל"ש לא חשיב לאצטרופי לתרי חזקות שיהיה עדיפא מרובא דשכיחא עובא ועולה מיושב :

(יד) ויעוין בהשבת ריב"ש סי' שע"ט שכתב וז"ל והנהו חומרי חיים וחומרי מתים נמי חס נשאת תלא . ואע"פ שרובן לאבד (כלומר בחד מהני ג') הוא ספינה שאבדה בים . ואומר הגמ' צ"ב ק"ג ע"ב ומה ספינה שרובן לאבד) כו' ואע"ג דרובא וחזקה רובא עדיף הכא איכא תרי חזקות האיש שהוא קיים . וחזקת האשה שהיא ח"א . אלמא דבטי דר"א צ"פ חס נשאת תלא ואע"ג דחד מנייהו ספינה שאבדה בים אין זה כעצב במשאל"ס שא"ל ל"ת דעצב במשאל"ס ושהה שיעור שאלא נפשו כו' הוי מיעוטא דמיעוטא ולא שכיח ומש"ה אמרו שא"ל ל"ת ע"כ מהריב"ש :

והנה מדבריו סיוע לדברי בחדא אבל לכאורה יש מזה סתירה לדברי בתרתי סיוע לדברינו בחדא . דהא דאמרין רובא וחזקה רובא עדיף הוא רק בדליכא רק חדה חזקה . אבל במקום דאיכא חזקת חיים וחזקת ח"א לא הוי רובא עדיף . וסתירה לדברינו בתרתי חדה דאומר דמחמת דאיכא תרי חזקות ה"ל הוי בספק חיים ומתים ולה הוי רק שוב תרי חזקות לרובא . וכותר למ"ש דלכן נותנים להגע בחזקת קיים מחמת דאיכא תרי חזקות ה"ל ולא היישינן לרובא מתים בזמן גבורות ואף לא בזמן הפלגה . שנית . דהא כתב דמשאל"ס דהוי רק מיעוטא דמיעוטא עדיף הרובא מרובא חזקות ושלכן חס נשאת לא תלא . וצוה כשנתן גט ועבר זמן זקנה וגבורה והפלגה הרי בזמן גבורה הוא מיעוטא דל"ש כמו שכתבו התוס' ביומא כ"ל ועכ"פ רובא גמור הוי בודאי . וכדעבר גם זמן הפלגה אשר הוא בהפלגה יתירה הוי הו כמיעוטא דמיעוטא . ועכ"ז

ברובא דחיתא קמן ואיזה רוב שיהיה רובא הוא . והמיעוט מיעוטא הוא וכן כשילפינן מהתורה דאזלינן בחר חזקה הוי חזקה ג"כ חלים ברובא . אך דכיון דידעינן מה"ס דהריבוי יש בו עדיפות מש"ס אזלינן בחר רובא . ח"כ סגי בריבוי מועט וסיכא דאיכא רוב גדול מחמת דיש עדיפות על רוב שאינו גדול וברוב שאינו גדול כ"כ ג"כ אזלינן בחר' כמו בחר חזקה לכן מחייב הסברה שיהיה רובא כזה עדיף מחזקה . וח"כ עיקר קושיית התוס' שהקשו בחולין דכיון דאזלינן בחר חזקה כש"כ דאזלינן בחר רובא דרובא עדיף מחזקה . הקשו שפיר ע"ז דליף מרישא של עולה ושבירת עלם בפסח ומאלי' . דבהו הוי רוב גמור דעדיף מחזקה :

(ח) אכן יש לעיין דמאי קושי' היה לפי ה"ל דבשלמא כשילפינן דאזלינן בחר רובא אז מחלקין בין רובא לרובא מחמת דהגדול יותר משאינו גדול אבל אי לא היינו ילפינן כלל דאזלינן בחר רובא . הוי שום רוב גדול לרוב שאינו גדול . ולא הוי עדיף רובא מחזקה יהיה איזה שיהיה כקטן כן גדול . וכמו דע"כ דבהלוימוד מן התורה אין לחלק בין גדול לקטן . אלא ע"כ דבברי התוס' דרובא עדיף מחזקה בין גדול ובין קטן ומסתברא לחוד רובא עדיף יהיה איזה רוב שיהיה . וע"כ דמ"ש התוס' בנדה (י"ח ע"ב) ד"ה מיעוטא לחלק בין רוב לרוב . לא אחיה לפי דברייהם בחולין כ"ל . והוא שיעה לעגמא . ולא היה קשה לשיעמם שס מאי דהקשו בחולין כ"ל :

(ט) ולשיטת רבינו חיים דילפינן מלימוד פרה אדומה הנה צוה הוי המיעוט שכיח דיש לחוש לכל עריפות ואף לבדיקת הריאה דשכיחא . ואם נאמר גם לפירש זס כפירש התוס' בנדה דרוב תינוקות מטפחין אינו רובא דעדיפא מחזקה ע"כ שהוא עוד רוב פחות משכיחא לא מטפחין יותר מבדיקת הריאה וח"כ חס נחלק קשה קלת מ"ל דאזלינן בחר רובא כזה . ויש ליבש דזה אין סברה שנאמר דאזלינן בחר רובא חשוב ולא ניזל בחר רובא פחות דעכ"פ רובא איכא וכמו ברובא דחיתא קמן . ורק מה שילפינן דרובא עדיף מחזקה הוא רק צמה שמלינו דיהיה הרובא על כל פנים כמו צפרה אדומה :

(י) והנה כל זה דרובא עדיף מחזקה במקום דאיכא תרי חזקות לא שייך לומר דרובא עדיף דעכ"פ תרי דאזלינן בחר' חף בחר אחד מה"ס ומכריע בין להקל ובין להחמיר עדיף מסברא מחדא אשר גם החדא שהוא בלא רחיה מה"ס לא היינו ידעינן כמו דאומר הגמ' מנא הא מלתא דאמר רבין זיל בחר רובא . ולא מצעי חס רק מן הסברה הוא מאי דרובא עדיף . אין סברה כלל להעדיף לאחד מתרי צמה שבין זה ובין זה רק מלימוד מקראי ידענוהו . ובפרע חס נאמר דכל עיקר דעדיף רובא גמור הוא מחמת דעכ"פ הוא יותר מרוב קטן . וח"כ מנלן דיש העדפה לגבי תרי חזקות . ואף חס ילפינן מפרה אדומה כשיעט ר' חיים . הנה רבינו חיים לא זוכר רק לחזקה דעמדין להטמא בחזקת עומאתו ותרי חזקות לא :

(יא) ויעוין בשו"ת נודע ביהודה חלק אבה"ע סי' מ"ג הקשה על דברי ריב"ש שאביאו אי"ה להלן . דבפרה אדומה איכא תרי חזקות חזקת הטמא וחזקת שאינו זבוחה . ודילמא במקום נקב שחטה ומקושייתו על הריב"ש אדבר להלן אי"ה :

והנה חף לפ"ז דנאמר דללמוד מפרה אדומה דרובא עדיף מתרי חזקות כ"ל והנה לא נובל ללמוד רק כשרובא כזה דשארי עריפות כמו נקיבת הושט במקום שחטה דלא שכיחא המיעוט רובא כזה עדיף מב' חזקות שהמיעוט כמו שאינו אבל ברובא בעלמא כמו בעריפות הריאה לא ידענו רק שהוא עדיפא מחזקה אחת והיה עולה מדויק לפ"ז הא דהגמ' מוכיח ולומד מהא דכהו ושחט ושרף דנשרפה שלימה . ולגלא זאת לא היה הוכחה יקשה דלמא לא מוכיח מהא דדילמא במקום

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

הריב"ס ולולי זה לכאורה אין הכרח להחילוק הסוף • ובכר ביארו התוס' יפה דאין קושית הריב"ס קושית דמתורן בניה שמוכרח הוא וודאי שקושיות אביו הוא רק מספינה שרובן לאבד שע"כ חשב שהוא כהרי מת והרי קברו :

(יח) **אבר** ע"כ דשני הסברות שכתבו התוס' בשני התירושים מוכרחים המה להתוס' • ומחמת שני דברים זה המוכרחים יתירו לקושית הריב"ס • גם קושית הריב"ס לריך ביאור להבין דקאר' ליה מאי קאר' ליה כנ"ל :

גם יש להבין דהלא בין הא דספינה שרובן לאבד הוא משנה בגיטין (כ"ה ע"ב) והא דהניחו זקן או חולה הוא משנה שם ע"א וחביו מקשה מסיפא דממנה יש קושית חזקה בדרך קו"ח דמה ספינה שרובן כו' ומהניחו חולה עכ"פ קו"ח ליכא :

עוד יש לדקדק בדברי הריב"ס למא נקט בקושיתו מסיפא דרישא שהוא בחזקת קיים ואובלת בתרומה • ולמה לא נקט בלשון שצרישא דנותן לה בחזקת שהוא קיים ומקלין ואף באיסור ח"א :

(ע) **וייש** לישב דברי הריב"ס שעיקר קושיתו מהא דאף בהגיע לגבורות ואף בהניחו בן מאה הוא הכל בחזקת קיים שגבורות כו' וודאי רובא דמתים ובפרט בעבר זמן הפלגה • ואביו הוא דפריך ואביו לשיטתו' וודאי דסביר הכי אף לענין ליתן הגט ולהפוסקים גדולי הראשונים כן הסלכה כאביו • ומבואר דהחזקה מכריע נגד הרובא ודינו כוודאי חי • ואף רבה דפליג על אביו • הגה למ"ש התוס' ביומא (ג"ה ע"ב) ד"ה והסתן לענין תרומה אף רבה מודה • ופלוגתיהו רק בגט מחמת חומר ח"א לבד • וכיון לומר מאוד דהריב"ס סובר כשיטת התוס' דיומא הג"ל ושפיר הקשה מהחזקה שאובלת בתרומה אשר בזה לכ"ע הוא בחזקת קיים • ובאם שהי' מוכיח מזה הי' מוכח דמדין וודאי הוא דבחיים הוא אבל כאשר מוכיח רק מה דספינה רובן לאבד הרי מוכיח רק דהוא בספק חיים ומתים :

והנה אף שבארתו לנכון קושית ריב"ס כנ"ל אבל מה שאף בגבורות הוא בחזקת קיים אביו מוכיח שם מצרייתא וכן אף אם נאמר דרבה מודה בתרומה ולא פליג רק בחומר ח"א ונאמר דמאי דמשני לרבה כיון דאפליג אפליג הוא רק לענין חומרה דח"א דלא מחמירין בדאיפליג • ובעיקר הדין מודה לאביו דאין לחלק • וא"כ הסוכס הוא רק מהצרייתא אבל במתניחין לא הי' יכול אביו למפרך דלמא הוא רק בלא הגיע לגבורות וליכא רובא למיתא ובדליכא רובא אף לאביו לא שייך כלל סברת רבה הרי מת והרי קברו • והו סכתבו התוס' ואינה קושי' • דהתם לא מת לבסוף כלומר דבזה שמבואר במתניתין לא מת לבסוף כלומר ואף רובא למיתא ליכא ובספינה דרובא למיתא הוי כמו הרי מת כנ"ל ולא תירו עדיין רק לזה דפריך אביו מספינה ולא ממתיחין דהניחו זקן כו' • אבל אחתי לא מתורן מידי בעיקר הענין דהלא באמת התם אף בהגיע לגבורות והו עיקר קושית הריב"ס דמחמת דאף ברובא למיתא שם הוא בחזקת קיים ולא אמרינן דמחמת דהוי רובא למיתא הוי כהרי מת והרי קברו • אכן זה הקושי' הוא גם כסתירה לכאורה מהא דשם הוא בחזקת קיים ובהא דספינה שג"כ רובן לאבד הוי רק בספק חיים ומתים • ומוכרח לחלק בין הענינים אף לולי קושיית הריב"ס והו סכתבו עוד התוס' אי נמי מההוא משנה לא הי' יכול להוכיח • כלומר מחמת דע"כ יש חילוק בין הדיא משנה למשנה דספינה • דבכך משנה הוי חזקה חזקה חי אלימתא שמחזקינן שהוא כמו שהניחו אבל בהא דספינה שנטעו וגפלו למים וביסן היס אם נאמר דהוא בחזקה שהנהניו הרי מת וודאי הוא • ונשתנה כבר חזקה חיים שלו ונשתדש כבר שחזקה חיים הייתה עומדת להשתנות ממילא ע"פ שכתבו המים והרוב אינם ניוליים ואם ישאר בחזקה שהוא מת הוא וודאי • ולכן אין בזה דיין דיהי' בחזקת חיים • ועכ"פ הוי בספק חיים ובספק מתים

ועכ"פ לאביו וכדקיי"ל כך לרוב הפוסקים אף לכתחילה ל"ת ונותנים בחזקת קיים וגשארר קושיתו ותמיהתו כמאז ובמקומה עומדת :

(טו) **אמנם** כאשר נבאר יפה לדברי התוס' דכ"ב (ק"ג ע"ב) ד"ה השתא יתורן לנכון ויעלה מוכח בדברינו הג"ל • כי התוס' קיימי בדברי הריב"ס הג"ל וכי מתרני התוס' בדבריהם שם לקושיתו ותמיהתו הג"ל ואביא להנמ' ולהתוס' שם :

איתא כ"ב קנ"ג הסוף מתנתא דהוה כתב זה כד הוה קליר ורמי בערס' ולא כתב זה ומגו מרע' איפעה לבית עולמי' אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביו השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים חולין שרוב חולין לחיים לכש"כ • ח"ר הוגח כו' כמאן אז לא הא שמעתתא דרבה כר' נתן דהניא מי מוילא כו' • הוא מוילא מידיהן בלי ראייה כו' ר' נתן אמר אם בריא הוא עליו להביא ראיה ואם שכ"מ הוא עליהן להביא ראיה כו' ועיוין ברשב"ס והביאו התוס' שם בד"ה כשאין ולא השיגו התוס' מחומה על דברי הרשב"ס דהלכה כר' נתן דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא • והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והש"ע בס' רנ"א פסקו כאביו וכו' יעקב :

ומבואר דפלוגתא דרבה ואביו שהוא מחלוקת ר' יעקב ור' נתן הוא חי אמרינן הרי מת והרי קברו או לא :

ומוכח וודאי דכאשר הקשה אביו לרבה ומה ספינה שרובן לאבד כו' דע"כ גם בספינה הוא כהרי מת והרי קברו • ורבה דלא חש לקושיות אביו הוא דאבד דבספינה ליכא סברת דהרי מת והרי קברו • ושלכן אף להרשב"ס ושהביאו התוס' דהלכה כרבה מ"מ וודאי דכן הלכה כר"א כ"פ גיטין (כ"ח ע"ב) דבספינה נותנים חיים וחומרי מתים וחובה הוא לדעת מה היא סברת אביו דבספינה שייך סברת דהרי מת והרי קברו ולכאורה כאשר נותנים חומרי חיים ע"כ דאין מת ואין קברו • וא"כ תמוה לפ"ז דמאי מקשי לרבה • אשר כל עיקר סברת רבה הוא מחמת דהרי מת והרי קברו :

(עז) **והנה** התוס' שם כתבו וז"ל הקשה הריב"ס אמאי לא פריך ליה מדסתן בגיטין הניחו זקן או חולה בחזקת שהוא קיים ואובלת בתרומה ולא אמרינן דילמא מת • ואינה קשיא דהתם לא מת לבסוף אבל הכא מת לבסוף ולא הו"ל לומר שעמד חי לא משום דמתניחין ליה לספינה המתורפת בים דהוי כמו שסופן לאבד במים ואפ"ה חשבינן להו בחזקת ששם חיים עדיין ח"א כו' :

ומבואר מהתוס' פירוש בקושית אביו לרבה דמחמת שספינה רובן לאבד סובר אביו דהוא כסברת הרי מת והרי קברו • כי מה שרובא הוא כעין וודאי • וא"ש דרבה סובר דכיון דעכ"פ יש מיעוטא דניוליים לא הוי כהרי מת וודאי • וכמו שדקדק רבה לשיטתו והאריך לומר הרי מת והרי קברו • כלומר הרי קברו ולא מחמת רובן למיתא לבד וא"כ תירון התוס' לקושית ריב"ס הוא מוכרח אף לולי קושית ריב"ס • דזהו כל עיקר דברי אביו בקושיתו לרבה דרובם לאבד הוי כהרי מת כו' • ובהא דהניחו זקן כו' ליכא רובם • וכתבו שפיר התוס' על דברי ריב"ס ואינה קשיא כלומר שאין התחלה לקושיתו ואינו לריך לנגד ובר נגר דיפרקינה ופשוט • ולכאורה דברי הריב"ס בקושיתו תמוה דמאי קאר' לה :

(יז) **והנה** כתבו התוס' שם עוד אי נמי מההוא משנה לא יכול להוכיח אלא שהוא בחזקתו כמו שהניחו אבל מכך משנה יש להוכיח שניול מחלי' כמו בני הספינה המעיליים בים שגולו מן המים ע"כ :

וייש להבין דמאי ראו התוס' לחדש עוד תירון ח"א כיהודא ועוד לקרא דהרי תירון הראשון מוכרח הוא מהגמ' אף לולי קושית הריב"ס ואינה קושיתו ומה בלע כשחדש עוד חילוק שכתבו בהאי נמי • אשר הוא זה רק בכדי לתרן לקושית

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

עג

מתים מחמת חזקת חיים הקדומה ע"י שנאמר שיש מיעוט הממלטים וע"כ נשאר בחזקת חיים שלו וזוה האופן הוי בספק חיים ומתים ושפיר לומר מזה להענין שאנו לריכים לומר שגזל מחלו ממש"כ שרוב חולים לחיים :

(כ) ונעמיק

עוד יותר בשני תירוץ וסברות הסוס' ע"פ שביארנו כי מוכרחים שיהיה בהסוגי' והנה סברא הראשונה דמחמת דספינה רובן לאחד לומר אב"י דדיניו כמו הרי מת והרי קברו ולכאורה קשה מאוד דמאי קאחזינן שהגם דהוי רובא לאחד מ"מ אין דינו כוודאי מת אלא ספק ממש ונותנים ה"ח וחומרי מתים . ואין מדמה אב"י הספק להרי מת והרי קברו שהוא הוודאי הגמור שמת ונקבר . ולכאורה שכיון שהוא בספק חיים ומתים ע"כ שהוא מחמת כן שאין הרוב דין רוב כלל כמו שכתבו הסוס' כתובות (דף ע' ע"ה) ד"ה ואי בעית חימא רוב רגון אין לו כלל דין רוב ומדרבנן הוא כרוב . או כמו שכתבו הסוס' בנדה (י"ח ע"ב) ד"ה מיעוטא ששפיר הוא רוב אבל הוא שיהיה עס חזקה . ולכן דינו מה"ס כפגא ופגא ממש . ועכ"פ אינו מוכרע וזדן הספק לבד . ואין מקשה אב"י מזה דהוא כהרי מת והרי קברו ולכאורה הוא שני הפכים בנפש אחד ממש :

ולכן

מוכרחים מאוד דברי הריב"ש הג"ל וע"כ אב"י דלומר ומה ספינה שרובן לאחד ביאורו שהוא רוב גמור ממש ושהוא עדיף מחזקה חזקת חיים . וכיון שהוא עדיף מן הדין סובר אב"י שהוא כהרי מת והרי קברו כיון שמן הדין הוא כוודאי וזכו רק לענין הנטבע עלמנו כשאנו דנין אם הוא חי או מת . הרי הרובא עדיף מחזקה חיים שלו . אבל כשאנו דנין על האשה אם היא א"ל או אשה כהן לאכול בתרומה הרי יש לה עוד חזקה שהיא בחזקה א"ל ובהזקה מותר לאכול בתרומה ושני חזקות לעומת רובא דנטבעים ולא ראו שיעור יציאת הנפש הוי שפיר כפגא ופגא ועולה מיושב לנכון ודברי הריב"ש מוכרחים וברורים . והוה שיעת הסוס' שכתבו בטעם דאב"י דמחמת שרובא לאחד הוי כהרי מת והרי קברו שהוא רק לגבי המת כלומר הנטבע אבל לא לגבי האשה . ודוק :

(כא) ובוזה

שכתבו הסוס' עוד סברא דברוב דספינה שלאחד אין החזקה עובה דאם הוא כמו שהנחנו הרי הוא מת וודאי וביארנו שהוכרחו הסוס' להוסיף זה שלא יקשה קושית הריב"ש לפי מה שאב"י עלמנו (וכן פסקו רוב גדולי הפוסקים) סובר שאף בהגיע לגבורות ואף זמן הפגא והפליג נותנים בחזקת קיים . ולענין תרומה אף רבה מודה לפי שכתבו כן הסוס' בזמא הג"ל . ולא תקשי למה בספינה שרובן לאחד הוי בחזקת חיים ומתים . ובהניחו זקן וחולה הוא בחזקת קיים וכבר ביארנו דמה שרובא למיתה הוא רק כשאנו דנין לגבי לבד שלאב"י הוא כהרי מת והרי קברו . וא"כ אף דרבה סובר דלא הוי זה כהרי מת והרי קברו . מ"מ קיים קושית סתירה הג"ל אף לרבה לפי מ"ש דרבה מודה דאף בהגיע לגבורות אוכלת בתרומה . ושלא החמיר רבה רק בחומר א"ל . ומדוע דינה לאכול בתרומה מחמת חזקת חיים וחזקת שמתה בתרומה . ובספינה אסורה לאכול בתרומה . וכמו כן קשה להפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר הפוסקים דפסקו כאב"י שאף בהגיע לגבורות וגם הפליג שנותנים לה גע בחזקת קיים . והוא הכל מטעם שני חזקות הג"ל ובהא דספינה הוי בספק חיים ומתים :

ומוכרח

הוא מ"ש הסוס' לחלק בין החזקות דהספינה שהוא הנטבעים יש גרעון בהחזקות דהנטבעו שרובן עומד לאיבוד ונאמר שהוא כמו שהנחנו הרי זה מצטל לחזקת חיים . וחזקת א"ל . ורק עפ"י מיעוט הממלטים נוכל לומר שנטעמיו בחזקת חיים ובחזקת א"ל . ושפיר הוי רק דין הספק . ובנטבעים ושהו עליהם שיעור יציאת הנפש ששוב המלט להלאה משיעור שליטת עין הוא מיעוט דלא שכיח כלל . וכמו שאומר ביבמות (ק"כ ע"ה) כמה גדולים

דברי חכמים כו' . ומבואר שלא עולה על לב איש לחוש לזה . וחכמים הוא שחששו . וקרה שכן ראינו כמבואר שם וזכור מגרע ביותר לחזקה שהי' קודם הטעיה כי אחר הטעיה יש ג"כ כעין חזקה שנאמר שכן נשאר תחת המים ולא עלה . ובפרע אם נפל במשאל"ס ושהו וראו שיעור יציאת הנפש . ולומר שאולי נעשה שינוי דלא שכיח כלל שעלה רחוק משליטת עין ומסייע הרוב הגדול דל"ש מאוד זה שיעלה בסדי זה שראינוהו שכיסה המים . ושנעמיד ע"ז החזקה ושלא עלה . ולכן שני החזקות חזקת חיים וחזקת א"ל נהגדעו מאוד . ונשתנו באופן שעומדים הי' ע"פ רובא הגדול להבטל . וחזקות העומדות להשתנות באופן כזו אף דתרי הוי . הרובא הגדול עדיף מנייהו ולכן באם שהו שיעור יציאת הנפש אם נשאת לא תלא . ובדלא שהו מ"מ יש רובא גמור דסופן לאיבוד ומיעוט חשוב שאינו מאובדים ועולים . ואז הוי בספק חיים ומתים הרובא לעומת תרי חזקות הג"ל שג"כ נשתנו להבטל . ורק מיעוט דשכיח מעמיד לשני חזקות שהי' עד עתה חזקת חיים וחזקת א"ל והוי דדין השקול כמו דכתב הריב"ש וכדווכיחו זה מהא דספינה רובן לאחד שמחמת זה סובר אב"י דלענין הנטבע עלמו הוא כהרי מת והרי קברו . ומ"מ דרובא ממש הוא ועדיף מחזקת חיים שלו . ומ"מ האשה נדונית דדין הספק מחמת שיש לה עוד חזקה אחרת שהיא בחזקת א"ל . ועולה הכל מיושב ומדוקדק . הכרח דברי הריב"ש שמה דלומר ספינה שרובא לאחד שהוא רוב גמור . גם זה דמדמה אב"י להרי מת והרי קברו . והגם שידון בספק חיים ומתים . ושלכן תירוץ הראשון של הסוס' וודאי מוכרח הוא מחמת קושית אב"י . ומ"מ יש עדיין מקום לדברי הריב"ש בקושיתו ולא מותרת דקאר"י לה מאי קרי לה . גם מה שכתבו הסוס' עוד תירוק בסברא שחילוק בין הא דספינה שנטבעים גרוע חזקת חיים שלא נאמר שהוא כמו שהנחנו . ודימו לזה גם הא דמקשי עלה . שר"ך ג"כ לומר שעמדו מהחולי ולא קשה על דברי הסוס' שלא הוי התירוק והסברא מוכרחין מחמת שהתירוק הראשון מוכרח הוא וודאי . אבל שגם מ"ש בתירוק השני מוכרח הוא לחלק בכך ופירשו שפיר דאחרי דע"כ שיש חילוק בין הא דספינה רובן לאחד דלא מוקמינן בחזקת חיים והוי בספק חיים ומתים ובהא דהניחו זקן ועבר גבורות ואף זמן הפגא מוקמינן בחזקת קיים לקולא . ואף וודאי גם שם איכא רובא . ואף רובא יותר והמיעוט דחיים יותר ממאה בירי מהממלטים לחיים בספינה שנטבעה ולא עמדו וראו שיעור יציאת הנפש וכיון דע"כ יש צנייהם חילוק סברא ובשניהם איכא תרי חזקות שוות בזכו כן צוה . ואב"י דפריך מהא דספינה שרובן לאחד להא דאמר רבה הרי מת כו' שרואה אב"י לדון מיני' שנחוש שעמד מחלי' ערס שכיב . ע"כ שבענין הסברא המחלקת בין הא דספינה להא דהניחו זקן כו' יש צוה דהרי מת כו' כמו בהא דספינה וכו' ואם כן מוכרח זה להיות גם תירוק לקושית ריב"ש כמו שכתבו כן הסוס' בהאי גמי וכו' :

(כב) ומבואר

לנו במה שהי' מופלא מאתנו כי לא מצינו צוה בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים מה הוא זה דעדיף כ"כ חזקת חיים בהניחו זקן כו' ועבר גבורות וזמן הפגא דרובא וודאי מתים ואוליין לקולא בתר חזקה ושפיר נוכל ללמוד דאינו צוה רק מה שכתבו הסוס' דבהניחו זקן הוא החזקה דהוא כמו שהנחנוו באם איתא דיש סברא אחרינא לחלק וזה הסברא האחרונה מחייבת חילוק דדין צנייהם ומדפריך אב"י מהא דספינה להא דהרי מת כו' ע"כ שדומה הא דהרי מת כו' להא דספינה רובן לאחד . ויש גם צוה דרבה הרי מת כו' הך סברא שמחייבת דדין בהא דספינה מה שאינו כן בהא דהניחו זקן ואם איתא כן הי' להסוס' לתרץ לקושית הריב"ש צוה החילוק עלמו המחייב חילוק דדין הג"ל ומוכח וודאי דאין צוה רק מה שכתבו הסוס' וזו היא המחייב חילוק דדין . דבהא דספינה כו' הוי חומרי חיים

(דף כ"ד ע"ה) דאומר הגמ' וכן מסיק שם דלאזיי הוא אפודך דר"י חייש למיתה ור"מ לא חייש למיתה . וא"כ אחיה סתמא דמתניתין דלא חייש למיתה כו' יסודא . וא"כ אף להרשב"א ולכל אמוראי הסלכתא דלא חיישינן למיתה . וא"כ קשה וודאי דמאי תרלו הסוס' על קושייתם על דברי אביי דאומר דלמא שכיבא סבתא וסלא לא חיישינן למיתה . דהסבתא הגיעה לגבורות וסלא אביי לשיטת' דאף בגבורות לא חיישינן למיתה והוא תמיה גדולה על דברי הסוס' ולריך תלמוד :

(לה) ויעיין בש"מ למס' ב"מ שם שמביא בשם תוס' שאנן שכתב בדברי הסוס' הג"ל וכן כתב

בשם תלמידי הר"פ שתרלו ג"כ דמירי שהסבתא הגיע' לגבורות והסוס' וכן הסוס' שאנן הקשו ע"ז מהסבתא דא"כ גם הסבתא הגיעה לגבורות ואם הסבתא הגיעה לגבורות הרי הסבתא התפלג וכיוון דהתפלג התפלג ולמה חששו למיתה . אבל תלמידי הר"פ תרלו לזה דסברי דלא פרש"י דכתב דתשעים התפלג . ומשמונים לתשעים רק עשרה . ואין אשה מתעברת בזרות האחרונים רק אחר י"ב שנה . (יבמות י"ב ע"א ובתובת ל"ע ע"ה) ולכן וודאי הסבתא היא בת ל"ג כשהסבתא הגיעה לגבורות . אבל תלמידי הר"פ תירלו דבן' הוא זמן הפלגה כשיעת הרמ"ה וכן כתב בקרבן נתנאל בגיטין (פ' ג') ליון י"ב דהרמ"ה מתרן . לקושיית הסוס' כן . וא"כ הרי הסוס' והסוס' שאנן וכן תלמידי הר"פ ולהק"ל כך הוא גם שיטת הרמ"ה שמיישבים כולם לדאביי דחייש דילמא שכיבא סבתא דהוה בהגיעה לגבורות . ותמוהים בכל דסלא אביי הקשה לרבה דאומר בהגיעה לגבורות לא ועלה בתיובתא וסלא דאומר א"כ לדברי רבה בן אבא וודאי נשאר כמו דפריך לרבה וכסליק אף הגמ' קודם בתיובתא ואשר ע"כ רוב ועקרי הפוסקים פסקו להלכה דלא כרבה ואף דעת המחמירים דבהגיע לגבורות לא והוא הרמ"ה מחמיר רק לפתחילה והראב"י מחמיר כרבה ויותר לא הוציא דב"י לעור סו' קמ"א אבל זה לא מובא דיעות שיסברו דאביי לא פליג כלל לפי המסקנה דמתרן ורבה כיון דאיפליג אפליג . גם לא הוצאו דעת הראשונים הג"ל דתירלו דלכן אומר דאביי דילמא שכיבא סבתא דהגיע לגבורות . ושבגבורות חיישינן למיתה אף לאביי . וע"כ דלא פרשו כך להסוס' וסייעתהו הראשונים הג"ל ומחמת שרק הרמ"ה לבד מחמיר רק לפתחילה לבד והראב"י חושש להחמיר אף דיעבד ויחידים המחמירים סתם בש"ע אה"ע סו' קמ"א כדעת הרבנים לקולא . ולדעת הראב"י בשם י"א וכמבואר בש"ך י"ד סו' רמ"ו בכלל א"ו"ה דהעיקר כדעת הראשונה בזוה . וש"מ דהסוס' גסייעתיהו הג"ל לא מעטס דהלכה כך כתבו דהוא בהגיע לגבורות . ולריך וודאי דברי הסוס' וסייעתיהו הג"ל תלמוד :

ושע"פ זה כתב כי הגם שהסוס' עמדו על דברי אביי הלא

רק דמבואר זו הו' דהחשש דלמא שכיבא סבתא אמנם עיקר קושייתם אינה כלל לאביי כי אם לרבה דאומר בגיטין שם דילמא מה לא חיישינן אליבא דכ"ע וע"ז שפיר תירלו דבהגיע לגבורות לא דגירסת הסוס' בגיטין שם ה' כמו שהוא בגרסתיהו דרבה הוא דקאמר דבהגיע לגבורות לא וא"ש רבא לשיטת' . זהו תוכן דברי כת"ר :

והנה מלבד מה שכבר ביארתי בעיקר הגירסתא רבה ולא רבא יעויין בדברי לעיל גם דברי הסוס' שעמדו על דברי אביי דחוק הוא לפרש דאין סובב דבריהם כלל לאביי ומ"מ דדוחק הו' אפשר ליישב בדברי כת"ר אכן לא נוכל כלל ליישב זה מטעמים שאבאר :

(ג) מה שנהה יסוד על דברי הרשב"א הג"ל שכתב דשאר' אמוראי לא סבירא להו האי כלל דר' אבא דסתם במתניתין ומחלוקה בצרייתא דהלכה כסתמא דמתניתין . הנה בהסוס' בשבת (דף פ' ע"ב) ד"ה והאמר ר"י הלכה כסתם יע"ש שפשוט להסוס' שם דהלכה כסתם משנה אף דאיכא מחלוקה בצרייתא :

ויעיין עוד ברי"ף מס' שבת פ' כל הכלים בהא דתנן כל

הכלים הניטלין בשבת שבריהם ניטלין עמהם ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה ר"י אומר ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכתן וכתב הר"ף דבעל הלכות כתב בשם רבנאמגאון דהלכתא כר"י והר"ף כתב שם דאחרי דשנה רבי לדברי ר"מ בלשון סתם והגם שמביא א"כ לדברי ר"י הלכה כר"מ והגם שבצרייתא לא שנה בלשון סתם ל"ה למחלוקה שבצרייתא יע"ש . ואף בעל הלכות בשם רב נמח גאון לא כתבו רק דבמתניתין פלוגתא הוא . ורק הת"ק שהוא ר"מ נשנה בלשון סתם . אבל כסתמא ממש לא מצינו דפליגי ומ"ש הרשב"א דאמוראי פליגי זהו כן הוא בירושלמי פ"ה דמגילה ה' ד' . ויעויין בשו"ת ר"ע אייגר חלק אה"ע סו' קכ"ב מזה . והנראה דעת הר"ף והסוס' הג"ל דתלמודא דידן הנה ביבמות (מ"ב ע"ה) מביא רק לדר' אבא דאמר רבי לא שנא חיי' מג"ל וכן אומר בתלמודא דידן בעירובין (ל"ב ע"ה) יע"ש ש"מ דך הוא עיקר ודלא כהירושלמי :

(ד) וכ"ז ככתבי רק לדברי כת"ר שפשוט לי' דאביי דאומר כהנאי ר"מ הוא דלא חייש למיתה ור"י חייש למיתה ואחי' סתמא דמתניתין כר"מ . אמנם הנה הגמ' בסוכה

בראיות ברורות מהסוס' דלא סברי כן וגם דסברי שכל עיקר חסרון דרובא דתלי במעשה הוא רק מדרבנן וא"כ שיטת הסוס' ע"כ כהר"ב"ש . דב' חזקות חזקת קיים וחזקת א"ה עדיפה מרובא וכמו שביארתי דהוא בחזקות טובות שנאמר שהוא כמו שהנחנו כמו שכתבו זה הסבתא הסוס' ב"ב הג"ל . כנלע"ד ברור כשיטת הסוס' והר"ב"ש וחולק לא מצינו בראשונים ע"ז :

(ה) ומעתה יעייין עוד בהסוס' ב"מ (ל"ע ע"ב) ד"ה דילמא כו' דאביי הוא דאמר שם דילמא שכיבא סבתא והקשו מהא דנותנים לה בחזקת שהוא קיים . וע"ז תירלו דהסבתא הגיעה לגבורות וכבר עמד בזה כת"ר דאין מתרלי לאביי מהא דהגיע לגבורות לא דהו רבה קאמר ואביי פליג שם עליו . ותמוה הוא מאוד :

ולזה ר"ה כת"ר ליישב עפ"י מה דהקשו לו עוד על קושיית הסוס' מהא דהניחו זקן כו' הלא בגיטין שם אומר אביי דבצרייתא פליגי ר"מ ור"י אי חיישינן למיתה או לא ומתניתין דגיטין אחיה כר"מ אבל לר"י דהלכה כר"י ככ"מ לגבי ר"מ שפיר חיישינן למיתה . ואי משום דסתמא דגיטין כר"מ הלא הרשב"א בחידושו לז"ק (ק"ב ע"ה) כתב דהוא כללא (יבמות מ"ב ע"ה) דמחלוקה בצרייתא וסתמא דמתניתין הלכה כסתמא דמתניתין ר' אבא בלחוד הוא דכיוול לה ואמוראי אחרניא לית להו הכין ע"כ . וא"כ א"ש מאי דאומר אביי דילמא שכיבא סבתא דהלכה כר"י דחייש למיתה :

ושע"פ זה כתב כי הגם שהסוס' עמדו על דברי אביי הלא רק דמבואר זו הו' דהחשש דלמא שכיבא סבתא אמנם עיקר קושייתם אינה כלל לאביי כי אם לרבה דאומר בגיטין שם דילמא מה לא חיישינן אליבא דכ"ע וע"ז שפיר תירלו דבהגיע לגבורות לא דגירסת הסוס' בגיטין שם ה' כמו שהוא בגרסתיהו דרבה הוא דקאמר דבהגיע לגבורות לא וא"ש רבא לשיטת' . זהו תוכן דברי כת"ר :

והנה מלבד מה שכבר ביארתי בעיקר הגירסתא רבה ולא רבא יעויין בדברי לעיל גם דברי הסוס' שעמדו על דברי אביי דחוק הוא לפרש דאין סובב דבריהם כלל לאביי ומ"מ דדוחק הו' אפשר ליישב בדברי כת"ר אכן לא נוכל כלל ליישב זה מטעמים שאבאר :

(ג) מה שנהה יסוד על דברי הרשב"א הג"ל שכתב דשאר' אמוראי לא סבירא להו האי כלל דר' אבא דסתם במתניתין ומחלוקה בצרייתא דהלכה כסתמא דמתניתין . הנה בהסוס' בשבת (דף פ' ע"ב) ד"ה והאמר ר"י הלכה כסתם יע"ש שפשוט להסוס' שם דהלכה כסתם משנה אף דאיכא מחלוקה בצרייתא :

ויעיין עוד ברי"ף מס' שבת פ' כל הכלים בהא דתנן כל

הכלים הניטלין בשבת שבריהם ניטלין עמהם ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה ר"י אומר ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכתן וכתב הר"ף דבעל הלכות כתב בשם רבנאמגאון דהלכתא כר"י והר"ף כתב שם דאחרי דשנה רבי לדברי ר"מ בלשון סתם והגם שמביא א"כ לדברי ר"י הלכה כר"מ והגם שבצרייתא לא שנה בלשון סתם ל"ה למחלוקה שבצרייתא יע"ש . ואף בעל הלכות בשם רב נמח גאון לא כתבו רק דבמתניתין פלוגתא הוא . ורק הת"ק שהוא ר"מ נשנה בלשון סתם . אבל כסתמא ממש לא מצינו דפליגי ומ"ש הרשב"א דאמוראי פליגי זהו כן הוא בירושלמי פ"ה דמגילה ה' ד' . ויעויין בשו"ת ר"ע אייגר חלק אה"ע סו' קכ"ב מזה . והנראה דעת הר"ף והסוס' הג"ל דתלמודא דידן הנה ביבמות (מ"ב ע"ה) מביא רק לדר' אבא דאמר רבי לא שנא חיי' מג"ל וכן אומר בתלמודא דידן בעירובין (ל"ב ע"ה) יע"ש ש"מ דך הוא עיקר ודלא כהירושלמי :

(ד) וכ"ז ככתבי רק לדברי כת"ר שפשוט לי' דאביי דאומר כהנאי ר"מ הוא דלא חייש למיתה ור"י חייש למיתה ואחי' סתמא דמתניתין כר"מ . אמנם הנה הגמ' בסוכה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

חף מרובא גדול דהמיטע לא שכיחא. שאין חוששין חף לכתחילה. ולהתום' דיומא (ג"ע"ב) ד"ה והתנן להאי נמי שם חף לרבה ל"ה רק לכתחילה ולענין גט לבד. חכן בזה דאומר אביו דילמא שכיבא סבתא. לענין הורדת נחלה ליכא בזה רק חדא חזקה חזקה חיים לבד אבל דך חזקה שהיה הנחלה של הסבתא לא שייך חזקה חזקה מ"ק דהרי הספק הוא אם יש הסבתא מרא' הקמא או דילמא שכיבא והוי הנחלות של יורשי' ומה לי אם הנחלות של הסבתא או של היורשים מה לי הכא ומ"ל הם איך שהוא רק חדא מהם הוי מרייהו וכיון דליכא רק חדא חזקה חזקה חיים וע"ז זה החזקה רולה לומר שעדיין מרייהו היא הסבתא שחי' היא עדיין אבל כיון דבהגיע לגבורות דרובא הוא למיתה משמונים ועד תשעים שמפני לכ"ע לא הוי חזקה אחת נגד רובא. ובאם שהיה משמונים ועד תשעים כאשר נאמר שקודם שמונים הוא רוב המתים הי' רובא עדיף אבל חף אם נאמר כך עכ"פ ערם שמעינן לא הוי רובא שעדיף מחזקה וכמו שכתבו התוספות ב"ד (י"ה ע"ב) ד"ה מיטעא לענין רוב תימקות מטפחין ולכן הוי ספק אם שכיבא סבתא אם לא. וכל זה בדלא עבר זמן הפלגה דבעבר ל' ולא היונו יודעים אם אפליגה. וחייתה יותר מ' ואם מתה קודם ולא אפליגה וכמו דרובא רוב גמור וגדול דמתים קודם ולא חיים יותר מ' ומכש"כ בעבר זמן ק' שנה ולא ידוע שאולי מתה קודם ל' או עכ"פ קודם ק' שלא נמלאים המפליגים חיים יותר מק' חף אחד באלף אלפים ומיטעא דלא שכיחא מאוד הוא. רובא בזה הוא עדיף ודאי מחזקה א'. ואביו דסובר דמעמידים בחזקה חיים חף בזה הוא רק בדאיכא תרי חזקות אלימות שהרי החזקות הוא שהוא כמו שהנחנו וידענוהו מאז. ובזה סובר אביו דתרי חזקות הג"ל עדיפא חף מרוב גמור וגדול. והוא זה רק לענין לפוטרה בנט דאיכא ב' חזקות חזקה חיים וחזקה האשה בחזקה א"ה הנפטרה בג"פ. וכן לענין להאכיל לאשת כהן תרומה. אבל לענין נחלה דליכא רק חזקה חדא חזקה חיים. ודאי עדיף רובא הג"ל דרובא וחזקה רובא עדיף. ומודה אביו ודאי דמורידין היורש לנחלה דבעבר זמן הפלגה ולא ידענו כלל אם אפליגה וליכא מאן דפליג בזה :

(לח) והא דהקשו התוס' ע"ז דאם הברתא הגיע' לגבורות הסבתא הפליגה וכיון דאפליג אפליג וזה משנה הגמ' בגיטין לתרולי לקושית אביו ואם דגרסתו שם רבא ולא רבה כמו שהוא בגמ' שלנו ובר"ן שם א"ש דספיר הקשה התוס' מדרבא דלרבה אבל אם הגירסא שם רבה לא קשה כ"כ קושית התוס'. מ"מ י"ל דקושית התוס' היא דלא ניחא להו דיסיה זה הסוגיא נגד התירוק ואב"ה שבגיטין שם. וסתומת הסוגיא ראוי לפרש דדברי רבא וסתומת הסוגיא יהיה עולה לכ"ע :

(לט) עוד י"ל דהתוס' סברי דהלכתא כרבה. וכדמשמע בך מהתוס' יומא (ג"ה) ד"ה והתני' והגם שלא מביא בעור וב"י רק לשיטת הרמ"ה דחוששין להחמיר כרבה :

(מ) ומצאתי בהגהות מיימוני בפ' ח' מנחות ה' ב' אות ה' שכתב וז"ל אומר ר"ה כשהגיע' סבתא לגבורות וחיישינן כאיכא דאמרי פ' כל הגט דאל"כ הא תנן התם המביא גט והניחו זקן או חולה נותנים בחזקה שהוא קיים ע"כ. והנראה שהוא מדברי ר"ה בספר הישר שלו ואין נמלא אחי. וגרסתו בפ' כל הגט איכא דאמרי ולא כגירסתו ואב"ה. ולפי דגרא איכא דאמרי ספיר יתפרש דאיכא דאמרי דלא נאמר על קושית אביו תיובתא. אבל נתרנה דכיון דאפליג אפליג וההלכתא כאיכא דאמרי. והוי ספיר שהלכתא בך דבהגיע לגבורות חיישינן ובדאיפליג אפליג :

ואפשר דלפ"ז להאיכא דאמרי ספיר חף אביו קבל לך תירוצא דכיון דאפליג אפליג. וכרבה דבהגיע

לגבורות חיישינן ועולים ספיר דברי התוס' דב"מ שתיירו חף לאביו בהגיע לגבורות. והוא ספיר מר"ת אבל ר"ת סובר דהפלגה הוא בך' והתוס' סברי כרש"י דל' הוי זמן הפלגה ופשוט ויש לומר דהגה"מ דכתב בשם ר"ת למד בך בהתוס' וסובר שהוא מר"ת ורק מה שהקשו ע"ז אינו מר"ת. ולפ"ז ע"כ שגם תוס' משא"ן ותלמידי הר"פ שבש"ע סברי כולם דהלכה כרבה. והעור וב"י באה"ע סי' קמ"א לא מביאים כלל שיטת פוסקים דסברי דהלכה כרבה ורק מה שהרמ"ה חושש לכתחילה. ולהראבי' כמבואר ב"י וע"כ דלא פירש סב"י התוס' ב"מ הג"ל בך ולא סבירא כדברי הגמ' הג"ל וכבר פירשתי לדברי התוס' לנכון. ומ"מ חובה לבאר לדברי הגה"מ הג"ל שיטת ר"ת הג"ל :

(מא) והנה ממה שכתב דמיירי שהסבתא הגיע' לגבורות דאל"כ הא תנן דנותן בחזקה שהוא קיים נראה מזה דשור הוא לענין הורדה לנחלה עם נתינת הגט. ולכאורה לא דמי להדדי דהתם איכא גס חזקה א"ה ויש שני חזקות. ואם נאמר דכוונתו דקודם שהגיע לגבורות דליכא רובא מה לי חדא חזקה מה לי תרי חזקות חכן מזה שכתב דהסבתא הגיע' לגבורות וכאיכא דאמרי שם מוכח דסובר דליישנא קמא דנשאר בתיובתא. ואף בהגיע לגבורות לא חיישינן ספיר גס לענין נחלה אין לריך לחוש דשכיבא סבתא. והגם שרובים מתים בזמן גבורות. ויותר מגבורות שיחיו הוא רק על דרך הפלגה ולמה לא יהיה רובא עדיף או עכ"פ שוב לחזקה. ולמה ניחוש דשכיבא סבתא ועל כרחך דטעמא הוא דספיר יש שני חזקות גס לענין הורדת נחלה. ושפיר שייך סברת הריב"ש דתרי חזקות עדיפא מרובא. וכמו שביארתי

(לז) ומוכרח זה מהתוס' דכתבו והקשו דאם הברתא הגיע' לגבורות הסבתא כבר הפליגה וכיון דאפליגה אפליג ומעמידין בחזקה חיים. וקשה לכאורה על דבריהם אלו דילמא ספיר הסבתא הגיע' לגבורות והסבתא הגם שכבר עבר שנות תשעים ושלושה בקירוב כלומר דע"כ הסבתא כשילדה להברתא היתה לא פחות משלושה עשר שנים דלא מתעברות עד אחר י"ב שנה כנ"ל בצות (לה) אבל מנ"ל דאחפליגה הסבתא ולא מתה קודם. ודילמא מוזמן שנשבו הסבתא וברתא עד זמן דשכיבא דך ברתא שבכאן שנשאר ממנה ינוקא הים יורדות בהנכסים שתי הברתות שהיו בכאן. אם שירדו ע"פ ב"ד ואם מעלמם ולא מיחו ב"ד כי הוא כדן וכששכבא דך ברתא חדא שבכאן ונשאר ינוקא ממנה הוכרחו ב"ד לדון בזה איך לעשות כשיש ספק שהוא נכסי קטן. ובאם שאז הגיע' הברתא שנשבה לגבורות בת שני נים. אבל כשנשבת הסבתא והברתא יתכן שלא אחפליגה אז הסבתא. והברתא לא הגיע' לגבורות רק אח"כ כדשכיב אחותה שבכאן ועבר מאז שנים יותר משלושה. ומאז עד עתה לא ידענו כלל אם שכיבא הסבתא ואם לא. אלא ע"כ דפשוט הים להתוס' מדאומר דילמא לא שכיבא סבתא שע"כ לא עבר בינתיים זמן הפלגה דאם עבר בינתיים זמן הפלגה לא הים ראוי להסתפק דילמא לא שכיבא סבתא. אלא דראוי לדון בתר רוב הגמור והגדול הוא דלא חיים יותר מתשעים. ועדיף הוא רובא מחזקה אחת שהוא חזקה חיים לחוד והיה מחייב דין ודאי דמורידין לנחלה ונלמד מזה בעינינו דלא ידענו מוזמן שעיגן זה כששים שנה ועבר שבעים ושמונים ותשעים ומאה ויותר דלכ"ע עובר זמן הפלגה במאה שנה ושפיר יש לדון בתר רובא ובפרט

ולא ידענו אם אפליגה ראוי לילך בחר רובא רוב הגדול והגמור דמתים נגד חזקה אחת שהוא חזקה חיים לבד-ואף בממון להוליא ממש אזלין בחר רובא כזה היכא דהמיעוט ל"ש. יעויין בביאורי הגר"א בזה"ע סי' ק"ס ס"ק יו"ד יעו"ש. ושם הוי ג"כ רובא לשוק וחזקה ליבוס. אבל רובא הגמור עדיף מחזקה אף להוליא ממון ומכש"כ בענייניו דליכא כלל חזקה ממון ומורדין שפיר לנחלה:

(מח) ולפי' ברמ"א ה"מ סי' ר"פ סעיף ז' דכתב ולכן ראובן שיאל בנו למד"ה ואין יודעים אם הוא חי או לא אין אחי ראובן יורדין לנחלה בנכסי ראובן שמוקמינן בנו בחזקתו שהוא חי. והוא מת"ה סי' שמ"ט ושם בת"ה מיירי שהבן שיאל הוא בן ז' וראובן מת בשנת ט' אח"ז. אבל אין הוא אם נמשך זמן טובה שהיה עובר זמן גבורה והפלגה לא מיירי בת"ה. וסתומת הרמ"א נראה בחין חילוק ותמיד מוקמינן בחזקה חי ואינו עולה סתומת הרמ"א הכל לכוון. ע"פ הג"ל. ומ"מ שורת הדין לפי הג"ל עולה לחלק דבעבר זמן הפלגה מורדין שפיר לנחלה:

(מו) אבל כשנאמר אופן שני דשפיר גם לענין הנכסים להוריד לנחלה שייך ג"כ לומר דיש שני חזקות חזקה חיים וחזקה הנכסים שלא היה של היורשים ועדיפא מרובא לפי' א"ש כסתומת הרמ"א ומ"מ הוא רק כשיש להנכסים חזקה הג"ל ובענייניו דליכא רק שטרות שנכתבו אחר שעבר זמן הפלגה כזה וודאי שפיר מורדין היורשים לנחלה:

(מז) ומה שעומד לנגדו מה שכל יסוד דבריו הוא על דברי הריב"ש. והוכחנו שגם כך הוא שיטת החוס' ושכן נראה עיקר. אבל הגאון רשכ"ה מוהר"ח מוולוז'ין נדפס בספר מקמ"ח להגאון מוהרי"ע מזריסק בענין עין אבות סי' ז' וכתוב שם דמשמע ליה דלא כהריב"ש ומכמה סוגיות משמע דרובא עדיף אף מתרי חזקות יעויין בו. וא"כ אין לחלק בין חדא חזקה לתרי חזקות. והא דמוקמינן בחזקה חי ולא דיינינן דעבר זמן הפלגה בחר רובא דמתים קודם הוא לנו בלא טעם כלל. וע"כ דלא חשיב ליה רובא והמוחש יעיד שודאי רוב גמור וגדול הוא כי לא ימלא אחד באלפי אלפים שיהיה יותר מנן ק'. ואין מקום לדון רק שנאמר שהוא כרובא דתלי במעשה ושנאמר דלא חשיב רובא כזה. וכבר הוכחתי בשלשה ראיות דהחוס' לא סברי כך. וכמו כן הוכחתי מהחוס' ב"ב הג"ל דקיימי החוס' בשיטת הריב"ש. ולפי' הטעם הוא דתרי חזקות עדיפא מרובא. ואומר אחר שביארתי לעיל במערכה ראשונה שכל עיקר ענינו הוא רק מחמת דין השבחה אבידה מדרבנן לבד. ובדרבנן שומעין להמקיל ובפרט בשעת הדחק וודאי הוא הריב"ש ושכן הוא להחוס' ובפרט שלענ"ד נראה כך עיקר ושפיר ראוי להוריד היורשים לנחלה:

(מח) אמנם הסבונגתי שיש לדון ביסוד דברי שעמדתי כזה המערכה שלמה נותנין לאזיי בחזקה שהוא קיים ואף שעבר גבורות והפלגה. שודאי רוב גמור וגדול שמתים טרם עבר זמן הפלגה ורובא וחזקה רובא עדיף:

ולכאורה הנה קא חוינן דחזקה הגוף עדיף מרובא דחזקה ממון לשמואל דקיי"ל כוותי' עדיף מרובא ובממון אין הולכין אחר הרוב. אבל ע"י חזקה הגוף שפיר מוליחין ממון כדאיחא בכחובות (י"ב ע"ה) דאמר הגמ' חי נמי ע"כ לא אמר רשב"ג הסם חלא דאמרי' חוקמה אחזקה בו' ומבואר דמחמת חזקה הגוף נאמנת במשארסתני נאנחתי וגובלת כחובתה בברי ושמה

הג"ה ה' ג ויעויין ברא"ש ב"מ פ"א סי' י"ז דכתב דגמל בהנהגה וחמור במשיכה חד מינייהו קני וחד לא קני ולא ידעין הי' מינייהו ובמכר ומתנה מוקמינן בחזקה מרא קמא אבל בהפקר ומיאה קני שניהם דהזוכה הוא המוחזק ואין להוליא ממנו בספק ע"כ וקשה לפמש"כ בפנים דנאמר דנוקים להחמור או להגמל בחזקה הראשונה שלא היה של הזוכה הג"ל. אכן כל זמן שלא זכה בהם אחר מאן יוציא מהם ובאם הוליא אחר ועשה קנין המועיל כפי איך שיהי' אינם עוד בחזקה הקדומה שאין עוד הפקר. ויעויין בחוספות קידושין (ע"ט ע"ה) דיבור המחיל קדשה. במ"ש שם ליכא חזקה פנוי' דמתה נפשא אשח איש היא יעויין שם:

דב' חזקות אלימות עדיפא. ובשלמא לענין גט שפיר איכא ב' חזקות חזקה חי וחזקה אי"ה. אבל לענין הורדת נחלה מה הוא עוד חזקה. ולכאורה חזקה מרא קמא וודאי ליכא כזה כמו שביארנו לעיל:

(מב) אבל נאמר דשפיר יש לומר דמוקמינן לנכסי הסבתא כמו שהיו מאז לא של יורשי' ואם קדשו בהם אשה לא היתה מקודשת וכן אם היה קונים בהם אחרוג לא היו יורשים בו כיום ראשון דבעינן לכס כן גם עתה קיימי הנכסים בזה החזקה שאינם של היורשים [ג]:

(מג) והנה זה לא שייך רק החס דהנכסים מאז שהיו הנה היו של הסבתא ולא של היורשים ושייך חזקה הג"ל אבל בענייניו שהשטרות שנשאר מהמנוח אף בזמן שבשטר שאז ידענו שהיה להמנוח או כסף להלוות או לתת לעסקא. כל זה סי' רק אחרי שאזיו הסבא שעגן לאשתו ובניו שאנו דנין בו עבר זמן זמנים. זמן שיבה וזקנה וגבורות והפלגה ולא ידוע כלל ממנו. וכשנעמידנו ברובא שכבר מתים טרם עובר זמן הפלגה. הנה זה הכסף כשהיה מוזן שידענו מהשטר. לא היה כלל מיועדים לירושת האב הסבא יותר מלזני האחים של צעל השטרות ואדרבא לפי הרובא הג"ל לא היה כבר האב הסבא בעולם. ולא שייך בהכסף או בהשטר העומד לגבות למה שנעמידם על חזקתם הראשונה. שחזקתם הראשונה שהיה של צעל השטר כבר אזלא לה שכבר מת ויורשיו רק לא יודעים אבל כאשר נידן רק בחר רובא מברר הרובא שבני האחים המה היורשים וליכא לעומת זה רק חזקה חיים של האב הסבא הג"ל ורובא כזה בעבר זמן הפלגה 'ו' וגם ק' וודאי ראוי להיות רובא עדיף ושפיר ראו להורידם לנחלה לענין השטר:

(מד) הקיצור מכל דברי במערכה השני' הזאת שע"כ ודאי רוב גמור וגדול הוא המתים קודם זמן הפלגה ומוכרח לתרן למה מקלינן להעמיד בחזקה חיים והלא רובא וחזקה אף בחזקה אלימותא שנעמידהו כמו שהנחנוהו הוי הכל רובא עדיף ולמה כזה עדיפא החזקה מרובא ומוכרח לתרן זה באחד משני הפנים. אופן אחד דלא חשיב רובא מטעם דהוי כרובא דתלי במעשה אכן הוכחתי לעיל באות [ד' ה' ו'] בשלשה ראיות דהחוס' לא סברי כך וע"כ דהוא מטעם אופן שני והוא העיקר עפ"י דברי הריב"ש והוכחתי מהחוס' ב"ב דסברי כהריב"ש ושהטעם הוא דשני חזקות עדיפא מרובא. והוא בשני חזקות אלימותא דמעמידין בחזקה שהנחנוהו. ובחזקות קלושות כמו בנטבעים במשאל"ם ולא שהו דמ"מ הוי שפיר רובא דמתים והמיעוט הוא שאינו כמו שהנחנוהו תחת המים אבל כשנעמידו בחזקה חיים והאשה בחזקה אי"ה הוא רק פשנאמר שעלה מהמים כזה הוי שזה הרובא לחזקה. ובספק חיים ומתים הוא. אם לא כשהו שיעור יליאת הנפש ולא עלה דהוי מיעוט דל"ש כזה הרובא עדיף וא"כ לית. ובתרי חזקות אלימותא לאזיי ושפסקו כך רוב הפוסקים דמעמידין תמיד בחזקה חיים אף בעבר זמן הפלגה. ע"כ דעדיף תרי חזקות הג"ל אף מרובא גדול דהמיעוט ל"ש. דמ"מ לולי שלמדנו מהחוס' דאזלינן בחר רובא לא ידענו אף ברובא כזה וחזקה למדנו ג"כ מהחוס' ותרי חזקות עדיף תרי מחד אף שהחדא הוא רובא הג"ל. וביארנו כזה יפה לדברי החוס' דב"ב הג"ל אשר בל"ז אין לו ביאור. ומוכיח זה הכל על אמיתית דבריו בעוה"ש:

ולענין להוריד יורשים לנחלה ביארנו שני פנים אשר אחד מהם מוכרח וודאי כלומר אופן אחד דליכא כזה תרי חזקות מחמת דלא שייך חזקה מרא קמא ולפי' בעבר זמן הפלגה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

תהיו תיזבחה דרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע כו' פטור ומשני שם כשיש עסק שבועה ביניהם ע"כ :

ובן הוא ההלכה ומבואר כך ברמב"ם ובטור ובש"ע דבאין עסק שבועה ביניהם בכל הגווי דמתניתין יעויין בהם ויעויין בל"י שם דהקשה מאי מקשי הגמ' לר"ג הא מתני' דמי לאומר איני יודע אם פרעתיך דמודה ר"ג דחייב ותיקן ה"י בחירומו השני שם דמתניתין לא מכרחת מילתא למימר שיסהי חזי היום הראשון בשאלה או יום הראשון בשאלה ואם חזי היום או יום הראשון בשכירות ואומר שאינו יודע ואם מתה בזמן השכירות לא מודה כלל בשאלה . והוי שפיר אומר אינו יודע אם נתחייבתי לך ע"כ . ויעויין עוד בלח"מ פ"ז משאלה ופקדון ה' ג' ומבואר דגרים ברמב"ם בסיפא שם שאלה למחר ושכרה היום ומבואר שם ברמב"ם דהממע"ס :

ואם איתא דדומה מיתה לבחולה שנבעלה ואינו יודע אימת הלא ר"ג מודה . וכן ההלכתא בר"ג ובר"ג יעויין בכחובות דבאומרת משארסתני נאנסתי לא אמרינן הממע"ס אלא דגובאת הכחובה מחמת שהוא טענת בריא וחזקה הגוף מסויייתה וכמו כן כשהמשאל אומר ברי שבחלי היום האחרון או בהיום שלמחר מתה . ואז היתה שאלה והסוכר אומר איני יודע . יהיה מחויב לשלם להמשאל שטוען ברי והחזקה מסויייתה . גם מהסחוס ברמב"ם ובש"ע בכל גווי דהממע"ס . ואם יש להסוכר דין מוליא דהמשאל תפוס מכבר באופן המועיל שיסהי נקרא הסוכר מוליא מחבירו . וזה המשאל אף אם הסוכר טוען ברי שבחלי היום האחרון או ביום שלמחר ושאלו היתה שכורה ויסייע לו החזקה לטענת ברי . אלא ע"כ דלא הוי זה חזקה הגוף מחמת דהוי עומד למות . והוי רק סתם חזקה חזקה חיים . ולא מוליאין ממון בחזקה שזולה חזקה הגוף . וביארתי בזהש"י ברא"י ברורכ שחזקה חיים הוא רק ככל שארי חזקות . ורובא וודאי עדיף ממנה . וע"כ העיקר כמו שכחתי שלכן מוקמינן בחזקה חיים מחמת דאיכא תרי חזקות כדברי הריב"ש ובצנינו ליכא תרי חזקות ומורידין שפיר לנחלה :

והנה בהך חזקה דחזקה חיים דלאבין ולרוב הפוסקים שיעקר כך להלכה בש"ע שתמיד נותנים בחזקה חיים ואף בהגיע לגבורות ואף בעבר זמן הפלגה . לא לבד דלא אלימא כחזקה הגוף שהוא חזקה אלימא משארי חזקות אלא קשה עובא לכאורה דהלא בהגיע לגבורות רבים מתים ומלוי השניו עד שהוי יותר מל' או ק' הוא רק בדרך הפלגה גדולה וכל חזקה המלוי להשתנות לא הוי חזקה . יעויין בקדושין (ע"ט ע"א) ברש"י ד"ה תרתי לריעותא וז"ל אבל אם באתה לומר העמיד אשה על חזקה יומא דמשלט שית לאו חזקה בגרות ולאו חזקה נערות . אית בה שהיום עשויה להשתנות . ויעויין עוד שם ע"כ בחוס' ד"ה מי . מ"ש בשם הרי"ז וז"ל ור"י פירש דרגילות הן לבוא צבוקר ואין שייך חזקה נערות ע"כ הרי דרק רגילות לבוא צבוקר . ומ"מ יש שבא להן סמוך לערב . וכמו דאומר שם הגמ' לר"ג ע"כ לא אומר ר"ג כו' אבל הכא מי קמפקא נפשה מחזקה דקמא וברש"י שם וז"ל מי מפקינן לה מחזקה נערות ציומא דמשלט שית הרי דיש שמתבגרים סמוך לערב ומ"מ סובר רב דהרי היא בגרות לפנינו ואמרינן דבגרה בצפרא ולא חיישינן אף לחומרא לקידוש' אביה שקידשה צבוקר . ומעמידין לה בחזקה פנויה עד שקידשה א"ע בערב . ולא אמרינן דמעמידין אותה בחזקה נערות . שבצפרא רגילות להצבנר ומלוי הוא להשתנות צבוקר וליכא חזקה במלוי להשתנות . וההלכתא שם כרב וכמו כן ממש בהגיע לגבורות דוודאי מלוי הוא יותר המתים טרם זמן הפלגה בזמן הגבורות וליכא חזקה חי . וגררר מאוד נכון כרבה דאמר בהגיע לגבורות חיישי' אבל טעמא דאבין ושעיקר כך להלכה ע"פ הכרעת רוב הפוסקים לא ידענו טעם הדבר : יעויין

ושמא עכ"פ . ולשיטת ר"ח דסובר דהא דרובא וחזקה רובא עדיף כלמוד מפרה אדומה התיס רק חזקה סתמא דנעמיד להטמא בחזקה עומאתו . אבל חזקה הגוף סובר הגמ' ע"כ מסבירא דעדיפא מרובא לענין ממון כל"י . וכן אם כל עיקר דרובא עדיף מחזקה הוא רק מסבירא . אבל בחזקה הגוף מלוי להסבירא בהגמ' דעדיפא מרובא . וכמו כן חזקה חי נראה ג"כ שהוא כחזקה הגוף שהוא בחזקה חיותו ולא נשתנה למיתה . ולכן עדיף מרובא :

ואם תאמר א"כ מאי הקשה הריב"ש על הא דספינה רובן לאבד דרובא עדיף מחזקה הלא חזקה חיים הוא חזקה הגוף דעדיפא מרובא . ואף הגאון מוהר"ח מוולוז'ין אומר דהרובא הגמור עדיף מחזקה חיים . ורק ספינה שרובן לאבד אינו רוב גמור כמבואר בדבריו שם . ויש לומר דשאינו בזה דנבעו צמים דיש ריעותא בחזקה הגוף בזה שרובן למיתה מחמת שהמים מטבטי ליה . ורק אם ימלטו המיעוט יהי' . אבל בהניחו זקן שליכא ריעותא והמיעוט שחיים יותר מומן הפלגה הנה בחזקה גופס בלי ריעותא ופגע הממית זה שפיר עדיף מרובא :

אכן זה דחזקה הגוף עדיף מרובא לענין ממנה הוא רק ברובא סתמא דפליגי ב' רב ושמואל ולשמואל לא אולינן בתר רובא סתמא בממנה . ומ"מ לרב דסובר דאולינן אף בתר סתם רובא הרי הוא עדיף מחזקה הגוף והרררר לזה דבכחובות (ט"ז ע"א) אומר הגמ' ע"כ לא קאמר ר"ג אלא צברי ושמא אבל צברי וצרי לא אומר יעו"ש . הרי דלא מועיל חזקה הגוף להוליא ממון צברי וצרי . ושם להלן מקשי הגמ' כיון דרוב נשים בחלות נשאות כי ליכא עדים מאי הוי הרי דאומר דע"פ רובא שפיר מוליאין ממון יותר מע"פ חזקה הגוף . ויעויין בחוס' שם ד"ה כיון דכתבו דלרב פריך דאית ליה דהולכין בממון אחר הרוב יעו"ש . ובשם בעל המאור רובא דהקושיא הוא אף לשמואל משום דהחזקה מסויייתה להרוב . אבל החוס' דלא פירשו כן וודאי דמפרשים דמחמת הרובא לחוד מקשי הגמ' וע"כ הוא לרב ולא לשמואל . הרי מוכח דלרב דהולכין בממון אחר הרוב עדיף מחזקה חזקה הגוף . דאף צברי וצרי מוליאין . ודון מיניה דברובא דשכיח עובא דלא פליג שמואל וכ"ע מודי דאולינן בתר רובא אף לענין ממון כמו שבבתי לעיל בלכות (מד) בסופו בשם הגר"א . ולכן בעבר זמן ההפלגה דזה וודאי רובא דשכיח מאוד דמתים קודם זמן הפלגה והמיעוט דחיים יותר מומן הפלגה הוא מיעוט דלא שכיחא מאוד ולא ימנא אפי' אחד בחלפי אלפיס וע"ד סורות מאוד הוא החיים יותר מל' ובפרט צויתר מק' . הוי רובא כזה עדיף אף מחזקה הגוף וגשארר קושייתו הכל חזקה ולא מתורלה אם לא כמו שכתב הריב"ש דתרי חזקה עדיף מרובא . או שנאמר דאין לזה דין רובא דחשיב כדתלי במעשה . וזה וודאי דהוק והעיקר כמו שכחתי עפ"י דברי הריב"ש כנ"ל :

ובל זה כתבתי רק לפי שנאמר לכאורה דחזקה חיים הוי כחזקה הגוף . אבל לפענ"ד לא נראה ללל כך . וחזקה הגוף הא רק כשהגוף קיים וחי שרולינ לידון בו אימת קרה לו חידוש דבר כמו הבחולה שנבעלה ואם קודם איירוסין או משנתארסה מחזקינן להגוף דלא נחחדש בו חידוש ושינוי עד איחור זמן ועד אחר האיירוסין מחזקינן ליה כמו שהיה ראוי להיות בלי שינוי וחילוף ע"י מעשה מחודשת . אבל ענין המיתה בצרואים שעומדים לזה מיום הולדס . לא שייך בהם חזקה הגוף ורק חזקה חיים הוא כשאר חזקה לבד :

והראיה לזה דתנן בהשואל (ז"ז) השואל את הפרה שאלה חזי יום ושכרה חזי היום . שאלה היום ושכרה למחר כו' . המשאל אומר כו' ביום שהיתה שאלה מתה בשעה שהיתה שאלה מתה והלה אומר איני יודע חייב הסוכר אומר כו' והלה אומר איני יודע פטור . ופריך שם בגמ' לימא

הדחק חֵין לחוש חֶף אִם נאמר דלעתה הגאון מוהר"ח חֵין מורידין כיון שלשיטת הריב"ש והתוס' עולה דמורידין וזפרע סך נראה נכון ועיקר גם במערכה ראשונה כחבנו ג"כ ללדד מעטס אחר שוירדו הוורשים לנחלה שזה חֵין נוגע למחלוקת הריב"ש והגאון מוהר"ח זללה"ה וטוב הוא להרבות לדדי הסיתר ולזירוף וזאס שיסכימו לדברי שלשה ככת"ר הוידועים לחסוקי ולעיינא בשמעתתא אליבא דהלכתא או אִם יסכים חד מגאונני הזמן הנני ג"כ חדא דהדא והנני מסכים שותף הסערות להוורשים • מאתי הערוד והחלוש גדול הבא על החתום אברהם שמואל במסור"ר יהודה זללה"ה מק"ק חיישישחק יל"ו :

שאלה

אחד שכר סוס מחבירו ולקח בלילה בחשך מרפת חבירו • ושוב התבונן שהוא צולע ברגלו ואינו יודע אם נעשה זה בזמן שכירותו או שהי' בן מקודם ברשות המשכיר • וירדו לדון וטען המשכיר שכאשר היה הסוס ברשותו לא היה צולע • ותובע היוק פחת שיווי הסוס מחמת הצליעה • כי הבקיאים אומרים שהצליעה הזאת היא נעשית ע"י פשיעת המנהיג או שאומר שישבע שלא פשע ונעשית מחמת מלאכה או מעצמה ע"י חולי • כמו החולי ברגליו וכדומה והספק בזה הוא אם נאמר רשות שוכר ברשות לוקח לומר כאן נמצאו כאן היו דמוציאין ממון מחמת חזקה זאת כמבואר בכתובות פ' המדיר (דף ע"ו) ובח"ס סי' רכ"ג סעיף ב' ובסי' רל"ב סעיף י"א • ואולי אחרי שאין להשובר בה רק קנין לפירות וישתמש בה למה ששכרה לבד אין שייך לומר חזקה הנ"ל • וגם אולי לא תועיל החזקה הזאת לחייב להשובר בזה :

תשובה

זו מבואר ממה דליתא במס' נדה (נ"ח) תניא חידך בדקה חלוקה והשאלתו לחזירתה היא עסורה וחזרתה חולה בה • אמר רב ששה ולענין דינא תנן כו' ע"כ הרי מבואר דחֵין מועיל מה שאומרת המשאלת בריא לי שאני בדקתי והכחש נעשה ברשותך • ולא אמרינן בזה כאן נמצא כאן הוה ויעוין בתוס' שם ד"ה ולענין דינא דהקשו לזה מהא דהמדיר וישבו ב' תירושים הא' דכיון דאינה לשניה חלה בתורת שאלה אינה ממש ברשותה • ותירוץ שני דהתוס' שם מבואר הוא ביותר בדבריהם בחולין (נ"א • ח') ד"ה המוציא דחֵין מועיל החזקה של כאן נמצא כו' רק להחזיק המעשה לבד שלא יתבטל המכר ומחוייב בדמים • אבל לא לחייב מחמת כן להשואל בכיובס הבגד • וא"כ לשני הטעמים חֵין מחוייב השוכר לשלם בעד היוק הלליעה ומפטר • והנראה דחֶף לנחת י"ש אפשר דפטור כנראה מסתימת הגמ' דנדה הנ"ל ונאמר דהוא מילתא דלא הוה לי' למידע ול"ע בזה לענין לנחת י"ש :

ובאם

שהשוכר יחפון לחזור מהשכירות באמרו שיש בו מוס הלליעה ואינו חפץ רק בחוס עוב • והמשכיר יטעון שברשותך נעשה לולע • לכאורה תלוי זה בשני תירוטי התוס' הנ"ל • לתירוץ הא' דבתוס' נדה הנ"ל ובתוס' חולין הוא תירוץ ב' • לא שייך כלל לומר בשוכר כאן נמצא כו' • ולתירוץ ב' שבתוס' נדה ובתוס' חולין הוא תירוץ ח' לקיים המעשה אמרינן כאן נמצא כאן הוה • וזהו הוא לענין קיום מעשה השכירות ראוי לומר ג"כ כאן נמצא כאן הוה • ויעוין בתוס' כתובות (ע"ו ע"ב) ד"ה כל דהקשו על הא דפרין דהשואל ונחזי ברשותו דמאן קיימא כו' ואמאי הלא נולד הספק ברשותו • ותירוץ דלריך לחלק זין היבא דהספק לטיובתא ובין אס הספק לגרעותא יעו"ש • ולפי תירוץ הא' שבחולין אשר הוא תירוץ ב' בנדה הנ"ל • ללא אמרינן כן חזקה רק להחזיק המעשה לבד לק"מ מהא דהשואל דהתם רק לענין דולד • ולא לענין להחזיק למעשה החליפין או המכירה ומוכת דסברי כחירון הא' שבנדה הנ"ל :

נשאלתי

ויעוין במ"א סי' ה' ס"ק י"א דכתב טעם שמוחזיב לעיון בלילית שמא נפסלו טרם שיכרך משום דמלוי שיפסקו הלילית ובמלוי להשתנות ליבא חזקה יעו"ש שלומד זה מדין מקוה שבי"ד סי' ר"א סעיף ס"ה והוא מהשוכר הר"ן סי' ס"ו יעו"ש • ובציאורי הגר"א בח"ה סי' ה' ס"ק ע"ו ובי"ד שם ס"ק קט"ו • וביאר טעמו ומקורו מדברי התוס' שבקדושין הנ"ל בשם ר"י ושההלכתא כרב כנ"ל גם שההלכתא כר' יעקב דחֶף אִם הוא בריא וברי הוא בריא לפניך וראוי הוא להעמידו בחזקה הגוף דעדיפא מחזקה ממון (כלומר בזה דהרי הוא בריא ראוי להעמיד בחזקה הגוף חֶף בברי וברי ודוק) • אבל מחמת דהחולה מלוי ליבא חזקה בריאות ומוכה דמלוי הסינו ליבא חזקה ומבואר שהסכים הגר"א גם לדברי המ"א יעו"ש • וזהו דמעמידין בחזקה חי חֶף בהגיע לגבורות ואֶף דחליפג לא ידענו טעמו שהלא החזקה מלוי להשתנות בזמן הגבורות • ולע"ג לכאורה :

אמנם

הנראה לפע"ד בישוב זה דמה דמלוי להשתנות לא הוה חזקה הנה ענין המלוי הוא כעין רובא וכמו בהא דרבה דהרי מת והרי קברו דהרי"ף והרמב"ם והטור והש"ע בח"מ סי' רנ"א פסקו דלא כרבה במתנה ש"מ דלא ידוע אס מת מאותה חולי וכן פסקו שם כר' יעקב במתנה סתם והוא בריא ויעוין ברי"ף ור"א שם ב"ב (קנ"ג ע"ב) שם דהטעם דפסק דלא כרבה הוא מחמת שרבה אחיא כר' נתן וההלכתא כר' יעקב דרבנן סברי כוותי' ומבואר דהכל מהד טעם הוא במתנה סתם והוא בריא לא הוה חזקה בריאותו חזקה דהחולי מלוי ובמתנה שכיב מרע דלא כתיב בה דשכיב מגו מרעי אמרינן חולי הכריא מחליו ומת מחולי אחר משום דמלוי החולי להכרחות וכמו דלומר הגמרא שם על הא דרבה רוב חולין לחיים ומבואר דהוא מדין רובא • ונחזי חֵין באס שראוי לחוש להמיעוט מחמת שהחזקה כהמיעוט מה יגרע כח החזקה זה שמלוי להשתנות שהחולי רובס מתבראים אבל כיון דמחמת החזקה זה שהוא מהמיעוט החולים המתים הרי זה המיעוט לא משתנה אכן יען כי רובא וחזקה רובא עדיף לכן לא הוה חזקה דהמלוי המשתנה הוא כרובא דעדיף ומוכה מזה דלא כמו שרונים לחדש סתירה לדברי הקדמונים ולומר דחזקה הגוף עדיף מרובא דהלא לא חיישינן לחזקה נעורת זיוס דמשלם שית לפי מאי דקיי"ל הלכתא כרב מחמת דמלוי להסתבר דנפרא והמלוי מחמת רובא הוא ועדיף הרובא מהחזקה שהוא חזקה הגוף :

ומעתה

מה שהקשינו על חזקה חיים בהגיע לגבורות מלוי מאוד המתים בזמן גבורה קודם זמן הפלגה הרי הוא זה עלמה שנתקשינו זה מכבר דכיון דרוב גמור הוא שלא חיים עד - זמן הפלגה למה לא אמרינן דרובא וחזקה רובא עדיף ותירוץ עפ"י דברי הריב"ש שיש בזה חרי חזקות וחרי חזקות עדיף מרובא ופיר לא שייך בזה מהא דמלוי להשתנות לא הוה חזקה דבתרי חזקה שאני דעדיפא מרובא : ולפמ"ש לדעה הגאון מוהר"ח מוולחזין דפליג על הריב"ש שפ"כ נלרך לומר דהרובא דמתים הוא כרובא דחלי במעשה וסובר דלא הוה רובא מדאורייתא • ולפ"ז כמו כן מה שהוא מלוי להשתנות בזמן הגבורות שמתים רבים הכל הוא כחלוי במעשה ובלא חשב רובא לא חשב גם מה שמלוי השינוי דהוא הוא חדא וכבר כתבתי שנראה לענ"ד עיקר כהריב"ש ושנאמר זה דהוא כרובא דחלוי במעשה ושלא יהיה רובא מדאורייתא מוכח משלשה ראיות מהתוס' דלא סברי כך גם הוכחתי מהתוס' דב"ב דקיימו בשעת הריב"ש גם הארכתי לנכון דביאור שיטת התוס' ב"מ הנ"ל ושעולה נכון עפ"י שיטת ריב"ש ואֶף אס יפורס התוס' ב"מ דרך אחר כמו שנראה מהגמ"י מ"מ עולה הכל ע"פ הנ"ל דבענינו שפיר מורידין הוורשים לנחלה וכבר ביארתי במערכה ראשונה שכל עיקרו חינו חלה - מדרבנן וכדרבנן פרט בשעת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

נשאלתי

מחכם אחד הרב הגדול בתו"ס החו"ב וכו' מוה"ר שניאור זלמן מאנטאקאליע י"ו . שהעורר להסתפק בעוף עהור שיסבה על ביצי עוף עמא והולידה הפרוחים אם המה עהורים כדון היואל מן העהור עהור . וכבילת עריפה דאסורה מדאורייתא והאפרוח הנולד מותר (תמורה ל"ח) דעשה עפר קודם הגיבול . וא"כ גם כאן כבר נעשה עפר קודם וליכא הו עמא כלל . כיון שנעשית ע"י חימום העהור ומשום מראית העין ליכא לאסור כמו ביולא מן העהור כמין עמא ואפי' שיש לו כל סימני עומאה עכ"ז הוא מותר או דילמא דלא תליא בהעוף היושבת על הבצים ומחממם רק בנוצר לבד ולא דמי ליולא מעהור שיאל מגוף העהור . וכחב שאין רואה לדון בזה בסדרת הכרם רק לדלות ממעייני התלמוד דווקא . וע"ז השאלה ערך החכם הנ"ל תשובה ערוכה בפלפולים גדולים ומקודם רואה להוכיח מהא דאמר חזקי' (חולין ס"ד ע"ב) אמר חזקי' מניין לביית עוף עמא כו' שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה כו' והקשה דלמה לא מוקים ביסבה היענה על ביצי עהורה ופלפל בזה דלחומר' ילפינן ולבסוף אחר ערוכתו בזה דהא דאולי לא מוקים כנ"ל מחמת דאין לריך קרא אחר לזה ונלמד מהא דכל היואל מן הטמא עמא (וכאשר כן הוא שאלתו לדון מעלמו בלי ראיה מקרא בדינא דכל היואל מן עהור עהור והיואל מן עמא עמא . או להיפך שלא לדנו בדינא הנ"ל הכל בלי ראיה מקרא ע"ז) . שוב הוכיח מחולין (ס"ד ח') חלבון וחלמון מעורבים זה בזה בידוע שהוא בילת השרץ כו' לוקה עלי' משום שרץ השורץ על הארץ ע"כ ועל כרחק אחר שנתקם אין ניכר העירוב דחלבון וחלמון כדפרש"י שם רקמה שנוצר השרץ בחוכה . וא"כ ע"כ שראה דרך הקליפה מכבר שהמה מעורבים ואם איתא שתלוי בהמחמם מאי נ"מ מכללא דחלבון וחלמון מעורבים בידוע שהיא בילת השרץ נחזי מי חממה ובאם שלא ראינו אולי אחרת היא לא אותה הביאה עלמה ודוחק לומר שיש לו סימן זה : שוב הוכיח מפ' שילוח הקן (ק"מ ח') דאומר הגמ' שם דע"כ עוף עהור רובלת על ביצי עוף עמא פעור משלוח משום תקח לך ולא לכלבין . ואם איתא דכשיחמם העהור ויושבת עליהם וע"י יולא האפרוחים עהורים המה הלא שפיר יהיה ראוי לו כאשר ישב עליהם העהור ויאלו אפרוחים ודוחק לומר שגריכים להיות ראויים בהיותם ביצים ושוב כחב דהנה מחוס' חולין (ס"ד) ד"ה שאם רקמה דפרש"י דידעינן בילת עוף עהור דאינה אסורה באבר מן החי מהא דלך ולא לכלבין הוא על מה שראויים המה להשיב עליהם ולגדל אפרוחים העהורים ויותר בשחיטה והאריך לפלפל בזה השמועה בפלפולים גדולים ולא ראיתי להאריך בהמה ולהעתיק :

ואען

מקושיות ותירולים ודחיות וסתירות להדחיות הוא מחמת ששאלו המ"ך דוילגא וראוי לחוש לסדרת ספיקותו לברר במה דאפשר ותפס דרך הענוה כמו שתפס בכעין זה הגאון בעל חוות יאיר תשו" ק"ב מספרו והאריך לבאר לסתור דברי זקן אחד שלגלג בו בחשב לפרעוש לברי' דתשובה ואינה בעילה ומחמת שחשב לזקנה ערך שם תשובה רחשה לברר לאפוקי מדעת הזקן הנ"ל . וכמו כן כת"ר נעורר מחמת כן לערוך מערכתו . ואף שפשוט היה לו דאין תלוי במחמם המוליד כאשר כתב כת"ר שפשוט ליה הסגרה רק שאין ראונו לדון בזה בסדרת הכרם רק ממעייני התלמוד דווקא :

ואומר יען כי אהבתינו אהבת אמת לא אמנע בזה לדבר ולהאריך . ואף כי בלעדו היתי נמנע מלשום מערכת הצירוף בזה אבל כאשר ראיתי דרכו בזה לא נתיישרה בעיני ולא עוב הוא במה שכתב לבוא בדרך האחרים להוכיח בראיותיו . כי כאשר יראה איזה מעיין זה הספק יהיה חשוב בעיניו עכ"פ לספק בראיותו ששאלו המ"ך דכך ווילגא וכת"ר ערך פלפול רחב ואולי לא יוכשר בעיניו הוכחות כת"ר כי לכל קושיא יש תירוץ וכאשר כבודו בעלמו מלא דרכים לדחות ראיותיו רק שכתב בדרך ה"ל לחוד ודחה בדבריו לזה בכדי שישארו ראיותיו יודקות . ואולי יתיישר בעיני הקורא דחיות ראיותיו והדחיות שכתב ומלא דרכים לדחות הדחיות לא יתיישר בעיניו כאשר גם בעיני לא נתיישרו ולא ראיתי להאריך בהמה כ"כ וארשום בקיצור בהגה"ה איזה התעוררות על דבריו (*) ובכחן לא אזכור מזה ואומר שמה שכתב שהוא סדרת הכרם וכי יחופש בזה ראיות מן התלמוד . הנה דומה הדבר לזריחת אור בוקר כאשר השמש יראה על הארץ . ויאמר הוואה שיוצא ע"ז ראיות ממעייני התלמוד שהוא יום ולא לילה העמק שאלה בזה אשר אך למותר הוא :

והנה

באם שיראה דוקא לבחור בראיות למח תהר אחר דרכים רחוקים והלא במקומו הוא כמפורש ממש בלישנא דמתניתין בבכורות (דף ס' ע"ב) שהיואל מן הטמא עמא והיואל מן העהור עהור ע"כ ולא אמר היואל על ידי העהור וע"י הטמא או מחמת הטמא או מחמת העהור רק מן הטמא ומן העהור ויעויין (בדף ז' ע"א וע"ב) דמדייק הגמ' שמה מלישנא דמתניתין לענין מי רגלים של חמור ויש"ש דאומר הגמ' כי קא מצעי להו דחמור דכעירי ודמו לחלב מאי מגופה קא מימלאי ובע"כ שם ח"ל . ר"ש תניחוס היואל מן הטמא כו' . והני נמי מטמא קאחו שכתוך הטמא היו ואע"כ דלאו מגופיה מימאן אסירי כרי דאם דמימאן מגופה ואם שכתוך הטמא היה אבל מה שהעוף העהור יושבת על ביצי הטמא ומחממתן הרי הוא תחת העהור לבד ופעולת העהור לבד אבל לא כתוך העהור ואין זה היואל מן העהור עהור :

תשובה בעזה"י

(ב) ובסנהדרין סוף דף ל"ט ע"ב וריש דף ק' לענין אפיקורוס . רבא אמר כגון הני דבי בנימין אסיה דאמרי מאי אהנו לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא ולא אחרו לן יונה . רבא כי הוו מיייתי עריפתא דבי בנימין

הגה"ה
(ה) מה שהעורר מחולין (ס"ד ע"ב) אמר חזקי' וכי בת יש לה ליענה כו' ולמה לא מוקים ביסבה היענה על ביצי עהורה ופלפל בזה דלחומר' ילפינן הנה לפי דעתו היה לו לחפום הציור ביסבה היענה על העהור דאסורה לשיטתיה . אבל כ"ז אין בו ממש כי אין אלו בכלל בת וכדאומר הגמ' וכי בת יש לה ליענה הרי דמה שהיא יושבת ומחממתן אין בגדר שיקראו תמיד האפרוחים בחואר בת . ובשילוח הקן דכתיב והאס רובלת כו' הוא רק על שעת רבייה . אשר אז היא אומנתה כאם על שעת ההיא לבד הושאל זה החואר בדרך שאלה לבד עליה חואר אם ועליהם חואר בניס ודעה לנכון נקל . ואף לדעת החוס' חולין (ס"ב ע"ב) בד"ה תרגולא דאגמא . דידון באפרוחים דין דהיואל מן העהור כנ"ל . וע"כ ז"ל דעתם דאף דמעפרא קא גביל עכ"ז כיון דעכ"פ הביאה יראה מן העהור . והאפרוח יאל מן הביאה נקראת בחואר אם להביאה משום דהאם גומת שיאל מן ביאה אפרוח בחוארה ומהותה וע"כ נידונת ביואל מן כו' עכ"ז רק ביואל מן העהור לבד נידונת אבל בחואר בת לא שייך בה כמו דמי רגלים של חמור נידונים ג"כ ביואל מן הטמא . כמבואר בבכורות (דף ז' ע"ב) ואף שודאי אינה בגדר בת או בן . וזהו דאומר הגמ' בדרך החלטי וכי בת יש לה ליענה כן ז"ל ודוק' : (ב) ובה שדן כת"ר מהא דחלבון וחלמון מעורבין (חולין ס"ד ח') והחליט שאחרי שנוצר השרץ אין ניכר זה לא מוכרח כלל הדבר לפענ"ד דאף דרש"י פירש רקמה שנוצר השרץ בחוכה עכ"ז ע"כ דלא נוצרה בשלימותה ממש דא"כ ה' ניכר מה הוא שרץ או עוף אלא דרך נחלק וטורה בריה מה וע"כ יש עדיין שאר מחלבון וחלמון ואלו שהחלבון והחלמון אינם מעורבין נוצר האפרוח מאחד מהם והשני נשאר לפני' למזון וכל המשך שרץ להחממה בהביאה ולהגדל עד שיאל (יעויין בפר"ח ס' ס"ו ס"ק ע"ג) אבל אילו ביצי השרץ דמעורבין מתחילת היצירה הם מתערבות . וכן המזון נשאר בתערבות . וע"כ ניכר מה שנשאר למזון ובפרט בהתחלת הריקוס אשר מה שלמזון הוא קרוב להיות בשלימות וניכר אם נשאר חלבון או חלמון . ועכ"פ רוב הוא הנשאר מה שנשאר למזון אם חלבון ואם חלמון כאשר דברו בזה חכמי הטבעים (יעויין בפר"ח שם) ואם תערבות גמור ניכר הוא גם לא אדע למה לא נתיישר לכת"ר שיש לו סימן או ס"ע בהביאה . וגם למה לא דן בזה בדינא דכחן נמלא כחן היה ואין לחוש שנתחלף סה בביאה אחרת :

רע

אסובי ידידי בראיותי תואר וציור שאלתו אחרתי שמה שראה להאריך בזה מערכה גדולה בפלפולים והוכחות

ובוודאי הרמב"ם המליץ זה מאיזה גמ' אשר ע"כ השמיע הרמב"ם ז"ל כאשר בן הוא דרכו בקודם לברר ההלכות הספיקות כפי מה שעלה בעיונו מש"ס ורחוי לנו לחפש אחר מקורו ורחוי ימצא מפרש אחר מהרחשונים אשר יעלה הסיפוך וא"כ חולי ימצא דיעות הלוקות (ובפרט כאשר יראה דברי להלן מה שנתעורר מדברי התוס' דחולין (דף ס"ג ע"ב) ד"ה תרגולתא דאמא כו' אשר לכאורה מבואר מני' הספוך דתלוי בהמחמס) ויאמר זה השואל אחרי שהרמב"ם חשש להשמיענו עכ"פ זה הדין יבוא להוליא ולחפוקי שלא נלך אחר המחמס למה לא נפרש דברי התוס' הנ"ל כפשוטן המורין שהולכין שפיר אחר המחמס וע"כ לא ישים לבו כ"כ למה שאבאר בעז"ש צביאור התוס' ואף כי המה דברים ברורים לפענ"ד אחר העיון הנכון אכן זה השואל לא ישים פניו לזה ויבחר במה שיבחר ויאמר הדאי נפסחי כי נתעוררתי לספק דפליגי בה רבותא :

(ה) אמנם מלבד מה שהוכחתי לעיל מהראיות שבאותיות א . ב . ג . וגם מלבד מה שאבאר להלן בעז"ש צביאור דברי התוס' דלא עלה כלל גם בדעתם שיתלה בהמחמס הנה גם זה נראה לפענ"ד דלא בא כלל הרמב"ם לחפוקי שלא נלך אחר המחמס כי זה אין דבר שיעלה על דעת כלל להסתפק בזה אשר ילמד הרמב"ם להשמיענו הסיפוך ואין דעתי סובל זה החקירה והספק ולא נוכל לפרש בדברי הרמב"ם שבה למעט זה דהנה כאשר נאמר דהרמב"ם כתב לסדרתו לאפרוח הטריפה דמותרת מפני שאין מינו עמא למעט שלא נטעי באפרוח העמא שיצא ע"י חימום הטעור הוא ע"כ דבלא הוספת סברתו ה' מקום ללמוד מאפרוח ביצת הטריפה דמותרת לדמות לזה וללמוד מני' אפרוח העמא כמו אפרוח הטריפה וע"כ כתב דלא בן הוא דבעריפה שאני שאין מינו עמא והנה באפרוח ביצת הטריפה אין בא היתר להאפרוח מחמת הטוף המחמס כי לא שני לן בין אם חממה הטוף הכשר ובין אם חממה הטוף הטריפה לעולם האפרוח היוצא מהביצה מותרת ולא זכר כלל הרמב"ם מי חממה וא"כ מאין יעלה מזה הטעות באפרוח העמא שיוזן מני' לטערה מחמת מחמס טעור מי זכר לזה ומי שפט בענין המחמס גבי אפרוח הטריפה וההיתר באפרוח ביצת הטריפה הוא אף בחיממה עוף הטריפה והוא מטעמא דאומר הגמ' דמעפרא נגבלת ואף בחיממה הטריפה כשרה האפרוח הלא ע"כ דזה לא בא כלל הרמב"ם לדון בדין טערה המחמס ולא חשש לזה הטעות מעולם ולא בא הרמב"ם רק להבדיל ולחלק בין אפרוח ביצת הטריפה דניתרת מחמת דנגבלת מעפרא ואין יורד איסור להאפרוח מלד הביצה ובין כל עוף העמא דעמאה הכתוב דאין עומאתה מחמת הביצה האבורה וכאשר בן ה' משמע לכאורה פשטיות דבת היענה דדריש הגמ' בת על ביצת היענה וכלל הקרא היענה וביצתה בחדא ולא נזכר מקודם בקרא איסור היענה ואח"כ קרא על ביצתה אבל החול בבת אשר היא הביצה ואח"כ זכר להיענה וע"כ ה' יפה כאשר נאמר דנמשך להיענה האיסור מחמת הביצה כי אחרי דהביצה אסורה על בן גם היענה אסורה אחרי שמהביצה נהכווה אבל האמת אינו בן דאם דנאמר בן למה מותרת אפרוח ביצת הטריפה והוא כדאומר הגמרא דמעפרא נגבלת וא"כ באפרוח העמא אינו בא האיסור להאפרוח מחמת הביצה כי מעפרא נגבלת אבל האיסור חלה על האפרוח כי עמא הכתוב לזה המין כמו שהוא נולד ואף דלפ"ז לא בא הרמב"ם להדגש חידוש דין רק טעמא קאמר וא"כ נאמר קושיית ההשגות דלמה השמיט לעיקר הטעם דאומר הגמ' מפני שנגבל מעפרא כלומר דבשלמא לחירון הרב המגיד דבא להשמיענו דלא נלך אחר המחמס הטעור לא קשה קושיית ההשגות

בנימין קמ' כי הוה חזי בה טעמא להיתירא אמר לכו תחזו דקא שרינא לכו עורבא כי הוה חזי לה טעמא לאיסורא אמר לכו תחזו דקא אסרנא לכו יונה ע"כ הרי מבואר דמעולם לא שרי רבנן לעורבא ולא אסרו ליונה ורבה לא מלא רק דמיון זה כאשר מלא סברת היתר או איסור לטריפתא אבל ליונה ממס לא מלא שום יורד לאיסור לסכור פי האפיקורוס ולסברת השואל דיהא תלוי בהמחמס הנה יתכן שיתר עורב ויאסור יונה ומה נפיש חילי' דהשואל הנ"ל להמליץ חדשות לא שערוס רבנן אמוראי כוה ע"כ תפכו דבי בנימין אחיה זה למשל כי הוא יורד פשוט וידוע באין מתחלף בשום פנים לא כמו הגמל והבהמה הטעורה דלפעמים טעור הגמל היוצא מטעורה ועמא המעלה גרה ומפריס פרסה ביולא מן הטעמא אבל העורב והיונה לא יוחלפו ולעולם העורב אסור והיונה מותרת ואין לומר דכ"כ ה' זה לפשוט עד שמקראי דידעינן ילא מן הטעור דטעור והיוצא מן הטעמא דעמא ידעינן כמו בן דתלוי בהמחמס הביצה וע"כ שפיר לא אהני רבנן מידי שלא למדוהו זה לנו רבנן רק ידעינן מקרא מפורש אכן זה לא יאמר רק המתקטק דוודאי הוא דבר חדש יותר מן סברת לטריפתא דה' חזא ב' רבא סברא להיתירא או לאיסורא לא ראיתי להאריך בזה כ"כ :

(ג) ובחולין (ק"ט ע"ב) ה"ל ילחא לרב נחמן מכדי כל דאשר לן רחמנא שרה לן כוותי חזיר מוחא דשיבועא גירוחא לישנא דכוורא ע"כ ופירש רש"י שם גירוחא עוף עמא ע"כ ופירושו מבואר בחולין (דף ס"ג ע"ב) ובגדה (דף נ' ע"ב) דריש מרימר תרגולתא דאמא אסירי חזיוה דדרסה ואכלה וסיינו גירוחא ע"כ והא חיתא כסברת השואל בספיקותו דטעורה שיבועא על ביצי הטעמא דהנוצר מותרת מחמת כל היוצא מן הטעור טעור למה תפסה רק גירוחא לישנא דכוורא וזה הליוור לבד מלחא באחד משופות לבד לטעוס טעמא מינה בלישנא דכוורא ולדברי השואל הנ"ל נוכל לטעוס טעם כל מיני עופות הטמאות כאשר נולדה ע"י חימום הטעור וכפי הנסיון וודאי דלא ישתנה הטעם מלד המחמס אבל ישתקע הדבר לסברת השואל ולא יעלה על לב להסתפק בזה :

ומה דאמרה יתא חזיר מוחא דשיבועא ולא תפסה בהמה עמאה היוצא מן בהמה טעורה כי זה לא נשתנה לטמא רק בתואר וטורה אבל בטעם וודאי דלא משתנה ויהי' כמו הטעמא ונגררת אחר אמו כי ממנה נולדה ואם דנשתנה התואר והטורה מחמת חיזה סיבה ומקרה עכ"ל לא יתכן שלא יהי' בה מטעם אמו ואף דברמב"ם כתב דאף דילא שם ממש כו' וודאי הוא לענין הטורה והתואר אבל שיהי' שום ממש בטעם גמור לשה ממש לא וגם כי הליוור הזה הוא יורד ללא שיבועא אבל באם שיעורר ע"י חימום המחמס יכול כל מי שרולה לטעוס טעמא דעוף עמא למיעבד הכי הלא ע"כ דחינה נטערה ע"י אם המחמס ופשוט :

(ד) וברמב"ם צפ' ג' מה' מאכלות אסורות ה"י וי"א כתוב וז"ל וכן ביצת עוף טעור שנטרף ביצת עוף עמא ואסור אפרוח שנוגד מביצת טריפה מותר שאין מינו עמא ע"כ והשיג הראב"ד ז"ל שם ע"ז דמה ראה לשנות הטעמים שפירשו בו חכמים כו' יעו"ש וכתב ע"ז במ"מ דאין זו השגה כלל שרבינו כתב זה להוליא אפרוח של ביצת עוף עמא שיבועא עליו עוף טעור שאסור וודאי ולוקין עליו ואין אומרים בו חימת גביל לכו משרה דכיון דמינו עמא הוא אסור הוא כו' יעוויין שם הלא לפנינו מפורש בדברי המ"מ שאין נפקותא בהמחמס מידי :

ואומר עוד כי עכ"פ ירום לבד השואל לומר כי נתעורר עכ"פ למה שהתעורר הרמב"ם ז"ל להשמיע הדין בזה בכדי שלא נאמר הסיפוך הרי דמסתפק יפה בזה :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

ההשגות כלל. דהרמב"ם לא בא לפרש רק להשמיטנו הלכה. ואומר להטעם מפני שאין מינו עמא בכדי ללמדנו זה דלא חזלין אחר המחמס לטור. וידוע דהרמב"ם הוא פסקן ולא פרשן ולבאר ההלכות לבד בא בספרו יד החזקה. אבל לפי מה שביארתי דלא מדבר כלל הרמב"ם מענין המחמס וביאור לבד בא הרמב"ם בזה בכדי להבדיל בין הפרוה הטריפה לאפרוה העמא אם דנחיתו בכאן לבאר טעמא דמילתא ה' לו לבאר בשלימות ולתפוס מקודם להעיקר טעמא דאפרוה הטריפה דמוחר מפני שנגבל מעפרה המוכר זה בגמרא. ואחר יוסף הביאור החילוק בינו להעמא:

אמנם מה שהאריך הרמב"ם להבדיל בין הפרוה הטריפה לאפרוה העמא. כי נמשך אחרי מה שכתב שם מקודם בהלכה הקודמת ואחר מאי דסליק מיני דכתב וז"ל ובין ביאת עוף טהור שניטף כביאת עוף עמא ואסור הרי דדימה ביאת הטריפה לביאת העמא (והוא כמו שפירשו החוספת בחולין (ד' ס"ד ע"א) ד"ה שאם ריקמה דביאת הטריפה דאסורה דלמד מביאת העמא יטוין שם וא"ה להלן נאריך בדברי הסוס' ה"ל) ועל כן כתב אה"כ דאפרוה הטריפה מותרת ואינה דומה לאפרוה העמא מפני שאין מינו עמא. כלומר ביאת טריפה שפיר ילפינן מביאת העמא. אבל אפרוה הטריפה לא ילפינן מאפרוה העמא. מפני דהעמא חייבא הכתוב בהדיא לאלו המינים. ועמאים המה כמו שהמה נזכרים ולא נוכל ללמוד מיני' לאפרוה הטריפה מפני שאין מינו עמא. והוא ברור לפענ"ד הכוונה בדברי הרמב"ם ז"ל. ואפשר דגם הרב המגיד שחפס הלוי דישבס הטור על ביאת העמא לא כתב זה רק דרך שיטפא ואבז לרבותא יותר. אבל עיקר כוונתו דהרמב"ם כיון להבדיל אפרוה העמא. ומה שכתב בישבס הטור על העמא הוא עוד לרבותא יותר ומעמא כתב כן הרב המגיד דרך שיטפס כי מהרמב"ם לא נוכל ללמוד זה כי לא דיבר מלד מחמס כלל. ויהיה אף שיהי' כוונת הרב המגיד. דעת הרמב"ם וודאי הוא לפענ"ד כמו שביארתי:

(ו) **והנה** זה השואל לא ראה כלל לדברי הרמב"ם ולא לדברי הרב המגיד. וע"כ אמרתי ואולי מה שנשעורר לזה הספק ואף עלה על דעתו לדון היתר או איסור מחמת המחמס ולדמות ליואל מן העמא או יואל מן הטור. ואמרתי דיתכן דאע"פ סתימת הלשון דהוס' חולין ד"ה תרנגולתא דאגמא אסורי אשר ז"ל. אין לפרש דהנקבה מותרת והזכר אסור. דכל היואל מן הטור טהור. אלא שני מינים הם הנקראים כך. ובין זה ובין זה הזכר והנקבה שווים ע"כ למד השואל ה"ל הכוונה בדברי הסוספת ה"ל דאין יהי' הזכר אסור והנקבה מותרת. אחרי דילא ע"י חיוס הנקבה היא אמו שיטבה על הביצים וחמס. וע"כ לריך להיות גם הוא טהור. ולכאורה ע"כ לריך לפרש כן בדברי הסוס'. דאל"כ מאיזה לד דן הסוס' צבו דדינא דיואל מן הטור טהור אם מלד הביצה שילא מן העוף. וממנה ילא האפרוה הרי כבר אומר הגמ' בחמורה לענין הפרוה טריפה דמעפרה קא גביל דחימת גביל לבי מסרה וכי מסרה הוא עפרה בעלמא וע"כ הפרוה הטריפה מותר מפני שאין מינו עמא. אבל אפרוה שמינו עמא רחוי להיות עמא אף ביאל מטור. אלא ע"כ דמחמת המחמס דניס הסוס' לתרנגולתא דאגמא דאין רחוי

לסיות עמא אחרי דהתרנגולתא היא אמו המחמס טהורס והוי מחמס כן התרנגולא יואל מן הטורה:
אכן באם שהצונן השואל בדברי הסוס' ה"ל והי' לומד כ"ל הנה ה' פושט ספיקותו דחולין אחר המחמס וודאי דלא עלה על דעתו דברי הסוס' ה"ל דכאשר לזה זכר בשאלתו דמיו הפרוה ביאת העמא או הטור לאפרוה ביאת הטריפה דאומר הגמ' בחמורה אימת קא גביל לבי מסרה כו' את זה החליט בשאלתו דע"כ אין רחוי לדון להאפרוה איסורא או היתירא מחמת הביצה. וא"כ הוא הכרח גמור בדברי הסוס' ה"ל דנין להאפרוה היתירא מחמת יואל מן הטור. ואם דמחמת הביצה שילא מהעוף לא יודן האפרוה היואלה מן הביצה דדינא דכל היואל כו'. כיון דמעפרה קא גביל כמו שאין נידון הפרוה ביאת הטריפה דדינא ה"ל. ועל כרחק דכוונת הסוס' מחמת העוף המחמס יודן האפרוה ביאל מן הטור:

והנה לפ"ז בהכרח יתפרש דאפרוה ביאת הטריפה דהוא בחיממה הכשירה דווקא. ולא בחיממה הטריפה. ויהווק זה הדוחק מחמת דברי הרב המגיד שפ"ג מה' מ"א ה"י י"א דישבס להרמב"ם שכתב אפרוה שגולד מביאת טריפה מותר מפני שאין מינו עמא. דכתב ה"ה פירושו שבה הרמב"ם להוליא אפרוה של ביאת עוף עמא שישב עלי' עוף טהור שאסור כי ע"כ הלא דלא חזלין באפרוה העמא אחר מי שיטב על הביצה מפני שמינו עמא אלא לאפרוה ביאת הטריפה דמחמת דמינו טהור חזלין שפיר אחר המחמס. וע"כ בחיממה הכשירה לבד מותרת האפרוה. וע"כ כתב הרמב"ם שלא נטעה באפרוה העמא כאשר ישבס הטורה על הביצה שלא נלך אחר אם המחמס כמו דחולין באפרוה ביאת הטריפה. וכבר הארכתי בזה בלוח ה' ודחיתי שם לביאור דברי ה"ה ה"ל כי באפרוה ביאת הטריפה לא הוזכר דווקא שישבס הכשירה מותרת. והחלטתי דלא שני לן שם בין חייממה הכשירה או חממה הטריפה. וע"כ דחיתי דברי ה"ה ה"ל. חמס עתה כאשר יראה מה שהוכחתי מן דברי הסוס' ה"ל. עתה יעיד דברי הסוס' ויורף לזה דברי ה"ה ה"ל. ויאומוהו הדברים משני המראות וע"פ שנים עדים יקום דבר ויקבל הדוחק מלד ההכרח. ויעלה דהסוס' והרמב"ם פליגי בספק שאלת השואל. דלהסוס' חזלין אחר המחמס. ולהרמב"ם לא חזלין אחר המחמס:

והנה הסוס' בדה (ד' ג' ע"ב) ד"ה תרנגולתא דאגמא. בריש דבריהם שם כתבו וז"ל הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היואל מן הטור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוה. אלא ביצים העילה והאפרוה מעפרה קא גביל ונאשר ממילא ע"י סימני עומאה כו' יעו"ש בחוס' (ולקמן א"ה אביא דברי הסוס' שם). הרי דסותרים צוה לדבריהם בחולין ה"ל. ושפיר כתבו דלא שייך צוה דינא דכל היואל מן כו' אחרי דמעפרה נגבל. והעומאה והטורה כשנולד בא ע"י סימנים. ובאם דהסוס' בחולין ה"ל דכתבו דשייך צוה דינא דכל היואל הוא מחמת המחמס הביצה. צוה הוא דפליגי הסוס' דחולין עם ריש דבריהם בדה שם. דהזכר אסור והנקבה מותרת. ומבואר מרש"י גדה שם ד"ה תרנגולתא דאגמא דכהב וז"ל נקבה דאגמא וכו' יעו"ש. מוכח דמפרש בלמת כמו שכתבו הסוס' בריש דבריהם דגדה שם. דהזכר אסור והנקבה מותרת. וע"כ דאסור דלא שייך צוה דינא דכל היואל מן הטור כו' מחמת דמעפרה קא גביל. וא"כ לפי ה"ל דעת רש"י והסוס' בריש דבריהם בדה שם וכן דעת הרמב"ם לפי מה שפירשו ה"ה ולפי מאי דקיימין עתה דהחקיר הוא באם דתלוי בהמחמס הביצה ואם לא. הנה כל בני רבותינו ה"ל סוברים דלא תלוי בהמחמס אבל דעת הסוס' בחולין (ואשר הוא כמסקנת הסוס' בדה. ובאשר אבאר להלן זה) דשפיר שייך צוה דינא דכל היואל מן כו' ולפי מאי דקיימין עתה מוכח דהוא מלד האם המחמס הביצה ותלוי

אחד הוא דה"כ הי' גם הזכר עטור אף אם יש לו סימני עומאה . מחמת כל היולא מן העטור עטור ותפסו כחן זה לדחי' כדעתם האמיתי ותפסו דרך קלרה . ואף שגדה כתבו דחיות אחרות כי שמה האריכו . וע"כ בחולין קלרו כן נראה לפענ"ד . ומבורר הוא לפענ"ד כבונת דברי החוס' להיודע בסידורס . ועיין בהתם סופר להגאון מו"ה משה סופר בהשבה ע"כ . דלמד מדברי החוס' דגדה הנ"ל . דהרנגולת שהעילה ביצים וילאה ממנה אפרוח דאין לו סי' עברה דהרי היא אכורה . ולא דמיה לילא מן העטור עטור דלא יולא מהתרנגולת הוא אלא מעפרה קא גביל (יעיין בדבריו שם) ומתחמת שלא זכר כלל לדברי החוס' בחולין (ס"ב ע"ב) הנ"ל דכתבו מפורש הסיפוך ובפרט לפני העיין הישר מבואר מן דבריהם בחולין הנ"ל דגדה לא כתבו רק דרך יסוב לפירושם בהא ולצסוף נאדו מזה . ובחולין כתבו כמסקנתם ודעתם האמיתי והוא העיקרי דעת החוס' . והגאון צעל חתם סופר לא זכר כלל לדבריהם בחולין ולדעתם . ולא הביא רק ראשית דבריהם בגדה . וכאשר מדבריהם בגדה לחודא שפיר היינו מפרשים דלא נאדו צסוף דבריהם מזה . וכן תפס צעל חתם סופר זללה"ה (ואי"ה צסוף חשבותי אדבר זזה קלת) וזאת שיוייר זה הליור דמביאת העטור ילא אפרוח בסימני עומאה . הרי איכה נפקותא גם לדינא בין ריש דבריהם בגדה דכתבו דלא שייך זזה דינא דכל היולא מן העטור עטור ובין דבריהם בחולין אשר כמסקנתא דידכו בגדה דשפיר שייך דינא דכל היולא מן העטור עטור הרי הוא נפקותא לענין אפרוח מביאת עטורה שילאה בסימני עומאה . אם עמאה מלד הסימנים ואם עטורה הוא מלד ילאה מן העטור . וא"כ יש לומר דע"כ תפסו בחולין דחי' הלאו אם כי בגדה דחו מהוכחות אחרות . ורק שבאמת לא ניחא לכו כמ"ש בגדה בריש דבריהם . רק דשפיר שייך זזה דינא דכל היולא מן העטור עטור ועל כן בחולין כאשר תפסו דרך קלרה כמסקנתייהו כתבו לדחי' זה דכל היולא מן העטור עטור כי נפקותא זזה גם לדינא הנ"ל :

ומעתה נחזוק נא דעת ישראל בדברי החוס' דגדה ובדברי החוס' בחולין . אשר עכ"פ בריש דבריהם בגדה ראו לומר דאין שייך זזה דינא דכל היולא מן העטור עטור . ובחולין כתבו בהחלט דשייך זזה כל היולא מן כו' הרי עכ"פ דחי' להחוס' שני לדדים זזה במאי נפל החקירה להסוספת ומאיזה ג' דון זזה דינא דכל היולא מן העטור עטור ומאיזה ג' נאמר דלא ידון זזה דינא דכל היולא מן העטור עטור וניחוי ממה שהאריכו בהסברתם בריש דבריהם בגדה כאשר חתרו אחר היסוב להעמיד פירושם בהא דמין אחד הוא ואין יתיר הזכר מחמת יולא מן העטור מן הסברתם ועממם שהלעו שם בדבריהם יוצן מזה ממילא דזהו שרולים שם לחדש אז ולצסוף נאדו מזה וכן דעתם בחולין בהדיא כי סוברים היפוך מסברתיהם שהלעו בריש דבריהם בגדה הנ"ל וא"כ מבואר דוויכוח שני האדדים תלוי במה שהלעו סברותיהם בריש דבריהם להסביר מלד מה לא יחי' תלוי בדינא דכל היולא כו' . זזה הוא הויכוח והחקירה להחוס' ומה הוא זה סברתם שהאריכו בהמתקתם בריש דבריהם בגדה דאחר שהאם לא ילדה האפרוח אלא ביצים העילה והאפרוח מעפרה קא גביל . הנה כל ההסבר הזה הוא לאשוקי שלא יעלה היתר להעוף מחמת הביצה שילאה מעוף העטור . אבל לזה שלא יעלה היתר להעוף מחמת שילאה ע"י חימום העטור לא נזכר בחוס' . דה"ל היא להחוס' להאריך זזה הפרע ולכתוב שהחימום אינו מעלה היתר ומחמת זה אינה נקראת שילא מן העטור . דאם שים פנים לומר שהחימום מעלה היתר . הנה לא אהני החוס' מידי במה שכתבו דגביל מעפרה . אלא ע"כ דזה הי' להם לדבר פשוט באופן שאין עולה זה על לב כלל . דהחימום יעלה

ותלוא בהמתחמם . והנה עתה כאשר יראה השואל את כל המראה הלאו יאמר נא חדאי נפשאי . חדאי נפשאי . כי גתעוררתי בספק נכון ועלום ההלוי בשיטת ומחלוקת הראשונים . והתעוררתי בדבר גדול מעין שכתבו זזה אותו תלמיד שהי' מטהר שרץ בק"ן עעמים וכאשר פת"ר בפלפולו שפט שהשרץ שילא מהביצים ע"י חימום העטור יעטור מאיסורו ומעומאתו . זאת שהלוי בהמתחמם הביצה . וא"כ לדעת החוס' בחולין הנ"ל דשייך דינא דכל היולא מן העטור . ולפי הנ"ל הוא מלד האם המתחממת נטהר העמא . לפ"ז ולפי הנ"ל יעטור גם השרץ כנ"ל ומאי גבורתא כ"כ דהתלמיד ותיק הנ"ל :

אבן לפענ"ד ישחקע הדבר ולא יעלה על לב כלל לתלות בהמתחמם . וגם הרמב"ם לא חס כלל לאשוקי שלא נאמר כן דהלוי בהמתחמם רק ביאורו הוא כמ"ש לעיל בזה [ה] ושיאסור יונה ויותר עורב לא עלה מעולם על שום דעת מסברה ישרה וע"כ תפסו בו' בנימין אסי' למשל פשוט . לאחר העיין הישר יבורר דגם לא עלה כלל על דעת החוס' להסתפק זזה . ולא כווננו כלל בחולין (ס"ב ע"ב) ד"ה תרנגולתא . דידון בדינא דכל היולא מן העטור עטור מלד חימום העוף העטור להביאה והבירור ע"ז יבורר כאשר נעיין בדבריהם בגדה ובחולין . ונעתיק לדבריהם בגדה שם וז"ל . תרנגולתא דאגמא הזכר אסור לפי שאין לו סימני עברה ולא שרי מעטם כל היולא מן העטור עטור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה . והאפרוח מעפרה קא גביל ונאסר ממילא ע"י סימני עומאה כו' ומיהו נראה עיקר ששני מינים הן כו' ועוד כיון דלא הוי מטופת עמאין הכחושין דבהנהו בכל מין יש זכר ונקבה משום סימני עומאה אין לאסור עד שיהא בו כל ד' סימנים דמנשר ילפינן ע"כ יעויין שם ומבואר בדברי החוס' בחולין ממה כמסקנתא דחוס' . דגדה שכתבו ומיהו נראה עיקר ששני מינים הם . ולולא דברי החוס' בחולין הנ"ל היינו מפרשים דאף דנאדו החוס' במסקנתא דדבריהם בגדה הנ"ל ופרשו דשני מינים הם הוא רק מחמת דכתבו שאין נראה שמין אחד חלוק כו' וגם מחמת שכתבו אח"כ ועוד כיון כו' . אבל בכל זה לא נאדו מסברתם הראשונה דאין שייך אפרוח הנוצר וביצה לדינא דכל היולא מן כו' אחרי דהאם לא ילדה האפרוח והאפרוח מעפרה קא גביל ונאסר ממילא ע"י סימני עומאה . כי למה לנו לומר דנאדו החוס' צסוף דבריהם מזה . כי לא מלינו חזרה מפורשת בדבריהם שם מזה רק נאדו מהפירוש שהזכר יחי' אסור והנקבה מותרת מהעעמים שכתבו . אכן כאשר מבואר דהחוס' בחולין כתבו בקולר כמסקנתא דידכו בדבריהם בגדה דשני מינים הם . ועכ"ז כתבו להא דכל היולא מן העטור עטור דשייך אף באפרוח הנוצר מהביצה . היפוך מריש דבריהם בגדה הנ"ל מוכח מזה דמה שכתבו החוס' בריש דבריהם בגדה דלא שריא מחמת כל היולא מן העטור עטור . הוא רק בדרך יסוב לבד ליישב לפי מאי דלמדו דהזכר אסור והנקבה מותרת . ולא דק סברתייהו ונראה להם כך . כי אם לפי זה הפירוש דקיימו כעת בראשית דבריהם מלאו מקום לבאר ולומר כך כי מוכרח לומר כן לפ"ז . אבל לפי שהעלו מחמת ההוכחות שהוכיחו לדחות הפירוש הוא והעלו דע"כ לריך לומר דשני מינים הם מעתה לא לריך חו למה שכתבו מקודם דלא שריא מחמת כל היולא מן כו' אלא שפיר נוכל לומר דשייך זזה שפיר דינא דכל היולא מן העטור עטור . ואף שבדבריהם בגדה לא נאדו מחמת הוכחות אחרות כאשר האריכו בדבריהם שם . ועכ"ז בחולין (ס"ב ע"ב) נקטו דרך קלרה כפי מה שהוא דעתם באמת . במסקנתא דידכו בגדה . דשני מינים הם . וכי שייך שפיר דינא דכל היולא מן העטור עטור אז באפרוח הנוצר מביאה עטורה . כי כן דעתם באמת הוא כך . וע"כ כתבו בחולין בקולר דהפירוש הוא דשני מינים הם וכי אין לפרש דמין

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

יעלה היתר רק מזד הבינה שיולא מן הטבור ומבינה ילחה האפרוח הזה . בזה נפל החקירה להחוספ' . וכאשר ברים דבריהם בנדה רלו ליישב השמועה ביארו בהסברתם הסברא לטבור שלא יוקשה זה וכחצו סברות הדוחות לזה לבד ולא סברות הדוחות לשלא יתלה בהמחמם . וא"כ נחבאר מדבריהם דבחולין (ס"ג ע"ב) ד"ה תרגולתא דאגמא . דכתבו דשייך שפיר דינא דכל היולא מן הטבור טבור . באפרוח בינת הטמא ולא מזל המחמם . רק שנוצרה מהבינה שיולא מעוף הטבור . ודמיא האפרוח כאילו ילחה הוא מהעוף הטבור ולא סבירא להו באמת רק סברא שכתבו ברים דבריהם בנדה הנ"ל שהאם לא ילדה האפרוח רק בינים הטילה והאפרוח מעפרא קא גביל כי זה לא כתבו רק בדרך ישוב ובהוי אמינא דידכו שם לבד ובמסקנא לא קיימי הכי . וממה נאדו מסברתם שבה"א לא נוכל לומר דחזרו מהך סברא דמעפרא קא גביל וסבירא דאיסורא דבינה מהפשטת שפיר להעוף . ונחית להעוף איסורא דבינה לבד (ולהמבואר דעת הרמב"ם פרק ג' מהמ"א הלכה ו"ו איסורא דבינה איבא ולא מלקות) ולפ"ו היינו מפרשים מה שכתבו החוס' בחולין שם דהיולא מהטבור טבור על הבינה קאי . אבל זה הוא נמנע לפרש כן בדברי החוס' אחרי שהוא גמר' מפורשת בתמורה לענין אפרוח בינת העריפה הך סברא דמעפרא קא גביל . ולא יבא לא איסורא וכן לא יבא היתירא להאפרוח מחמת הטומאה או הטורה שהי' על הבינה כי אחרי שנעשית עפר חמיד פוסקת עומאה מהבינה ופסק לעולם איסורא דידה . וע"כ חין לודן בהאפרוח דינא שהי' להבינה מקודם ועל כרחק דכוונת החוס' דחולין הנ"ל שהאפרוח נקרא יולא מן הטבור ואין נאשר בסימני עומאה כי נדמה הוא כאילו ילחה האפרוח מהעוף ולא סבירא להו באמת הסברא שכתבו בנדה שהאם לא ילדה האפרוח רק בינים הטילה . אבל סבירא דשפיר נידון האפרוח יולא מאמו . כי אף דנעשית הבינה עפר טרם הגיבול עכ"ז לורת ותכונת האם נאשר בהבינה אף אח"כ כל מין מוליד מינו וע"כ נקרא אפרוח יולא מהעוף שהוליד הבינה . ולא פסק ע"י מה שנעשית עפר רק איסורא לבד נפסק כשנעשית עפר ואינה ראויה לאכילה . אבל לענין שהי' נקרא יולא מן עוף נולד הבינה לא . אחרי שענין היתירה ויולאת האפרוח לאחר חיובו נמשך מהעוף המוליד . וכאשר ביני דספנא מארעא וביני דשחוטא אחרי שנעשית עפר נאשר עפר ואינו נולד אפרוח . וגם מכל מין אחר הגיבול יולד מינו . וע"כ שפיר נקרא יולא מהטבור כן סברי החוס' באמת . דלא כמ"ש ברים דבריהם בנדה . ואף דאמר חזקי' (חולין ס"ז ע"ב) וכי בת ים לה ליענה . תואר בת לא יבא עלי' אחרי שלא ילח אפרוח ממיניה . אבל שפיר מקרי האפרוח יולא מן העוף אם הבינה . כי יולאתה לעולם בחיותה ודמותה ותכונתה נמשך מעוף מוליד הבינה :

ורכאורה יש לומר סברא קטנה לחלק בין אפרוח בינת העריפה לאפרוח בינת הטמא . יען כי כל עוף המוליד בינים . האפרוח' הנולדים נולדים כמינו בדומה לו וע"כ ביולא ממנו . ואף דהתרגולתא דאגמא בסימנים עמאים . עכ"ז הרי הוא שומר שיוולד תמיד זכר בסימנים אלו . וע"כ נקרא בהכרח יולא מן הטבור . אבל ענין העריפות והכשירות חין מחטווה בכמותו . ומכשירה יולד עריפה ומבינת העריפה יולד כשירה . וע"כ חין נידון ביולא מן הטמא עמא . אבל חין להסברא הלו מקום בשכל ישר ודחוייה היא . כי מה בפק שהכשרות והערפות חין נמשך מהאם כיון דזה היולא הנידון אחר מה שילא ממנו חין נידון מחמת סימנין ואדרבא אף שיוולד בלורה משונה ממה שילא ממנו מטמא ילח טבור . הו' מטבור ילח טמא נידון כדינה דמה שילא ממנו . ואף אם היולא אינו ממין הסוא כלל . כמו החלב ומי רגלים וכדומה . נידון ג"כ דדינא דכל היולא . ולא יחולק ע"כ היולא מן העריפה ליולא מן הטמא . אף שכל טמא מוליד תמיד כדמותו ותכונתו . אכן ענין כל היולא הוא ענין אחר ואין להאריך בזה כלל . וע"כ דברי החוס' נריך ביאור לחלק בין אפרוח הטמא והטבור . ובין אפרוח בינת העריפה . ולביאור דברי החוס' הללו מהראוי לעמוק בעיקר גדול בענין דכל היולא כו' . ואחר הביאור והאריכות הראוי' בזה יבואר אח"כ כוונת החוס' בבאן לנכון בעזרי' . ומקודם אעורר איזה קשיות בענין הזה . והוא :

ועל היתר רק מזד הבינה שיולא מן הטבור ומבינה ילחה האפרוח הזה . בזה נפל החקירה להחוספ' . וכאשר ברים דבריהם בנדה רלו ליישב השמועה ביארו בהסברתם הסברא לטבור שלא יוקשה זה וכחצו סברות הדוחות לזה לבד ולא סברות הדוחות לשלא יתלה בהמחמם . וא"כ נחבאר מדבריהם דבחולין (ס"ג ע"ב) ד"ה תרגולתא דאגמא . דכתבו דשייך שפיר דינא דכל היולא מן הטבור טבור . באפרוח בינת הטמא ולא מזל המחמם . רק שנוצרה מהבינה שיולא מעוף הטבור . ודמיא האפרוח כאילו ילחה הוא מהעוף הטבור ולא סבירא להו באמת רק סברא שכתבו ברים דבריהם בנדה הנ"ל שהאם לא ילדה האפרוח רק בינים הטילה והאפרוח מעפרא קא גביל כי זה לא כתבו רק בדרך ישוב ובהוי אמינא דידכו שם לבד ובמסקנא לא קיימי הכי . וממה נאדו מסברתם שבה"א לא נוכל לומר דחזרו מהך סברא דמעפרא קא גביל וסבירא דאיסורא דבינה מהפשטת שפיר להעוף . ונחית להעוף איסורא דבינה לבד (ולהמבואר דעת הרמב"ם פרק ג' מהמ"א הלכה ו"ו איסורא דבינה איבא ולא מלקות) ולפ"ו היינו מפרשים מה שכתבו החוס' בחולין שם דהיולא מהטבור טבור על הבינה קאי . אבל זה הוא נמנע לפרש כן בדברי החוס' אחרי שהוא גמר' מפורשת בתמורה לענין אפרוח בינת העריפה הך סברא דמעפרא קא גביל . ולא יבא לא איסורא וכן לא יבא היתירא להאפרוח מחמת הטומאה או הטורה שהי' על הבינה כי אחרי שנעשית עפר חמיד פוסקת עומאה מהבינה ופסק לעולם איסורא דידה . וע"כ חין לודן בהאפרוח דינא שהי' להבינה מקודם ועל כרחק דכוונת החוס' דחולין הנ"ל שהאפרוח נקרא יולא מן הטבור ואין נאשר בסימני עומאה כי נדמה הוא כאילו ילחה האפרוח מהעוף ולא סבירא להו באמת הסברא שכתבו בנדה שהאם לא ילדה האפרוח רק בינים הטילה . אבל סבירא דשפיר נידון האפרוח יולא מאמו . כי אף דנעשית הבינה עפר טרם הגיבול עכ"ז לורת ותכונת האם נאשר בהבינה אף אח"כ כל מין מוליד מינו וע"כ נקרא אפרוח יולא מהעוף שהוליד הבינה . ולא פסק ע"י מה שנעשית עפר רק איסורא לבד נפסק כשנעשית עפר ואינה ראויה לאכילה . אבל לענין שהי' נקרא יולא מן עוף נולד הבינה לא . אחרי שענין היתירה ויולאת האפרוח לאחר חיובו נמשך מהעוף המוליד . וכאשר ביני דספנא מארעא וביני דשחוטא אחרי שנעשית עפר נאשר עפר ואינו נולד אפרוח . וגם מכל מין אחר הגיבול יולד מינו . וע"כ שפיר נקרא יולא מהטבור כן סברי החוס' באמת . דלא כמ"ש ברים דבריהם בנדה . ואף דאמר חזקי' (חולין ס"ז ע"ב) וכי בת ים לה ליענה . תואר בת לא יבא עלי' אחרי שלא ילח אפרוח ממיניה . אבל שפיר מקרי האפרוח יולא מן העוף אם הבינה . כי יולאתה לעולם בחיותה ודמותה ותכונתה נמשך מעוף מוליד הבינה :

ואם דאף גם עתה נריך ביאור וישוב למה שכתבו החוס' בחולין (ס"ג ע"ב) ד"ה תרגולתא דשייך באפרוח דינא דכל היולא מן הטבור טבור . ה"כ למה אומר הגמרא בתמורה שם דאפרוח בינת העריפה מותרת מחמת דמעפרא קא גביל . עכ"ז יאשר מחמת דינא דכל האסור אסור . כמו דדנו החוס' לטור מחמת כל היולא מן הטבור . כמו כן נידון להיפוך לאסור מחמת כל היולא מן האסור . ואין לומר דרק יולא מן הטמא או יולא מן הטבור אמרו וכאשר כן הקראי דברים בצבורות (ד' ו"ו) הכל הוא מקראי דעמאים וסימניהם יש לך מעלה גרה כו' . וגמל גמל כו' יעויין שם . אמנם זה אינו ואין חילוק בין עמא לאסור לענין זה . ונלמד אסור מטמא ויש לזה כמה ראיות . חלב עריפה דאסור מבואר הוא בחולין (קט"ו) במשנה דכשרה שינקת מן העריפה ומנין איסורא דחלב עריפה כי חלב לא נוכל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

(עו) **ואומר** עוד דמלבד מה שצריך מקראות מיוחדות להכיל עוד זאת אבאר דלדעת הרמב"ם אינם שווים צדיניהן וחלוקים המה לענין מלקות דבפ' א' מהלכות מ"א הלכה ה' דכתב שם הדין דבהמה עמאה שילדה כמין בהמה טהורה הרי זה אסור באכילה מהגדל מן הטמאה עמא לפיכך דג טמא שנמלא במעי דג טהור אסור ודג טהור הנמלא במעי דג טמא מותר לפי שאין גדולו אלא בלעו ע"כ ומשמע דטהור הגולד מהטמאה דינו כמו הטמאה עצמה וכמו שארי הדברים שזכר שם באותו הפרק דאסור באכילה דגם לוקה על אכילתן ואסור ולוקה קאמר דרק סימני טמאה וטהרה לצד שניה שם באותו הפרק ומי המה המותרים ומי הם המינים האסורים והאסורים כולם המה תחת כונן אחד ולוקין עליהם וע"כ סתם שם הרמב"ם: אבן צפ' ג' מה' מ"א אשר בפרק ההוא מדבר בכל מאכל היוצא מן הטמא והאסור כאשר צוה הפרק כתב וז"ל כל מאכל היוצא ממין מן המינים האסורים שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מה"ת כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה וה"ל לכל האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה ע"כ וכלל זה ביצי דגים טמאים אשר זכר הרמב"ם מקודם וגם ביצת השרץ כי גם כן אסור כיענה ודומה לביצה ואף הדומה לחלב ג"כ נכלל בדינא ההוא וע"כ אה"כ בה' ב' כתב דינא דחלב אדם דמותר ובה' ג' כתב דינא דדבש דבורין וזירעין וגזין דמותר מפני שאינו מהמאכל מגופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהם ומקיאין אותו בכורת כו' ע"כ וביאר הטעם דמותרין ואינן דומין לחלב טמא ולהרמב"ם גם מי רגלים דחמור מותר וכדביאר ה"ס שם הל' ג' וע"כ לדידיה דמתיר דבש זירעין וגזין ומי רגלים דחמור ליבא חו דבר הדומה לחלב דיאסר כחלב וע"כ לא כתב בה' א' רק להאסור כיענה והדומה לביצה ולא זכר הדומה לחלב טמא כי לא נמלא לדידיה אכן הגמ' כאשר מיבעי במי רגלים דחמור ור' יעקב דאסר דבש זירעין וגזין הוא מחמת שדומה לחלב כן נלפענ"ד ושם בה' וא"ו כתב אע"פ שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מה"ת אין לוקין עליהם שנאמר מנשרם לא תאכלו על השדר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה ועל החלב כו' ע"כ והכוונה דה"ל בכל מאכל היוצא מן הטמא או האסור אשר נידון בדין החלב (כלומר לבעי דגמ' במי רגלים דחמור ולר' יעקב דבש זירעין וגזין) או בדין ביצי הטמא כביצי דגים טמאים או ביצי השרץ אסורין ואין לוקה בהן מה"ת וזו דכ' הרמב"ם אה"כ בה' ז' יראה לי שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמלאים במעיהם כאוכל קרבי דגים טמאים ולוקה מה"ת וכן ביצי העוף הטמא החלויות באשכול כו' ע"כ הרי דרק כביצי דגים טמאים הנמלאים במעיהם לוקה בהו אבל אשר ילאו ממעיהם אסור ואין לוקה בהו ובה' ח' כתב ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקס בה ואכלו לוקה משום אוכל שרץ העוף אבל ביצת העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקס בה ואכלה מכין אותה מכת מרדות ע"כ נקט ביצת עוף טמא דלוקה כשמתרקס וכלל זה ביצת השרץ המתרקס דלוקה עלי' משום השרץ האורך על הארץ ועיקר דין הזה הוא בגמ' גבי ביצי השרץ ומיניה למד הרמב"ם לביצת עוף הטמא כמבואר בה"ס שם ומחמת דאיסורא בכלהו נלמוד מביצת עוף הטמא נקט לזה בכל הפרטים כי ממנו נלמוד הכל כאשר כתב צדקת צדקת: ודו שיטת הרמב"ם דכל מאכל היוצא מן האסור אסור ואין לוקה חלב וביצי עוף טמא וביצי דגים טמאים וכן ביצי השרץ בכל הביצים אין לוקה עד שיתרקמו ואיסורא חיה בהו ועיוין בהגה"ס שהארכתו בפרטי דברי הרמב"ם וביאורן וביארתי גם דעת החוספות בזה וזה שעלה מהג"ל הצריך לענינו דלדעת הרמב"ם חלוק הטמא שילדה כמין טהור ממאכל היוצא מן האסור דטמא שילדה כמין טהור אסור כו' אבל מאכל היוצא מן האסור אסור לצד ואין לוקה עליהם ואף

גמל שילדה כמין פרה מהא דאסור חלב טמא מחמת הקרא דמגמל גמל או לר"ש מהא הגמל רק לר"ך קרא מיוחד לכל אחד מהג"ל לעמנו ועל הא דלר"ך קרא לחלב טמא דאסור גמל או את הגמל ולא ידעין מאך את זה כו' דמרבינן גמל שהוליד כמין פרה ליבא למימא ע"ז דע"כ לר"ך קרא מיוחד בכדי שלא נלמד מקרא דגמל טמא הוא דהוא טמא ואין חלבו טמא רק אחר דידעין מקרא דגמל גמל דאסור לומדים מקרא הג"ל דהוא טמא ואין טמא הגולד מן הטהור טמא ולר"ש אף דלא דריש כלל לקרא דגמל טמא הוא אכן נאמר דהוא רק אחרי דיש לו קרא דאת הגמל לאסור חלב טמא וגם דריש מקרא דגמל גמל לאסור הטמא שגולד מן הטהור ליבא לדידי' חו מה למידרש מגמל טמא הוא ולא דריש מיני' כלום אבל כאשר לא הי' קרא דאת הגמל לאסור חלבו היינו דרשינן שפיר מגמל טמא הוא דהוא טמא ואין חלבו טמא אבל א"כ מאי מקשי רב אחא ברי' דרבא אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מהא הגמל ה' לאו הכי הוי אמינא חלב בהמה טמאה שריא מ"ש מהא דתניא הטמאים לאסור זינן ורועבן וקיפס שלהן ולפי הג"ל לא קשה מידי דבלא טעמא דרבנן ודר"ש היינו ילפינן מגמל טמא הוא להחיר החלב אלא ע"כ דלרבנן דדרשי מגמל טמא הוא דאין טמא הגולד מן הטהור טמא הוא דרשה טובה באופן שאין סברא לדון בזה דרשה לחלב טמא ור"ש לא דריש כלל לחלב טמא הוא ולא סברא כלל לדידי' לדרשו להחיר חלב טמא וא"כ עולה מבואר דע"כ דהחלב טמא לא נוכל לידע מקרא דאך את זה כו' דילפינן מיני' לאסור טהור הגולד מהטמאה וחלב טמא הוא ענין אחר ופרה הגולד מגמל הוא ענין אחר ואין ללמוד זה מזה וברי קא חזינן דאין לר"ך קרא מיוחד לכל דבר ודבר ממש כמו דאף דקראי הג"ל נאמרו רק בטהור הגולד מן הטמא ובחלב עכ"ז כל היוצא מן הטמא או מן האסור אסור דבבבורות ו' ע"א וע"ב מבואר דגם מי רגלים של חמור מיבעי ה"ס אי הוא בכלל הג"ל מחמת דמיה על מיה נפיק ובדבש דבורים ג"כ דן הגמ' ה"ס בדינא דכל היוצא ולר' יעקב בה ע"ז קרא מיוחד להחיר ודבש זירעין וגזין אסור ושם (בדף ז' ע"ב) בסוגיא דדג טמא שבלע דג טהור אומר הגמרה שם ה' לא חזינן דבלע אמרינן אשוראי אשריך הרי דאי עיבורו הוא אסור הוא ואף שאינו ממעלי הגרה ומפריסי הפרסה אשר הקרא דאך את זה כל בהמות עמאות וטהורות נאמר דיש לך מעלה גרה ומפריסי פרסה ואסור ועכ"ז בכל היוצא מן הטמא טמא הוא וע"כ הקשו החוס' בחולין (ס"ד א') ד"ה שאם ריקמה דלאכילה ולמלקות למה לי ריקמה ה' קיי"ל דכל היוצא מן הטמא טמא וכן הקשו שם על הקרא דבת היענה דבא לאסור ביצת הטמא ל"ל הרי כל היוצא מן הטמא טמא ועו"ש מה שהאריכו וא"כ כמו אותה קושיא נשאל למה דלר"ך קרא בחלב טמא לאסור הרי הוא בכלל אחד דכל היוצא מן הטמא טמא כמו גמל שהוליד כמין פרה וכן יקשה בהיפוך למה קרא לגמל שהוליד כמין פרה גדע מקרא דגמל גמל או את הגמל לר"ש דבא לאסור חלב טמא נלמוד מיני' גם טמא שילדה כמין טהור דהוא יוצא מן הטמא וטמא ובמשנה בבבורות (ה' ע"ב) כליל לכולהו בחדא כלל בהמה טהורה כו' וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא כו' ורב ששה שם (בדף ו') דיוק מיני' למי רגלים של חמור ומבואר שם בהסוגיא דמתניתין כללם לכולם באחד ובאחדים כולם המה אכן זהו אפשר רק באמת דאיבא קראי מיוחדים כנ"ל וכללום שפיר כאחד אבל אם לא היה קרא לחלב טמא לא היינו ילפינן מטהורה הגולד מטמאה ואם לא היה קרא לטמא שילדה כמין טהור לא היינו ילפינן מחלב רק למה זה נשחטו אלו דלריכי חרי קראי וזולתם כל מה שנמלא איזה יוצא מן הטמא או האסור נלמד הכל מינייהו ולר"ך מדבר זה תלמוד:

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֵלֶק א

ואף דכללס מתני' דזכורות כחדא ותלס זז בזה . דאומר בהמה עמאה שילדה כמין בהמה עהורה אסור באכילה שהיולא מן הטמא עמא . ובה שסיס שהיולא מן הטמא עמא כלל לכל מאכל היולא מן הטמא והאסור . כמבואר בהסוגיא דזכורות (דף ז' ע"א וע"ב) . עכ"ז המה אסור ואין לוקה בזה ובדישא בהמה עמאה שילדה כמין בהמה עהורה אסור ולוקה זמאי דהלס מתניתין זז בזה לאו דחדא נינהו כי חלוקין המה בדינייהו . ונלמדים ממקראות מיוחדות כאשר ביאתי לעיל בעזה"י ברות (טו) . רק דלסימנא בעלמא נקט כן במתניתין דזכור' וכדמשני כעין זז בגמ' שם (ו' ע"א) ל"ל למתני שהיולא סימנא בעלמא הוא דלא תיחלף לך כו' ואף דלפי הכ"ל ה' להגמ' להקשות ביותר . כי איך תלה זז בזה אחרי שאינן דומין ל"ל להרמב"ם דקילרס הגמ' ולא חש להאריך :

(יז) **ויש** להבין מה הוא הגדר המחלק בין אלו הלוקין ובין אלו הנאסרים לבד ולא לוקין . ומה הוא הדבר אשר הסביר מחלקן והבדילן אשר ע"כ הולך מקראות מיוחדות ולא היינו ילפינן חדא מחזירתה ואשר ע"כ חלוקים המה גם בדיניהם :

(יח) **והנה** בפר"מ סי' פ"א במשניות זזס ס"ק א' כתב דמקרא דאך את זז כו' לא ילפינן אלא דבר עעין גופה כמו פרה הנולד מהגמל אבל לא ליר וחלב . ומש"ה כתב הטמאים לאסור לירן ורועטן וגמל לאסור חלב יעוין בדבריו . ויסתייע לזה קל"ה מלישנא דהרמב"ם ריש פרק ג' מה' מ"א דכתב כל מאכל היולא ממין מין האסורים כו' קרי להו מאכל היולא . וזה הסוג מאכל לבד היולא הוא סוג לעלמו וללמד מקרא אחרת וידון בדינא אחרת דלא לקי . אבל המוזכר בפ' א' ה"ה . הוא ברירה ומין דומה לכעין ממה שיאל ממנה . ואינה נקראת מאכל היולא רק ברי' יולדת וע"כ זהו סוג לעלמו . נלמד מקרא אחרת ולקי בה . ובפרט לפי מה שביאתי בהגה"ה אות (ה') דאין למדין רק בדומה לבד ביעי מביעי והכנוס בגוף או המתמנה מגוף . מחלב . וא"כ לפ"ז ודאי דברי' המוליד ברי' אין בדומה לא לחלב ולא לביצים . ורק לפמ"ש בהגה"ה אות (ו') דאחרי דכתב קרא מיוחד שפיר נלמד חו חלב מצבים דאין לוקה . וא"כ לכאורה כמו כן ללמוד גמל שהוליד כמין פרה מצבים דאין לוקה . ול"ל דשאני בזה דהוא ברי' לעלמה כעין גופה . וע"כ אין ללמד כלל מצבים . וגם הלא מצבים כשיריקמה ג"כ לקי . והן אחת דהתם ריקמה אח"כ שיגבל מעפרה ופנים חדשות באלו לכאן חכן הפרה נולד

כמו שהיא וילאה מן הגמל . והפרה נולדה בסימני עהרה . ואינה אסורה רק מחמת היולא מן הטמא . אבל האפרוח כשנתרקס נתרקס בחזקה שילא בחוארו וסימני עומאה . ויש לחלק דבין דהוא כעין גופה שאני ואין ללמוד מצבים . ואף לפ"מ שהקשו החוס' בחולין (ס"ד ע"א) ד"ה שאס ריקמה דל"ל ריקמה וכן למה לריך הקרא דבת היענה הרי הוא בכלל כל היולא מן הטמא וע"כ דהלימוד הוא מחלב עמא . והקשו דנילף צבים מחלב . עכ"ז ל"ל כמ"ש דשאני בדבר שהוא כעין גופה ואין ללמוד מחלב :

(יט) **אבן** לפ"ז ולד עריפה הוא ג"כ כעין גופה ממש . וכן אפרוח עריפה . וישאר עדיין קושיות שהקשתי לעיל ברות (י"ג) וגם לא יבא ביאור ישוב לדברי החוספת דחולין (ס"ב ע"ב) ד"ה חרנגולתא דאגמא . כאשר הקשיתי לעיל ברות (יא) . וגם לא נדע הכונה בדברי החוספת דחולין (ס"ד א') ד"ה שאס ריקמה במה שכתבו שם ע"ב בסוף דבריהם ישוב מחלי דיחמורתא כאשר הקשיתי לעיל ברות (יד) . ואין פותר לפענ"ד לזה . ותמוז מאוד לכאורה :

(כ) **אמנם** מה שנראה לפענ"ד הסברות המחלקות בין עמאה שילדה כמין עהורה . ובין מאכל היולא מדבר הטמא והאסור . אשר הולך שני מקראות לכל חד מנהון ככ"ל . וגם להרמב"ם חלוקין בדיניהם לענין מלקות . בעמאה שילדה כמין עהור שפיר לקי . ובמאכל היולא לא לקי ונאמר דלכן לריך קרא מיוחד לאסור חלב וכן בצבים וכן בציר ולא נלמד מעמא שילדה כמין עהור הנלמד מאך את זז לא האכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש לך שהוא מעלה גרה ומפריסי פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זז עהור שולד מן הטמא . כי מזה לא נוכל ללמוד רק דבר הדומה דתלתה החרה הטרה והעומאה בסימני עהרה ועומאה . דאף דיש לו סימני עהרה אס יולא מהטמא הוא עמא . כדדריש יש לך שהוא מעלה גרה כו' אבל חלב וליר וביצים דאין בתורה ולא נאמרו בסימני סימני עומאה ועהרה לא דמי לעהור הנולד מן הטמא . רק הוא מאכל סתמא היולא מן הטמא . ולריכו לקרא אחר ללמדם . ואולי להרמב"ם אין לוקין עליהם רק איסורים המה . ולהחוס' שפיר לקי בזה ועכ"ז מהש לא נוכל ללמוד עהור הנולד מן הטמא . ולריך קרא מיוחד לעהור הנולד מן הטמא . אחרי דהנולד הוא ברי' לעלמו נולד מעפרה דנולד מש"ז . וגם נעשה ברי' חי' לעלמה (שני הסברות הללו . הוא אך לשיעת החוס' חולין ס"ד

הגה"ה

אבאר בכאן שיטת החוס' ושיטת הרמב"ם ז"ל ובחירה פרטים שיש מן העיון והוא :

(ג) **הנה** בחוס' חולין (ס"ד ע"א) ד"ה שאס ריקמה מבואר דכל שאינו לוקה עליה מותר באכילה וכל שאסור באכילה כו' לקי עלי' דהלא רבא שם אמר שאס ריקמה ואכלה לוקה עלי' משום שרץ כו' והקשו החוס' וז"ל וז"ל לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קי"ל כל היולא כו' ולכאורה אכילה מאן דכר לה ורבא לענין מלקות קאמר ואין לפרש דהתוספ' הכל לענין מלקות לבד קאמרי וכוונתם לאכילה ולמלקות דשאלה לוקה וענין אחד הוא דא"כ מאי מקשי החוס' אה"כ ממי רגלים של חמור . ויעוין עוד שם ויבאר לך יותר דהוא כאשר כתבתי ומבואר דעת החוס' התם דביעי השרץ בשלא ריקס מותר אף באכילה מותר מה"ה ובדינת הטמא והעריפה שפיר לקי אף בשלא ריקמה ויעוין שם בחוס' מאי דהקשו לשיעתם דמ"ש בדינת עריפה ילפינן מבינת עוף הטמא ובינת השרץ לא ילפינן :

(ד) **אבן** לשיטת הרמב"ם וכאשר זכרתי בפנים וכמבואר בדברי הה"מ שם ה' ו' ובה' ח' הכל מבואר דדין בינת השרץ הוא כדון בינת עוף הטמא ושפיר ילפינן אלו מאלו ובכל הביצים דעוף עמא ודגים עמאים ושרץ אסור באכילה ואין לוקה בשלא ריקס ולא קשה חו מידי קושיית החוס' הנ"ל שהקשו דלמה לי ריקמה הא כל היולאין מן הטמא עמא כי מחמת כל היולא מן הטמא אסור לבד ואינו לוקה וביריקמה לוקה :

(ה) **והנה** הרמב"ם בה' ו' כתב העעס שאינו לוקה בחלב וביצי הטמא משום שנאמר מבשרם לא תאכלו על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה ועל החלב ע"כ והאי קרא דמבשרם כתב בבהמות וחיות עמאות וגם כתיב גבי דגים עמאים ויש לומר דהקרא דבהמות עמאות ממעט חלב והקרא דדגים עמאים ממעט ביצים וכאשר כן לאיסוריהו איכא חרי קרתי בחלב גמל גמל ובציצים בת היענה כמו כן למיעוט דמלקות יש בכל אחד קרא מיוחד למעט ומיני' ילפינן כל הדומה ביצי עוף עמא וביצי השרץ כי בין להחמיר ובין להקל נידונים כל הדומים זה לזה ביעי מצבים והמכונסין בגופן כמו דבש לירעין וגזין לר' יעקב מחלב וכל הדומה לביצים כביצים וכל הדומה לחלב זהו דקא מיבעי הגמ' בזכורות (קד ז') צמי רגלים של חמור . ומחורן קושיות החוס' בזה בחולין (ס"ד א') ד"ה שאס ריקמה הנ"ל דהקשו עוד שם דלמה לריך קרא דבת היענה הלא הוא בכלל כל היולא מן הטמא עמא דבאלו היולאים מן הטמא איכא שני סוגים חלב וביצים ונריך בכל אחד מהם קרא מיוחד ורק גבי חלב מקשי רב אחא ברי דרבא (ו' ע"ב) דלמה לריך קרא מ"ש מהא דהניא הטמאין לאסור לירן ורועטן כו' ולדברי הרמב"ם דמבשרם ידעין למעטין חלב בלא קרא דגמל גמל גמל דידעין חלב לא נוכל לידע צבים וכמו כן למיעוט דמלקות מספיק מבשרם דכתיב בבהמה עמאה וכדכתיב בדגים עמאים וכו' כן בהיפוך מקרא דגמל גמל גמל דידעין חלב לא נוכל לידע צבים וכמו כן למעט צבים ומיני' ילפינן להדומה להם :

(ו) **אבן** קשה לפענ"ד לפי מאי דדריש מן מבשרם דבהמה עמאה לאפוקי חלב א"כ מאי מקשי רב אחא ברי' דרבא (בכורות ו' ב') אלא מעתה עמאה דרבנן נגמל גמל כו' הא לאו הכי ה"ה חלב דבהמה עמאה שרי מ"ש מהא דהניא הטמאין לאסור לירן ורועטן כו' ולדברי הרמב"ם דמבשרם ידעין למעטין חלב א"כ בלא קרא דגמל גמל גמל היינו ממעטין מבשרם חלב אף באכילה ולא היינו מחלקים בין אכילה למלקות בלא קרא דאשר בדה' לחלב ומאין נאסר דמבשרם לאפוקי מלקות לבד אחי ולאסורא לא :

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

(ס"ד) ד"ה שאם ריקמה בע"ב שם בסוף דבריהם דכתבו הטעם דיאלי דיחמורתא מפני שנתהווה מש"ז. וכתבו זה הסברה גם לענין ביצה ולהרמב"ם פ"ד מה' מ"א ה' ק' דכתב הטעם לעור הבא כנגד פנים של חמור מפני שהוא כמו הפרס ומי רגלים. והוא כמו שפירש העור והב"י והלבוש ביאלי דיחמורתא דגם אחרי כן הוא פירש. אבל בל"ז ה"י אסור ואף שנתהווה מש"ז. לפ"ז לריך לומר דהחילוק בין חלב לטבור הנולד מן הטמא דהיא ברי' בפ"ע וכל ברי' ה' תלויה עומאתה וטהרתה בסימנים. והרי יש לה סימני טהרה והיתה ראוי להיות טהרה. רק עכ"ז עמאתה הטורה להנולד מן הטמא והשמיענו הטורה זה החידוש דסימני האם מטמאין חף להנולד ונחפרד ממנה לברי' בפ"ע. ואף שנוצרה מש"ז עמאתה הכתוב לכל דבר התלוי בסימנים דהין מטהרה סימני טהרה שלה אבל מטמאת סימני טומאת דלמנו והיולא מן הטמא הוא ג"כ סימן טומאת כי הי"א והסולדה מן הטומאת הוא ג"כ מסוג הטמאים. וכמותם המה לכל דבר:

(כח) ומעתה לא קשה תו מידי מולד עריפה שלא דן הגמ' כלל דינא דכל היולא מן הטמא עמא. דאחרי דהוא ברי' לעמא וגם נוצרה מש"ז והיתה לגפש חי' לא נלמד מחלב וביצה לאסרה. וגם לא נלמד מטהור הנולד מן הטמא. אחרי דלא תלוי' איסורה בסימני טומאת וטהרה ולא נאמרה בתורה זה סימני טומאת וטהרה. רק אסרה הטורה לעריפה שנטרפה מחמת הריעותא שנתהווה בה או הנמלא בה אלו שלא מועיל לה טמים לבדר עליהם ולהחיותה. ומסיני נאמרו המינים הללו שאין מועיל להם התרופה. וזה הולד הנולד שלם הוא ואף ח"ל כלל לסמים וחי' הוא. ולטבור שנוול מן הטמא לא דמי. כי רק למא שתלתה הטורה בסימנים ריבה הכתוב דיש הנולדים בסימני טהרה וטמאים המה כאשר ילאו ממי שהוא עמא מחמת סימני טומאת ונתיישב הקושיא שהקשיתי לעיל באות (יג) בעזכ"י גם יתיישב התמיהא שתמהתי על החוס' ד"ה שאם ריקמה בסוף דבריהם אשר כתבתי לעיל באות (יד). מה שכתבו ביאלי דיחמורתא וביציאת הטמא דמחמת שנוצר מש"ז שהוא כעפרא לית בה דינא דיואלא מן הטבור טהור ותמהתי הלא פרה הנולד מן הגמל היא ממש ביצת הטמא דנוצרה מש"ז. ולפי הנ"ל ח"ש דטבור הנולד מן הטמא הוא מקרא מיוחד ואף לקי בהו והוא בכל דבר שתלה הטורה בסימנים דטומאת וטהרה והמה חף שנוצרו מש"ז והמה בריות לעמאן

וטמאים המה כשחרי ברוחם שטימאת הכתוב חף שנוצרו מש"ז ונתן התורה בהם סימנים להבדיל בין הטמא ובין הטבור. וגם ביארה התורה דהיולא מן הטמא חף שהוא בלא סימני טומאת הוא מכת הטמאים. וכולם נוצרים מש"ז ונצרחים בעומאתם וטמאים הם. אבל יאלי דיחמורתא ועור הבא כנגד פניו של חמור וביצי הטמא. אינם מואתם הסוג לא מכת הברואים. ולא נתנה התורה סימני טומאת וטהרה. ואינם נכנסים רק תחת סוג השני הדומים לחלב עמא. הנלמד מקרא דגמל גמל והחלב לא נתהווה מעפרא רק נמאן מגוף הבהמה. ואף דאמרו דם נעבר ועשה חלב. לא הי' בשום זמן נעבר לעפרא כי לא ימלא בשום זמן נעבר לעפרא כי לא ימלא בשום פעם דם או ליר צבצר הבהמה שאין ראוי לאכילה. וע"כ סוצרים החוס' דזהו עמא דיאלי דיחמורתא דשריא. דהנוצר או נתהווה מש"ז אין דומה לחלב המתהווה מדם ונמאן מגופה. וכן עור הבא כנגד פנים של חמור כי אינו שייך לצורת הולד מידי. ומחלב ליבא לילפו דטבור נתהווה מש"ז. ואף הביצה נוצרה מש"ז וע"כ ראו החוס' לומר דע"כ לריך הקרא דבת היענה לאסרה:

(כצ) ומידי דברי בזה הכתוב עוד מה שקשה לפענ"ד עוד בדברי החוס' דעתה דכתיב בת היענה לאיסור הביצים חף שנוצרה מש"ז למא לא נלמוד תו יאלי דיחמורתא ועור הבא כנגד פנים של חמור דתיאסר כמו הביצה הנוצר' מש"ז. וביצה ג"כ אינה ברי' חי' תלוי' בסימנים. ויש ליישב ע"פ מ"ש בהגה"ה אות (ה) דאין למדן רק בדומה ביצים מביצים. ולהמכונסין או הנמלאין מגוף הטמא מחלב. וא"כ יאלי דיחמורתא ועור הבא כנגד פנים של חמור ולא דומה לביצים רק יש לדמותה לחלב לבד כמו דדימה הגמ' מי רגלים של חמור לחלב:

(כג) אכן הגה החוס' בעמאם הקשו בריש דבריהם דלמא לי קרא דבת היענה הרי הוא בכלל דהיולא מן הטמא עמא וזולת הקרא דבת היענה ליבא קרא רק בחלב וע"כ דקושית החוס' דנילף ביצים מחלב. וע"ז רוצים לתרץ דע"כ לריך הקרא דבת היענה מחמת דהביצים נתהוו מש"ז ומחמת זה לא היינו ילפינן מחלב. וא"כ כמו דהקשו בקושייתם דלמא לריך קרא בביצים לאסור נלמוד מחלב כנ"ל הגה כמו כן נשארה הקושיא על יאלי דיחמורתא ועור הבא כנגד פנים של חמור נילף מביצים לאסרה חף שנוצרה מש"ז:

הגה ה

(ז) והנה הדרשא דמבשרם לאפקוי חלב וביצים לא מלאהי לזה הדרש. ורק בילקוט בשם הח"ב דריש מני' לאפקוי עגמות וקרנים וטלפים. וברמב"ם פ"ד מה' מ"א ה' י"ח כתב עליהם הטעם לבד מפני שאלו אין ראויים לאכילה. וע"כ אפשר דהרמב"ם למד מהנ"ל רק דרך אסמכתא לבד דריש מבשרם ולא חש להדיא להדרשא שם רק כתב הסברא של זה. ולקח לו זה הקרא דמבשרם לאסמכתא בחלב וביצה. והעיקר נלמד מביצת השרץ דאיה מטמאה כשלא ריקמה ונלמד מקרא בחולין (קכ"ו ע"א) ויעוין בחוס' שם ד"ה יכול. מה שכתבו בסוף דבריהם דכתבו וז"ל. אי נמי מקרא דהבא קים לן בח"ט לענין אכילה שלוקה. רק דהחוס' לשיטתם דלא מחלקי בין איסור למלקות ע"כ הקשו (בדף ס"ד ע"א) ד"ה שאם ריקמה לאכילה ולמלקות למה לי קרא הא קי"ל כל היולא מן האסור כו' וכמו כן הקשו על הקרא דבת היענה לאסור ביצה ל"ל. אבל להרמב"ם נאמר דשפיר ילפינן מהדרי. ומביצת השרץ דאיה מטמאה כשלא ריקמה ילפינן מיני' לכולהו. והיינו אמרינן דחף דאין איסורא מה"ט כשלא ריקמה אכן מדכתב בת היענה מוקמינן לאיסורא וילפינן מיני' לכולם כל הדומה ליענה ולביצה. מכת היענה ילפינן איסורא ומביצת השרץ ילפינן דלא לקי. והקרא דהביצ' הרמב"ם מבשרם ולא חלב וביצים הוא רק דרך אסמכתא לבד. והעיקר ילפינן מביצת השרץ. דאיה מטמאה כשלא ריקם. ולפ"ז נאמר דחף דלאסור הונכר ב' קראי אחד לחלב ואחד לביצה. חס מחמת דלא דמי כנ"ל. ואם מחמת דבכל אחד איבא הסברא דליבא מידי דאחי מחי ושרייה (ובלא הסברא דלא דמי קשה על רב אחא ברי' דרבא דמקשי על חלב מהטמאים לאסור זרין כו' הדומה בכל האיסורים ומתמנות מגופן. והוא דוגמא קרובה לחלב. וע"כ תפס הפירכא מינה. וגם כי הוא ברייתא. והא דבת היענה הוא מומרא דחזקי') אבל אחרי דכתיב בכל אחד קרא מיוחד שפיר תו ילפינן חף חלב מביצה וחלב הוא בביצה כמאכל היולא מן הטמא. וכמו דביצה אינה לקי כמו כן בחלב לא לקי וע"כ בדברי הרמב"ם:

(ח) ולפי הנ"ל לריך עיקר קרא דבת היענה לאסור ביצים חף בלא מה שכתבתי דמעיקרא לא ילפינן רק בדדמי ביצים מביצים. והגננסיס בגופן ויאלו או מתמנות מגופן מחלב אבל ביצים מחלב לא היינו ילפינן חף בלא זה לריך קרא דבת היענה לאסור ביצים מחמת שלא נלמד מביצת השרץ דרק בריקמה מטמאה והיינו ילפינן חף לענין דאין אסור בלא ריקמה בלא הקרא דבת היענה. גם מנד הסברא דכתבו החוס' דליבא מידי דאחי מחי ושריא ואיבא קרא בביצי טהורה דשרי' מלך ולא לכלבדך. אכן להחוס' קשה קתא מאי דחזקי' שאל בהחלט מנין לביצת עוף עמא דאסור ולא ביאר כלל הא דהי' לריך להיות מותר ואם מחמת דלא מצינו דאחי מחי כו' לכאורה הי' להגמרא מקודם לצאר כשאר בצבורות לענין חלב עמא קשה מקודם רב אחא ברי' דרבא בסיפך. כנ"ל. והארץ הגמ' עד דישב כמו כן לביצת מידי דאחי מחי ושרי' ולריך לומר להחוס' דסמך הגמ' על המבואר בצבורות ובי מעמאנו דיעין כל זה דמקרא דלך ולא לכלבדך ידעינן דטהורה שרי' וכ"ז הוא דחוק. אכן להנ"ל ח"ש אחרי דמכמה נדרים הוצרך להיות ביצי הטמא מותר בלא הקרא דבת היענה. ע"כ לא חש להגמרא לצאר. והיותו טוב לומר דלא ילפינן רק ביצים מביצים בדומה לו לפ"ז ח"ש מאוד כמובן רק דזה הי' עולה כהוגן לפי מה שנראה מפשטיותו דהרמב"ם דלומד מיעוש מלקות מקרא דמבשרם ואיבא חרי קראי חד מבשרם דבהמה עמאות למעוטי חלב וחד דביצים למעוטי ביצים אכן חס הוא רק דרך אסמכתא לבד והלימוד העיקרי הוא מביצת השרץ ע"כ לריך לדחוק לפי הנ"ל דאחרי דאיבא מקראות לחלב ולביצה לאסור ילפינן תו שפיר חדא מחבירתה וע"כ לענין דלא לקי שפיר ילפינן:

(כו) **אָבֵן** לפי קשה כמו כן על מאי דכאבו הסוס' דבינת העריפה ילפינן מבינת הטמא למה לא נאמר גם דבינת העריפה דאין הכרע דנוכל ללמוד מבינת הטמא דיש בה איסור אבר מן החי וקשרו מחמת דקאחי מש"ז ושמא דבינת העריפה שאני דמאורף בה שני איסורים איסור אבר מן החי וגם ניתוסף איסור הערפיות ע"כ לאלפויי מבינת הטמא לדבר אחד שבה שלא יהי' בה איסור אבר מן החי ולעריפתה שבה ילפינן מבינת הטמא אבל יאלי דיחמורתא ועור הבא כנגד פניו של חמור אשר אין בהם איסורא דיולא מן החי דאין נוסף בטמאים שפיר ילפינן מבינ' טמור ודחוק הוא . וז"ע לפענ"ד ליישב זה :

(כז) **וּפְשָׁר** לעשות מכל הגל דרך ישוב מקובץ ונאמר דאף דקשו הסוס' דלמה לריך הקרא דבת היענה וע"כ דיש ללמוד בינת טמא מחלב טמא ולא מבינת השרץ משום דבשרץ נגרר אחר דין עומתתו אכן לפי מה שיצבו הסוס' וביארו דבינ' טמור דמותר דהוא משום דאחיה מש"ז וכמו שכתבתי לבאר דברייהם דידעינן כן מקרא דלך ולא לכלבך . לפי"ז , אף דבינת השרץ דתלוי בריקמה דווקא הוא ג"כ דבינת כולרה מש"ז וראוי' היא להיות עטורה קודם הריקוס כלומר אחרי שגלה קרא דבריקמה מטמאה וקודם הריקוס אינה מטמאה ולא ילפינן מבינת הטמא לפי"ז אף בה הטעם דשריא רחמנא משום דאחיה מש"ז ובינת העריפה ילפינן יותר מבינת הטמא דעוף אסור מעוף אסור ילפינן כלומר האסור ואינו נותר בשחיפה ולא מטמור דרק בחיים חיותו אסור משום אבר החי וגם לא ילפינן מבינת השרץ דעוף מעוף ילפינן . אבל יאלי דיחמורתא ועור הבא כו' דאין צעוף רק דבהמה טמאה נוכל שפיר לדמותה לבינת השרץ כי גם בינת השרץ מהאי טעמא שרי' משום דאחי מש"ז . כמו דשריא בינת הטמור משום דאחי מש"ז הארכתי עד כה צוה וילאחי חוץ לענין . כי אמרתי אשיחה וירווה לי כי איני רואה לע"ע על זה הקושיא תירוצ' ברור ומרווח ולא יכולתי לסתאפק ולדבר אף במה שחון לענינו קאת והעיקר רק לגמור ביאור דברי הסוס' הווא אחרי דנקטינן ביה ועתה אשוב לענינו בצוה"ש :

והנה

(כד) **וּלְכָאוּרָה** יש לתרץ עוד דאחרי דהתוספת סוצנים בדברייהם הכל על הדרך שכתבו מקודם דבינת העריפה נלמד מבינת הטמא אבל בינת השרץ נלמד מעומתתו וע"כ מותרת מה"ת אף באכילה קודם הריקוס וע"כ חו ביאלי דיחמורתא ועור הבא כו' מנ"ל ללמוד מבינת הטמא ואולי ללמוד מבינת השרץ דטמור קודם הריקוס והיא נולדה מש"ז וכמו יאלי דיחמורתא ועור הבא כו' ומחלב ליבא למילף דלא נסתווה מש"ז :

(כה) **אָבֵן** לפי מה הקשו הסוס' מעיקרא למה לריך קרא דבת היענה לאסור בינים ולמה לא תירצו כמו כן דהיינו ילפינן מבינ' השרץ דטמור קודם הריקוס וע"כ לריך לומר דהסוס' סברי דאחרי דחוינן דלא ילפינן בינת השרץ שהיאסור קודם ריקוס מבינת הטמא ע"כ לא נוכל לומר דהיינו ג"כ דהיינו ילפינן בינת הטמא מבינת השרץ דשאני בשרץ דבה לבד נלמד מדין עומתתה והיה לריך ללמוד יותר בינת הטמא מחלב טמא וז"כ כמו כן יאלי דיחמורתא ועור הבא כו' נילף יותר מבינת הטמא ולא מבינת השרץ דבינת השרץ שאני דתלי איסורא בטומאתה . ולכאורה יש ליישב דהנה הסוס' בתירוטם הוה דדימו בינת הטמא ליאלי דיחמורתא דקאחי מש"ז הנה כתבו וז"ל וכולהו ציעי נמי מש"ז קאחי ושרי מהאי טעמא חוץ מבינת טמאה שאסור הכתוב להכי אילטריך קרא ובינת עריפה ילפינן מינה כדפירשונו ע"כ . ולכאורה כמותה הוא מה שכתבו דבינ' טמור מהאי טעמא קשרו דמה סיחא לכו מאי שכתבו מקודם דמלך ולא לכלבך ש"מ דטמור מותרת וע"כ יש לומר דרק טעמא דקרא קאמר וז"כ לפי"ז לא דהיתירה הטמור בינ' טמור אף דקאחי ממי וכו' חידוש כמו חלב טמור רק דהקרא היתיר כאשר נולד מש"ז וקאחי מעפרה וכו' רק לענין חלב האריך הגמ' בצבורות (ו' ע"ב) ופירש חידושו וצביעה לא פירשה הגמ' וחזקי' שאל דבהלט מנין לבינת עוף טמא שאסור ולפי"ז נאמר דא"ש מאי דשריא יאלי דיחמורתא ועור הבא כו' ולא ילפינן מבינת הטמא דאסורא דאחי מש"ז דנוכל למילף מבינת הטמור דהוא ג"כ אבר מן החי וגם יולא מן האסור הוא וסתירה הטמור מחמת דקאחי מש"ז ולא דחידוש הוא וע"כ אין ללמוד מבינת הטמא אחרי שאין הכרע :

הגה"ה

(ט) ומה שכתב"ם בה' חיה כתב להדין דריקמה דלוקה דבינת עוף טמא ואף דבגמ' בא"ע (ס"ד) דבינת השרץ ופירשו להא דלומר דברייתא חלבון וחלמון מעורבים כו' וכן כתב הה"מ דלמד הרמב"ם מבינת השרץ . והקרא דתלוי בריקוס הוא ג"כ דבינת השרץ נמשך בזה אחר סידורו בזה הפיר' . וההחול בראשונה דחלב ובינה . כי מינייהו ילפינן . ובחלב לא הביא הרמב"ם כי לדינא ליבא להרמב"ם דבר הנלמד מחלב . וע"כ קי"ר בה' אבל מבינת נלמד כל הדומה ליענה ובינתה והוא בינ' דגים ובינ' השרץ . ע"כ האריך בה וכתב להקראי דבת היענה . אשר אצוהו דכולהו . וע"כ אף דדין הריקוס נקט הכל בה דבינת הטמא . וגם מחמת סיומא דהרמב"ם דסיים בה' חיה להבדיל בין הטמא והטמור . דאפירוה בינת עוף הטמור לא לקי מה"ת . וע"כ נקט הכל הליור צעוף . בין בריקוס הטמא ובין בריקוס הטמור . כי בשרץ ליבא טמור וע"כ נקט הכל צעוף דאיכא בה חרווייהו דבר והיפוכו :

(י) עוד אפשר לומר דיש לדקדק בלישנא דגמ' חולין (ס"ד ע"ה) דמקשי אי הכי מאי איריא דטמאה אפילו דטמורה נמי . וע"כ נראה מזה דמדבר הגמ' גם צעוף הטמא דבה יש שני היתורים . הטמא' והטמור . ומקשי מאי איריא דטמאה דטמורה נמי . ואף דמקודם בשרץ קמייירי . עכ"ז מחמת דהעוף הטמא והשרץ כחדא נינהו . תפסה הגמ' לשון קר' . ולא דקדק לומר מאי איריא דשרץ . אפי' דעוף טמור נמי . וע"כ גם הרמב"ם נקט בזה האופן . אפירוה הטמא שמתרקס ואפירוה הטמור הכל צעוף . עוד יש לבאר בהגמ' דנקט מאי איריא דטמאה כו' . ולא נקטה מאי איריא דשרץ כו' . דלמסקנתא דהעלה הגמ' דברייתא דחלבון וחלמון מעורבים זה צוה בידוע שהוא בינת השרץ והוא לענין ריקמה ואכלה דלוקה משום השרץ השורץ על הארץ . ח"כ ממילא יתפרש כמו כן רישא דהברייתא דחיי' ב' ראשיה דדין כו' חלבון וחלמון מעורבים כו' וודאי דטמאה היא וכדפירש בגמ' מקודם שם . דצוה בידוע דטמאה היא נתפרש עתה ג"כ דהוא כדפי' שאם אכלה לוקה משום שרץ העוף דלפי ה"ה ה' לריך לפרש רק שלא תשאל עוד לזייד דאף אם יאמר הצייד דטמורה היא משקר הוא אבל לפי המסקנא לא לריך לזה רק יתפרש הברייתא בסניגון אחד כמו בספרא דנפקותא הוא הכל לענין מאי יותרה בההרהר וילקו וכדפירש"י שם ד"ה השרץ השורץ על הארץ וכו' דנקטה הגמרא בקושייתה בסתימות מאי איריא דטמאה אפי' דטמורה נמי ולא אמר מאי איריא דשרץ ותפס לשון הטמור על עוף טמא וכמו דמזה נדבר מקודם . דלפי מה שיבארנו מדברת הברייתא לפי המסקנא גם בריקוס דעוף טמא ותפס הגמ' לזה דמוסף היטב היפוכו דמקשי אפי' דטמורה וגם נקטה דרך קלרה :

(יא) וכל אלה כתבתי ע"ד שפירש הה"מ דלמד הרמב"ם הא דלא לקי בחלב וצביעה והא דלקי צביעה שריקמה הכל למד ממש' דבינת השרץ . וע"כ מוצא דבינ' עוף טמא ובינ' דגים טמאים ובינ' השרץ כלום דין אחד להמה ולגמדי'ם זו מזו . וכן מסתבר באמת ממש' הרמב"ם בריש השרץ דה"ה לכל דבר האסור כיענה וכל דבר הדומה לבינה והשרץ ובינתה דומה ליענה באיסורא ודומה לבינתה . אכן אני רואה עוד ראי' אחרת מה שהשמיע הרמב"ם דין המוכר דברייתא המובא בגמ' הא דחלבון וחלמון מעורבים בידוע שהיא בינת השרץ והרמב"ם לא זכר מזה בה' י"ח שם כאשר כתב לסמינן דבינים ולא בחנם השמיט לזה . ויורף לזה מאי דהשמיע לבאר בהדיא דין דבינת השרץ שריקמה . ותפס במקומה בינת עוף שריקמה . ובכל הפסק לא זכר רק בינ' עוף טמא ודעריפה ודגים טמאים ולבינת השרץ לא זכר ויעידו הדברים שבכוונה השמיט לבינת השרץ לדינו ולסמיננו ולא אדע אם דחה רק לסמיני הבינים ששנה דברייתא מראה מאיזה מקום בבבלי ואם בירושלמי לדמות מהלכה אילו הסמינים אבל לגוף הדין דאיסור הבינה ולענין מלקוח שוה שפיר לבינת הטמא . וכאשר כן נראה דהוא ג"כ דומה ליענה ולבינתה וכבר כלל הרמב"ם כל הדומה לה בריש הפסק' . ואם דסובר הרמב"ם דחלוק דין דבינת השרץ . ואינה אסורה ואינו לוקה אף בריקמה אחרי שלענין עומתת לריך שיהי' ניקבה ודאי להברייתא ממחתי' דחולין (קכ"ו ח') אכן זה לא מסתבר כלל דמה שריך נקבה הוא רק שיהי' ראוי לנעימה כנלמד מקרא שגאמר הנוגע . וז"ע צוה לפענ"ד :

ח"א) מא

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

מה' מ"א ה"ס כאשר כתב דין דבהמה עמאה שילדה כמין בהמה עהורה ה"ז אסור באכילה שהגדל מן העמא עמא . כחב שס הרמב"ם . לפיכך דג עמא שנמלא במעי דג עהור אסור . ודג עהור הנמלא במעי דג עמא מותר לפי שאין גידוליו אלא בלעו ע"כ . כי יטן שהדגים ג"כ תלויים בסמינים הנפיר וקסקסת . וע"כ אי ה' אשרולי אשריץ ה' נידון בדין עהור הנולד מן העמא דעמא . אבל אחר שאין גידולו אלא בלעו לא דמי לעהור הנולד מן העמא שאין מעהרים סימני עהרה שלו כי מה שנולד מן העמא הוא כסימן עומאה לו . וזהו דווקא בנולד הנגדל מאמו אבל הדג הבלוע אין סברא כלל שיסי' לו סימן עומאה . ויהאווה לעמא והעמא עמא הוא מתחילה מין עמא הוא ופשוט . וזה הדג הבלוע לא יודן בדינא דחלב עמא לא מיבעי לפי מאי דפסק הרמב"ם דדבש לירעיין וגזין מותר מפני שמכנסין אותם מן הפרחים ואינן מתמלות מגופן לפי זה וודאי אחי ספיר ואכן על כרחך לריך לחלק אף לר' יעקב דסובר דדבש לירעיין וגזין אסור ובדבש דבורים איכא קרא וכמו דאומר רב שעת להאיכא דאמרי בצבורות (ז' ע"ב) וע"כ וודאי דמודי כולם בדג הבלוע . כי הוא מתניתין שם ובלי חולק שם כלל . ולריך לומר דהדבש עכ"פ מהפעל ונתקן בתוך הדבורים והלירעיין וגזין ודמיה ספיר לחלב . אבל הדג הבלוע דומה כמונה בקופסא . דוודאי המונה בחיבת עלי אשירה וכדומה לא יאסר מחמת כל היולא מן האסור :

(ל) ומעתה יבואר לפי הנ"ל ביאור דברי החוס' דחולין (ס"ב ז') ד"ה תרנגולתא דאגמא ודברי החוספת דנדה במה נפל החקירה להחוס' אם יודן האפרוח היולר מביאת העהור בסמיני עומאה בדינא דכל היולא מן העהור עהור . דבגדה כתבו בראשית דבריהם . דאמרי' דהאם לא ילדה האפרוח רק בנים הטוילה והאפרוח מעפרא קא גביל ליכא ב' דינא דכל היולא מן העהור עהור . ובחולין כתבו דשייך בו דינא דכל היולא כו' והארכתי לעיל דכאשר לא יסי' החקירה באם תלוי בעוף המחמס קשה מאוד איך מחשבין החוס' בחולין להאפרוח בדין דכל היולא מן העהור כי הוא מבואר בגמ' באפרוח הסברה שכתבו החוס' בריש דבריהם בנדה דמעפרא קא גביל ונפסק איסור הביאה לענין אפרוח העריפה גם בדינא דכל היולא מן האסור אסור וא"כ כמו כן גם בהיפוך לענין היולא מן העהור עהור למה יודן . אכן לפי מאי שביארתי בעזרי' יבואר לנכון כי באפרוח עריפה לא שייך כלל דינא דכל היולא מן העמא עמא כמו דאיתו שייך בולד עריפה . אחרי דהוא ברי' חי' לעמא לא יודן בדינא דחלב או ביני עמא . וגם אחרי שהעריפות לא תלה הסורה בסמיני עומאה ועהרה . אינה ראויה להיות נדונית בדין פרה הנולד מהגמל . ורק מלד האיסור שהי' בביאת העריפה ע"ז שפיר אומר הגמ' דמעפרא קא גביל ופסק איסור הביאה אבל אפרוח הנולד בסמיני עומאה כתרנגולתא דאגמא בזה נפל חקירה אחרת אם יודן בדינא דעהור הנולד מן העמא ועמא הנולד מן העהור . ואף שנואר מש"ז ג"כ נידון באלה . וא"כ מה צדק שנגבלת מעפרא . ורק מחמת שהאפרוח לא נולד מהאם עלמו רק מהביאה . ע"כ סוברים החוס' בנדה . דאין לדונה בדינא הסוא ועל זה שהביאה היתה עהורה כתבו דמעפרא קא גביל . כלומר כל העופות אין נמשך להם עהרה או עומאה מחמת הביאה כי מעפרא קא גביל . וא"כ יצירת האפרוח מהביאה אין מעלה ומוריד ענין הביאה ומלד אם הביאה קסברי החוס' בנדה דאחרי שהאם לא ילדה האפרוח רק הביאה אינה ראויה לידון בדין עמא הנולד מהעהור . וא"כ כל עוף העמא והעהור כשנואר מהביאה ויולאה באיזה סימנים עומאה או עהרה כן נידון כפי הסימנים ואין בעופות הליור שצבסמות אשר יש להם סימני עומאה ועהרה . ועוד יליאם מהמין עהור או עמא . נידון כמוהו . והוא לו כסימן עומאה או עהרה . אבל בעופות שאינם טלדים

(כח) והנה הרמב"ם פ"ד מה' מ"א ה' כ' כתב העמס לעור הבא כנגד פנים של חמור מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים והוא כמו שפירש העור והב' והלבוש ביאלי דיחמורתא דמותר מפני שהוא כפרש לבד ואף אח"כ הוא פירשא ומבואר דהא אס' חסוב אח"כ אוכל ה' אסור מחמת כל היולא מן העמא ואף דאחי מש"ז הרי דאין סובב החילוק בין חלב עמא לעהור הנולד מן העמא דע"כ לריך קרא מיוחד לעהור הנולד מן העמא משום דנואר מש"ז כי אף המתהווה מש"ז אחר שנעשה לאוכל יולא מן העמא הוא ואפשר דהוא סובר כמ"ש דאחרי דכתב בת היענה לאסור ביאת העמא ילפינן ממילא חו לכל דבר הדומה לה ואף דאחי מש"ז וע"כ אין לומר חו החילוק ההוא . או דסובר הרמב"ם דאין סברא כלל לחלק מחמת דאחי מש"ז אחרי שקודם שיולא מן האסור היה כבר אוכל . ולפ"ז יכול הרמב"ם לסבור כמו שכתבו החוספת בסוף דבריהם בחולין (ס"ד) ד"ה שאם ריקמה דאין סברא כלל לדין שהביאים מחמת דאחי מש"ז כי מעורות המה בגידין באשכול ולפ"ז קרא דבת היענה דנלרסה לאסור ביאים אינו משום דאחי מש"ז רק משום דחידוש הוא אף בעהור דמותר מחמת הקרא דלך ולא לכלביך אף דלפ"ז לא נוכל חו לומר דנילף מביאים הנלמד מקרא דבת היענה לאסור כל הנולד מש"ז דביאים שאני דמעורות באשכול הם ועכ"ז ביאלי דיחמורתא מלד מה שמתחילה היתה ש"ז לא היתה מותרת כי הרמב"ם סובר דאין סברא להסיר מחמת כן אחרי שהא"כ הוא נעשה דבר אחר ובאם שהיה ראוי אח"כ לאכילה היתה ככל מאכל היולא מן האסור דאסור . אלא העמס דשרי דאף אח"כ הוא כפירשא ואינה ראוי לאכילה וכן בעור הבא כנגד פנים של חמור :

(כט) והא דלריך קרא מיוחד בעהור הנולד מן העמא . ולא ללמוד מחלב עמא . לריך לומר להרמב"ם דהוא משום דהנולד הוא ברי' בפ"ע ולא דמי למאכל היולא וכל ברי' בפ"ע חשובה ונדונית להיות עהורה או עמאה עפ"י סימני עומאה או העהרה וע"כ זה שילא בסמיני עהרה לריך קרא מיוחד ב' דהיילאה מן העמא חשוב בסמיני עומאה לעמאו . והוא עמא גמור לכל הלכותיו ואף מלקי לקי ב' . וגם מחמת דבי' איכא מלקות לריך ג"כ קרא מיוחד ב' כי החלב והביאים וכל מאכל היולא לא לקי בזה להרמב"ם . אכן בהחילוק שביארתי לחלק בין מאכל ובין ברי' נלך עכ"פ לברר במה יובדל ויוגדר איזה איכא ב' מלקות ואיזה לא לקי בזה . וגם כי החילוק הוא נכון מעמאו . דברי' לעמא חשובה ולא דמי למאכל היולא . וודאי דמסתבר מאוד אשר לריך ב' קרא מיוחד ואף להחוס' שפיר נאמר גם הסברה הסוא רק דלהחוס' איכא עוד סברא שכתבו בעלמס דעמא דיאלי דיחמורתא משום דבא מש"ז . וא"כ מחמת זה וודאי דלא נוכל ללמוד עהור הנולד מן העמא מן חלב עמא דהעהור הנולד מן העמא נואר מש"ז ואף לפי מאי דחו החוס' בסוף דבריהם בד"ה שאם ריקמה דאין סברא לומר דמחמת כן לריך הקרא דבת היענה . והוא משום דמעורות הן באשכול . אכן בעהור הנולד מן העמא קיימא שפיר זה הסברה דנואר מש"ז ודמי ממש ליאלי דיחמורתא . וע"כ וודאי דלריך קרא ב' לאסור וגם כי הוא ברי' לעמאו מחמת זה ג"כ לריך קרא ב' כי הוא מלאת דמסתבר . ובפרט כי כל העמאים נוורים מש"ז . ועמאים המה מחמת סימני עומאתם . וזה הנולד בסמיני עהרה עמאו ג"כ הכחוב מחמת שילא מן העמא ונחשב כסימן עומאה לאסרו . וולד עריפה שנוורה מש"ז וגם הוא ברי' לעמאו חי' אינו נידון בדין החלב עמא ביולא מן העמא . וגם לא בדינא דעהור שנולד מן העמא כי רק בהתלויים בסמיני עומאה נאסר היולא מהעמא בסמיני עומאה . וכל הסימני עהרה שלו אין מעהרים אותו וע"ז בא הקרא דלך אח זה כו' . ואין ללמוד מזה רק כדומה לו תלוי בסמינים וזהו דהרמב"ם בפ"ח

פליגי רשב"ג ורבנן . ובסוף מסיק הגמ' דבזה כ"ע מודי שהוא
 בן ח' . ומבואר דאין ידוע סיבת מיתת הילדים בינקותם
 בחוץ ל' . וכבר הוכחתי לעיל בח"א (אות מ"א) דלרשב"ג
 הוא ספק גמור וליכא כלל רובא . והכל הוא מחמת שאין
 ידוע סיבת מיתת הילדים בחוץ ל' . גם לא מלינו שכתבו
 התוס' והרא"ש לר"ת דהוא מיעוט דלא שכיח רק בנוסח ומיס
 שאין להם סוף . ואפשר לומר דמודי דמלוי רק דסבירא ללא
 הוי חזקה לחיסור כקופית בעל מראות הנובאות
 שהבאתי לעיל :

(ג) ובהא דגוסס כאשר נאמר שמה שנאמר שמלוי
 המיעוט או שאין מלוי המיעוט הוא
 מאיזה הוכחה מהגמ' . אם מחמת שכן לריך לומר
 לר"י לשיטתו ולר"ת לשיטתו . או שנוכח מהא דגימין
 (ד' כ"ח א') . דרבה מדמה הגוסס לזקן שהגיע לגבורות .
 ומשמע דהוא בדיון הספק וכמו דפסקו שם הרי"ף והרמב"ם
 בפ' ע' מתרומות ה' ג' שזכרתי לעיל . ועכ"פ יוכיח מזה
 שהוא מיעוט המלוי או בכיפוף . מהא דשבועות (דף ל"ג
 ע"א) דאומר שם מהו דתימא רוב גוססין למיתה קמ"ל
 השתא מיתה לא שכיח . וכן מהא דעירובין (דף י"ח) לענין
 קרבן דקתני במתני' אבל בקרבנות אינו כן כו' דקאמר ר'
 אבהו אימא מניה לו ריבוא והוא כשה' אביו גוסס . מהל'
 משמע דהוא רוב גמור . והמיעוט אינו מלוי ויסתייע מהכח
 או מהכח ואיזו שיטה לא יפלא כ"כ מה שהוא מחלוקה
 במליאות . כי אף אם חזינן דמיעוט דל"ש שחיין . מ"מ יתכן
 דהי' ידוע איזה קמא לאיזו מיני גוסס דחיי . אבל המחלוקה
 במיס שאין להם סוף הוא חמוה ביותר . ולפי המוחש יש
 פלא בין לשיטת ר"י ובין לשיטת ר"ת . והוא שהנפל בחמלצית
 יש הגדול או יש אוקיינוס הנראה שהניולים הוא מיעוטא
 דמיעוטא דל"ש . והנופלים בנהר שהלדדים קרובים . מלוי
 ההמלטה לכאורה . וכן מבואר בהדיא בתשובת הרדב"ז חלק
 חמישי תשובה שני אלפים ר"מ וז"ל שם ה"ס לך אומדנא גדולה
 ממי שטבע פלגות הים שיש בינו ובין היבשה מהלך כמה
 ימים שאין בכח אדם לטוע כל זה השיעור ובלא אכילה ושת'
 הדבר קרוב לנמנע שיחי' ואפ"ה אשתו אסורה כו' ושוב שם
 בסוף דבריו לענין הנטבע בנהר נילוס כתב וז"ל וכש"ל בנהר
 נילוס שאע"פ שהם מים שאין להם סוף קרוב הדבר לזאת
 אל היבשה ומעשים בכל יום שנטבעים במים ויואלים אל
 היבשה עכ"ל . ולשיטת ר"ת נוכל לומר שאף ששפיר מעשים
 בכל יום שנטבעים ויואלים אל היבשה . אבל לא מסתבר
 שיחי' כך כשראו אנשים בשיעור שליטת עין שלא עלה
 ושיאל בריהוק מקום זה שפיר לא שכיחא . אבל לשיטת ר"י
 וודאי דקשה מהנפל במילוט ים אוקיינוס . איך יאמר שהוא
 מיעוט המלוי שנמלטים :

(ד) וביותר קשה מאוד לשיטת ר"י דהלא ביצמות (דף
 קכ"א ע"א) מביא הגמ' שלשה ברייתות
 משלשה מעשיות . אחת מנכר ושנים מים היינו מאחד שהי'
 מכמר מכמורין בירדן שנכנס למחילה ש"ד ושקעה עליו
 החמה ולא ראה פתחה של מחילה ושהא עליו חבירו כו'
 ולמחר זרחה החמה ומלא בחוץ הספר גדול אמר ע"ז
 רבי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו . מים שאין להם סוף
 אשתו אסורה ועוד שר"ע ניול ע"י דף של ספינה ואמר ע"ז
 ר"ג כמה גדולים דברי חכמים כו' ועוד שניול ר"מ ע"י גל
 עורד ואמר ע"ז ר"ע כמה גדולים דברי חכמים כו' . הנה
 מבואר מכל אלה שלא נראה ולא נשמע עד אז מי שגפלו
 במים שאין להם סוף בין בנהר ובין בים ושהו עליו עד
 שתלא נפשו . ושימאל שעלה למרחוק . או שניול בנהר ע"י
 מחילה ש"ד . ולא קרה עד אז בשום זמן מהזמנים . ולא
 הי' עולה על לב חכמים . מהכמי הזמן שאינם בעלי תורה
 שיקרה הלל אחרי הנפילה והשהי' עד שיעור יציאת הנפש .
 ושעל כן כאשר ראו רבי ור"ג ור"ע מעשיות שנראה הלל
 והמלטה

נולדים מהעופות ממש . ליכא חופן הסוף . רק סימנים לבד
 מטורים או מעמאין וזהו דהתרגולתא דאגמא מותרת .
 והתרגולתא אסורה . כן פירשו צריש דצריהם בנדה . אכן
 בחולין (ס"ב ב') הסובב כמסקנתא דידכו בנדה סברי דאין
 לחלק בין חולד בזהמה מטבור או מעמא . או עוף מעמא
 ומטבור . ואף דהאם מוליד רק הביצה והמביצה נולד האפרוחי .
 חשוב הכל האפרוח יולא מאם הביצה . וע"כ לענין עומאה
 וטערה התלוי בסימנים . דומה לפרה וגמל . אשר הולד
 מעמא או מטבור . הולך דבינו אחר העמא או הטבור שהולידו
 ואף כי נשתנה בסימני' . וע"כ הקשו דאם דהנקבה מותרת
 גם הזכר כ"כ ואף דלית לי' סימני עומאה . כמו כל היוולא מן
 הטבור דטבור . ומאי דמעפרא קא גביל אין נפקותא לענין
 זה . ורק באפרוח עריפה לבד דלית תלוי' בסימני עומאה
 וטערה . ואינה נכנסת תחת זה הסוג . ולא באים אלו לדון
 בה רק מלד איסור הביצה בזה לבד שפיר שייך הסברא דכבר
 נעשית הביצה עפרא ופסק איסורא . והוא ברור לפענ"ד
 בזונת השמועות וכונת התוס' . וזה שיחי' תלוי בהמחמס
 ישחקע זה הספק ולא יעלה על לב . וגם לא עלה מעולם
 בדעת הראשונים למעט זה . כלומר דאף הרמב"ם לא כיון
 למעט זה כאשר הארכתי לעיל לבאר דלא כמו שפירשו הס"מ .
 וגם לא עלה מעולם בדעת התוס' לומר כך . ואף כי לפענ"ד
 אין לורך כ"כ בהארכת דברי לברר למעט זה . רק כי הארכתי
 כ"כ בכדי לברר הביאורים בדברי התוס' הלריכים ביאור וחי'
 בזה שלום רב כנפש ידיו עוז הדור"ש :

אברהם שמואל במוהר"ר יהודא זללה"ה :
 אמר יהודא בן הגאון המחבר המלכ"ד . ימן שדף ל"ג
 ע"ב השמטתי שם ב' מערכות המתשובה הכדפסת שם
 והבנחתי שם שאראה להדפיסם בסוף הספר אי"ה
 הנה נעת באתי לקיים אה דברי :

(ה) הנה במה שמבואר בדברי התוס' החולץ (ל"ו ע"ב) ד"ה
 הא . ובתוס' ריש כל הלמלים . והוא שיטת ר"י
 דמים שאין להם סוף וגוסס וספק נפל הוי מיעוט המלוי יוחר
 משארי מיעוטים דפליגי בה רבנן ור"מ בהם ג"כ . אשר אינם
 מיעוטי דמיעוטי . רק מיעוטי סחמא . ובאלו יש שני
 סוגים . וגוסס וספק נפל ומיס שאין להם סוף . הוא מסוג
 המלוי . וכן כתב הרא"ש בהחולץ שם . ועכ"ז כאשר התוס'
 בזכורות (דף כ' ע"ב) והרא"ש ריש האשה בתרא כאשר
 הוקשה להם לשיטת ר"ת . ישנו שאלו גוסס ומיס שאין להם
 סוף וספק נפל הוי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח כלל עד
 דלא פליגי בכו ר"מ . ולכאורה יפלא איך הי' נכון צעיניהם
 להפק הסברא כחומר חותם במה שהוא לכאורה תלוי רק
 במליאות לבד . ואיך בעלי התוס' והרא"ש לא מצאו לב
 להחליט מה שהוא במליאות איך ומס הוא . ואם ככה הוא .
 סגור מעתה לפנינו דלת העיון וההכרע כאשר יחי' לנו
 נפקותא בזה כמו שכאשר נראה שראוי להקל כדעת הר"י .
 ושרק במלוי החמירו רז"ל ובלא מלוי לא . אבל מה צלע לנו
 בזה . אחרי שראינו שהראשונים הסתפקו על ענין אחד
 שיאמר עליו שהוא מלוי ביותר . ואם שיאמר עליו הסיפק
 הגמור שלא שכיח כלל . וא"כ אכן חסידי דעה ובינה לעומת
 הראשונים מה נענה בזה חיוו הכרע ולא יאמר בזה עוד
 רק שהוא ספק לחוד . אם לא כשיחי' תרי רובי בזה שפיר
 ידוע הוא דהוי מיעוטא דמיעוטא ופשוט :

(ב) ובהא דספק נפל לא יפלא על מה שהוא מסופק .
 כי וודאי מלוי מאוד המתים מרחס ובחולץ ל' .
 אבל אין ידוע אם הוא מחמת שהמה בני חי"ת . ואם
 שעלולים לסיזק מחולי כי מחמת רכותם וינקותם והריסוק
 שהגיעס בלחמס מרחס מעותדים המה לחולי ומיתה . וכדקא
 חזינן שבפיהק ומת (שבת קל"ו ע"א) רלס אביי לומר דבזה

שרת עמודי איש חלק א

במים שאין להם סוף. בזה שהוא באמצעות הים ושינוי
ויעלה היבשה בזה ספינה ואכילה. הוא ודאי מילתא דלי
כלל. וכמו שכתב הרדב"ז שקרוב הוא למנוע:

וע"כ רשב"ג ור"ע אמרו על ההלכה ממינוע של ים ע"י גל
עורד ודף של ספינה כמה גדולים דברי חכמים.
שבמנוע לגמרי לא היו גוזרים וכן בנפל בנהר ובשיעור
שליטת עין לא עלה. ואין דומה הלף בנהר להלף בים.
שגלי הים בעת סערת הרוח. אשר יעלו במים ירדו תהומות
נשיאת הגלים ברומייהו ובהשפלתם בזמן מה יורדו להלף
במרחק רב. לא כן הכהרות חף שהולכות במורד כאשר לף
בזה מה לא ילך במהירות יותר מתנועת הילוך הכהר
ובשיעור שליטת עין לפי מה שכתב כת"ר שהוא י"ו מילין
כאשר משמע מזכורות (דף כ"ד ע"ב) לפ"י הכה הוא שיעור הילוך
אדם בינוני חמשה שעות ומחלה. ובלי ספק שהשט בלי וילון
ומשועים רק שיעור במורד ע"י המים יחי' יותר משיעור
ישיאת הנפש חף לדעות המחמירים. ואף לפי מה שאבאר
להלן במערכה שלישית קרה הנורא (אות לב) בשיעור פרסא
שקבע רש"י הוא דקדוק עכ"ז לפי שיעור מהר"ע שהוא
שעה קלה. ועיווין ברדב"ז חלק א' חסובה רכ"ח ומבואר בו
שחס ה' יאומן מה שאומר העד ששהא חלי שעה ה' זה
וודאי מספיק לשיעור ישיאת הנפש. אבל מחמת שהאר"י שם
לכאן שלא יאומן ע"י מ"מ חס ים מחחילה טביעת החדר
עד סוף דופני טביעת הספינה שיעור ישיאת נשמה היטה
ניתרת יעו"ש. ומבואר בו בשיעור ישיאת הנפש הוא זמן
מוטע פחות מחלי שעה. (ולא זכרוהו המחברים) וגם כמו
כן לפי מה שכתב הגאון מוהר"ח מוולאזין שישוער לפי מה
שהוא אדם ובחלות שיעורא מוטע. ח"כ בשיעור פרסא ששט
ולא עלה. ה' מספיק לבני יגורו חכמים עכ"פ בנהר ההולכת
לאט. וה' לפלא גזירת חכמים שאסרו בכל משאל"ם שכולל
הכל. ושוב כאשר ראה רבי ההלכה ממחילה ש"ד שוב יאומן שיש
הלכה בחוך שיעור שליטת עין ג"כ. ומעשה אין נמנע חף
בנהר ההולך לאט ואף באדם חלוש שישוער שעד שיטע
להלאה משיעור שליטת עין היא יותר משיעורא דלישיאת הנפש
עכ"ז יתכן שניצל בחוך זה השיעור ע"י מחילה ש"ד:

אבל הנופל בים בקרוב לשפתו והגלים מורידים ללד
השפה במהירות להלאה משיעור שליטת עין. וכן
לפעמים כשהנהר הוא יורד במקום מדרון והמים גוזרים
בתנצורת חזק ומורידים במהירות שפיר מיעוט המנוי יש
שיוצילו הם המים להלאה משיעור שליטת עין ושם יבא
לשפת הים או לשפתי הנחל ויאל:

(1) **וכאשר** ממידת חכמים להשוות גזירתם ושלא ליתן
לשיעורים וע"כ באה בזה שני פנים בביאור
גזירתם שאסרו בגוסס ומים שאין להם סוף. לר"ת עיקר
חקנת גזירתם הוא מה שעל דרך הרוב הוא באופן דלא
שכיח הלכה וע"כ מותר בדיעבד. ואף כאשר נפל סמוך
לשפת הים עכ"ז מותרת בדיעבד וא"כ ל"ת. כי חף שר"ת
סובר דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר הנה הוא רק
מדרבנן לחוד וע"כ להחמיר אמרינן ולהקל לא אמרינן לרבנן
דר"מ להלכתא כוותייהו. ולכן השוו חכמים מדותיהם וכאשר
רובא דנופלים במים שאין להם סוף הוא באופן דלא הוי
מיעוט המנוי ליתא בזה דינא להחמירו חכמים לומר סמוך
מיעוטא לחזקה להחמיר. כי לא החמירו רק כשכל זה הסוג
או רובו הוי מיעוט דשכיח. ולא כשהוא מסוג דאין
מנוי כלל. חף דיש בזה הסוג איזה אופן המנוי רבנן דרבנן
משוים מדותיהם:

(2) **ומעתה** זה אשר יאל לנו. דבין שליטת ר"ת ובין
לשיטת ר"י אסורה לכתחילה במשאל"ם וגוסס.
חף הוכח דהוי מיעוטא דלא שכיח כלל. אבל בזה יחולק בין
שיטת

והמלטה המה ראו כן תמהו וקראו בקול גדול לעומת
המלטיג על דברי חכמים שיראו נח באלו המאורעות הנפלאים
כמה גדולים דברי חכמים. כי רוח ד' דיבר בם ומרוח
קדשו הופיע עליהם לראות כל הנולד חף שלא ה' יאומן
טרם שנראה כן עין בעין. וחכמי' אחרי' שזולת בעלי החורה
לא היו מתבוננים ולא היו לופים שיעלה לפעמים כך. ועתה
יסכרו פיהם של דוברי עתק על גזירת חכמים כי נראה
בעליל שעלה באלו הפעמים כמו שעלה בדעתם לחשוש:

ובהא דינאל ע"י מחילה ש"ד הנה עדיין לא ראינו למי
שנפל בחריפותא דנהרא ובאמצעות היום כאשר
השמש בחצי השמים. ועכ"ז נודמן שזה הנופל נתגלגל
למחילה ש"ד ועי"כ נעלם מן העין בכל שיעור ישיאת הנפש.
ולא מלא הפתח עד אחרי זה השיעור כי ה' איזה דבה
המחשיך לעומת כניסת אורה בפתח של המחילה. את זה
לא ראינו. רק שאחר נכנס בכוננה למכמר מכמורין במחילה
ש"ד ושקעה עליו החמה. וא"כ לא ידמה עוד לזה מה שאמרו
חכמים מים שאין להם סוף אשחו אסורה. שהוא נופל
חף בחריפותא דנהרא וחף בעת שהשמש בנובה שעד שיעור
ישיאת הנפש לא חשקע כלל. ועכ"ז אמר רבי כמה גדולים
דברי חכמים. שמי"מ אחרי שראינו מה שקרה בזה דנכנס
למכמר מכמורין בירדן. שזה נוכל להעלות על לבנו ומעשה
נוכל לראות שיוכל להולד כמו כן שיגולגל הנופל במחילה
ש"ד. וגם יתכן שיה' איזה דבר מאפיל. ואינו עכ"פ
מן הנמנעות:

ומכל זה מוכח ומבורר לנו שהוא מיעוט שאינו מזוי כלל
כמו שכתב הר"ש ריש האשה בחרא דהוא מיעוט
דל"ש כלל. ואף לא בדרך מיעוטא דמיעוטא מטעמא דחרי
רובי. כי במיעוטא דמיעוטא הבא מחמת טעמא דחרי רובי
שפיר יעלה על הלב שאינו מהנמנע כאשר יודמן המיעוט
מזה הרוב והמיעוט שמה הרוב שני המיעוטים כאחד. ואם
איתא כי יש אופני המלטה המנויים זולת אלה שזכרנו.
ח"כ מה אמרו כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שאין
להם סוף אשחו אסורה. כי דברי חכמים יאומן מחמת
המלעות המנויות אבל ברור הדבר שלא נראה ולא נשמע
נמלט עד אז ושרק אז ראו אלו שלשה מיני הלעות אמרו
מחמת כן כמה גדולים דברי חכמים שחזו ברוח קדשם כל
הנולד חף מה שלא שכיח כלל ולא עולה על לב ורק שה'
החובה לשמוע דברי חכמים ולהאמין ועתה כמו ששמענו כן
ה' החזיון. ולעומת המהרהר אחרי גזירתם אמרו כמה
גדולים דברי חכמים והוא פשוט וברור. וא"כ שיטת הר"י
לריך בביאור:

(ה) **ולכן** נלפע"ד דוודאי לא ישתוו כל הגוססין ולא כל
הנופלים במים שאין להם סוף שמהם יש מיעוט
מנויים שנמלטים. ומהם יש שלא שכיח כלל. ובגיטין (דף
כ"ח ע"א). וכן בקדושין (דף ע"א ע"ב). אומר רוב חולים
לחיים רוב גוססין למיתה. וכמו שלא כל החולים משתווים
ויש חולים שיאמידוהו הבקיאי' שהוא קרוב למיתה ושהולי
כזה מרובא למיתה. אבל הגמ' אומר על כלל החולים
שבכללם רובן לחיים. וכמו כן בגוססים לא ישתוו בסוג
ולפי עיני החולי שגרמה הגסיסה. גם לא ישתווה החלחלה גסיסה
לסוף גסיסה. כי מה שכתבו החסו' (בדף ק"ב ע"ב) בד"ה
למימרא דחן אין מעידין על הגוסס הוא ממ"ש אין מעידין
עד שהלא הנפש. וכמבואר ברבינו ירוחם חלק חוה נתיב
כ"ג חלק שלישי וז"ל. אין מעידין עד שהלא נפשו אינו
מיירי בהיכר האיש אלא בשיעור המיתה שאם ראוהו מסוכן
קרוב למיתה והכירוהו שהוא איש פלוגי אין מעידין עליו
שמת עד שהלא נפשו כו' ע"כ. ומבואר דאף בגוסס הסמוך
לישיאת הנפש. אבל כל זמן שלא יאל הנפש ממש אין
מעידין. ומסתברא שזה הוא מיעוט דל"ש ביותר. ובנפל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

אכילתו הראשונה אין מתייחס והוכחתי מהא דאמרינן בארי הנכנס בין השוורים בדשחקי תרווייהו שלמה עבדו . ובדלוותי אימר מצעתי אהדדי וקטע רישא דחד מנייהו נח רגו' . עוד מובא בב"ש סי' י"ז ס"ק ק"ב דעת הריב"ש סי' שע"ט דאם נפל לגוב אריות תלא . וא"כ ע"כ דלעתו הוא שכיח יותר מנפל במשאל"ם . וקשה וודאי למה נקיע הירושלמי לומר שאמרינן שמה נעשה לו גם כדניאל . אלא ע"כ דהירושלמי מיירי שידענו בהאריות שהם רעבים ועכ"ז אין מעידין . וכן נפול לכבשן האש דאומר זיכושלמי דאין מעידין שמה נעשה לו גם כחנינא מישאל ועזרי' : הכל הוא מחד טעמא שחיישין שמה עלה באינו . ענין וברח ערס דלקו אחריו האריות או שרפתו האש . וקשה לסותר לבבלי . וע"כ דאחי' כר"מ דר"מ וודאי דסובר דאסרו אף בדלא שכיח כיון דאף במשיל"ם אוסר דסובר דיוכל לחיות על אר המיעוט . ורבנן סברי דהוא רק מעשה נסים . ולמעשה נסים ממש לא חייש אף ר"מ כיון דהירושלמי אחי' כוותי' ומבואר שם דנפול ליורה שמן מעידין עליו ורק נפול לגוב אריות וכבשן האש קורא גם מהמת שהוא באופן רחוק ולא שכיח אבל הוא בדרך הטבעי . וכמו שנקרא מעשה אסתר גם פורים . ואם איתא דאף רבנן דר"מ מודי דאסרו רבנן במשאל"ם וגוסס אף דל"ש כלל . א"כ למה יפלוג נפול לכבשן האש . וגם אם כן הוא אף נפול לגוב אריות רעבים דמיירי בזה הירושלמי ג"כ אין להעיד . אבל מבואר דהבבלי מעידין כשהיו רעבים כמו נפול לכבשן האש . וכמו דפרשו הסוס' בדף (קכ"א ע"ב) בשם ר"י . ואף דבדרך רחוק יתכן שיעלה ויברח באיזה ענין אבל אין בזה הסוג אופן דשכיח ומלוי המיעוט דהכלה . וע"כ לא גזרו בזה רבנן :

(י) ולשיטת ר"ת ע"כ ל"ל בזה דמחילה ש"ד במים שיש להם סוף ל"ש שהוא מחמת שהספק הוא בהמקום בזה קיים בהדין כעין הסברא דאומר הגמ' בחולין (ד' י"ד) סבין אחרעי כו' . והארכתי בזה בסוף חלק שני ממערכה ראשונה :

(יא) ובהא דמעיד העד ששהא שיעור יליאת הנפש נריך לומר דהוא מגיד לפנינו השיעור ואנו דייגינן בדבריו שיהי' כ"כ שיעור מספיק שיוליא מכל ספיקות בהאומדנא ולא דסמכינן על אומד העדים . כי מסתברא מאוד שיש לחוש למיעוטא דטעוהא :

(יב) ובהא נפול לגוב אריות שאומר זירושלמי שטעשה לו גם כדניאל שע"כ שהמכוון שיש לחוש לחששא רחוקה לעלי' וזריחה ולא גם ממש וגם ע"כ הוא אף כשידענו שהמה רעובים ספיר נאמר דכמו כן מה שאיתא בבבלי דאין מעידים נפול לגוב אריות הוא אף בידענו שהם רעבים כיון שאף בזה מוכח מהירושלמי דיש חשש מיעוט דלה שכיח שיעלה ויברח . ואין לורך לגם ממש דכנס ממש כ"ע מודי דמעידין וגם אין לפרש שהבבלי דירושלמי הוא אליבא דר"מ כי אין זה שייך כלל לפלוגתא דר"מ ורבנן אחרי דלר"ת גם לרבנן גזירת חכמים סי' במה דלא שכיח כלל . ומחלוקתם במשיל"ם הוא רק אם יש במליאות הטבע שיחי' החי במים יותר משיעורא דתלא נפשו או אם אין במליאות . ואף אם נאמר דכן הוא המחלוקה נפול לגוב אריות הרעבים . חדא דאין זה דומה למחלוקה במשיל"ם . שהוא לענין

ה ג ה

מה שכחתי בפנים ליישב שם ר"ת מודה שיש בזה אופן שמלוי המיעוט . או שעכ"פ אינו בגדר מיעוטא דמיעוטא דל"ח ר"מ לא נוכל לומר כך אם לא כאשר נאמר דאף לר"מ דחייש למיעוטא הוא מדרבנן לבד אף במקום דליכא חזקה בהדיא כמה שכתבו החסו' יבמות (ק"ט ע"ה) בד"ה מחוררתא בסוף דבריהם שם וז"ל ומיהו אי לא חייש ר"מ למיעוט מן התורה אפי' היכא דליכא חזקה בהדיא אלא מדרבנן הוי ח"ש כו' יעו"ש . ומבואר דהתוס' מסתפקין בזה ופשוט להם יותר דסובר דמה"ח הוא אחרי שאף לקולא אילי ואל"כ יוקשה לר"ת אליבא דר"מ בזה שיש אופן שיהי' המיעוט עכ"פ לא מיעוטא דמיעוטא רק מיעוט סתמא יהי' אסורה בזה אף בדבדב מחמת דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואין לומר משום דליכא חזקה דלשה דייקא ומינסבא חדא דהא איכא חזקה א"ה וגם חזקה חיים ותו שא"כ יהי' צריך לומר לר"מ א"כ ה"ה החסו' והר"ש יכולים כמו כן ליישב אליבא דר"ת אף אליבא דרבנן דר"ת . אלא ע"כ דהמיד הוי רק מיעוטא דמיעוטא דל"ח לה ר"מ ומותר דיעבד אם נשאת אף אליבא דר"מ . אבל לשיטת ר"י בהכרח צריך לומר כמש"כ בפנים דיש מלוי ויש אינו מלוי כדקא חזין מהא דאומר רבי ורשב"ג ור"ע כמה גדולים דברי חכמי' וע"כ דהוא מלד השואה המידות שהסו' חכמים מדוחייהם . והעיקר האורך להענין הוא צירור שיטה ר"י :

שיטת ר"ת וזין שיטת ר"י ולשיטת ר"ת עיקר דינא דרבנן דאסרו במשאל"ם הוא במיעוטא דלא שכיחא . ומחומר ח"א ולזות שפחים ההמירו אף כסוג שהוא מיעוטא דל"ש ולשיטת ר"י עיקר דינא דרבנן דאסרו הוא כשיש בזה הסוג מיעוט המלוי אבל אם כל זה הסוג הוא באופן דאין בו אר שיהיה בו מיעוט מלוי לא גזרו רבנן וזהו טעמא דמ"ש מחילה ש"ד במים שיש להם סוף לא שכיחא ואל"כ כל זה הסוג של מים שיש להם סוף הוא שהמיעוט הוא רק בדלא שכיחא וע"כ לא גזרו :

(ח) וכמו כן סמכינן על עדות העדים שיאמרו ששהו עד שיעור יליאת הנפש . אם אומרים מת סתם אמרינן שוודאי שכו עד שלפי דעתם הוא שיעורא דיליאת הנפש כמו שגראה כן מדברי הרמב"ם פ' י"ג מגירושין ה' ע"ז ולפי מה שכתב במגיד שם ולח"מ שם משמע כן יותר יעו"ש במ"ש הלח"מ צביאור דברי הרב המגיד דהזקה על העד שאין מעיד שמת אם לא שהא עד שהלא נפשו יעו"ש . והגם שהלח"מ מיירי שם לענין משאל"ם דהוא רק לענין אם נישאת דל"ח . אבל כאשר מפרש כן בהרב המגיד שמעמם זה בלשון הרמב"ם שסתם בהלכה י"ט וכמו כן לשונו בהלכה י"ו מורה בזה האופן . ומתפרש דכוונת הרמב"ם בה' י"ו שרק שהעד צריך לדייק לשהות עד שיעורא דיליאת הנפש . אבל חו צב"ד יכול להעיד סתמא שמת . ולא שיעיד השיעור ששהא . וצ"ד יעינו בשיעורא דידר' שילא הספק לדעתם אף אחרי כל החששות שיוכל לחשוד בזה . כמו שזה הנופל עלר כח ביותר להכיל רוח חיים ולא כל האנשים שווים . והגאון מוסר"ח מוולוז'ין בתשובה הנ"ל העלה שהשערה הוא הכל לפי מה שהוא אדם . החזק או הרפה . וזה נראה מחוייב מסברא ודעת ישרה וחלוטה שכאשר העד לא יעיד השיעור כמה שהא עליו שידון אכן מזה ורק שאומר סתמא שמת ושלדעתו ה' השיעור ודאי שהלא נפשו . עכ"ז האם יוחלט שלא יהי' מיעוט דלא שכיח עכ"פ או מיעוט סתמא שיטעה העד בלמאוס השערתו . כי הלא האדם עלול לעשות במשך זמן כמה הוא בי אף אם ישוער דעת שהוא שחיס או שלש שעות . יתכן שבחמת הוא פחות או יותר . גם שלא כל הכחות שוים לסבול העדר הנשימה ויש שיוכל לכלוא רוח חיים ביותר . ויכול להאריך נשימתו יותר מזולת ומה גם אם יעיד א"י מפי א"י מסל"ת ועכ"ז לא היישינן וע"כ שהרוב לא ילך האדם הרואה דבר נכבד שנטבע איש לראות מה יהא בסוף הדבר באופן שמה שייער שוודאי ילא נפשו הוא אומד יפה . וע"כ שלמיעוט הטועה והנמכר לא חיישינן . והטעם הוא כי מה שהשטו למיעוטא הא רק מחמת שהמיעוט מלוי ולא כשהמיעוט אינו מלוי כן הוא עולה נכון לשיטת הר"י :

(ט) וכן בזה נפול לגוב אריות דאומר זירושלמי דאין מעידין עליו שמה נעשה לו גם כדניאל . ע"כ שמייירי הירושלמי כשידענו שהאריות רעבים . שאל"כ למה צריך לגם כדניאל כאשר ביארחי לעיל בראי' מחמרת דרב ספרא דאף שהי' זמן אכילה עכ"ז לא הוי יאוש . וכמו שלפעמים האדם בזמן אכילתו הראשונה לא יאצה לאכול . וכשיעבור הזמן בזמן סעודה שני' . אז הוא גדר תענית . ולכן הארי זמן אכילתו לערוף ערף בלילה . ובלילה הראשונה הוא זמן

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

התנאים שיברר אח"כ כמ"ש שם כו' כנ"ל . אבל הדין
מבורר הוא בדעת הרמב"ם שרק כשלא ידעין שהארות
המה רעבים אז מעידין . וזה מסכים לשיעור ר"י :

גם (עו) ממה שכתב שם כי"ד כו' ואם נפל למים מקובלים
כגון צור או מערה שעומד ורואה כל סביביו
ושהא כדי שתלא נפשו ולא עלה מעידין עליו שמת ומשיאין
אח אשתו . ומשמע דעל העד הוא האזכרה שכשמעור
באומדנה דידי' שהוא שיעור יליאת הנפש יכול להעיד שמת .
ומשמע כן יותר ממש בד' הלח"מ שם בסוף ה' י"ג במש"כ
שם לבאר דברי הרב המגיד וזכרתי מזה לעיל . ואין חוששין
שטעה באומדנה דידי' . כי מסתברא שיש עכ"פ מיעוט
דל"ש שיטעה . וכאשר חזינן שכמה מחלוקת נפל
בין הפוסקים בשיעורא ששהא . והכל הוא אות שעומד
בשיעור ר"י . דלר"ת הנראה דלריך העד להעיד השיעור
לפני הכ"ד . והכ"ד יכריעו שאין שום ספק :

עוד (עו) יש לדייק ממה שהוסף הרמב"ם על לשון הגמ'
וכתב כגון צור או מערה והלא לישנא יחירה
בוודאי . כי בגמ' יבמות (קכ"א ה') . אמר אביי כל שעומד
ורואה מארבע רוחותיו הוא כולל הכל ואף אם הוא מקום
מים כאגמא דסמקא (שקורין יעזרייע) כאשר היא קטנה
שיכול לראות מד' רוחותיו . ג"כ מעיד . וכאשר נדקדק יש
חסרון גדול בזה שהוסף הרמב"ם להנ"ל . כי בצור ומערה
ליכא דגים ומחילות של דגים . אבל במקום אגם מים שייך
מחילות של דגים . והגמ' הקשה דליהוש במשיל"ם למחש"ד
ומשני הגמ' דבמשיל"ם לא שכיחא . וא"כ כאשר ה' הרמב"ם
מקלר בלישנא וסי' כולל הכל שפיר היינו ידעין דל"ח למחש"ד
במשיל"ם ובשלמא לשיעור ר"י הוא רק קושיא ותיורן לבד בגמ'
אבל חידוש דין ליכא . כי אין חילוק בין ספק בהטפל ובין
ספק בהמקום כי לא גזרו רק במיעוט המלוי יותר מסתם
מיעוט . ומכ"כ בזה דלא שכיחא וודאי דל"ח אבל לשיעור
ר"ת הנה דבר גדול ודין מחדש ידענו מתירוח הגמ' דאומר
מחש"ד במים שיל"ם לא שכיחא . דיש חילוק בין ספק בהטפל
ובין כשהספק בהמקום דכשהספק בהמקום לא חששו למיעוטא
כמו שחששו בספק בהטפל וא"כ לא ה' להרמב"ם עכ"פ
להאריך ולגרוע לנו זה החידוש . שלא השמיענו זה כלל .
ולכן יש שלשה ראיות המורות שהרמב"ם קיים בשיעור הר"י :

א מדין האריות וגמרים שרק מחמת שאמרינן שלא יאכלו
אבל כשהם וודאי רעבים הנראה דשפיר מעידין .
והנראה דזהו רק לשיעור ר"י :

ב' מה שגראה מהרמב"ם שהעד משער שיעורא דיליאת
הנפש ובכ"ד מעיד סתמא . ולי"ח למיעוט הטועה .
או שזה הנופל הוא ממיעוט שיאריך חיות וזה העד לא שם
לב לזה . וזה ג"כ רק לשיעור ר"י . אבל לשיעור ר"ת הנראה
דלריך שיעור השיעור בכ"ד ובכ"ד יעינו שהוא בראשן המספיק
לברר כל הספיקות והחששות באומד העד :

ג' מה ששינה הרמב"ם והאריך ובאופן שלא מבורר תו בדבריו
בהדיא הא דלא חיישינן למחילה ש"ד במים שיש להם
סוף . ולשיעור ר"ת הוא דין מחדש וחילוק חדש שהיה לורך
להרמב"ם לשום עין שיבוא מבוואר לנו מהוך דבריו . ומכ"כ
שלא לשנות מלישנא דגמ' ולהעלים מאתנו :

י"ו ויעויין בש"ע סי' י"ו סעי' כ"ע וסעי' ל"ב . ומבוואר
בו הכל כמו לשון הרמב"ם ז"ל . ובהא דנפל
לגוב אריות כתוב בפירוש הטעם שמהא לא היו רעבים ולא
אכלוהו . ומוכח דהא אם ידעין וודאי שהמה רעבים מעידין .
וכל שלשה הסכחות שכחצתי בהרמב"ם כולו אהנוו לדייק
מהש"ע . שאין עולה נכון רק לשיעור ר"י :

יח) ורכאורה יסי' סתירה לדברי למה שכחצתי לוכיח
שהש"ע יהיה אחיה כשיעור ר"י . דהלא
באזה"ע

לענין טבעיית החי שיחי' . וענין העלי' והבריחה מגוב אריות
הוא ענין אחר . אם יתכן ואם לא יתכן לא יתכן .
וכן הוא החשש במשיל"ם לבר אמורא המפליא לעשות לעזור
חיל זמן רב . כי הנראה מהא דהשיבו חכמים לר"מ אין
מוזכרין מעשה נסים . שסוברים שהוא נמנע לגמרי . ואחרי
שהוא רק מלך שנמנע לרבנן . אין זה מחייב שיחי' נמנע
להמלך לדלוג מגוב אריות . וא"כ איך תלוי זה בפלוגתא
דר"מ ורבנן . ולכן אין דרך יתכן אור כי אם שנאמר שהבבלי
והירושלמי לא פליגי כלל ושפיר המכוון בבבלי בהא דאין
מעידין בנפל לגוב אריות דהוא אך ברעבים כי שפיר חוששין
לשמה עלה וזכר בשום ענין . וכן בנפל לכבשן האם לא
פליגי רק שמר כי אחרי' ומר כי אחרי' מה שאומר בבבלי
אין מעידין כי ה' נמנע העלי' לגמרי כי ה' עמוק מאוד
הכבשונות וכמו שכתב רבינו ירוחם שזה מיירי שהוא עמוק
שאי אפשר לעלות ולברוח . וירושלמי מיירי שדרך רחוק
יתכן העלי' והבריחה כמו מגוב אריות ומוכח כן מדברי
מהר"מ מרוטונבורג שמוכיח מהא דאין מעידין בנפל לגוב
אריות ונפל לכבשן האם . שאף במיעוטא דמיעוטא חיישינן
ומבוואר שהוא מהברייתא שירושלמי וגוב אריות הוא ברעבים
וע"כ שפיר מוכיח . ואחרי שגראה כן מדברי מהר"מ הכ"ל
שכן ה' שיטתי' ועולה נכון לשיעור ר"ת . למה לן לדחוקי
נפשן לפרש לר"ת באיזה אופן דחוק שחולקים בבבלי וירושלמי
ושנפל לגוב אריות יסי' דווקא כשלא ידענו אם המה רעבים .
הארבתי בזה לבאר ביותר מה שכבר דברתי מזה בכדי שיבורר
יותר אשר יש מחלוקת בין ר"ת לר"י בענין נפל לגוב אריות
דלר"י הוא רק כשלא ידענו אם הם רעבים . הא אם ידענו
שהם רעבים לא חיישינן לעלי' ובריחה בענין רחוק כי אחרי
שאין בזה הסוב מיעוט המלוי לכן בזה לא גזרו רבנן . ולר"ת
שפיר גזרו אף באריות רעבים . כי עיקר תקנתא דרבנן
הוא במיעוט דל"ש . ומיעוט דל"ש יש שעולה וזכר מבוואר
מירושלמי :

יג) ומעתה הנה מוכח מרש"י ביבמות (דף קכ"א ע"ב)
ד"ה איילא וכן ברש"י ברכות (ל"ג ע"א)
מבוואר הכל בטעם שאין מעידין בנפל לגוב אריות מפני
שלפעמים אינם רעבים . מבוואר מזה דהא אם ידענו שהם
רעבים שפיר מעידין . וא"כ מטין הדברים שגם רש"י קאי
בשיעור הר"י :

יד) ומלשון הרמב"ם פ' י"ג מה' גירושין ה' י"ז
שכתב ראוהו שנפל לגוב אריות וגמרים
וכיולא כהן אין מעידין עליו אפשר שלא יאכלוהו עכ"ל .
ולא כתב אפשר שיעלה ויברח משמע שכוונה שיחי' שפיר
בגוב האריות וגמרים ולא יאכלוהו . והטעם ע"כ שאומרים
אולי אינם רעבים . וא"כ מטין ג"כ הדברים שהוא כשיעור
ר"י . ואע"ג ששם בסוף ה' ט"ו כתב וז"ל שאין מעידין על
האדם שמת אלא כשראוהו שמת וודאי ואין בו ספק . כי"ד
ראוהו כו' . וממה שכתב שמת וודאי ואין בו ספק ה'
משמע שלא יסי' בהענין שום ספק אפילו דלא שכיח כלל .
אבל אין לדייק מלשון שהוא כ"כ כי אין זה לשון משנה או
ברייתא או גמ' . די"ל דכוונתו הוא כמו דמסיים אח"כ כי"ד
כו' ומפרש אח"כ כוונה באיזה אופן הוא . ואם באין
לדייק מלשון הכ"ל שכוונה שרק באופן שלא יסי' שום ד'
לאסתפקי . הנה נאמר שאף בנפל במשיל"ם שאמרו בזה
מחילה ש"ד במים שיל"ם לא שכיח . ודקדק יפה כת"ר שאין
אומר הגמ' דליכא רק דלא שכיח וע"כ דלא חיישינן לזה
יסי' מאיזה טעם שיחי' אם מחמת דלא חוששין למה דלא
שכיחא משום דלא הוי מיעוט המלוי והוא כשיעור הר"י ואם
דמחמת דהספק אינו נופל בהאדם הנטבע רק בהמקום
ולכן לא גזרו רבנן וסיחך יכתוב הרמב"ם דבעינן שמת וודאי
אלא ע"כ דלא כיון הרמב"ם לזה רק שיחי' מת וודאי כפי

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

פּר

האחרון שבמרדכי • ומלניו שאף ביותר מזה פסק בש"ע שם כס"י קס"ה סעיף ד' • שכל יצמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבס ה"ז נוטלת כתובתה לבד • וברמ"א שם דה"ה למ"ד מלת חליצה קודמת לע"פ שאין כופין אותו לחלוץ לריך ליתן לה כתובתה מיד שהרי דינה כחלוצה (תשובת רד"ך) ע"כ • ולשון הרמ"א כס"י ק"ס מורה שכיון דווקא לעטם ההוא • והוא ממה שהאריך בלישנא להשמיענו הדין דספק נפל כמו שכתב ילדה ספק נפל שדינה לחלוץ ולא להתייבס כו' • מבואר מזה שזה הקדים בכדי שיבא הנמשך אח"כ שמחמת זה פוסק שנוטלת כתובתה מיד • והוא נראה יותר הכוונה בדברי הרמ"א • וא"כ מבואר דלא כיון כלל לא כס"י י"ז סעיף ל"ה • להטעם דאזלין בחר רובא דשכיח ולא כס"י ק"ס • ורק כס"י י"ז סעיף ל"ה לטעמא דקרינן ביה שפיר לכשתנשאי ומדין מדרש כתובה • ויען כי יש שם זזה מחלוקה ע"כ כתב בלשון יש מי שאומר • וכס"י ק"ס סתם מחמת הטעם שדינו לחלוץ ולא להתייבס אינו דין כשאר יבמים • ובעטם האחרון שבהגהת מרדכי בשם המרדכי • ואף שבד"מ כס"י ק"ס כתב לטעם הראשון שבמרדכי • וע"כ כתב הב"ש והגר"א ג"כ לזה הטעם • אבל מדברי הרמ"א הג"ל מבואר שבש"ע פוסק להלכה מחמת טעם האחרון שבמרדכי :

(כד) ומה שראה הגר"א לכתוב כס"י י"ז סעיף ל"ה וכס"י ק"ס סעיף ג' לטעם דאזלין בממונא בחר רובא דשכיח הנראה דמחמת כן הוא דעתו להלכה • ונפקא מיניה כס"י י"ז סעיף ל"ה לבד מדין מדרש כתובה לבד דלא לה יהיה גובאת רק עיקר כתובתה אבל דעתו דאזלין בחר רובא דשכיח ומאני זה לכשתגבה חף התוספת :

(כה) ובהא דס"י ק"ס סעיף ג' אין סובר לטעם האחרון שבהגהת מרדכי בשם המרדכי ואף דבסימן קס"ה סעיף ד' • סתום בש"ע וברמ"א מהרד"ך כנ"ל • ולא משיג שם מידי אבל שאני התם ושפיר שמה מודה הגר"א לדינא דרד"ך • מטעם שלא יהא חוטא נשכר וכמו כס"י קנ"ד סעיף כ"א ברמ"א דכ"מ דחייב להויליא וליתן כתובה חף דאיכא פלוגתא אם כופין על הנט עכ"ל כופין ליתן הכתובה מיד • ויעויין בהשבות רד"ך ביה שני חדר יו"ד וחדר י"א שמשוה שני הדינים הג"ל כאחד הכל מטעמא דלא יהיה חוטא נשכר • ואף שנראה מהרד"ך שם שלרווחא דמילתא כתב הרד"ך לזה • אבל נאמר דדעת הגר"א שאין לחייבו רק מחמת זה לבד שלא יהא חוטא נשכר • אבל בהא דס"י ק"ס סעיף ג' שעיכוב החליצה הוא מחמת שהחלוץ הוא קטן • ואינו חוטא כלל ומולא ידיה גורם • ולא שייך כלל לסבירא הג"ל ע"כ מחמת זה דהוא אסור לייבס משום חומרא או ספק לא יהיה גובאת להכתובה מיד • ורק מחמת דרוב וולדות בני קיימא ניכו ובממון הולכין אחרי רובא דשכיח • כן נראה לבאר דעת הגר"א זללה"ה • והוא דעת והכרעת עלמו • ולכאורה היינו מוכיחין מדעתו שסובר כדעת ר"ה ולא כדעת ר"י שהמיעוט הוא מיעוט המלוי • שא"כ לא היה הרובא שכיח :

(כו) אבר זה אינו חדא שבאמת יש שלשה חלוקים ח' וב' ברובא ומיעוטא דפליגי בהו ר"מ ורבנן • מהם מיעוט המלוי יותר ומהם מיעוט שאינו מלוי כ"כ • וג' הוא מיעוטא דמיעוטא דל"ח לה אף ר"מ • ושיטת ר"ה הוא במשאל"ס הוא מיעוטא דמיעוטא דל"ח לה אף ר"מ • ולשיטת ר"י דלא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר הנה יש שני אופנים מבוארים בדבורי החוס' כאשר ביארתי בעז"ה הכל לעיל להחוס' יבמות (ק"ט) ד"ה מחזורתא וחולין (י"ב ע"א) הטעם דהחמירו משום חומר ערוה • וא"כ אין לריך לומר דהוא מחלק שהמיעוט מלוי יותר • רק שפיר נאמר שהוא מסתם מיעוט דפליגי בה ר"מ ורבנן שמהם יש שהרוב שכיח יותר דהמיעוט לא שכיח כ"כ • ולהחוס' ריש כל הכללים והחולין (ל"ו ע"ב) ד"ה הא בשם ר"י • הטעם דהוי מיעוט המלוי • וא"כ לפי זה לבד לריך לומר שהמיעוט בו מלוי • וא"כ אף אם נוכיח מזה דאזלין

באבה"ע ס"י י"ז סעיף ל"ה כתב הב"י וז"ל יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף גובה כתובתה • וסיים הרמ"א לע"פ שאסורה להנשא ושם כס"י ק"ס סעיף ג' כתב הרמ"א ילדה ספק נפל שדינה לחלוץ ולא להתייבס כמו שכתבאר לעיל ס"י קכ"ו נוטלת כתובתה מיד ע"כ • ויעויין בביאורי הגר"א בשני המקומות הנ"ל שכתב בשניהם הטעם דלענין ממון הולכין אחר רובא דשכיח • יעו"ש • וא"כ הנראה לכא' דהוא כשיטת ר"ה דבמשאל"ס וכן נאמר בנפל (כי אין מבואר בר"ת לענין נפל) דהרובא הוא שכיח והמיעוט לא שכיח • ולא כשיטת ר"י דבנפל למים משאל"ס הוי המיעוט מלוי • וא"כ לכאורה בממונא לא אזלין בחר רובא רק בחר מיעוטא • ולמה לא נילך אחר מיעוט המלוי בממונא :

(יט) והנה כמה שביאר הגר"א זזה הטעם ל"ע טובא • דבהא דנפל למשאל"ס • תלוי במחלוקה אם שייך בזה דין מדרש כתובה קרינן בה לכשתנשאי כאשר אסורה לכחילה להנשא • וממ"כ אם קרינן ביה לכשתנשאי אין לריך לטעמא דאזלין בממונא בחר רובא דשכיח • ואי לא קרינן ביה לכשתנשאי מה יושיענו מה שרובא נטבעים • כיון שעכ"פ אסורה לכחילה ובכ"י בטור מבואר שתלוי בזה • ויעויין בראב"ד פ' ז' מנחות ה' ג' • ומבואר דלא קרינן בה לכשתנשאי ודעת הרשב"א בהשבות מובא בכ"י שם • וכן יש לדון מדברי הרא"ש בפ' נערה שנפתחה ס"י ג' דשפיר קרינן ביה לכשתנשאי • וזהו שכתב בש"ע בלשון יש מי שאומר • כי יש בזה פלוגתא :

(כ) גם בהא דס"י ק"ס לענין ספק נפל • הנה מקור הדין הוא בהגהת מרדכי פ' אלמנה ניוזנת בשם תשובת מרדכי • כתב שפיר מקודם לטעם שכתבו הגר"א והב"ש שם • משום דאזלין בממונא בחר רובא דשכיח • אכן בסוף כתב טעם אחר שלא נלעך להא דרובא דשכיח • וז"ל ועוד דל מהכא כל זה למה לא תגבה זו כתובתה הלא יבס זה אינו רשאי ליבס וא"כ אינו עומד במקום אחיו לירד לנכסים ואינו דין כשאר יבמין ע"כ • ובאמת יש הרבה נפקותא לכאורה בין אלו ב' הטעמים דמסתברא היכא דוודאי הוא דאינו בן ע' רק ספק בן ז' ספק בן ח' • אשר רוב נשים לט' ילדן • ליכא תו הסבירא דאזלין בממונא בחר רובא דשכיח • כי הולדות לז' הנה מיעוטא • גם בפוסק ומת נראה דל"ש טעם ההוא • גם לפי מה שפסק הרמב"ם בפ' ב' מה' רולח ה' ו' • מבואר שעל סתם וולדות אינו נהרג הרולח • א"כ לא הוי רובא דשכיח לענין שנילך בממונא בחר רובא והמרדכי שכתב לטעם דאזלין בממונא בחר רובא דשכיח הוא רוב וולדות בני קיימא ניכו • הוא מדברי החוס' סנהדרין (ג' ע"ב) ד"ה דיני ממונות שהקשו לילך ממנוה מנפשות לילך בחר רובא • ותירלו שם דבכל דוכתא דאזלין בחר רובא בדיני נפשות כגון רוב נשים לט' ילדן אזלין בממונא ג"כ • ורובא לרדי' זבני לא השיב כמו שארי רובא יעו"ש • אבל כאשר להרמב"ם לענין נפשות לא אזלין בחר רוב וולדות וולד מעלי' כמו כן אין לילך לענין ממונא :

(כא) גם מרש"י בכורות (מ"ע ע"א) ד"ה יחזיר דכתב לטעמא דנפל הוי כו' משמע מזה שאף שכבר נתן לכהן יחזיר • והוא מטעמא דנפל הוי הרי דספק נופל מועיל חף לענין ממון חף להוציא מהכהן • והגם שכתב פירש רש"י כך וכמוש"כ החוס' שם ופשוט • עכ"ל חזינן דספק דנפל מועיל לענין ממונא :

(כב) גם כבר הוכחתי מהא דמקשי הגמ' לרשב"ג מימחל היכא מהלין דע"כ דלרשב"ג דדריש מקרא לדידי' ספק גמור הוא והתורה השוה חף לבן קיימא שקיס לו שכלו חדשו וזהו המכוון ברש"י בכורות הג"ל • וא"כ מכלל לומר דלרבנן הוי רובא דשכיח :

(כג) ולכאורה תמוה למה להב"ש ולהגר"א לפרושי לטעמא דהוא רובא דשכיח ולא ניחא להו בטעם

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

משליטת עין עכ"ז מיעוט המצוי הוא הנמלט ע"י פלגותו גלי
 הים בעת שהולכים ללד שקרוב שפת הים • וזהו שכתב במהר"מ
 מרענונבורג בסוף דבריו שם וז"ל וכבר נזכרו קמאי דקמאי
 למצוא לך היתר ולא עלה בידם עכ"ל • ומבואר שהיה זה
 מוסכם לכל חכמי דורו שאין לחלק • כי בכמו עובדה ידיה
 והדומה לזה כ"ע מודוואף לשיטת ר"י הוא כך • כי אף לשיטת
 ר"י הוא רק כשאין בכל זה הסוג מיעוט המצוי • כי הנחה
 גזירת חכמים היה מלד החלק הנמצא בזה שיש אופן שיחיה
 מיעוט המצוי ושוב לא פלוג הוא :

(כע) ובוה יבואר לכאורה ביותר הו דביארתי לנכון מאד
 שהיה הס"ח לרב שילא באגמא דסמקי שהוא
 משיל"ם ובסוף חזר מחמת השפלת הגלים • וממתי אף לא
 העלה על לבו מקודם זה כאשר ידוע שבמקומות שהמים רחבים
 עד שאין העין שולט • (והוא הנקרא ישוערעט) בעת שיש רוח
 חזק יש גלים גדולים והומים והולכים למקום שיהי הרוח
 ללכת ולכו • ולכן כחצתי לעיל בחלק ראשון מזה המערכה
 דח"ו לא עשה רב שילא בדבר המוחש וידוע לכל ואף
 לא היה מחונ בדין ולא נבהל להורות הלכה למעשה מבלי
 חקירה ודרישה מאלו הרגילים להיות אלל מקומות מקווי מים
 נרחבים בשטח גדול • וסוד ד' ליריאו כו' ולא שיעשה במה
 שידוע לדייגים ושוכני חופי מים • אבל כאשר לא שכיחא
 שהגלים ישפילו • ורק יתכן בעת שיש רוח שאין מצויה בעולם
 אז הגלים רמים בערך והולכים צזריות כי יגרשום הרוח
 ללכת בחיש וממר • ורוח שאינו מצויה הוא שכיחא ולא שכיחא
 לר"י לתם אין זה שמירה ולמועד היא שמירה • והכופף הקמה
 בפני הדליקה ונבער מרוח שאינו מצויה בדיני אדם פטור
 ובדיני שמים חייב • ולכן יש שפיר לאיסתפוקי אם נכלל זה
 בגזירת חכמים ואם לא • וביארתי זה לעיל בעצ"ה • שעולם זה
 יפה מאוד לשיטת ר"י • אכן עדיין היה תמוה למד לא חקר
 רב שילא וכן רבנן דרנו לשמתו • אף ומה ה' אז הרוח החזק
 או הרפה ולא נזכר מזה בגמ' וע"כ ללרב שילא לפי עטותו
 לא היה חילוק וכן למסקנתא ידידיה שהוא כדעת רבנן דרנו
 לשמת' אין חילוק אף ומה הוא הרוח אכן יבואר לנכון לפי
 מה שביארתי לשיטת ר"י בזה החלוק דחלוי בהסוג אף ומה
 הוא ושוב יבא השוואת מדת חכמים שלא לחלק ביניהם וחוששין
 אף למיעוט דלא שכיחא מיעוטא דמיעוטא • ולכן בעת שיש רוח
 שאינו מצויה הוי מיעוט המצוי ובסתם רוח המצוי לא הוי
 מצוי ההלכה ובהיפוך בעת השקעת הרוח מאוד רחוק ביותר
 ההלכה והוי מיעוט דל"ש • ועכ"ז חיישינן הו לאיזה אופן
 שיהיה • כיון שכנסת חתה גזירת חכמים גם מים דמקווי
 וקיימי • כי אף רוח שאינו מצויה אינו בגדר לא שכיחא כמו
 דלר"י להס מחוייב הבעלים לאסוקי אדעת • וכן בכופף הקמה
 בפני הדליקה מחוייב בדיני שמים • ומקרי שפיר מצוי בדרך
 המיעוט ולכן הו אין חילוק ואף בעת השקעה יתירה חיישינן
 למיעוטא דל"ש כלל :

(ל) והנה בירושלמי פ' האשה בחרא (ה' ד') • איחא אמר
 ר' אבהו אם ה' הים גלוגי והביע לארבע
 רוחותיו וראה שאין שם צרי' משיאין את אשתו • ויעו"ש בפני
 משה דמגיה דל"ל גבולוגי ולא גילוגי והכוונה שיש לו גבולים
 סביביו עד שיוכל לראות מד' רוחותיו • והוא כמו דמפרש
 אב"י בצבלי דמים שיל"ם הוא כל שעומד ורואה מד' רוחותיו
 יעו"ש • ותמוה הגסה פני משה וביאורו כי מקום מים הנראה
 מד' רוחותיו אין נקרא כלל בשם ים • רק אגם מים • או
 יאורים • והוא הנקרא בלעז (ישעירש) אבל מה שנקרא ימים
 הוא השעחים הגדולים אשר עליהם נאמר האותי לא תיראו
 כו' אשר שמתי חול גבול לים • ולולי שגבורתא דמרא עליהו
 שלא יוכלו לעבור חומא דחלא ה' מחריבי עלמא צריבוי
 המים • בשטח הגדול והרוח המרחף על פני מים שבשטח
 עמום עושה משברים וגלים גדולים שיכולים למיחרצ עלמא :

דאלינן בחר רובא בממונא שהוא שכיח • ונאמר דלא שייך
 הו סברה ר"י דמיעוט הוא מצוי אבל זה לא מוכח שהוא
 כשיטת ר"ת שהוא ממייעוטא דמיעוטא דלא שכיח כלל •
 והגר"א לא כתב שבממונא ל"ח למיעוטא דמיעוטא מיעוטא
 דל"ש • שאז היה המכוון שאין נחשב המיעוט לכלום כמו שאף
 ר"מ לא חייש לה • אבל הגר"א כתב שאלינן בממונא בחר
 רובא דשכיח • הכוונה שהרובא שכיח הוא • אבל גם המיעוט
 הוא מיעוט חשוב • האי חדא אשר מזה יש לדון שאינו סובר
 כר"ת דלר"ת היה ליה לומר בלשון אחר • שיררה דמיעוט
 דמיעוט לא נחשב לכלום ומשמע שאינו כן :

(כז) שנית שכאשר יעויין במקור הדבר בהשבת מרדכי
 הובא בהגהות מרדכי בפ' אלמנה ניונת יראה
 שכתב לזה דאלינן בחר רוב וולדות מעלי' לענין ממונא אף
 לשיטת ר"י דכתב לתרן להכי חיישינן לחלוץ במה בחון ל'
 דחיישינן למיעוט מצוי כזה כמו במשאל"ם • ומבואר במרדכי
 שם דאף דחשיב המיעוט מצוי לענין שט"כ החמירו בו לענין
 לכחחילה עכ"ז לענין ממונא חשיב הרוב שכיח דאלינן בחר' •
 והוא כעין שכתבו החוס' בסנהדרין (ג' ע"ב) ד"ה דיני
 ממונות דשפיר ילפינן ממונא מנפשות דאלינן בחר רובא •
 רק רובא דלרדיא לא חשיב • ורוב נשים לע' ילדן חשיב רוב
 יותר דאלינן בחר' בנפשות לענין בן סורר ומורה • כן מבואר
 מתחילת דברי הגהות מרדכי בשם המרדכי שם ובסוף מביא
 עוד לשיטת ר"ת • וטעות סופר איכא התם כי מעורב שם
 השיטות שמביא בסוף ג"כ בשם רבינו ינחק מה שהוא דעת
 ר"ת ומבואר דאיכא טעות וחסרון שבסוף כתב עוד בדרך
 מכש"כ לשיטת ר"ת שהוא מיעוטא דמיעוטא דל"ח ר"מ דודאי
 לא אלינן בחר מיעוטא כזה לחוש בממונא • כן כתב בסופא
 לאלומי מילתא עוד בדברי ר"ת • אמנם מקודם החליט שאף
 לדברי ר"י דהחולץ (ל"ו ע"ב) ה"ל בממונא אלינן בחר רוב
 כזה דלענין ממונא חשיב מצוי • ואח"כ שפיר דברי הגר"א גם
 לשיטת ר"י בהחולץ ובחוס' ריש כל הללמים דמיעוט המצוי
 הוא דהחמירו אבל במיעוט שאינו מצוי אף שהוא בגדר דפליגא
 בזה רבנן ור"מ בעלמא עכ"ל ל"ח • ומכש"כ שאין שום ראייה
 לשיטת ר"ת מדעת הגר"א • כי לדברי החוס' דיבמות (ק"ט
 א') ד"ה מחוורתא וחולין ריש (דף י"ב) שהוא ג"כ משיטת ר"י
 דהחמירו משום חומר ערוה ולזות שפתיים אבל הכל הוא
 במיעוטא דפליג ר"מ בעלמא • וממיעוטא דמיעוטא לא מצונו
 שגזרו ונהפוך הוא שמצונו שלא גזרו כמו בפל לגוב אריות
 כשהם רעבים ולכבשן האש אף שיש אופן רחוק שיעלה באיזה
 ענין וכן מחילה ש"ד במים שיל"ם דל"ש לא גזרו • וכן ל"ח
 שיחי' האדם יותר משיעור ששיערו העדים או המל"ת ששה
 עליו עד שהלא הכפס • ואף שמסתבר שיש מיעוטא דחין יותר
 או שהעד טועה • אבל למיעוטא דלא שכיחא לא חיישינן • אבל
 הכל הוא כשהסוג תמיד הוא בזה האופן אבל אם יש בו
 רק איזה אופן שיהיה מיעוט המצוי הו אסרו חכמים והשוו
 מידותיהם בכל האופנים וחייש הו אף למציאות רחוק :

(כח) ולפי' אח"כ שפיר דינא דמהר"מ מרענונבורג בפל
 במשאל"ם והי' שם עקולי וסלעים וטרשים
 וחחכות גליד • עד שהעידו העדים שאין יכול אדם ללאת משם
 חי • אכן כאשר היה פשוט לו שבדרך רחוק ואיזו סיבות יכול
 ללאת שוב אין להחיר אף שהוא רובא דרובא בצירוף מים
 שאל"ם לא מצעי להר"מ מרענונבורג לשיטת' שסובר כשיעת
 ר"ת דממוכ מראייתו מהא דנפל לגוב אריות וכבשן האש הלא
 אף לשיטת ר"י אין להקל בזה • כיון שבכל נהרות יש סלעים
 וטרשים • ואבנים גדולים וקטנים קרובות ורחוקות ומחמת
 השוואת מדת חכמים אין לחלק אף במקום דאיכא הרבה
 סלעים וטרשים עכ"ז חיישינן למיעוטא דמיעוטא אף דלא שכיח
 וכמו בפל במילוע מי ים הגדול • מחמת שאין לחלק ואסרו
 חכמים מחמת נפילות הקרובות לשפת הים אף שהוא הלאה

זה כשאין רוחה מד' רוחותיו הוא משאל"ם ומשפט אחד לכל המימות שבעולם ואין בהם חילוק בכל הזמנים . וע"כ דאף באגמא דסמקי וזמן השקט הרוח ביותר יתכן שיהי' מיעוט נמלט חוץ לשליטת עין . וקשה מאוד לר"ת המחלוקה בין ר' אבכו שבירושלמי להחלט שבש"ס צבלי :

לג) וקהר"י א"ש דשפיר כ"ע מודי דיש מיעוט הנמלט בכל האופנים ולה שכיח בוודאי באגמי דסמקי צעה הסקטת והמחלוקה הי' הכל צענין מידת חכמים צענין השוואת המידות לר' אבכו השוואת המידות הוא רק בכל מקום שבים בקרוב לשפה וברחוק ולא ניתן שיעור . אבל בסומן שיש השקטה שהוא ניכר לכל שאין הים סוער והגלים גדולים כמנהגו . אבל הוא שוקט וגליו קטנים לא כגלי הים כלל . והאניות נוחות . ולהצבלי חוץ חילוק בהזמנים . רק רב שילה הי' סובר דאגמא דסמקי הוא סוג לעצמו כיון שברוח מזוי' לא שכיחא ב' המלטה . ושוב חזר שפיר זה מקרי מזוי' כמו שבארתי צעמנו . ועולם הכל כהוגן בעז"ה לשיפת ר"י :

ואין ליישב לשיפת ר"ת דשאני הא דר' אבכו דירושלמי שהים גלוי והים גדול ולכן ע"י גלים קטנים לא יוכל בריחוק מקום . אבל באגמא דסמקי אף בזמן השקטה שגליה קטנים ביותר . אבל עכ"ז חוץ רחוק עבר ושפת הים כ"כ אף שהוא חוץ לשליטת עין . אבל הנה ר' אבכו סתם דבריו ומבאר שאף הנופל בקרוב לשפת הים ורק ששפת הים חוץ משליטת עין עכ"ז מותרת להנשא . ולא חיישינן להעלי' הקרובות ע"י גלים קטנים . ולכן חוץ ליישב לנכון רק לשיפת הר"י . וע"פ מה שבארתי צענין שאף להר"י שהיו חכמים מדוחקים וחלו בהסוג שיהי' בו אופן המלוי :

לד) ובוה יעלה כהוגן מה שהיה סברה צבלי דלורבא מרבנן כדקא סליק קלא חיה ליה שיהיה אשתו מותרת ולבסוף מסיק הגמ' דל"ש בו' . ששכל הוא חלוי צענין השוואת מדת חכמים . דר"ה הגמ' לומר דלורבא מרבנן שהוא סוג ידוע מי שהוא מוחזק לורבא מרבנן ולה שכיח ביה המלטה שלא יהי' קול ולה הוי הו מיעוט המלוי . ושוב מסיק הגמ' דזה ג"כ נכלל בהשוואת מדת חכמים ולא חילקו בין איש לאיש ובין מקום למקום . ויתכן שהמקום המעוה להמלטה הוא מקום מוכן לשכי' שכל הנמלט ישוכהו ליסטים השוכים חנשים ולא יהיה קול :

לז) ולפענר קשה מאוד לומר דיש ממש בסברה דלורבא מרבנן כדקא סליק קלא חיה ליה שיהיה זה מברר הענין . כמו שצריך לומר לבאורא לשיפת ר"ת דסובר דגזרו בדל"ה שכיח כלל ומיעוטה דמיעוטה . ואם כן מה צלע שהמיעוט עוד פחות . ורק לריך לומר שמחמה שהוא רחיה על סוף ואחריות הענין לא נכלל בגזירת חכמים כמו שבארתי בעז"ה לעיל בחלק ראשון מזה המערכה לשיפת ר"ת וכאשר הסוס' ביבמות (ק"א ע"א) ד"ה היא כתבו דרובייהו דלורבא מרבנן קלא חיה ליה קיימא בשיפת ר"ת :

דהנה קא חזינן ביבמות (קט"ו ע"ב) בהא דילחך ריש גלותא בר אחתי' דרב ציבי הוה קאזיל מקורעבא לאספמי' ושכיב דאצ"י סובר דחיישינן לתרי ילחך ריש גלותא בר אחתי' דרב ציבי ואומר אצ"י מנא חמינה לה דהסוה גיעת דאשכחא בנהרדעא בו' יעו"ש . ואם איתא דיש ממש בהסברה דלורבא מרבנן לריך להיות קול להכריע מיניה שע"כ דליכא קול שודאי מת ושלרוב עכ"פ כן הוא . א"כ איך מוכיח אצ"י מהא דגיעת להא דילחך ריש גלותא בו' . דאיך נחוש לתרי ילחך דבשלמא אם זהו עצמו ילחך ריש גלותא שידענו בו דאזיל מקורעבא לאספמי' הוא הוא דשכיב . ח"ש דליכא קלא מילחך ריש גלותא בר אחתי' בו' כי אזיל לעלמא דקשוע . אבל אם זה דשכיב אחר הוא . הנה הוא ילחך ריש גלותא דידענו ביה דאזיל מקורעבא לאספמי' כי הוא ודאי לורבא מרבנן וריש גלותא איך לא היה קול ידוע ממנו . ומה החס חוץ לומר הגמ' **מ** (ח"א)

עוד קשה מה חידש ר' אבכו על הנאמר מקודם שם בירושלמי מים שיל"ם אשתו מותרת . ומהו שיש לו סוף הוא פשוט כשהגבולים נרחים . וכשאין נרחים גבול הוא בלא סוף . ואף שנוכל לומר כשהסוף בקרוב לשליטת עין מקרי ג"כ יש לו סוף . ובאופן שהיו שנים רוחים . ומה שראה זה לא ראה זה ועכ"ז חינו עדות דהוי חזי דבר . אכן בירושלמי ר' אבכו חינו אומר בלישנא דנוכל לידע זת המיעוט . כי רק אומר לפי גירסת הפני משה שאם היו גבולים לים והביע לד' רוחותיו וראה שלא עלה שם צר' משיחין את אשתו . ושפיר נוכל לומר דה"ה אם הוא גבולוני ויעידו שנים ע"ז ג"כ משיחין את אשתו . ובשלמא צבלי אצ"י אומר גדר מה הוא מים שיל"ם ואין להם סוף . שפיר משמיענו דכשיוכל לראות מד' רוחותיו הוא בכלל שיל"ם . וכשאין יכול לראות מד' רוחותיו אף שהגבול סמוך צלכות שיעור שליטת עין הוא בכלל שאל"ם . ואשרו בזה חכמים ולא חילקו אף אם יראה מנירוח חנשים לא מועיל . אבל ר' אבכו לא אומר בזה האופן שיראה שצא לברר מהו יש להם סוף ומהו אין להם סוף . רק כשהים בגבולים וראה משיחין . וסתיירא לצד משמיענו :

ומצאתי בספר קהלה יעקב צו"ת סימן ז' שהשיג על גירסת הפני משה הג"ל . ופירש גילוני צעה שהים הוא מגולה שאין הגלים חולצין בפני הרוח שפיר משיחין את אשתו ורוג'ה לחדש מזה חידוש דין הג"ל . והוא תמוה לחדש כזה נגד סתימת הגמ' והפוסקים ואשרו בכל משאל"ם ולא חילקו אם הים גלוי או מעכב הרוח ע"י הגלים והחשש הוא שעלה ברחוק משיעור שליטת עין ופשוט :

לה) והנראה לפענ"ד דוודאי ר' אבכו שבירושלמי הוא לצדו סובר כן ולא קיי"ל להלכה לחלק בים באיזו אופן היו הגלים והכוונה בר' אבכו הוא אם הים גלוי כלומר שהי' הים בהשקטה יחידה מרוחות עד שהגלים המזויים והרגילים לא היו רק היו גלים קטנים . וע"כ יבא ה"ל על הקטנה . כמו מאי' אישין כן יאמר מגל גלין . ויען שאובצ . על הים שזכר מקודם שהי' הים צעה הסי' בעל גלים קטנים . ע"כ אומר אם הי' הים גלוי . ומדוקק מאוד בהלשון . ושמעתי שלפעמים שיש השקטה יחידה והגלים נחים וקטנים ביותר אז האניות ינוחו ולא ילכו כלל . והוא זמן הניכר משונה מתמיד . וע"כ סובר ר' אבכו דזה הזמן הוא סוג לעצמו ובו לא שכיחא ההמלטה חוץ לשליטת עין ובמילתא דל"ש לא גזרו כי רק במיעוט המלוי גזרו והוא כשיפת הר"י :

לב) והגמ' שלנו לא סובר כלל לחלק בין זמן לזמן מאד השוואת מידת חכמים ולכן אף באגמא דסמקי שאין גלי' כלל צדמיון גלי הים . ועכ"ז חזינן שלמסקנא אסרו בכל זמן וע"כ שיתכן עכ"פ המלטה חוץ לשליטת עין אף באגמא דסמקא . ומכש"כ בים שבזמן שבעולם רוח מזוי' בים הוא חינו מזוי' וגם גליו גדולים ביותר כי הוא במקום נרחב ורבת המים ביותר וא"כ יוצן מזה שאין סברה כלל לומר שיהי' כ"כ פלוגתא רחוקה בין הצבלי ובין ר' אבכו שבירושלמי בהם שנאמר כר"ת שגזרו חכמים במיעוטה דמיעוטה ולה שכיח כלל . וא"כ כאשר ר' אבכו אומר שמשיחין את אשתו כשהים גלוי . ע"כ דבעת השקטה הרוחות בעולם נמנע לגמרי לדעת ר' אבכו שימלט . ולדעת הצבלי שנמלט אף באגמא דסמקי שגלי' צעה השקטה בעולם קטנים וגחים בלי ערך ושיעור לעומת גלי הים כי באמת אי אפשר לעולם צלי רוחות . וכשמלוי ביבשה בים הוא כאינו מזוי' . וכמו צעה הסקטתה הגדולה הכל בים הרוח יותר ומה גם שהגלים יותר . ועכ"ז לא מחלקינן להצבלי באגמא דסמקי . ויעויין ברמב"ם וש"ע שלא זכרו כלל מהא דמסיק הגמ' שבאגמא דסמקי ג"כ אסור מטעם דאימר גלי אשפלוהו . ועממייהו שקילרו ומספיק במה שכתבו שצבור שיה ומערה שרוחה מד' רוחותיו משיחין וזולת

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

דלה חילקו חכמים בין כיתות האשים • אם הוא עם הארץ או יודע בתורה • ואם גדול הדור • והשוו מדותי' דלה לחלק בין סוגי אשים • וכולם תחת סוג אחד לא יפרדו • ועולה מבואר שלשיעת ר"י א"ש השמועה בלי גמגום כלל • ולשיעת ר"ת ל"ע :

(לז) והיה אפשר ליישב לשיעת ר"ת דשפיר מודם דסברא דלגורבא מרבנן כדקא דסליק קלא חיה ליה אינה מועילה בעלם שיהי' מזה חזיר ראי' והוכחה המכרעת ומחדשת הלכה • ורק מדין אומדנא מה • ומחמת שכל עיקרו של מים שאין להם סוף הוא רק מחומרה דרבנן שהחמירו לענין לבתולה לבד ע"כ ה"י הסברא לרב אשי ולהאיכה דאמרי שפשיורף לזה עוד אומדנא מה לא גזרו רבנן • והוא על דרך שכתב המרדכי פ' האשה בחרה סי' ל"א בשם ר"ח מורדכי • להחיר חף באינה דעלמא אחרי משך שיאומת לחכמי הזמן שהי' ראוי להיות קול וידועה ממנו • ואף שהשיגו עליו הראשונים ז"ל בזה • אכן וודאי שכן מוכח ממסקנתא דגמ' דלה מנרפין שום אומדנא להחיר • ול"ש אורבא מרבנן ול"ש אינה דעלמא • אמנם בזה שפיר נוכל לומר קך :

(לח) אבל הרי קא חזינן מדברי החוס' יבמות (קכ"א א') ד"ה ולא היא • שהוא לשיעת ר"ת דמה שאמרו אורבא מרבנן אם איתא דסליק קלא חיה לכו • הוא דכן הוא ברובייהו • ואחרי שהוא מדין רובא קשה עובא מהא דילחק ריש גלותא דאזיל מקורטבא לאשפמי' כו' • איך לומד אב"י מגיעה לזה דים הוכחה מהעדר קול • ולא נשמע רק מילחק ריש גלותא אחד ודאי' אזיל מקורטב' לאשפמי' דשכיב • וזולתו לא נשמע חף שידעוהו דהי' אזיל בזה הדרך • עכ"ז חיישינן דהלך למרחוק ואין קול ממנו • כמו דחיישינן בגיעא • דמיני' לומד אב"י וכן קשה מהא דהעיר ר"א ב"פ בגיטין (ד' כ"ה) • דינו שיעיר שכבשוה כרכוס כו' הוא הכל דליתא שם אורבא מרבנן • ואין זכר שם לא בגמ' ולא בפוסקים חילוק שם בין אינה דעלמא לאורבא מרבנן • ומה גם ברמב"ם וש"ע לא נזכר בשום מקום לסברא דאורבא מרבנן יש קול • רק בזה דמים שאין להם סוף כסבו ואבד זכרו • וכללו בזה בסתימת דבריהם בדניא דנפל למים שאין להם סוף שכתבו ולא עלה ואבד זכרו • וממה שכולל חף לאורבא מרבנן נחבאר ממה שכתבו ואבד זכרו שאף שהי' ראוי להיות זכר שהוא קול דסליק • אבל אינו • ומזה הסתימות לבד מאין נשכיל בזה דספינה המטורפת ועיר שהקיפסה כרכוס וסיולא לידון שהוא כשאינו אורבא מרבנן • ובהא דיולא לידון שפיר יש לומר חף לאורבא מרבנן שאולי הוא עדיין תפוס בבית הסוסר :

(לט) גם מסתברא שר"ת שכל עיקרו שגזרו חכמים הוא במיעוט דמיעוטא דל"ש כלל חף יאמר שהי' סברת רב אשי וכן להאיכה דאמרי שפירוף אומדנא יועיל • כי מה בלע באומדנא לבד מה שאין בזה ענין שיחייב דין להחזיק ע"כ כוודאי • ואין זה רק מה שהמיעוט לא שכיח יותר • ואחרי שאף בלא זה הוי המיעוט מיעוט דלה שכיח כלל וחששו רבנן • אין סברא שיהי' היתר בשיתמעט המיעוט עוד יותר באם שעכ"פ יש מיעוטא ואינו מן הנמנע לגמרי ולכן הולכרו החוס' לפרש לשיעת ר"ת דרובייהו לאורבא מרבנן קלא חיה לכו • ואחרי שיש לזה דין רובא המחייב שורת הדין לילך בזה רובא והוא מה שמחייב אות על מיתה לא על סיבה המסבב מיתה להרוב • אין ככלל זה בגזירת חכמים במשאל"ם וכדומה אשר המה רק סיבה לבד וחי הוא בעת הסיבה ומחזיקין אותו בחזקת חי • ונילא ולא סיבב הסיבה כהרוב :

(מ) ואפשר לפרש ליישב לשיעת ר"ת • דהא דרובייהו דלומ' דקא דסליק קלא חיה לכו • הוא רק מחמת דהסליקא מהים בזה האופן שנילא רק ע"י גל או

הגמ' אות מהעדר קול ממנו ואבד זכרו • אשר הוא היה בדרך שידענו מכש"כ הניגול מפליעת הים ומי יודע באיזה רחוק מקום פלעחו הים • וגם שיש הרבה סברות מסוייבות מהדעת שיחכן ע"י הרעבון ולער מהגלים שנגעם הכל בראשו והיותם יום ויומים נאבד החכמה מהחכם או אשתקל מלוליה ונחלה וכדומה • ואולי נפלט במקום אינו יהודים ונשבה • ואף אם נפשך לומר דכל עיקר הסברא דלומ' הגמ' בלורבא מרבנן אם סליק קלא חיה לכו • משום דוודאי היה מצדך ברכת הודאה נקבל עם צ"י עשרה ובהו אורבא מרבנן כדיו • ויעויין במנחם פ' התכלת (דף מ' ע"ה) ח"ל רבא בר חנה לרב ולרמו צ"י עשרה ונפקו לשוקא ומפרסמא למילתא • הרי דכל צ"י עשרה המפרסמין מהפרסם אבל אם נחוש לנשבה בין הא"י או נעשה חלם ליבא ראי' כ"ל וכן אם רצה להיות מן הגנועין ושפיר ציך ברכת הודאה ולא הגיד מי הוא • ומאיזה מקום הוא ומה מחייב שיספר לפני אלו העשרה מי הוא וכי הוא אורבא מרבנן ממקום פלוגי :

(נו) ותו בזה דגיטין (כ"ה ע"ב) ג' דברים אמר ר"א בן פרעה כו' על עיר שהקיפסה כרכוס ועל הספינה המטורפת בים ועל היולא לידון שהן בחזקת קיימים • אבל עיר שכבשוה כרכוס וספינה שאבדה בים וסיולא ליהרג נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתיים • וכי נאמר דבעיר שהקיפסה או שכבשוה כרכוס ליבא בה תלמיד חכם • או הכי נאמר דסיולא לידון או ליהרג או מי שהוא בספינה המטורפת או שאבדה • שהעיר ע"ז ר"ח ב"פ הכל הוא באנשים דעלמא ולא בלורבא מרבנן • ונשפוך הוא שדומיא עיר קתני שיש בה גם ת"ח והכל בכלל • וגם לא אישתימע שום פוסק לבאר זה החילוק • ושם בספינה המטורפת והאבדה או היולא לידון או ליהרג וכן עיר שכבשוה כרכוס • וודאי דג"כ מחוייבים לאודוי' צ"י עשרה כדן יורדי הים עכ"פ ומה גם שנערף להם השעה וכן סיולא לידון הלא הוא בכלל יושב בבית האסורים • ואף אם בזה נאמר שאולי עדיין הוא בבית הסוסר • וזה סיולא ליהרג חף אם נאמר שמחוייב להודות על שלא נהרג אבל אין לו עשרה בבית הסוסר שיפרסמו • אכן באלו שבספינה המטורפת או שנאבדה • בזה שרובייהו לאורבא מרבנן קלא חיה לכו כדקא סליק • יחי' תמיד מרובם למוחה • ועכ"פ במטורפת לא יחי' בחזקת חי • ויהי' בו עכ"פ חומרי חיים ומתיים • אלא ע"כ דאין נידון מזה לאורבא מרבנן דים להם קלא כדקא סליקו שיחיה בזה חידוש הלכה שמחזקת חיים יחי' מזה דין ספק • או מדין ספק יהודם לדין רובא • וא"כ לא א"ש רק לשיעת ר"י דכל עיקר שגזרו חכמים במשאל"ם הוא משום דהוי מיעוט המלוא • ולכן הוי הסברא לרב אשי ולהאיכה דאמרי בגמ' דלאורבא מרבנן לא הוי חו מיעוט המלוא • והוי כשאר מיעוטים דפלוגי בה ר"מ ורבנן בעלמא • ולחירון הרי' שהוא דבר שכבשוה וע"כ החמירו • אבל במיעוט דלה שכיחא לא החמירו כמו שלא חששו למחילה ש"ד במים שיל"ם דלה שכיחא • והדעת מחייב כן שכל הנופל במיעוט של ים לא שכיח כלל • שנילא כמו שאמרו על הניגולים ע"י גל עורר ודף • כמה גדולים דברי חכמים ומה שיש לומר שמלוא הוא רק כשנופל בקרוב לשפת הים וא"כ הוי החששה שעה בקרוב ומחמת זה לא חלקו תו רבנן וגזרו חף על הנופל במיעוט של ים שששו מדותיהם • אבל בלורבא מרבנן אם יהיה סליק בקרוב סמוך לנפילתו מהסברא שיש קול כי וודאי שנתפרסם נפילתו • ומזה יתפרסם גם עלייתו ואף אם יעלה חבול ובעל מום וחרש או חלם יכירו הרואים או עכ"פ יעלה על לב שזה הוא שזה שאומרים עליו שנפל ונעשה חרש מהלער שהגיעו • ועכ"פ בהלערף זה למה שבכל משאל"ם רובם למיתה • הוי שפיר חו מיעוטא דלה שכיח כלל ועלי' ברחוק מקום באין מכירו הוא מעלמותו לא שכיח • וא"כ הוי כל זה הסוג בגדר לא שכיח ביותר • וע"כ לא גזרו בזה רבנן • ורלה הגמ' בה"א לחלק את האורבא מרבנן לסוג לעלמו • ובסוף מסיק הגמ' דל"ש אינה דעלמא ל"ש אורבא מרבנן •

ענינו שלא ה' שם פליאה רק העדר קול לבד . ואחרי שפירש גם הרדב"ז בדרך הפשוט שהקול ראוי להיות בצורבא מרבנן במקום שהוא נמלא . אף זולת פליאה עלי' מים ע"י גל טורד או דף . א"כ הקושי' מהא דריש גלותא דאזיל מקורעבא לאספמי' . לא ה' יכול לשאל מיני' על מהר"א . כיון שזוה קשה לשיעת ר"ת לפי מה שכתבו החוס' דרובייהו קלא חיה להו :

מד) וזה אשר עלה מהאמור שלשיעת ר"ת ל"ע מהא דילחך ריש גלותא הנ"ל ומהא דהעיד ר"א בן פרעה גיטין (דף כ"ח ע"ב) . איך דינייהו בצורבא מרבנן שקשה לומר שהוא רק באיגוס דעלמא או בצורבא מרבנן ערס זמן שיבורר לנו ראי' ממה שה' ראוי לבא קול וידיעה' אף ממקום רחוק שיחבן שנדרחק ולשיעת ר"י עולה כהוגן בין בזה דה' הס"א דבצורבא מרבנן מותרת לכתחילה . ובין הסברא דמסיק הגמ' דל"ש . שהספק בזה הוא אם יחלוק סוג איש לסוג לעלמו . ואם שאינו כן ומתפשט גזירת חכמים השואלת מידותיהם שלא לחלק בין האישים . וגם ח"ש מהא דילחך ריש גלותא כו' . ומהא דהעיד ר"א ב"פ כנ"ל . וגם הא דאגמא דסמקי דעשה רב שלא . נכתבר לשיעת ר"י לנכון' גם דעת ר' אבהו צירושלמי הא דה' הים גילוני ח"ש . והיא השיטה המחוררת לפי מיעוט דעתו בצבלי וצירושלמי . וגם ביארתי בעז"י בחלק ראשון מזה המערכה . שהר"ש והי"ש בהחולץ סתמו כשיעת הר"י דהכי סבירא להו . וגם ביארתי בעז"י שיש שלשה משמעות מהרמב"ם וס"ע . אשר לשיעת ר"י לבד עולה כהוגן . ואי"ה במערכה ג' אוכיה עוד דעת הרמב"ם וס"ע הוא כשיעת ר"י . ויותר מזה אוכיה בראי' גדולה במערכה ד' חלק ב' יעו"ש . ובארתי שגם שיעת רש"י משמע כך . וכאשר כל ענין משאל"ס הוא איסור דרבנן לענין לכתחילה לבד למה לא נילך אחר שיעת ר"י אשר היא המחוררת ומוסכמת מהר"א וי"ש . וגם מעין דעת רש"י ורמב"ם לזה . ולהקל במה שיעלה לנו קולא להטיר לענין לכתחילה אליבא דשיעת ר"י . והוא באופן כאשר כל הסוג הוא יחי' הכל עכ"פ לא מיעוט מזוי כאשר כתב הר"י והר"ש והי"ש בהחולץ דלא גזרו רק במזוי . ומכש"כ כשהוא רק מיעוטא דמיעוטא דלא חייש לה ר"מ אף אפי' להטירון שכתבו החוס' ביבמות (ק"ט ע"ב) ד"ה מחוררתא וחולין (י"ב ע"א) . שהחמירו משום חומר ערוס אבל כשכל הסוג יבא בשויוי שהוא רק מיעוטא דמיעוטא . דאיכא חרי רובי בהענין השווה בכל האישים . כמו בזה דמייירי הגאון מוהר"ח מוואלאזין או בדומה לו . ומהתוס' שהוכיח הגאון הנ"ל אין ראי' שהוא משיעת ר"ת וא"כ עלה שפסק כח"ד דכתרי רובי יש להקל לכתחילה עולה לנכון בעז"י וכל זה יחי' לנו לעינים במערכות שלישיית ורביעיית בעז"י :

מערכה שלישית * קרה הנורא *

א אהרי שביארתי בעז"י במערכה הקודמת בשני חלקים ביאור שיעת ר"ת ושיעת ר"י והחילוק דין שיואלא מביניהם . ושעולה נראה נכון להלכה להקל כשיעת ר"י ומה גם במשאל"ס שהוא רק איסור דרבנן לכתחילה לבד . שזומעים בזה להמיקל :

הנה על יסוד אלו הדברים אבוא לדון בעז"י בזה דפסק הב"ח והסכימו עמו גאוני זמנו ומוצא בע"ז וב"ש . בני שנפל לחלל הקרה בימות החורף . ודנו זה לדין מים שיל"ס . וכבר כתב בזה בעל גודע ציודא במ"ח תשובה כ"ח בחלק האבה"ע שקשה לעמוד על דעת רבותינו בזה מחמת קושי' שהקשה ממחילה ש"ד . ובח"ד הוסיף להקשות על כל פרטי חלקי סברות וראיות הב"ח . עד שאין עוד משענה להדברים :

ב ורפענד אף בלא שום קושי' וסחירת הראיות תמוהים דברי הב"ח בזה ובפרט בתשובתו סי' ק"ד . שטכ"פ

דף . הנה הוא ממעשה נסים אשר יוספר בעולם . גבאשר יקרה כמו כן לצורבא מרבנן יוספר ויתפרסם זה הפלא שנעשה להאי צורבא מרבנן ומצורבא דרבנן יוספר ביותר . וכולם מהללים ומודים להשי"ת על ההללה לגברא רבא ביו האופן וע"כ יש קול לרובייהו . אבל בזה דילחך ריש גלותא דאזיל מקורעבא לאספמי' אין ראי' מהעדר קול כי חלוי הלך למרחוק ונחבא על איזו סיבה . כי לא צורבא מרבנן מלד עלמותו מפורסם אף אם הוא בריוחוק מקום . רק מלד הקורות לו ההללה באופן דלא שכיה כלל וזה מפקי לקלא . ובספינה המעורפת או אבדה שאין בהם פליאה כ"כ ההללה . כמו שבספינה שנערפה המה בחזקת חיים . ואף בספינה שאבדה הרי רק נותנים חומרי חיים ג"כ ודיינין בדרך הספק . וע"כ שאין להפליא על ההללה כ"כ לכן שפיר ליכא שום איות וראי' מהעדר הקול אף מצורבא דרבנן שיאמר ששוב הוא מועט הנילוול :

מח) אכן יעווין בפסקי מהר"א סי' קל"ע הובא ברמ"א אבה"ע סי' י"ז סוף סעיף ע"ו דהטיר בדיעבד לאשה עגונה שנשאת ע"פ הוראת חכם ע"י הגדת ח"י שאמר ע"י שאלה . ורק האינו יהודי אמר דבריו באומנות . ולא שחינו אומנות רק שילא קול שנהרג . והטיר מחמת שה' איש בעל שם ויש לו קרובים הרבה וכמה שנים שנאבד זכרו . ודימה זה להא דאמרו דלצורבא מרבנן יש ראי' מהעדר קול ורק לענין לכתחילה אחרו אבל לענין דיעבד שרי ואף שזה לא ה' צורבא מרבנן אבל הקול מחמת שעתה מפורים ישראל בכל המקומות . ויש קול כמו לצורבא דרבנן בזמן חמתי החלמוד יעווין בו . וע"כ דאין מפרש דהקול לצורבא מרבנן הוא רק מפליאה הסליקא ממים כמו שכתבתי ליישב לשיעת ר"ת . שלפ"ז אין לדמיונו מקום ששם הוא רק ראי' מהעדר זכרונו לבד . וא"כ קשה קושיות הנ"ל . ולשיעת ר"י כפי מה שפרשתי וודאי דלא ה' לומר מההר"א מירי . אחרי שפרשם שהא דהעדר קול בצורבא מרבנן הוא רק תועלת שיחי' המיעוט לא מזוי :

מב) ויעויין ברדב"ז ח"א סימן תקכ"ו . שהשיג הרבה על דברי מהר"א הנ"ל והקשה שפיר דהא דאומר הגמ' בצורבא מרבנן אם איתא דסליק קלא חיה ליי' הוא רק כשנפל במים שאין להם סוף . ומסכים לדברי הנ"ל קל"ה . ויוכל להשתוות למה שכתבתי לשיעת ר"י דהוא רק לזירוף לשיחי' עוד המיעוט לא שכיה . וגם לפי מה שכתבתי ליישב לשיעת ר"ת דלה"א ה' סברא ללרוף אומדנא שכשיש אומדנא אחריתא לא גזרו רבנן וגם אף לפי מה שכתבו החוס' דרובייהו דצורבא מרבנן קלא חיה להו . הנה זהו לשיעת ר"ת ולשיעת ר"ת בכל רובא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לאסור אף בדיעבד . וא"כ כאשר נפל במים שאין להם סוף כבר אודא חזקה איסור לענין דיעבד אף בלא רובא דצורבא מרבנן קלא חיה ליה . ורק בלכתחילה מחמירין כאשר אין אנו דנין רק מענין הגורם לסבב אח"כ מיתא לרובא בזה חיישינן למיעוטא . אבל כשיש ענין תו המגלה לנו איות על המסובב לסוף שלא עלה שפיר קס אדינא אף לענין לכתחילה . אכן להטיר מחמת זה הרוב לבד דה' ראוי להיות קול וליבא מאן מפיה דהוא מיעוט דמיעוטא דל"ש . ואולי שפיר יש עכ"פ מיעוט החשוב דר"מ חייש לה . אשר אף לרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר אף לענין דיעבד . ונחבאר שקושית הרדב"ז שהקשה בסתימות עולה ג"כ שפיר לכל השיעות ואופנים :

מג) אבר זה לא הקשה הרדב"ז . מדרך הראי' מהא דילחך ריש גלותא דאזיל מקורעבא לאספמי' . שלא דן אבוי כלל ראי' מהעדר קול . וע"כ דאין זה ראי' מהעדר קול . ביו האופן ובאם שה' מפרש הרדב"ז כמו שרציתי ליישב דהקול הוא רק בלירוף פליאה הסליקא מים ע"י גל טורד ודף . הים מקשה על מהר"א שלא דמי כלל

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

למינוע המצוי. תו חיישין שפיר חף לדלא שכיחא כלל. אבל היכא שאין בזה הסוג אופן שיחי' בו מינוע המצוי לא גזרו רבנן בזה. לפי' אחי שפיר דינו דהב"ח. ושחזי בכל משאל"ם שיש בו אופן שיחי' מינוע המצוי. כמו הנזכר בקרבן לשפת הים. וזריקת הגל הוא בחים ומסר וגל אחד יערדו להלאה משליעת עין בזמן מועט ומחמת כן אסור חף בנפל במינוע ים הגדול. שהחששה הוא רחוק ביותר דיערד מגל לגל ובנענוע ראש לכל גל עד יבא לשפת הים. אבל זה הסוג כאשר מי הנסר ממוסס בקרה על פניו. כאשר ההלכה בו יחי' בדרך סוד ויוחלט שאינו בגדר מצוי מה גם שיבורר לנו שהוא מינוע דלא שכיח טובא. שפיר הוי דינו כמשיל"ם וכמו שלשיעת ר"י זהו טעמו שאמרו מחילה ש"ד צמים שיש להם סוף לא שכיחא. כמו שהארכתי לעיל:

ועל

זה אברר בעז"ה בטעמים שונים ובראיות ישרות לבאר לדברי הב"ח. בין לענין עלם הדיון שנתון הוא פסק הגאונים חף לדעתנו הקלרה. ובין להלדיק לראיות הב"ח. וליישב לתמיכה צעל נודע ביסודם מחששא של מחילה ש"ד. וגם ליישב לתמיכות כח"ר אשר הפליא לסחור לכל דברי הב"ח. בלי נשאר לו שום חלק מראיותיו. עד שלפי ההשקפה קשה להקל בזה חף כי הוא מלתא דרבנן וכמו שכתב כח"ר:

(ד) ומקודם

נידון בתמיכה צעל נו"ב דלמס לא נישחם לחששא של מחילה ש"ד דשכיחא במשאל"ם וכבר כתב כח"ר בזה דמס שלא חס הב"ח צעודא שבו"י ע"ט לא קשה שחזקה שנקרש ע"פ המחילות ש"ד כאשר כבר הוי הגליל חזק באמצע החורף. אבל על הדין דסי' ק"ד כתב שקשה טובא כאשר הוי צעודא בתחילת הקריסה וחי' עוד פתוח בהרבה מקומות וחף דים סברא דבלדדי הנסר נקרש מקודם. אבל לעומת זה אחרי שהמחילות המס מכוסות מלמעלה נותן הסברא דאין מניח להקריש מסר. וא"כ יש פנים לבאן ולבאן כי מתהפכת הסברא לכל נד. כן כתב כח"ר:

(ה) והנה

אחרי שלשיעת ר"י אין לורך שיכוסו כל המחילות ש"ד בהקרה שלא יוכל לעלות. אפס כאשר לא יחי' עכ"פ מצוי ההלכה אין לריך לחוש. ובדרך כלל מחילות ש"ד חף במשאל"ם רק נמצאים באיזו מקומות. אבל לא שהמס ממש בכל המקומות חף שהוא באופן דים לחוש להם. ולא כן כאשר כבר הנסר נקרש ברוב המקומות חף בחריפותא דהסרא. ובסלדדים הוא נקרש מקודם בכל המקומות. וגו יחי' שאינו מחילה יגן עלי' המכסה שלמעלה לבלי חסי' נקרשה או שעכ"פ יחי' עוד הקרה דק וישבור המשתדל בהלכה עלמו בראשו או בידו ויעלה. הנס חס בזה האופן יחי' עכ"פ לא שכיחא מינוע הנילוים אין לחוש תו. וא"כ לא קשה ל"כ קושיית הגאון צעל נודע ביסודם זללה"ה. ובאם שנאמר שלאן שכיח שיחי' מגלות המחילות של דגים הוי ח"ש חף לשיעת ר"ת כמו שאמרו מחילות ש"ד במשיל"ם לא שכיחא ונחזיק לזה השטח שיוכל לשוע בו ולחיות בחזקת שאין בו עוד מחש"ד. ועכ"ז הישוב הוא בדרך הדוחק עדיין:

(ו) ויש

לומר ישוב אחר לפענ"ד. דהנס צהא דאומר הגמ' (ב"ב כ"ד ע"א) לטעמא לשמואל דחייש שבאם החביות מהאי דקרא ולא אמרינן עקולי ופשוטי הוי מעבדי לה משום דאמרינן חריפותא דהסרא נקיט ואחאי. ופרש"י בד"ה חריפותא דהסרא כו' וז"ל שמה מתחילה נפלה באמצעות הנסר במקום חזוקו ומרזת המים הביחא ולא הניחחה לנעות ימין ושמאל עכ"ל. דקדק רש"י לפרש כך שהחשש הוא שמה מתחילה נפלה באמצעות הנסר כו'. ולא רצה רש"י לומר שהחשש הוא שפיר חף חס נפלה סמוך לשפת הנסר. ומן השפה צהא מקודם אל מינוע הנסר במקום

שעכ"פ הוי נקבים בהקרה וכו' ק"ד כתב שאין לחוש שהובילוהו המים למקום שמסקין בהכמות והגליל חזק שם באופן שיחזו בשחי ידיו בגליל בחזקת ולקפון מתוך המים וילך דאם הוי ניצל בךך הוי זה מעשי נסים שהיו עיניו פקוחות תחת המים כיונה בן אחימי בתוך הדג יעו"ש. ולפי ההשקפה הוא טענות ודחיות שאין להם שחר כלל. דכלא כזה וכזה חששו במשאל"ם לגל עורד ודף ומחש"ד. וחף הנזכר במינוע ים הגדול או ים אוקיינוס. ובנפל לגוב אריות ובצפן האם אומר בירושלמי שאמרינן נעשה לו נס כדיאל והנניא מישראל כו' והארכתי לעיל בציאור זה. ומבואר שרק במעשה נסים ממש חזן מדרך הטבע הגמור לא חיישין אבל זולת זה הכל חיישין לענין לבתחילה. ורק כעין הלכה דיונה בן אחימי ממש להיות במעי הדג או כעין הלכה של דיאל הנניא כו' לזה אין לחוש. אבל בדומה לזה שיתכן בדרך מינוע מקריי הטבעיות הכל חיישין. ולכן אמרו רבי ור"ע ורשב"ג כמה גדולים דברי חכמים: שחששו לחששות שלא הוי יאומן כלל שיקרה כה. רק רוח ד' דיבר עם וחזו לחשוש לדברים רחוקים מה שלא יעלה על לב אדם חכם שבחכמים שלא מחכמי צעלי הסורה וא"כ רק כשיעלה ספק חף הרחוק מדעתנו אבל חף לו חס יחי' בזה האופן חיו יחי' וודאי דים לחוש לבתחילה. ואחרי שיש חללים בתוך הקרה חף בתוך פרסה של שליעת עין כמבואר בהשוכת הב"ח סי' ע"ט. וכן מבואר מדברי הט"ז והב"ש בסי' י"ז ס"ק ל"ה. שכתמו וכתבו דטעמא דהיתירא בזה הוא משום דהוי דינו כמו מים שיש להם סוף ולכן הנראה דא"ל שיעידו העדים שראו בכל טעם ששולט הראי' שלא עלה מאיזה נקב רק כמו צמים שיש להם סוף שהעד רואה כמה נפל בחלל הצור או המערה כן לריך העד לראות רק בזה החלל שבגליל שהוא לפניו וקשה טובא למס לא נחוש שיקרה מקרהו כשהמים מורדיין אותו צמורד לעומת איזו חלל המצויים בהקרה צעל פני המים שעושין נשאוז מים. ולהשקות לקבהמות וללוד דגים. ושכיחא ב' מקומות הלכה וחף חס זר שיוצמן לו חלו ההלכות אבל כשיזממן יתכן הלכה. וודאי לריך לחוש חף להזדמנא רחוקות. כי כל עיקרה של חששות של משאל"ם הטורד מגל לגל מחזירו לחזירו ממינוע הים עד שפתו אין דבר רחוק מזה. ומה גם שישאר חי מרעבון כמה ימים ועכ"ז חוששין לכל זה. ומש"כ הב"ח בתשובה ק"ד תמוה יותר הראיית להיתירא ד' הב"ח. כי חזינן שכל גדולי הזמן נמנו להיתירא כמבואר בב"ח בסוף סי' ע"ט. ושגם הגאון מוהרש"א התיירומי יודע חס רק מחמת הראיות של הב"ח ומטעמי' נהוד ואלוי הוכיחו בראיות גדולות וברורות. ובב"ח כתב למס שחידש הוא להוכיח בראי' גם בלי ראי' כלל ראווי לגאונים כוותיביהו להכריע מסברהם הישרה צדעת הסורה מכרעת אבל כל זה אינו רק כשים סברא לבאן ולבאן ורק ספק לנו ומה דמסתפקא לנו פשיט להו ואלו נילך בעקבותיהם ע"ד שנאמר חס לא חדעי כו' לאי כו' על משכנות הרועים. לא כן בזה שלפי קולר דעתנו הוא פשוט כביעי בכוחא שבתשאל"ם לריך לחוש חף לחששות רחוקות ביותר כמו שהוא מפורש דההלכה ע"י גל טורד וכן ע"י דף ומחש"ד הוי לפלא חף צעיני תנאים ואמרו כמה גדולים דברי חכמים ומה יועיל לנו ראיות חף חס הוי נראות חזקות נגד המפורש ומן דברי הגאון מוהר"מ מרוטובורג סי' תתקע"א שהבאתי לעיל בחלק שני ממערכת ראשונה. מוכח ג"כ כך שחוששין לחששא רחוקה שברחוקות ופשוט:

(ג) אבל

הנראה לפענ"ד שלשיעת ר"ת שכל עיקרה של תקנת חכמים במשאל"ם וגוסם. הוי בחששא דמינועה דמינועה ודלא שכיח כלל. וכדכתב הרא"ש ריש האשה בהרא לשיעת ר"ת דהוא מינועה דל"ש כלל. לפ"ז אין בידינו להעמיד לדינא דהב"ח מטעמו שהוא כמים שיל"ם. אבל הוא כמשאל"ם. אכן לשיעת ר"י וסיעתו ולפי מה שביארתי לנכון בעזרי' שחלוי באם שיש בזה הסוג אופן הלכה

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

לספליה על דברי חכמים ולא יאמר שנמנע לגמרי מהלכה . כי שוב יובן שיזויר עכ"פ אופן הלכה ע"י מחש"ד . ומכל זה מבואר בהלכה שחששא בהלכה של מחש"ד הוא מילתא דל"ש כלל . וצריך לעמוד על ביאור זה בין לשיטת ר"ת ובין לשיטת ר"י . והוא שהנה יש להבין כמה שאמר רבי כמה גדולים דברי חכמים כו' . כי אחרי שההלכה ע"י מחש"ד הוא בשפת הנסר כמובן וכמה שמבואר מדברי רש"י (קכ"א ח') ד"ה למחילה של דגים יעו"ש . ח"כ מה צלע לנו בזה כי כאשר יגיע לשפת הנסר יכול לעלות ליבשה ומה לו להחזרות במחילה ש"ד ועל כרחק שהוא על ההלכה שיוכל להיות בחוק שיעור שליטת עין שראינו שלא עלה בשיעור יציאת הנפש . ולכן נתפעל רבי שעכ"ז יתכן שניזול ע"י מחש"ד ועלה אחר כך כשראה פתחה של מחילה . וקשה לכאורה דמה לנו בשיעור שליטת עין . הלא חכמים שגזרו הוא במשאל"ס שהחשש הוא שעלה ברחוק משליטת עין . ושמה אם יגיע לשפת הנסר אין לו צורך כלל למחילה ש"ד שנאמר שניזול ע"י רק עלה ליבשה והלך לו . וא"כ לא הו' לזה צורך להצנת דברי חכמים אף ערם ראינו ההלכה של מחש"ד . וגם עתה הנראה שאין ראוי לומר שחשש חכמים היה מחמת זה הטעם :

(ח) וע"כ לריך לומר דחלוי שיאומת דברי חכמים כמה שיחכן הלכה בחוק שיעורא דשליטת עין . וא"כ לר"ת דעיקר תקנת חכמים הוא בדלא שכח כלל . ע"כ דערם ראינו ההלכה של מחש"ד היה נראה דברי חכמים נמנע לגמרי ואחרי ראינו ההלכה של מחש"ד ידענו שיש אופן דלא שכח עכ"פ כאשר ע"כ נאמר ע"ז ההלכה כמה גדולים דברי חכמים . וע"כ מוכח דשינלל העצבצ בנדר להלאה משיעור שליטת עין נמנע לגמרי לר"ת . ורק בים שע"י עורר . הגל בכחו האדיר יצא לאלתר ברחוק משיעור שליטת פרסה שהוא שיעור הפחות משיעורא דיציאת הנפש שפיר יוכל להנלל ברחוק מקום ע"י גל עורר זה לזה וחבירו להצירו בחנועת המסירות מכח אמיץ התנועה מזריקה הגל שאין מניח ליפול ולירד תומה או ע"י דף של ספינה . אבל ממה שהנדר יורד במורד מהפיק שיעורא כשיצא להלאה משיעורא דשליטת עין שיהיה כבר כלה שיעור יציאת הנפש . ולכן היה נמנע ההלכה והיה לפלא גזירת חכמים עד שראינו ההלכה של מחש"ד שהוא בחוק שיעור שליטת עין . ולשיטת ר"י שעיקר תקנת חכמים היה כששייך אופן מיעוט המצוי שניזוליס . לא נוכל לומר שאין בזה אופן רק הלכה של מחש"ד . כי אם כך היה הרי זה ההלכה לא הו' מיעוט דשכח כלל עד שלפלא הו' לרבי כאשר ראה דוגמת זה ההלכה ואמר כמה גדולים דברי חכמים . וע"כ שיש אופן אחר זולת זה ההלכה של מחש"ד . וע"כ צ"ל שהוא כשיזליכוהו המים להלאה מה משיעור שליטת עין . אבל א"כ אין צורך כלל להצנת דברי חכמים בגזירתם מלד חששא של מחילה ש"ד . שזה הוא שלא נראה כלל שינלל מי שנופל בנדר ע"י מחש"ד . וע"י שיעלה להלאה מה משליטת עין ע"כ שמצוי הוא :

(ט) עוד יפלא שאיככה יוכל להיות מהופך הסדרא שצריכה לומר אליבא שיטת ר"ת ממה שצריך לפרש אליבא שיטת הר"י . אשר לשיטת ר"ת ההלכה בנדר להלאה משיעור שליטת עין הוא נמנע לגמרי שכבר כלתה שיעור יציאת הנפש ולשיטת ר"י יאמר שהוא מיעוט המצוי שיתלט ויחי . אם לא שיחוייב לנו לומר דפליגי בשיעורא דיציאת הנפש כמה הוא והוא דחוק :

(י) אבל הגה קא חזינן באגמא דסמקי דמיא דידי' מקוו וקיימי ועכ"ז אמרינן דע"י גלי אשפול להלאה משליטת עין ונילל . וא"כ למה לא נאמר במכש"כ דמי נסר דהולכים במורד אפס שצמיא דאגמא דסמקי שהוא מקום נרחב מאוד עד שאין העין מקיפו . הגלים בה יותר גדולים מצננה . כמו שצ"ב שהוא שטח יותר גדול והמים רבים . גלים גדולים ציותר והגל שצ"ב יטרוד צחיש יותר בני שיעור . והכל הוא מריבוי המים ומגודל השטח . והרוח המרחק על פני **מד** (ח"א)

במקום חריפותא דנכרה ושוב לא הניחתו לנעות ימין ושאלא וביארתי בעזה"י לעיל במערכה א' (באות ע"ז) שבעת השקטת הרוח ואין גלים שינשארו ברוח רק הולכת בשפל במורד לא תבוא החביות כשנפלה בסמוך לשפת הנסר אל מקום חריפותא דנכרה . כי תלך הכל בסמוך לשפה . ותפגע בעקולי ופשוטי ותעמוד . ובאם שיש רוח ויש גלים שיוצילוהו ע"פ רוחב הנסר הנה אז אף בצואה אל חריפותא דנכרה לאעז לאעז יגרשוה הרוח אל עבר השני והגיע עד שפה השני . ותפגע בעקולי שבעבר השני ותעמוד . אבל כשנפלה מתחילתה בחריפותא דנכרה שפיר יש לחוש שבעת השקטת מרוחות אף שאי אפשר לעולם בלי רוחות והנדרות לרוב נטות הנה ואנה ויקרה מקום שיהי' שם הרוח על פני רחבה . עכ"ז חוזק מרוחת המים לא תניחה לנעות ימין ושאלא . כי זה הכח הוא יותר מכח הגל הקטן שבעת השקטת הרוחות . כן הוא מוכרח מדברי רש"י . ומיני' גידון שכל עיקרה של חששא שיהי' הנופל במקום חזקו של נסר עד שלא עזר הנופל כח לעמוד וגלגלוהו המים ולא נראה עולה עוד . שיהי' ניזול ע"י מחילה ש"ד . שהוא חפירה בגובה שפת הנסר . במבואר ברש"י יצמות (דף ק"ב) הוא רק שכשיבא במקום שהרוח מתעב כחצ בהנדר והרוח חזק יינשארוהו הגלים ההולכים שמה לרוחב ויקרבוהו לשפת ש"ד הנסר ויוליכוהו אל תוך מחילה וינלל . אבל בלא נשיבת הרוח אחרי נפלו במקום חריפותא דנכרה וגלגלוהו המים ולא הו' לו עוד מעמד . לא יעלה עוד במעלה להיות מתקרב אל שפת הנסר וגדותיו . והוא כש"כ כלומר ומה החס בחביות שלפה . שמבואר מרש"י שאף מן השפה לא תבוא לחריפותא דנכרה אחר מן השפה אל חריפותא דנכרה קרקעית הנסר הולך ומשפע ועצב המים להוביל מן הגבוה אל הנמוך . גם אי אפשר לעולם בלי רוחות ואף בעת ההשקטה ועכ"ז סובר רש"י דלא תלך אל חריפותא דנכרה רק חדר הכל במורד בסמוך לשפה . ואף אם נתגלגלה כשנפל בשפת הנחל אל תוך הנחל לא תלך בריוח ברוחב הנסר . קל וחומר כשנפל בחריפותא דנכרה . וכשהנדר מכוסה מלמעלה בקרח שאין שולט כלל הרוח להעלות המים . שליכא חששא שיוצילוהו המים מן חריפותא דנכרה אל שפת שיפול שם במחילה של דגים והוא נמנע ביותר ממה שיוצילוהו חריפותא דנכרה אל מקום חזק חלל שבקרח הנעשה גם בחמלטיה הנסר לאוד דגים ואם לאיזה צורך אחר ושיעלה שמה . ואם בזה סוברים ה"כ ויתר גאוני דורו שאין לחוש וביארתי בטעמם שהוא כשיטת הר"י וכייעתו וההלכתא כוונתיהו להקל בזה דכאשר אין בזה הסוג אופן מיעוט המצוי שניזוליס דלא גזרו רבנן . ומכש"כ דמחמת חששא שיבא מחריפותא דנכרה אל שפת הנסר ויפול במחילה של דגים בעת שאין שולט הרוח כלל כי מכסה הקרח על פני הנסר זה וודאי דאין לחוש ובאשר הוכחתי מרש"י ה"ל ובה מסתברא שאף לשיטת ר"ת אין לחוש . ורק לשיטת ר"ת הו' צריך לחוש להלכה על ידי חלל ונקב שבחריפותא דנכרה . ולכן מחוקמי הסורא להיתירא ע"פ שיטת הר"י . ולשיטת הר"י וודאי דלא קשה מידי מחששא דמחש"ד אבל אם נפל בסמוך לשפת הנסר והי' שם עמוק ופתוח חלל בקרח שפיר יש לחוש למחש"ד לכאורה לפ"ז :

(ז) אמנם הגה קא חזינן דעל מה שראה רבי במה שקרה בכא דהי' מכמר מכמורין בירדן שנכנס למחש"ד ולא מלא פתחה כי שקטה החמה ולמחר מלא . נתפלה כ"כ מזה עד שאמר כמה גדולים דברי חכמים כו' הנה מבואר שהוא מילתא דלא נראה עד עתה ולא נשמע ואף עתה לא ראינו רק באחד שנכנס בכוננה לתוך המחילה ש"ד . ושינלל מי הנופל בנדר ונעלם מעין הרואה שעמד עליו עד שיעור יציאת הנפש ושוב יעלה לאחר זמן ממחש"ד זה לא נראה ולא נשמע עדיין . ורק ממה שחזק רבי הסבוגן אשר חו אין

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

במיצוע האגמא דסמקא • וכלי השפלה מגלים ואיכס יבא למחילה של דגים שהוא בשפת המים • וע"כ לריך לומר דמסתבר ליה כגבל בסמוך לשפה שסלך לרחוץ או לשאוב כי אם היה במיצוע ע"כ שהיה בא בספינה וסי' הגמ' אומר כן כמו (בדף קט"ו ע"א) מעשה בב' ת"ח שהי' באין בספינה וטבעה :

(טו) וזאת יש לדעת שקושיית הריב"ז הנ"ל אינה רק לשיעור ר"ת וע"כ דקיים בשיעורו • אבל לשיעור ר"י לא קשה מידי דבאש שאין באגמא דסמקי רק חששא של הלכה ע"י מחילה ש"ד • הכה כאשר היה גדולה בשטח אין מקיפה שליטת העין וודאי דמחילה ש"ד לא מלווה בה רק במקומות רחוקות מאוד כמו במי נהרות • אשר על הנהרות אמר רבי כמה גדולים דברי חכמים כו' • ומבואר שהוא הלכה דלא שכיחא • ולא חיישינן לה רק מחמת השוואת מדת חכמים שגזרו מחמת שיש אופן מיעוט המלוי והיינו בהלכה חוץ לשליטת עין ע"י גל ולירוף מורד הליכה הנהר ויכל מיעוט מלוי להמלט אבל באגמא דסמקי דקוו וקיימו לפי מאי דלא ידע מהסברא דאימור גלי אשפלוהו שפיר לא חש לחששא של מחילה ש"ד • כי הוא חששא דלא שכיח ולפי מה שטעה לא יש בזה הסוג מיעוט המלוי דיגורו בה רבנן בשבילה • ולא נשאר עוד רק חששא דמיעוט דלא שכיח דלא חייש לה ר"מ בעלמא • וכמו כן לא חיישינן בזה לענין לכתחילה והוא פשוט וברור :

(טז) ומעתה בזה דנפל לחלל שבקרה שבהנהר • אף אם היה החלל סמוך לשפת הנהר שהיה עמוק כס' ואין שייך הישוב שכתבתי לעיל (באות ר') וכמ"ש באת (ז') עכ"ל לא קשה קושיית בעל גודע ביהודה שניחש לחששא של מחילה של דגים רק לשיעור ר"ת לבד • דחיישינן היכא שבזה הסוג יש חששא דלא שכיחא • ואף שאין בזה הסוג שום אופן שיהיה מיעוט דשכיח • אכן לשיעור ר"י ושייעחו הכה ע"כ הא דחוששין למחש"ד הוא רק מחמת שיש גם אופן שיהיה חששא מיעוט המלוי שימלט חוץ לשליטת עין בעת שיש גלים בנהר מחמת רוח המרחף על פני הנהר • אבל בדליכא רוח המלוי והוא זמן השקטה ע"י אמר רבי כמה גדולים דברי חכמים כו' ומה שגזרו בזה חכמים הוא מלד השוואת המידות שלא לחלק בין זמן לזמן • אבל כשהנהר מכוסה בקרח על פניה • אז שוב הוא בכל הזמנים • כי אף שיהיה הרוח בעולם לא יפעול מאומה בהמים שחתה הקרח • ודומה ממש כמו שהיה באגמא דסמקא לפי שיעורא דרב שילא • ורב שילא דהדר לח"כ הוא מחמת סברא דגלי אשפלוהו • שאגמא דסמקא אין מכוסה • ויש זמן שיש גלים המשפילים • ושוב השוו חכמים מידותיהם • ולא כן במי נהר המכוסה בקרח • שאין כלל גלים בשום זמן הסומנים • ואף שהמים יורדים במורד • אבל ע"כ לא יושפל עד להלאה משיעור שליטת עין • ויהיה בחוף שיעור יליאת הנפש • אבל כבר ילאה נפשו ערס זאת • כמו שמובח בראיה ברורה ממה שאמר רבי על הלכה של מחילה ש"ד כמה גדולים כל שהוא אופן הלכה בתוך שיעור שליטת עין • ובלא זה לא היה מקום לדברי חכמים • ומכש"כ בזה דהנהר מכוסה בקרח • אף כשהו יתכן שיטע לחון לשליטת עין ויהיה עדיין חי עכ"ל גם שמה אין לו מקום יליאת אם לא בחללים הנמצאים שעושין להסקות להבדמות או לאוד דגים • אבל ההלכה ע"י הוא מילתא דלא שכיח ודומה לגם יונה בן אמית • וא"כ אין בכל הסוג הלכה דשכיח • ומשתווה בכל האישים ובכל הזמנים • רק כשהקרח מפסה • וא"כ לשיעור ר"י מותרת אף לכתחילה :

(יז) ובאמת הדעת יחייב ע"פ הדברים שאזכיר להלן בעז"י אחרי שאזכיר שיעור שליטת עין שלא עלה אדם והלך ושיעור שליטת עין שלא הרים ראש מהמים לשאוף רוח חיים ואחרי שאזכיר שינוי בזה בלילה מביום וכי משמע מפוסקים שמעידין אף בלילה במשאל"ס לענין

פני שעה גדול עושה תלמים ומשברים ומגרש הנה והנה • וכמו כן לפי ערך באגמא דסמקי כשהרוח שולט בה יחי' גלי' עכ"ל גדולים יותר משל נהרות • כמו שגראה כן ביאורים גדולים הנקראים (יעזערטש) וכבר ביארתי לעיל שברוח שאינו מלוי הוי מיעוט מלוי שיטפלו הגלים להלאה משיעור שליטת עין • וברוח המלוי הוי מיעוט שאינו מלוי ועכ"ל ע"כ יתכן בדרך רחוק הלכה • שע"כ לא חלקו ואחרו בכל גווי ואף שגם ברוח המלוי ובעת ההשקטה יהיה גלים יותר גדולים מבנהרות • אבל בעת שגם בנהרות איכא גלים בעת שאין רוח מלוי נמצא גם על הנהר גלים רודפים • ונרדפים מרוח כועס וסער • (ובעת ההשקטה יתכן שאין בנהר כלל גלים • כי מספיק להם נייחא מהליכתם במורד) • ובהלטרף כח הגלים המטרדיים אל מה שהנהר הולך במורד יוכל שפיר שיבא הגופל להלאה משליטת עין ערס שיעור של יליאת הנפש כי יוכל בחיט לאלתר • לא כן בעת השקטה והנהר הולך בנחת במורד • לא יוכל לשאר חי כשיליכוהו להלאה משליטת עין כי כבר כלה שיעור של יליאת הנפש • וא"כ בין לשיעור ר"ת ובין לשיעור ר"י • בעת ההשקטה מרוח סערה הוא לפלא מה שאשרו חכמים בגופל בנהר ושהו עליו שיעור יליאת הנפש ולא עלה בכל שיעור שליטת עין כי נמנע חו שחי' ונילו • ושוב כשראה רבי שנתעלס מן העין המכמר מממורין בירדן כשנכנס למחש"ד ועלה למחרת כורחה לו השמש • אף שעוד לא נראה בארץ שנילו ע"כ הגופל בנהר בחריפותא דנהרא • מ"מ אין עוד פלא לנו גזירת חז"ל שעכ"ל אין עוד מהנמנע • כי מובן חו אופן שיחכן המלטה • ואף שלשיעור ר"י בשביל זה לבד לא היו גוזרים כי הוא אופן דלא שכיחא • ולהר"י גזרו רק כאשר יש בו אופן מיעוט מלוי הנמלט • אכן שפיר יתכן בעת סערת הרוח אף ברוח מלוי כשיש גלים בנהר • ומלירוף כח הגלים וכן הסודרה בשפל יוכל להיות שפיר מיעוט המלוי • ושוב השוו חכמים מדותיהם :

(יח) ייש להקשות לשיעור ר"י דמאי מקשה הגמ' (יבמות קכ"א א') אי הכי מים שיש להם סוף נמי ליחוש למחילה ש"ד ומשני הגמ' מחש"ד במים שיל"ס לא שכיחא והלא אחרי שבמים שיש להם סוף אין חששא להמלטה חוץ משליטת עין וא"כ אף לו אם היה חששא של מחילה ש"ד • הוי חו מיעוט שאינו מלוי • ולשיעור ר"י לא גזרו רבנן רק כשיש בו אופן שיהיה מיעוט המלוי :

(יב) ויש ליישב זה בכמה אנפין ולא ראיתי להאריך ואינקוט חדא דמה שההלכה של מחש"ד לא שכיחא הוא משום שבמים שאל"ס המחילה ש"ד לא מלוי' היא בכל מקום ואינה נמצאה רק במקומות רחוקות • והמחילות ש"ד הוא בשפת הנהר • והשע בחריפותא דנהרא לא יראה למחילה ש"ד אם לא ע"י סיבה שהרוח ינשב ברוחב הנהר ויגולגל ע"כ להשפס • ויקרה חלקת מקרהו שיפול במחילה ש"ד זה וודאי לא שכיחא מאוד • אבל אף לו אם היה מחילה ש"ד במים שיש להם סוף אשר כל שפתי' קרובים והמים מקוו וקיימי וזה שגופל כשרונה להליל א"ע נוטה א"ע להלדדים לחחו בכותלי קירות שפת המים ולעלות וממילא כשיהי' סם מחילה ש"ד יבא בהכרח לחוכה ושפיר הי' מיעוט המלוי • ולכן משני הגמ' שאין שכיחא כלל בהם מחילה של דגים :

(יג) גם תופס הגמ' בהישוב כאמיתת הענין דלא שכיחא כלל מחש"ד וא"ש יותר וויכוח של רבנן עם ר"ת שאמרו אין מזכירין מעשי ניסים ולא התוכחו נידון חשש של מחש"ד ודו"ק :

(יד) ויעויין בחידושי ריב"ז א"ל ליבמות (קכ"א ע"א) ד"ה מיטעא טעינא אגא סברי כיון דקוו וקיימי במים שיש להם סוף דמי דהקשה סם דהוי ליה לחוש לחששא של מחילה ש"ד • וחריך דלא שמייע לרב שילא ברייתא דלקמן יעויין בו • ויש להבין דבריו דלכאורה אין מקום כלל לקושייתו דכיון דלא ידע דאמרינן אימר גלי אשפלוהו א"כ יתכן שגפל

שיש לדחות דשאני התם שהי' שם שיחוס וכמבואר בדברי הגאון מוהר"ח שכתב לזה הסברה ולא מסתבר יעו"ש אבל אבל אחרי הראי' מצבורות הנ"ל מוכח לומר קך . אכן באמת שיעורא דמיל הוא מוכרח כנ"ל ויש עוד ראיות לזה דהוא שיעור מיל אבל מחמת שמספיק הראי' מע"ז כנ"ל ע"כ אקלר :

אמנם הנה יש חיבור גדול על ראי' לדבר ידוע ולא הי' אבודא למה שהוא אבוד והלורך לחפש אחרי' ולמלאה כי אין ידוע כלל באיזה מקום הוא כמו שמילנו במחש שגמלא בחלל הגוף שאסורה בהכמה מדינא דגמ' ואף שזוה יחפש המחפש לא בהשקפה אחת על הכל ושיהי' ברור שלא נעלם מעין הרואה בהשקפה וסקירה אחת כמו בהראי' הרואה להעיד על הנופל במשאלים ונעלם מעין כל שממה שלא שלט עין הרואה למלאו ולראותו יהי' זה לנו לראי' שודאי לא עלה הנה זה גרוע עוד יותר ממה שיבדוק הבדוק באברים פנימים כשגמלא מחט בחלל הגוף שמחפש ומביט זעיר שם זעיר שם עד שלדעתו חופש יפה בכל המקומות בפרט ועכ"ז אין מועיל בדיקה בזה מדינא דגמ' ובמקום ידוע לדעת המחבר ביי"ד סי' ל"ג סעי' ח' אף באבר אחד שלם מקרי מקום ידוע ומועיל בדיקה ולדעת הרמ"א אף באבר אחד אין מועיל בדיקה ורק כשידוע מקום שנתחב שם וכמבואר בש"ך שם ס"ק י"ד ובמקום שמקרי מקום ידוע מועיל אף בהסימנים דהוי בחזקת שאינה זבוחה ועכ"ז לדעת המחבר באבר אחד שרי כמבואר שם ומוזן מזה דבאשה שאף יש לה חזקת איסור והוא בחזקת חי והלורך שיקיף הראות בסקירה אחת לכל השעה כאחד שיבורר שלא נעלם מהעין ע"כ שהוא שיעור מועט ביותר לעומת הראי' בדבר ידוע וא"כ שאני בהא דצבורות שליטת עין רגל הרועה למנות לאנו הנראים והידועים לו ובאם שצבורים לפניו במנין ונראה לו חסר ילך לחפש את האבוד והנעלמה מעיניו והאבוד והנעלמה אינו בכלל רגל בהמה רועה והרועה משיס עינו מתחילת רעייתו שלא תאבד ולא תתעלם מעיניו וכשלפעמים מתעלם מהמנו הוא מונס הכל את הנראות לו ואם נחסר הלך לחפש במקום שימלאה ולא נוכל ללמוד כלל מצבורות לעינינו וידענו שצעינינו הוא שיעור פחות בערך הכל וכמה הוא לא נדע כלל :

אכן גם שיעור מיל שהוכחנו הכל הוא ג"כ בידוע לו ולא בחיפוש אחר הנעלם והאבוד כמו הראי' שהביא הגאון מוהר"ח מוהלאזין מהא דהגר הנה ידעס הגר לישמעאל הנה הניחחו וא"כ מבואר שצרחוק מיל לא שליט עין הרואה אף בדבר ידוע לו וכן בהא דע"ז (ס"ט ע"א) הנ"ל בהפליג מעהרותיו יותר משיעור מיל שאין יכול לראות עוד הא ג"כ בדבר ידוע לו וכן בהא דיומא (ס"ו ע"א) הנ"ל הכל הוא בדבר ידוע ושעורו הוא מיל אבל ע"כ החילוק ביניהם להא דצבורות רגל בהמה רועה ששם אין שולט עין הרועה רק בכללית קומת בהמה שידע אס ישנה כמו זה המונס ללאנו שאין לו לורך לראות בפרעיית מעשיה לא כן בהא דהגר שודאי לא רתה שלא תראהו כלל כי אף אס ימות הלורך לשמרו שלא יגררוהו חיות או עכברים אבל היא רק אמרה שלא תראה במות הילד היינו פרעיית תנועת יליאת הנפש אבל בכללו לא נמנפה מלראותו ולא העלימה עין ממנו שע"כ לא הניחחו אחורי השיחוס שיה' הפסק ממש מלראותו ולא היתה נלרכת להרחק כ"כ כמעטוי הקשת וכמו כן הרואה לירות בקשת למטרה אל חדרי צמן כליות ולב לכיין מרחוק הנה הוא דקדוק הראיה בראי' פרעיית וכן בהא דהפליג מעהרותיו הלורך שיראה בתנועת נגיעה ושקשך וכן בהא דיומא לראות מרחוק במעשה המשלח שעושה בהשעיר לעזאזל הוא ראי' על התנועה הפרעיית ונחבאר לנכון בדברי הנ"ל ששיעור ראי' בכלל הוא י"ו מילין ובפרטי ענין הוא שיעור מיל אבל שני מיני הראיות הוא

לענין אס נשאת שלי"ת מכל חלה הי' נראה דאף בעת שהסגר הולכה בחזק והרוח סוער ומרבה גלים עכ"ז יהי' שיעור שליטת עין יותר משיעורא דיליאת הנפש . כאשר אפשר שיחתי בעז"ה ושפיר הי' טוב לפרש שמיילתא דרבי שאמר על הגלה של מהש"ד כמה גדולים כו' שכלא זה לא הי' ידוע כלל אופן המלטה בנהר כשראו שלא עלה בשיעור יליאת הנפש בכל שיעור שליטת עין . אכן שליטת ר"י ע"כ ז"ל דיש שפיר אופן מיעוט דשכיח שימלט בחוץ לשיעור שליטת עין והלורך לחלק בין זמן לזמן שרבי אמר על זמן ההשקפה וא"כ למה נאמר באופן אחר לשליטת ר"ת . ואבאר הי"ה מה שיחייב הדעה והראי' שמה שיש אופן המלטה חוץ לשיעור שליטת עין הוא רק על הרמת ראש זעיר זעיר אבל בלא זה נמנע הוא וע"פ זה אבאר בעז"ה שזוה שהקרה מכסה ואין יכול הנופל להרים ראש לשאוף רוח חיים נמנע ההללה צרחוק מקום להלאה משיעור שליטת עין ואף הפחות מזה מסתברא שלא יחי' . ויעלה לנו בעז"ה טעם היתירה בנפל בחלל שבקרה אף מחמת זה הסברה ואפשר שיחתי בעז"ה :

הנה ראיתי בדברי כת"ר (אות יד) שהחליט ששיעור שליטת עין הוא ע"ז מילין והוכיח כן מהא דאמרינן בצבורות (ד"ד ע"ב) דקיס לבו לרצון דשיטסר מילין קא שלעא ביה עינא דרועה . וא"כ הוא ד' פרסאות שבגמ' וע"כ כתב שכלל שיעור ההוא יכול לשוט ולחיות :

אכן כאשר מבואר ברש"י יבמות (דק"כ ע"ב) ד"ה מן הארכובה ולמעט ל"ת דכתב וז"ל דחיי ואי משום טביעה הואיל ומשאל"ס חיישינן שמה ילא מן המיס ועלה צרחוק פרסה או יותר ולא ראוהו הרי מבואר בהדיא דיותר משיעורא דפרסה אין שולט עין הרואה וכי נעלמה מרש"י ז"ל גמ' מפורשת דצבורות הנ"ל שהשיעור הוא ע"ז מילין :

ובדברי הגאון מוהר"ח מוהלאזין בתשובה שבמקור מים חיים ענף עץ אבות שאלה ד' העלה דשיעור שליטת עין הוא מיל והסחייע לזה מהא דכתיב הרחק כמעטוי קשת ובתיב אל אראה במות הילד והחס רחוק מיל הוי ועל דברי רש"י כתב שהפס דרך גוזמא שיעור פרסה ע"כ :

ולפענ"ד לא יכון לומר בזה דרבינו רש"י ז"ל יתפוס לשון גוזמא כמה שג"מ עובא לדינא לענין אס הי' איזה מעכב לראות חוץ לשיעור מיל לכאורה היינו למדין מרש"י הנ"ל דאף אס נשאת הלא וע"ז אמרו חז"ל חכמים שהירו בדבריכם :

ויש להביא ראיה מפורשת דיותר משיעור מיל אין שולט עין הרואה מהא דראיתא במס' ע"ז (ס"ט ע"א) כדחניא הרי שהיס חמריו ופועליו טעונין עהרות אפי' הפליג מהן יותר ממיל עהרותיו עהרות ע"כ ומזה דתפס הגוזמא דהפלגה יותר ממיל ש"מ שיותר ממיל לא יוכל לראות עוד וכן נזהר הרמב"ם לכתוב לזה הלשון בפ' י"ג מה' מעמאי משכב ומושב ויעויין עוד במס' יומא (ס"ז ע"א) אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו והחס שיעור מיל הוא ויעו"ש . ומפשיטת הסוגיא שם מורה שהוא שיעור האחרון שעוד יותר לא הי' יכול לראות ועכ"פ מבואר מזה דשיעור מיל יכול לראות ומהא שבמס' ע"ז הנ"ל מבואר שיותר ממיל לא יוכל לראות הרי נחבאר לנו למאס השיעור שהוא כדברי הגאון מוהר"ח זלל"ה והוא ראי' נכונה וצורה שנתעורר ע"ז אחד מלומדים פה :

ומה שנראה לפענ"ד בזה דרש"י דכתב לשיעור פרסה זה מדוקדק ובלי ספק כי יש לרש"י איזה מקום שורה ע"ז השיעור . ומקודם אייבש שלא יוקשה מהוכחת כת"ר מהא דצבורות (כ"ד ע"ב) דאומר דשיעור ע"ז מיל הוא שליטת עין הרועה ולומד מקרא שנאמר עוד תעבורנה הלאן ע"י מונס וכת"ר חשב שמה אין סתירה רק להוכחה מהא דהגר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

לכד . חבל אחרי שכבר נתברר לו שהוא מחוייב כי בלעדי עזרתו כבדה המשא על בעלים גם שאין זה מהתרשלות ועללות החמור כי הוא אינו רצון . ושבו מה שיחוייב בהקס תקיס אפילו מאה פעמים אל"ה הו' לראיה פרטית . חבל רק בראותו מרחוק שנשאר עומד ורובץ תחת המשא . ולא הלך בדרך ידוע לו שאורך להקימו . ואל"כ על זה החוב היינו למדין מני תראה כשיעור ראיה הכללית שהוא ע"ז מילין כמו דכוכיח כח"ר מצבורות (דף נ"ד ב') והי' לריך להיות מדרה עמו זה השיעור ע"ז מילין שהוא ד' פרסאות . חבל כאשר כתיב כי הפגע הדרוש בראי' שיש בה פגיעה . ולכן הגא' ומדרה עד פרסה ועל כרחך ששיעור פרסה הוא שיעור ראיה שיש בה פגיעה לראיה הכללית . שכמו שהפוגע יראה בהחלט ולא יתעלם ממנו כמו כן לא יתעלם בכללו בשיעור פרסה :

(כז) **ומיני'** יידון שהנפל במשאל"ס ונעלם מהעין שיבורר שלא עלה כולו מהמים והלך . הוא בשיעור פרסה שולט העין צו האופן . חכן להלכה משיעור הזה לא יש בירור מהרואה שאולי עלה בחיזו מקום ונעלם מן עינו . ולכן החשב בנפל במשאל"ס אולי יאל' ברחוק משיעור פרסה או יותר . חבל בחוך זה השיעור כאשר הוא ראיה שיש בה פגיעה לראיה הכללית נמנע הוא שעלה ולא יראה הרואה והמציט . וזהו שכתב רש"י ביבמות (ק"כ ע"ב) בד"ה מן הארכובס כו' וז"ל והואיל ומים שאין להם סוף הוא חיישינן שמא יאל' מן המים ועלה ברחוק פרסה או יותר ולא ראוהו ע"כ . ודברי רש"י ז"ל כמה מדוקדקים ולא שהוא דרך הגיוס חר"ה . כי בעזרה"י ישבתי וביירתי שאין מקום לכל הקוסיות על רש"י שכתב לזה השיעור . כי שיעור רש"י הוא עולה כהוגן והראיתי מקור לזה . ושאר שיעורים אין זה מן העיני . ואף הראיה מהרמת ראש הוא שיעור רים לכד . ולא כמו שכתב הגאון מוהר"ח להוכיח שהוא שיעור מיל :

ובזה שיאירתי שני מיני הראיות וחלקתי בין ראוי כללית וראוי פרטית . בזה יפולש לנו ביאור בהענין מה שבלא זה יש הרבה להתקשות ואשיחה וירווח לי :

(כח) **דהנה** לכאורה השאל שאלתי שדעת הרשב"א והרמב"ן ובריב"ש . וכן דעת הש"ע ששיעור שהי' עד שיעור יליאת הנפש אז יולאת מספק היסור אל"ה מדאורייתא . ובלא זה הראיה היא בספק מה"ה . ח"כ בהכרח כאשר מועיל הראיה במשאל"ס שלא עלה שאם נשאת לא חלה שע"כ לא ינשאוהו המים להלכה משליעת עין הרואה בערס יאל' נפשו . כי אל"כ מה מועיל המדות להחריה בדעת . כי עדיין היא בספק מן החורה שאחרי הורד להלכה משיעור שליעת העין עלה ונמלט :

(כט) **ובשרמא** בנפל בים ומה גם באמנעו אחי שפיר שנאמר שרובם כאשר לא השיג הללה במקומו בסמוך לנפילתו מספינה ולא חזר אלי' או לא השיג ספינה קטנה הסמוכה או עץ ודף הנמלא בסמוך . ורק נשאר לאשר ינשאוהו הגלים ומשברי ים . אשר ידוע שאין מעמד לרגל בנכבי ים . ע"כ כו' שפיר רובם למיתה :

אבן כאשר חכמינו ז"ל סתמו דבריהם והכל נכלל במשאל"ס אחד דינא' לכו . ואף בכל הנהרות וכלל המקומות שבהנהרות הכל משפע אחד וזמה שהוא נוגע לספק דאורייתא לא שייך השוואת המידה בדרך לא פלוג רבנן חבל יקוב הדין את הכר כמה שיחייב להחמיר מדין ספק מה"ה וכאשר ידוע שבהנהרות לא שוב הוא בכלל המקומות ונמלא ברוב נהרות ומה בימי הקיץ שיש מקומות שיוכל הדורך לעבור בה בגל . ואף אם כזה הוא להלכה ברחוק שליעת עין שהוא פרסה או אם ידענו שבהנהרות פרסה עומדים שם רפסודות באמנעו הכהר . ובקל יש הלכה ואופן עלי' כשיגיע שם הגופל . ומה גם שיש שם אנשים מילין ומסייעים . כאשר יראו מי ששע בהנהר . ואם שעד פרסה הולכת הנהר משרים והרוח מרחפת על פני המים באורך ומגרש להגופל להלכה ובכלות משך פרסה מתקמת

הוא הכל בדברים ידועים לא באזורים ושארך שלא יעולם מהעין כלל בשעת שיעור הראיה זה לא נוכל לידע כלל השיעור . לא בראיה כללית ולא בראיה פרטית . כי כבר ביארתי שנפחת השיעור מאוד מאוד מהראיה בדבר הידוע וכאשר בנפל במים שאל"ס וגאד . אם שיבורר שלא עלה מהמים והלך הנה היא ראיה כללית . ואם שיבורר שלא הרים ראש כרגע לשאוף רוח חיים ותיקף חזר ונסקע ראשו למטה תחת המים . זהו ראיה פרטית . והכל בחיזו ידוע בדבר האבוד ונעלם . ובסקירה כאלה על כל השעה שליעת הראיה . ושיבורר שלא נעלם מעין הרואה בוודאי . הנה דבר זה לריך תלמוד :

(כד) **והנה** במס' ב"מ (דף ל"ג ע"ה) איתא ח"ר כי תראה יכול אפי' מרחוק ת"ל כי הפגע . יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה ואיזו ראיה שיש בה פגיעה שיעור חכמים אחד משבע ומחלה במיל וזהו רים הגא' ומדרה עמו עד פרסה . ע"כ :

ובילקוט (פ' כי תראה) איתא הכי כי תראה יכול אפילו רחוק ממנו מיל ת"ל כי הפגע אי כי הפגע שומע אני כמשמעו ת"ל כי תראה הא כיצד שיעור חכמים אחד משבעה ומחלה במיל . והוא רים . ע"כ . ומבואר שמה שבגמ' שלנו סתום כמה הים השיעור אם הים כתיב כי תראה לכד . וכמו שאומר יכול אפי' מרחוק וכמה שיעור ראיה מרחוק אין מבואר בגמ' . חבל בילקוט הוא שפיר זה זה בביאור שהים הכ"ה שאפי' מרחוק מיל . ומבואר מזה דהי' הכ"ה על שיעור ראיה הפרטית שזה הוא מיל . ולא על ראיה כללית שהוא פרסה . ונראה הטעם שכשיחוייב להודקק לזה האורך לעיין בפרטיות שאורך לעזרתו . ובלעדו יהיה נשאר רבון תחת משאו . עוד הנה ב"מ (דף ל"ג ע"ה) איתא רובץ ולא רבץן וא"כ הוא ראוי בהתבוננות מהכרח שאין זה מפגיעת ועללות החמור כמו זה שהוא רבץן שאף אם המשא הוא קלה נקן כהף סוררת ופורק העול ורובץ כבונה . ועיין בשיעור מקובלת שם ירושלמי חני רובץן שלא יהא רבץן חזר ותנא פורק אפי' ק' פעמים הן דחומר רובץן שלא יהא רבץן בהן דמפיל גרמי' וכן דחומר פורק עמו אפי' ק' פעמים בהן דנפול אנס עכ"ל הרשב"א . ונחבאר שריך ראוי בפרטיות העיני וזה הוא שיעור מיל כנ"ל :

אבל זה לריך ביאור מהו מהות ראוי שיש בה פגיעה שהאורך לשערה כמה הוא ושיעור חכמים שהוא רים : **אבן** כאשר בארנו דשיעור מיל הוא לדבר הידוע חבל שאינו ידוע ושלא יהי' נעלם מהעין כמו שנמנע שיהי' העלמה מדבר שפוגע בו וזהו שיעור חכמים ששיעור רים יראה בזה הראוי כמו כמה שפוגע שהוא בלי העלמה כלל :

ולפ"ז הנראה נכון שיבורר שהנאבד במשאל"ס לא הרים ראש כרגע לשאוף רוח חיים וחזר תיקף בכדי נשימה זהו רק בשיעור רים שהוא ראוי . שיש בה פגיעה : **עוד** יש לעיין כמה שאומר הגמ' דב"מ הנ"ל הגא' ומדרה עמו עד פרסה מאין ראו חכמים לקבוצ זה השיעור למה שנאמר הקס תקיס אפילו מאה פעמים שהוא רק עד פרסה לא פחות ולא יותר . והנה צטור ח"מ סי' רע"ב איתא שמדרה עמו עד מיל וכתיב הסמ"ע דהטור גרים כן בגמ' ולפ"ז הנראה דלענין מדרה שפיר נדרש מני תראה וכמו שאומר בילקוט הכ"ל דמני תראה יכול אפילו מרחוק מיל . חכן לפי גירסא שלנו ושכן פסקו כל הפוסקים שזולת הטור ששיעור מדרה הוא עד פרסה לא נדע טעם לזה ומאין למדו חכמים לקבוצ שיעור לזה :

(כו) **ועל** כן נאמר דהא דהים הכ"ה מני תראה שהוא ברחוק מיל שהוא שיעור ראוי הפרטית כבר ביארתי טעמו שלמה שיחבדר לו שהאורך לעזר שלו וכי אין החמור רבץן האורך לראיה הפרטית . ומבואר דהוא רק על ראשית החיוב

לחלק בין ימים לנהרות מדלה חילוקי חכמים . וכחז שם לענין שיעור יציאת הנפש חזי שעה בלירוף אומדנות מתור שם יעו"ש . וא"כ לפ"ז הנראה דכשירד במורד בשיעור פרסה הוא יותר משיעור יציאת הנפש ועכ"ז אסורה לכתחילה :

(לד) ולפי מה שכתוב בשם מהרי"ע וכסכים לזה הגאון מוהר"ח ששיעור יציאת הנפש משתנה באומד הכל לפי מה שהוא אדם לפי כחו וחילו א"כ כך חששא שכתבתי מבלימת פיו על דרך המיעוט למי שגלגלו המים הנראה דבאדם חולי וחלוש ביותר לא שייך לו זה החששא כי הוא נעדר כח לעזור מזולתו ומהגם להיות עולר וזולם פיו בהפגה יתירה וכי ישנה דינו שח"י אשתו שפיר מותרת לכתחילה ואין לומר שהוא מחומרא מהשוואת מידת חכמים כי במה שנמנע באמת וברור שמת לא שייך חומר וחומר לא שייך רק בדחיכה חשם מיעוט גם הוא לפי ה"ל שפיר היתירו במשיל"ם ומסרו האומד להרואים שיהיו אומדין לכל אחד כפי כחו וחילו וא"כ למס לא יחי' מועיל זה האומד גם להנפל במשאל"ם אשר לפי ערך רדיפת המים ולפי ערך חילו ועוזו ודאי שלא יגיע שיעור יציאת נפשו לשיעור יציאת להלאה משליעת עין חסיה מותרת אף לכתחילה וצ"ל ספק כי אין שום חילוק דין ושוה הוא בכל דוכתי דלכתחילה אסורה וצדיעבד ח"י ל"ת :

(לה) עוד יש לעיין דהנה ידוע דמשנתה מאוד שיעור הראי' ביום מבליטה . והלאה הגמנה ע"י רועה הוא ביום לאור החמה אבל בלילה לאור הלבנה לא ימנה ולא יראה בשלום האין כדאיחא בחולין פ' גיד הנשה (דף ז"א ע"ב) לענין ת"ח שלא יאח יחידי בלילה וכו' איתא התם . ורצן אמרי מהכא . לך נח ראה את שלום אביך ואת שלום האין . ופרש"י בעת שאדם יכול לראות ופשוט . הרי דבלילה אין בכלל ראי' . ושיעורא דכבורות י"ו מילין הוא ביום . וצרכות פ' א' . סימן לזמן ק"ש של שחרית להכיר את חבירו ברחוק ד' אמות . והוא להרגיל לקלין . והנראה דביום בתוך שיעור רים , כיון שאומר הגמ' שהוא ראי' שיש זה פגיעה וכמו שצפגיעה יכיר אף לחבירו שאינו רגיל רק שיש לו הכרה עכ"פ זו כמו כן אף בשיעור רים יכיר לכל שיש זו הכרה . ובשיעור רים יש ששה וששים ושני שלישי ד' אמות . ובעל שיעור הראי' של לילה בשיעור ראי' היממית יותר מצטטים :

(לו) ונחזי אכן אף הוא הדין אם מועיל עדות בלילה לאור הלבנה לענין נפל במים שאין להם סוף שכן לא עלה בשעה ראי' שלאור הלבנה חסיה מותרת צדיעבד אם נשאת שלא תלא . כמו דתנא שמעידין לאור הלבנה לענין הכרה דע"ע . כי לא ידמה לעצמית עין שהוא ברואה בקרוב ובסמוך ל' . ולהעיד על הנופל במים שאין להם סוף . יש עדין לחוש אולי יאח ברחוק שיעור שליעת עין בלילה . כי קרוב הוא הרבה לעומת שליעת העין ביום :

(לז) והנה צבאר היטב לאצה"ע סי' י"ז ס"ק ק"א כתב וז"ל . מעידין עליו ששהא עד שתלא נפשו ולא יאח אפי' לאור הלבנה הר"א ששון סימן י"א הראה"ב סי' ל"ד ע"כ . ויען כי ספר הר"א ששון והראה"ב . אינם נמצאים אחי . לכן לא אוכל לדון מזה לענינו ה"ל כי אולי הוא רק בנפל במים שיש להם סוף . דמעידין אף לענין לכתחילה שע"ז הדין עמד בצאר היטב כאשר בזה מיירי הש"ע . ובמים שיש להם סוף שרואה מד' רוחותיו שפיר אף בלילה שלמראה עיניו הוא ד' רוחות המים ורואה שלא עלה בכל משך שיעור יציאת הנפש הרי נחברר לנכון שמת וודאי . אבל במים שאין להם סוף יש חשש שעלה ברחוק שיעור שליעת עין . ויחכן שאף אם נשאת תלא בזה . כי אין צירור שלא עלה ברחוק שיעור שליעת עין שבלילה שמסתברא **מה** [ח"א]

מתקממת הנהר ויבא הרוח על פני רחבה ודוחקין הגלים לשפת הנהר . ובמעט נעו' מחריפותא דנהרא אין שם עוד סכנה כלל כי לא יגיע עד הלאה . ואיך שיהיה חמיד ניתרת האשה צדיעבד ע"פ הראיה שלא עלה בשעה פרסה . ואף אם הנהר הולכת בחזק ותגבורת במורד ויריד להנפל בשיעור היותר נמנה . ואף אם בסמוך להפילה הוא עמוק מאוד ומקום מסוכן . ובחזק לשליעת עין אין זו סכנה כלל כי עוברים שם צרגל כמו שנמצא בקי"ץ כך . ועכ"ז לכתחילה לא חשש . מטעמא שמה נמנע חזק לשליעת עין ברחוק פרסה יותר כדפרש"י ביבמות (ק"ב ע"ב) ד"ה מן הארכובע וצדיעבד אמרינן דנעצב בחזק שיעור שליעת עין . ולכאורה מהופך הוא בזה . וע"כ דהוא מטעמא דקשה שימשוך היות עד בואו חזק משיעור שליעת עין . כי אף לו אם יאח שמה יגלל צרוב . אף אם לפי האומד יגלל שם צודאחי וגם הנהר הולך בחריפות ובמורד ועכ"ז מותרת צדיעבד וע"כ שכל אופן לא יגיע הנפל להלאה משיעור שליעת עין ערם משך שיעור של יציאת הנפש . וקשה לפ"ז ח"כ למה תיאמר לכתחילה ולמה תשתנה מנפל במים שיש להם סוף שמספיק הראיה באומד העדים ששהו עד שיעור יציאת הנפש . שחמרינן שודאחי מת . וכמו כן אף במשאל"ם כי אין לחוש כמו שכתב רש"י שלא ברחוק פרסה ויותר . שודאחי בלא שיעור יציאת הנפש ערם יגיע לרחוק פרסה . שאל"כ היה זה ספק דאורייתא אף לענין צדיעבד . וממ"נ קשיא לן :

(ל) ואף לפי מה שאמר רבי על ההלכה ע"י מחש"ד נוכל לומר דמה שאסורה לכתחילה הוא מחששא של מחילה ש"ד שהוא בתוך השיעור . ונאמר שמה שכתב רש"י שהחשש הוא שלא ברחוק פרסה ויותר הוא כי בן הוא הסברה בנופל בים או באגמא דסמקי לפי המסקנא . אבל בנהר הטעם הוא מחששא של מחש"ד לבד . וכמו שכתבתי כזה לעיל :

(לא) אכן יוקשה עדיין על הריב"ז שרמב"ן הוא רבו דרבו . שכתב ליישב להא דחשב רב שילא על אגמי דסמקי שהוא כמשיל"ם . ולמה לא חש לחששא של מחילה ש"ד . ותיירך דלא שמיט ליה כך ברייתא . וא"כ לפי מאי דלא סבר רב שילא לחששא של מחילה ש"ד למה בנהרות אסורה לכתחילה וצדיעבד ח"י ל"ת . ודוחק לומר שהריב"ז שהוא תלמיד של הרא"ה תלמידו של הרמב"ן יחלוק על הרמב"ן והרשב"א וריב"ש ויסבור שמאסור דאורייתא יולאח אף ערם שהיו עד שיעור יציאת הנפש ושיעור יציאת הנפש לדידי' נמשך יותר משיעור הורדה להלאה משליעת העין :

(לב) עוד קשה הריב"ש לשיעוריה דסובר דשיעור יציאת הנפש הוא ג' שעות . ומציאו בצאר היטב צסי' י"ז ס"ק ק"א . וגם האחרונים הביאו בחשבותיהם . וגם הנה דעת הריב"ש דקודם זה השיעור הוא בספק מס"ת . וודאי דבתוך שיעור שליעת עין יכול חריפותא דנהרא להוריד להנפל זה ומה גם בעת תגבורת המים ובמקום שכולכת בחזק במורד . הנה יוצילוהו בשיעור פחות הרבה משיעור הריב"ש ג' שעות כ' . וע"כ צ"ל דשיעור הריב"ש הוא רק כשעומד במקום שנפל וזולם פיו אבל לא כשגלגלוהו המים ושזב שפיר מודה הריב"ש דצ"ל השיעור וסברה זו כתבה הגאון מוהר"ח זלטה"ס . אכן שמודה שזב השיעור הוא פחות ועד שיוכל להלאה משיעור שליעת עין כבר יאח נפשו . ושע"כ יולאח מאסור ח"י דאורייתא וא"כ למה היה אסורה לכתחילה כקושי' ה"ל . אבל דלפ"ז אפשר לרחוק וליישב שלכרוב כשמגלגלין המים אוחו אינו זולם פיו . ומתקלר השיעור ועל דה מיעוט יחכן ששפיר זולם אף פיו ובו השיעור ג' שעות :

(לג) אכן דעת מהרי"ם מובה ג"כ צבאר היטב ובחשבות רבותינו האחרונים שהוא רק שיעור שעה קלה . וישוין ברדב"ז חלק ח' סי' רנ"ח שכתב שם ג"כ שאי אפשר

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִשׁ חֶלֶק א

שׁוֹת אִשׁ בְּלִילָה • וְכִמוּן כֵּן גַּם בְּמִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף אִשׁ בְּלִילָה • וְאִשׁ שֶׁלֹּהֵן אִי"ה אֶפְרַם לִנְכוּן שֶׁשְׁפִיר הֵאֵינוּ יְהוּדֵי לֹא אָמַר יוֹתֵר רַק עֲבָד חֶסֶד • וְדִבְרֵיהֶו דְּר"ג עֵרַם אֲנִסְבָּא דִּיִּיקָה וְדַרְשָׁה מֵהֵאֵינוּ יְהוּדֵי עַל הַעֲנִין וְפִירַשׁ שֶׁשֶׁהָא עַד שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ • אֲבָל עַכ"ז לֹא פִירַשׁ זֶה בְּנִמ' בְּפִירוֹשׁ וְע"כ שֶׁמִּכָּה הַגַּמ' עַל הַדְּמִיוֹן לְמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף • וְאִם כֵּן אֵין לְחֶלֶק בָּהֶו :

ג שׁעב"פ אֵין חִילוּק בֵּין סוּג סַעַד • וַיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁרְאִיתֶם עוֹבֵס מֵאֹד בְּקִרְוֹב • וּבְרַחוּק חֲלֵי מוֹל וְאִשׁ פְּחוּת מִזֶּה חֵינֶס רֹאשִׁים אִם יֵשׁ שֶׁסְּאֵדס וְאִם לֹא • וְלֹא נִמְלָא מִי שִׁיֵּאֲמַר שֶׁאֵלוּ פְּסוּלִים לְעֵדוּת מִשְׁאֲלִים • אֲלֹא ע"כ דְּמוּעִיל רֵאשִׁי הַקְּרוֹבִיָּה וְכִמוּן כֵּן מוּעִיל הַרֵאשִׁי לְאֹד הַלְבָנָה :

ד (מ) זזה ע"כ לְפִי הַכֵּל דְּאֵין חִילוּק בְּאִיזֵה זְמַן בְּחוּדֶס הוּא כִּי לֹא יֵאֲמַר שֶׁרַק בְּחֲלֵי מוּלַד • א' י"ב תִּשְׁצִיג מוּעִיל הַעֵדוּת וְזוֹלַת זֶה לֹא • אֲבָל רַק לוֹ אִם יֵשׁ אֹד הַלְבָנָה הַמְּאִירָה שְׁפִיר דְּמִי • כְּמוֹ שֶׁאֲמַרו לְעִנֵּן הַכֶּרֶס דְּע"ע דְּמַעֲרִין לְאֹד הַלְבָנָה :

ההחוש יַעֲד שֶׁשֶׁטַח הַרֵאשִׁי הַשּׁוֹלֵט בְּלִילָה בְּאֹפֶן הַאֲמוֹר הוּא קֶלֶר מֵאֹד • וְאִשׁ אִם יֵשׁ אֵדס בְּרַחוּק חֲלֵי מִיל לֹא יֵרָאֵה • וְע"כ"פ לֹא יִמְלָא בְּהַחֲלֵט הַנֶּאֱבָד וְהַנֶּעֱלַם • וְע"כ דְּבִזֶּה הַשִּׁיעוֹר כִּשְׁלֹא עֵלֶה רוּבֶס לְמִיתָה הוּא • וְאִשׁ אִם הוּא בְּנִסָּה שֶׁבְּמִקּוֹס שֶׁנֶּפֶל הוּא עִמּוּק • וְהוֹלֵךְ בְּחֻקָּה • וּבְסוּף זֶה הַשֶּׁטַח לֹא עִמּוּק כֻּלָּ • וְגַם בְּסוּף שֶׁטַח הַכֵּל פּוֹנֵה לְאֹד אַחַר בְּאֹפֶן שֶׁהָרוּחַ יֵהִי שֶׁסְּ"פ רַחֲבָה וּמִגֵּרֶשׁ לְגַלִּי וְמֵה שֶׁבֶס לְאֹד הַשֶּׁפֶה • וְע"כ"ז הַכֵּל מִשְׁפַּע אֶחָד לְנוֹפֵל בְּיוֹם שֶׁהֵעִין שׁוֹלֵט עַד פֶּרֶסָה • וְגַם אִשׁ אִם הִנְכַר הִי שׁוֹקֶטָה בְּזְמַן הַשִּׁקְעָה הַרוּחוֹת • וְע"כ"ז הַכֵּל לְכַתְחִילָה אֲסוּרָה וּבְדִיעֵבַד חֲ"נ ל"ת • וְאִשׁ שֶׁלְּשִׁיעַת הַרֶשֶׁב"א וְהַרְמַצֵּן וְרִיב"ש בְּלֵי עֵדוּת שֶׁשֶׁהוּ עַד יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּסַפֵּק מֵה"ת • וְכֵל מֵה שֶׁהוּא נוֹגֵעַ לְסַפֵּק אִיִּסוּר מֵה"ת לֹא שִׁינֵן בְּזֶה כֻּלָּ סִבְרָא דְּלֹא פְּלוּג • רַק קַם כְּדִינוּ וְח"כ ע"כ בְּהַא דְּהִסְתַּר חוּק וְחִרְפִי • וּבְמִקּוֹס שֶׁנֶּפֶל עִמּוּק וּמְסוּכֵן • לְחוּץ לְשִׁיעוֹר שְׁלִיעַת עֵין שֶׁבְּלִילָה הֵא מִקּוֹס הַלֵּלָה וְע"כ"ז אִם נִשְׁאֵת לֹא תִלְאִי וְנַחְזִי אֵין מֵה הוּא הַסִּבְרָא בְּזֶה הַמּוֹלִיָּה מֵאִיִּסוּר אִ"א דְּאֹרִיִּיתָא • אִם שֶׁנִּאֲמַר שֶׁרוּבֶס נִשְׁקַעִים בְּמִקּוֹמָם חֲדָא דְּהוּא אִשׁ אִם רֵאשִׁי שֶׁגִּלְגְּלוּהוּ הַמִּים לְרוּחָה וְלֹא פְּלִיג מַעֲמַד בְּזוֹ הַמִּקּוֹס שֶׁנֶּפֶל עַכ"ז חַד דִּינָא לֹא • שְׁנֵית מֵאִיזֵה לֹא יִחַוִּיב בְּמִקּוֹס מִדְּרוֹן וְחִרְפִּיתָא דְּנִסְרָא לֹא יוֹבִילוּהוּ בְּרַחוּק שִׁיעוֹר שְׁלִיעַת עֵין שֶׁבְּלִילָה • שֶׁלֹּא רַחוּקָה הִיא כ"כ • וּמֵאִיזֵה לֹא יֵהִי לֹא מִשְׁפַּע רוּב שֶׁלֹּא מוֹבִיל הַמִּים לְהֵלָא מִשִּׁיעוֹר הַכֵּל • וְעַל בְּרַחֵךְ יֵאֲמַר שֶׁבְּתוֹךְ שִׁיעוֹר הַהוּא אִשׁ כִּי קִרְוֹב הוּא יֵלֵא נֶפֶשוּ • וְאִם כֵּן קֶשֶׁה מֵאֹד לְמֵה בְּיוֹם שֶׁהֲרֵאשִׁי שׁוֹלֵט שִׁיעוֹר פֶּרֶסָה וְאֲסוּרָה לְכַתְחִילָה :

ו(מא) אמנם בְּמֵה שֶׁבִּיֵּאֲרַתִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי מִיני רֵאשִׁוֹת בְּזֶה רֵאשִׁי כֻּלְלִית וּפְרַעֲיִית • רֵאשִׁי כֻּלְלִית שֶׁלֹּא עֵלֶה כּוֹלוּ וְהַלֵךְ לוֹ זֶה נִרְאֵה בְּיוֹם בְּשִׁיעוֹר פֶּרֶסָה • אֲבָל רֵאשִׁי פְּרַעֲיִית שֶׁלֹּא הֵרִים רֵאשִׁי כְּרַגֵּעַ וְשִׁאֵף רוּחַ חַיִּים מֵה וְחֹזֵר וִירַד בְּעוֹמֵק וְתַחַת הַמִּים • זֶה לֹא נִרְאֵה אִשׁ בְּיוֹם רַק בְּשִׁיעוֹר רִים • שֶׁבֶע וּמִחֲלָה בְּמִיל • וְח"כ אֵין יוֹכֵל לְהַתְּבַרֵר זֶה מַעֲרִידִים שֶׁלֹּא הֵרִים רֵאשִׁי לְהֵלָא מִשִּׁיעוֹר רִים וְכְדוּמָה • וְע"י לִירוּף מַעֲרִידִים רִבִּים הֵנֶה זֶה הוּא כֵּל אֶחָד רַק עַל חֲלֵי דְבַר וְכַמְבּוֹאֵר כֵּן בְּדַבְרֵי הַגְּאֹן מוֹהַר"ח מוּוֹאֲלֵאזִין בְּתַשְׁבּוּצוֹתָיו הַכֵּל • שֶׁאֵין מוּעִיל לִירוּף עֵדִים בְּאֹפֶן הַכֵּל • וְלִכֵּן נִאֲמַר דְּשְׁפִיר ע"י שֶׁכֻּל שִׁיעוֹר רִים אִו אַחֲרֵי שֶׁעַח רִים מַעֲמִידַת הַעַד יוֹכֵל לְהִיֹּת שֶׁהֵרִים רֵאשִׁי כֻּלָּ שֶׁעַח קִרְוֹב כִּי שׁוֹב אֵין רֹאשֵׁה עוֹד בְּזֶה • וְע"כ שְׁפִיר יוֹכֵל לְהַתְּבַרֵק לְהֵלָא מִשִּׁיעוֹר פֶּרֶסָה וְיוֹתֵר וַיִּחִי אַחֲרֵי שֶׁשִׁאֵף רֵחַ חַיִּים • וְשְׁפִיר לְשִׁיעַת ר"י יֵשׁ בְּזֶה מִיִּשׁוּעַ הַמְּלִזִי שִׁיחִיו בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא נִרְאֵה הַרְמַת רֵאשִׁי וְע"כ"ז שְׁפִיר בְּאֵמַת הֵרִים רֵאשִׁי לְהֵלָא מִשִּׁיעוֹר רִים • וּבְמִשְׁאֲלִים מִתְּרַחֵק מִסֵּר לְהַרְוֵב • וְע"כ שְׁכִיחָא זֶה הַאֹפֶן • וְכֵן

שֶׁמִּתְבַּרֵר לְכַאֲוֵרָה שְׁיֹכֵל לְהַתְּרַחֵק בְּתוֹךְ שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ וַיֵּשׁ הַחֶשֶׁשׁ שְׁיֹלָא שֶׁס :

(לח) אמנם מֵאֲלֵתִי בְּקוֹנְטֵרַס עֲגוּנוֹת סִימֵן רַל"ה בְּהַעֲתֵק לְחֶלֶק ג' מֵהַמְצִי"ט ס' ק"ט (דף ק"ג) וּמְבּוֹאֵר שֶׁס שֶׁהַמַּעֲשֵׂה הִי שֶׁס שֶׁנֶּעֱרַפָּה הַסְּפִינָה בְּלִילָה וְכַתֵּב שֶׁס דִּיאֵת הַחֶשֶׁה מֵאִיִּסוּר אִ"א דְּאֹרִיִּיתָא :

עוד יַעֲוִיין בְּתַשְׁבּוּת מִהַר"ם אֶלְשֶׁקֶר שֶׁאֵלֶה כ"ו וּמְבּוֹאֵר שֶׁס בְּעוֹבְדָה דְּשֶׁס שֶׁנִּשְׁבַּרָה הַסְּפִינָה בְּסוּמֵן לְהִיבַעֵה • וְנִמְשָׁךְ שֶׁס הַכֵּל בְּדַעְתּוֹ כְּדַעַת הַרֶשֶׁב"א וְהַרְמַצֵּן וְהַרִיב"ש דְּבִלָּא שֶׁהוּ הַעֵדִים שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּסַפֵּק מֵה"ת • וְכַתֵּב בְּהַכֵּל מִחֲמַת שֶׁהֵעִידוּ הַעֵדִים רַק עַל שְׁבִירַת הַסְּפִינָה וְלֹא עַל הַעֲבִיעָה וְשֶׁהוּ עַד שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ • וְגַם שֶׁהִי אִו בְּלִילָה בְּסוּף הַחוּדֶס שֶׁלֹּא הִי כֻּלָּ אֹד הַלְבָנָה עַד שֶׁלֹּא רֵאשִׁי אִיִּשׁ אֵת אַחֲזִיו וְע"כ אֵין לֹא הִיֵּתֵר אִשׁ לְעִנֵּין דְּאֹרִיִּיתָא הִיא בְּחֻקָּה הַאִיִּסוּר יַעֲוִיין בּוֹ • וּמוֹכַח דְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא אִם הִי אֹד הַלְבָנָה וְהִי הַעֵדִים וּמַעֲרִידִים שֶׁשֶׁהוּ שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא עֵלֶה שֶׁשְׁפִיר אִם נִשְׁאֵת לֹא תִלָּא :

(לט) ואחרי שֶׁרְאִיתִי שְׁדַעַת הַמְצִי"ט וּמִהַר"מ אֶלְשֶׁקֶר שֶׁאִשׁ בְּלִילָה לְאֹד הַלְבָנָה מַעֲרִין בְּמִשְׁאֲלִים שְׁמוֹתֵרַת בְּדִיעֵבַד אַחֲרֵתִי אַעֲשֵׂה סְמוּכֵין בְּרֵאשִׁוֹת הַאֶפְשֶׁרִיוֹת לְמִיִּשׁוּעַ דַּעְתִּי כִּי הַדְּבַר הַזֶּה הִי לְרִיךְ אֲלֵי תַלְמוּד וְהוּא רְבוּחָה גְדוּלָה שֶׁמוּעִיל רֵאשִׁי הַלְבָנָה לְעִנֵּין עֵדוּת זֶה וְקֶלֶרָה דַּעְתִּי לְמִלּוּל לֹאֵה רֵאשִׁוֹת מוֹכִיחוֹת • וְאִסְיִיעַ לֹאֵה כְּפִי שִׁידִי יֵד כֶּהָה מִנְעַת • וְהוּא • א' דְּבִיבְמוֹת (קכ"א ע"ה) • בְּבִרְיִיתָא אִיחַתָּא וְחַכ"א מִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ מוֹתֵרַת • וְשֶׁאֵין לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ אֲסוּרָה • וְשֶׁס וְלֹא הִיא לֹא שֶׁנִּאֲ חֵינֶס דְּעֵלְמָא וְל"ש לְוִרְבָּה מִרְבָּן דִּיעֵבַד אֵין לְכַתְחִילָה לֹא • וְכֵן (ש"ס ע"ב) ש"מ הֵא דְּאֲמוֹר רְבָנֵן מִשְׁאֲלִים אֲשֶׁתּוֹ אֲסוּרָה הַכֵּל לְכַתְחִילָה אֲבָל אִי נִסִּיב לֹא מִפְּקִינֵן מִינִי • וּבְכֵל זֶה סְתוּם הַדְּבָרִים וּמִשְׁמַע דְּבִזֶּה הַאֹפֶן אֲשֶׁר בְּמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף מוֹתֵרַת אִשׁ לְכַתְחִילָה וּבְמִשְׁאֲלִים אֲסוּר לְכַתְחִילָה לְאֹד וּבְדִיעֵבַד מוֹתֵרַת • וְכִמוּן דְּבִמִים שִׁילִים ע"כ דְּאֵין חִילוּק בְּזֶה בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה כְּאֲשֶׁר הוֹכַחְנוּ לְעִיל (אֹת ל"ז) כִּיֵּן שֶׁרֵאשִׁי ד' רוּחוֹת הַמִּים וְשֶׁלֹּא עֵלֶה מוֹתֵרַת אִשׁ לְכַתְחִילָה • כְּמוֹ כֵּן בְּמִשְׁאֲלִים ג"כ מוֹתֵרַת עַכ"פ בְּדִיעֵבַד :

ב לפי שִׁיעַת הַרֶשֶׁב"א וְהַרְמַצֵּן וְהַרִיב"ש דְּבִמִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף ח"נ לֹא תִלָּא הוּא רַק כְּשֶׁהֵעִידוּ בְּפִירוֹשׁ כְּשֶׁשֶׁהוּ הַעֵדִים שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ • קֶשֶׁה עוֹבָדָה דְּהֵלָא בְּהַא דְּחֶסֶד דְּאֲנִסְבָּא דִּבְיֵתָהוּ מִדְּבִירֵי דְּר"ג וּמִזֶּה אֲמַר הַגַּמ' דְּש"מ דְּבִמִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף אִי נִסִּיב לֹא מִפְּקִינֵן מִינִיה • הֵנֶה הַעוֹבָד כְּכִבִּים לֹא אֲמַר רַק סְתַמָּא מֵאֵין אִיכָּה בִּיֵה חֶסֶד עֲבַע חֶסֶד • וְלֹא הֵעִיד שֶׁשֶׁהָא כו' וְהִיא קוּשִׁי חוּקָה מֵאֹד • וּבְסַפֵּר מִרְחוֹת הַלְּבוֹבֹת ס"ק קל"ד • מְבִיא לֹאֵה הַקּוּשִׁיָּה בְּשֶׁס מִהַרְי"ל • וְחִירֵךְ דְּהַש"ס נִקְיַע לְשׁוֹן קִלְיָא וְנִקְיַע • וְהַתִּירוּן הַזֶּה הוּא תַמוּס כִּי אִשׁ יִקְלָרָה הַגַּמ' בְּמֵה שֶׁהוּא עִיקְרֵי וְתַנְחִי לְעִנֵּין הַדִּין שֶׁאֲמַר הַגַּמ' בְּזֶה • וְקִיּוּרִים כְּאֵלֶה לֹא יִקְוִבַל עַל הַלֵּב כֻּלָּ • וְלֹא נִשְׁמַע וְלֹא נִרְאֵה בְּזֶה הַאֹפֶן • וְע"ז אֲמַרו חַכְמִים הַזֶּה־רֵו בְּדַבְרֵיכֶם :

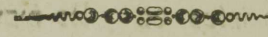
וע"כ ל"ל לְחִירוֹן מִהַרְי"ל • דְּהַגַּמ' סִמְכָה שֶׁנִּבִּין מִמֵּה שֶׁאֲמַר הַגַּמ' ש"מ הֵא דְּאֲמַרו רְבָנֵן מִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ אֲסוּרָה ה"מ לְכַתְחִילָה כו' • דְּהוּא בְּאֹפֶן דְּמִיִּירֵי רְבָנֵן בְּמֵה שֶׁאֲמַרו כו' • וְמֵה שֶׁנֶּדַע הַאֹפֶן שֶׁרְבָנֵן מִיִּירֵי בְּשֶׁהוּא כו' הוּא מִשׁוֹם דְּאֲמַרו מִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ מוֹתֵרַת מִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ אֲסוּרָה • וּבְמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף דְּאֲשֶׁתּוֹ מוֹתֵרַת הוּא כְּשֶׁהֵעִידוּ שֶׁשֶׁהוּא עַד שִׁיעוֹר יֵאֵיחַת הַנֶּפֶשׁ • וּבְזֶה הַאֹפֶן עֲלָמוּ בְּמִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף אֲשֶׁתּוֹ אֲסוּרָה וְהוּא רַק לְכַתְחִילָה • וּבְדִיעֵבַד דִּינוּ כְּמוֹ בְּמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף • וְאַחֲרֵי שֶׁע"כ עַל זֶה הַסְּמִיכוֹת סִמְכָה הַגַּמ' בְּמֵה שְׁקִילָרָה וְלֹא בִּיאֵרָה תַנְחִי עִקְרֵי ח"כ לֹא נוֹכֵל לְחַלֵּק שׁוֹב בְּמִים שֶׁאֵין לָהֶם סוּף לְעִנֵּין דִּיעֵבַד מִמֵּה שֶׁהוּא בְּמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוּף לְעִנֵּין לְכַתְחִילָה

והסברה בענין הששעס ותנאי הוא אז לא לחסס האריך רש"י בזה להסביר לנו כדעתו הברורה . ולכן נאמר דלא יוכל להיות נמלט אם לא שירים ראש בכל פרק ופרק כו' . והוא רק מחמת שהששעס הוא בחלק עליונותו של המיס קרוב למעלה בחוף הגלים העליונים . והמה הם הפועלים בעיוזו כח המורד לבלי ישקע למטה כעבדיותו שמושכו יותר למטה מלמעלה . וכל מה שחריפותא דנכרח יותר חזק יקחו וירימו מלמטה אל חוף חלק עליונותו ואף שגם הטבע מחנבר להיות נשקע אל למטה . אבל גם כח חריפותא דנכרח והגלים המשפילים מרימים לו שיטוע על פניהם . ומלך זה ה' שט ממש למעלה על פניהם . אבל הטבע מושכו למטה ולכן שקוע הוא הכל במים ומחמת שהוא בנכחותם יכול להרים ראש . ויש מיעוט הנמלטים ומוכרח לומר כך . שאל"כ אף במים שיש להם סוף . הגם אף לו אם שולט הרא"י בד' רוחות המים מותרת אף לכתחילה . וביום הגם שלעת העין בדבר ידוע הוא רבה . והרוחות מהמים המה ידועים . ושולט י"ו מילין כמו שהוכיח כת"ר מהא דבכורות . וא"כ למה לא נחוש שעלה ברחוק ולא נראה כי הוא אינו ידוע ורק בשיעור פרסה מצורה על דבר הנעלם והאבוד . אבל ע"כ שטעם ששטעט ששולט הראייה מד' רוחות הגלים לא גדולים כ"כ ואין בהם כח להרים הכל למעלה בחלק העליון שיהי יכול להרים ראש בכל פרק ופרק . וזהו שחשב רב שילא כמו כן באגמא דסמקי . ושזב הדר שבהם שפיר איכא גלים המשפילים שיטוע על פניהם והוא בחלק העליון . משא"כ במים שיש להם סוף אין כח בהגלים להרימו ולא יכול להרים ראש . ושיובל בריחוק מקום באופן ההוא . וזהו שדקדק רש"י לבאר סברת רב שילא . בזה דסבר שאין דומה למים שאין להם סוף ששט על פניהם למרחוק . והוא מצוהר מדוקדק מאוד בדברי רש"י שיעלה דבריו בזה לביאור הענין :

וזה לא קשה על הג"ל אף הוא מדוקדק כ"כ איכות הגלים שבעינור שיוכל לראות המים מד' רוחותיו אין בהם כח להרים שינשא הנפול . וביותר משיעור ההוא שזב יש גלים המשפילים . אבל כל מידת חכמים כך הוא . ויען כי אחרי שאין רואה העין מד' רוחותיו שזב אין לזה שיעור וכאשר הוא שעה גדול ביותר ורבת המים יש גלים יותר גדולים ויש בזה מיעוט מלוי הניגול וע"כ שזב לא חלקו ואף אם הניגול לא מלוי כ"כ . והוא פשוט אין להאריך בזה : אמר המלה"ד . מחמת קולר היריעה קלרתי בכמה ענינים מזאת המערכה :

וכן באגמא דסמקי שהוא מקום נרחב עד שאין שולט העין כל רוחותיו ואיכא גלים המשפילים ברוח הסוער וע"כ אין שולט עין הרואה לענין הרמת ראש אבל בלא הרמת ראש לא יחי' אף בשיעורא שיחרחק במקום חריפותא דנכרח להלאה משיעור שליטת עין בלילה לאור הלכנה . כי אחרי שלא יעזור חיל להיות בלי נשימה בהכרה יגיע המים לגרונו ויחנק וכאשר כתוב בשם מהר"ט מהוכחה דחנק הוא קילה ממימת סייף . וא"כ מאוד קלרה שיעור יליחא נפש כשלא ירים ראש כלל . ומה גם אחרי הגלגול במים שמתבלבל דעתו לעזור בחזק נשמת רוח מפה ומחוטם . ולכן שפיר כשלא עלה בחוף שיעור שליטת עין בלילה הוי ג"כ רובם למיתה . והטעם כי כל זה האופן שירים ראש כרגע שישג בכל עת הצורך לו נשימה חדשה הוא רק מיעוטא . ורובא לא יגיעם זה האופן כי רק האומן בהששעס הוא שט באופן שראשו הוא למעלה . אבל לולי זה הגם טבע האדם החי לשקוע למטה . וכשורא לא טבע . וגברא נטבע ונשקע וע"כ שכן הוא מהטבע . ולכן זה הנפל במשאל"ס וירד למטה ולא נראה למעלה וודאי שנשאר על הטבע שנברא נשקע ואף אם המים בכח הורדתם והגלים המורידים מגלגלים להנפול בהם ויורד במורד אבל עכ"ז עיקר קביעות' הוא כהטבע להיות שקוע בחוכיות המים ולכן הרמת ראש למעליה המים ולשאוף רוח חיים במהירות הוא רק על דרך המיעוט :

(מג) **ובזה** יבואר לנכון מדוקדק היעב שינוי לשונות שזרש"י שדקדק קט"ו בסופו כתב וז"ל ואעפ"י שיש עדים כשרים טבע שמה אף מחמת המים וילא ודקדק קכ"א ע"א בד"ה אגמי דסמקי כתב וז"ל . ואינם מים חיים במים שיש להם סוף דמו שאינו יכול לטוע על פניהם למרחוק . ומחקשה בזה הב"ח ליישב הסתירה וכת"ר ביאר שמה שכתב על פניהם הוא רק מה שמוזיל על ידם קרא רש"י לזה על פניהם . ומדחה בזה להוכחה הב"ח מדקדוק רש"י שדקדק קכ"א ע"א כמו שהאריך בדבריו באות (ד) ולענ"ד אין לדחות לדקדוק הב"ח ברש"י מכל וכל כי דברי רש"י בכללו הוא כמותר כי מצוהר זה בהגמ' עלמו שאמר רב שילא אגא סברי כיון דקוו וקיימו כמים שיל"ס דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימר גלי אשפלו הרי דמפולג הביאור בדברי הגמ' עלמו שבחמת אמרינן דגלי אשפיל וע"כ הוי כמים שאין להם סוף . שאשפילו למרחוק . ומעיקרא חשב שמקוו וקיימי ולא יושפל ובמקומו הוא . והוי כמים שיש להם סוף . ואין שום חושלת בביאור רש"י ובאריכות' . אבל אם נאמר שמה שכתב רש"י על פניהם הוא ביאור

אמר יהודא בן הגאון המחבר ז"ל המביא לביה"ד אם כי טרדות הרבות לא נתנוני אף בהשקפה להעביר עיני בחידושי תורתו של מר אבא הגאון ז"ל כי טרדות הזמן השתרנו עליו על צוארי וגם כי שיחת הילדים תלו בי . וגם כי זכיתי עד הלום לברך על המוגמר הדפסת כתבי קודש של מר א"א הגאון ז"ל רב תלאות על גבי תלאות עברו עלי עד שאין ראוי לצאת בהם ורבו מלפפור כידוע לכל עד כי יחוס ה' וירחם עלי בתושאב"י . אבן כאשר זאת מובן לכל מבין כאשר כשרון הענין הלו ידרוש כי ראוי ונכון שאבא גם אנכי באיזו גררים מח"ת לפי קט שכלי אשר חנני ה' באיזו מקומן . והוא

השלחין במועד ובשביעית ותיך שם רבא אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא עד מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ועיויין עוד שם גבי פלוגתא דר"י ור"א גבי החורש בשביעית עד מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ועיויין ברמז"ם פ"א מה' שמיטה הל' ב' וג' שפסק כרבא דתולדות לא אסור מן החורש כ"א שנים וח"כ דברי החוס' ל"ע שמדמין שם מלאכת שביעית למלאכת שבת :

(ב) **בהראש** פרק חלו עריפות סי' ל"ו פסק דבקרסו של מוח לא חיישינן לריסוק אברים ואין לר"ך בדיקה

(א) **במס'** גיעין (דף מ"ד ע"ב) בתוס' ד"ה שדה שנתקולס בשביעית פירש ר"ח קולין התלושין בה אבל מחוברין הן אסורים מדאורייתא דאמרינן בשבת (ד' ק"ג) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהוא ואע"פ דפער החס בארעא דחבר' הכא ליכא לאוקמי בהכי דגבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת ע"כ . ולי הלעיר דבריהם הקדושים תמוסין מגמר' מפורשת במס' מע"ק (ד' ב' וג') גבי פלוגתא דרבא ור"י המנכס והמשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרינן בו כו' דאוריב שם ממחנ' משקין בית

שׁוֹת עֲמוּדֵי אִישׁ חֶלֶק א

דִּיקָה מֵהֶרָאִי שֶׁהֵבִיא מִגַּמ' שֶׁ ע"ש וּלְהָא כְּהֶרְמַז' בְּפ"ע מֵה"שׁ שֶׁפָּסַק שֶׁאֵף בְּקָרוֹם שֶׁל מוֹח לִרְיָךְ דִּיקָה מִרִּיסוּק אֲבָרִים כְּאֶשֶׁר הֵבִיא הַבְּעַל לַחַם חֲמוּדוֹת בְּלִיּוֹן קַע"ג . וּלְפַעַמִּי"ד נִרְאָה לְהֵבִיא רֹאשׁ נְכוּסָה לְדַבְרֵי הֶרְמַז' וְשֵׁלָא כְּדַבְרֵי הֶרָא"שׁ וְהוּא מִגַּמ' חוּלִין (ד' נ"ח) אָמַר ר"ג בֵּית הַרְחָם אֵין צוּ מִשׁוֹם רִיסוּקֵי אֲבָרִים אֲל"ל רַבָּא לִר"ג תֵּינִיא דְּמִסִּיעַ לָךְ תִּיגוּק בֵּן יוֹם אֶחָד מִעֲמָא בְּזִיבָה וְהִי ס"ד יֵשׁ צוּ מִשׁוֹם רִיסוּקֵי אֲבָרִים אִיקְרִי כַּאֲךָ מְבַשְּׂרוּ וְלֹא מִחֲמַת אֲרוּכּוֹ וְדַחֵי שֶׁסּ הַגַּמ' הַבְּע"ע שִׁילָא דַרְךְ דּוֹפֵן וְהֵבִיא שֶׁסּ עוֹד רֹאשׁ וְדַחֵי גַם זֶה כְּגוֹן שִׁילָא דַרְךְ דּוֹפֵן וְחַל"ז מֵבִיא רֹאשׁ מִכְרַחַת ה"שׁ וְשׁוּיִן שֶׁאֵס נוֹלַד הוּא וּמוֹמוֹ עָמּוֹ שׁוֹזָה מִן הַמּוֹכֵן וְכ"ה ה"כ שִׁילָא דַרְךְ דּוֹפֵן דַרְךְ דּוֹפֵן מִי קָדִישׁ וְהָא אָמַר ר"י מוֹדָה הִיָּה ר"שׁ לַעֲנִיִן קְדָשִׁים שְׁאִינוּ קָדוֹשׁ דְּבִרְחַם דּוּקָא תְּלִי רַחֲמַנָּה . וְהָא כְּדַבְרֵי הֶרָא"שׁ ז"ל דְּבִקְרוֹם שֶׁל מוֹח אֵין צוּ מִשׁוֹם רִיסוּקֵי אֲבָרִים הֵא כִּיּוֹן דְּקוּי"ל כִּיּוֹן שְׁהוּלִיא אֶת רֹאשׁוֹ אֲע"פ שֶׁהִזְכִּירוּ הִרִי זֶה כִּילוּד לְכָל דְּבָרָיו כְּדַחֲנָן בְּמַשְׁנֵה חוּלִין (ד' ס"ח) וְכֵן נִפְסַק בְּיוֹד ס' י"ד וּבְחוּשָׁן מִשְׁפַּט ס' רַע"ו דְּאִפִּילוּ רֹב פְּדַחְתּוּ הִרִי הוּא כִּילוּד לְכָל דְּבָרָיו וְכֹאשֶׁר הוֹבֵא בְּש"ךְ יו"ד שֶׁסּ הַק"א וְה"כ יוֹלָה לְהִיּוֹת שְׁהוּלִיא אֶת רֹאשׁוֹ דַרְךְ רַחֵם וְכַבֵּר הוּא קָדוֹשׁ בְּצִכּוּרָה וְבִרְאָשׁ אֵין צוּ מִשׁוֹם רִיסוּק אֲבָרִים וְהַשֶּׁאֵר נוֹלַד דַרְךְ דּוֹפֵן אֲלֵא ע"כ מוֹכַח מִדְּבָרֵי הַגַּמ' כְּדַבְרֵי הֶרְמַז' דְּאֵף בְּקָרוֹם שֶׁל מוֹח יֵשׁ צוּ מִשׁוֹם רִיסוּקֵי אֲבָרִים וְה"כ שְׁפִיר מוֹכִיחַ שֶׁסּ רַבָּא מְבַכּוֹר דְּלֹא אֲפֶשֶׁר גְּבִי צְכוֹר לְדַחֲוִי שִׁילָא דַרְךְ דּוֹפֵן כִּי הֵלֵא אִינוּ קָדוֹשׁ בְּצִכּוּרָה לְכָל הַפְּחוּת עַד שְׁהוּלִיא רֹאשׁוֹ דַרְךְ רַחֵם . וְהָא בְּבֵית הַרְחָם חִיּוּשִׁינָן צוּ מִשׁוֹם רִיסוּק אֲבָרִים הִרִי הַצְּכוֹר הוּלִיא רֹאשׁוֹ דַרְךְ צִיב"ר וּבְקָרוֹם שֶׁל מוֹח הֵא חִיּוּשִׁינָן צוּ מִשׁוֹם רִיסוּק אֲבָרִים וְלִדְעַת הֶרְמַז' שְׁפִיר מוֹכַח כְּנ"ל וְדו"ק :

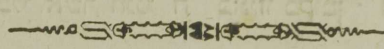
(ג) **בַּס'** שְׁעָמ' פ"ו מֵה' מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת הֵל' י"ב מֵבִיא בְּשֶׁם שִׁיעָה מִקּוֹבָלָת לַחֵם צִיָּה שֶׁהִקְשָׁה לְדַעַת הֶרְמַז' ז"ל שֶׁסּ דַס"ל שֶׁאֲסוּר לֵאכּוֹל בְּשֶׁר בְּאוֹמָלָא כ"ח ע"י מְלִיחָה וְהִדְחָה מִמִּטְנֵי דְבִיבָה (ד' כ"ה) דַחֲנָן הַחֵם בְּהַמָּה מִסּוֹכְנַת לֹא יִשְׁחוּט אֲח"כ יֵשׁ שְׁהוֹת צִיּוֹם לֵאכּוֹל כִּזִּית עֲלֵי ר"ע אֲוֹמַר אִפִּי כִזִּית חֵי מִבֵּית עֲבִיחַתָּה כו' דִּמְכַאֵן מוֹכַח דְּבַשֶׁר בְּאוֹמָלָא לֹא בְּעֵי מְלִיחָה דְּאֲל"כ הִרִי כְּהַצּוּ הַגְּאוּנִים דְּשִׁיעוֹר מְלִיחָה כְּשִׁיעוֹר עֲלֵי וּמֵאִי אִיכָא בִין שִׁיעוֹרָא דַח"ק לְשִׁיעוֹרָא דְר"ע דַּחָא ר"ע מִיָּקֵל יוֹתֵר מִח"ק מִדְּקֹאמֵר אִפִּי כו' יַעו"שׁ עַד כִּי לְדַבְרֵיו הִיא רֹאשׁ נְכוּסָה עַד שִׁישׁ לְגַמְגֵם עַל דְּבָרֵי הַחֹם' וְהֶרָא"שׁ חוּלִין (דף י"ד) ד"ה וְכַסְבִּין חֲבֵרִיא שְׁהוֹרְכוּ לְהֵבִיא מִמְרַחֵק לַחֲמֵם דְּבַשֶׁר חֵי אֵין עֵטוֹן מְלִיחָה דְּדַס אֲבָרִים שֶׁלֵּא פִירַשׁ מוֹתֵר . וְחַמְלֵי לֹא הוֹכִיחוּ מִמִּטְנֵי דְבִיבָה הַכ"ל דְּמוֹכַח בְּהִדְיָא דְּבַשֶׁר חֵי אֵין עֵטוֹן מְלִיחָה . וּלְפַעַמִּי"ד נִרְאָה דְּאֵין כַּאֲךָ קוֹשִׁיא כְּלָל כִּי לְפִי מִסְקַת הַגַּמ' בְּבִיבָה שֶׁסּ דְּבִית עֲבִיחַתָּה מִמֵּשׁ הֵלֵא

מְבוֹאֵר בְּחֹם' חוּלִין (ד' ל"ג) וְבִרְנָן שֶׁסּ פ' הַשּׁוֹחֵט וּפ' גִּה"כ דְּבַחֲוֹתָךְ כִּזִּית בְּשֶׁר מִבֵּי"שׁ לִרְיָךְ מְלִיחָה מְדִינָה לְלֵלִי וְאֵף בְּדִיעַבְד אֲסוּר אֵם לֹא מִלְחוּ וְכֵן נִפְסַק לְהַלְכָה בְּיוֹד ס' ס"ו סַע"ג בְּרַמ"א וְיַעוּיִין בְּש"ךְ שֶׁסּ סַק"ח שְׁבִיחָר זֹאת יוֹתֵר וְה"כ אֵין מִקּוֹם לְקוֹשִׁיתוֹ כִּי לַת"ק לִרְיָךְ שְׁהוֹת מְלִיחָה וְלֵלִי וְלִר"ע אֲל"ל שִׁיעוֹר כ"ח לְמְלִיחָה בְּלַבָּד וְאֵף לְפִי הֶרָא"שׁ שֶׁל הַגַּמ' שֶׁסּ מִמְקוֹם שְׁעוֹבַחַת אֲכִילָתָה דְּהִיּוּנוּ בְּנֵי מַעֲיָה גַם כֵּן אֵין מִקּוֹם לְקוֹשִׁיתוֹ הֵלֵא מְבוֹאֵר בְּחוּלִין (דף קי"ג) מֵימַרָא דְרַב מִשְׁרַשִּׁיא דְּאֵין מִחֻזְקִין דַּס בְּצַנִי מַעֲיִים וְכֵן נִפְסַק בְּיוֹד ס' ע"ה הֵלֵא בְּזֶה בּוֹדְחֵי גַם הֶרְמַז' יוֹדֵה שְׁאֵין לִרְיָךְ מְלִיחָה בְּאוֹמָלָא :

(ד) **בְּיוֹד** ס' רַס"ה בְּש"ךְ ס"ק י"ב דַּתְמָה עַל הַמְּבַכֵּר מִנְּלָ שִׁיחָא אֲסוּר בְּכָל תְּשַׁעָה בְּחָל לְהִרִיחַ בְּבַשְׂמִים כִּי דוּקָא בְּמ"שׁ שֶׁנַּחֲקוּן בְּרַחַת הַבְּשָׂמִים לְתַעֲנוּג לְהַשִּׁיב נַפְשׁוֹ אֲסוּר בְּח"ב וְכַמ"שׁ בְּאו"ח ס' תְּקִנ"ו אֲבָל שִׁיחָא אֲסוּר בְּכָל ת"ב לְהִרִיחַ בְּבַשְׂמִים זֶה לֹא שְׂמַעְנוּ . וְכֵן נִרְאָה שֶׁהַסְּכִים עָמּוֹ הַגְּרָא ז"ל ס"ק כ"ו וְכֵן הַמַּג"א בְּאו"ח ס' תְּקִנ"ו הַסְּכִים לְהַשִּׁיב וְלֵלֵא כְּהַשִּׁיע . וּלְפַעַמִּי"ד נִרְאָה כְּהַשִּׁיע כִּי הֵלֵא בְּרִייתָהּ מְפּוֹרֶשֶׁת הִיא בְּמַס' מַע"ק (ד' כ"ז) דְּאֵין מֵבִיאֵין אֶת הַמּוֹגַמֵר וְהָא הַבְּשָׂמִים לְבֵית הַאֲבָל וְעִיּוֹן בְּרָן שֶׁסּ כִּי הַאֲבָל אֲסוּר בְּבַשְׂמִים כִּי אֵין לוֹ לְהַתְּעַנֵּג בְּחַעֲנוּגִים וְכֵן נִפְסַק שֶׁסּ בְּש"ע יו"ד ס' שַׁע"ח סַעִיף ז' . וְחַמְרִינָן בְּמַס' תַּעֲנִית (ד' ל') ת"ר כָּל מְלֹחַת הַטּוֹבָהוֹת בְּאֲבָל נוֹהֲגוֹת בְּח"ב וּבְכַמָּה דְּבָרִים עוֹד הַמּוֹר יוֹתֵר ת"ב מִבְּאֲבָל כְּאֶשֶׁר בִּיאֵר זֹאת הַמַּג"א בְּהַלְכוֹת ת"ב כְּמוֹ בְּתַפְלִינָן שֶׁאֲסוּר צוּ כְּמוֹ צִיּוֹם א' שֶׁל אֲבִילוֹת מִחֲמַת אֲבִילוֹת דְּרָבִים אֲע"פ שֶׁהִיא אֲבִילוֹת יִשְׁנֵה וּמַעֲתָה עוֹלָה דְּבָרֵי הַשִּׁיע כְּהוֹנָן וְאֵין מִקּוֹם לְחַתִּיבָתָּה כְּלָל וְהֵא שְׁעַמַד הַשִּׁיע עַל לְשׁוֹן הַשִּׁיע שֶׁסּ שֶׁכ' וּמִטְעַמָּא דְּאֵין מְבַרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹלָשׁ"ק וְכו' דְּכַחַד דְּמַשֵּׁם אֵין רֹאשׁ כְּלָל דְּהַחֵם מִשׁוֹם שְׂנָא הַבְּשָׂמִים לְתַעֲנוּג וְהַשִּׁיב נַפְשׁוֹ . וְל"כ דְּכוּוֹנַת הַשִּׁיע הוּא דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁהִבִּין הַשִּׁיע רַק דְּלֹא יִמַּח דְּאֲסוּר לְהִרִיחַ בְּבַשְׂמִים בְּע"ב כְּמוֹ בְּאֲבָל מ"מ בְּמִילָה דְּהַקְטוּ הַגְּאוּנִים לְהֵבִיא הַדָּם וְלְהִרִיחַ צוּ אֲפֶשֶׁר דְּמִשׁוֹם מְלֹחַ מוֹתֵר בְּע"ב וְאִינוּ אֲסוּר רַק לְהִרִיחַ רִיחַ שֶׁל רְשׁוּת וְע"ז כַּחַד דְּמ"מ אֲסוּר וְעַמְמָא דְּאֵין מְבַרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹלָשׁ"ק שְׁחַל צוּ ע"ב וְאֵף דְּהַחֵם נְמִי מְלֹחַ וְחִיּוּב אִיכָא מִדִּין הַמַּשְׁנֵה וּמ"מ בִּיעֵלוּ בְּע"ב וְק"ו בְּהַדָּם שֶׁל מִילָה שְׁאִינוּ אֲלֵא תְּקַנַּת הַגְּאוּנִים בְּלַבָּד דּוֹדְחֵי אֲסוּר לְהִרִיחַ בְּע"ב :

(ה) **בְּמ"ז** חו"מ ס' רַל"א בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהֵבִיא שֶׁסּ בְּסַעִיף כ"ג יַעו"שׁ עַד כִּי לְפִי דְּבָרָיו הוּא שְׁאִילָה בְּצַעֲלִים . אֲבָל דְּבָרָיו קֶשֶׁה לִי הֵלֵא מְבוֹאֵר בְּרַמ"א סִימָן שְׂמ"ו סַעִיף י"ז דְּכָל הִיכָא שְׁאֵין חַפְצָן שְׁלוֹ לֹא מִקְרִי שְׁאִילָה בְּצַעֲלִים וְהַע"ז שֶׁסּ בְּעַלְמוֹ הַחֻזְק אֶת דְּבָרֵי הֶרְמַז' וְשֵׁלָא כְּדַבְרֵי הַסַּמ"ע שֶׁסּ יַעו"שׁ וְל"ע :

אמר יהודא . הפעם אודה את ה' כי גבר חסדו עלי אשר נתן ליעף כח וחכני לברך על המוגמר על הדפסת ספרו של מר אבא הגאון ז"ל לאור עולם באופן טוב וצלחה ולא ימוש התורה מפי ורעי וז"ו ע"ע אמן :

[Faint, mostly illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through or a second column of text.]